

TARTU VARIKU KOOLI ÕPPEKAVA ÜLDOSA

Üldsätted

Tartu Variku Kooli (edaspidi „kooli“) õppekava on koostatud Vabariigi Valitsuse 23.02.2023 nr määruse nr 18 „Põhikooli riikliku õppekava“ alusel.

Tartu Variku Kooli õppekava (edaspidi kooli õppekava) aluseks on Eesti Vabariigi riiklik põhikooli õppekava. Põhikooli lõpetamisel saavutatavad õpitulemused on kooskõlas Eesti kvalifikatsiooniraamistiku 2. tasemel kirjeldatud üldnõuetega. Õppekava on kooli õppe- ja kasvatustegevuse alusdokument.

Kooli õppekava koosneb üldosast ja ainekavadest. Põhikooli kooliastmed:

- I kooliaste on 1.-3. klass;
- kooliaste on 4.-6. klass;
- kooliaste on 7.-9. klass.

Sisukord

1	Kooli väärtused ja eripära.....	14
2	Kooli õppe- ja kasvatuseesmärgid.....	15
2.1	Õppe ja kasvatuse rõhuasetused/eesmärgid I kooliastmes	15
2.1.1	I kooliastmes taotletavad pädevused (1.–3. klass)	15
2.1.2	Õppe ja kasvatuse rõhuasetused/eesmärgid II kooliastmes.....	17
2.1.3	II kooliastmes taotletavad pädevused (4.–6. klass)	17
2.1.4	Õppe ja kasvatuse rõhuasetused/eesmärgid III kooliastmes	19
2.1.5	III kooliastmes taotletavad pädevused (7.–9. klass).....	20
3	Õppekorraldus	26
3.1	Üldsätted	26
3.2	Tunnijaotusplaan	28
3.3	Õppekava läbivad teemad ja lõimingu rakendamine	41
3.3.1	Õppekava läbivate teemade kirjeldused	42
3.4	Mittestatsionaarses õppes kohaldatavad erisused.....	51
4	Hindamise korraldus	52
4.1	Hindamise alused.....	52
4.2	Hindamise eesmärk.....	52

4.3	Hindamisest teavitamine.....	52
4.4	Kujundav hindamine.....	53
4.5	Teadmiste ja oskuste hindamise korraldus	54
4.6	Käitumise ja hoolsuse hindamise korraldus	57
4.7	Kokkuvõtvad hinded ja järgmisesse klassi üleviimine.....	58
4.8	Hinde ja hinnangu vaidlustamine	60
4.9	Põhikooli lõpetamine	60
4.10	Hindamine individuaalse õppekava alusel	61
5	III kooliastme loovtöö temaatika valiku, juhendamise, töö koostamise ja hindamise kord.....	63
6	Hariduslike erivajadustega õpilaste õppekorralduse põhimõtted, tugiteenuste rakendamise kord	63
6.1	Arenguveestlus	65
6.2	Pikapäevarühm	65
6.3	Õpiabirühmad	65
6.4	Tugiõpe	66
6.5	Õppetöö tõhustamine õppetunnis	66
6.6	Individuaalne õppekava	66
6.7	Individuaalkonsultatsioonid.....	66
6.8	Käitumise tugikava	66
6.9	Õpi- ja käitumisraskustega õpilaste klass	66
7	Karjääriõppe ja nõustamise korraldamine	68
7.1	Ainetunnid (ülevaade karjääriõppe peateemadest).....	68
7.2	Õppekäigud, külalislektorid, ettevõtete külastused ning nõustamise korraldamine.....	68
8	Õpilaste ja õpilaste vanemate teavitamise ja nõustamise korraldus.....	70
9	Õpetajate koostöö ja töö planeerimise põhimõtted	71
9.1	Ainevaldkonnad.....	71
9.2	Õpikogukonnad	71
9.3	Õpetajate koostöövormid.....	71
9.4	Õpetajate töö planeerimisel lähtutakse järgmistest dokumentidest:	72
10	Kooli õppekava uuendamise ja täiendamise kord	73
	AINEVALDKONDADE KAVAD	74
11	Ainevaldkond „Keel ja kirjandus”	75
11.1	Üldpädevuste kujundamise võimalusi.....	75
11.2	Ainevaldkonna õppeainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega	77

11.3	Õppekava läbivate teemade rakendamise võimalusi.....	78
11.4	Eesti keel I kooliaste	80
11.4.1	Eesti keele õpitulemused ja õppesisu I kooliastmes	80
11.4.2	Hindamine ja tagasiside I kooliastmes.....	89
11.5	Eesti keel II kooliaste	89
11.5.1	Eesti keele õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes.....	90
11.6	Eesti keel III kooliaste	103
11.6.1	Eesti keele õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes	103
11.7	Kirjandus II kooliaste.....	115
11.7.1	Kirjanduse õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes	117
11.8	Kirjanduse õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes	122
11.8.1	Kirjanduse õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes	122
12	Eesti keel teise keelena.....	129
12.1	Õppe- ja kasvatuseesmärgid	129
12.2	Hindamine	129
13	Ainevaldkond „Võõrkeeled“	138
13.1	Üldpädevuste kujundamise võimalusi.....	138
13.2	Ainevaldkonna õppeainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega	140
13.3	Õppekava läbivate teemade rakendamise võimalusi.....	142
13.4	Võõrkeel I kooliaste.....	143
13.4.1	A-võõrkeele õpitulemused ja õppesisu I kooliastmes.....	144
13.4.2	Hindamine ja tagasiside I kooliastmes.....	146
13.5	A-võõrkeele õppe- ja kasvatuseesmärgid II kooliastmes	147
13.5.1	A-võõrkeele õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes	148
13.5.2	A-võõrkeele õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes	153
13.6	B-võõrkeele õppe- ja kasvatuseesmärgid II kooliastmes	158
13.6.1	B-võõrkeele õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes	159
13.6.2	Hindamine ja tagasiside 6. klassis	161
13.7	B-võõrkeele õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes	161
13.7.1	B-võõrkeele õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes	162
14	Ainevaldkond „Loodusained“	170
14.1	Üldpädevuste kujundamise võimalusi.....	170
14.2	Ainevaldkonna õppeainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega	172
14.3	Õppekava läbivate teemade rakendamise võimalusi.....	173

14.4	Loodusõpetus I kooliaste	175
14.4.1	Loodusõpetuse õpitulemused ja õppesisu I kooliastmes	175
14.4.2	Loodusõpetuse õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes	182
14.4.3	Loodusõpetuse õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes.....	199
14.5	Bioloogia III kooliaste.....	203
14.5.1	Bioloogia õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes	205
14.6	Geograafia III kooliaste.....	222
14.6.1	Geograafia õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes	224
14.7	Füüsika III kooliaste.....	240
14.7.1	Füüsika õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes	241
14.8	Keemia III kooliaste	255
14.8.1	Keemia õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes	256
15	Ainevaldkond „Matemaatika“	266
15.1	Üldpädevuste kujundamise võimalusi.....	266
15.2	Ainevaldkonna õppeainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega	268
15.3	Õppekava läbivate teemade rakendamise võimalusi.....	270
15.4	Matemaatika I kooliaste	271
15.4.1	Matemaatika õpitulemused ja õppesisu I kooliastmes.....	272
15.5	Matemaatika II kooliaste.....	276
15.5.1	Matemaatika õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes	277
15.6	Matemaatika III kooliaste	280
15.6.1	Matemaatika õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes	280
16	Ainevaldkond „Sotsiaalsained“	286
16.1	Üldpädevuste kujundamise võimalusi.....	287
16.2	Ainevaldkonna õppeainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega	288
16.3	Õppekava läbivate teemade rakendamise võimalusi.....	289
16.4	Inimeseõpetus I kooliaste.....	291
16.4.1	Inimeseõpetuse õpitulemused ja õppesisu I kooliastmes.....	292
16.5	Inimeseõpetus II kooliaste	298
16.5.1	Inimeseõpetuse õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes	299
16.6	Inimeseõpetus III kooliaste	305
16.6.1	Inimeseõpetuse õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes	306
16.7	Ühiskonnaõpetus II kooliaste.....	312
16.7.1	Ühiskonnaõpetuse õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes.....	313

16.8	Ühiskonnaõpetus III kooliaste.....	316
16.8.1	Ühiskonnaõpetuse õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes	318
16.9	Ajalugu II kooliaste	323
16.9.1	Ajaloo õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes	324
17	Ainevaldkond „Tehnoloogia”	328
17.1	Üldpädevuste kujundamise võimalusi.....	328
17.2	Ainevaldkonna õppeainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega	330
17.3	Õppekava läbivate teemade rakendamise võimalusi.....	331
17.4	Tööõpetus I kooliaste	333
17.4.1	Tööõpetuse õpitulemused ja õppesisu I kooliastmes.....	333
17.5	Käsitöö ja kodunduse õppe- ja kasvatuseesmärgid II kooliastmes.....	342
17.5.1	Käsitöö ja kodunduse õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes.....	343
17.6	Käsitöö ja kodunduse õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes	357
17.6.1	Käsitöö ja kodunduse õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes	358
17.7	Tehnoloogiaõpetus II kooliaste	371
17.7.1	Tehnoloogiaõpetuse õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes.....	372
17.8	Tehnoloogiaõpetuse õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes	377
17.8.1	Tehnoloogiaõpetuse õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes	378
17.9	Tehnoloogiaõpetuse ning käsitöö ja kodunduse ainekava vahetatud õpperühmades	386
17.9.1	Tehnoloogiaõpetuse õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes vahetatud õpperühmades	386
17.9.2	Tehnoloogiaõpetuse õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes vahetatud õpperühmades	391
17.9.3	Käsitöö ja kodunduse õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes vahetatud õpperühmades	395
17.9.4	Käsitöö ja kodunduse õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes vahetatud õpperühmades	397
18	Ainevaldkond „Kunstiained“	398
18.1	Üldpädevuste kujundamise võimalusi.....	398
18.2	Ainevaldkonna õppeainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega.....	400
18.3	Õppekava läbivate teemade rakendamise võimalusi	402
18.4	Kunstiõpetus I kooliaste.....	404
18.4.1	Kunstiõpetuse õpitulemused ja õppesisu I kooliastmes.....	404
18.5	Kunstiõpetus II kooliaste	408
18.5.1	Kunstiõpetuse õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes	408

18.6	Kunstiõpetus III kooliaste	413
18.6.1	Kunstiõpetuse õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes	414
18.7	Muusikaõpetus I kooliaste	419
18.7.1	Muusikaõpetuse õpitulemused ja õppesisu I kooliastmes	421
18.8	Muusikaõpetus II kooliaste	441
18.8.1	Muusikaõpetuse õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes	443
18.9	Muusikaõpetus III kooliaste.....	465
18.9.1	Muusikaõpetuse õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes.....	467
19	Ainevaldkond „Kehaline kasvatus”	489
19.1	Üldpädevuste kujundamise võimalusi.....	489
19.2	Ainevaldkonna õppeainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega	491
19.3	Õppekava läbivate teemade rakendamise võimalusi.....	491
19.4	Kehaline kasvatus I kooliaste.....	492
19.4.1	Kehalise kasvatus õpitulemused ja õppesisu I kooliastmes	493
19.5	Kehaline kasvatus II kooliaste.....	499
19.5.1	Kehalise kasvatus õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes.....	500
19.6	Kehaline kasvatus III kooliaste	507
19.6.1	Kehalise kasvatus õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes	509
	TARTU VARIKU KOOLI LIHTSUSTATUD ÕPPEKAVA	516
20	TARTU VARIKU KOOLI LIHTSUSTATUD ÕPPEKAVA	517
20.1	Põhikooli sihiseade lihtsustatud õppes	517
20.2	Arenguperioodidel taotletavad pädevused.....	518
20.2.1	Taotletavad pädevused 1.–2. klassis	518
20.2.2	Õppe ja kasvatus rõhuasetused 1.–2. klassis	519
20.2.3	Taotletavad pädevused 3.–5. klassis	519
20.2.4	Õppe ja kasvatus rõhuasetused 3.–5. klassis	520
20.2.5	Taotletavad pädevused 6.–7. klassis	521
20.2.6	Õppe ja kasvatus rõhuasetused 6.–7. klassis	522
20.2.7	Taotletavad pädevused 8.–9. klassis	522
20.2.8	Õppe ja kasvatus rõhuasetused 8.–9. klassis	523
21	Õppekorraldus	524
21.1	Üldsätted.....	524
21.2	TUNNIJAOTUSPLAAN.....	526
	AINEVALDKONDADE KAVAD	527

22	Eesti keel teise keelena.....	527
22.1	Õppe- ja kasvatusesmärgid	527
22.2	Õppetegevus 1.–2. klassis.....	527
22.3	Õppetegevus 3.–5. klassis.....	528
22.4	Õppetegevus 6.–7. klassis.....	528
22.5	Õppetegevus 8.–9. klassis.....	528
22.6	Õpitulemused kooliastmete ja klasside kaupa	528
22.6.1	Õpitulemused 1. klassis.....	528
22.6.2	Õpitulemused 2. klassis.....	529
22.6.3	Õpitulemused 3. klassis.....	530
22.7	Õpitulemused II kooliastmes	531
22.7.1	Õpitulemused 4. klassis.....	531
22.7.2	Õpitulemused 5. klassis.....	532
22.7.3	Õpitulemused 6. klassis.....	533
22.8	Õpitulemused III kooliastmes.....	533
22.8.1	Õpitulemused 7. klassis.....	533
22.8.2	Õpitulemused 8. klassis.....	534
22.8.3	Õpitulemused 9. klassis.....	535
23	A-võõrkeel.....	536
23.1	Õppe- ja kasvatusesmärgid	536
23.2	Õppetegevus 5. klassis.....	537
23.3	Õppetegevus 6.–7. klassis.....	537
23.4	Õppetegevus 8.–9. klassis.....	538
23.5	Õpitulemused II kooliastmes	538
23.5.1	Õpitulemused 5. klassis.....	538
23.5.2	Õpitulemused 6. klassis.....	538
23.6	Õpitulemused III kooliastmes.....	539
23.6.1	Õpitulemused 7. klassis.....	539
23.6.2	Õpitulemused 8. klassis.....	539
23.6.3	Õpitulemused 9. klassis.....	540
24	Eesti keel teise keelena.....	540
24.1	Õppe- ja kasvatusesmärgid	540
24.2	Õppetegevus 3.–5. klassis.....	541
24.3	Õppetegevus 6.–7. klassis.....	541

24.4	Õppetegevus 8.–9. klassis.....	542
24.5	Õpitulemused I kooliastmes	542
24.5.1	Õpitulemused 3. klassis.....	542
24.5.2	Õpitulemused 4. klassis.....	543
24.5.3	Õpitulemused 5. klassis.....	543
24.6	Õpitulemused II kooliastmes	544
24.6.1	Õpitulemused 4. klassis.....	544
24.6.2	Õpitulemused 5. klassis.....	544
24.6.3	Õpitulemused 6. klassis.....	545
24.7	Õpitulemused III kooliastmes.....	545
24.7.1	Õpitulemused 7. klassis.....	545
24.7.2	Õpitulemused 7. klassis.....	546
24.7.3	Õpitulemused 8. klassis.....	546
24.7.4	Õpitulemused 9. klassis.....	547
25	Matemaatika	548
25.1	Õppe- ja kasvatusesmärgid	548
25.2	Õppetegevus 1.–2. klassis.....	548
25.3	Õppetegevus 3.–5. klassis.....	548
25.4	Õppetegevus 6.–7. klassis.....	549
25.5	Õppetegevus 8.–9. klassis.....	549
25.6	Õpitulemused I kooliastmes	549
25.6.1	Õpitulemused 1. klassis.....	549
25.6.2	Õpitulemused 2. klassis.....	550
25.6.3	Õpitulemused 3. klassis.....	550
25.7	Õpitulemused II kooliastmes	551
25.7.1	Õpitulemused 4. klassis.....	551
25.7.2	Õpitulemused 5. klassis.....	552
25.7.3	Õpitulemused 6. klassis.....	553
25.8	Õpitulemused III kooliastmes.....	553
25.8.1	Õpitulemused 7. klassis.....	554
25.8.2	Õpitulemused 8. klassis.....	554
25.8.3	Õpitulemused 9. klassis.....	555
26	Loodusõpetus	556
26.1	Õppe- ja kasvatusesmärgid	556

26.2	Õppetegevus 1.–2. klassis.....	556
26.3	Õppetegevus 3.–5. klassis.....	557
26.4	Õppetegevus 6.–7. klassis.....	557
26.5	Õppetegevus 8.–9. klassis.....	558
26.6	Õpitulemused I kooliastmes	559
26.6.1	Õpitulemused 1. klassis.....	559
26.6.2	Õpitulemused 2. klassis.....	559
26.6.3	Õpitulemused 3. klassis.....	559
26.7	Õpitulemused II kooliastmes	560
26.7.1	Õpitulemused 4. klassis.....	560
26.7.2	Õpitulemused 5. klassis.....	561
26.7.3	Õpitulemused 6. klassis Õpilane:	561
26.8	Õpitulemused III kooliastmes.....	562
26.8.1	Õpitulemused 7. klassis.....	562
26.8.2	Õpitulemused 8. klassis.....	562
26.8.3	Õpitulemused 9. klassis.....	563
27	Ajalugu	564
27.1	Õppe- ja kasvatuseesmärgid	564
27.2	Õppetegevus 6.–7. klassis.....	564
27.3	Õppetegevus 8.–9. klassis.....	565
27.4	Õpitulemused II kooliastmes	566
27.4.1	Õpitulemused 6. klassis.....	566
27.5	Õpitulemused III kooliastmes.....	566
27.5.1	Õpitulemused 7. klassis.....	566
27.5.2	Õpitulemused 8. klassis.....	567
27.5.3	Õpitulemused 9. klassis.....	567
28	Inimeseõpetus	568
28.1	Õppe- ja kasvatuseesmärgid	568
28.2	Õppetegevus 1.–2. klassis.....	568
28.3	Õppetegevus 3.–5. klassis.....	569
28.4	Õppetegevus 6.–7. klassis.....	570
28.5	Õppetegevus 8.–9. klassis.....	570
28.6	Õpitulemused I kooliastmes	571
28.6.1	Õpitulemused 1. klassis.....	571

28.6.2	Õpitulemused 2. klassis.....	572
28.6.3	Õpitulemused 3. klassis.....	573
28.7	Õpitulemused II kooliastmes	574
28.7.1	Õpitulemused 4. klassis.....	574
28.7.2	Õpitulemused 5. klassis.....	575
28.7.3	Õpitulemused 6. klassis.....	576
28.8	Õpitulemused III kooliastmes.....	577
28.8.1	Õpitulemused 7. klassis.....	577
28.8.2	Õpitulemused 8. klassis.....	578
28.8.3	Õpitulemused 9. klassis.....	579
28.9	Muusika	580
28.10	Õppe- ja kasvatuseesmärgid	580
28.11	Õppetegevus 1.–2. klassis.....	580
28.12	Õppetegevus 3.–5. klassis.....	581
28.13	Õppetegevus 6.–7. klassis.....	581
28.14	Õppetegevus 8.–9. klassis.....	582
28.15	Õpitulemused I kooliastmes	582
28.15.1	Õpitulemused 1. klassis.....	582
28.15.2	Õpitulemused 2. klassis.....	582
28.15.3	Õpitulemused 3. klassis.....	583
28.16	Õpitulemused II kooliastmes	584
28.16.1	Õpitulemused 4. klassis.....	584
28.16.2	Õpitulemused 5. klassis.....	584
28.16.3	Õpitulemused 6. klassis.....	584
28.17	Õpitulemused III kooliastmes.....	585
28.17.1	Õpitulemused 7. klassis.....	585
28.17.2	Õpitulemused 8. klassis.....	586
28.17.3	Õpitulemused 9. klassis.....	586
29	Kunst	586
29.1	Õppe- ja kasvatuseesmärgid	586
29.2	Õppetegevus 1.–2. klassis.....	587
29.3	Õppetegevus 3.–5. klassis.....	587
29.4	Õppetegevus 6.–7. klassis.....	588
29.5	Õppetegevus 8.–9. klassis.....	588

29.5.1	Õpitulemused 1. klassis.....	588
29.5.2	Õpitulemused 2. klassis.....	589
29.5.3	Õpitulemused 3. klassis.....	590
29.6	Õpitulemused II kooliastmes	590
29.6.1	Õpitulemused 4. klassis.....	590
29.6.2	Õpitulemused 5. klassis.....	591
29.6.3	Õpitulemused 6. klassis.....	592
29.7	Õpitulemused III kooliastmes.....	592
29.7.1	Õpitulemused 7. klassis.....	592
29.7.2	Õpitulemused 8. klassis.....	593
29.7.3	Õpitulemused 9. klassis.....	594
30	Tööõpetus	595
30.1	Õppetegevuse kavandamine ja korraldamine	595
30.2	Õppe- ja kasvatusesmärgid	595
30.3	Õppetegevus 1.–2. klassis.....	596
30.4	Õppetegevus 3.–5. klassis.....	596
30.5	Õppetegevus 6.–7. klassis.....	597
30.6	Õppetegevus 8.–9. klassis.....	597
30.7	Tööõpetus (1.–4. klass).....	597
30.7.1	Õpitulemused 1. klassis.....	598
30.7.2	Õpitulemused 2. klassis.....	599
30.7.3	Õpitulemused 3. klassis.....	599
30.7.4	Õpitulemused 4. klassis.....	600
30.8	Käsitöö ja kodundus (5.–9. klass).....	601
30.8.1	Õpitulemused 5. klassis.....	601
30.8.2	Õpitulemused 6. klassis.....	602
30.8.3	Õpitulemused 7. klassis.....	602
30.8.4	Õpitulemused 8. klassis.....	603
30.8.5	Õpitulemused 9. klassis.....	604
30.9	Tehnoloogiaõpetus (5.–9. klass).....	605
30.9.1	Õpitulemused 5. klassis.....	605
30.9.2	Õpitulemused 6. klassis.....	606
30.9.3	Õpitulemused 7. klassis.....	606
30.10	Õpitulemused 8. klassis	607

30.10.1	Õpitulemused 9. klassis.....	607
31	Kehaline kasvatus.....	609
31.1	Õppe- ja kasvatuseesmärgid	610
31.2	Õppetegevus 1.–2. klassis.....	610
31.3	Õppetegevus 3.–5. klassis.....	611
31.4	Õppetegevus 6.–7. klassis.....	611
31.5	Õppetegevus 8.–9. klassis.....	612
31.6	Õpitulemused I kooliastmes	612
31.6.1	Õpitulemused 1. klassis.....	612
31.6.2	Õpitulemused 2. klassis.....	613
31.6.3	Õpitulemused 3. klassis.....	613
31.7	Õpitulemused II kooliastmes	614
31.7.1	Õpitulemused 4. klassis.....	614
31.7.2	Õpitulemused 5. klassis.....	614
31.7.3	Õpitulemused 6. klassis.....	615
31.8	Õpitulemused III kooliastmes.....	615
31.8.1	Õpitulemused 7. klassis.....	615
31.8.2	Õpitulemused 8. klassis.....	616
31.8.3	Õpitulemused 9. klassis.....	616

1 Kooli väärtused ja eripära

Kooli väärtused ja eripära vastavad kooli arengukavas esitatud missioonile ja visioonile.

Kooli väärtused on olulised nii käitumishoiakute kujundamiseks, reeglite ja põhimõtete teadvustamiseks, valikute ja otsuste tegemiseks kui ka õppetöövälise tegevuse kavandamiseks.

Meie kooli väärtused on hoolivus, loovus, ettevõtlikkus, vastutus.

- **Hoolivus:** väärtustame hoolivust, kuna see muudab tugevamaks meie kooli ja suhted selles. Peame oluliseks, et hoolivusest kui üldinimlikust väärtusest peab koolipere lugu iga päev. Hooliv õpetaja ja koolitöötaja suhtub lugupidavalt igasse õpilasesse, õpilase vanemasse ja kolleegi. Õpilane on hooliv, pidades lugu endast ja teistest ning väärtustades tervislikke eluviise ja elutervet hoiakut.
- **Loovus.** Loovus oma paljudes väljendusvormides on tihedalt seotud kõigi inimtegevuse valdkondadega. Loov eluhoiak tähendab avatust uutele kogemustele, muljetele, vastuvõtlikkust ning püüdu oma võimeid kasutada ja arendada.
- **Ettevõtlikkus** on hoiak, mida iseloomustavad loov ja uuenduslik mõtlemine, saavutusvajadus ja arukas juhtimine. Väärtustame jätkusuutlikku hoiakut, mida iseloomustavad uuenduslik, julge ja kriitiline mõtlemine ning eneseteostusvajadus.
- **Vastutus.** Eesmärkide seadmisel ja nende nimel tegutsemisel on oluline võtta endale vastutus oma tegude ja nende võimalike tagajärgede eest. Soovime, et meie õpilastel kujuneks adekvaatne minapilt ja nad suhtuksid vastutustundlikult elukeskkonda.

Meie kooli eripäraks on järgmiste valikõppeainete õpetamine:

- kunstained (kunstiõpetus, disain, arvutigraafika, kunstilugu) (1. – 9. klass)
- ettevõtlusõpetus (1. – 7. klass)
- informaatika (1. –6. klass, 8. klass)
- karjääri- ja ettevõtlusõpetus (9. klass)
- praktiline loodusõpetus (7. klass)
- inglise keel ja kultuur (7. klass)

2 Kooli õppe- ja kasvatuseesmärgid

2.1 Õppe ja kasvatuse rõhuasetused/eesmärgid I kooliastmes

Esimeses klassis on õpetuse ja kasvatuse põhitähtsuseks õpilaste kohanemine koolieluga, turvatunde ja eduelamuste kogemine ning valmisoleku kujunemine edasiseks edukaks õppetööks. Õpilaste koolivalmidus ja võimed on erinevad, seetõttu diferentseeritakse õppeülesandeid ja nende täitmiseks kuluvat aega. Esimeses kooliastmes keskendutakse:

- 1) kõlbeliste tõekspidamiste ning heade käitumistavade tundmaõppimisele ja järgimisele;
- 2) positiivse suhtumise kujunemisele koolis käimisesse ja õppimisesse;
- 3) õpiharjumuse ja -oskuste kujundamisele ning püsivuse, iseseisvuse ja eesmärgistatud töö oskuste ning valikute tegemise oskuste arendamisele;
- 4) eneseväljendusoskuse ja -julguse kujunemisele;
- 5) põhiliste suhtlemis- ja koostööoskuste omandamisele, sealhulgas üksteist toetavate ja väärtustavate suhete kujunemisele õpilaste vahel;
- 6) õpiraskuste äratundmisele ning tugisüsteemide ja õpiabi pakkumisele.

2.1.1 I kooliastmes taotletavad pädevused (1.–3. klass)

Esimese kooliastme lõpus õpilane:

Kultuuri- ja väärtuspädevus	• peab lugu oma perekonnast, klassist ja koolist; on viisakas, täidab lubadusi; teab, et kedagi ei tohi naeruvääristada, kiusata ega narrida; oskab kaaslast kuulata, teda tunnustada; • teab oma rahvuslikku kuuluvust ning suhtub oma rahvusesse lugupidavalt; • käitub loodust hoidvalt; • oskab ilu märgata ja hinnata; hindab loovust ning tunneb rõõmu liikumisest, loovast eneseväljendusest ja tegevusest;

Õpipädevus	- tahab õppida, tunneb rõõmu teadasaamisest ja oskamisest, oskab õppida üksi ning koos teistega, paaris ja rühmas, oskab jaotada aega õppimise, harrastustegevuse, koduste kohustuste ning puhkamise vahel; - suudab tekstidest leida ja mõista seal sisalduvat teavet (sealhulgas andmeid, termineid, tegelasi, tegevusi, sündmusi ning nende aega ja kohta) ning seda suuliselt ja kirjalikult esitada;
Ettevõtlikkuspädevus	oskab end häälestada ülesandega toimetulemisele ning oma tegevusi ülesannet täites mõtestada; oskab koostada päevakava ja seda järgida; oskab eakohaselt rakendada finantskirjaoskust
Suhtluspädevus	- mõistab ja kasutab õpitavas võõrkeeles igapäevaseid äraõpitud väljendeid ja lihtsamaid fraase; - teab, kelle poole erinevate probleemidega pöörduda, ning on valmis seda tegema;
Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus	- arvutab ning oskab kasutada mõõtmiseks sobivaid abivahendeid ja mõõtühikuid erinevates eluvaldkondades eakohaseid ülesandeid lahendades; - oskab sihipäraselt vaadelda, erinevusi ja sarnasusi märgata ning kirjeldada; oskab esemeid ja nähtusi võrrelda, ühe-kahe tunnuse alusel rühmitada ning - lihtsat plaani, tabelit, diagrammi ja kaarti lugeda;
Digipädevus	oskab kasutada lihtsamaid arvutiprogramme ning kodus ja koolis kasutatavaid tehnilisi seadmeid;

Sotsiaalne ja kodanikupädevus	austab oma kodupaika, kodumaad ja Eesti riiki ning Eesti riiklikku iseseisvust, tunneb selle sümboleid ning täidab nendega seostuvaid käitumisreegleid;
Enesemääratluspädevus	- hoiab puhtust ja korda, hoolitseb oma välimuse ja tervise eest ning tahab olla terve; - oskab ohtlikke olukordi vältida ja ohuolukorras abi kutsuda, oskab ohutult liigelda.

2.1.2 Õppe ja kasvatuses rõhuasetused/eesmärgid II kooliastmes

Teises kooliastmes on õpetuse ja kasvatuses põhitähtsuseks vastutustundlike ja iseseisvate õpilaste kujunemine. Õppetöös on oluline äratada ja säilitada õpilaste huvi õppekavaga hõlmatud teadmises- ja tegevusvaldkondade vastu. Teises kooliastmes keskendutakse:

- 1) õpimotivatsiooni hoidmisele ja tõstmisele, seostades õpitut praktikaga ning võimaldades õpilastel teha valikuid, langetada otsuseid ja oma otsuste eest vastutada;
- 2) huvitegevusvõimaluste pakkumisele;
- 3) õpilaste erivõimete ja huvide äratundmisele ning arendamisele;
- 4) õpiraskustega õpilastele tugisüsteemide ja õpiabi pakkumisele.

2.1.3 II kooliastmes taotletavad pädevused (4.–6. klass)

Teise kooliastme lõpus õpilane:

Kultuuri- ja väärtuspädevus	- hindab harmoonilisi inimsuhteid, mõistab oma rolli pereliikme, sõbra, kaaslase ja õpilasena; peab kinni kokkulepetest, on usaldusväärne ning vastutab oma tegude eest; - väärtustab oma rahvust ja kultuuri teiste rahvuste ning kultuuride seas, suhtub inimestesse eelarvamusteta, tunnustab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi ning mõistab kompromisside vajalikkust; - väärtustab säästvat eluviisi, oskab esitada loodusteaduslikke

	küsimusi ja hankida loodusteaduslikku teavet, oskab looduses käituda, huvitub loodusest ja looduse uurimisest; väärtustab kunstiloomingut ning suudab end kunstivahendite abil väljendada;
Õpipädevus	- oskab keskenduda õppeülesannete täitmisele, oskab suunamise abil kasutada eakohaseid õpivõtteid (sealhulgas paaris- ja rühmatöövõtteid) olenevalt õppeülesande iseärasustest; - oskab leida vastuseid oma küsimustele, hankida erinevatest allikatest vajalikku teavet, seda tõlgendada, kasutada ja edastada; oskab teha vahet faktil ja arvamusel;
Enesemääratluspädevus	- väärtustab tervislikke eluviise, on teadlik tervist kahjustavatest teguritest ja sõltuvusainete ohtlikkusest; - on leidnud endale sobiva harrastuse ning omab üldist ettekujutust töömaailmast;
Suhtluspädevus	- oskab oma arvamust väljendada, põhjendada ja kaitsta, teab oma tugevaid ja nõrku külgi ning püüab selgusele jõuda oma huvides; - oskab mõtestatult kuulata ja lugeda eakohaseid tekste, luua eakohasel tasemel keeleliselt korrektseid ning suhtlussituatsioonile vastavaid suulisi ja kirjalikke tekste ning mõista suulist kõnet; - tuleb vähemalt ühes võõrkeeles toime igapäevastes suhtlusolukordades, mis nõuavad otsest ja lihtsat infovahetust tuttavatel rutiinsetel teemadel;

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus	• on kindlalt omandanud arvutus- ja mõõtmisoskuse ning tunneb ja oskab juhendamise abil kasutada loogikareegleid ülesannete lahendamisel erinevates eluvaldkondades;
Digipädevus	• oskab kasutada arvutit ja interneti suhtlusvahendina ning oskab arvutiga vormistada tekste;
Sotsiaalne ja kodanikupädevus	• tunnetab end oma riigi kodanikuna ning järgib ühiselu norme; austab oma kodupaika, kodumaad ja Eesti riiki ning Eesti riiklikku iseseisvust
Ettevõtlikkuspädevus	• oskab eakohaselt rakendada finantskirjaoskust; oma tegevust kavandada ja hinnata ning tulemuse saavutamiseks vajalikke tegevusi valida ja rakendada, oma • eksimusi näha ja tunnistada ning oma tegevust korrigeerida.

2.1.4 Õppe ja kasvatus e rõhuasetused/eesmärgid III kooliastmes

Kolmandas kooliastmes on õppe ja kasvatus e põhitaotlus aidata õpilastel kujuneda vastutustundlikeks ühiskonnaliikmeteks, kes igapäevaelus iseseisvalt toime tulevad ning suudavad oma huvidele ja võimetele vastavat õpiteed valida. Kolmandas kooliastmes keskendutakse:

- 1) õpimotivatsiooni hoidmisele;
- 2) õppesisu ja omandatavate oskuste seostamisele igapäevaeluga ning nende rakendatavuse tutvustamisele tulevases tööelus ja jätkuõpingutes;
- 3) erinevate õpistrateegiate teadvustatud kasutamisele ning enesekontrollimise oskuse arendamisele;
- 4) pikemaajaliste õppeülesannete (sealhulgas uurimuslike õppeülesannete) planeerimisele, eesmärkide püstitamisele ja oma tulemuste hindamisele;
- 5) õpilaste erivõimete ja huvide arendamisele;
- 6) õpilaste toetamisele nende edasiste õpingute ja kutsevalikute tegemisel.

2.1.5 III kooliastmes taotletavad pädevused (7.–9. klass)

Kolmanda kooliastme lõpus õpilane:

Kultuuri- ja väärtuspädevus	- tunneb üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires; - tunneb ja austab oma keelt ja kultuuri ning aitab kaasa eesti keele ja kultuuri säilimisele ja arengule. Omab ettekujutust ja teadmisi maailma eri rahvaste kultuuridest, suhtub teistest rahvustest inimestesse eelarvamustevabalt ja lugupidavalt; - mõistab inimese ja keskkonna seoseid, suhtub vastutustundlikult elukeskkonda ning elab ja tegutseb loodust ja keskkonda säästes; - suudab väljendada ennast loominguliselt, peab lugu kunstist ja kultuuripärandist;
Õpipädevus	on teadmishimuline, oskab õppida ja leida edasiõppimisvõimalusi, kasutades vajaduse korral asjakohast nõu;
Ettevõtlikkuspädevus	- on ettevõtlik, usub iseendasse, kujundab oma ideaale, seab endale eesmärged ja tegutseb nende nimel, juhib ja korrigeerib oma käitumist ning võtab endale vastutuse oma tegude eest; - mõtleb süsteemselt, loovalt ja kriitiliselt, on avatud enesearendamisele; oskab eakohaselt rakendada finantskirjaoskust

Suhtluspädevus	• suudab end olukorda ja suhtluspartnereid arvestades kõnes ja kirjas selgelt ja asjakohaselt väljendada, mõista ja tõlgendada erinevaid tekste, tunneb ja järgib õigekirjareegleid; • valdab vähemalt üht võõrkeelt tasemel, mis võimaldab igapäevastes olukordades suhelda kirjalikult ja suuliselt ning lugeda ja mõista eakohaseid võõrkeelseid tekste;
Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus	• suudab lahendada igapäevaelu erinevates valdkondades tekkivaid küsimusi, mis nõuavad matemaatiliste mõttemetodite (loogika ja ruumilise mõtlemise) ning esitusviiside (valemite, mudelite, skeemide, graafikute) kasutamist; • oskab esitada loodusteaduslikke küsimusi, nende üle arutleda, esitada teaduslikke seisukohti ja teha tõendusmaterjali põhjal järeldusi; • oskab probleemide ja ülesannete lahendamiseks kasutada erinevaid tehnoloogilisi vahendeid;
Digipädevus	• suudab tehnikamaailmas toime tulla ning tehnikat eesmärgipäraselt ja võimalikult riskita kasutada;
Sotsiaalne ja kodanikupädevus	• on aktiivne ja vastutustundlik kodanik, kes on huvitatud oma kooli, kodukoha ja riigi demokraatlikust arengust; austab oma kodupaika, kodumaad ja Eesti riiki ning Eesti riiklikku iseseisvust
Enesemääratluspädevus	• väärtustab ja järgib tervislikku eluviisi ning on füüsiliselt aktiivne.

Pädevuste kujundamine tunnivälise tegevuse kaudu

ÜRITUS	kultuuri- ja väärtuspädevus	sotsiaalne ja kodanikupädevus	enesemääratluspädevus	õpipädevus	suhtluspädevus	matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus	ettevõtlikkuspädevus	digipädevus
1. septembri aktused	*	*	*		*		*	
Õpilasesinduse valimised		*	*		*		*	
Sügisnäitus	*							
Õpetajate päev	*	*	*	*	*	*	*	*
Isadepäev	*	*		*	*		*	
Kooli sünnipäeva nädal	*	*	*		*		*	
Kooli aastapäevale pühendatud kontsert- aktused	*			*	*		*	
Mardi- ja kadripäev	*				*			

Halloween	*	*			*		*	
Koolisisene etluskonkurss	*				*			
Kool jõuluehtesse	*				*			
Keskkonnanädal	*	*	*			*	*	
Jõululaat	*				*		*	
Jõulupeod	*			*	*			
Jõuluball	*			*	*		*	
Jõulukontsert kirikus	*	*						
Aabitsapidu	*			*				
Reaal- ja loodusainete nädal	*	*	*	*	*	*	*	*
Sõbrapäev	*						*	
Vastlapäev	*			*				
Varivalimised	*	*	*	*	*	*	*	*
Võõrkeelenädal	*	*	*	*	*	*	*	*

Sotsiaaalainete nädal	*	*	*	*	*	*	*	*
Eesti Vabariigi aastapäeva tähistamine	*				*			
Emakeele päevade nädal	*	*	*		*			
Oskusainete nädal	*	*	*	*	*	*	*	*
Uisutamine Lõunakeskuses	*			*			*	
Stiilipäevad	*							
Kooli nimepäeva aktus	*							
Emadepäeva kontsert	*			*	*			
Käsitöö- ja kunstinäitus õpilaste töödest	*			*		*		
Praktilised tegevused linnaruumis ja looduses	*			*	*			

Projektipäev	*	*	*	*	*	*	*	*
Perepäev	*	*	*	*	*	*	*	*
Silma paistnud õpilaste vastuvõtt	*				*		*	
9. klasside viimase koolikella aktus	*				*			
Spordipäev	*			*	*			
Lõpuaktused	*			*				

3 Õppekorraldus

3.1 Üldsätted

- (1) Õppeaasta on ajavahemik 1. septembrist 31. augustini, milles on 175 õppepäeva (35 nädalat).
- (2) Lõpuklassis on õppeaastas kokku vähemalt 185 õppepäeva. Lõpueksami toimumise päeval ja vähemalt kahel päeval enne seda õppetunde ei toimu. Lõpueksami toimumise päev ja sellele eelnevad kaks päeva arvatakse õppepäevade hulka.
- (3) Õppeaasta on jagatud kolmeks 11–12 nädala pikkuseks hindamisperioodiks.
- (4) Koolivaheajad on viis korda aastas.
- (5) Koolivaheajad kehtestab haridus- ja teadusminister.
- (6) Nädalas on viis õppepäeva.
- (7) Õppetunni kestus on 45 minutit. Kuni kaks õppetundi võib toimuda järjest, ilma vahetunnita. Üldjuhul vaheldub õppetund vahetunniga, mille kestus on vähemalt 10 minutit.
- (8) Õppetöö võib korraldada nii kooli ruumides kui ka väljaspool kooli ruume ning virtuaalses õppekeskkonnas, tagades õpilaste vaimse ja füüsilise turvalisuse ning tervise kaitse. Õppetund on juhendatud õppeks ettenähtud ajavahemik (loeng, individuaaltund, konsultatsioon, e-õpe, õppekäik), mis on suunatud teadmiste ja oskuste omandamisele ning toimub õppekeskkonnas, milles osalevad nii õpetaja kui õpilane.
- (9) Kooli päevakava (õppetundide ajad, tunniplaan, õpiabi rühmade töö ja ringide töö) kinnitab kooli direktor.
- (10) A-võõrkeele õppimist alustavad õpilased teises klassis. B-võõrkeele valivad õpilased kuuendas klassis. Valida on võimalik vene ja saksa keele vahel. Keelerühm avatakse juhul, kui soovijaid on vähemalt kümme.
- (11) 4. klassis moodustatakse lennupõhised õpperühmad kehalises kasvatuses, käsitöös, kodunduses, tehnoloogiaõpetuses ja inglise keeles.
- (12) 5. klassis moodustatakse õpperühmad täiendavalt eesti keeles ja matemaatikas.
- (13) Kõikides õpperühmades on õpetamise aluseks riiklik õppekava. Õpperühmades õpetamine võimaldab arvestada rohkem õpilaste võimete ja huvidega. Õpperühmades on tunnitöö kõigile jõukohane ja pinget pakkuv. Tingimuseks on saavutada õpitulemused, mis vastavad riikliku õppekava nõuetele. Õpilased jaotatakse õpperühmadesse esialgu õpilase varasemate tulemuste ja õpetaja hinnangu põhjal. Kui selgub, et vastava rühma töötempo on õpilasele liiga aeglane või

liiga kiire, siis on võimalik õpperühma vahetada hindamisperioodi lõpus. Õpperühma vahetamine toimub õpetaja ja õpilase vahelisel kokkuleppel. Õpperühma määramisest teavitab õpilast ja õpilase vanemat klassijuhataja.

(14) Kehalise kasvatuse tunnid esimeses kooliastmes viiakse läbi terve klassiga. II–III kooliastmes toimuvad tunnid tüdrukutele ja poistele eraldi õpperühmades.

(15) Tööõpetus I kooliastmes viiakse läbi terve klassiga. Tehnoloogiaõpetuses ning käsitöös ja kodunduses moodustatakse II ja III kooliastmes segaõpperühmad. Tehnoloogiaõpetuses ning käsitöös ja kodunduses toimub õpperühmade vahetus iga hindamisperioodi lõpus. Õppesisu ja õpitulemused on kirjeldatud kooli käsitöö ja kodunduse ning töö- ja tehnoloogiaõpetuse ainekavas.

(16) Õpilase nädala õppetundide piirkoormus on:

I klass – 20 õppetundi;

II klass – 23 õppetundi;

III ja IV klass – 25 õppetundi; V klass – 28 õppetundi;

V ja VII klass – 30 õppetundi; VIII ja IX klass – 32 õppetundi.

Lisaks õppetundidele toimuvad õpiabitunnid, ringitunnid ja pikapäevarühma tegevus.

3.2 Tunnijaotusplaan

I Kooliaste

2023/2024										
	1.a	1.b	1.c	2.a	2.b	2.c	3.a	3.b	3.c	Õppekava järgi kokku
Eesti keel	7	7	7	6	6	6	6	6	6	19
A-võõrkeel				2	2	2	3	3	3	3
Loodusõpetus	1	1	1	2	2	2	2	2	2	3
Inimeseõpetus				1	1	1	1	1	1	2
Matemaatika	3	3	3	4	4	4	4	4	4	10
Muusika	2	2	2	2	2	2	2	2	2	6
Kehaline kasvatus	3	3	3	2	2	2	3	3	3	8
Kunst	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	4,5
Tööõpetus	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	4,5
Kokku	19	19	19	22	22	22	24	24	24	
Lubatud	20	20	20	23	23	23	25	25	25	

2024/2025										
	1.a	1.b	1.c	2.a	2.b	2.c	3.a	3.b	3.c	Õppekava järgi kokku
Eesti keel	7	7	7	6	6	6	6	6	6	19
A-võõrkeel				2	2	2	3	3	3	3
Loodusõpetus	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3
Inimeseõpetus				1	1	1	1	1	1	2
Matemaatika	3	3	3	3	3	3	4	4	4	10
Muusika	2	2	2	2	2	2	2	2	2	6
Kehaline kasvatus	3	3	3	2	2	2	3	3	3	8
Kunst	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	4,5
Tööõpetus	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	4,5
Kokku	19	19	19	20	20	20	23	23	23	
Lubatud	20	20	20	23	23	23	25	25	25	

2025/2026										
	1.a	1.b	1.c	2.a	2.b	2.c	3.a	3.b	3.c	Õppekava järgi kokku
Eesti keel	7	7	7	6	6	6	6	6	6	19
A-võõrkeel				2	2	2	3	3	3	3
Loodusõpetus	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3
Inimeseõpetus				1	1	1	1	1	1	2
Matemaatika	3	3	3	3	3	3	4	4	4	10
Muusika	2	2	2	2	2	2	2	2	2	6
Kehaline kasvatus	3	3	3	2	2	2	3	3	3	8
Kunst	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	4,5
Tööõpetus	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	4,5
Kokku	19	19	19	20	20	20	23	23	23	
Lubatud	20	20	20	23	23	23	25	25	25	

II Kooliaste

2023/2024										
	4.a	4.b	4.c	5.a	5.b	5. c	5. d	6.a	6. b	Õppekava järgi kokku
Eesti keel	5	5	5	3	3	3	3	3	3	11
Kirjandus				2	2	2	2	2	2	4
A-võõrkeel	4	4	4	3	3	3	3	3	3	9
B-võõrkeel								3	3	3
Matemaatika	5	5	5	4	4	4	4	5	5	13
Loodusõpetus	2	2	2	2	2	2	2	3	3	7
Ajalugu				1	1	1	1	2	2	3
Inimeseõpetus				1	1	1	1	1	1	2
Ühiskonnaõpetus								1	1	1
Muusika	2	2	2	2	2	2	2	1	1	4
Kunst	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3
Käsitöö ja kodundus, tehnoloogiaõpetus	2	2	2	2	2	2	2	2	2	5

Kehaline kasvatus	3	3	3	3	3	3	3	2	2	8	
Kokku	24	24	24	24	24	24	24	29	29		
Lubatud	25	25	25	28	28	28	28	30	30		
2024/2025											
	4.a	4.b	4.c	5.a	5.b	5.c	6.a	6.b	6.c	6.d	Õppekva järgi kokku
Eesti keel	5	5	5	3	3	3	3	3	3	3	11
Kirjandus				2	2	2	2	2	2	2	4
A-võõrkeel	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	9
B-võõrkeel							3	3	3	3	3
Matemaatika	4	4	4	4	4	4	5	5	5	5	13
Loodusõpetus	2	2	2	2	2	2	3	3	3	3	7
Ajalugu				1	1	1	2	2	2	2	3
Inimeseõpetus				1	1	1	1	1	1	1	2
Ühiskonnaõpetus							1	1	1	1	1
Muusika	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	4

Kunst	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3
Käsitöö ja kodundus, tehnoloogiaõpetus	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	5
Kehaline kasvatus	3	3	3	3	3	3	2	2	2	2	8
Kokku	21	21	21	23	23	23	29	29	29	29	
Lubatud	25	25	25	28	28	28	30	30	30	30	
2025/2026											
	4.a	4.b	4.c	5.a	5.b	5.c	6.a	6.b	6.c	Õppekava järgi kokku	
Eesti keel	5	5	5	3	3	3	3	3	3	11	
Kirjandus				2	2	2	2	2	2	4	
A-võõrkeel	3	3	3	3		3		3	3	9	
B-võõrkeel							3	3	3	3	
Matemaatika	4	4	4	4	4	4	5	5	5	13	
Loodusõpetus	2	2	2	2	2	2	3	3	3	7	
Ajalugu				1	1	1	2	2	2	3	
Inimeseõpetus				1	1	1	1		1	2	

Ühiskonnaõpetus							1	1	1	1	
Muusika	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	4
Kunst	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3
Käsitöö ja kodundus, tehnoloogiaõpetus	1	1	1		2	2	2		2		
Kehaline kasvatus	3	3	3	3	3	3	2	2	2	2	8
Kokku	21	21	21	23	23	23	29	29	29		
Lubatud	25	25	28	28	28	30	30	30	30		

III Kooliaste

2023/2024												
	7.a	7.b	7.c	7.d	8.a	8.b	8.c	9.a	9.b	9.c	9.d	Õppekava järgi kokku
Eesti keel	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	6
Kirjandus	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	6
A-võõrkeel	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	9
B-võõrkeel	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	9
Matemaatika	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	13

Geograafia	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	5
Loodusõpetus	2	2	2	2								2
Bioloogia	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	5
Keemia					2	2	2	2	2	2	2	4
Füüsika					2	2	2	2	2	2	2	4
Ajalugu	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	6
Inimeseõpetus	1	1	1	1	1	1	1					2
Ühiskonnaõpetus								2	2	2	2	2
Muusika	1,5	1,5	1,5	1,5	1	1	1	1	1	1	1	3
Kehaline kasvatus	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	6
Käsitöö ja kodundus, tehnoloogiaõpetus	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	5
Kunst	1,5	1,5	1,5	1,5	1	1	1	1	1	1	1	3
Kokku	28	28	28	28	31	31	31	31	31	31	31	
Lubatud	30	30	30	30	32	32	32	32	32	32	32	

2024/2025											
	7.a	7.b	7.c	8.a	8.b	8.c	8.d	9.a	9.b	9.c	Õppekava järgi kokku
Eesti keel	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	6
Kirjandus	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	6
A-võõrkeel	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	9
B-võõrkeel	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	9
Matemaatika	4	4	4	4	4	4	4		4		13
Geograafia	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	5
Loodusõpetus	2	2	2								2
Bioloogia	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	5
Keemia				2	2	2	2	2	2	2	4
Füüsika				2	2	2	2	2	2	2	4
Ajalugu	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	6
Inimeseõpetus	1	1	1	1	1	1	1				2
Ühiskonnaõpetus								2	2	2	2
Muusika	1,5	1,5	1,5	1	1	1	1	1	1	1	3

Kehaline kasvatus	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	6
Käsitöö ja kodundus, tehnoloogiaõpetus	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	5
Kunst	1,5	1,5	1,5	1	1	1	1	1	1	1	3
Kokku	28	28	28	31	31	31	31	31	31	31	
Lubatud	30	30	30	32	32	32	32	32	32	32	
	7.a	7.b	7.c	7.d	8.a	8.b	8.d	9.a	9.b	9.c	9.d
Eesti keel	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Kirjandus	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
A-võõrkeel	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
B-võõrkeel	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Matemaatika	4	4	4	4	4	4	4	5	5	5	5
Geograafia	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2
Loodusõpetus	2	2	2	2							
Bioloogia	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2
Keemia					2	2	2	2	2	2	2

Füüsika					2	2	2	2	2	2	2
Ajalugu	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Inimeseõpetus	1	1	1	1	1	1	1				
Ühiskonnaõpetus	-	-	-	-				2	2	2	2
Muusika	1	1	1	1	1	1	1	0,5	0,5	0,5	0,5
Kehaline kasvatus	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Käsitöö ja kodundus, tehnoloogiaõpetus	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1
Kunst	1	1	1	1	1	1	1	0,5	0,5	0,5	0,5
Kokku	27	27	27	27	31	31	31	31	31	31	31
Lubatud	30	30	30	30	32	32	32	32	32	32	32

Valikained

I kooliaste									
	1.a	1.b	1.c	2.a	2.b	2.c	3.a	3.b	3.c
Kokku	19	19	19	22	22	22	24	24	24
Lubatud	20	20	20	23	23	23	25	25	25

Valikained	I hp	II hp	III hp	I hp	II hp	III hp	I hp	II hp	III hp	I hp	II hp	III hp	I hp	II hp	III hp	I hp	II hp	III hp	I hp	II hp	III hp
Informaatika	1					1		1		1			1			1				1	
Ettevõtlus õpetus		1		1				1		1		1			1		1				1
arvutigraafika			1		1		1				1		1				1		1		

II kooliaste								
	4.a	4.b	4.c	5.a	5.b	5.c	6.a	6.b
Kokku	24	24	24	24	24	24	29	29
Lubatud	25	25	25	28	28	28	30	30

Valikained	I hp	II hp	III hp	I hp	II hp	III hp	I hp	II hp	III hp	I hp	II hp	III hp	I hp	II hp	III hp	I hp	II hp	III hp	I hp	II hp	III hp
informaatika	1				1			1		1			1			1	1			1	
Ettevõtlus õpetus		1				1	1			1		1			1					1	
disain									1	1			1								
arvutigraafika																	1	1			

III kooliaste											
	7.a	7.b	7.c	7.d	8.a	8.b	8.c	9.a	9.b	9.c	9.d
Kokku	28	28	28	28	31	31	31	31	31	31	31
Lubatud	30	30	30	30	32	32	32	32	32	32	32

Valikained	I hp	II hp	III hp	I hp	II hp	III hp	I hp	II hp	III hp	I hp	II hp	III hp	I hp	II hp	III hp	I hp	II hp	III hp	I hp	II hp	III hp	I hp	II hp	III hp	I hp	II hp	III hp	I hp	II hp	III hp	I hp	II hp	III hp
informaatika										1	1	1																					
loovtöö vormindamine													1	1	1	1	1	1	1	1	1												
ettevõtlus/karj ääriõpetus																																	
kunstilugu	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1																					
Ettevõtlus õpetus	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1																					
praktiline loodusõpetus																																	
	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1																					
Praktiline inglise keel																																	
	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1																					

3.3 Õppekava läbivad teemad ja lõimingu rakendamine

Läbivad teemad on üld- ja valdkonnapädevuste, õppeainete ja ainevaldkondade lõimingu vahendiks ning neid arvestatakse koolikeskkonna kujundamisel. Läbivad teemad on aineülesed ja käsitlevad ühiskonnas tähtsustatud valdkondi ning võimaldavad luua ettekujutuse ühiskonna kui terviku arengust, toetades õpilase suutlikkust oma teadmisi erinevates olukordades rakendada.

Õppekava lõimingu toetavad tegevused:

- Projektipäevad
- Ainenädalad ja teemapäevad
- Koolielu ühisüritused
- Loovtöö koostamine ja kaitsmine

3.3.1 Õppekava läbivate teemade kirjeldused

Õppekava läbiv teema	I KA	II KA	III KA
„Elukestev õpe ja karjääri kujundamine”	I kooliastmes aitab õpilasel kujundada positiivset hoiakut õppimisse ning toetab esmaste õpioskuste omandamist. Mänguliste tegevuste abil aidatakse õpilasel kujundada ning õppida tundma ennast ja lähiümbruse töömaailma, tuginedes õpilase kogemustele igapäevaelust. Õpilasele tutvustatakse erinevaid tegevusalasid ja ameteid, nende olulisust ning omavahelisi seoseid.	II kooliastmes keskendub õpilase sotsiaalsetele ja toimetulekuoskustele, oma huvide ja võimete tundmaõppimisele ning arendamisele. Eesmärk on aidata õpilasel kujundada põhilisi õpioskusi, empaatiavõimet ning suhtlemis- ja enesekontrollioskusi. Õpilasele tutvustatakse erinevaid elukutseid ja töid ning nende seost inimeste individuaalsete eelduste ja huvidega.	III kooliastmes keskendub õpilase võimete, huvide, vajaduste ja hoiakute teadvustamisele, kujundatakse iseseisva õppimise oskus, mis on oluline alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisel. Õpilasi juhatakse mõtlema oma võimalikele tulevastele tegevusvaldkondadele ning arutlema, millised eeldused ja võimalused on neil olemas, et oma soove ellu viia. Erinevate õppetegevuste kaudu võimaldatakse õpilasel saada ülevaade tööturu üldisest olukorrast ja tuleviku prognoosidest, erinevatest töödest eri tegevusvaldkondades ameti- ja kutsealadel ning kasutada seda infot nii tulevase õpitava eriala valimisel kui

			pikemaajalisel karjääri planeerimisel. Erinevate ametite ja elukutsete tutvustamisel pööratakse tähelepanu töö iseloomule, töökeskkonnale, töötingimustele, vajalikele teadmistele, oskustele ja isikuomadustele. Tähtis on käsitleda töö ja kutsega seotud stereotüüpeid suhtumisi kriitiliselt, et need ei muutuks õpilase tulevikuväljavaadete piirajateks. Õpilasi teavitatakse erinevatest tööharjutamise võimalustest ning julgustatakse neid kasutama. Õpilasele vahendatakse teavet edasiõppimisvõimaluste kohta ning luuakse võimalus kasutada karjääriteenuseid (karjääriõpe, -info ja -nõustamine) ning omandada karjääriplaani koostamiseks valikud teadmised ja oskused

„Keskkond ja jätkusuutlik areng”	I kooliastmes tugineb õpilase kogemustele, igapäevaelu nähtustele ning looduse vahetule kogemisele. Õppe ja kasvatus kaudu taotletakse õpilase keskkonnataju kujunemist, pööratakse tähelepanu kodu- ja kooliümbruse keskkonnaküsimustele ning tegutsemisviisidele, mille abil on keskkonnaprobleeme võimalik praktiliselt ära hoida ja lahendada.	II kooliastmes keskendub peamiselt koduümbruse ja Eesti keskkonnaprobleemide käsitlemisele. Arendatakse tahet osaleda keskkonnaprobleemide ärahoidmises ja lahendamises ning kujundatakse keskkonnaalast otsustamisoskust. Arendatakse säästvat suhtumist ümbritsevasse ja elukeskkonna väärtustamist, õpitakse teadvustama end tarbijana ning toimima keskkonda hoidvalt.	III kooliastmes keskendub kohalike ning globaalsete keskkonna- ja inimarenguprobleemide käsitlemisele. Eesmärk on kujundada arusaama loodusest kui terviksüsteemist, looduskeskkonna haprusest ning inimese sõltuvusest loodusvaradest ja -ressurssidest. Õppemeetoditest on kesksel kohal aktiivõppemeetodid, rühmatööd, juhtumiuuringud, arutelud ning rollimängud. Õpitavad teadmised, oskused ja hoiakud loovad eeldused vastutustundliku ning säästva suhtumise kujunemiseks oma elukeskkonda ning eetiliste, moraalsete ja esteetiliste aspektide arvestamiseks igapäevaelu probleemide lahendamisel.

„Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus”	I kooliastmes on keskne saada koostöö ja ühiste otsuste tegemise kogemusi. Selle viisid on õpilaste vabatahtlik tegevus, nt talgutöö, ühisürituste korraldamine vms. Lähtudes paikkonna võimalustest, tutvustatakse õpilasele kodukandi ettevõtteid, noorteühinguid ja teisi vabatahtlikke organisatsioone või huvirühmi, kes korraldavad kogukonnas üldkasulikke tegevusi, milles õpilased saavad osaleda.	II kooliastmes on oluline toetada õpilase initsiatiivi ning pakkuda talle võimalusi ja abi ühisalgatusteks. Õpilasi innustatakse iseseisvalt tegutsema ühise eesmärgi nimel ning võtma sellega kaasnevat vastutust ja kohustusi. Oluline on suunata õpilasi leidma jõukohastele probleemidele loomingulisi lahendusi ning aidata neil kogeda koos tegutsemise kasulikkust ja vajalikkust.	III kooliastmes keskendub ühiskonna eri sektorite (avaliku, tulundus- ja mittetulundussektori) toimimisele ning nende seostele. Tähtsal kohal on riigi demokraatliku valitsemise korraldus ning üksikisiku või huvirühma osalemis- ja mõjutamisvõimalused kohaliku ja ühiskonna tasandi otsuste tegemisel. Kodanikualgatuse ning vabatahtlikuna tegutsemise mõistmiseks ja motiveerimiseks ning ettevõtlikkuse arendamiseks tutvustatakse õpilasele võimalusi osaleda tegevustes paikkonna hüvanguks ning teda julgustatakse neis tegevustes osalema.

„Kultuuriline identiteet”	I kooliastmes on oluline pakkuda õpilasele võimalust osaleda oma kultuurikeskkonna tavades ja kogeda sellega seonduvaid emotsioone. Õpilasel aidatakse jõuda mõistmiseni, et teatud tavad ja kombed on omased teatud kultuurile. Õppe ja kasvatusel kujundatakse meie kultuuriruumis üldiselt tunnustatud käitumisharjumusi, toetatakse uudishimu uue ja erineva suhtes ning positiivset suhtumist sellesse. Õpilaste erinevaid kogemusi kokku viies saavutatakse üldpilt oma kultuurist ja selle kokkupuudetest teiste kultuuridega.	II kooliastmes on tähtis kujundada positiivseid hoiakuid erinevate kultuuride ja inimeste suhtes ning vältida eelarvamusliku suhtumise kujunemist. Õpitakse respektima erisusi ja hindama neid kui kultuurilist mitmekesisust ning kultuuride vastastikuse rikastamise vahendit. Õppes ja kasvatuses leitakse võimalusi, kus õppija saab rakendada oma teadmisi ja oskusi omakultuuri tutvustamiseks näiteks koolide ja rahvusvaheliste projektide kaudu.	III kooliastmes on keskne aidata õpilasel mõista, et omaenda tugev kultuuriline identiteet toetab teda teistes kultuurides orienteerumisel. Õpilasele pakutakse erinevaid võimalusi omandada kogemusi ning süvendada teadmisi teistest kultuuridest, saada elamusi erinevatest kunsti- ja kultuurivaldkondade st, sealhulgas võimalust kaasa lüüa kohalike kultuurisündmuste ettevalmistamises ja läbiviimises.

„Teabekeskond ja meediakasutus ”	I kooliastmes on keskmises õpilase igapäevane teabekeskond. Õpetaja abil ja kaaslaste toel harjutakse kirjeldama oma tegevust teabekeskonnas. Õpilane õpib mõistma temale suunatud teadete suhtluseesmärki ning eristama olulisi teateid ebaolulistest. Samuti harjub õpilane mõistma, millised seaduspärasused kehtivad privaatses ja millised avalikus ruumis, sealhulgas internetis. Läbiva teema rõhuasetused toetavad I kooliastmes inimeseõpetuse, emakeele ning teiste õppeainete kaudu toimuvat suhtlemisoskuste kujundamist. Õpilase eakohast meediakasutust arvestades pööratakse rohkem tähelepanu visuaalsele meediale ning visuaalse teksti analüüsile.	II kooliastmes on käsitluse keskmises avalikus ja privaatses ruumis toimimise seaduspärasused ning põhiliste kommunikatsiooniformaatide tundmaõppimine. Õpilane harjub internetis liikudes eristama avalikku ja isiklikku sfääri ning valima selle põhjal õiget suhtlusviisi. Teise kooliastme jooksul harjutakse lugema ja kuulama uudist kui üht ajakirjanduse põhilist tekstiliiki, hindama selle kvaliteeti ning tuvastama uudises puuduvat teavet.	III kooliastmes õpitakse mõistma ja analüüsima meedia rolle ühiskonnas, sealhulgas majanduselus, ning kasutama meediat teabeallikana. Senisest olulisemaks muutub teabe usaldusväärsuse kriitiline hindamine, kuna õpilane hakkab leitud teavet järjest rohkem kasutama isiklike otsuste tegemiseks (nt õppimisvõimalusi valides). Õpetus ja kasvatus töös aitavad õpilasel mõista internetis leiduvaid võimalusi ja ohte ning ennast ja oma privaatsust kaitsta; iseseisev teabeotsing muutub õpilasele harjumuspäraseks. Läbiva teema käsitlemine loob võimalused analüüsida meediaga seotud problemaatilisi olukordi (eraellu sekkumine, väärteabe edastamine, huvide kahjustamine, kallutatud teabe edastamine vms).

„Tehnoloogia ja innovatsioon”	I kooliastmes õpitakse tundma infotehnoloogia kasutamise põhivõtteid, vormistades arvutiga loovtöid. Soovitatav on kasutada eelkõige frontaalset õpetamismeetodit ning mängulisi arvutiprogramme. Tehnoloogia rakendamise võimalusi mitmekesistatakse foto või video tegemise ning mudelite ja makettide meisterdamise integreerimise kaudu õppetegevusse.	II kooliastmes põhineb eelkõige kooli ja õppetööga seonduvatel praktilistel ülesannetel, mis eeldavad tehnoloogia rakendamist erinevates ainetundides või huvitegevuses. Arvutipõhises õppes on soovitatav kasutada rühmatööd ja aktiivõppemeetodeid.	III kooliastmes kujundab IKT rakendamise pädevusi igapäevaelus ja õpingutes. Nende pädevuste kujundamiseks tuleb erinevate õppeainete õpetajatel lõimida oma ainetundidesse IKT rakendamisel põhinevaid meetodeid ja töövõtteid. Lisaks arvutiklassis peetud ainetundidele on III kooliastmes soovitatav kasutada nüüdisaegseid IKT vahendeid ka kodutööde ja õueõppe puhul. Ainetundides (füüsika, loodusõpetus) kasutatakse roboteid (LEGO Mindstorms EV3), et omandada algteadmised programmeerimisest ning arendada loogilist ja matemaatilist mõtlemist.

„Tervis ja ohutus”	I kooliastmes pannakse rõhk tervislike ja ohutute käitumisviiside kujundamisele. Õppija omandab eakohased teadmised ja oskused seonduvalt tervise füüsilise, vaimse, emotsionaalse kui sotsiaalse tervise aspektiga ning kujuneb tervist väärtustav hoiak. Selles vanuses on tähtis, et õpilane mõistaks ohu olemust ja selle tekkepõhjusi oma igapäevases keskkonnas ning omandaks oskused käituda ohutult ja turvaliselt. Õppemeetoditest on rõhk jutustustel, aruteludel, rühmatöödel, demonstratsioonidel, rollimängudel ja käitumise modelleerimisel.	II kooliastmes pööratakse teadmiste ja oskuste kujundamise kõrval tähelepanu eelkõige vastavasisuliste väärtushinnangute kujundamisele, õpetuse elulähedusele ja levinuma riskikäitumise ärahoidmisele (käitumine, millega kaasnevad nt vigastused, ohu tekkimine, alkoholi jt uimastite kuritarvitamine, suitsetamine, seksuaalne riskikäitumine, ebatervislik toitumine, vähene kehaline aktiivsus ja kehaline ülekoormus). Õppemeetoditest sobivad aktiivõppemeetodid, arutelu, rühmatöö, rollimängud ja demonstratsioonid. Õppetööd ainetundides saavad täiendada noortelt noortele metoodikal põhinevad tunnivälised projektid.	III kooliastmes pööratakse tähelepanu tervist ja ohutust väärtustavate hoiakute kujundamisele ning tervisliku ja ohutu käitumise oskuste arendamisele. Õppemeetoditest on kesksel kohal aktiivõppemeetodid, diskussioon, juhtumianalüüsid, rühmatöö, uurimisprojektid ja rollimängud. Tähtsal kohal on ka õpilastega korraldatavad klassivälised ennetusprogrammid ning õpilaste maksimaalne kaasamine tervist edendavatesse ja ümbritseva turvalisust suurendavatesse tegevustesse.

„Väärtused ja kõlblus”	I kooliastmes on rõhk iseenda tundmaõppimisel, heade kommete omandamisel ja sellise klassikollektiivi kujundamisel, kus peetakse oluliseks õiglust, ausust, hoolivust, sallivust, inimväärikust, lugupidamist enda ja teiste vastu, lubaduste pidamist ning demokraatlikku osalemist ja rahvuslikkust. Õppemeetoditest on esikohal töö jutustustega, rollimängud, arutelud ja õpetaja selgitused, mille vältel õpitakse oma kogemusi teadvustama ning oma tegutsemist jälgima ja reflekteerima.	II kooliastmes teadvustatakse ja mõtestatakse kõlbelisi norme ning kujundatakse sallivust ja lugupidamist erinevate inimeste vastu. Erinevaid vaatenurki pakkuva käsitluse kaudu taotletakse õpilase isiklike seisukohtade kujunemist humanistlike kõlbeliste normide taustal. Õpilase mõttearendustesse tuleks suhtuda paindlikult, jättes õpilasele võimaluse säilitada oma arvamus. Õppemeetoditest on kesksel kohal lugude analüüs, aktiivõppemeetodid, rühmatöö, konfliktsete juhtumite arutelu ning rollimängud. Õppevara kaudu tutvustatakse õpilasele positiivseid kõlbelisi eeskujusid ja ideaale. Igapäevases koolielus pakutakse võimalusi rakendada omandatud teadmisi.	III kooliastmes toob selgemalt esile väärtushinnangute ja kõlbeliste normide ühiskondliku ning ajaloolis-kultuurilise mõõtmise. Erinevate maailmavaadete ja religioonide tutvustamisega (ajaloos ning tänapäeval) toetatakse sallivuse ja lugupidava suhtumise ning maailmavaatelistes küsimustes orienteerumise oskuste kujunemist. Eri allikatest teabe kogumisega, erinevates õppeainetes käsitletu ning kogemuste põhjal juhitakse õpilasi arutlema väärtuste ja kõlbelisuse teemade üle, võrdlema erinevaid seisukohti ja põhjendama oma seisukohti, pidades silmas eelarvamusteta, taktitundelist, avatud ja lugupidavat suhtumist erinevatesse arusaamadesse. Sobilik on teha uurimisprojekte, mis võimaldavad käsitleda küsimusi sügavamalt ja mitmekülgsemalt.

3.4 **Mittestatsionaarses õppes kohaldatavad erisused**

Mittestatsionaarse õppe tunnijaotusplaani erisused on toodud „Põhikooli riikliku õppekava“ §- s 22.

Mittestatsionaarses õppes kohaldatavad erisused põhikoolis on alljärgnevad:

- Mittestatsionaarses õppes ei kuulu kohustuslike õppeainete hulka kehaline kasvatus, tööõpetus, käsitöö ja kodundus ning tehnoloogiaõpetus.
- Mittestatsionaarses õppes õppija puhul võib õpilase taotlusel loobuda B-võõrkeele õppes.

4 Hindamise korraldus

4.1 Hindamise alused

- (1) Teadmiste ja oskuste hindamisel lähtutakse õpilasele kohaldatava riikliku õppekavaga ja selle alusel koostatud kooli õppekavaga nõutavatest teadmistest ja oskustest.
- (2) Käitumise ja hoolsuse hindamisel lähtutakse kooli õppekava ning kodukorra nõuetest.
- (3) Teadmiste ja oskuste ning käitumise ja hoolsuse hindamise põhimõtted, tingimused ja kord sätestatakse kooli õppekavas, arvestades dokumenti „Põhikooli riiklik õppekava“ (RT I, 14.01.2011, 1) ja dokumenti „Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus“ (RT I 2010, 41, 240).

4.2 Hindamise eesmärk

Hindamise eesmärk on:

- toetada õpilase arengut;
- anda tagasisidet õpilase õppeedukuse kohta;
- innustada ja suunata õpilast sihikindlalt õppima;
- suunata õpilase enesehinnangu kujunemist, suunata ja toetada õpilast edasise haridustee valikul;
- suunata õpetaja tegevust õpilase õppimise ja individuaalse arengu toetamisel;
- anda alus õpilase järgmisesse klassi üleviimiseks ning kooli lõpetamise otsuse tegemiseks.

4.3 Hindamisest teavitamine

- (4) Kool kohustub teavitama õpilast ja tema seaduslikku esindajat hindamise korraldusest koolis ning õpilasele pandud hinnetest ja antud hinnangutest. Vastav teavitamise kord sätestatakse kooli kodukorras.
- (5) Kooli õppekavas sätestatud hindamise korralduse avalikustab kool avaliku teabe seaduse alusel kooli tegevuse kajastamiseks peetaval veebilehel.
- (6) Õpilasel on õigus saada vastavalt klassi- või aineõpetajalt teavet oma hinnete kohta.
- (7) Käitumise hindamise aluseks on kooli kodukorra täitmine ning üldtunnustatud käitumis- ja

kõlblusnormide järgimine. Põhikoolis hinnatakse õpilase käitumist ja hoolsust hinnetega

- (8) „eeskujulik“, „hea“, „rahuldav“ ja „mitterahuldav“ kokkuvõtva hindena hindamis- ja õppeperioodi lõpul. Nõuded õpilase käitumisele esitatakse kooli kodukorras.
- (9) Hoolsuse hindamise aluseks on õpilase suhtumine õppeülesannetesse: kohusetundlikkus, töökus ja järjekindlus õppeülesannete täitmisel. Hoolsust hinnatakse hinnetega „eeskujulik“,
- (10) „hea“, „rahuldav“ ja „mitterahuldav“.

4.4 Kujundav hindamine

- (1) Kujundava hindamisena mõistetakse õppe kestel toimuvat õppimist toetavat hindamist.

Kujundava hindamise abil:

- analüüsitakse õpilase teadmisi ja oskusi;
 - analüüsitakse hoiakuid, väärtushinnanguid ja käitumist;
 - antakse õpilasele tagasisidet seniste tulemuste ja vajakajäämiste kohta;
 - innustatakse ja suunatakse õpilast edasisel õppimisel;
 - kavandatakse edasise õppimise eesmärgid ja teed.
- (2) Õppetunni vältel saab õpilane enamasti suulist või kirjalikku sõnalist tagasisidet õppeainet ja ainevaldkonda puudutavate teadmiste ja oskuste (sealhulgas üldpädevuste, kooliastme õppe- ja kasvatusesmärkide ja läbivate teemade) kohta. Kogu õppepäeva vältel annavad pedagoogid ja kooli töötajad õpilasele tagasisidet, et toetada õpilase käitumise, hoiakute ja väärtushinnangute kujunemist. Koolipere reageerib juhtumitele, mis on vastuolus üldtunnustatud väärtuste ning heade tavadega.
- (3) Õpilane kaasatakse hindamisse, et arendada tema oskust eesmäärke seada ning oma õppimist ja käitumist eesmärkide alusel analüüsida ning tõsta õpimotivatsiooni.
- (4) Arenguestlusel analüüsitakse õpilase arengut ja toimetulekut tulenevalt õpilase individuaalsest eripärast ja õpilase, vanema või kooli poolt oluliseks peetavast (käitumine, emotsionaalne seisund, hoiakud ja väärtushinnangud, motivatsioon, huvid, teadmised ja oskused). Arenguestlus annab tagasisidet õppekava üldpädevuste, kooliastme õppe- ja kasvatusesmärkide, õppekava läbivate teemade eesmärkide, ainevaldkondlike eesmärkide ja

ainealaste õpitulemuste kohta. Arenguvestlusel seatakse uued eesmärgid õppimisele ja õpetamisele. Arenguvestluse oluline osa on õpilase eneseanalüüs.

4.5 Teadmiste ja oskuste hindamise korraldus

(1) Õpilase teadmisi ja oskusi hindab vastava õppeaine õpetaja õpilase suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust õppekavas esitatud nõuetele. Ainealaseid teadmisi ja oskusi hinnatakse nii õppetöö käigus kui ka õppeteema lõppedes vastavalt aineõpetaja koostatud hindamise põhimõtetele. Hindamise põhimõtted on kirjeldatud õppeaine ainekavas.

(2) Hindamine toimub viie palli süsteemis, kus:

- 1) hindegaga „5” ehk „väga hea” hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused vastavad õpilase õppe aluseks olevatele taotletavatele õpitulemustele täiel määral ja ületavad neid;
- 2) hindegaga „4” ehk „hea” hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused vastavad üldiselt õpilase õppe aluseks olevatele taotletavatele õpitulemustele;
- 3) hindegaga „3” ehk „rahuldav” hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused võimaldavad õpilasel edasi õppida või kooli lõpetada ilma, et tal tekiks olulisi raskusi hakkamasaamisel edasisel õppimisel või edasises elus;
- 4) hindegaga „2” ehk „puudulik” hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui õpilase areng nende õpitulemuste osas on toimunud, aga ei võimalda oluliste raskusteta hakkamasaamist edasisel õppimisel või edasises elus;
- 5) hindegaga „1” ehk „nõrk” hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused ei võimalda oluliste raskusteta hakkamasaamist edasisel õppimisel või edasises elus ning kui õpilase areng nende õpitulemuste osas puudub.

(3) Viie palli süsteemis hinnatavate kirjalike tööde koostamisel ja hindamisel lähtutakse põhimõttest, et kui kasutatakse punktiarvestust ja õpetaja ei ole andnud teada teisiti,

koostatakse tööd nii, et hindegas „5” hinnatakse õpilast, kes on saavutanud 90–100%, hindegas „4” 75–89%, hindegas „3” 50–74%, hindegas „2” 20–49%, hindegas „1” 0–19% maksimaalsest võimalikust punktide arvust.

- (4) Hindamisperioodi õppetulemuste omandamist kontrollivate arvestuslike tööde aeg kavandatakse kooskõlastatult õpilaste ja teiste õppeainete õpetajatega ning märgitakse kontrolltööde tabelisse Stuudiumis vähemalt 5 õppepäeva enne kontrolltöö toimumist.
- (5) Kontrolltöid võib olla ühel päeval üks, jooksva hindamise vormis tehtavad tööd (tunnikontrollid, praktilised hindelised tööd, suuline vastamine vms) ei ole arvuliselt piiratud. Erandeid tehakse poolte kokkuleppel.
- (6) Esimeses kooliastmes kasutatakse õpilaste teadmiste ja oskuste hindamisel hinnete asemel suulisi ja kirjalikke sõnalisi hinnanguid, mis kirjeldavad õpilase teadmisi ja oskusi erinevates õppeainetes.
- (7) Sõnaliste hinnangute aluseks on õpetajate tähelepanekud ja märkmed e-päevikus (Stuudiumis). Kokkuvõtvad sõnalised hinnangud kirjeldavad õpilase arengut, kooliastme pädevuste ja õpioskuste kujunemist, õppeprotsessis osalemist ning õpitulemusi. Õpetaja lähtub õpitulemustele hinnangute andmisel üldjuhul järgmistest põhimõtetest:

1) Hinnangu „Kiitust väärt”

hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused vastavad õpilase õppe aluseks olevatele taotletavatele õpitulemustele täiel määral ja ületavad neid;

2) Hinnangu „Hea”

hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused vastavad üldiselt õpilase õppe aluseks olevatele taotletavatele õpitulemustele;

3) Hinnangu „Vajab harjutamist”

hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused vastavad osaliselt õppe alusteks olevatele taotletavatele õpitulemustele.

4) Hinnangu „Vajab uuesti õppimist”

hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui õpitulemused on saavutamata ja ei vasta õppe alusteks olevatele taotlevatele õpitulemustele.

- (8) I-III kooliastme oskusainetes (muusikaõpetus, kunstiõpetus, kehaline kasvatus, tehnoloogiaõpetus ja käsitöö ja kodundus) toimub mitteeristav hindamine („arvestatud“, „mittearvestatud“). Mitteeristava hindamise puhul määrab aineõpetaja baastaseme, mille ületamise korral hinnatakse tulemus piisavaks sõnaga „arvestatud“ ning millest madalamal tasemel tulemus hinnatakse ebapiisavaks sõnaga „mittearvestatud“.
- (9) Põhikooli lõputunnistusele või õpilase koolist lahkumisel klassitunnistusele kantavad mitteeristavad hinded teisendatakse viiepallilisele numbriskaalale.
- (10) Kui koolis õpib eesti keelest erineva emakeelega või välisriigist saabunud õpilane, võib rakendada mitteeristavat hindamist („arvestatud“, „mittearvestatud“).
- (11) Kui suulist vastust (esitust), kirjalikku või praktilist tööd, praktilist tegevust või selle tulemust on hinnatud hindegaga „puudulik“ või „nõrk“ või on hinne jäänud välja panemata, antakse õpilasele võimalus järelevastamiseks või järeltöö sooritamiseks. Järelevastamine ja järeltööde tegemine toimub kooli päevakavas määratud nädalapäeval õpetaja ja õpilase vastastikusel kokkuleppel, täites eelnevalt järeltööle registreerumise lehe. Järeltöö tuleb sooritada 2 nädala jooksul pärast hinde „puudulik“ või „nõrk“ saamist, erandjuhtudel kokkuleppel õpetajaga kindlaksmääratud ajal hiljemalt jooksva õppeperioodi lõpuks.
- (12) Kui õpilane on kontrolltöö ajal koolist puudunud, kantakse kohustusliku õppeülesande või kontrolltöö hinnete lahtrisse märke „!“ (tegemata töö). Kontrolltöö ajal puudunud õpilase järeltöö hinne märgitakse kui esmane hinne. Kui õpilane ei ole määratud ajal õppeülesannet täitnud või kontrolltööd sooritanud, hinnatakse õppeülesande täitmist või kontrolltöö sooritamist enne hindamisperioodi hinde väljapanekut hindegaga „1“ (nõrk).
- (13) Kui hindamisel tuvastatakse kõrvalise abi kasutamine või mahakirjutamine õpilase poolt, võib vastavat suulist vastust, kirjalikku või praktilist tööd, praktilist tegevust või selle tulemust hinnata hindegaga „nõrk“. Õpetaja võib sel juhul määrata õpilasele järelevastamise.

(14) Kontrolltöid ei planeerita hindamisperioodi viimasele õppenädalale, sest õpilastel puudub piisav järelevastamise aeg.

4.6 Käitumise ja hoolsuse hindamise korraldus

(1) Käitumine:

- 1) Kool annab õpilasele ja vanemale kirjalikku tagasisidet õpilase käitumise (sealhulgas hoolsuse) kohta kolm korda õppeaastas kooli õppekavas kehtestatud korras.
- 2) Õpilase käitumise hindamise aluseks on kooli kodukorra ja koolikohustuse täitmine ning üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnormide järgimine koolis ja väljaspool kooli.
- 3) Käitumist hinnatakse hinnetega „eeskujulik“, „hea“, „rahuldav“ ja „mitterahuldav“.
- 4) Käitumishindega „eeskujulik“ hinnatakse õpilast, kellele üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnormide järgimine on harjumuspärane igas olukorras, kes ei hiline ainetundidesse ja kes täidab eeskujulikult ning järjepidevalt koolikohustust ja kooli kodukorra nõudeid.
- 5) Käitumishindega „hea“ hinnatakse õpilast, kes järgib üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnorme, täidab koolikohustust ning kooli kodukorra nõudeid, kuid kellel esineb selles üksikuid puudujääke.
- 6) Käitumishindega „rahuldav“ hinnatakse õpilast, kes üldiselt järgib üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnorme ja täidab üldiselt kooli kodukorra nõudeid ja koolikohustust, kuid kellel on esinenud eksimusi (käitumist puudutav märkus Stuudiumis või õpilaspäevikus, mistõttu ta vajab pedagoogide ja lastevanemate tähelepanu ning suunamist.
- 7) Käitumishindega „mitterahuldav“ hinnatakse õpilast, kes ei täida kooli kodukorra nõudeid, koolikohustust, ei järgi üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnorme ega allu õpetajate nõudmistele. Õpilase käitumine hinnatakse „mitterahuldavaks“ ka üksiku õigusvastase teo või ebakõlbelise käitumise eest.

(2) Hoolsus:

- 1) Hoolsuse hindamise aluseks on õpilase suhtumine õppeülesannetesse, tema kohusetundlikkus, töökus ja järjekindlus õppeülesannete täitmisel.
- 2) Hoolsushindega „eeskujulik“ hinnatakse õpilast, kes suhtub õppeülesannetesse alati kohusetundlikult, õpib kõiki õppeaineid võimetekohaselt, on õppeülesannete täitmisel püüdlük, hoolas ja iseseisev, ilmutab omaalgatust ja viib alustatud töö lõpuni, kannab

alati kaasas vajalikke õppevahendeid ja tagab nende korrasoleku.

- 3) Hoolsushindega „hea“ hinnatakse õpilast, kes suhtub õppeülesannetesse kohusetundlikult, on iseseisev ja hoolikas ning õpib võimetekohaselt. Vajalikud õppevahendid puuduvad üksikutel kordadel ja/või nende korrashoius esineb üksikuid puudujääke.
- 4) Hoolsushinde „rahuldav“ saab õpilane, kes üldiselt täidab oma õppeülesandeid, kuid ei ole piisavalt järjekindel ega õpi kõiki aineid oma tegelike võimete ja arengutaseme kohaselt. Vajalikud õppevahendid puuduvad tihti ja/või nende korrashoius esineb tõsisemaid puudujääke, aegajalt jätab täitmata oma kodused ülesanded.
- 5) Hoolsushindega „mitterahuldav“ hinnatakse õpilast, kes ei õpi võimetekohaselt, suhtub õppeülesannetesse lohakalt ja vastutustundetult, ei täida tundides õpetajate nõudmisi, jätab sageli täitmata oma kodused õppeülesanded.

4.7 Kokkuvõtvad hinded ja järgmisesse klassi üleviimine

- (1) Põhikoolis hinnatakse õpilase õpitulemusi vastavas õppeaines kokkuvõtvalt hindamisperioodi ja aasta lõpus.
- (2) Hindamisperioodi hinne pannakse välja antud perioodil saadud hinnete alusel hindamisperioodi viimasel õppepäeval. Aastahinne pannakse välja antud õppeaasta jooksul saadud hindamisperioodide hinnete alusel juhtkonna poolt määratud ajaks.

Stuudiumi arvestatud keskmine hinne ei otsusta õpilase hindamisperioodi hinde kujunemist, vaid on ülevaatlik prognoos. Hindamisperioodi hinde panemisel lähtub õpetaja vastavalt hindamisperioodi jooksul saadud hinnete kaalust ja oma õppeaine hindamisjuhendist.
- (3) Kui viimase hindamisperioodi hinne on „puudulik“, on õpetajal õigus panna ka aastahindeks „puudulik“ juhul, kui viimane periood kordab kogu õppeaasta materjali ja võtab kokku õppeaasta õpitulemused.
- (4) Ühe nädalatunniga ainetes võib kokkuvõtvalt hinnata üks kord aastas.
- (5) Kokkuvõtvatest hinnetest teavitab kool õpilast ja vanemat õppeaasta lõpus vormistatud klassitunnistuse kaudu.
- (6) Kui õppeperioodi keskel on õppeaine perioodi hinne jäänud välja panemata ja õpilane ei ole kasutanud võimalust järele vastata, hinnatakse omandatud teadmised ja oskused vastavaks

hindele „nõrk” või antakse tulemustele samaväärne sõnaline hinnang.

- (7) Kui õpilasel on hinne jäänud välja panemata pikaajalise puudumise tõttu, antakse õpilasele aega järele vastamiseks soovitavalt järgmise hindamisperioodi lõpuni.
- (8) Õpilasele, kelle hindamisperioodi hinne on „puudulik” või „nõrk”, või on jäetud hinne välja panemata, koostatakse selles õppeaines individuaalne õppekava või määratakse mõni muu kooli poolt kinnitatud tugisüsteem, mis on kooli õppekavas sätestatud, et aidata omandada nõutavad teadmised ja oskused.
- (9) Hindamisperioodi hinnete või hinnangute (1.–3. klass) alusel otsustab õppenõukogu, kas viia õpilane järgmisesse klassi, jätta täiendavale õppetööle või klassikursust kordama. Õpilaste järgmisesse klassi üleviimise või täiendavale tööle jätmise otsus tehakse enne õppeperioodi lõppu.
- (10) Põhikoolis viiakse õpilane, keda ei ole jäetud täiendavale õppetööle, järgmisesse klassi üle enne õppeperioodi lõppu. Õpilane, kes jäeti täiendavale õppetööle, kuid keda ei jäeta klassikursust kordama, viiakse järgmisesse klassi üle hiljemalt õppeaasta lõpuks.
- (11) Õpilane jäetakse täiendavale õppetööle õppeainetes, milles tulenevalt perioodi hinnetest tuleks välja panna aastahinne „puudulik” või „nõrk” või samaväärne sõnaline hinnang. Täiendavale õppetööle jätmise otsustab õppenõukogu.
- (12) Täiendavale õppetööle jäetakse õpilane selleks, et ta saavutaks õppekavas nõutavad õpitulemused. Täiendavale õppetööle jäetakse õpilane pärast õppeperioodi lõppu 1–2 nädalaks õppenõukogu otsusega määratud ajal kuni 30. augustini.
- (13) Täiendavale õppetööle jäetud õpilane täidab õpetaja vahetul juhendamisel spetsiaalseid õppeülesandeid ainevaldkonnas, milles tema teadmised ja oskused ei vasta õppekavale ja on hinnatud mitterahuldavaks. Täiendava õppetöö tulemusi kontrollitakse ja hinnatakse. Hinded kantakse Stuudiumi.
- (14) Täiendavale õppetööle jäetud õpilase järgmisesse klassi üleviimine otsustatakse pärast täiendavat õppetööd, hiljemalt 31. augustiks.
- (15) Õppenõukogu põhjendatud otsusega võib erandjuhul jätta õpilase klassikursust kordama, kui õpilasel on kolmes või enamas õppeaines aastahinne „puudulik” või „nõrk” või samaväärne sõnaline hinnang, täiendav õppetöö ei ole tulemusi andnud ning õppekavaga nõutavate

õpitulemuste saavutamiseks ei ole otstarbekas rakendada individuaalset õppekava või muid koolis rakendatavaid tugisüsteeme.

- (16) Õppenõukogu põhjendatud otsusega võib jätta klassikursust kordama õpilase, kellel on põhjendamata puudumiste tõttu kolmes või enamas õppeaines aastahinne „puudulik” või „nõrk” või samaväärne sõnaline hinnang.
- (17) 9. klassi õpilasele pannakse aastahinded välja enne lõpueksamite toimumist, välja arvatud õppeainetes, milles õpilane jäetakse täiendavale õppetööle.
- (18) Lõigetes 9 ja 13 sätestatud tähtaegu ei kohaldata õpilase suhtes, kellele on koostatud individuaalne õppekava, kus on ette nähtud erisused järgmisesse klassi üleviimise ajas.

4.8 Hinde ja hinnangu vaidlustamine

- (1) Õpilasel või tema seaduslikul esindajal on õigus hindeid ja sõnalisi hinnanguid vaidlustada kümne päeva jooksul pärast hinde või hinnangu teadasaamist, esitades järelpärimise aineõpetajale. Kui õpilane või tema seaduslik esindaja ei jää saadud vastusega rahule, on tal õigus esitada kooli õppealajuhatajale kirjalikult vastav taotlus koos põhjendustega.
- (2) Kooli õppealajuhataja (vajadusel kaasates direktori) teeb otsuse ja teavitab sellest lõikes 1 nimetatud taotluse esitajat kirjalikult kümne tööpäeva jooksul otsuse vastuvõtmise päevast arvates.

4.9 Põhikooli lõpetamine

- (1) Põhikooli lõpetab õpilane, kellel õppeainete viimased aastahinded on vähemalt „rahuldavad”, kes on kolmandas kooliastmes sooritanud loovtöö ning kes on sooritanud 50 protsendile maksimaalsest tulemusest eesti keele eksami, matemaatikaeksami ning ühe eksami omal valikul (valikeksam).
- (2) Põhikooli lõpetanuks võib õpilase või tema seadusliku esindaja kirjaliku avalduse alusel ja õppenõukogu otsusega pidada ning põhikooli lõputunnistuse anda õpilasele, kellel on kuni kahes õppeaines „nõrk” või „puudulik” viimane aastahinne või kes on kuni kaks lõpueksamit sooritanud tulemusele alla 50 protsendi maksimaalsest tulemusest.
- (3) Haridusliku erivajadusega õpilasel, kelle individuaalne õppekava sätestab teistsugused nõuded võrreldes riikliku õppekavaga, on lõpetamise aluseks individuaalse õppekava õpitulemuste saavutus. Haridusliku erivajadusega õpilasel on õigus sooritada põhikooli lõpueksamid

eritingimustel (ühtsete küsimustega, põhikooli lõpueksamitöö kohandamine, abivahendite kasutamine, koolieksam vms).

- (4) Õpilane, kelle õppekeel ei ole eesti keel, kes õpib keelekümblusklassis või kes asus eesti õppekeelega koolis või klassis õppima viimase kuue õppeaasta jooksul, võib lõikes 1 nimetatud eesti keele eksami asemel sooritada eesti keele teise keelena eksami.
- (5) Varem välisriigis õppinud õpilane, kes on enne lõpueksamite toimumist Eestis põhikoolis õppinud kuni kolm järjestikust õppeaastat ning kellele on eesti keele õppimiseks koostatud individuaalne õppekava, võib eesti keele või eesti keele teise keelena eksami sooritada temale koostatud individuaalse õppekava põhjal ettevalmistatud koolieksamina.
- (6) Põhikooli lõpetanuks peetakse eksterni, kes on sooritanud põhikooli lõpueksamid ning aineksamid nendes õppeainetes, milles tal puuduvad põhikooli lõputunnistusele kantavad hinded või milles tal ei ole tõendatud teadmisi ja oskusi varasemate õpi- ja töökogemuste arvestamise kaudu. Eksterni ei hinnata kehalises kasvatuses, käsitöös ja kodunduses ning tehnoloogiaõpetuses.

4.10 Hindamine individuaalse õppekava alusel

- (1) Õpilast, kes õpib individuaalse õppekava järgi (õpilane, kes on määratud õpiabirühma, õpiraskustega õpilaste klassi või väikeklassi), hinnatakse vastavalt individuaalses õppekavas ette nähtud hindamise korrale. Nimetatud juhul võib põhikooli õpilase tööle teha märke „Hinnatud individuaalse õppekava alusel“.
- (2) Individuaalse õppekava (edaspidi IÕK) alusel hindamine peaks lähtuma põhimõttest, et motiveeritud ja sihikindla õppimise tulemusel on õpilasel võimalik saada hindeid „rahuldavast“ „väga heani“, ainult sel viisil saab IÕK alusel õppimine motiveerida last ning suunata tema arengut. IÕK laste puhul kasutame kõigis kooliastmetes ühtset hindamissüsteemi.
- (3) IÕK järgi õppivale õpilasele võib teadmiste kontrollimisel soovitatavalt teha järgmisi mõõndusi:
 - antakse lisaaega ja kindlustatakse sobiv, rahulik keskkond vastamiseks, vajadusel individuaalne vastamine õpetaja juhendamisel;
 - lubatakse õpilasel täita ülesandeid alternatiivsel viisil (nt testid valikvastustega, küsimustele vastuste leidmine) või lubatakse kasutada abimaterjale (skeemid, algoritmid,

reeglite või näidiste kogumikud, teatmikud jmt);

- lihtsustatakse ülesannete juhiseid või küsimusi, jõukohastatakse õppetekste;
- kasutatakse nt spetsiaalseid arvutiprogramme kirjutamiskustega õpilaste puhul või lubatakse kasutada kalkulaatorit õppeülesannete lahendamisel jpm;
- vajadusel kasutatakse diferentseeritud hindamist (ühte liiki vead loetakse üheks veaks);
- vähendatakse õppeülesannete mahtu;
- juhendatakse õpilast ka iseseisva õppeülesande täitmisel.

(4) Õpilastel, kellel on koolivälise meeskonna soovitus vähendada õpitulemusi mõnedes õppeainetes võrreldes kooli õppekavaga, kasutatakse mitteeristavat hindamist („arvestatud“, „mittearvestatud“).

(5) Õpitulemusi hinnatakse järgnevalt:

- 1) Hinne „5" või „Väga hea" või „Arvestatud“ — õpilasel on kasutada struktureeritud õppetekst ja jõukohastatud töökorraldused. Õpilane valib iseseisvalt kasutamiseks vajalikke abistavaid vahendeid, suudab planeerida oma tegevust, ei vaja pidevat õpetaja juhendamist ning suudab õppeülesande praktiliselt vigadeta täita.
- 2) Hinne „4" või „Hea" või „Arvestatud“ — õpilasel on kasutada jõukohastatud õppetekst ja töökorraldused. Õpilane valib etteantud valikust temale vajaliku(d) abistava(d) vahendi(d). Vajab pedagoogi osalust oma õppetöö planeerimisel ning suudab õppeülesande täita väiksemate eksimustega.
- 3) Hinne „3" või „Rahuldav" või „Arvestatud“ — õpilasel on kasutada jõukohastatud õppetekst ja töökorraldused. Õpilane vajab pidevat juhendamist näitlike vahendite või materjalide valimisel ja lisaselgitusi oma õppetöö (sh kontrolltöö) korraldamiseks. Õpilane suudab seejuures õppeülesande täita rahuldaval tasemel.
- 4) Hinne „2" või „Mitterahuldav" või „Mittearvestatud“ — õpilane keeldub koostööst õpetajaga ega täida õppeülesandeid. Teadmised ja oskused jäävad omandamata.

5 III kooliastme loovtöö temaatika valiku, juhendamise, töö koostamise ja hindamise kord

(1) Loovtöö on juhendatud õppeprotsess, mille käigus õpilane rakendab iseseisva töö oskusi ja omandatud teadmisi, arendab loovust ja kinnistab ning täiendab koolis omandatud. Loovtöös keskendub õpilane on huvi- või fookusteemale, et seda lähemalt uurida ja/või teistele tutvustada.

(2) Loovtöö korraldamise juhend ja hindamiskriteeriumid:

https://www.variku.tartu.ee/sites/variku.tartu.ee/files/juhendid/loovtoo_juhend_26_05_2023.pdf

6 Hariduslike erivajadustega õpilaste õppekorralduse põhimõtted, tugiteenuste rakendamise kord

(1) Koolis on õpilaste toetamiseks tugisüsteem, tugisüsteemi kuuluvad koolipsühholoog, eripedagoogid, sotsiaalpedagoog, hariduslike erivajadustega õpilaste õppe koordineerija (HEV-koordinaator), aineõpetajad, klassijuhatajad. Tugisüsteemi tööd toetab kooli tugikomisjon. Komisjon on erinevatest tugispetsialistidest moodustatud tugivõrgustik, tagamaks süsteemset abi HEV õpilastele, õpi- ja kasvatusraskustega õpilastele, kaasates õpetajaid ning õpilaste vanemaid.

(2) Tugikomisjoni sihtgrupiks on:

- õpilased, kellel on pikemaajalised ja mitmesugused käitumisprobleemid;
- püsivate õpiraskustega õpilased;
- õpilased, kes puuduvad sageli koolist;
- õpilased, kelle puhul ühe spetsialisti poolt rakendatud abinõud tema toetamiseks pole andnud tulemust;
- õpilased, kelle puhul õpetajal on raskusi õpetamise ja otsustamisega, kas antud õppevorm ja koolitüüp on õpilasele sobivaim;
- andekad.

(3) Õpetajad jälgivad õpilase arengut ja toimetulekut koolis ning vajaduse korral kohandavad õpet õpilase vajaduste kohaselt. Õpilase võimete ja annete arendamiseks tuleb koolis selgitada välja õpilase individuaalsed õpivajadused, valida sobivad õppemeetodid ning korraldada vajaduse

korral diferentseeritud õpet. Kool tagab õpilasele, kellel tekib ajutine mahajäämus eeldatavate õpitulemuste saavutamisel, täiendava pedagoogilise juhendamise väljaspool õppetunde.

- (4) Õpilasele tagatakse koolis eripedagoogi (sealhulgas logopeedi), psühholoogi ja sotsiaalpedagoogi (edaspidi tugispetsialistid) teenus.
- (5) Tuge vajavate õpilaste õppetöö korraldus:

https://www.variku.tartu.ee/sites/variku.tartu.ee/files/dokumentid/opilaste_toetamine_0.pdf

6.1 Arenguestlus

- (1) Õpilase arengu toetamiseks korraldatakse temaga koolis vähemalt üks kord õppeaasta jooksul arenguestlus, mille põhjal lepitakse kokku edasises õppes ja arengu eesmärkides.
- (2) Arenguestlusel osalevad õpilane, klassijuhataja ja piiratud teovõimega õpilase puhul vanem. Kui kool ei ole saanud koolikohustusliku õpilase vanemaga kontakti, et leppida kokku arenguestluse aeg või vanem ei ole teistkordselt ilmunud arenguestlusele kokkulepitud ajal, teavitab kool sellest õpilase elukohajärgset valla- või linnavalitsust, kes korraldab vajaduse korral lapse õiguste kaitsmiseks vajalike meetmete rakendamise. Vajaduse korral kaasatakse ka teisi koolitöötajaid, tugispetsialiste ning õpilase elukohajärgse valla- või linnavalitsuse esindajaid.

6.2 Pikapäevarühm

- (1) Pikapäevarühmas korraldatava õppekavavälise tegevusena pakutakse õpilasele järelevalvet ning pedagoogilist juhendamist ja suunamist õppest vaba aja sisustamisel, koduste õpiülesannete täitmisel, huvitegevuses ning huvide arendamisel.
- (2) Pikapäevarühma töökorralduse ja päevakava kehtestab kooli direktor, määrates seal aja koduste õpiülesannete täitmiseks, puhkuseks vabas õhus ja huvitegevuseks.
- (3) Õpilane võetakse pikapäevarühma vastu ja arvatakse sealt välja vanema taotluse alusel Tartu haridusteenuste haldamissüsteemis ARNO või alaealise mõjutusvahendite seaduses sätestatud juhul alaealiste komisjoni otsuse alusel.

6.3 Õpiabirühmad

- (1) Õpiabirühma võetakse vastu ajutiste ainealaste õpiraskustega ja välja kujunemata õpioskustega põhikooli õpilane, kes vaatamata klassi ja aineõpetajate abile, õpetuse diferentseerimisele ja individualiseerimisele ei suuda täita põhikooli riiklikust õppekavast tulenevaid klassi ainekava nõudeid või kes vajab õpioskuste ja -harjumuste kujundamiseks toetavat õppekorraldust, või õpilane, kellel on logopeedilised probleemid.

- (2) Õpilane võetakse õpiabirühma vastu individuaalse arengu jälgimise (IÕK) kaardi alusel, vanema nõusolekul ja kooli direktori otsusel.

6.4 Tugiõpe

- (1) Tugiõpe on õpilase individuaalne õpetamine ja abistamine, kui õpilasel on tekkinud ajutine õpiraskus. Tugiõpe toimub aineõpetajate konsultatsioonitundides. Õpilane võib aineõpetajate poole pöörduda nii õpiabi saamiseks kui ka järeltööde tegemiseks.

6.5 Õppetöö tõhustamine õppetunnis

- (1) Õppetöö tõhustamine on üks meede, mida rakendatakse kooli otsusel, kui õpilasel esineb ajutisi õpiraskusi ja/või hindamisperioodi on hinnatud hindegas „nõrk“ või „puudulik“.
- (2) Õppetöö tõhustamise korral õppetunnis pöörab õpetaja ajutiste õpiraskuste korral õpilasele ainetunnis rohkem tähelepanu: hindab teda sagedamini, juhendab ning suunab.

6.6 Individuaalne õppekava

- (1) Individuaalne õppekava koostatakse ja selle alusel õpetatakse õpilast:
- kellel on koolikaaslastest oluliselt erinevad oskused, isiksuseomadused ja/või võimed, terviseprobleemid;
 - kes on uussisserändaja;
 - kes on koduõppel.
- (2) Individuaalse õppekavaga määratakse kooli õppekavaga võrreldes põhikooli õpilasele vähendatud või kõrgendatud nõuded õppesisule ja õpitulemustele.

6.7 Individuaalkonsultatsioonid

- (1) Individuaalkonsultatsioonid õpilase vanema nõusolekul väljaspool õppetundi määratakse õpilasele, kellel on mõnes aines püsivad õpiraskused (perioodihinne on „mitterahuldav“).

6.8 Käitumise tugikava

- (1) Käitumise tugikava on konkreetne tegevusplaan õpilase käitumise korrigeerimiseks. Õpilasele on määratud tugiisik, kes teda jälgib ning toetab.
- (2) Spetsialistide nõustamine aitab ennetada ning lahendada käitumis- ja toimetulekuprobleeme.

6.9 Õpi- ja käitumisraskustega õpilaste klass

(1) Õpi- ja/või käitumisraskustega õpilaste klass on mõeldud õppetöö korraldamiseks neile õpilastele, kellel on õpi- või käitumisraskused. Õpi- ja/või käitumisraskustega õpilaste klassis toimub õpe põhikooli riikliku õppekava alusel koostatud kooli õppekava järgi. Õpi- ja/või käitumisraskustega õpilaste klassid on väiksema õpilaste arvuga ja sinna suunatakse õpilasi Tartu linna ja maakonna laste nõustamiskomisjoni otsusega.

7 Karjääriõppe ja nõustamise korraldamine

- (1) Karjääriõpetus viiakse läbi 1.–7. klassis ettevõtlusõpetusena ning 9. klassis karjääri- ja ettevõtlusõpetuse kombineeritud õppena.
- (2) 9. klassis rakendatakse kombineeritud õpet karjääri- ja ettevõtlusõpetusest lähtuvalt aineõpetamise metoodikast, st ainetund, õppekäigud, pikemad kohtumised, külalislektorid, ettevõtete külastused jmt.

7.1 Ainetunnid (ülevaade karjääriõppe peateemadest)

- Erinevad elurollid. Karjääri planeerimine.
- Karjääriinfo: elukutsed, ametid, õppimisvõimalused, karjääriteenused.
- Karjääriinfo allikad.
- Enesetundmise tähtsus karjääri planeerimisel. Seosed isiksuseomaduste ja karjäärivalikute vahel.
- Inimese väärtussüsteemi kujunemine, seda mõjutavad tegurid. Põhiväärtused, hoiakute kujunemine, väärtuste muutumine vastavalt eale, elusündmustele jne. Väärtuste seos tööeluga.
- Minapilt. Enesehinnangu kujunemine. Adekvaatne enesehinnang.
- Tööturg ja selle pidev muutumine (rahvusvaheline tööturg). Pakkumine, nõudlus, konkurents. Töösuhted. Värbamine.
- Tegevusalad, kutsed, ametid, ametite andmebaasid.
- Elukestev õpe. Karjääri planeerimine kui elukestev protsess ning kutsevalik selle ühe osana. Õpioskused, õpimotivatsioon, ajaplaneerimine. Õppimisvõimaluste ja töömaailma tundmine ning selle tähtsus karjääri planeerimisel.

7.2 Õppekäigud, külalislektorid, ettevõtete külastused ning nõustamise korraldamine

- Koostöö Tartu Ärinõuandlaga, Töötukassaga: infoloengud, seminarid jmt.
- Koostöö teiste haridusasutustega (kutsekoolid, rakenduskõrgkoolid, ülikoolid): kooli esindaja kooli tutvustamas; koolide lahtiste uste päeval osalemine.
- Külalislektori ettekanne, vestlus, arutelu. Koostöö erinevatel elualadel tegutsevate lapsevanematega jne.

- Koostöö arendus- ja ettevõtluskeskuse ning töötukassa spetsialistidega ja/või kohaliku omavalitsuse ametnikega: ühisürituste ja loengute korraldamine.
- Kohtumised ja vestlusringid vilistlastega: vilistlased tutvustavad õpilastele oma haridus- ja tööteekonda.
- Videoloengud nt majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi kodulehelt.
- Õppekäigud erinevatesse asutustesse (erasektor: pangad, Töötukassa jne avalik sektor: Tartu kohtumaja, Riigikogu, partnerkoolid jne.)

8 Õpilaste ja õpilaste vanemate teavitamise ja nõustamise korraldus

- (1) Klassi- või aineõpetajad jälgivad õpilase arengut ja toimetulekut koolis ning vajaduse korral kohandavad õpet vastavalt õpilase vajadustele. Õpilase võimete ja annete kõrgeimale võimalikule tasemele arendamiseks tuleb põhikoolis selgitada välja õpilase individuaalsed õpivajadused, valida sobivad õppemeetodid ning korraldada diferentseeritud õpet. Põhikool tagab õpilasele, kellel tekib ajutine mahajäämus eeldatavate õpitulemuste saavutamisel, täiendava pedagoogilise juhendamise väljaspool õppetunde.
- (2) Kool nõustab vajaduse korral õpilase vanemat õpilase arengu toetamises ja kodus õppimises.
- (3) Kool korraldab õpilaste ja vanemate teavitamist edasiõppimisvõimalustest ning tagab õpilastele karjääriteenuste (karjääriõpe, -info või -nõustamine) kättesaadavuse. 9. klassis toimub õpilaste personaalne nõustamine ning lisaks arenguestlused..
- (4) Kool tagab õpilasele ning vanematele teabe kättesaadavuse (e-päeviku, e-posti, m-kooli kaudu) õppe ja kasvatuse korralduse kohta ning juhendamise ja nõustamise õppetööd käsitlevates küsimustes. Peamised õppeteemad, vajalikud õppevahendid, hindamise korraldus ja planeeritavad üritused tehakse õpilasele teatavaks hindamisperioodi algul.
- (5) Kooli õppeaasta eesmärkidest ja põhisuundadest teavitatakse õpilaste vanemaid igal õppeaastal septembrikuus üldkoosolekul.

9 Õpetajate koostöö ja töö planeerimise põhimõtted

9.1 Ainevaldkonnad

(1) Ainevaldkonnad – lähedase eesmärgiseade ja õppesisuga õppeained moodustavad ainevaldkonna. Ainevaldkonna õppeainete õpetamise peamine eesmärk on vastava valdkonnapädevuse kujunemine, mida toetavad õppeainete eesmärgid ja õpitulemused. Valdkonnapädevuse kujunemist toetavad lõiming teiste ainevaldkondade õppeainetega ning tunni- ja kooliväline tegevus. Valdkonnapädevuste kirjeldused on esitatud eraldi õppekava II osa ainekavades.

(2) Kooli ainevaldkondade töörühmad on:

- **Humanitaarainete ainevaldkond:** keel ja kirjandus, A-võõrkeel, B-võõrkeel, inimeseõpetus, ajalugu, ühiskonnaõpetus, karjääriõpetus;
- **reaal- ja loodusainete ainevaldkond:** matemaatika, loodusõpetus, bioloogia, geograafia, füüsika, keemia, informaatika;
- **loov- ja oskusainete ainevaldkond:** muusika, kunst, tehnoloogia: tööõpetus, käsitöö ja kodundus, tehnoloogiaõpetus, kehaline kasvatus, ettevõtlusõpetus, arvutigraafika;
- **klassiõpetajate ainevaldkond.**

9.2 Õpikogukonnad

(1) Õpikogukonnad on kooli õpetajatest moodustatud õpi- ja koostöörühmad.

(2) Õpikogukondade eesmärk on kaasata õpetajaid kooli puudutavate otsuste planeerimisel, toetada teaduspõhist õpetamise ja õppimise protsessi ning pakkuda üksteisele emotsionaalset tuge.

(3) Õpikogukondade tööd juhib kooli juhtrühm, kuhu kuulub koolijuht ja õpikogukondade juhid. Õpikogukondade koosolekud toimuvad vähemalt üks kord kuus.

(4) Koolis on moodustatud viis õpikogukondade rühma.

9.3 Õpetajate koostöövormid

- töö ainevaldkondades
- osalemine projektides ja projektipäevadel
- ülekooliliste ürituste korraldamine

- koolitused „Kollegilt kolleegile“
- uute töötajate juhendamine kogemustega töötajate poolt
- kooli arengukava, õppekava ja ainekavade arutelud ja täiendamine
- kooli kaasava õpikeskkonna kujundamine õpikogukondade kaudu
- suhtlus e-päeviku ja e-posti kaudu

9.4 **Õpetajate töö planeerimisel lähtutakse järgmistest dokumentidest:**

- kooli arengukava;
- õppekava;
- üldtööplaan.

10 Kooli õppekava uuendamise ja täiendamise kord

- (1) Kooli õppekava koostamises osalevad kõik koolis õppe- ja kasvatusalal töötavad isikud ning vajadusel teised koolitöötajad. Kool kaasab õppekava koostamisse õpilasi, õpilaste vanemaid ja teiste huvirühmade esindajaid. Kooli õppekava koostamise, rakendamise ja arendamise demokraatliku korralduse eest vastutab kooli direktor.
- (2) Kooli õppekava ja selle muudatused esitatakse enne kehtestamist arvamuse avaldamiseks kooli hoolekogule, õpilasesindusele ja õppenõukogule.
- (3) Kooli õppekava koostamisel ja arendamisel kasutatakse erinevaid töövorme.
- (4) Õppekava vastavus kehtivatele seadusnormidele ja õppekava muudatuste ettepanekud vaadatakse üle õppeaasta lõpus ja vajadusel tehakse täiendusi/parandusi.

AINEVALDKONDADE KAVAD

11 Ainevaldkond „Keel ja kirjandus”

Keele ja kirjanduse õpetamisega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- väärtustab keelt kui rahvuskultuuri kandjat ja avaliku suhtluse vahendit;
- teadvustab keeleoskust õpioskuste alusena ning identiteedi osana;
- omandab põhiteadmised keelest ja saavutab õigekirjaoskuse;
- väljendab end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult, arvestades kultuuris välja kujunenud keelekasutustavasid;
- kuulab, loeb ja kirjutab mõtestatult eri liiki tekste ning esitab teavet eri viisidel;
- kasutab asjakohaselt erinevaid suhtluskanaleid ning suudab leida, kriitiliselt hinnata ja kasutada meedias ja internetis pakutavat teavet;
- väärtustab nii rahvuskirjandust kui ka teiste rahvaste kirjandust, nii oma rahva pärimuskultuuri ja traditsioone kui ka kultuurilist mitmekesisust;
- tajub kirjandusteost kui kunstiteost, mõistab selle kunstilisi väärtusi;
- loeb eakohast väärtkirjandust, kujundades kirjanduse kaudu oma kõlbelisi tõekspidamisi ning rikastades mõtte- ja tundemaailma;
- suudab kujundada ja väljendada isiklikku arvamust ning tunnustab ja arvestab teiste inimeste arvamust;
- oskab õppida, hangib teavet eri allikatest, kasutab sõna- ja käsiraamatuid.

11.1 Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete kaudu kujundatakse õpilastes kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi.

Kultuuri- ja väärtuspädevus	Kirjandusõpetuses kujundatakse kõlbelisi ja esteetilis-emotsionaalseid väärtusi ning kultuuriväärtuste mõistmist ilukirjandus- ja aimetekstide kaudu. Keeleõpetus rõhutab vaimseid ja kultuuriväärtusi: keele kui rahvuskultuuri kandja tähtsust, keeleoskust kui inimese identiteedi olulist osa. Keeleõpetuses väärtustatakse funktsionaalset kirjaoskust ning teadlikku kriitilist suhtumist teabeallikatesse, sh meediasse.

Õpipädevus	Keele- ja kirjandustundides arendatakse kuulamis- ja lugemisoskust, eri liiki tekstide mõistmist, fakti ja arvamuse eristamist, erinevatest allikatest teabe hankimist ja selle kriitilist kasutamist, eri liiki tekstide koostamist ning oma arvamuse kujundamist ja sõnastamist.
Ettevõtlikkuspädevus	Ettevõtlikkuse ning vastutustunde kujunemist toetatakse nii meedia- ja kirjandustekstidest kui ka igapäevaelust lähtuvate eakohaste probleemide arutamisega, nende suhtes seisukoha võtmise ja neile lahenduste otsimisega nii keele- ja kirjandustundides kui ka loovtöodes. Ettevõtlikkuspädevuse kujunemist soodustab õpilaste osalemine projektides, mis eeldavad õpilaste omaalgatust ja aktiivsust ning keele- ja kirjandusteadmiste rakendamist ning täiendamist eri allikatest.
Suhtluspädevus	Keele- ja kirjandustundides kujundatakse suulise ja kirjaliku suhtluse oskust, suhtluspartneri ja tema suulise ja kirjaliku kõne mõistmist, suhtluspartneriga arvestamist ning sobiva käitumisviisi valikut, oma seisukohtade esitamise ja põhjendamise oskust. Õppetegevuse ja õppetekstide kaudu pannakse alus õpilaste diskuteerimis- ja väitlemis- ning tänapäevasele kirjaliku suhtlemise oskusele.
Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus	Teabetekstide abil arendatakse oskust lugeda teabegraafikat või muul viisil visuaalselt esitatud infot, leida arvandmeid, lugeda ja mõista tabelite, skeemide, graafikute ning diagrammidena esitatud infot ning seda analüüsida, sõnalise teabega seostada ja tõlgendada. Vanemates tekstides kasutatud mõõtühikute teisendamise kaudu edendatakse arvutusoskust. Õpitakse eristama teaduslikku teavet ilukirjanduslikust ja populaarteaduslikust teabest ning kasutama tehnoloogilisi abivahendeid tekstide loomisel, korrigeerimisel ja esitamisel.
Digipädevus	Eri laadi ülesannete kaudu kujundatakse oskust suhelda eetilisel ja olusid arvestades nii suuliselt kui ka kirjalikult, nii vahetult kui ka veebikeskkonnas.
Sotsiaalne ja kodanikupädevus	Keele- ja kirjandustundides kasutatava paaris- ja rühmatöö käigus kujundatakse koostööoskust, julgustatakse oma arvamust välja ütlema, kaaslaste ideid tunnustama ja teistega arvestama, ühiseid seisukohti otsima.

Enesemääratluspädevus	Tekstide üle arutledes kujundatakse õpilastes positiivset minapilti. Õpiolukordades luuakse võimalused suhestuda käsitletavate teemadega, loovülesannete kaudu tuuakse esile õpilaste eripärad ja anded, vormitakse maailmavaade.

11.2 Ainevaldkonna õppeainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Keele ja kirjanduse valdkonna õppeained toetavad pädevuste saavutamist teistes ainevaldkondades.

Võõrkeeled	Eesti keele õpetuse kaudu arendatakse õpilaste kirjalikku ja suulist eneseväljendus- ning arutlusoskust, oskust luua tekste ning neist aru saada. Võõrkeelte õppimisel on abiks eesti/vene keele tundides omandatud keelemõisted. Omandatud võõrsõnad toetavad võõrkeelte õppimist. Maailmakirjanduse autorite ja teostega tutvumine tekitab huvi võõrkeelte õppimise vastu. Õpitavas võõrkeeles kirjutavate autorite teoste lugemine ja arutamine süvendab huvi selle keele maa ja kultuuri ning ka kirjanduse originaalkeeles lugemise vastu.
Matemaatika	Õppetekstide ja tekstülesannete mõistmist soodustab eesti keele ja kirjanduse tundides arendatav lugemisoskus. Arvsõnade õigekirja õppimine toetab korrektse matemaatilise kirjaoskuse omandamist.
Loodusained	Loodusteaduslike õppe- ja teabetekstide mõistmine eeldab head lugemisoskust ja tööd tekstiga. Kohanimede ning loodusnähtuste ja -objektide nimetuste õigekirja kinnistatakse keele- ja kirjandustundides. Loodusteemalised tekstid õppe- ning ilukirjanduses aitavad loodust tundma õppida ja väärtustada. Loodusainetes omandatud sõnavara ning teadmised soodustavad omakorda kirjandusteoste looduskirjelduste mõistmist ja kujutluspiltide teket ning võimendavad seeläbi emotsionaalset mõju lugejale.
Sotsiaalsained	Ilukirjandusteoste lugemine ja analüüs toetavad maailmapildi kujunemist, ajaloosündmuste mõistmist ning ühiskonnaelus ja inimsuhetes orienteerumist. Kirjandustekste valides ja käsitledes peetakse silmas ühiskonnas olulisi valdkondi: väärtused ja kõlblus; suhted kodus ja koolis; omakultuur ja kultuuriline mitmekesisus; kodanikuühiskond ja rahvussuhted. Sotsiaalsainete õppimise käigus omandatud teadmised ajaloost, ühiskonna arengust ja

	toimimisest ning inimese staatusest ühiskonnas toetavad kirjandusteoste käsitlemisel ühiskondlike probleemide ja inimsuhete mõistmist. Keeletundides õpitakse riikide, ühenduste, organisatsioonide, ajalooliste isikute, ajaloosündmuste nimede õigekirja norme, mida ajaloo- ja ühiskonnatundides kinnistatakse konkreetsete näidete varal.
Kunstiained	Kunstiainete õpet toetab lähenemine kirjandusele kui kunstiainele. Kirjandusteose analüüs seostatuna illustratsioonide vaatlusega soodustab kunsti väljendusvahendite eripära mõistmist. Reklaami käsitlemine keeleõppes eeldab ka visuaalsete ja auditiivsete komponentide eritlemist ja analüüsi. Kirjandusteose käsitlemise illustreerimine vastava ajastu muusikaga soodustab arusaamist muusika emotsionaalsest mõjust ning kunstilistest väljendusvahenditest. Kirjanduse ja muusikaõpetuse ühisosa on (rahva)laul, selle tekst ja esitus.
Kehaline kasvatus	Meedia- ja kirjandustekstide valiku kaudu saadakse elukogemusi. Plakateid ja esitlusi koostades kujundatakse tervist väärtustavat eluhoiakut. Väitlustes propageeritakse tervislikku eluviisi ning dramatiseeringutes ja rollimängudes saab läbi mängida mitmesuguseid elulisi olukordi.
Tehnoloogia	Õppe- ja teabetekstide kaudu kujundatakse oskust hinnata tehnoloogia rakendamisega kaasnevaid võimalusi ja ohte, kasutada eetiliselt nüüdisaegseid tehnoloogiaid oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonna kujundamisel ning järgida tehnilisi vahendeid kasutades ohutus- ning intellektuaalomandi kaitse nõudeid.

11.3 Õppekava läbivate teemade rakendamise võimalusi

Elukestev õpe ja karjääri kujundamine	Rollimängude, tekstide käsitlemise, arutelude ja loovtööde kaudu arendatakse õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, mis on olulised tulevases tööelus. Arendatakse suutlikkust kujundada oma arvamust, väljendada end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult, lahendada probleeme. Õppetegevus võimaldab õpilasel kujundada eneseanalüüsiks vajalikku sõnavara, et analüüsida oma huvisid, võimeid, nii ainealaseid kui ka teisi oskusi ja teadmisi ning õpilast suunatakse kasutama eneseanalüüsi tulemusi oma tulevase haridustee ja tööelu planeerimisel. Õppetegevus võimaldab töömaailmaga ka vahetult kokku puutuda (nt õppekäigud ettevõtetesse, ainevaldkonnaga seotud ametite tutvustus). Kujundatakse oskust koostada õpingute jätkamiseks ja tööle kandideerimiseks vajalikke dokumente. Meediatekstide analüüsi kaudu juhitakse õpilasi märkama ühiskonnas toimuvaid protsesse ja arutlema selle üle, kuidas need mõjutavad haridusteed ning tulevast tööelu.
Keskkond ja jätkusuutlik areng	Teemakohaste tekstide varal, probleemülesannete lahendamise ning suuliste ja kirjalike arutluste kaudu toetatakse õpilaste kujunemist sotsiaalselt aktiivseteks, keskkonnteadlikeks, vastutustundlikeks inimesteks.
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	Eri liiki tekstide käsitlese kaudu suunatakse õpilasi märkama ühiskonna probleeme ja neile lahendusi otsima. Projektides osalemine aitab kasvatada aktiivset ellusuhtumist.
Kultuuriline identiteet	Keele ja kirjanduse kui rahvuskultuuri kandjate toel kujuneb õpilastes arusaam endast, teadmine oma juurtest, eesti keele erikujudest (nt Mulgi, Võru, Setu, Kihnu murre). Emakeele ja kirjanduse väärtustamise kaudu õpitakse lugu pidama endast ja oma rahvast, teiste rahvaste tekstide abil kujundatakse arusaam kultuuride erinevustest, aga ka tõdemus inimkonna kultuurilisest ühisosast.
Teabekeskond ja meedikasutus	Erinevatest allikatest (sh internetist) teabe hankimine, selle kriitiline hindamine ja kasutamine on nii keele- ja õppeteemakohaste teadmiste laiendamise kui ka tekstilooma eelduseks.
Tehnoloogia ja innovatsioon	Õpiülesannete lahendamiseks kasutatakse teadlikult infoühiskonna võimalusi, õpilasi suunatakse alternatiivseid lahendusi otsima, oma ideid ellu rakendama.

Tervis ja ohutus	Eakohaste tekstide kaudu toetatakse õpilaste kujunemist tervist ja turvalisust väärtustavateks inimesteks.
Väärtused ja kõlblus	Ilukirjandust ning kultuuriteemalisi teabetekste lugedes ja analüüsides, nende üle arutledes ning nende põhjal kirjutades pööratakse tähelepanu õpilaste kujunemisele kõlbelisteks isiksusteks, kes teavad ja tunnustavad üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi. Tekstide analüüsi abil kujundatakse julgust astuda välja taunimisväärsete tegude ja hoiakute vastu

11.4 Eesti keel I kooliaste

Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud:

- 1mõistab rahvapärimust ja kultuuri mitmekesisust;
- väärtustab eesti keelt;
- omandab eesti keele lugemistehnika;
- loeb eesmärgistatult eri allikatest ja keskkondadest;
- kirjutab eesmärgistatult eri liiki tekste käsikirjaliselt ja arvutil eri keskkondades;
- väljendab end selgelt ja asjakohaselt suuliselt ning kirjalikult;
- analüüsib individuaalsete võimete piires eri liiki suulisi ja kirjalikke tekste;
- tunneb eri tüüpi ja liiki tekstide ülesehitust ning mõistab nende sisu;
- kujundab lugemise kaudu esmaseid hoiakuid ja tõekspidamisi, väärtustab lugemist.

11.4.1 Eesti keele õpitulemused ja õppesisu I kooliastmes

	Õpitulemus	Õppesisu	Õpiväljund tunnistusel

1. klass	Kuulab eesmärgistatult, arvestab etteantud juhendi ja juhendamise	Kuulamisoskus. 1. Õpetaja, kaaslaste ja tehnilise vahendiga esitatud teksti kuulamine, suulise juhendi järgi toimimine. 2. Õpetaja ja kaaslaste ettelugemise kuulamine. 3. Kuuldu ja nähtu kommenteerimine, analüüsimine, põhjendamine.	• Teksti ja tööülesande mõistmine ning harjutuste tegemine.
	Kasutab suhtlemisel eakohast ja sobivat kõnekeelt, väljendab oma mõtteid.	Suhtlemisoskus. 1. Sobivate kõnetuste (palumine, küsimine, keeldumine, vabandamine, tänamine) ja viisakusväljendite valik suhtlemisel. 2. Eri teemadel vestlemine, arutamine paaris ja rühmas: oma suhtumise väljendamine, nõustamine ja mittenõustamine, ühiste seisukohtade otsimine, kaaslaste arvamuse küsimine. 3. Kuuldud jutu (muinasjutt, lühijutt) ümberjutustamine. 4. Oma mõtete väljendamine.	• Suuline eneseväljendus. • Õpitud teksti ümberjutustamine. • Eneseväljendus kirjalikult ja suuliselt.

	Eristab helisid, hääli ja häälikuid.	Helide, häälte ja häälikute eristamine. 1. Trükitähtede tundmaõppimine. 2. Tähtedest sõnade ja sõnadest lausete lugemine. 3. Silpidest sõnade moodustamine. 4. Helide ja häälte ning häälikute eristamine (asukoht ja järjekord sõnas). 5. Hääliku pikkuse eristamine. 6. Täishäälikud. 7. Selge hääldamine, lugemistehnika arendamine, sobiva hääletugevuse kasutamine. 8. Täishääliku pikkuse ning häälikuühendi märkimine kirjas. 9. Tähed ja tähestik	• Õpitud keelereeglite tundmine.
	Sooritab kirja eelharjutusi; tunneb joonis- ja kirjatähti, kasutab õigeid tähekujusid.	Kirjatehnika. 1. Kirja eelharjutused. 2. Joonistähtede kirjutamine. 3. Väikeste ja suurte kirjatähtede õppimine. 4. Sõna ja lause kirjutamine. 5. Teksti ära kiri tahvlilt ja õpikust.	• Teksti ära kiri näidise järgi. • Teksti ära kiri õigete tähekujude ja seostega. • Seotud kirjatähtede kirjutamine.

		6. Suur algustäht lause alguses.	
	Omandab teadliku lugemisoskuse.	Lugemine. 1. Käsikirjalise teksti lugemine tahvlilt ja vihikust. 2. Jutustava ja kirjeldava teksti ning teabeteksti (õpilaspäevik, kutse, õnnitlus, tööjuhend) lugemine, info lugemine erinevatest allikatest (arvuti, televiisor, nutiseade). 3. Sümbolite, skeemide, kaartide ja tabelite lugemine õppekirjandusest, lasteraamatutest ja -ajakirjadest ning igapäevaelust.	• Õpitud teksti lugemine. • Õpitud teksti ladus lugemine ja töö tekstiga.
2. klass	Analüüsib teksti sisu ja avaldab selle kohta arvamust.	1. Sõna, lause ja teksti lugemine ning sisu mõistmine. 2. Teksti sisu ennustamine pealkirja, piltide ja üksiksõnade järgi. 3. Jutustamine kuuldu, nähtu, läbielatu, loetu, pildi, pildiseeria ja etteantud teema põhjal. 4. Loetud raamatust jutustamine, loetule põhjendatud hinnangu andmine.	• Teksti mõistmine. • Mõistab loetud või kuulatud teksti sisu ja vastab teemakohalistele küsimustele.

		5. Tegelaste iseloomustamine. 6. Sündmuse, isiku, looma, eseme jm kirjeldamine tugisõnade, skeemi ning tabeli abil.	
	Omandab lugemistehnilise vilumuse.	Lugemistehnika arendamine õpetaja juhendite järgi (õige hääldus, ladusus, pausid, intonatsioon, tempo; oma lugemisvea parandamine, kui sellele tähelepanu juhitakse).	• Õpitud teksti ladus lugemine. • Õpitud teksti ilmekas lugemine.
	Kasutab õigeid tähekujusid, kirjutab loetava käekirjaga, vormistab kirjaliku töö korrektselt.	Õiged tähekujud, ühtlane kirjarida.	• Õigete tähekujude ja loetava käekirjaga kirjutamine.
	Kirjutab õpitud keelendite ja keelereeglite piires õigesti.	1. Kaashäälikud. 2. Lausete moodustamine, laiendamine ja sidumine tekstiks. Jutule alguse ja lõpu kirjutamine. 3. Ümberjutustuse kirjutamine. 4. Täis- ja kaashääliku pikkuse ning häälikuühendi märkimine kirjas. 5. Tähtede i ja j õigekiri (v.a võõrsõnad ning tegijanimi).	• Õpitud teksti kirjutamine. • Õpitud keelereeglite tundmine. • Teksti kirjutamine ja harjutused õpitud

		6. H-täht sõna alguses. 7. Suur algustäht inimese- ja loomanimedes ning tuntumates kohanimes. 8. Silbitamise ja poolitamise alused. 9. Tähestikjärjestus. 10. Nimi- ja omadussõna. 11. Ainsus ja mitmus. 12. Tegusõna pöördelõppude õigekirjutus. 13. Väit- (jutustav), küsi- ja hüüdlause. Lause lõpumärgid.	keelereeglite põhjal. Kirjutab õpitud keelendite piires õigesti.
3. klass	Loeb ja eristab eri liiki tekste.	Eri laadis ja žanris tekstid. 1. Ilukirjandus- ja rahvaluuletekstide tundmine ning eristamine: piltjutt, jutustus, muinasjutt, muistend, mõistatus, vanasõna, luuletus, liisusalm, kahekõne, näidend, sõnamänguline tekst. 2. Tarbe- ja teabetekstide tundmine ning eristamine: kiri, teade, tööjuhend, eeskiri, retsept, saatekava, sõnastik, sisukord, õpikutekst, teatmetekst, ajalehe- ja ajakirja- ning muu meediatekst.	- Loeb õpitud teksti õigesti, lususalt ja sisu mõistes. - Loeb lususalt teksti. - Loeb teksti lususalt ja töötab tekstiga eakohaste juhiste alusel.

Sõnastab teksti kohta küsimusi ja esitab vastuväiteid, teeb teksti põhjal märkmeid, võrdleb tekste omavahel; analüüsib teksti ülesehitust ja keelekasutust.	1. Mõtete väljendamine terviklausetena. 2. Küsimuste esitamine ja neile vastamine. 3. Loetu põhjal teemakohastele küsimustele vastamine. 4. Teksti ülesehitus ja sisu. 5. Pealkiri, lõigud, jutu ülesehitus: alustus, loo arendus, lõpetus. 6. Teksti jagamine osadeks, tekstiosade pealkirjastamine. 7. Loetu kohta küsimuste, kava, skeemi, kaardi koostamine. 8. Sõna tähendus(t)e selgitamine ja täpsustamine, aktiivse sõnavara laiendamine, lähedase ja vastandtäheendusega sõna leidmine. 9. Riimuvate sõnade leidmine.	• Töötab tekstiga eakohaste juhiste alusel.
Jutustab kuuldust, nähtust ja loetust, vajaduse korral kasutab juhendi abi.	1. Loole alguse ja lõpu mõtlemine. 2. Aheljutustamine. 3. Eneseväljendus dramatiseeringus ja rollimängus. 4. Tuttava luuletuse ja dialoogi peast esitamine. 5. Jutustavate luuletuste ja proosateksti mõtestatud esitamine.	• Vastab suulistele ja kirjalikele küsimustele loetu põhjal.

	Kirjutab mõtestatud lauseid, jutustavaid ja kirjeldavaid tekste; vormistab lihtsama kirjaliku töö arvutis, järgib õpitud keelereegleid, kasutab sõnaraamatuid ja leiab sõnaartiklist vajalikku teavet.	1. Täis-, sulg- ja kaashääliku pikkuse ning häälikuühendi märkimine kirjas 2. Sulghäälik oma- ja võõrsõnade alguses; k, p, t s- ja h-tähe kõrval. 3. Väike algustäht õppeainete, kuude, nädalapäevade ja ilmakaarte nimetuses. 4. Liitsõna. 5. Sõnavormide moodustamine küsimuste alusel. 6. Mitmuse nimetava ning sse-lõpulise sisseütleva, kaasaütleva ja ilmaütleva käände lõpu õigekirjutus. 7. Olevik ja minevik. 8. da-vormi õigekirjutus. 9. Koma loetus. Koma <i>et, sest, aga, kuid, siis</i> puhul. Sidesõnad, mis ei nõua koma. 10. Erandliku õigekirjaga ase- ja küsisõnad (ma, sa, ta, me, te, nad, kes, kas, kus) Kirjalik väljendusoskus. 1. Töö vormistamine paberil loetavas käekirjas ja arvutis. 2. Kirjutatu kontrollimine õpikust ja sõnastikust. 3. Oma kirjavea parandamine.	• Kirjutab teksti etteütlemise järgi ja kasutab õpitud keelereegleid. • Kirjutab teksti, arvestades õpitud õigekirjareegleid. • Kasutab kirjalikes töödes õpitud keeleõpetuse reegleid.

		4. Tarbeteksti (kutse, õnnitlus) kirjutamine näidise järgi. 5. Jutu kirjutamine pildi täiendusena (pildiallkiri, tegelaskõne). 6. Loovtöö kirjutamine (jutt pildi, pildiseeria, küsimuste, skeemi, kaardi või kava põhjal, fantaasiajutt).	
	Valib ja loeb sobivaid tervikteoseid nii eesti kui ka maailma lastekirjandusest; kasutab raamatukogude infosüsteemi. Kujundab lugemise kaudu oma mõtte- ja tundemaailma, jagab lugemiskogemusi; rikastab lugemise kaudu oma sõnavara.	Lugemiskogemus. 1. Vabalugemiseks sobivate teoste leidmine eesti ja maailma lastekirjandusest. Autorite, nende elulugude ning loominguga tutvumine nii trüki- kui ka veebitekstide kaudu.	Juturaamatute lugemine ja lugemispäeviku täitmine.

11.4.2 Hindamine ja tagasiside I kooliastmes

I kooliastmes kasutatakse õppimist toetavat hindamist (sõnalisi hinnanguid). Õpilasi teavitatakse õppe-eesmärkidest ja eeldatavatest õpitulemustest hindamisperioodi alguses. Õpilase vanem saab tagasisidet õpilase arengu kohta õpilaspäeviku, arenguvestluse, Stuudiumi, tunnistuse ja oma lapse tööde kaudu.

11.5 Eesti keel II kooliaste

6. klassi lõpetaja:

- tunneb õpitud tekstiliike ning nende kasutamise võimalusi;
- oskab teha kuuldust ja loetust kokkuvõtet nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- oskab koostada õppetööks ja eluks vajalikke tekste ning neid korrektselt vormistada;
- tunneb esinemise ettevalmistuse põhietappe ja esineb suuliselt;
- suhtleb eesmärgipäraselt ja valib kontekstile vastava suhtluskanali, kuulab eesmärgistatult;
- tunneb eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid;
- oskab kasutada ÕSi ja interaktiivseid õigekeelsusallikaid.

11.5.1 Eesti keele õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes

	Õpitulemus	Õppesisu
4. klass	Suuline ja kirjalik suhtlus Kuulab mõtestatult eakohast teksti, toimib saadud sõnumi või juhendite järgi. annab lühidalt edasi kuuldu sisu. Väljendab end suhtlusolukordades selgelt ja arusaadavalt koolis, avalikus kohas, eakaaslastega, täiskasvanutega suheldes. Esitab kuuldu ja nähtu kohta küsimusi.	Suuline ja kirjalik suhtlus Kaasõpilase ja õpetaja eesmärgistatud kuulamine. Kuuldu põhjal tegutsemine, kuuldule hinnangu andmine. Õpetaja ettelugemise järel (ainealane tekst, lõikhaaval) oluliste mõistete ja seoste leidmine. Kuuldud tekstist lühikokkuvõtte sõnastamine. Kuuldud teabe rühmitamine skeemi, märksõnade jm alusel. Tekstide kriitiline kuulamine (fakti ja fantaasia eristamine jms). Lavastuse, kuuldud proosa-, luule- ja ainetekstide sisu ümberjutustamine. Visuaalsed ja tekstilised infoallikad, nende usaldusväärsus. Fakt ja arvamus.
	Väljendab oma arvamust, annab infot edasi selgelt ja ühemõtteliselt. Leiab koos partneri või rühmaga vastuseid lihtsamatele probleemülesannetele, kasutades sobivalt kas suulist või kirjalikku vormi. Kasutab sõnastikke ja teatmeteoseid. Esitab peast luuletuse või rolliteksti.	Sõnavara avardamine ja täpsustamine, töö sõnastikega. Keelekasutus erinevates suhtlusolukordades: koolis, avalikus kohas, eakaaslastega, täiskasvanutega suheldes, suulises kõnes ja kirjalikus tekstis. Vestlus etteantud teema piires. Küsimustele vastamine, esitlus, tutvustus. Erinevate käitumisviiside ja koostöövormide võrdlemine. Oma arvamuse avaldamine, seisukoha põhjendamine, kaaslaste arvamuse küsimine. Lisateabe otsimine.

		Suulises keelekasutuses kirjakeele põhinormingute järgimine ning mõtete sobiv sõnastamine (sõnavalik, parasiitkeelendite vältimine, mõtte lõpuleviimine). Dialogi ja dramatiseeringu koostamine ja esitamine. Pantomiiim. Rollimäng. Erinevate strateegiate kasutamine kõneülesannetes (nt võrdlemine, kirjeldamine). Eritüübiliste küsimuste moodustamine (nt intervjuu tegemiseks). Nii enese kui ka teiste tööde tunnustav kommenteerimine õpetaja juhiste alusel.
	Teksti vastuvõtt Loeb eakohast teksti ladusalt mõtestatult. Mõistab lihtsat plaani, tabelit, diagrammi, kaarti. Otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse. Vastab teksti põhjal koostatud küsimustele tekstinäidete või oma sõnadega, koostab teksti kohta küsimusi. Leiab teksti peamõtte. Kirjeldab teksti põhjal sündmuste toimumise kohta ja tegelasi.	Teksti vastuvõtt Lugemiseks valmistumine, keskendunud lugemine. Lugemistehnika arendamine, häälega ja hääleta lugemine, pauside, tempo ja intonatsiooni jälgimine; lugemist hõlbustavad võtted. Oma lugemise jälgimine ning lugemisoskuse hindamine. Tööjuhendi lugemine. Tarbe- ja õppetekstide mõtestatud lugemine (reegel, juhend, tabel, skeem, kaart jm). Tekstide võrdlemine etteantud ülesande piires. Sõna, lause ning teksti sisu mõistmine. Kujundlik keelekasutus (piltlik väljend). Teksti sisu ennustamine pealkirja, piltide, remarkide, üksiksõnade jm alusel. Enne lugemist olemasolevate teemakohaste teadmiste ja kogemuste väljaselgitamine, oma küsimuste esitamine

		ning uute teadmiste vastu huvi äratamine (mida tean, mida tahaksin teada). Kirjandusteksti süžee, sündmuste toimumise koht, aeg ja tegelased. Sündmuste järjekord. Arutlemine tekstis käsitletud teema üle. Tegelaste käitumise motiivide analüüs. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. Küsimustele vastamine tekstinäidetega või oma sõnadega. Töö tekstiga: tundmatute sõnade tähenduse selgitamine, märkmete tegemine loetu põhjal,

Leiab tekstist vajalikku infot. Tunneb ära jutustuse, luuletuse, näidendi, muinasjutu, mõistatuse, vanasõna, kõnekäänu, kirja. On läbi lugenud vähemalt neli eakohast väärtkirjandusteost (raamatut). Tutvustab loetud kirjandusteose sisu ja tegelasi ning kõneleb loetust.	märksõnaskeemi, küsimuste koostamine. Loetava kohta kava, skeemi/kaardi koostamine. Rollimäng. Dramatiseering. Luuletuse sisu eripära määramine (loodus, nali jne); riimide leidmine ja loomine, riimuvate sõnade toel värsside loomine. Luuletuse ja proosateksti mõtestatud esitamine (meeleolu, laad). Trükised (raamat, ajaleht, ajakiri), nendes orienteerumine ja vajaliku teabe leidmine. Huvipakkuva raamatu leidmine, iseseisev lugemine, vajaliku info leidmine. Loetud raamatu sisu ja tegelaste tutvustamine klassikaaslastele. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Loetud raamatust jutustamine, loetule emotsionaalse hinnangu andmine ja raamatust lühikokkuvõtte tegemine. Vajaliku raamatu leidmine iseseisvalt, ka kataloogi või e-otsingut kasutades. Tekstiliikide eristamine: jutustus, muinasjutt, luuletus, näidend, vanasõna, kõnekäänd, kiri Ilukirjandus: kunstmuinasjutt, tõsielujutt eakaaslastest, ilu- ja aimekirjandus loomadest, seiklusjutt, näidend, rahvaluule, värsslugu, vanasõnad ning kõnekäänud.

Tekstilooime Jutustab ja kirjutab loetust ning läbielatud sündmusest. Jutustab tekstilähedaselt, kokkuvõtlikult kavapunktide järgi, märksõnaskeemi ja küsimuste toel. Kirjeldab eesmärgipäraselt eset, olendit, inimest. Kirjutab nii koolis kui ka igapäevaelus käsitsi ja arvutiga eakohaseid tekste vastavalt kirjutamise eesmärgile, funktsioonile ja adressaadile. Kirjutab eakohase pikkusega loovtöid (k.a ümberjutustusi) küsimuste, pildi,	Tekstilooime Ümberjutustamine ja ümberjutustuse kirjutamine: tekstilähedane, kokkuvõtlik, loov, valikuline kavapunktide järgi, märksõnade ja küsimuste toel. Aheljutustamine. Loo ümberjutustamine uute tegelaste ja sündmuste lisamisega. Loetu ja kuuldu põhjal jutustamine, kirjeldamine. Esemel, olendi, inimese kirjeldamine. Iseloomulike tunnuste esitamine. Loetule, nähtule või kuuldule hinnangu andmine nii kirjalikult kui ka suuliselt. Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele, mida). Esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse ja intonatsiooni valimine; õige hingamine ja kehahoid. Jutustus pildi või pildiseeria põhjal, küsimuste, skeemi, kaardi või kava toel, fantaasialugu, kirjeldus, seletus, veenmiskiri, tarbetekstid (juhend, nimekiri, retsept, e-kiri, teade), ajakirjandustekstid (uudis, intervjuu, pildi allkiri, kuulutus, reklaam, arvamuslugu).
pildiseeria, märksõnaskeemi või kava toel. Teeb oma tekstiga tööd.	Protsesskirjutamine: kirjutamiseks valmistumine (märksõnad, idee- või mõtteskeem, tsentriline kaart, sündmuste kaart, muusika, pilt, rollimäng jne), teksti eri versioonide kirjutamine, viimistlemine, toimetamine, avaldamine, tagasiside saamine.

5. klass	Suuline ja kirjalik suhtlus 1. oskab juhendamise abil olukorrale vastava suhtluskanali valida; 2. lahendab lihtsamaid probleemülesandeid paaris- ja rühmatöös; 3. esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi ning avaldab arvamust.	• Keelekasutus erinevates suhtlusolukordades: koolis, avalikus kohas, eakaaslastega, täiskasvanutega suheldes, suulises kõnes ja kirjalikus tekstis. • Kaasõpilase ja õpetaja eesmärgistatud kuulamine. Kuuldu põhjal tegutsemine, kuuldu kohta arvamuse esitamine. • Suuline arvamusavaldus ja vestlus etteantud teemal, vastulausele reageerimine ning seisukohast loobumine. Küsimustele vastamine, esitus ja tutvustus. Väite põhjendamine.
	Teksti vastuvõtt 1. loeb ja mõistab eakohaseid õpi- ja elutarbelisi ning huvivaldkondade tekste; 2. esitab teksti kohta küsimusi ja avaldab arvamust, teeb tekstist lühikokkuvõtte; 3. kasutab töös tekstidega õpitud keele- ja tekstimõisteid	• Trükised (raamat, ajaleht, ajakiri), nendes orienteerumine ja vajaliku teabe leidmine. • Visuaalselt esitatud info (foto, joonise, graafiku) põhjal lihtsamate järelduste tegemine, seoste leidmine. • Eesmärgistatud lugemine, kuulamine, vaatamine, kokkuvõtte tegemine, kuuldu konspekteerimine. • Tarbe- ja õppetekstide (reegel, juhend, tabel, skeem, kaart, saatekava jne) mõtestatud lugemine. • Tarbetekstide keel: kataloogid, kasutusjuhendid, toodete etiketid. Skeemist, tabelist, kuulutusest, sõiduplaanist ja hinnakirjast andmete kirjanek ning seoste esiletoomine

Tekstilooime

1. jutustab, kirjeldab, arutleb suuliselt ja kirjalikult;
2. esineb suuliselt, võtab sõna, koostab ja peab lühikese ettekande;
3. kirjutab eesmärgipäraselt loovtöid ja kirju;
4. vormistab kirjalikud tekstid korrektselt;
5. kasutab tekste luues ja seostades omandatud keele- ja tekstimõisteid.

- Lühiettekanne ja esitlus internetist või teatmeteostest leitud info põhjal. Privaatses ja avalikus keskkonnas suhtlemise eetika.
- Kirjeldamine: sõnavalik, oluliste ja iseloomulike tunnuste esitamine. Kirjelduse ülesehitus: üldmulje, detailid, hinnang. Esemel, olendi ja inimese kirjeldamine. Autori suhtumine kirjeldatavasse ning selle väljendamine.
- Jutustamine. Oma elamustest ja juhtumistest jutustamine ning kirjutamine. Jutustuse ülesehitus. Ajalis-põhjuslik järgnevus tekstis. Sidus lausestus. Otsekõne jutustuses. Minavormis jutustamine.

Keeleteadlikkus 1. nimetab Eestis kõneldavaid keeli, sugulaskeeli ja rahvaid; 2. kirjeldab eesti keele häälikusüsteemi; 3. järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhireegleid; 4. moodustab ja kirjavahemärgistab lihtlauseid, sh koondlauseid; 5. rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes.	• Eesti keel teiste keelte seas. Teised Eestis kõneldavad keeled. Sugulaskeeled ja sugulasrahvad. • <u>Häälikuõpetus ja õigekiri</u> Täis- ja kaashäälikud. Suluga ja suluta häälikud. Helilised ja helitud häälikud. Täis- ja kaashäälikuühend. Vöörtähed ja -häälikud. Kaashäälikuühendi õigekiri. Tähed g, b, d s-tähe kõrval. Silbitamine ja poolitamine (ka liitsõnades). • <u>Sõnavaraõpetus</u> Liitsõnamoodustus: täiend- ja põhiosa, liitsõna tähendusvarjund. Liitsõna ja liitega sõna erinevused. Sõna tähenduse leidmine sõnaraamatutest (nii raamatu- kui ka veebivariandist). • <u>Vormiõpetus</u> Sõnaliigid: tegusõnad, käandsõnad ja muutumatud sõnad. Tegusõna. Tegusõna ajad: olevik, lihtminevik. Jaatava ja eitava kõne kasutamine. Tegusõna pööramine ainsuses ja mitmuses. Tegusõna oleviku- ja minevikuvormi kasutamine tekstis. Käandsõna. Käandsõnade liigid: nimisõna, omadussõna, arvsõna,

		asesõna. Käänamine. Käänded, nende küsimused ja tähendus. Õige käände valik sõltuvalt lause kontekstist. Ainsus ja mitmus. • <u>Lauseõpetus</u> Lause. Alus ja öeldis. Lihtsamad lause laiendamise võimalused. Korduvate lauseliikmete kirjavahemärgistamine koondlauses. Koondlause kasutamine tekstis. Lihtlause. Lihtlause kirjavahemärgid. Küsi-, väit- ja hüüdlause lõpumärgid ja kasutamine. • <u>Muud õigekirja teemad</u> Algustäheõigekiri: nimi, nimetus ja pealkiri. Isiku- ja kohanimed
6. klass	Suuline ja kirjalik suhtlus 1. oskab juhendamise abil olukorrale vastava suhtluskanali valida; 2. esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi ning avaldab arvamust, sõnastab järelduse; 3. lahendab lihtsamaid probleemülesandeid paaris- ja rühmatöös; 4. põhjendab oma seisukohta ja aktsepteerib kaaslase põhjendatud seisukohti;	• Kirjakeel vs argikeel (släng, oskuskeel). Klassivestlus, diskussioon. • Telefonivestluse alustamine ja lõpetamine. Virtuaalkeskkonnas suhtlemise eesmärgid, võimalused, ohud, privaatsus ja avalikkus. • Murdekeel. • E-kiri: pöördumine ja üte.

	5. oskab teha kuuldu ja loetu kohta nii suulist kui ka kirjalikku kokkuvõtet.	
	Teksti vastuvõtt 1. tunneb õpitud tekstiliike ja nende kasutamise võimalusi; 2. loeb ja mõistab eakohaseid õpi- ja elutarbelisi ning huvivaldkondade tekste; 3. võrdleb tekste, esitab küsimusi ja avaldab arvamust, teeb tekstist lühikokkuvõtte; 4. kasutab töös tekstidega õpitud keele- ja tekstimõisteid; 5. tunneb keele ja kirjanduse valdkonna teabekeskkondi, leiab neist vajaliku teabe; 6. võrdleb eri allikatest pärit infot, eristab olulist ebaolulisest, fakti arvamusest.	• Tekstiliigid (teabetekst, tarbetekst, ajakirjandustekst, ilukirjandustekst). • Meedia (ajakirjad, ajalehed, televisioon, internet, raadio). Raadio- ja telesaadete eripära, vormid ning liigid. Reklaam: sõnum, pildi ja sõna mõju reklaamis, adressaat, lastele mõeldud reklaam. • Ajakirjandustekstid (juhtkiri, olemuslugu, arvustus, arvamussõnum). Trüki ja veebiajakirjandus: pressifoto, karikatuur, pildiallkiri. • Ajalehe valmimine ja ametid. • Tarbe- ja õppetekstide (reegel, juhend, tabel, skeem, kaart, saatekava jne) mõtestatud lugemine. Veebi(teabe)keskkondade (veebisõnastikud, kodulehed jms) teadlik kasutamine, fakti ja arvamuse eristamine. • Trükised (raamat, ajaleht, ajakiri), nendes orienteerumine ning vajaliku teabe leidmine. Visuaalselt esitatud info (foto, joonise, graafiku) põhjal lihtsamate järelduste tegemine, seoste leidmine.

Tekstiloomine 1. leiab juhendamise abil tekstiloomeks vajalikku teavet; 2. tunneb kirjutamiseks ja esinemiseks valmistumise põhietappe; 3. jutustab, kirjeldab ning arutleb suuliselt ja kirjalikult; 4. esineb suuliselt, võtab sõna, koostab ja peab lühikese ettekande; 5. avaldab viisakalt ja olukorrast lähtudes arvamust sündmuse, 6. nähtuse või teksti kohta nii suuliselt kui ka kirjalikult; 7. kirjutab eesmärgipäraselt loovtöid ja kirju; 8. vormistab kirjalikud tekstid korrektselt nii käsikirjas kui ka arvutis; 9. kasutab tekste luues ja seostades omandatud keele- ja tekstimõisteid.	• Protsesskirjutamine: suuline eeltöö, kava ja mõttekaardi koostamine, teksti kirjutamine, viimistlemine, toimetamine ja avaldamine, tagasiside saamine. • Kirjandi ülesehitus. Sissejuhatus, teemaarendus, lõpetus. Mustand. Oma vigade leidmine ja parandamine. • Lisateabe otsimine. Alustekst, selle edasiarenduse lihtsamad võtted. Visuaalsed ja tekstilised infoallikad ning nende usaldusväärsus. Eri allikatest pärit info võrdlemine, olulise eristamine ebaolulisest. • Teksti loomine pildi- ja näitmaterjali põhjal. • Fakt ja aramus. Uue info seostamine oma teadmiste ja kogemustega. • Lühiettekanne ja esitlus internetist või teatmeteostest leitud info põhjal. • Privaatses ja avalikus keskkonnas suhtlemise eetika. • Kiri, ümbriku vormistamine.
Keeleteadlikkus 1. tunneb eesti keele häälikusüsteemi, sõnaliikide tüüpjuhte ja lihtvormide kasutust ning järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhireegleid; 2. moodustab ja kirjavahemärgistab lihtlauseid, sh	• <u>Keeleteadlikkus</u> Kirjakeel, argikeel ja murdekeel. • <u>Häälikuõpetus ja õigekiri</u> g, b, d s-i kõrval. Tähe h õigekiri. Tähtede i ja j õigekiri (tegijanimed ja liitsõnad). Liidete -gi ja -ki õigekiri. Sulghäälik võõrsõna algul ja

koondlauseid ja lihtsamaid liitlauseid; 3. oskab kasutada veebi- ja pabersõnaraamatut sõna tähenduse ja õigekirja kontrollimiseks; 4. rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes ning tekste analüüsides ja hinnates.	sõna lõpus, sulghäälik sõna keskel. Tähtede f ja š õigekiri. Sagedamini esinevate võõrsõnade tähendus, hääldus ja õigekiri. Silbitamine ja poolitamine (ka liitsõnades). Õigekirja kontrollimine sõnaraamatutest (nii raamatu- kui ka veebivariandist). Häälikud, häälikuühendid. Omadussõnade võrdlusastmed. Sünonüümid. Võõrsõnad. Sulghäälik võõrsõna algul ja sõna lõpus, sulghäälik sõna keskel. f-i ja š õigekiri. Õppetegevuses vajalike võõrsõnade tähendus, hääldus. Sõnastike (s.h arvutisõnastike) kasutamine. h õigekiri • <u>Sõnavaraõpetus</u> Kirjakeelne ja argikeelne sõnavara, uudissõnad, murdesõnad, släng. Sünonüümid, antonüümid, homonüümid, nende kasutamine. Sõnavaliku täpsus erinevates tekstides. Igapäevaste võõrsõnade asendamine omasõnadega ja vastupidi. Sõna tähenduse leidmine sõnaraamatutest (nii raamatu- kui ka veebivariandist). • <u>Vormiõpetus</u> Tegusõna. Tegusõna ajad: olevik, liht-, täis- ja enneminevik. Nimisõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Omadussõna käänamine koos nimisõnaga. lik- ja ne-liiteliste omadussõnade käänamine ning õigekiri. Omadussõnade võrdlusastmed. Võrdlusastmete kasutamine. Omadussõnade tuletusliited. Omadussõnade kokku- ja lahkukirjutamine (ne- ja line-liitelised omadussõnad). Arvsõnade

	õigekiri. Rooma numbrite kirjutamine. Põhi- ja järgarvsõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Kuupäeva kirjutamise võimalusi. Arvsõnade käänamine. Põhi- ja järgarvsõnade kirjutamine sõnade ja numbritega, nende lugemine. Arvsõnade kasutamine tekstis. Sõnaraamatute kasutamine käandsõna põhivormide kontrollimiseks. • <u>Lauseõpetus</u> Liitlause. Lihtlausete sidumine liitlauseks. Sidesõnaga ja sidesõnata liitlause. Kahe järjestikuse osalausega liitlause kirjavahemärgistamine. Otsekõne ja saatelause. Saatelause otsekõne ees, keskel ja järel. Otsekõne kirjavahemärgid. Otsekõne kasutamise võimalusi. Üte ja selle kirjavahemärgid. • <u>Muud õigekirjateemad</u> Algustäheõigekiri: ajaloosündmused; ametinimetused ja üldnimetused; perioodikaväljaanded; teoste pealkirjad. Üldkasutatavad lühendid. Lühendite õigekiri. Lühendite lugemine.

11.6 Eesti keel III kooliaste

9. klassi lõpetaja:

- tuleb toime eesti kirjakeelega tava suhtluses ja avalikult esinedes ning edasi õppides;
- suhtleb eesmärgipäraselt ja valib sobiva suhtluskanali, väljendub kõnes ja kirjas asjakohaselt ning selgelt;
- järgib kirjutades eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid;
- kuulab ja loeb arusaamisega eri liiki tekste, teeb kuuldu ja loetu põhjal järeldusi ning avaldab arvamust, vahendab loetut ja kuuldut suuliselt ning kirjalikult;
- tunneb tekstiliike ja nende kasutusvõimalusi ning oskab eesmärgipäraselt eri liiki tekstide koostamiseks ja esitamiseks valmistuda;
- koostab eri liiki tekste ja vormistab need korrektselt;
- avaldab arvamust põhjendatult ja keeleliselt korrektselt;
- mõistab eesti keele tähtsust rahvuskultuuris ning hea keeleoskuse vajalikkust;
- hindab meediast ja internetist leitud asjakohast teavet kriitiliselt ning kasutab seda sihipäraselt;
- kasutab sõna- ja käsiraamatuid ning leiab õigekeelsusabi internetiallikatest.

11.6.1 Eesti keele õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes

	Õpitulemus	Õppesisu

7. klass	Suuline ja kirjalik suhtlus 1. nimetab suulise ja kirjaliku kõne erijooni ning eristab kirjakeelt argikeelest; 2. märkab tekstides ja suhtluses tehtavaid keelevelikuid; 3. põhjendab ning avaldab viisakalt ja asjakohaselt arvamust ja seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suuliselt kui ka kirjalikult;	• Suulise ja kirjaliku keele erijooned. Kirjakeel vs. argikeel. • Meilivahetus, meili kirjutamine ja keelevahendite valik.
	Teksti vastuvõtt 1. seostab omavahel teksti, seda toetavat tabelit, pilti ja heli; 2. loeb ja kuulab sihipäraselt ning arusaamisega nii oma huvivaldkondade kui ka õpi- ja elutarbelisi tekste; 3. võrdleb tekste omavahel, selgitab arusaamatuks jäänut, esitab küsimusi ja vastuväiteid, avaldab arvamust, vahendab teksti, võtab kokku, kommenteerib, tõlgendab ning seostab teksti oma kogemuse ja mõtetega; 4. kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid teksti tõlgendamisel, seoste loomisel ning tekstile reageerimisel.	• Eri liiki tekstide lugemine ja võrdlemine. • Sõnalise teksti seostamine pildilise teabega (foto, joonis, skeem jm). Pilttekstide ja teabegraafika lugemine ja tõlgendamine. • Meediatekstide põhiliigid ja tunnused: uudislugu, arvamislugu, intervjuu, reportaaž, kuulutus. Uudise ülesehitus ja pealkiri. Arvamusloo ülesehitus ja pealkiri. Peamised keelelised mõjutamisvõtted. Kriitiline lugemine. Fakti ja arvamuse eristamine. • Meedia olemus ja eesmärgid tänapäeval. Põhilised meediakanalid. Televisioon ning raadio: avalik-õiguslikud ja erakanalid. Kvaliteetajakirjandus ja meelelahutuslik meedia.

Tekstiloomed 1. põhjendab ja avaldab viisakalt ning asjakohaselt oma arvamust ja seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suuliselt kui ka kirjalikult; 2. oskab kasutada omandatud keele- ja tekstimõisteid nii tekste luues kui ka seostades; 3. kirjutab suhtlussituatsiooni sobivaid tekste, arvestab teksti vastuvõtjat, järgib õigekirjanorme, kasutab mitmekesiseid grammatilisi tarindeid ja sõnavara; 4. kasutab kirjutamisel mitmeid keeleallikaid ja teeb saadud teabe põhjal teadlikke keelevalikuid.	• Kirja kirjutamine ja vormistamine, keelevahendite valik. • Uudise kirjutamine: materjali kogumine, infoallikad, vastutus avaldatu eest. Uudise pealkirjastamine. • Intervjuu tegemine: valmistumine, küsitlemine, kirjutamine, toimetamine ja vormistamine. • Arvamuse kirjutamine: seisukoha kujundamine käsitletava probleemi kohta, selle põhjendamine. • Kirjalike tööde vormistamise ja teksti arvutitötluse põhimõtted.
Keeleteadlikkus 1. eristab kirjakeelt kõnekeelest; 2. teab eesti keele murdeid; 3. järgib eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid; 4. oskab õigekirjajuhiseid leida internetiallikatest, sõna- ja käsiraamatutest; kasutab arvuti õigekirjakorrektorit;	• <u>Keeleteadlikkus</u> Kirjakeel ja kõnekeel. Eesti keele erikujud. Oskussõnavara. • <u>Häälikuõpetus ja õigekiri</u> Häälikute liigitamine. Kaashäälikuühendi põhireegli rakendamine liitega sõnades, kaashäälikuühendi õigekirja erandid. Veaohtriku häälikuõigekirjaga sõnad. Silbitamine, pikk ja lühike silp.

5. teab eesti keele häälikusüsteemi, sõnaliike ja -vorme; 6. rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes, tekste analüüsides ja hinnates; 7. teab õpitud tekstiliikide keelelisi erijooni; 8. kasutab tekstide koostamisel tavakohast ülesehitust ja vormistust.	Õigehääldus: rõhk ja välde. Välte ja õigekirja seosed. Omasõnad ja võõrsõnad. Veaohtlike võõrsõnade õigekiri. Õigekeelsussõnaraamatust (nii interneti- kui ka raamatuvariandist) õigekirja ning õigehäälduse kontrollimine. • <u>Sõnavaraõpetus</u> Sõna ja tähendus, sõnastuse rikastamine, sünonüümide tähendusvarjundid, homonüümid ja veaohtlikud paronüümid. Vormiõpetus ja õigekiri Sõnaliigid: tegusõnad, käandsõnad (nimi-, omadus, arv- ja asesõnad) ning muutumatud sõnad (määr-, kaas-, side- ja hüüdsõnad). Sõnaliikide funktsioon lauses. Tegusõna pöördelised vormid: pööre, arv, aeg, kõneviis, tegumood. Tegusõna vormide kasutamine lauses. Tegusõna käändelised vormid. Tegusõna astmevaheldus: veaohtlikud tegusõnad ja sõnavormid; õige pöördevormi leidmine õigekeelsussõnaraamatust. Vormimoodustus tüüpsõna eeskujul. Liit-, ühend- ja väljendtegasõna. Tegusõna kokku- ja lahkukirjutamine. Käandsõnad. Käänetevahelised seosed. Veaohtlikud käändevormid. Käandsõna astmevaheldus: veaohtlikud käandsõnad ja sõnavormid. Vormimoodustus tüüpsõna

		eeskujul. Omadussõna võrdlusastmed: veaohtlikud sõnad. Käändsõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Numbrite kirjutamine: põhi- ja järgarvud, kuupäevad, aastad, kellaajad. Muutumatud sõnad. Määr- ja kaassõnade eristamine.
8. klass	Suuline ja kirjalik suhtlus 1. märkab tekstides ja suhtluses tehtavaid keelevalikuid; 2. põhjendab ning avaldab viisakalt ja asjakohaselt arvamust ja seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suuliselt kui ka kirjalikult; 3. esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi, teeb kuuldu ja loetu põhjal järeldusi; 4. võtab kuuldu ja loetu nii suulises kui ka kirjalikus vormis kokku; 5. algatab ja arendab nii suhtlust kui ka teemasid; 6. arutleb eakohastel teemadel ja lahendab probleemülesandeid; 7. esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi, teeb kuuldu ja loetu põhjal järeldusi; 8. võtab kuuldu ja loetu nii suulises kui ka kirjalikus vormis kokku;	• Suhtlusolukord, selle komponendid, suhtluspartnerid. Erinevates suhtlusolukordades osalemine. Suhtlusolukorra ja -partneri arvestamine. Suulise suhtlemise tavad eesti keeles: pöördumine, tervitamine, suhtlemise lõpetamine. Telefonivestlus. Suhtlemine rühmas, sõna saamine, kõnejärje hoidmine. Rühmatöö ajal arvamuse avaldamine ja põhjendamine. • Diskussioon. Kompromissi leidmine, kaaslase öeldu/ tehtu täiendamine ja parandamine. Kaaslase tööle põhjendatud hinnangu andmine. • Suulise arutelu tulemuste kirjalik talletamine. • Kuuldust ja loetust kokkuvõtte tegemine ning asjakohaste küsimuste esitamine. Veebisuhtlus.

	9. kasutab asjakohaseid suulise ja kirjaliku suhtlemise tavaid ja võimalusi.	
	Teksti vastuvõtt 1. tunneb olulisi tekstiliike, nende põhijooni ja kasutamise võimalusi; 2. loeb ja kuulab sihipäraselt, kriitiliselt ning arusaamisega nii oma huvivaldkondade kui ka õpi- ja elutarbeline tekste; 3. teab, et teksti väljenduslaad oleneb teksti kasutusvaldkonnast liigist ja autorist; 4. märkab kujundlikkust mõjutusvahendina.	• Peamised tekstiliigid (tarbe-, teabe- ja meediažanrid), nende eesmärgid ning keelekasutus. Eri liiki tekstide lugemine ja võrdlemine. • Teabetekstide (õpikutekst, populaarteaduslik tekst) eesmärk, tunnused ja ülesehitus. Uurimuse eesmärk ning ülesehitus. Pilttekstide ja teabegraafika lugemine ja tõlgendamine. • Reklaamtekst, reklaamtekstide eesmärk ja tunnused. Avalik ja varjatud mõjutamine. • Meediaeetika kesksed põhimõtted. Sõnavabaduse põhimõte ning selle piirangud.
	Tekstiloomine 1. leiab tekstiloomeks vajalikku teavet raamatukogust ja internetist; valib kriitiliselt teabeallikaid ning osundab neid sobivas vormis; 2. tunneb kirjutamiseks valmistumise etappe;	• Teabe leidmine, reprodutseerimine ning seostamine konkreetse teema või isikliku kogemuse piires. Alustekstide (meedia- ja teabetekstid) põhjal kirjutamine: refereerimine, arutlemine. Teabeallikatele ja alustekstidele viitamise võimalused. • Kirjandi kirjutamise eeltöö: mõtete kogumine, kava koostamine,

	3. oskab eesmärgipäraselt kirjutada kirjandt.	mustandi kirjutamine. Kirjandi teema ja peamõte. Kirjandi ülesehitus. Teksti liigendamine. Jutustava, kirjeldava ja arutleva kirjandi kirjutamine.
	Keeleteadlikkus - teab eesti keele lauseehituse peajooni; tunneb keelendite stiiliväärtust, kasutab ja mõistab tekstis keelendeid; - teab suulise ja kirjaliku keelevormi erijooni ning eristab kirjakeelt kõnekeelest; - rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes, tekste analüüsides ja hinnates; - teab õpitud tekstiliikide keelelisi erijooni; kasutab tekste koostades tavakohast ülesehitust ning vormistust.	- Lause. Lause suhtluseesmärgid. - Lauseliikmed: öeldis, alus, sihitis, määrus ja öeldistäide. Täiend. Korduvate eri- ja samaliigiliste lauseliikmete ning täiendite kirjavahemärgistamine, koondlause. Lisandi ja ütte kirjavahemärgistamine ning kasutamine lauses. - Liht- ja liitlause. Lihtlause õigekiri. Rindlause. Rindlause osalause ühendamise võimalused, rindlause kirjavahemärgistamine. Põimlause. Pea- ja kõrvallause. Põimlause õigekiri. Segaliitlause. Lauselühend. Lauselühendi õigekiri. Lauselühendi asendamine kõrvallausega. Liht- ja liitlause sõnajärg. - Otsekõne, kaudkõne ja tsitaat. Otsekõnega lause muutmise kaudkõneks.
9. klass	Suuline ja kirjalik suhtlus - märkab tekstides ja suhtluses tehtavaid keelevalikuid; - oskab oma seisukohti väljendada ning sõnastab vajaduse	- Veebisuhtluse eesmärgid, võimalused ja ohud. - Veebipõhised suhtluskanalid: jututoad, blogid, kommentaarid. - Veebis kommenteerimine. Keeleviisakus ja -vääriskus.

	korral eriarvamuse; 3. esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi, teeb kuuldu ja loetu põhjal järeldusi ning annab hinnanguid; 4. oskab kuuldu ja loetu nii suulises kui ka kirjalikus vormis kokku võtta; 5. oskab nii suhtlust kui ka teemasid algatada, arendada, tõrjuda ja katkestada; 6. oskab eakohastel teemadel arutleda ja probleemülesandeid lahendada ning osaleb diskussioonides; 7. kasutab asjakohaseid suulise ja kirjaliku suhtlemise tavasid ja võimalusi.	Anonüümsuse mõju keelekasutusele. • Aktuaalse meediateksti kommenteerimine vestlusingis. Loetu kirjalik ja suuline vahendamine. • Väitlus, väitluse reeglid.

Tekstiloom 1. oskab suuliselt esineda (tervitab, võtab sõna, koostab ning peab lühikese ettekande ja kõne). 2. oskab eesmärgipäraselt kirjutada, eri liiki tekste (referaat, kirjand, kommentaar, aramusavaldus, elulugu, avaldus, seletuskiri) korrektselt vormistada ning suuliselt esitada; 3. ehitab teksti üles vastuvõtjat arvestades, järjestab ja seostab info loogiliselt ning valdab peamisi tekstisidususvõtteid; 4. seostab oma kirjutise ja esinemise sündmuse või toiminguga eesmärgiga, vahendab kuulnud ja loetud tekste sobiva pikkuse ja täpsusega, viidates allikale; 5. oskab suuliselt esineda (tervitab, võtab sõna, koostab ning peab lühikese ettekande ja kõne).	• Arutlusteema leidmine ja sõnastamine isikliku kogemuse või alustekstide põhjal. Teksti pealkirjastamine. Tekstilõik ja selle ülesehitus: väide, põhjendus, järeldus. Lõikude järjestamise põhimõtted ja võimalused. Teksti sidusus. Jutustava, kirjeldava ja arutleva tekstiosa tervikuks sidumine. • Suhtluseesmärkide kaudu sobivate keelendite valimine kõnelemisel ja kirjutamisel. Kirjaliku ja suulise keelekasutuse eripära. • Tarbetekstide koostamine ja vormistamine: elulookirjeldus, seletuskiri, avaldus, taotlus. • Teksti keeleline toimetamine: sõnastus- ja lausestusvigade parandamine. Keeleteadmiste rakendamine töös tekstidega. Keelekujundite kasutamine tekstiloomes: konteksti sobivad ja sobimatud kujundid. • Kõneks valmistumine, kõne koostamine ja esitamine. Kõne näitlikustamine. Ettekande koostamine ja esitamine.

Teksti vastuvõtt 1. tunneb peamisi tekstiliike, nende põhijooni ning kasutamise võimalusi; 2. hindab kriitiliselt sõnumi suhtlusmooduseid, sh visuaalset, kuuldelist, žestilist ja tekstilist osa; 3. loeb ja kuulab sihipäraselt, kriitiliselt ning arusaamisega nii oma huvivaldkondade kui ka õpi- ja elutabelisi tekste; 4. teab, et teksti väljenduslaad oleneb teksti kasutusvaldkonnast, liigist ja autorist; 5. suudab kasutatud keelevahendite kohta järeldusi teha ning märkab kujundlikkust mõjutusvahendina; 6. seostab omavahel teksti, seda toetavat tabelit, pilti ja heli; 7. oskab tekste võrrelda; osutab, mis tekstis on arusaamatuks jäänud; suudab teksti kohta küsimusi ja vastuväiteid esitada, arvamust avaldada, teksti vahendada ja kokku võtta, kommenteerida, tõlgendada ning oma kogemuse ja mõtetega seostada; 8. kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid teksti tõlgendamisel, seoste loomisel ning tekstile ageerides.	• Kõne kuulamine ning märkmete tegemine. Kõnest olulise teabe ja probleemide leidmine ning kokkuvõtte tegemine. Konspekterimine. Kõne põhjal küsimuste esitamine. • Veebist teabe otsimine ning teabeallikate ja info kriitiline hindamine. Teabe talletamine ning süstematiseerimine. • Tarbetekstide (juhend, elulookirjeldus, avaldus, seletuskiri) eesmärk, tunnused ja ülesehitus. Tarbetekstidest olulise info leidmine ning selle põhjal järelduste tegemine. • Sõnalise teksti seostamine pildilise teabega (foto, joonis, skeem). Pilttekstide ja teabegraafika lugemine ning tõlgendamine. • Peamised keelelised mõjutamisvõtted. Kriitiline lugemine.

Keeleteadlikkus 1. väärtustab eesti keelt ühena Euroopa ja maailma keeltest ning tajub eesti keele eripära, suhestab keeli teadlikult, tajub nende erinevusi; 2. suhtub mõistvalt eesti keelt teise keelena kõnelejatesse, on toetav vestluspartner; 3. järgib eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid, oskab leida õigekirjajuhiseid internetiallikatest ning sõnaja käsiraamatutest, kasutab arvuti õigekirjakorrektorit; 4. tuleb eesti kirjakeelega toime tava suhtluses ja avalikult esinedes ning edasi õppides; 5. teab eesti keele häälikusüsteemi, sõnaliike ja -vorme ning lauseehituse peajooni, tunneb keelendite stiiliväärtust, kasutab ja mõistab tekstis keelendeid; 6. kirjeldab õpitud metakeele piires tekstide ülesehituslikku ja grammatilist ning sõnavaralist eripära; 7. teab suulise ja kirjaliku kõne erijooni ning eristab kirjakeelt kõnekeelest; 8. teab eesti kirjakeele arengu etappe ja eesti keele murdeid.	• <u>Keeleteadlikkus</u> Eesti kirjakeele kujunemine. Keeleuuendus. Keeleuuendus ja keele areng: võimalused ja ohud . Keelesugulus, soome-ugri ja indoeuroopa keeled. Eesti keele eripära ning võrdlus teiste keeltega. Eesti keele olulisemad sõna- ja käsiraamatud, keelealased internetiallikad. Sõnaraamatute kasutamine sõnade õigekirja, õigehääluse, õige muutmiseviisi, tähenduse ning stiilivärvingu leidmiseks. • <u>Häälikuõpetus ja õigekiri</u> Poolitamine, sealhulgas võõrsõnade ja nimede poolitamine. Arvuti keelekorrektori kasutamine. • <u>Sõnavaraõpetus</u> Keelendite stiilivärving, seda mõjutavad tegurid. Fraseologismid, nende stiilivärving. Sõnavara täiendamise võimalused: sõnade tuletamine, liitmine ja tehissõnad. Sagedamini esinevad tuletusliited. • <u>Vormiõpetus ja õigekiri</u> Muutumatute sõnade kokku- ja lahkukirjutamise põhireeglid. • <u>Muud õigekirjateemad</u> Algustäheõigekiri: nimi, nimetus ja pealkiri. Isikud ja olendid. Kohad ja ehitised. Asutused, ettevõtted ja organisatsioonid, riigid ja

		osariigid. Perioodikaväljaanded. Teosed, dokumendid ja sarjad. Ajaloosündmused. Üritused. Kaubad. Tsitaatsõnade märkimine kirjas. Võõrnimede õigekiri ja vormimoodustus. Lühendamise põhimõtted ja õigekiri, lühendite käänamine. Arvuti keelekorrektori kasutamine.

11.7 Kirjandus II kooliaste

Kirjandusõpetusega taotletakse, et õpilane:

- loeb eakohast ilukirjandust, arendab oma lugemisoskust ning omandab püsiva lugemisharjumuse;
- väärtustab kirjandust rahvuskultuuri olulise osana ning tutvub eri rahvaste kirjanduse ja kultuuriga;
- mõistab ilukirjanduse kujundlikku keelt, rikastab oma sõnavara ning arendab suulist ja kirjalikku väljendusoskust;
- arendab oma loomevõimeid ja suhtub loometöösse lugupidamisega;
- laiendab silmaringi ning rikastab mõtte- ja tundemaailma;
- kujundab kirjanduse abil oma esteetilisi ja eetilisi hoiakuid ning valmidust võtta vastutus enda elu mõjutavate valikute ja otsuste eest;
- avaldab arvamust ja sõnastab oma mõtteid;
- hindab kriitiliselt ja kasutab otstarbekalt erinevaid infoallikaid;
- loob seoseid ühiskonnas toimuva ning enda väärtuste, ootuste ja tulevikuplaanide vahel.

Kirjanduse õppe- ja kasvatusesmärgid II kooliastmes (5. ja 6. klass)

6. klassi lõpetaja:

- loeb eakohast eri žanris väärtkirjandust, kujundab selle kaudu oma kõlbelisi tõekspidamisi ning arendab lugejaoskusi;
- loeb ladusalt ja ilmekalt jõukohase keerukusega teksti ning mõistab seda;
- oskab tutvustada loetud teoste sisu ja tegelasi, arutleda tegelassuhete ja probleemide üle, sealhulgas võrrelda tegelaste ning enda väärtushoiakuid ja huvisid;
- oskab teksti- või elamuspõhiselt jutustada ja loetu üle arutleda;
- kirjutab nii jutustavaid kui ka kirjeldavaid omaloomingulisi töid, väljendades end korrektselt;

- oskab vajaliku teavet hankides kasutada eri allikaid, sealhulgas sõnaraamatuid ja internetti.

11.7.1 Kirjanduse õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes

	Õpitulemus	Õppesisu
5. klass	Lugemine ja jutustamine 1. On läbi lugenud vähemalt neli eakohast ja erižanrilist väärtkirjanduse hulka kuuluvat tervikteost (raamatut);	Lugemise eesmärgistamine. Lugemiseks valmistumine, keskendunud lugemine.
	2. Loeb eakohast erižanrilist kirjanduslikku teksti ladusalt ja mõtestatult, väärtustab lugemist; Tutvustab loetud kirjandusteose autorit, sisu ja tegelasi, kõneleb oma lugemismuljetest, - elamustest ja –kogemustest. 3. Jutustab tekstilähedaselt kavapunktide järgi või märksõnade toel; 4. Jutustab mõttelt sidusa ja tervikliku ülesehitusega loo, tuginedes kirjanduslikule tekstile, või oma fantaasiale; 5. Jutustab piltteksti põhjal ja selgitab selle sisu.	- Lugemistehnika arendamine, häälega ja hääleta lugemine, pauside, tempo ja intonatsiooni jälgimine. - Huvipakkuva kirjandusteose leidmine ja iseseisev lugemine. Lugemisrõõm. Loetud raamatu autori, sisu ja tegelaste tutvustamine klassikaaslastele. - Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine. Tekstilähedane sündmustest jutustamine kavapunktide järgi. Tekstilähedane jutustamine märksõnade toel. Ahel- jutustamine. Iseendaga või kellegi teisega toimunud sündmusest või mälestuspildist jutustamine. - Jutustamine piltteksti (foto, koomiks) põhjal. - Fantaasialoo jutustamine.
	Teksti tõlgendamine, analüüs, mõistmine 1. Koostab teksti kohta eriliigilisi küsimusi; vastab teksti põhjal koostatud küsimustele oma sõnadega või tekstinäitega;	- Küsimuste koostamine: fakti-ja fantaasiaküsimused. - Küsimustele vastamine tekstinäitega või oma sõnadega. - Teksti kavastamine: kavapunktid väidete ja märksõnadena.

2. Koostab teksti kohta sisukava, kasutades väiteid või märksõnu; Leiab lõigu kesksed mõtted; 3. Järjestab teksti põhjal sündmused, määrab nende toimumise aja ja koha; 4. Kirjeldab loetud tekstile tuginedes tegelaste välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib nende omavahelisi suhteid, hindab nende käitumist, võrdleb iseennast mõne tegelasega; Arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhi-sündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka oma elust; 5. Otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähendused.	• Lõikude kesksete mõtete otsimine. Teksti teema sõnastamine. • Arutlemine mõne teoses käsitletud teema üle. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. • Illustratiivsete näidete (nt iseloomulike detailide) otsimine tekstist. • Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal. • Oma mõtete, tundmuste, lugemismuljete sõnastamine. • Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine. • Teose/loo kui terviku mõistmine. Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. • Sündmuste järjekord. • Tegelaste probleemi leidmine ja sõnastamine. Teose sündmustiku ja tegelaste suhestamine (nt võrdlemine) enda ja ümbritsevaga. • Pea-ja kõrvaltegelaste leidmine, tegelase muutumise, tegelastevaheliste suhete jälgimine, tegelaste iseloomustamine, käitumise põhjendamine. • Tegelasrühmad. Tegelastevaheline konflikt, selle põhjused ja lahendamisteed. • Loomamuinasjutu tüüptegelased.

	Teksti esitus ja omalooming 1. Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine 2. Tunneb ära ja kasutab enda loodud tekstides epiteete, võrdlusi ja algriimi; mõtestab luuletuse tähenduse iseenda elamustele ja kogemustele tuginedes.	• Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine. • Epiteedi ja võrdluse äratundmine ja kasutamine. Valmi mõistukõnest arusaamine. Koomilise leidmine tekstist. Riimide leidmine ja loomine. Luuletuse rütmi ja kõla tunnetamine. Algriimi leidmine rahvalauludest. Algriimi kasutamine oma tekstis. Luuleteksti tõlgendamine.

6. klass	Lugemine ja jutustamine 1. On läbi lugenud vähemalt neli eakohast ja erižanrilist väärtkirjanduse hulka kuuluvat tervikteost (raamatut); 2. Loeb eakohast erižanrilist kirjanduslikku teksti ladusalt ja mõtestatult, väärtustab lugemist; Tutvustab loetud kirjandusteose autorit, sisu ja tegelasi, kõneleb oma lugemismuljetest, - elamustest ja –kogemustest. 3. Jutustab tekstilähedaselt kavapunktide järgi või märksõnade toel; 4. Jutustab mõttelt sidusa tervikliku ülesehitusega selgelt sõnastatud loo, tuginedes kirjanduslikule tekstile või tõsielusündmusele;	• Tekstilähedane sündmustest jutustamine kavapunktide järgi. Tekstilähedane jutustamine märksõnade toel. Loo ümberjutustamine uute tegelaste ja sündmuste lisamisega. • Iseendaga või kellegi teisega toimunud sündmusest või mälestuspildist jutustamine. Jutustamine piltteksti (foto, illustratsioon, karikatuur, koomiks) põhjal. Fantaasialoo jutustamine.
	Teksti tõlgendamine, analüüs, mõistmine 1. Vastab teksti põhjal koostatud küsimustele oma sõnadega või tekstinäitega; koostab teksti kohta sisukava, kasutades küsimusi, väiteid või märksõnu; leiab lõigu kesksed mõtted ja sõnastab peamõtte; 2. Järjestab teksti põhjal sündmused, määrab nende toimumise aja ja koha; 3. Kirjeldab loetud tekstile tuginedes tegelaste välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib nende omavahelisi	• Küsimustele vastamine tsitaadiga (tekstilõigu või fraasiga), teksti abil oma sõnadega, peast. Teksti kavastamine: kavapunktid küsi- ja väitlausetena, märksõnadena. • Lõikude kesksete mõtete otsimine ja peamõtte sõnastamine. Teksti teema ja peamõtte sõnastamine. • Arutlemine mõne teoses käsitletud teema üle. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. Illustratiivsete näidete (nt tsitaatide, iseloomulike detailide) otsimine tekstist. Detailide kirjeldamine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja

suhteid, hindab nende käitumist, lähtudes üldtunnustatud moraalinormidest, võrdleb iseennast mõne tegelasega; 4. Arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka oma elust; 5. Otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse.	tekstinäidete varal. Loetu põhjal järelduste tegemine. Oma mõtete, tundmuste, lugemismuljete sõnastamine. • Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine. • Teose/loo kui terviku mõistmine. Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. • Sündmuste järjekord. Sündmuste põhjus- tagajärg-seosed. • Minajutustaja kui loo edastaja. Tegelaste probleemi leidmine ja sõnastamine. Teose sündmustiku ja tegelaste suhestamine (nt võrdlemine) enda ja ümbritsevaga. Tegelase muutumise, tegelastevaheliste suhete jälgimine, tegelaste iseloomustamine, käitumise põhjendamine. • Tegelasrühmad. Tegelastevaheline konflikt, selle põhjused ja lahendamisteed. Looma-ja imemuinasjutu tüüptegelased.
Teksti esitus ja omalooming 1. Tunneb ära ja kasutab enda loodud tekstides epiteete ja võrdlusi; seletab õpitud vanasõnade ja kõnekäändude tähendust; 2. Mõtestab luuletuse tähenduse iseenda elamustele ja kogemustele tuginedes.	• Epiteedi ja võrdluse äratundmine ja kasutamine. • Lihtsamate sümbolite seletamine. Tegelaskõne varjatud tähenduse mõistmine. Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduse seletamine, selle võrdlev ja eristav seostamine tänapäeva elunähtustega. • Riimide leidmine ja loomine. Luuletuse rütmi ja kõla tunnetamine. Luuleteksti tõlgendamine. • Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.

11.8 Kirjanduse õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes

9. klassi lõpetaja:

- väljendab end korrektselt suuliselt ja kirjalikult, jutustab kokkuvõtvalt teoses toimunust, arutleb teoses kujutatu üle ning kirjutab omaloomingulisi töid;
- loeb eakohast eri žanris väärtkirjandust, kujundab selle kaudu oma kõlbelisi tõekspidamisi ning arendab lugejaoskusi;
- mõistab teose lugemisel tekkivate seisukohtade paljusust, väärtustab erinevaid ideid ja kujutamisi viise;
- tõlgendab, analüüsib ja mõistab kirjandusteost kui erinevate lugude ja inimsuhete, elamuste ja väärtuste allikat ning erinevate seisukohtade peegeldajat;
- väärtustab kirjandust kui oma rahvuskultuuri olulist osa ja eri rahvaste kultuuri tutvustajat;
- kasutab vajaliku teabe hankimiseks erinevaid allikaid, nii teatmeteoseid kui ka interneti.

11.8.1 Kirjanduse õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes

	Õpitulemus	Õppesisu

7. klass	Lugemine ja jutustamine On läbi lugenud vähemalt 4 eakohast eri žanris väärtilukirjandusteost; loeb kirjandusteksti ladusalt ja mõtestades ning väärtustab lugemist. Teksti tõlgendamine, analüüs, mõistmine Oskab vastata teksti põhjal fakti-, järeldamis- ja analüüsiküsimustele;	Tekstilähedane jutustamine märksõnade abil. Loo jutustamine teksti kompositsioonist lähtuvalt, jutustades tegevuse aja ja koha muutmine, uute tegelaste ja sündmuste ja/või eri liiki lõppude lisamine, eri vaatepunktist jutustamine, jutustades tsitaatide kasutamine, kokkuvõtlik jutustamine faabula ja/või süžee järgi. Teose lugemise ajal ja/või järel tekkinud kujutluspildist jutustamine. Tutvumine erinevate meedia (raadio, televisioon, internet) jutustamisviisidega. Kõnekäänd, vanasõna, mõistatus
	kirjeldab teksti põhjal tegelase välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib tegelaste suhteid, võrdleb ja hindab tegelasi; otsib teavet tundmatute sõnade kohta ning teeb endale selgeks nende tähenduse; eristab tekstinäidete põhjal rahvaluule lühivorme (kõnekäänd, vanasõna, mõistatus), rahvalaulu (regilaul ja riimiline rahvalaul) ja rahvajutu (muinasjutt, muistend) liike ning oskab nimetada nende tunnuseid; oskab seletada õpitud vanasõnade, kõnekäändude ja mõistatuste kujundlikkust ning tähendust.	Küsimuste koostamine: fakti-, järeldamis-, fantaasia-, analüüsi- ja hindamisküsimused. Teksti kavastamine: kavapunktid väitlausete ja märksõnadena. Teksti kesksete mõtete leidmine. Teose teema ja peamõtte sõnastamine. Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine.

	Teksti esitus ja omalooming Esitab peast luule-, proosa- või draamateksti, taotledes esituse ladusust ja selgust ning tekstitäpsust; koostab ja esitab kirjandusteost tutvustava ettekande; kirjutab tervikliku sisu ja ladusa sõnastusega kirjeldava (tegelase iseloomustus või miljöökirjeldus) või jutustava (muinasjutt või muistend) teksti.	Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele ja mida). Esituse ladusus, selgus ja tekstitäpsus. Esitamiseks kohase sõnavara, tempo ning hääletugevuse valimine. Korrektne kehahoid. Hingamine ja diktsioon. Silmside hoidmine kuulaja ning vaatajaga. Miimika ja žestide jälgimine Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele, kasutades illustreerivaid katkendeid. Teost tutvustava ettekande koostamine ja esitamine. Luuleteksti esitamine peast. Õpilased kirjutavad õpetaja valikul lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid: muistendi, valmi või allegoorilise loo, rahvalaulu, naljandi, mõistatusi, naljaloo kõnekäändude põhjal, seiklusjutu, piltluuletuse, kirja ühelt tegelaselt teisele, tekstis toimunud sündmuste eelloo, loo muudetud vaatepunktiga, puänteeritud loo, mitme teose peategelaste võrdluse, vaadatud filmi põhjal ühelauselise või pikema kokkuvõtte või soovitusi.

8. kl	Lugemine ja jutustamine On läbi lugenud vähemalt 4 eakohast eri žanris väärtkirjandusteost; suudab jutustada loetud teosest kokkuvõtvalt, järgides teksti sisu ja kompositsiooni.	Lugemise iseseisev eesmärgistamine. Kiire ja aeglane lugemine, ülelibisev ja süvenenud lugemine. Eesmärgistatud ülelugemine. Erinevate lugemistehnikate valdamine. Oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine. Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine.
	Teksti tõlgendamine, analüüs, mõistmine Kirjeldab teoses kujutatud tegevusaega ja -kohta, määrab teose olulisemad sündmused ning arutleb põhjuse-tagajärje seoste üle; leiab teksti kesksed mõtted, sõnastab loetud teose teema, probleemi ja peamõtte ning kirjutab teksti põhjal kokkuvõtte; tunneb ära ja kasutab tekstides epiteete, metafoore, isikustamist, võrdlusi ja algriimi; eristab tekstinäidete rahvajutu (muinasjutt, muistend) liike ning oskab nimetada nende tunnuseid.	Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal. Autori hoiaku ja teose sõnumi mõistmine ning sõnastamine. Oma arvamuse sõnastamine, põhjendamine ja kaitsmine. Kokkuvõtte kirjutamine. Konspekti koostamine. Muinasjutt, muistend, regilaul, riimiline rahvalaul.

Teksti esitus ja omalooming Esitab peast luule-, proosa- või draamateksti, taotledes esituse ladusust ja selgust ning tekstitäpsust; koostab ja esitab kirjandusteost tutvustava ettekande; kirjutab kirjandusteose põhjal arutluselementidega kirjandi, väljendades oma seisukohti alusteksti näidete põhjal ning jälgides, et tekst oleks arusaadav, stiil sobiv, vormistus ja õigekiri korrektsed.	Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele ja mida). Esituse ladusus, selgus ja tekstitäpsus. Esitamiseks kohase sõnavara, tempo ning hääletugevuse valimine. Korrektne kehahoid. Hingamine ja diktsioon. Silmside hoidmine kuulaja ning vaatajaga. Miimika ja žestide jälgimine.
	Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele, kasutades illustreerivaid katkendeid. Ulme- või detektiivjutu, haiku, vabavärsilise luuletuse, näidendi, proosa- või luuleteksti dramatiseeringu, tegelase monoloogi, tegelase eluloo, muudetud žanris teksti (nt luuletuse põhjal kuulutuse, uudisest jutustuse), lisatud repliikidega teksti, minavormis loo, detailidega laiendatud loo, võrdluste- ja metafooriderikka teksti, ühest ja samast sündmusest traagilise ning koomilise loo, kirja teose autorile, teostest valitud ja kommenteeritud tsitaatide kogumiku, tsitaadi (moto) alusel kirjandi, tegelase seletuskirja.

9. kl	Lugemine ja jutustamine On läbi lugenud vähemalt 4 eakohast eri žanris väärtkirjandusteost; oskab tutvustada loetud raamatu autorit, sisu, tegelasi, probleeme ja sõnumit ning võrrelda teost mõne teise teosega.	Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu autori, sisu, tegelaste, probleemide ja sõnumi tutvustamine klassikaaslastele, teose võrdlemine mõne teise teosega. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine.
	Teksti tõlgendamine, analüüs, mõistmine Kasutab esitatud väidete tõestamiseks tekstinäiteid ning tsitaate; arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka igapäevaelust;	Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ning tekstinäidete varal. Illustratiivsete näidete leidmine tekstist: tsitaatide otsimine ja valimine, tähenduse
	oskab luuletusi lahti mõtestada; seletab oma sõnadega eepika, lüürika, draamatika, eepose, romaani, jutustuse, novelli, ballaadi, valmi, haiku, vabavärsi, soneti, komöödia ja tragöödia olemust.	kommenteerimine ning valiku põhjendamine. Probleemi olemuse- põhjuse- tagajärje-lahenduse seoste üle arutlemine. Loetu põhjal järelduste tegemine. Eepika, lüürika, draamatika. Eepos, romaan, jutustus, novell. Ballaad, valm, sonett, haiku, vabavärss. Tragöödia, komöödia.

Teksti esitus ja omalooming Esitab peast luule-, proosa- või draamateksti, taotledes esituse ladusust ja selgust ning tekstitäpsust; koostab ja esitab kirjandusteost tutvustava ettekande; kirjutab kirjandusteose põhjal arutluselementidega kirjandi, väljendades oma seisukohti alusteksti näidete põhjal ning jälgides, et tekst oleks arusaadav, stiil sobiv, vormistus ja õigekiri korrektsed.	Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele ja mida). Esituse ladusus, selgus ja tekstitäpsus. Esitamiseks kohase sõnavara, tempo ning hääletugevuse valimine. Korrektned kehahoid. Hingamine ja diktsioon. Silmside hoidmine kuulaja ning vaatajaga. Miimika ja žestide jälgimine Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Luuleteksti esitamine peast. Lühikese proosateksti esitamine (dialoog või monoloog). Draamateksti esitamine ositi. Instseneeringu esitamine. Muinasjutu, muistendi ja regilaulu, kujundirikka luuletuse, tegelase iseloomustuse või eluloo, tegelaste juhtlauseid, teise ajastusse paigutatud tegevustikuga loo, miljöökirjelduse, kirjandusteose probleemidest lähtuva arutluse, alustekstile sisulise vastandteksti, teatrietenduse, filmi- või kirjandusteose arvustuse jm kirjutamine; teemamapi või lühiuurimuse koostamine tänapäeva kultuurinähtuste või kultuurilooliste isikute kohta

12 Eesti keel teise keelena

12.1 Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Muu kodukeelega õpilased õpivad eesti keelt teise keelena eesmärgiga lõimuda Eesti ühiskonda ning tulla edukalt toime nii koolis kui ka väljaspool kooli.

Eesti keel on paljudele muu kodukeelega õpilastele emakeele kõrval esimene õpitav keel. Seetõttu on eriti oluline õppe huvitavus ja jõukohasus, et tekiks ja säiliks õpimotivatsioon. Õppetöös kasutatakse tänapäevaseid ja kaasahaaravaid õppematerjale ning autentseid lugemis- ja kuulamistekste, mis hoiavad õpilasi kursis ühiskonnas toimuvaga ja tekitavad eesti keele kasutamise soovi. Keeletundides kasutatakse inspireerivaid aktiivõppemeetodeid, mis toetavad eri õpistiiliga õpilasi, võimaldavad õpilastel keelt eesmärgipäraselt kasutada ja aitavad luua keelest süsteemse arusaamise. Õppeprotsessis arendatakse õpilaste õpioskusi, oskust teha koostööd ja töötada iseseisvalt ning kasutada tõhusaid keeleõppevõtteid. Kasutatakse keelekeskkonna võimalusi: õpilasi suunatakse jälgima eestikeelset meediat, suhtlema eesti keeles väljaspool koolitunde, osalema eestikeelsetel üritustel, kutsutakse tundidesse eestikeelseid külalisi jmt. Eesti keelt õppides väärtustatakse ka teisi keeli ja kultuure, eriti õpilaste päritolukultuuri.

Eesti keele kui teise keele õppes keskendutakse järgmistele teemavaldkondadele: mina ja teised; kodu ja lähiümbrus; Eesti ja maailm; igapäevaelu; õppimine ja töö. Iga valdkonnaga tegeldakse korduvalt vastavalt õpilaste keeleoskustasemele, kogemustele, huvidele ning vajadustele. Eesti keele tunnis suheldakse eesti keeles. Vajaduse korral kohandab õpetaja oma keele tasemekohaseks ja/või jagab toetavaid selgitusi.

Eesti keele kui teise keele õpetaja teeb koostööd teiste õppeainete õpetajatega, et toetada keeleliselt teiste ainete omandamist ning aidata õpilastel näha ainetevahelisi seoseid.

Eesti keele kui teise keele õpetamisel lähtutakse ainevaldkonna üldpõhimõtetest.

12.2 Hindamine

Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete hindamise eesmärk on saada ülevaade õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada

seada teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks ja ennastjuhtiva õppija kujundamiseks. Hinnatakse õpitulemuste saavutatust, mis on kooskõlas õppesisu ja -tegevustega ning vastavuses ainealasete teadmiste, oskuste ja hoiakutega. Hoiakute hindamisel (nt mõistab, kujundab, tähtsustab, väärtustab) antakse õpilasele suunavaid ja toetavaid sõnalisi hinnanguid. Hinnatakse nii õppeprotsessi vältel kui ka õppeteema lõpus. Selleks rakendatakse nii diagnostilist, kujundavat kui ka kokkuvõtvat hindamist, mida väljendatakse nii sõnaliste hinnangute kui ka numbriliste hinnetena. Diagnostilise hindamise käigus selgitatakse välja õpilaste eelteadmiste ja oskuste tase, ainealased väärarusaamad ja spetsiifilised õpiraskused, et kavandada järgnevat õppimist ja õpetamist.

Õppeprotsessi käigus rakendatakse kujundavat hindamist, kus õpilane saab suulist ja kirjalikku tagasisidet oma õpitulemuste saavutamise taseme ning tugevate külgede ja arenguvõimaluste kohta. Kokkuvõttev hindamine toimub üldjuhul õppeperioodi või mahuka õppeteema lõpul, et kontrollida nii õppetöös püstitatud eesmärkide saavutamist kui ka riikliku õppekavaga sätestatud õpitulemuste saavutatust. Kokkuvõttev hinne võib kujuneda õppeperioodi jooksul toimunud hindamise tulemusena, seejuures arvestatakse, et hinnetel võib sõltuvalt töö mahust olla erinev kaal.

Alates esimesest kooliastmest kaasatakse õpilane hindamisprotsessi nii oma töö hindamisel kui ka kaasõpilaste tagasisideandmisel. Õpilasele on õppeprotsessi alguses teada, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ning millised on hindamise kriteeriumid. Õpilast suunatakse õppeprotsessi käigus oma õppimist ja püstitatud eesmärkide saavutamist analüüsima ja reflekteerima.

Eesti keele kui teise keele aines hinnatakse saavutatud õpitulemusi, mis põhinevad Euroopa keeleõppe raamdokumendi vastava taseme kirjeldustel. Eesti keele kui teise keele õppes käsitletakse keelevigu õppimise loomuliku osana ning neid parandatakse ja arvestatakse hindamisel vastavalt õppetegevuse eesmärgile. Keele ja kirjanduse valdkonna ainete hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest, hindamise nõuded ja korraldus, sh mitterumbrilise hindamise kasutamine ja mujal õpitu arvestamine täpsustatakse kooli õppekavas.

Eesti keel teise keelena ETKK (nooremad, algajad)	Suuline ja kirjalik suhtlus	Õpilane: • oskab vastata suuliselt lihtsamatele suuliselt või kirjalikult esitatud küsimustele; • arendab oma suulist eesti keele oskust; • oskab visuaalselt esitatud infot (foto, joonis) suuliselt esitada; • tuleb toime lihtsates suhtlussituatsioonides; • mõistab suulisi ja kirjalikke küsimusi ning vastab nendele; kasutab kõnes ja kirjas sobivalt lühivastuseid ning terviklauseid.
	Teksti vastuvõtt	Õpilane: • loeb ja mõistab lihtsamaid eestikeelseid tekste; • vastab teksti kohta käivatele küsimustele, mille vastused on palas otsesõnu öeldud; • kasutab omandatud mõisteid tekstidest arusaamisel; • oskab esitada teksti kohta lihtsamaid küsimusi, arvamusi ja oskab loetut lühidalt kokku võtta.
	Tekstiloome	Õpilane: • jutustab ja kirjutab küsimuste, pildi, pildiseeria, märksõnade või kava toel;

		• kirjeldab eesmärgipäraselt eset, olendit ja olukorda; jutustab endast ning oma lähiümbruses toimunust; • avaldab eesti keeles arvamust sündmuse, nähtuse või teksti kohta.
	Õigekeelsus ja keelehoole	Õpilane: • kirjutab õpitud keelendite piires õigesti; kasutab kirjutades õigeid tähekujusid ja -seoseid ning kirjutab loetava käekirjaga; • leiab ja kontrollib „Eesti-hispaania sõnaraamatust“ sõna tähendust ja õigekirja; • rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes; • parandab õpetaja abiga enda vigu; etteütlemise järgi sõnade ja lausete kirjutamine.
Eesti keel teise keelena ETKK (nooremad, edasijõudnud)	Suuline ja kirjalik suhtlus	Õpilane: • oskab loetu või kuuldu põhjal oma arvamust lühidalt eesti keeles põhjendada; • võtab eesti keeles loetut ja kuuldut lühidalt kokku nii suulises kui ka kirjalikus vormis;

		• leiab vastuseid lihtsamatele eestikeelsetele küsimustele, kasutades sobivalt kas suulist või kirjalikku keelevormi; • teeb lihtsamaid järeldusi visuaalselt esitatud info (pilt, skeem) põhjal.
	Teksti vastuvõtt	Õpilane: • leiab küsimustele vajalikku infot keeleliselt lihtsamatest tekstidest; • esitab loetud või kuulnud teksti kohta küsimusi ja oskab nendele vastata; • teeb lühikokkuvõtteid loetud/kuuldud tekstidest; • oskab tekste omavahel võrrelda.
	Tekstiloome	Õpilane: • leiab juhendamise toel tekstiloomeks vajalikku kirjalikku või suusõnalist sõnaraamatust ja internetist; • kirjutab lühemaid eestikeelseid tekste (nt kirja) • avaldab oma arvamust ja seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suulises kui ka kirjalikus vormis.
	Õigekeelsus ja keelehoole	Õpilane:

		• järgib õpitud reegleid, ajavormide kasutust; • leiab ja kontrollib vajadusel „Eesti-hispaania sõnaraamatust“ sõna tähendust ja õigekirja; • tunneb ära õpitud tekstiliigi. • rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes.
Eesti keel teise keelena ETKK (vanemad, algajad)	Suuline ja kirjalik suhtlus	Õpilane: • oskab vastata kirjalikult ja suuliselt lihtsamatele suuliselt või kirjalikult esitatud küsimustele; • oskab visuaalselt esitatud infot (foto, graafik, joonis) suuliselt või kirjalikult esitada; • suudab ennast igapäevastes olukordades eesti keeles arusaadavaks teha.
	Teksti vastuvõtt	Õpilane: • loeb ja mõistab lihtsamaid eestikeelseid tekste; • kasutab omandatud mõisteid tekstidest arusaamisel; • oskab esitada teksti kohta lihtsamaid küsimusi, arvamusi ja oskab loetut lühidalt kokku võtta.
	Tekstiloome	Õpilane:

		• leiab juhendamise toel tekstiloomeks vajalikku teavet sõnaraamatust ja internetist; • esineb suuliselt; • avaldab eesti keeles arvamust sündmuse, nähtuse või teksti kohta.
	Õigekeelsus ja keelehoole	Õpilane: • tunneb õpitud sõnade õigekirja, järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhireegleid; • leiab ja kontrollib „Eesti-hispaania sõnaraamatust“ sõna tähendust ja õigekirja; • rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes.
Eesti keel teise keelena ETKK (vanemad, edasijõudnud)	Suuline ja kirjalik suhtlus	Õpilane: • oskab loetu või kuuldu põhjal oma arvamust lühidalt eesti keeles põhjendada; • võtab eesti keeles loetut ja kuuldut lühidalt kokku nii suulises kui ka kirjalikus vormis; • leiab vastuseid keeleliselt lihtsamatele probleemülesannetele, kasutades sobivalt kas suulist või kirjalikku keelevormi; • teeb lihtsamaid järeldusi visuaalselt esitatud info põhjal;

		• valib juhendamise toel suhtluskanali; • peab sobivalt telefoni- ja mobiilivestlusi, kirja- ja meilivahetust.
	Teksti vastuvõtt	Õpilane: • leiab küsimustele vajalikku infot keeleliselt lihtsamatest tekstidest; • võrdleb lihtsamaid tekste omavahel, esitab teksti põhjal küsimusi ja oskab nendele vastata; • teeb lühikokkuvõtteid loetud tekstidest; • oskab kasutada eesmärgipäraselt sõnaraamatut teksti mõistmisel.
	Tekstiloomine	Õpilane: • leiab juhendamise toel tekstiloomeks vajalikku kirjalikku või suusõnalist teavet raamatukogust ja internetist; • esineb lühiettekannetega eesti keeles; • kirjutab lühemaid eestikeelseid tekste (sh kirja, e-kirja); • avaldab oma arvamust ja seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suulises kui ka kirjalikus vormis.
	Õigekeelsus ja keelehoole	Õpilane:

		• järgib õpitud reegleid, ajavormide kasutust; • leiab ja kontrollib vajadusel „Eesti-hispaania sõnaraamatust“ sõna tähendust ja õigekirja; • tunneb ära õpitud tekstiliigi • rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes.

13 Ainevaldkond „Võõrkeeled“

Ainevaldkonda kuuluvad A-võõrkeel, B-võõrkeel. A-võõrkeele õppimist alustavad riikliku õppekava järgi õppijad 2. klassis ja B-võõrkeelt 6. klassis.

Võõrkeelte õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- omandab keeleoskuse tasemel, mis võimaldab autentses teiskeelses keskkonnas iseseisvalt toime tulla;
- on võimeline osalema erinevates võõrkeelsetes projektides, jätkama õpinguid emakeelest
- erinevas keeles ning on konkurentsivõimeline tulevases tööelus;
- tunneb erinevaid keeli kõnelevaid rahvaid ja nende kultuure;
- mõistab oma kultuuri ning teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi ning väärtustab neid;
- omandab edasiseks õppimiseks vajalikud oskused, mis suurendavad enesekindlust õppida võõrkeeli ja suhelda võõrkeeltes.

13.1 Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Võõrkeelte valdkonna õppeainete kaudu kujundatakse õpilastes kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi.

Kultuuri- ja väärtuspädevus	Kultuuri- ja väärtuspädevuse arendamisel suunatakse õpilasi väärtustama inimsuhteid ja tegevusi üldkehtivate moraalinormide ning eetika seisukohalt. Oma kultuuri ja õpitavaid keeli kõnelevate maade kultuuride tundmaõppimise kaudu õpitakse mõistma, aktseptima ja austama erinevaid väärtussüsteeme ning kultuurilist eripära. Õpilast suunatakse teadvustama mitme erineva kultuuri koosseksisteerimist nii klassiruumis kui ka väljaspool, tõhusalt tegutsema mitmekultuurilises keskkonnas ning tajuma enda erinevate keelte oskust tervikliku ja kasulikuna.

Õpipädevus	Õpipädevust kujundatakse pidevalt erinevaid õpistrateegiaid rakendades (nt teabe otsimine võõrkeelsetest allikatest, sõnaraamatu kasutamine, aktiivse kontakti otsimine sihtkeele kandjate ja kultuuriruumiga, kognitiivsed ja metakognitiivsed strateegiad), eesmärgiga, et õpilane suudaks eakohasel tasemel iseseisvalt töötada ning jätkata keelte õppimist läbi elu. Olulisel kohal on eneserefleksioon ning õpitud teadmiste ja oskuste analüüsimine (nt Euroopa keelemapi põhimõtetest lähtuvalt). Õpilast toetatakse vastutuse võtmisel oma õpingute eest - õppetegevuse osaks on aja planeerimine, oma tegevuste mõtestamine (miks), motivatsiooni hoidmine, enesehindamine ja kaaslaste toetav hindamine. Õpilane on teadlik oodatavatest õpitulemustest ja teda kaasatakse vastavalt vanusele õppetöö eesmärkide seadmisel ja tulemuste kokkuvõttesse hindamisse.
Ettevõtlikkuspädevus	Ettevõtlikkuspädevus kaasneb eelkõige enesekindluse ja julgusega, mida annab inimesele võõrkeeleoskus. Toimetulek võõrkeelses keskkonnas avardab õppija võimalusi viia ellu oma ideid ja eesmärke ning loob eeldused koostööks teiste sama võõrkeelt valdavate ea- ja mõttekaaslastega. Õppetööd lõimitakse nt. huvitegevuse, õpilaste omaalgatuslike projektidega (õpilasfirmad, üritused, külaliste vastuvõtmine), õppetöös teadvustatakse keelteoskuse rolli karjääri planeerimisel.
Suhtluspädevus	Suhtluspädevus on võõrkeeleõppes keskne. Võõrkeeleõpetuse eesmärgid lähtuvad otseselt suhtluspädevuse komponentidest ning nende sisust. Hea eneseväljendusoskus, teksti mõistmine ja tekstiloomine on eduka suhtlemise eeldused võõrkeeltes. Suhtluspädevuse arengu toetamiseks luuakse õpperühmas õppijat toetav turvaline keskkond. Tähelepanu pööratakse tekstiloomele ja vahendamisele, näiteks vestluses osalemise oskustele (vooruvahetus, ettepanekute tegemine ja neile reageerimine, koostöö loomine ja soodustamine).
Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus	Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalase pädevusega seonduvad võõrkeeled suhtluspädevuse kaudu. Esmalt õpitakse võõrkeeles nt numbreid ning seejärel vastavalt keeleoskuse arengule mõistma erinevate elu- ja tegevusvaldkondade tekste, sh teabegraafikat või muul viisil visuaalselt esitatud teavet. Õpitakse kasutama tehnoloogilisi abivahendeid eri liiki tekstes luues, korrigeerides ja esitades. Digitaalsetest allikatest info otsimine, analüüsimine, allikate, sh tehisintellekti loodud teabe usaldusväärsuse hindamine ning erinevate multimeediavõimaluste kasutamine (nt esitlemisel) toetavad digipädevuse arengut ja õpilaste õpimotivatsiooni.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus	Igapäevastes suhtlussituatsioonides toimetulekuks nii kodus kui ka võõrsil on sobivate keelendite valiku kõrval vaja teada õpitavat võõrkeelt kõnelevate maade kultuuritausta ja sellest tulenevaid käitumisreegleid ning ühiskonnas kehtivaid tavasid. Seetõttu on sotsiaalne ja kodanikupädevus tihedalt seotud kultuuri-, väärtus- ja suhtluspädevusega. Sotsiaalse ja kodanikupädevuse kujundamisele aitavad kaasa erinevad õpitöövormid (nt rühmatöö, projektöpe, õpiränne, keelelaagrid) ning aktiivne osavõtt õpitava keelega seotud kultuuriprogrammidest või rahvusvaheline vabatahtlik tegevus.
Enesemääratluspädevus	Enesemääratluspädevus areneb võõrkeeleeõppes kasutatavate teemade kaudu. Iseendaga ja inimsuhetega seonduvat saab võõrkeeletunnis käsitleda arutluste, rollimängude ning muude õpitegevuste kaudu, mis aitavad õpilastel jõuda iseenda sügavama mõistmiseni. Õpilast toetatakse tema emotsioonide juhtimisel ja viisakusnormide omandamisel (rühma suhtluskeskkonna hoidmisel, konfliktide lahendamisel, toimetulekul esinemise või eksamitega).
Digipädevus	Digipädevuse arengu toetamine võõrkeeleeõppes aitab õppijal kujuneda kohanemisvõimeliseks, elukestvat õpet väärtustavaks ning tööturul toimetulevaks ühiskonna liikmeks, digikodanikuks. Õpilasi suunatakse kasutama digivahendeid esitluste, projektide, õppemängude loomiseks, iseseisvaks keele arendamiseks (keeleeõpperakendused), enesehindamiseks. Võõrkeelses teabekeskkonnas suunatakse õpilast turvaliselt haldama oma identiteeti, järgima küberturvalisuse ja eetika reegleid, hindama teabe usaldusväärsust.

13.2 Ainevaldkonna õppeainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Loodusainete valdkonna õppeained toetavad pädevuste saavutamist teistes ainevaldkondades.

Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled	Võõrkeeltel on kõige otsesem seos keele ja kirjandusega, kuna võõrkeeleeõppes rakendatakse emakeeles omandatud teadmisi: arendatakse kirjalikku ja suulist eneseväljendusoskust, luuakse tekste ning õpitakse neist aru saama. Kõik need teadmised ja oskused kantakse järgmist keelt õppides üle uude kultuurikonteksti.
Matemaatika	Matemaatikapädevuse arengut toetab numbrite tundmise ja arvutamise kõrval erinevates alustekstides leiduvate

	sümbolite, graafikute, tabelite ja diagrammide mõistmise ning tõlgendamise oskuse arendamine.
Loodus- ja sotsiaalsed	Lõiming kujundatakse erinevate teemavaldkondade ja nendes kasutatavate alustekstide ning õppe kaudu. Võõrkeelte õppes juhitakse õpilasi muu hulgas väärtustama looduslikku mitmekesisust ning vastutustundlikku ja säästvat eluviisi; ära tundma kultuurilist eripära ja järgima üldtunnustatud käitumisreegleid; kujundama oma arvamust ning olema aktiivne ja vastutustundlik kodanik.
Kunstiained	Kunstipädevusega puututakse kokku kultuuriteadlikkuse kujundamise kaudu, õppides tundma erinevate maade kultuurisaavutusi nii teemade (nt „Riigid ja nende kultuur“, „Vaba aeg“) kui kavahetute kunstielamuste kaudu (kino, teater, kontserdid, muusika, näitused, muuseumid jm). Õpilasi suunatakse märkama ja väärtustama erinevaid kultuuritraditsioone ning maailmakultuuri mitmekesisust.
Kehaline kasvatus	Kehakultuuripädevus seostub võõrkeeltes tervisliku eluviisi ja kehalise aktiivsuse väärtustamisega. Võõrkeeleõppes (nii nagu kehalises kasvatuseski) tuleb sallivalt suhtuda kaaslastesse, järgida ausa mängu reegleid ning teha koostööd.
Tehnoloogia	Erinevate teemavaldkondade ja nendes kasutatavate alustekstide ning õppe kaudu teadvustatakse tehnoloogia arengusuundumisi, seejuures arutletakse nt tehnoloogia kasutamisega kaasnevate võimaluste ja ohtude üle või tutvutakse eri valdkondade teadussaavutustega.

13.3 Õppekava läbivate teemade rakendamise võimalusi

Elukestev õpe ja karjääri kujundamine	„Õppimine ja töö”. Kujundatakse iseseisva õppimise oskus, mis on oluline alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisel. Erinevate õppevormide kaudu arendatakse õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, mida on muu hulgas vaja tulevases tööelus. Võõrkeelt õppides omandatakse eneseanalüüsiks ja enda tutvustamiseks vajalikku sõnavara ning oskusi, et ennast võõrkeeles esitleda ja oma mõtteid arusaadavalt edasi anda. Õpe võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt käivad õpilased ettevõtteis, tutvuvad ainevaldkonnaga seotud ametite, erialade ja edasiõppimisvõimalustega. Keskendutakse erinevate töö- ja õpingutega seotud pädevuste omandamisele. Nii kujuneb oskus koostada õpinguile ja tööle kandideerimiseks vajalikke dokumente, suhelda erinevates töö- ja õppesituatsioonides, läbi viia eakohast uurimis- ja projektitööd, kujundada vajalikud karjääri kujundamise pädevused, jne.
Keskkond ja jätkusuutlik areng.	„Kodukoht Eesti”. Taotletakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ning keskkonnateadlikuks inimeseks, kes hoiab ja kaitseb keskkonda ning, väärtustades jätkusuutlikkust, on valmis leidma vastuseid keskkonna- ja inimarengu küsimustele nii kodus kui maailmas. Selleks sobivad erinevad projektõppe võimalused, kus noored mõeldavad ja muudavad oma ökoloogilist jalajälge, valivad eakohase probleemi oma kogukonnas, millele pakuvad välja lahendusi ning võrdlevad seda sarnaste olukordadega maailmas.
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	„Mina ja teised“, „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“, „Kodukoht Eesti“, „Vaba aeg“. Taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähtsust, tunneb end ühiskonnaliikmena ja toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ning arengusuundadele. Selleks vajalike pädevuste kujundamiseks sobivad arutelud ja ühisalgatused (vt. Õppija agentsus ja kaasagentsus), mis võimaldavad eesmärgipäraselt tegutseda ja suunavad õppijaid ühiskonnas edenemise ja edukuse suunas.
Kultuuriline identiteet	„Kodukoht Eesti”, „Riigid ja nende kultuur”. Taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumisladi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel, kellel on ettekujutus

	kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktika eripärast ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust, on salliv ja koostööaldis ning tegutseb tõhusalt mitmekultuurilises ruumis.
Teabekeskond ja meediakasutus	„Igapäevaelu. Õppimine ja töö“, „Riigid ja nende kultuur“, „Vaba aeg“. Taotletakse õpilase kujunemist teabeteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab teabekeskonda, suudab seda kriitiliselt analüüsida ning toimida selles turvaliselt oma eesmärkide ja ühiskonnas omaksvõetud kommunikatsioonieetika järgi.
Tehnoloogia ja innovatsioon	„Igapäevaelu. Õppimine ja töö“, „Vaba aeg“. Taotletakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja nüüdisaegset tehnoloogiat eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.
Tervis ja ohutus.	„Mina ja teised“, „Kodu ja lähiümbrus“, „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“. Taotletakse õpilase kujunemist vaimselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes järgib tervislikku eluviisi, käitub turvaliselt ning aitab kaasa tervist edendava turvalise keskkonna kujundamisele.
Väärtused ja kõlblus	„Mina ja teised“, „Kodu ja lähiümbrus“, „Kodukoht Eesti“, „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“, „Riigid ja nende kultuur“, „Vaba aeg“. Taotletakse õpilase kujunemist kõlbeliselt arenenud inimeseks, kes tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

13.4 Võõrkeel I kooliaste

A-võõrkeele õppe- ja kasvatusesmärgid I kooliastmes

2. klassi lõpetaja:

Võõrkeeleõppe tulemusena kujuneb õpilastel eakohane võõrkeelepädevus vähemalt kahes võõrkeeles, mis tähendab, et õpilane:

- mõistab ja vahendab võõrkeeles esitatut;

- suhtleb eesmärgipäraselt ja olukohaselt nii kõnes kui ka kirjas;
- loob ja esitab nii suuliselt kui ka kirjalikult eri liiki tekste;
- tunneb õpitavat keelt kõnelevate piirkondade/kogukondade kultuuri;
- mõistab oma kultuuri ja teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi ning väärtustab keelelist ja kultuurilist mitmekesisust;
- väärtustab võõrkeelte oskust ja on motiveeritud keeli õppima;
- kasutab võõrkeelseid veebikeskkondi, teadvustades nende võimalikke ohte;
- omandab edasiseks keelte õppimiseks vajalikud oskused ja kohandab need enda vajadustele vastavaks.

Keeleoskuse taotletav tase 2. klassi lõpus

	Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
Inglise keel	A1.2	A1.1	A1.2	A1.1
Teised keeled	A1.1-A1.2	A1.1	A1.1-A1.2	A1.1

13.4.1 A-võõrkeele õpitulemused ja õppesisu I kooliastmes

	Õpitulemus	Õppesisu
2. klass	• Saab aru lihtsatest igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest. • Kasutab õpitud väljendeid ja lühilauseid oma vajaduste väljendamiseks ning oma lähiümbruse (pere, kodu, kooli) kirjeldamiseks.	1) kuulab, kordab ja eristab erinevaid häälikuid (nt miinimumpaarid); 2) kuulab autentset ja õppeotstarbel salvestatud kõnet (õpetaja ja/või emakeelerääkijate kõnelduna), kordab, jälgendab, plaksutab kaasa, näitab käega (intonatsiooni, keelerütmi, meloodiat ja rõhuasetusi); 3) reageerib teatud sõnale või fraasile vastava tegevusega (nt

	• Reageerib adekvaatselt väga lihtsatele küsimustele ja korraldustele. • On omandanud esmased teadmised õpitava keele maast ja kultuurist. • Suhtub positiivselt võõrkeele õppimisesse. • Kasutab esmaseid õpioskusi (kordamist, seostamist) võõrkeele õppimiseks. • Oskab õpetaja juhendamisel töötada nii üksi, paaris kui ka rühmas.	käetõstmine, püstitõusmine, esemele või pildile osutamine); 4) täiendab pilti või teksti, sobitab ja leiab vajaliku kuuldu põhjal (nt ankeedi täitmine); 5) mängib tähelepanelikku kuulamist nõudvaid mängu (nt „Bingo“); 6) kuulab laule ja luuletusi ning täidab nende põhjal ülesandeid (ridade järjestamine, riimuvate sõnade leidmine jne).
3. klass	• Saab aru lihtsatest igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest. • Kasutab õpitud väljendeid ja lühilauseid oma vajaduste väljendamiseks ning oma lähiümbruse (pere, kodu, kooli) kirjeldamiseks nii suulises kui ka kirjalikus vormis. • Reageerib adekvaatselt väga lihtsatele küsimustele ja korraldustele. • On omandanud esmased teadmised õpitava keele maast ja kultuurist. • Suhtub positiivselt võõrkeele õppimisesse. • Kasutab esmaseid õpioskusi (kordamist, seostamist)	

	võõrkeele õppimiseks. • Oskab õpetaja juhendamisel töötada nii üksi, paaris kui ka rühmas.	

13.4.2 Hindamine ja tagasiside I kooliastmes

Hinnatakse põhiliselt õpilase kuulatud tekstist arusaamist ja suulist väljendusoskust. Kasutatakse sõnalisi hinnanguid, hinnates peamiselt positiivset õpitulemust. Rõhk on sisulisel tagasisidel, mis toob esile õpilase tugevad küljed ja edusammud. Õpilane õpib õpetaja juhendamisel ise oma tööle hinnangut andma.

Õppe vältel toob ta koostöös õpetajaga esile:

1) oskused ja teadmised, mis ta on enda arvates hästi omandanud;

2) oskused või teadmised, mille omandamiseks peab ta veel tööd tegema.

I kooliastmes võib enesehinnanguid anda emakeeles, kuid õpetaja julgustab õpilast ka võõrkeelt kasutama. Õpetaja jälgib, et kõik õpilased saaksid oma mõtted ja arvamused avaldada.

13.5 A-võõrkeele õppe- ja kasvatuseesmärgid II kooliastmes

6. klassi lõpetaja:

- mõistab lauseid ja sageli kasutatavaid väljendeid, mis seostuvad talle oluliste valdkondadega (nt info enda ja pere kohta, sisseostude tegemine, kodukoht, töö);
- tuleb toime igapäevastes suhtlusolukordades, mis nõuavad otsest ja lihtsat infovahetust tuttavatel igapäevastel teemadel;
- kirjeldab lihtsate fraaside ja lausete abil oma perekonda, teisi inimesi ja elutingimusi ning väljendab oma vajadusi;
- on kursis õpitavat keelt kõnelevate piirkondade/kogukondade oluliste nimede ja daatumitega (nt. tähtpäevad, pealinn), mõistab oma kultuuri ja teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi ning väärtustab keelelist ja kultuurilist mitmekesisust;
- väärtustab võõrkeelte oskust ja on motiveeritud keeli õppima;
- kasutab võõrkeelseid veebikeskkondi, teadvustades nende võimalikke ohte ning omandab edasiseks keelte õppimiseks vajalikud oskused ja kohandab need enda vajadustele vastavaks.

Keeleoskuse taotletav tase 6. klassi lõpus

Keeleoskustaseme määramisel on lähtutud Euroopa keeleõppe raamdokumendist.

	Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
Inglise keel	A2.2	A2.2	A2.2	A2.2
Teised keeled	A2.1	A2.1	A2.1	A2.1

13.5.1 A-võõrkeele õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes

	Õpitulemused	Õppesisu
4. klass	1. Mõistab väga lihtsat selge ülesehitusega ettekannet või esitlust tuttavatel teemadel, kui seda illustreeritakse slaidide, konkreetsete näidete või diagrammidega ja kõneldakse aeglaselt, selgelt ning vajaduse korral korrates. 2. Osaleb lihtsas igapäevasuhtluses, kui see seisneb otseses infovahetuses tuttavatel teemadel. 3. Kasutab prosoodilisi vahendeid (rõhku, intonatsiooni, rütmi). 4. Mõistab igapäevaseid silte ja teateid avalikes kohtades. 5. Ühendab lauseid enamkasutatavate sidesõnadega. 6. Kirjeldab oma lähiümbrust ja inimesi, igapäevaseid toiminguid. 7. Kasutab õpetaja juhendamisel erinevaid keeleõppestrateegiaid ja keeleõppe abivahendeid (sõnastik, internet).	• Mina ja teised Iseloomu kirjeldav sõnavara, enda ja teiste välimuse kirjeldus (kasv ja kehaehitus, riietus, juuste ja silmade värv). Tervis. Suhted. • Kodu ja lähiümbrus Kodukoht ja selle ümbrus. Elukoht. Pere liikmed. Sugulased. Ametid. • Kodukoht Eestis Eesti asukoha määramine. Põhiilmakaared, naaberriigid, linna ja maad iseloomustav sõnavara, põhiline sümbolika: lipp, rahvuslill ja -lind jmt ja põhilised tähtpäevad. • Riigid ja nende kultuur Inglise keelt kõnelevad maad. Kultuur. Sümbolika. • Igapäevaelu. Õppimine ja töö ning vaba aeg Huvid. Hobid. Erinevad vaba aja veetmise viisid.

	8. Oskab õpetaja abiga seada endale õpieesmäärke ja hinnata oma saavutusi. Töötab õpetaja juhendamisel iseseisvalt, paaris ja rühmas.	• Meedia Ajakirjandus, raadio, televisioon, internet ja selle eakohased kasutamisevõimalused ja võimalikud ohud. Minu meedia tarbimise harjumused.

5. klass	1. Mõistab lühikeste lihtsate ja selgete sõnumite või teadaannete põhisisu. 2. Kirjeldab lihtsate lausetega ennast, oma perekonda, teisi inimesi, kohti ja asju. 3. Räägib lihtsate lausetega oma huvidest ja eelistustest ning varem toimunud ja tulevastest tegevustest. 4. Esitab lihtsat eelnevalt ettevalmistatud ja päheõpitud teksti. 5. Leiab lühikestest tarbetekstidest teatud harjumuspärast teavet. 6. Kirjutab lihtsaid tekste tuttavalt teemal, väljendades oma muljeid ja arvamusi. 7. Kasutab õpetaja juhendamisel erinevaid keeleõppestrateegiaid ja keeleõppe abivahendeid (sõnastik, internet). 8. Teadvustab eestlaste kohaselt õpitava maa kultuuri. 9. Töötab õpetaja juhendamisel iseseisvalt, paaris ja rühmas.	• Mina ja teised Iseloomu kirjeldav sõnavara, enda ja teiste välimuse kirjeldus Tervis. Suhted. Ühised tegevused. • Kodu ja lähiümbrus Kodukoht ja selle ümbrus. Elukoht. Pereliikmed. Sugulased. Ametid. Igapäevased kodutööd ja tegemised. • Kodukoht Eesti Eesti asukoha määramine, põhiilmakaared, naaberriigid, linna ja maad iseloomustav sõnavara, põhiline sümboolika: lipp, rahvuslill ja -lind ja põhilised tähtpäevad nt jõulud, jaanipäev. • Riigid ja nende kultuur Inglise keelt kõnelevad maad. Kultuur. Sümboolika. • Igapäevaelu. Õppimine ja töö ning vaba aeg Igapäevased toimingud. Elukutsed. Toit. Söögikorrad. Koolipäeva kirjeldamine, kooli ja klassi iseloomustav sõnavara, tunniplaan, koolivaheajad. • Meedia Ajakirjandus, raadio, televisioon, internet ja selle eakohased kasutamisevõimalused ja võimalikud ohud. Minu meedia tarbimise harjumused.

6. klass	1. Mõistab üldjoontes lühikest lihtsat igapäevasuhtlust, kui kõneldakse aeglaselt ja selgelt. 2. Mõistab lühikeste lihtsate ja selgete sõnumite või teadaannete põhisisu. 3. Esitab lihtsat eelnevalt ettevalmistatud ja päheõpitud teksti. 4. Hääldeb õigesti õpitud sõnu ning kasutab tuttavate sõnade ja fraaside hääldamisel õiget rõhku. 5. Mõistab lihtsaid tekste, isiklikke e-kirju või postitusi, kui teema on tuttav. 6. Mõistab olulist teavet lühiuudises. 7. Kirjutab lühikesi lihtsaid teateid, e-kirju ja tekstisõnumeid. 8. Kirjutab lihtsaid tekste tuttavalt teemal, väljendades oma muljeid ja arvamusi. 9. Kirjeldab toimunud ja kavandatud tegevusi. 10. Teab õpitava keele maade kultuuride põhijooni. 11. Kasutab õpetaja juhendamisel erinevaid keeleõppestrateegiaid ja keeleõppe abivahendeid (sõnastik, internet).	• Mina ja teised Enesetunne ja tervis. Suhted sõpradega ja ühised tegevused; viisakusväljendid ja –normid. • Kodu ja lähiümbrus Kodu/elukoha sõnavara, koduümbrust kirjeldav sõnavara. Pereliikmete ja lähisugulaste iseloomustus. Ametid. Tegevusalad, huvid, pereliikmete kodused tööd ja tegevused. • Kodukoht Eesti Ilmastikunähtused; käitumine ja tegevused looduses eri aastaegadel. • Riigid ja nende kultuur Inglise keelt kõnelevate riikide olulisemad sümbolid. Põhilised tähtpäevad ja nendega seotud olulisemad tavad. Igapäevaelu. Kombed. Tuntumad sündmused ja saavutused ja nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast. Eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad. Eesti ja inglise keelt kõnelevate riikide naaberriikide nimed, rahvused, keeled. • Igapäevaelu. Õppimine ja töö ning vaba aeg Päevakavajärgsed tegevused kodus, koolis ja vabal ajal. Söögikorrad ja toiduained. Tervislik toit. Igapäevane hügieen. Tee küsimine ja juhatamine. Transport. Ostlemine erinevates poodides. Enesetunde kirjeldamine. Ametid ja nendega seotud tegevused. Huvid. Vaba aja

		veetmise viisid ja nendega seotud keskkond/ümbrus, esemed. Eelistuste põhjendamine. • Meedia Meediavahendid. Ajakirjandus, raadio, televisioon, internet. Nende eakohased kasutamisevõimalused. Võõrkeeleõppe abivahendid internetis (nt veebisõnaraamatud).

Hindamine ja tagasiside 4. klassis

Hinnatakse kõiki osaoskusi kas eraldi või lõimitult. Rakendatakse nii diagnostilist, kujundavat kui ka kokkuvõtvat hindamist, mida esitatakse nii sõnaliste hinnangute kui ka numbriliste hinnetena. Õppeprotsessi käigus rakendatakse kujundavat hindamist, kus õpilane saab suulist ja kirjalikku tagasisidet nii õpetajalt kui ka kaasõpilastelt oma õpitulemuste saavutamise taseme ning tugevuste ja arenguvõimaluste kohta. Kokkuvõttev hindamine toimub õppeperioodi või mahuka õppeteema lõpul. Kokkuvõttev hinne võib kujuneda õppeperioodi jooksul toimunud hindamise tulemusena, seejuures arvestatakse, et hinnetel võib sõltuvalt töö mahust ja raskusastmest olla erinev kaal.

Hindamine ja tagasiside 5. klassis

5.klassis hinnatakse kõiki osaoskusi kas eraldi või lõimitult. Rakendatakse nii diagnostilist, kujundavat kui ka kokkuvõtvat hindamist, mida esitatakse nii sõnaliste hinnangute kui ka numbriliste hinnetena. Õppeprotsessi käigus rakendatakse kujundavat hindamist, kus õpilane saab suulist ja kirjalikku tagasisidet nii õpetajalt kui ka kaasõpilastelt oma õpitulemuste saavutamise taseme ning tugevuste ja arenguvõimaluste kohta. Kokkuvõttev hindamine toimub õppeperioodi või mahuka õppeteema lõpul. Kokkuvõttev hinne võib kujuneda õppeperioodi jooksul toimunud hindamise tulemusena, seejuures arvestatakse, et hinnetel võib sõltuvalt töö mahust ja raskusastmest olla erinev kaal.

Hindamine ja tagasiside 6. klassis

Hinnatakse kõiki osaoskusi kas eraldi või lõimitult. Igal õppetrimestril saab õpilane tagasisidet kas sõnalise hinnangu või hinde vormis kõigi osaoskuste kohta. Sõnalises hinnangus rõhutatakse eelkõige seda, mida õpilane on hästi teinud. Töid, mis sisaldavad kõiki osaoskusi teha mitte rohkem kui neli õppeaastas. Õpilane õpib koostöös

kaasõpilastega ja õpetajaga seadma endale õpieesmärgid ning andma hinnangut oma teadmistele ja oskustele. Õpilane annab õpetaja juhendamisel hinnangu õppele ning oma tööle õpitavas inglise keeles, isegi kui eneseväljendusoskus on piiratud A-võõrkeele õppe- ja kasvatusesmärgid III kooliastmes

Põhikooli lõpetaja:

- mõistab olulist endale tuttavat teemat, nagu töö, kool, vaba aeg vm;
- saab enamasti hakkama välisriigis, kus vastavat keelt räägitakse;
- koostab lihtsat teksti tuttavat või endale huvipakkuval teemal;
- kirjeldab kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmärgid ning põhjendab ja selgitab lühidalt oma arvamusi ja plaane;
- on kursis õpitavat keelt kõnelevate piirkondade/kogukondade oluliste faktidega;
- mõistab oma kultuuri ja teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi ning väärtustab keelelist ja kultuurilist mitmekesisust;
- väärtustab võõrkeelte oskust ja on motiveeritud keeli õppima;
- kasutab võõrkeelseid veebikeskkondi, teadvustades nende võimalikke ohte ning omandab edasiseks keelte õppimiseks vajalikud oskused ja kohandab need enda vajadustele vastavaks.

Keeleoskuse taotletav tase 9. klassi lõpus

	Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
Inglise keel	B2.2	B2.2	B2.2	B2.2
Teised keeled	B2.1	B2.1	B2.1	B2.1

13.5.2 A-võõrkeele õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes

	Õpitulemused	Õppesisu
7. klass	1. Mõistab olulist teavet autentses igapäevaelu tekstis. 2. Mõistab selge ülesehituse ja sõnastusega ning visuaalsete vahenditega illustreeritud esitlust või ettekannet. 3. Mõistab selge ülesehituse ja sõnastusega monoloogi, kui kõneldakse üsna aeglaselt. 4. Mõistab sündmusi, tundeid ja soove kirjeldavaid isiklikke kirju ja postitusi määral, mis lubab pidada regulaarset kirjavahetust. 5. Avaldab arvamust, edastab ja küsib teavet igapäevaelu sündmuste või isiklike asjade kohta. 6. Kirjeldab kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmärke ning põhjendab ja selgitab lühidalt oma seisukohti ja plaane. 7. Toob esile tähtsamad sündmused selge ülesehitusega ja igapäevakeeles kirjutatud jutustuses ning selgitab nende tähtsust ja nendevahelisi seoseid. 8. Esineb ettevalmistatuna üldsõnaliselt endale tuttavatel teemadel, väljendudes võrdlemisi selgelt ja arusaadavalt. 9. Kirjutab igapäevaseid tarbetekste. 10. Kirjeldab tegelikku või kujuteldavat sündmust või kavandatud tegevust.	• Mina ja teised Välimus. Võimed, tugevused ja nõrkused: mida oskan/suudan teha, milles olen nõrk, mida on vaja arendada. Päevakava. • Kodu ja lähiümbrus Sündmuste ja tähtpäevade tähistamine perekonnas. Kodused tööd. Liiklus. Lemmikloomad. • Kodukoht Eesti Elu linnas ja maal. Linna- ja maaelu võrdlemine. • Riigid ja nende kultuur Õpitava keelega seotud kultuuriruumi kuuluvate riikide lühitutvustus (pealinnad, rahvad, keeled, eripära). • Igapäevaelu. Õppimine ja töö ning vaba aeg Sisseostude tegemine ja suhtlemine teeninduses (kauplus, turg, hotell, postkontor, rongi- ja bussijaam). Erinevate turvalisust tagavate käskude ja keeldude mõistmine. • Meedia Meediast saadav kasu ja võimalikud ohud.

8. klass	1. Järgib üksikasjalikke juhtnööre, kui teema on tuttav. 2. Mõistab teadaandeid lennu- või muus jaamas, lennukis, bussis ja rongis, kui hääldus on selge, kõneldakse tavalise kiirusega ja taustamüra on minimaalne. 3. Mõistab sageli esinevate sõnadega kirjutatud meediatekstides kohtade, sündmuste, selgelt väljendatud tunnete ja seisukohtade kirjeldusi. 4. Mõistab sündmustikku lihtsamates selge süžeeaga ilukirjandustekstides, mis koosnevad peamiselt sageli esinevatest sõnadest. 5. Vastab esinemisjärgsetele küsimustele, kuid võib paluda küsimust korrata. 6. Edastab oma sõnumi arusaadavalt, kuigi rääkimise ajal on märgata teiste keelte rõhu, intonatsiooni ja/või rütmi mõju. 7. Vahendab lihtsa seotud teksti abil, kogemusi, kirjeldab tundeid ja reaktsioone ning põhjendab neid; 8. Kirjutab arutlust ja üksikasjalikke kirjeldusi mitmesugustel tuttavatel teemadel.	• Mina ja teised Inimeste vahelised suhted. Viisakusreeglid. Sõprus-, armastussuhted, sallivus. Konfliktid ja nende lahendamine. • Kodu ja lähiümbrus Sündmuste ja tähtpäevade tähistamine kodukohas. • Kodukoht Eesti Loodusrikkused: mets, loomad, vesi, puhas õhk ja nende hoidmine linnas ja maal. Prügiliigid ja taaskasutamise võimalused. Keskkonnasäästmine. • Riigid ja nende kultuur Õpitava keelega seotud kultuuriruumi kuuluvate riikide lühitutvustus (pealinnad, rahvad, keeled, erinevate rahvaste traditsioonid ja kombed). • Igapäevaelu. Õppimine ja töö ning vaba aeg Erinevad tervislikku eluviisi tagavad tegevused (sport, puhkus, reisimine). Tervislikud toitumisharjumused (liiklus, loodus, linnakeskkond). Spordialad. Igapäevase keskkonnakaitsega seotud tegevused (prügi sorteerimine, säästlikkus energiatarbimisel). • Meedia Suhtlemisnormid ja -eetika internetis.

9. klass	1. Mõistab olulist teavet autentses igapäevaelu tekstis. 2. Mõistab selge ülesehituse ja sõnastusega ning visuaalsete vahenditega illustreeritud esitlust või ettekannet. 3. Mõistab selge ülesehituse ja sõnastusega monoloogi, kui kõneldakse üsna aeglaselt. 4. Järgib üksikasjalikke juhtnööre, kui teema on tuttav. 5. Mõistab teadaandeid lennu- või muus jaamas, lennukis, bussis ja rongis, kui hääldus on selge, kõneldakse tavalise kiirusega ja taustamüra on minimaalne. 6. Avaldab arvamust, edastab ja küsib teavet igapäevaelu sündmuste või isiklike asjade kohta. 7. Kirjeldab kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmärke ning põhjendab ja selgitab lühidalt oma seisukohti ja plaane. 8. Toob esile tähtsamad sündmused selge ülesehitusega ja igapäevakeeles kirjutatud jutustuses ning selgitab nende tähtsust ja nendevahelisi seoseid. 9. Esineb ettevalmistatuna üldsõnaliselt endale tuttavatel teemadel, väljendudes võrdlemisi selgelt ja arusaadavalt. 10. Vastab esinemisjärgsetele küsimustele, kuid võib paluda küsimust korrata; 11. Edastab oma sõnumi arusaadavalt, kuigi rääkimise ajal on märgata teiste keelte rõhu, intonatsiooni ja/või rütmi mõju.	• Mina ja teised Kultuurispetsiifilised käitumismaneerid ja oskus nendega arvestada. Stereotüübid. Vaimne tervis ja selle hoidmine. • Kodu ja lähiümbrus Oma kodukoha vaatamisväärsuste tutvustamine. Traditsioonid. • Kodukoht Eesti Tuntumad vaatamisväärsused Eestis. Eesti pealinn Tallinn – lühiajalugu ja selle vaatamisväärsused. • Riigid ja nende kultuur Teiste maailmas tuntumate riikide nimed, rahvad ja keeled, mida nad räägivad. • Igapäevaelu. Õppimine ja töö ning vaba aeg Karjäär. Erinevate ametite ja nendega seonduvate töökohtadega seotud sõnavara. Edasiõppevõimalused. Huvid ja hobid. Eeskujud. Kirjanduse-, kunsti- ja muusikaliigid. Kultuuride eripära ja mitmekultuurilisus. • Meedia Meediažanrid. Allikakriitilisus. Suhtlemisnormid ja -eetika internetis. Suhted sotsiaalsuhtluse võrgustikus.

12. Mõistab sündmusi, tundeid ja soove kirjeldavaid isiklikke kirju ja postitusi määral, mis lubab pidada regulaarset kirjavahetust. 13. Mõistab sageli esinevate sõnadega kirjutatud meediatekstides kohtade, sündmuste, selgelt väljendatud tunnete ja seisukohtade kirjeldusi. 14. Mõistab sündmustikku lihtsamates selge süžeeaga ilukirjandustekstides, mis koosnevad peamiselt sageli esinevatest sõnadest. 15. Kirjutab igapäevaseid tarbetekste. 16. Kirjeldab tegelikku või kujuteldavat sündmust või kavandatud tegevust. 17. Vahendab lihtsa seotud teksti abil kogemusi, kirjeldab tundeid ja reaktsioone ning põhjendab neid. 18. Kirjutab arutlust ja üksikasjalikke kirjeldusi mitmesugustel tuttavatel teemadel.	

Hindamine ja tagasiside 7. klassis

7. klassis hinnatakse kõiki keeleteoiminguid (kuuldu ja loetu mõistmine, rääkimine, kirjutamine, suhtlemine, keelekasutus) kas eraldi või lõimitult. Ülesande eesmärgist lähtudes hinnatakse kas üht kindlat või mitut keeleoskuse aspekti (nt sisu, teksti ülesehitust, sõnavara, kõne ladusust, grammatika õigsust).

Õpilane seab endale lühi- või pikaajalisi õpieesmärke ning annab õpetaja juhendamisel tagasisidet oma ja kaaslaste teadmiste, oskuste, õppeprotsessile ja edenemisele õpitavas võõrkeeles. Õpilane saab tagasisidet kas sõnalise hinnangu või hinde vormis kõigi keeleteoimingute kohta. Kasutatakse ülesandeid, mis hõlmavad erinevate osaoskuste kohta keeleteoiminguid.

Hindamine ja tagasiside 8. klassis

Hinnatakse kõiki keeleteoiminguid (kuuldu ja loetu mõistmine, rääkimine, kirjutamine, suhtlemine, keelekasutus) kas eraldi või lõimitult. Ülesande eesmärgist lähtudes hinnatakse kas üht kindlat või mitut keeleoskuse aspekti (nt sisu, teksti ülesehitust, sõnavara, kõne ladusust, grammatika õigsust).

Õpilane seab endale lühi- või pikaajalisi õpieesmärke ning annab õpetaja juhendamisel tagasisidet oma ja kaaslaste teadmiste, oskuste, õppeprotsessile ja edenemisele õpitavas võõrkeeles. Õpilane saab tagasisidet kas sõnalise hinnangu või hinde vormis kõigi keeleteoimingute kohta. Kasutatakse ülesandeid, mis hõlmavad erinevaid keeleteoiminguid, nt projektitööd.

Hindamine ja tagasiside 9. klassis

Hinnatakse kõiki keeleteoiminguid (kuuldu ja loetu mõistmine, rääkimine, kirjutamine, suhtlemine, keelekasutus) kas eraldi või lõimitult. Ülesande eesmärgist lähtudes hinnatakse kas üht kindlat või mitut keeleoskuse aspekti (nt sisu, teksti ülesehitust, sõnavara, kõne ladusust, grammatika õigsust).

Õpilane seab endale lühi- või pikaajalisi õpieesmärke ning annab õpetaja juhendamisel tagasisidet oma ja kaaslaste teadmiste, oskuste, õppeprotsessile ja edenemisele õpitavas võõrkeeles. Õpilane saab tagasisidet kas sõnalise hinnangu või hinde vormis kõigi keeleteoimingute kohta. Kasutatakse ülesandeid, mis hõlmavad erinevaid keeleteoiminguid.

13.6 B-võõrkeele õppe- ja kasvatuseesmärgid II kooliastmes

6. klassi lõpetaja:

- saab aru igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest;
- kasutab õpitud väljendeid ja lühilauseid oma vajaduste väljendamiseks ning oma lähiümbruse (pere, kodu, kooli) kirjeldamiseks;
- reageerib adekvaatselt lihtsatele küsimustele ja korraldustele;
- on omandanud esmased teadmised õpitava keele kultuuriruumist;
- rakendab õpetaja juhendamisel varem omandatud õpioskusi ja -strateegiaid;
- seab endale õpieesmärke ning hindab koostöös kaaslaste ja õpetajaga oma saavutusi;

- töötab õpetaja juhendamisel iseseisvalt, paaris ja rühmas.

Keeleoskuse taotletav tase 6. klassi lõpus

	Kuulamine	Lugemine	Kirjutamine	Rääkimine
Saksa keel/vene keel	A1.I	A1.I	A 1.1	A1.1

13.6.1 B-võõrkeele õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes

	Õpitulemus	Õppesisu
6. klass	7. saab aru igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest; 8. kasutab õpitud väljendeid ja lühilauseid oma vajaduste väljendamiseks ning oma lähiümbruse (pere, kodu, kooli) kirjeldamiseks; 9. reageerib adekvaatselt lihtsatele küsimustele ja korraldustele; 10. on omandanud esmased teadmised õpitava keele kultuuriruumist; 11. rakendab õpetaja juhendamisel varem omandatud õpioskusi ja -strateegiaid; 12. seab endale õpieesmärke ning hindab koostöös kaaslase ja õpetajaga oma saavutusi; 13. töötab õpetaja juhendamisel iseseisvalt, paaris ja	• „Mina ja teised“ Enese ja kaaslase tutvustus (nimi, rahvus, sugu, vanus, elukoht jmt) ning välimuse kirjeldus (kasv, kehaehitus, juuste ja silmade värv jmt), enesetunne (nt hea/halb tuju); ühised tegevused sõpradega (mis mulle ja mu sõpradele meeldib teha); viisakusväljendid (kellele mida ja kuidas öelda, kuidas käituda). • „Kodu ja lähiümbrus“ Pereliikmete ja lähisugulaste tutvustus (nimi, vanus, sugu) ning iseloomustus (amet, tegevusala, huvid); kodu asukoha lühikirjeldus (riik, linn/maakoht, mõni iseloomustav omadussõna).

	rühmas.	• „Kodukoht Eesti“ Eesti riigi nimi, asukoht, pealinn, oma rahvus, keel; linna ja maad iseloomustav põhisõnavara (maja, park, mets, mägi jmt); aastaaegade nimetused ja põhilised aastaaegade ilma kirjeldavad väljendid (hea/halb ilm, päikseline, vihmane jmt). • „Igapäevaelu. Õppimine ja töö ning vaba aeg“ Päevakavajärgsed tegevused kodus, koolis (päevaplaan, kellaajad, õppeained, õppevahendid jmt); peamiste söögikordade nimed (hommik, lõuna, õhtu) ja mõned olulisemad söögid-joogid (kohv, tee, võileib, helbed jmt). Lihtsamad tegevused ja eelistused (lugemine, muusika kuulamine, mängimine, sport, lemmiktoit. lemmikloom jmt).
		• „Riigid ja nende kultuur“ Õpitava keele riigi/riikide nimetused vastavas keeles, mõningad tähtpäevad ning olulisemad nende tähtpäevadega seotud tavad. • „Meedia“ Meediavahendid (internet,) ja nende eakohased kasutamisevõimalused. Võõrkeeleeõppe abivahendid internetis (nt veebisõnaraamatud jt).

13.6.2 Hindamine ja tagasiside 6. klassis

Hinnatakse kõiki osaoskusi kas eraldi või lõimitult. Igal õppetrimestril saab õpilane tagasisidet kas sõnalise hinnangu või hinde vormis kõigi osaoskuste kohta. Sõnalises hinnangus rõhutatakse eelkõige seda, mida õpilane on hästi teinud. Töid, mis sisaldavad kõiki osaoskusi teha mitte rohkem kui neli õppeaastas. Õpilane õpib koostöös kaasõpilastega ja õpetajaga seadma endale õpieesmärgid ning andma hinnangut oma teadmiste ja oskustele. Õpilane annab õpetaja juhendamisel hinnangu õppele ning oma tööle õpitavas inglise keeles, isegi kui eneseväljendusoskus on piiratud.

13.7 B-võõrkeele õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes

Põhikooli lõpetaja:

- saab inglise keelt emakeelena kõnelevate inimestega igapäevases suhtluses enamasti hakkama, tuginedes õpitava keele maa kultuuritavadele;
- mõistab endale tuttavalt teemal kõike olulist;
- oskab kirjeldada kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmärgid ning lühidalt põhjendada ja selgitada oma seisukohti ning plaane;
- kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;
- hangib infot erinevatest ingliskeelsetest infoallikatest;
- on omandanud esmasel teadmised õpitava keele maa kultuuriloost;
- teadvustab eakohaselt õpitava maa ja oma maa kultuuri erinevusi ning oskab neid arvestada;
- töötab iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- hindab õpetaja abiga oma tugevaid ja nõrku külgi seatud eesmärkide järgi ning vajaduse korral kohandab oma õpistrateegiaid;
- Põhikooli lõpetaja teistes keeltes:
- tuleb teda puudutavates igapäevastes suhtlusolukordades toime õpitavat keelt emakeelena rääkiva kõnelejaga;

- saab õpitud temaatika piires aru lauseist ja sageli kasutatavaist väljendeist;
- mõistab õpitud temaatika piires olulist;
- kirjutab õpitud temaatika piires lühikesi tekste;
- hangib infot erinevatest võõrkeelsetest infoallikatest;
- on omandanud esmased teadmised õpitava keele maa kultuuriloost;
- teadvustab eakohaselt õpitava maa ja oma maa kultuuri erinevusi ning oskab neid arvestada;
- töötab iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- hindab õpetaja abiga oma tugevaid ja nõrku külgi seatud eesmärkide järgi ning vajaduse korral kohandab oma õpistrateegiaid.

Keeleoskuse taotletav tase 9. klassi lõpus

	Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
saksa keel/vene keel	A1.2	A1.2	A 1.2	A1.2

13.7.1 B-võõrkeele õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes

	Õpitulemus	Õppesisu
7. klass	1. tuleb teda puudutavates igapäevastes suhtlusolukordades toime õpitavat keelt emakeelena rääkiva kõnelejaga. 2. saab õpitud temaatika piires aru lauseist ja sageli kasutatavaist väljendeist	• „Mina ja teised“ Enese ja kaaslaste tutvustus ning välimuse kirjeldus (kasv, kehaehitus, juuste ja silmade värv jmt), enesetunne (nt hea/halb tuju); ühised tegevused sõpradega (mis mulle ja mu sõpradele meeldib teha); viisakusväljendid (kellele mida ja kuidas öelda, kuidas käituda).

3. mõistab õpitut temaatika piires olulist 4. kirjutab õpitud temaatika piires lühikesi tekste; 5. hangib infot erinevatest võõrkeelsetest infoallikatest; 6. on omandanud esmase teadmised õpitava keele maa kultuuriloost; 7. töötab iseseisvalt, paaris või rühmas 8. hindab õpetaja abiga oma tugevaid ja nõrku külgi seatud eesmärkide järgi ning vajaduse korral kohandab oma õpistrateegiaid. 9. teemakohased rollimängud igapäevastes tegevustes	• „Kodu ja lähiümbrus“ Iseloomustus (amet, tegevusala, huvid); kodu asukoha lühikirjeldus (riik, linn/maakoht, mõni iseloomustav omadussõna). • „Kodukoht Eesti“ Eesti riigi nimi, asukoht, pealinn, oma rahvus, keel; linna ja maad iseloomustav põhisõnavara (maja, park, mets, mägi jmt) • „Riigid ja nende kultuur“ Õpitava keele riigi/riikide nimetused vastavas keeles, mõningad tähtpäevad ning olulisemad nende tähtpäevadega seotud tavad. • „Igapäevaelu. Õppimine ja töö ning vaba aeg“ Päevakavajärgsed tegevused kodus, koolis mõned olulisemad söögid-joogid (kohv, tee, võileib, helbed jmt). Lihtsamad tegevused ja eelistused (lugemine, muusika kuulamine, mängimine, sport, lemmiktoit, lemmikloom jmt). • „Meedia“ Meediavahendite eakohased kasutamisevõimalused. Võõrkeeleõppe abivahendid internetis (nt veebisõnaraamatud jt).

8. klass	1. tuleb teda puudutavates igapäevastes suhtlusolukordades toime õpitavat keelt emakeelena rääkiva kõnelejaga. 2. saab õpitud temaatika piires aru lauseist ja sageli kasutatavaist väljendeist 3. mõistab õpitut temaatika piires olulist 4. kirjutab õpitud temaatika piires lühikesi tekste; 5. hangib infot erinevatest võõrkeelsetest infoallikatest; 6. on omandanud esmase teadmised õpitava keele maa kultuuriloost; 7. töötab iseseisvalt, paaris või rühmas 8. kasutab võõrkeelseid teatmeallikaid (nt tõlkesõnaraamatut, internetti) vajaliku info otsimiseks teisteski valdkondades ja õppeainetes 9. vaatab filme ja telesaateid ning kuulab raadiosaateid; 10. töötab iseseisvalt, paaris ja rühmas; 11. teemakohased rollimängud igapäevastes tegevustes 12. erinevate keelte ja kultuuritegelaste elulood ja saavutused	• „Mina ja teised“ Võimed, tugevused ja nõrkused: mida oskan/suudan teha, milles olen tugev/nõrk (sama teiste kohta); iseloomu kirjeldav sõnavara; kehaosad, kuidas olla terve, kergemad terviseprobleemid (peavalu, palavik jmt); suhted sõprade ja lähikondlastega • „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“ Transpordivahendid; koolitee ja koolipäeva kirjeldus, toiduained, tervislik toiduvalik, igapäevane hügieen; sisseostud ja suhtlemine teeninduses (kauplus, turg, transport jmt); tuntumad ametid, nendega seotud tegevused, edasiõppe võimalused (koolitüübid jmt; igapäevase keskkonnakaitsega seotud tegevused (prügi sorteerimine, säästlikkus energia tarbimine jt). Huvid (sport, filmid, raamatud, kollektsioneerimine, reisimine jmt. erinevate kultuuride eripära mõistmine ja koosseksisteerimise aktsepteerimine/mõistmine; suhtlusmängud; • „Kodu ja lähiümbrus“ Kodu/elukoha sõnavara (korter, maja, eri ruumid, oma tuba, sisustus jmt), koduümbrust kirjeldav sõnavara (majad, park, põld, teed, väljakud jmt); sündmuste ja tähtpäevade tähistamine perekonnas ja kodukohas; elukoha kirjeldus (maja, tuba jmt); kodukoha vaatamisväärsuste tutvustamine, pereliikmete kodused tööd ja tegevused.

		• „Kodukoht Eesti“ Eesti lühikirjeldus (riigikord, naaberriigid jmt), põhiline sümboolika (lipp, rahvuslill ja, -lind jmt), põhilised tähtpäevad (jõulud, jaanipäev jmt) ja kultuuritavad (laulu- ja tantsupeod jmt); mõned tuntumad Eesti vaatamisväärsused; linna- ja maaelu kirjeldav sõnavara; ilmastikunähtused; loodusrikkused (mets, puhas õhk, vesi, loomad). • „Riigid ja nende kultuur“ Õpitava keele riigi/riikide olulisemad sümbolid, põhilised tähtpäevad ja kombed; mõned tuntumad sündmused ja saavutused ja nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; õpitava keelega seotud kultuuriruumi kuuluvate riikide lühitutvustus (pealinnad, rahvad, keeled, eripära jmt); • „Meedia“ Meediavahendid (ajakirjandus, internet) ja nende eakohased kasutamisevõimalused, meediavahenditest saadav kasu ja võimalikud ohud. Allikakriitika. Suhtlemisnormid ja -eetika internetis.

9. klass	1. mõistab endale tuttavalt teemal kõike olulist; 2. oskab kirjeldada kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmäärke ning lühidalt põhjendada ja selgitada oma seisukohti ning plaane; 3. oskab koostada lihtsat teksti tuttavalt teemal; 4. saab õpitavat keelt emakeelena kõnelevate inimestega igapäevases suhtluses enamasti hakkama, tuginedes õpitava keele maa kultuuritavadele; 5. tunneb huvi õpitavat keelt kõnelevate maade kultuurielu vastu, loeb võõrkeelset eakohast kirjandust, vaatab filme ja telesaateid ning kuulab raadiosaateid; 6. kasutab võõrkeelseid teatmeallikaid (nt tõlkesõnaraamatut, internetti) vajaliku info otsimiseks teisteski valdkondades ja õppeainetes; 7. töötab iseseisvalt, paaris ja rühmas; 8. hindab õpetaja abiga oma tugevaid ja nõrku külgi seatud eesmärkide järgi ning kohandab oma õpistrateegiaid.	• „Mina ja teised“ Võimed, tugevused ja nõrkused: mida oskan/suudan teha, milles olen tugev/nõrk (sama teiste kohta); iseloomu kirjeldav sõnavara; kehaosad, kuidas olla terve, kergemad terviseprobleemid (peavalu, palavik jmt); suhted sõprade ja lähikondlastega: nt sõprus- ja armastussuhted ja nendega seonduvad probleemid. • „Igapäevaelu. Õppimine ja töö ning vaba aeg“ Transpordivahendid; koolitee ja koolipäeva kirjeldus; kooli ja klassi iseloomustav sõnavara, tunniplaan, koolivaheajad; toiduained, tervislik toiduvalik, igapäevane hügieen; sisseostud ja suhtlemine teeninduses (kauplus, turg, transport jmt); helistamine ning internetisuhtlus; tuntumad ametid, nendega seotud tegevused, edasiõppe võimalused (koolitüübid jmt; igapäevase keskkonnakaitsega seotud tegevused (prügi sorteerimine, säästlikkus energia tarbimine jt). Huvid (sport, filmid, raamatud, kollektioneerimine, reisimine jmt); erinevad vaba aja veetmise viisid (üksi, sõprade, pereliikmetega jmt), eelistuste põhjendamine; erinevad spordialad, kirjanduse-, kunsti- ja muusikaliigid; erinevate kultuuride eripära mõistmine ja koosseksisteerimise aktsepteerimine/mõistmine

		• „Kodu ja lähiümbrus“ Kodu/elukoha sõnavara (korter, maja, eri ruumid, oma tuba, sisustus jmt), koduümbrust kirjeldav sõnavara (majad, park, põld, teed, väljakud jmt); sündmuste ja tähtpäevade tähistamine perekonnas ja kodukohas; elukoha kirjeldus (maja, tuba jmt); kodukoha vaatamisväärsuste tutvustamine, pereliikmete kodused tööd ja tegevused. • „Riigid ja nende kultuur“ Õpitava keele riigi/riikide olulisemad sümbolid, põhilised tähtpäevad ja kombed; mõned tuntumad sündmused ja saavutused ja nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; õpitava keelega seotud kultuuriruumi kuuluvate riikide lühitutvustus (pealinnad, rahvad, keeled, eripära jmt); Eesti ja õpitava keele riigi/riikide ja tuntumate maailmariikide nimed, rahvused ja keeled. • „Kodukoht Eesti“ Eesti lühikirjeldus (riigikord, naaberriigid jmt), põhiline sümboolika (lipp, rahvuslill ja,-lind jmt), põhilised tähtpäevad (jõulud, jaanipäev jmt) ja kultuuritavad (laulu- ja tantsupeod jmt); mõned tuntumad Eesti vaatamisväärsused; linna- ja maaelu kirjeldav sõnavara; ilmastikunähtused; käitumine ja tegevused looduses eri aastaegadel; loodusrikkused (mets, puhas õhk, vesi, loomad jmt) ja nende hoidmine linnas ja maal (prügiliigid, materjalid,

		taaskasutamise võimalused jmt). • „Meedia“ Meediavahendid (ajakirjandus, raadio, televisioon, internet) ja nende eakohased kasutamisevõimalused, meediavahenditest saadav kasu ja võimalikud ohud; erinevate reklaamtekstide mõistmine tarbija seisukohast. Allikakriitika. Suhtlemisnormid ja -eetika internetis.

Hindamine ja tagasiside 7. klassis

Hinnatakse kõiki keeleteoimingu (kuuldu ja loetu mõistmine, rääkimine, kirjutamine, suhtlemine, keelekasutus) kas eraldi või lõimitult. Ülesande eesmärgist lähtudes hinnatakse kas üht kindlat või mitut keeleoskuse aspekti (nt sisu, teksti ülesehitust, sõnavara, kõne ladusust, grammatika õigsust). Õpilane seab endale lühi- või pikaajalisi õpieesmärke ning annab õpetaja juhendamisel tagasisidet oma ja kaaslaste teadmiste, oskuste, õppeprotsessile ja edenemisele õpitavas võõrkeeles. Õpilane saab tagasisidet kas sõnalise hinnangu või hinde vormis kõigi keeleteoimingute kohta. Kasutatakse ülesandeid, mis hõlmavad erinevate osaoskuste kohta keeleteoimingu.

Hindamine ja tagasiside 8. klassis

Hinnatakse kõiki keeleteoimingu (kuuldu ja loetu mõistmine, rääkimine, kirjutamine, suhtlemine, keelekasutus) kas eraldi või lõimitult. Ülesande eesmärgist lähtudes hinnatakse kas üht kindlat või mitut keeleoskuse aspekti (nt sisu, teksti ülesehitust, sõnavara, kõne ladusust, grammatika õigsust). Õpilane seab endale lühi- või pikaajalisi õpieesmärke ning annab õpetaja juhendamisel tagasisidet oma ja kaaslaste teadmiste, oskuste, õppeprotsessile ja edenemisele õpitavas võõrkeeles. Õpilane saab tagasisidet kas sõnalise hinnangu või hinde vormis kõigi keeleteoimingute kohta. Kasutatakse ülesandeid, mis hõlmavad erinevaid keeleteoimingu, nt projektitööd.

Hindamine ja tagasiside 9. klassis

Hinnatakse kõiki keeleteoiminguid (kuuldu ja loetu mõistmine, rääkimine, kirjutamine, suhtlemine, keelekasutus) kas eraldi või lõimitult. Ülesande eesmärgist lähtudes hinnatakse kas üht kindlat või mitut keeleoskuse aspekti (nt sisu, teksti ülesehitust, sõnavara, kõne ladusust, grammatika õigsust). Õpilane seab endale lühi- või pikaajalisi õpieesmärke ning annab õpetaja juhendamisel tagasisidet oma ja kaaslaste teadmiste, oskuste, õppeprotsessile ja edenemisele õpitavas võõrkeeles. Õpilane saab tagasisidet kas sõnalise hinnangu või hinde vormis kõigi keeleteoimingute kohta. Kasutatakse ülesandeid, mis hõlmavad erinevaid keeleteoiminguid.

14 Ainevaldkond „Loodusained“

Loodusainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- tunneb huvi ümbritseva elukeskkonna, selle uurimise ning loodusteaduste ja tehnoloogia saavutuste vastu ning on motiveeritud edasisteks õpinguteks;
- vaatleb, analüüsib ning selgitab elukeskkonna objekte, nähtusi ja elukeskkonnas toimuvaid protsesse, leiab nendevahelisi seoseid ning teeb järeldusi, rakendades loodusainetes omandatud teadmisi ja oskusi;
- oskab märgata, sõnastada ja lahendada loodusteaduslikke probleeme, kasutades loodusteaduslikku meetodit ning loodusteaduslikku terminoloogiat suulises ja kirjalikus kõnes;
- oskab esitada uurimisküsimusi, plaanida ja korraldada eksperimenti ning teha tõendusmaterjali põhjal järeldusi;
- kasutab loodusteaduste- ja tehnoloogiaalase info hankimiseks erinevaid allikaid, sh veebimaterjale, analüüsib ning hindab neis sisalduva info tõepärasust;
- oskab teha igapäevaelulisi elukeskkonnaga seotud otsuseid ja neid põhjendada, kasutades loodus- ning sotsiaalainetes omandatud teadmisi ja oskusi ning arvestades kujundatud väärtushinnanguid;
- mõistab loodusteaduste tähtsust teaduse ja tehnoloogia arengus ning teab valdkonnaga seotud elukutseid;
- väärtustab elukeskkonda kui tervikut, sellega seotud vastutustundlikku ja säästvat käitumist ning järgib tervislikke eluviise.

14.1 Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Loodusainete valdkonna õppeainete kaudu kujundatakse õpilastes kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi.

Kultuuri- ja väärtuspädevus	Kujundatakse positiivne hoiak kõige elava ja ümbritseva suhtes, arendatakse huvi loodusteaduste kui uusi teadmisi ja lahendusi pakkuva kultuurinähtuse vastu, teadvustatakse loodusliku mitmekesisuse tähtsust ning selle kaitse vajadust, väärtustatakse jätkusuutlikku ja vastutustundlikku eluviisi ning kujundatakse tervislikke eluviise.
Õpipädevus	Erinevate õpitegevuste kaudu arendatakse probleemide lahendamise ja uurimusliku õppe rakendamise oskust: õpilased omandavad oskused leida loodusteaduslikku infot, sõnastada probleeme ja uurimisküsimusi, plaanida ja teha katseid või vaatlusi ning koostada kokkuvõtteid. Õpipädevuse arengut toetavad IKT-põhised õpikeskkonnad, mis kiire ja individualiseeritud tagasiside kaudu võimaldavad rakendada erinevaid õpistrateegiaid.
Ettevõtlikkuspädevus	Loodusainete rakendusteaduslikke teemasid käsitledes ilmnevad abstraktsete teadusfaktide ja -teooriate igapäevaelulised väljundid. Koos sellega saadakse ülevaade loodusteadustega seotud elukutsetest ning vastava valdkonnaga tegelevatest teadusasutustest ja ettevõtetest. Ettevõtlikkuspädevuse arengut toetab uurimuslik käsitlus, kus süsteemselt plaanitakse katseid ja vaatlusi ning analüüsitakse tulemusi. Tähtsal kohal on keskkonnaga seotud dilemmade lahendamine ja pädevate otsuste tegemine, mis peale teaduslike seisukohtade arvestavad sotsiaalseid aspekte.
Suhtluspädevus	Õppes on tähtsal kohal loodusteadusliku info otsimine erinevatest allikatest, sh internetist, leitud teabe analüüs ja tõepärasuse hindamine. Olulisel kohal on vaatlus- ja katsetulemuste korrektne vormistamine ning kokkuvõtete kirjalik ja suuline esitus. Ühtlasi arendavad kõik loodusained vastavatele teadusharudele iseloomulike mõistete ja sümbolite korrektset kasutamist nii abstraktses teaduslikus kui ka konkreetses igapäevases kontekstis.
Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus	Õpitakse mõistma loodusteaduslikke küsimusi, teaduse ja tehnoloogia tähtsust ning mõju ühiskonnale, kasutama uut tehnoloogiat ja tehnoloogilisi abivahendeid õppeülesandeid lahendades ning tegema igapäevaelus tõenduspõhiseid otsuseid. Kõigis loodusainetes koostatakse ja analüüsitakse arvjooniseid, võrreldakse ning seostatakse eri objekte ja protsesse. Uurimusliku õppe vältel esitatakse katse- või vaatlusandmeid tabelitena ja arvjoonistena ning seostatakse arvulisi näitajaid lahendatava probleemiga.

Digipädevus	
Sotsiaalne ja kodanikupädevus	Õpitakse hindama inimtegevuse mõju looduskeskkonnale, teadvustatakse kohalikke ja globaalseid keskkonnaprobleeme ning leitakse neile lahendusi. Olulisel kohal on dilemmaprobleemide lahendamine, kus otsuseid langetades tuleb loodusteaduslike seisukohtade kõrval arvestada inimühiskonnaga seotud aspekte – seadusandlikke, majanduslikke ning eetilis-moraalseid seisukohti. Sotsiaalset pädevust kujundavad ka loodusainetes rakendatavad aktiivõppemeetodid: rühmatöö uurimuslikus õppes ja dilemmaprobleeme lahendades, vaatlus- ja katsetulemuste analüüs ning kokkuvõtete suuline esitus.
Enesemääratluspädevus	Bioloogiainetes, kus käsitletakse inimese anatoomia, füsioloogia ja tervislike eluviiside teemasid, selgitatakse individuaalset energia- ja toitumisvajadust, tervisliku treeningu individualiseeritust, haigestumisega seotud riske ning tervislike eluviiside erinevaid aspekte.

14.2 Ainevaldkonna õppeainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Loodusainete valdkonna õppeained toetavad pädevuste saavutamist teistes ainevaldkondades.

Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled	Loodusaineid õppides ja loodusteaduslike tekstidega töötades arendatakse õpilaste teksti mõistmise ja analüüsimise oskust. Erinevaid tekste, nt referaate, esitlusi jm luues kujundatakse oskust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada nii suuliselt kui ka kirjalikult. Õpilasi õpetatakse kasutama kohaseid keelevahendeid, ainealast sõnavara ja väljendusrikast keelt ning järgima õigekeelsusnõudeid. Õpilastes arendatakse oskust hankida teavet eri allikatest ja seda kriitiliselt hinnata. Juhitakse tähelepanu tööde korrektsele vormistamisele ja viitamisele ning intellektuaalse omandi kaitsele. Selgitatakse võõrkeelse algupärast loodusteaduslikke mõisteid ning võõrkeeleoskust arendatakse ka lisamaterjali otsimisel ja mõistmisel.
Matemaatika	Matemaatikapädevuste kujunemist toetavad loodusained uurimusliku ja probleemõppe kaudu, arendades loovat ning kriitilist mõtlemist. Uurimuslikus õppes on tähtis koht andmete analüüsil ja tõlgendamisel ning tulemuste esitamisel

	tabelite, graafikute ja diagrammidena. Loodusnähtuste seoseid uurides rakendatakse matemaatilisi mudeleid.
Sotsiaalsained	Loodusainete õppimine aitab mõista inimese ja ühiskonna toimimist, kujundab oskust näha ühiskonna arengu seoseid keskkonnaga, teha teadlikke valikuid, toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikmena ning isiksusena.
Kunstiained	Kunstipädevuse kujunemist toetavad uurimistulemuste vormistamine, esitluste tegemine, näitustel käimine, looduse ilu väärtustamine õppekäikudel jms.
Kehaline kasvatus	Loodusainete õppimine toetab kehalise aktiivsuse ja tervisliku eluviisi väärtustamist.
Tehnoloogia	Õppides mõistma looduse kui süsteemi funktsioneerimise lihtsamaid seaduspärasusi ning inimese ja tehnika mõju looduskeskkonnale, areneb õpilaste tehnoloogiline pädevus. Füüsikateadmised loovad teoreetilise aluse, et mõista seoseid looduse, tehnika ja tehnoloogia vahel. Tehnoloogilist pädevust arendatakse, kasutades õppes tehnoloogilisi, sh IKT vahendeid.

14.3 Õppekava läbivate teemade rakendamise võimalusi

Elukestev õpe ja karjääri kujundamine	Kujundatakse iseseisva õppimise oskus, mis on oluline alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisel. Erinevate õppevormide kaudu arendatakse õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, mida on vaja tulevases tööelus. Loodusaineid õppides kasvab õpilaste teadlikkus karjäärivõimalustest ning saadakse teavet edasiõppimisvõimaluste kohta loodusteadustega ja loodusvaldkonna ning keskkonnakaitsega seotud erialadel. Õppetegevus võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt tutvuda ettevõttega.
Keskkond ja jätkusuutlik areng.	Loodusainetel on kandev roll läbiva teema elluviimisel.
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	Kodanikuõiguste ja -kohustuste tunnetamine seostub keskkonnaküsimustega.

Kultuuriline identiteet	Loodusteadused moodustavad osa kultuurist, kuhu on oma panuse andnud ka Eestiga seotud loodusteadlased. Maailma kultuuriline mitmekesisus lõimub rahvastikuteemadega geograafias.
Teabekeskkond ja meediakasutus	Loodusaineid õppides kogutakse teavet infoallikatest, hinnatakse ning kasutatakse teavet kriitiliselt.
Tehnoloogia ja innovatsioon	Loodusainetes rakendatakse läbivat teemat IKT vahendite kasutamise kaudu aineõpetuses.
Tervis ja ohutus.	Loodusainete õppimine aitab õpilastel mõista tervete eluviiside ja tervisliku toitumise tähtsust ning keskkonna ja tervise seoseid. Teoreetilise aluse õigele tervisekäitumisele annavad eelkõige bioloogia ja keemia. Loodusainete õppimine praktiliste tööde kaudu arendab õpilaste oskust rakendada ohutusnõudeid.
Väärtused ja kõlblus	Loodusteaduslike teadmiste ja oskuste alusel kujunevad elu ning elukeskkonna säilitamiseks vajalikud väärtushinnangud.

14.4 Loodusõpetus I kooliaste

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Loodusõpetuse õpetamisega taotletakse, et õpilane:

- tunneb huvi looduse vastu, huvitub looduse uurimisest ja loodusainete õppimisest;
- oskab sihipäraselt vaadelda loodusobjekte, teha praktilisi töid ning esitada tulemusi;
- rakendab loodusteaduslikke probleeme lahendades teaduslikku meetodit õpetaja juhendamisel;
- valdab teadmisi loodusobjektidest ja -nähtustest ning elus- ja eluta keskkonna seostest;
- mõistab inimtegevuse ja looduskeskkonna seoseid ning väljendab hoolivust ja lugupidamist kõigi elusolendite vastu;
- oskab leida loodusteaduslikku infot, mõistab loetavat ja oskab luua lihtsat loodusteaduslikku teksti;
- rakendab õpitud loodusteaduste- ning tehnoloogiaalaseid teadmisi ja oskusi igapäevaelus;
- väärtustab elurikkust ja säästvat arengut.

14.4.1 Loodusõpetuse õpitulemused ja õppesisu I kooliastmes

	Õpitulemus	Õppesisu
1.klass	Kirjeldab looduslikke ja tehisklikke objekte erinevate meeltega saadud teabe alusel.	INIMESE MEELED JA AVASTAMINE (15 tundi)
	Käitub loodushoidlikult ning järgib koostegutsemise reegleid.	
	Eristab elus- ja eluta looduse objekte ja nähtusi ning	Elus ja eluta.

	vaatleb, nimetab, kirjeldab ja rühmitab neid.	
	Eristab tahkeid ja vedelaid aineid ning omab ohutunnet tundmatute ainete vastu.	Asjad ja materjalid. Tahked ained ja vedelikud. Mõisted: omadus, meeled, elus, eluta, looduslik, tehisklik, tahke, vedel
		Praktilised tööd ja IKT rakendamine Meelte kasutamine mängulises ja uurimuslikus tegevuses. Elus- ja eluta objektide rühmitamine. Tahkete ja vedelate ainete omaduste võrdlemine. Õppekäik kooliümbruse elus- ja eluta loodusega tutvumiseks.
	Teeb ilmavaatlusi, iseloomustab ilma ning valib ilmale vastava välisriietuse.	AASTAAJAD (20 tundi) Aastaaegade vaheldumine looduses seoses soojuse ja valguse muutustega.
	Märkab muutusi looduses ning seostab neid aastaaegade vaheldumisega.	
	Toob näiteid erinevate organismide eluavalduste ja omavaheliste seoste kohta erinevatel aastaaegadel.	Taimed, loomad ja seened eri aastaaegadel.
	Toob näiteid looduses toimuvate aastaajaliste muutuste tähtsuse kohta inimese elus.	Mõisted: suvi, sügis, talv, kevad, soojus, valgus, taim, loom, seen, kodukoht, veekogu, maastik. Praktilised tööd ja IKT rakendamine Õppekäigud aastaajaliste erinevuste vaatlemiseks. Maastikuvaatlus. Puu ja temaga seotud elustiku aastaringne jälgimine.

		Tutvumine aastaajaliste muutustega veebimaterjalide põhjal.
	Tunneb kodukoha levinumaid taime- ja loomaliike.	Kodukoha elurikkus ja maastikuline mitmekesisus.
	Käitub loodushoidlikult ning järgib koostegutsemise reegleid.	
2.klass	Kirjeldab taimede, loomade ja seente välisehitust, seostab seda elukeskkonnaga ning toob näiteid nende tähtsuse kohta looduses.	ORGANISMID JA ELUPAIGAD (15 tundi) Maismaataimed ja -loomad, välisehitus ja mitmekesisus. Taimede ja loomade eluavaldused: toitumine ja kasvamine. Koduloomad. Veetaimede ja -loomade erinevus maismaaorganismidest.
	Eristab seeni, taimi ja loomi toitumise, kasvamise ning liikumisvõime järgi.	
	Teab, et ühte liiki kuuluvad organismid on sarnased.	Mõisted: puu, põõsas, rohhtaim, teravili, juur, vars, leht, õis, vili, keha, pea, jalad, saba, kael, tiivad, nokk, suled, karvad, soomused, toitumine, kasvamine, uimed, ujulestad, lõpused, metsloom, koduloom, lemmikloom.

	Eristab kala, kahepaikset, roomajat, lindu ja imetajat ning selgrootut, sh putukat.	Praktilised tööd ja IKT rakendamine Loodusvaatlused: taimede välisehitus; loomade välisehitus. Ühe taime või looma uurimine, ülevaate koostamine. Uurimus: taime kasvu sõltuvus soojusest ja valgusest. Õppekäik: organismid erinevates elukeskkondades.
	Teeb juhendi järgi lihtsamaid praktilisi töid, järgides ohutusnõudeid.	MÕÕTMINE JA VÕRDLEMINE (5 tundi) Kaalumine, pikkuse ja temperatuuri mõõtmine.
	Kaalub kehi, mõõdab temperatuuri ja pikkusi korrektselt, valides sobivaid mõõtmis-vahendeid.	Mõisted: mõõtühik, termomeeter, kaalud, kaalumine, mõõtmine, katse. Praktilised tööd ja IKT rakendamine Kehade kaalumine. Õpilaste pikkuste mõõtmine ja võrdlemine. Temperatuuri mõõtmine erinevates keskkondades.
	Kirjeldab inimese välisehitust, kasutades mõõtmistulemusi.	INIMENE (9 tundi) Inimene. Välisehitus.
	Järgib tervisliku toitumise põhimõtteid ja hügieeninõudeid ning väärtustab tervislikke eluviise.	Inimese toiduvajadused ja tervislik toitumine. Hügieen kui tervist hoidev tegevus.

	Teadvustab inimese vajadusi, tarbib vastutustundlikult, väldib enda ja teiste tervise kahjustamist ning toimib keskkonda hoidvalt.	Inimese elukeskkond.
	Toob näiteid, kuidas inimene sõltub loodusest ning muudab oma tegevusega loodust. Võrdleb inimeste elu maal ja linnas.	Mõisted: keha, kehaosad, toit, toiduaine, tervis, haigus, asulad: linn, alev, küla. Praktilised tööd ja IKT rakendamine 1. Enesevaatlus, mõõtmine. 2. Oma päevamenüü tervislikkuse hindamine. 3. Öppekäik asula kui inimese elukeskkonna uurimiseks.
	Teeb ilmavaatlusi, iseloomustab ilma ning valib ilmale vastava välisriietuse.	ILM (6 tundi) Ilmavaatlused. Ilmastikunähtused. Mõisted: pilvisus, tuul, õhutemperatuur, sademed: vihm, lumi. Praktilised tööd ja IKT rakendamine 1. Ilma vaatlemine. 2. Õhutemperatuuri mõõtmine. 3. Ilmaennustuse ja tegeliku ilma võrdlemine.
3.klass	Kirjeldab õpitud loomaliikide eluviise ja elupaiku.	ORGANISMIDE RÜHMAD JA KOOSLU (16 tundi) Taimede mitmekesisus. Loomade mitmekesisus. Seente mitmekesisus. Samblikud. Liik, kooslus, toiduahel.
	Eristab õistaime, okaspuud, sõnajalg- ja sammaltaime.	

Teab seente mitmekesisust, eristab söödavaid ja mürgiseid kübarseeni ning oskab vältida mürgiste seentega seotud ohtusid.	Mõisted: õistaim, vili, seeme, okaspuu käbi, sõnajalg, sammal, selgroogsed, kalad, kahepaiksed, roomajad, linnud, imetajad, soomused, selgrootud, ussid, putukad, ämblikud, seeneniidistik, kübar-seen, eosed, hallitus, pärm, samblik, liik, kooselu, taimtoiduline, loomtoiduline, segatoiduline, toiduahel.
Arvestab taimede ja loomade vajadusi ning suhtub neisse vastutustundlikult.	
Toob näiteid erinevate organismide seoste kohta looduses ning koostab õpitud liikidest lihtsamaid toiduahelaid.	Praktilised tööd ja IKT rakendamine Lihtsa kollektsooni koostamine mõnest organismirühmast. Looma välisehituse ja eluviisi uurimine.
	3. Seente vaatlemine või hallitusseente kasvamise uurimine. 4. Õppekäik organismide kooselu uurimiseks erinevates elupaikades.
Tunneb põhjalikult ühte taime-, seene- või loomaliiki, tuginedes koostatud uurimuslikule ülevaatele.	
Oskab ette näha liikumisega seotud ohuolukordi; teab, millest sõltub liikuva keha peatamise aeg ja teepikkus.	LIIKUMINE (4 tundi) Liikumise tunnused. Jõud liikumise põhjusena (katseliselt). Liiklusohutus. Mõisted: liikumine, kiirus, jõud. Praktilised tööd ja IKT rakendamine 1. Oma keha jõu tunnetamine liikumise alustamiseks ja peatamiseks. 2. Liikuvate kehade kauguse ja kiiruse hindamine.

Selgitab kompassi töö põhimõtet, toetudes katsele magnetiga.		ELEKTER JA MAGNETISM (5 tundi) Vooluring. Elektriühid ja mitteelektriühid. Elektri kasutamine ja säästmine. Ohutusnõuded. Magnetnähtused. Kompass. Mõisted: vooluallikas, elektripirn, juhe, lüliti, juht, mittejuht, ohutus, kompass, ilmakaared.
Teeb katsega kindlaks elektrit juhtivad ja mittejuhtivad ained ning rakendab saadud teadmisi elektririistade ohutul kasutamisel.		Praktilised tööd ja IKT rakendamine 1. Lihtsa vooluringi koostamine. 2. Ainete elektrijuhtivuse kindlakstegemine. 3. Püsomagnetitega tutvumine.
Saab aru lihtsast plaanist või kaardist ning leiab kooliümbruse plaanilt tuttavaid objekte.		MINU KODUMAA EESTI (10 tundi) Kooliümbruse plaan. Mõisted: plaan, pealtvaade, kaart, kaardi legend, leppemärk, leppevärv, põhi- ja vaheilmakaared, kõrgustik, madalik, saar, poolsaar, laht, järv, jõgi, asulad.
	Mõistab, et kaardi järgi on võimalik tegelikkust tundma õppida.	Eesti kaart. Tuntumad kõrgustikud, saared, poolsaared, lahed, järved, jõed ja asulad Eesti kaardil.
	Näitab Eesti kaardil oma kodukohta, suuremaid kõrgustikke, saari, poolsaari, lahtesid, jõgesid, järvi ja linnu.	Praktilised tööd ja IKT rakendamine 1. Pildi ja plaani kõrvutamine. 2. Plaani järgi liikumine kooli ümbruses, mõõtkavata plaani täiendamine. 3. Ilmakaarte määramine kaardil, õues kompassiga või päikese järgi. 4. Õppeekskursioon oma maakonnaga tutvumiseks.

Määrab kompassi abil põhja- ja lõunasuunda.	Ilmakaared ning nende määramine kaardil ja looduses.

14.4.2 Loodusõpetuse õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes

	Õpitulemus	Õppesisu
5. klass	Kirjeldab joonise põhjal Päikesesüsteemi ehitust. Põhjendab mudeli abil öö ja päeva vaheldumist Maal. Leiab taevaskuulil ja taevakaardil Suure Vankri ja Põhjanaela ning määrab põhjasuuna.	MAAILMARUUM (14 TUNDI) Päike ja tähed. Päikesesüsteem. Tähistaevas. Tähtkujud. Suur Vanker ja Põhjanael. Galaktikad. Astronoomia. Mõisted: maailmaruum, Päike, Maa, Kuu, tiirlemine, pöörlemine, ööpäev, aasta, täht, planeet, satelliit, Päikesesüsteem, tähtkuju, Suur Vanker, Põhjanael, galaktika, astronoomia. Praktilised tööd ja IKT rakendamine 1. Mudeli valmistamine Päikese ning planeetide suuruse ja omavahelise kauguse kujutamiseks. 2. Öö ja päeva vaheldumise mudeldamine. 3. Maa tiirlemise mudeldamine. 4. Tähistaeva vaatlused. Põhjanaela leidmine tähistaevas.
	Leiab eri allikaist infot maailmaruumi kohta etteantud teemal, koostab ja esitab ülevaate.	

		PLANEET MAA (10 tundi)
	Iseloomustab maailma poliitilise kaardi järgi etteantud riigi, sh Eesti geograafilist asendit.	Gloobus kui Maa mudel. Maa kujutamine kaartidel. Erinevad kaardid. Mandrid ja ookeanid. Suuremad riigid Euroopa kaardil. Geograafilise asendi iseloomustamine. Eesti asend Euroopas.
	Teab ja näitab kaardil mandreid ja ookeane ning suuremaid Euroopa riike.	Mõisted: gloobus, mudel, looduskaart, riikide kaart, kontuurkaart, atlas, ekvaator, põhja- ja lõunapoolkera, põhja- ja lõunapoolus, manner, ookean, meri, geograafiline asend, riigipiir, naaberriik, vulkaan, laava, lõõr, maavärin, orkaanid, üleujutused.
	Leiab atlase kaardilt kohanime registri järgi tundmatu koha.	
	Toob näiteid erinevate looduskatastroofide kohta ning iseloomustab nende mõju loodusele ja inimeste tegevusele.	Looduskatastroofid: vulkaanipursked, maavärinad, orkaanid, üleujutused. Praktilised tööd ja IKT rakendamine 1. Gloobuse kui Maa mudeli valmistamine. 2. Õpitud objektide kandmine kontuurkaardile. 3. Erinevate allikate kasutamine info leidmiseks ja ülevaate koostamiseks looduskatastroofide kohta.
	Oskab kasutada valgusmikroskoopi.	ELU MITMEKESISUS MAAL (26 tundi)
		Organismide mitmekesisus: ühe- ja hulkraksed organismid. Elu erinevates keskkonnatingimustes. Elu areng Maal.

	Teab, et kõik organismid koosnevad rakkudest.	Mõisted: rakk, üherakne organism, bakter, hulkrakne organism, toitumine, hingamine, paljunemine, kasvamine, arenemine, keskkonnatingimused, kõrb, vihmamets, mäestik, jäävöönd, kivistised, hiidsisalikud ehk dinosaurused.
	Selgitab ühe- ja hulkraksete erinevust.	
	Nimetab bakterite eluavaldusi ning tähtsust looduses ja inimese elus.	Organismide eluavaldused: toitumine, hingamine, paljunemine, kasvamine, arenemine, reageerimine keskkonnatingimustele.
	Võrdleb taimede, loomade, seente ja bakterite eluavaldusi.	Praktilised tööd 1. Erinevate rakkude vaatlemine ja võrdlemine. 2. Raku mudeli ehitamine või uurimine multimeedia materjalide abil. 3. Seemnete idanemise uurimine erinevates keskkonnatingimustes. 4. Taimede ja loomade kohanemise uurimine muutuvates keskkonnatingimustes. 5. Organismide eluavalduste uurimine looduses.
	Toob näiteid taimede ja loomade kohastumise kohta kõrbes, vihmametsas, mäestikes ning jäävööndis.	
		INIMENE (20 TUNDI)
	Nimetab inimese elundkondade tähtsamaid elundeid, kirjeldab nende ülesandeid ja talitluse üldisi põhimõtteid ning vastastikuseid seoseid.	Inimese ehitus: elundid ja elundkonnad. Elundkondade ülesanded. Organismi terviklikkus. Tervislikud eluviisid.
	Teab, et inimene ja tema eellased kuuluvad loomariiki	Inimese põlvnemine. Inimese võrdlus selgroogsete loomadega.

	Seostab inimese ja teiste organismide elundeid nende funktsioonidega	
	Võrdleb inimest selgroogsete loomadega	
	Analüüsib lihtsa katse või mudeli järgi inimese elundi või elundkonna talitlust	Taimed, loomad, seened ja mikroorganismid inimese kasutuses.
	Toob näiteid taimede, loomade, seente ja bakterite tähtsuse kohta inimese elus.	Mõisted: elund, kude, elundkond, nahk, lihased, luustik, süda, veresoon, arter, veen, kopsud, maks, magu, soolestik, peensool, jämesool, pärak, meeleeelundid, närvid, peaaaju, seljaaju, munandid, munasarjad, emakas, viljastumine, näärmed, neerud.
	Põhjendab tervisliku eluviisi põhimõtteid ning koostab tervisliku päevamenüü.	Praktilised tööd 1. Elundi mudeli valmistamine ja/või talitluse uurimine. 2. Katsed ja laboritööd inimese elundite talitluse uurimiseks.
		3. Ülevaate koostamine inimese seosest ühe taime-, looma-, seeneliigi või bakterirühmaga. 4. Menüü analüüsimine, lähtudes tervisliku toitumise põhimõtetest.
5.klass		VESI KUI ELUKESKKOND. JÄRV JA JÕGI (24 tundi)
	Kirjeldab loodusteadusliku meetodi rakendamist veekogu uurimisel.	Loodusteaduslik uurimus. Veekogu kui uurimisobjekt. Eesti jõed. Taimede ja loomade kohastumine eluks vees. Jõgi elukeskkonnana. Järvevee omadused. Toitainete sisaldus järvede vees. Elutingimused järves. Jõgede ja järvede elustik. Toiduahelate ja toiduvõrgustike moodustumine tootjatest, tarbijatest ning lagundajatest. Jõgede ja järvede tähtsus, kasutamine ning kaitse. Kalakasvatus.
	Oskab läbi viia loodusteaduslikku uurimust veekogu kohta ja esitada	

	uurimistulemusi.	
	Nimetab ning näitab kaardil Eesti suuremaid jõgesid ja järvi.	Eesti järved, nende paiknemine.
	Iseloomustab ja võrdleb kaardi ning piltide järgi etteantud jõgesid (paiknemine, lähe ja suue, lisajõed, languse ja voolukiiruse seostamine).	Jõgi ja selle osad. Vee voolamine jões. Veetaseme kõikumine jões.
	Iseloomustab vett kui elukeskkonda, kirjeldab elutingimuste erinevusi jõgedes ja järvedes ning selgitab vee ringlemise tähtsust järves.	
	Kirjeldab jõe ja järve elukooslust, nimetab jõgede ja järvede tüüpilisemaid liike.	
	Toob näiteid taimede ja loomade kohastumise kohta eluks vees ja veekogude ääres.	Mõisted: jõgi, jõesäng, suue, lähe, peajõgi, lisajõgi, jõestik, jõe langus, voolukiirus, kärestik, juga, suurvesi, madalvesi, järv, umbjärv, läbivoolujärv, rannajärv, tootjad, tarbijad, lagundajad, toiduahel, toiduvõrgustik, hõljum, rohevetikas, vesikirp, veeõitsemine, kaldataim, veetaimed, lepiskala, röövkala.

	Koostab uuritud veekogu toiduahelaid/toiduvõrgustikke.	Praktilised tööd ja IKT rakendamine 1. Loodusteaduslik uurimus kodukoha veekogu näitel: probleemi püstitamine ja uurimisküsimuste esitamine, andmete kogumine, analüüs ning tulemuste üldistamine ja esitamine. 2. Kahe Eesti jõe või järve võrdlemine kaardi ning teiste infoallikate järgi. 3. Veeorganismide määramine lihtsamate määramistabelite põhjal. 4. Vesikatku elutegevuse uurimine. 5. Tutvumine eluslooduse häältega, kasutades audiovisuaalseid materjale.
		VESI KUI AINE, VEE KASUTAMINE (16 tundi)
	Kirjeldab vee olekuid, nimetab jää sulamis-, vee külmumis- ja keemistemperatuuri	Vee omadused. Vee olekud ja nende muutumine. Vedela ja gaasilise aine omadused. Vee soojuspaisumine. Märgamine ja kapillaarsus.
	Teeb juhendi järgi vee omaduste uurimise ja vee puhastamise katseid.	
	Selgitab põhjavee kujunemist ja võrdleb katse abil erinevate pinnaste vee läbilaskvust.	Põhjavesi. Joogivesi. Vee kasutamine. Vee reostumine ja kaitse. Vee puhastamine.
	Kirjeldab joogivee saamise võimalusi ning põhjendab vee säästliku tarbimise vajadust.	Mõisted: aine, tahkis, vedelik, gaas, aurumine, veeldumine, tahkumine, sulamine, soojuspaisumine, märgamine, kapillaarsus, aine olek, kokkusurutavus, voolavus, lenduvus, põhjavesi, allikas, joogivesi, setitamine, sõelumine, filtrimine.

	Toob näiteid inimtegevuse mõju ja reostumise tagajärgede kohta veekogudele.	Praktilised tööd 1. Vee omaduste uurimine (vee oleku muutumine; vee soojuspaisumine; vee liikumine soojendamisel; märgamine; kapillaarsus). 2. Erineva vee võrdlemine. 3. Vee liikumine erinevates pinnastes. 4. Vee puhastamine erinevatel viisidel. 5. Vee kasutamise uurimine kodus või koolis
		LÄÄNEMERI ELUKESKKONNANNA (12 tundi)
	Näitab kaardil Läänemere-äärseid riike ning suuremaid lahtesid, väinu, saari ja poolsaari.	Õppesisu Vesi Läänemeres - merevee omadused. Läänemere asend ja ümbritsevad riigid, suuremad lahed, väinad, saared, poolsaared. Läänemere mõju ilmastikule
	Võrdleb ilmakaartide, graafikute ja tabelite järgi rannikualade ning sisemaa temperatuure.	
	Iseloomustab Läänemere-äärset asustust ja inimtegevust õpitud piirkonna näitel.	Läänemere rannik. Elutingimused Läänemeres. Mere, ranniku ja saarte elustik ja iseloomulikud liigid ning nende vahelised seosed.
	Iseloomustab Läänemerd kui ökosüsteemi.	Mere mõju inimtegevusele ja rannaasustuse kujunemisele. Läänemere reostumine ja kaitse.
	Selgitab Läänemere vähese soolsuse põhjusi ja riimveekogu elustiku eripära.	
	Võrdleb organismide elutingimusi järves ja meres.	

	Kirjeldab erinevate vetikate levikut Läänemeres	
	Määrab lihtsamate määramistabelite järgi Läänemere selgrootuid ja selgroogseid	Mõisted: vee soolsus, segu, lahus, lahusti, riimvesi, rannajoon, rand, rannik, laug- ja järskrannik, maa- ja merebriis, rohevetikad, pruunvetikad, punavetikad, põhjaloomastik, siirdekala, rannikulinnud.
	Koostab Läänemerele iseloomulikke toiduahelaid või -võrgustikke; 10) selgitab Läänemere reostumise põhjusi ja kaitsmise võimalusi	Praktilised tööd ja IKT rakendamine 1. Erineva soolsusega lahuste tegemine, et võrrelda Läänemere ja maailmamere soolsust. Soolase vee aurustamine. 2. Läänemere kaardi joonistamine mälu järgi (kujutluskaart). 3. Läänemere, selle elustiku, rannikuasustuse ja inimtegevuse iseloomustamine erinevate teabeallikate abil. 4. Ölireostuse mõju uurimine elustikule. 5. Läänemere probleemide analüüsimine, tuginedes erinevatele allikatele.
		ÕHK (18 tundi)

Mõõdab õues õhutemperatuuri, hindab pilvisust ja tuule kiirust ning määrab pilvetüüpe ja tuule suunda	Õhu tähtsus. Õhu koostis. Õhu omadused. Õhutemperatuur ja selle mõõtmine. Õhutemperatuuri ööpäevane muutumine. Veeringe. Ilm ja ilmastik. Sademete mõõtmine. Ilma ennustamine. Õhu saastumise vältimine.
Võrdleb ilmakaardi järgi ilma (temperatuur, tuule suund, kiirus, pilvisus ja sademed) Eesti erinevates osades	
Iseloomustab graafiku põhjal kuu keskmisi temperatuure ja sademete hulka ning tuuleroosi abil valdavaid tuuli Eestis	Õhu liikumine soojenedes. Õhu liikumine ja tuul. Kuiv ja niiske õhk. Pilved ja sademed.
Kirjeldab pildi või skeemi järgi veeringet	
Iseloomustab õhku kui elukeskkonda ning kirjeldab elutingimuste erinevusi vees ja õhus	
Selgitab hapniku rolli põlemisel, kõdunemisel ja organismide hingamisel ning hapniku tähtsust organismidele	Hapniku tähtsus looduslikes protsessides: hingamine, põlemine ja kõdunemine. Õhk elukeskkonnana. Organismide kohastumine õhkkeskkonnaga.
Teab, et süsihappegaas tekib põlemisel, kõdunemisel ja organismide hingamisel	Mõisted: õhkkond, õhk, gaas, hapnik, süsihappegaas, lämmastik, tuul, tuule kiirus, tuule suund, kondenseerumine, pilved, sademed, veeringe, ilm, ilmastik, hingamine, põlemine, kõdunemine, tolmlamine.
Toob näiteid õhkkeskkonnaga seotud kohastumuste kohta loomadel ja taimedel	

	Nimetab õhu saastumise põhjusi ja tagajärgi ning toob näiteid, kuidas vältida õhu saastumist	Praktilised tööd ja IKT rakendamine 1. Õhu omaduste ja koostise uurimine: küünla põlemine suletud anumal; õhu kokkusurutavus; õhu paisumine soojenedes, veeauru kondenseerumine. 2. Temperatuuri mõõtmine, pilvisuse ja tuule suuna määramine ning tuule kiiruse hindamine. 3. Erinevate Eesti piirkondade ilma võrdlemine EMHI kodulehe ilmakaartide järgi.
6. klass		ASULA (8 tundi)
	Näitab kaardil Eesti maakonnakeskusi ja suuremaid linnu.	Elukeskkond maa-asulas ja linnas. Eesti linnad. Koduasula plaan. Elutingimused asulas. Taimed ja loomad asulas.
	Võrdleb erinevate teabeallikate järgi oma koduasulat mõne teise asulaga.	
	Iseloomustab elutingimusi asulas ning toob näiteid inimkaaslejate loomade kohta.	
	Koostab asulat iseloomustavaid toiduahelaid.	Mõisted: tehiskooslus, asula plaan, parasiit, inimkaasleja loom, prahitaim, park.
	Võrdleb keskkonnatingimusi maa-asulas ja linnas.	Praktilised tööd ja IKT rakendamine 1. Eestit või oma kodumaakonda tutvustava ülevaate koostamine. 2. Õppekäik asula elustikuga tutvumiseks. 3. Keskkonnaseisundi uurimine koduasulas. 4. Minu unistuste asula - keskkonnahoidliku elukeskkonna mudeli koostamine
	Kirjeldab samakõrgusjoonte järgi	PINNAVOMRID JA PINNAMOOD (8 tundi)

pinnavormi kuju, absoluutset ja suhtelist kõrgust ning nõlvade kallet.	Pinnavormid, nende kujutamine kaardil. Kodukoha ja Eesti pinnavormid ning pinnamood. Suuremad kõrgustikud, madalikud ja tasandikud, Põhja-Eesti paekallas. Mandrijää osa pinnamoe kujunemises. Pinnamoe mõju inimtegevusele ja inimese kujundatud pinnavormid.
Kirjeldab kaardi järgi oma kodumaakonna ja Eesti pinnamoodi, nimetades ning näidates pinnavorme kaardil	
Toob näiteid mandrijää mõju kohta Eesti pinnamoe kujunemisele	Mõisted: pinnavorm, künkas, org, nõgu, mägi, nõlv, jalam, samakõrgusjoon, suhteline ja absoluutne kõrgus, kõrgustik, tasandik, madalik, paekallas, pinnamood, mandrijää, voor, moreen, rändrahn.
	Praktilised tööd ja IKT rakendamine
Selgitab pinnamoe mõju inimtegevusele ja toob näiteid inimtegevuse mõju kohta koduümbruse pinnamoele	1. Künka mudeli koostamine ning künka kujutamine kaardil samakõrgusjoontega. 2. Koduümbruse pinnavormide ja pinnamoe iseloomustamine.
	SOO ELUKESKKONNANA (11 tundi)
Iseloomustab kaardi järgi soode paiknemist Eestis ja oma kodumaakonnas	Soo elukeskkonnana. Soode teke ja paiknemine. Soode areng: madalsoo, siirdesoo ja raba.
Oskab põhjendada Eesti sooderohkust	
Selgitab soode kujunemist ja arengut	

Seostab raba kui elukeskkonna eripära turbasambla ehituse ja omadustega	Elutingimused soos. Soode elustik. Soode tähtsus. Turba kasutamine. Kütteturba tootmise tehnoloogia.
Võrdleb taime kasvatamiseks madalsoos ja rabas	
Koostab soo kooslust iseloomustavaid toiduahelaid	Mõisted: madalsoo, siirdesoo, raba, älves, laugas, turbasammal, turvas.
Selgitab soode tähtsust ja kaitse vajadust	Praktilised tööd ja IKT rakendamine 1. Sookoosluse uurimine õppekäigu, mudelite või veebimaterjalide põhjal. 2. Turbasambla omaduste uurimine. 3. Kollektiooni koostamine õppekursioonil.
Kirjeldab ja võrdleb erinevaid mullaproove, nimetades mulla koostisosi.	MULD ELUKESKKONNANA (14 tundi)
	Mulla koostis. Muldade teke ja areng. Mullaorganismid. Aineriing. Mulla osa kooslustes. Mullakaeve. Vee liikumine mullas.
Põhjendab katsega, et mullas on õhku ja vett.	
Selgitab muldade kujunemist ja mulla tähtsust looduses.	
Tunneb mullakaeves ära huumushorisondi.	Mõisted: muld, aineriing, kivimite murenemine, mulla tahke osa, mullasõmerad, mullaõhk, mullavesi, huumus, huumushorisont, liivmuld, savimuld.

	Kirjeldab huumuse teket ja selle osa aineringes.	Praktilised tööd ja IKT rakendamine 1. Mullaproovide võtmine, kirjeldamine ja võrdlemine. Komposti valmistamine. 2. Mulla vee- ja õhusisalduse katseline kindlaksmääramine. 3. Mulla ja turba võrdlemine. 4. Mullakaeve kirjeldamine ühe õpitava koosluse (aia, põllu, metsa, niidu) näitel.
	Selgitab fotosünteesi tähtsust orgaanilise aine tekkes	AED JA PÕLD ELUKESKKONNANA (16 tundi) Õppesisu Mulla viljakus. Aed kui kooslus. Fotosüntees. Põld kui kooslus.
	Kirjeldab mullaelustikku ning toob näiteid seoste kohta erinevate mullaorganismide vahel	
	Toob esile aia- ja põllukoosluse sarnasused ning selgitab inimese rolli nende koosluste kujunemises	
	Tunneb õpitud kultuurtaimi ja rühmitab neid	Aiataimed. Viljapuu- ja juurviljaaed, iluaed.
	Koostab õpitud liikidest toiduahelaid ja toiduvõrgustikke	
	Toob näiteid saagikust mõjutavate tegurite kohta	Keemilise tõrje mõju loodusele. Mahepõllundus. Inimtegevuse mõju mullale. Mulla reostumine ja hävimine. Mulla kaitse.

Võrdleb keemilist ja biotõrjet ning põhjendab, miks tasub eelistada mahepõllumajanduse tooteid	Mõisted: fotosüntees, orgaaniline aine, väetis, viljavaheldus, liblikõielised, mügarbakterid, sümbioos, kultuurtaim, umbrohi, kahjurid, taimehaigused, keemiline tõrje, biotõrje, mahepõllumajandus, köögi- ja puuvili, sort, maitsetaim, ravimtaim, iluaed
Toob näiteid muldade kahjustumise põhjuste ja nende tagajärgede kohta	
Toob näiteid põllumajandussaaduste osa kohta igapäevases toidus	Praktilised tööd 1. Komposti tekkimise uurimine.
	2. Ühe aia- või põllutaimega seotud elustiku uurimine. 3. Aia- ja põllukultuuride iseloomustamine ning võrdlemine, kasutades konkreetseid näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale. 4. Uurimus aia- ja põllusaaduste osast igapäevases menüüs või uurimus ühe põllumajandussaaduse (sh loomakasvatussaaduse) töötlemisest toiduaineaks.
	METS (16 tundi)
Kirjeldab metsa kui ökosüsteemi, sh keskkonnatingimusi metsas.	Elutingimused metsas. Mets kui elukooslus. Eesti metsad. Metsade tähtsus ja kasutamine. Puidu töötlemine. Metsade kaitse.
Võrdleb männi ja kuuse kohastumusi.	
Iseloomustab ja võrdleb peamisi metsatüüpe kasvutingimuste järgi.	
Võrdleb metsatüüpide erinevates rinnetes kasvavaid taimi.	Metsarinded. Nõmme-, palu-, laane- ja salumets. Eesti metsade iseloomulikud liigid, nendevahelised seosed.
Koostab metsakooslust iseloomustavaid toiduahelaid ja toiduvõrgustikke.	

Selgitab, kuidas kaitsta elurikkust metsas.	Mõisted: ökosüsteem, põlismets, loodusmets, majandusmets, jahiulukid, sõralised, tippkiskja, metsarinded, metsatüübid: nõmmemets, palumets, salumets, laanemets.
Selgitab loodus- ja majandusmetsade kujunemist, nimetab säästva metsanduse põhimõtteid.	Praktilised tööd 1. Tutvumine metsa kui koosluse ja selle elustikuga. 2. Eesti metsade valdavate puuliikide võrdlemine, kasutades näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale. 3. Uurimus: mets igapäevaelus / metsaga seotud tarbeesemed. 4. Metsloomade tegutsemisjälgede uurimine.
	ELUKESKKOND EESTIS (8 tundi)
Kirjeldab tootjate, tarbijate ja lagundajate rolli aineringes ning selgitab toitumissuhteid ökosüsteemis	Ülevaade eluslooduse mitmekesisusest Eestis. Tootjad, tarbijad ja lagundajad.
Kirjeldab ökosüsteemi elusat ja eluta osa ning selgitab loodusliku tasakaalu olulisust ökosüsteemides	
Põhjendab aineringe olulisust	Toitumissuhted ökosüsteemis. Inimese mõju ökosüsteemidele.
Kirjeldab inimese mõju looduskeskkonnale ja selgitab, kuidas muutused keskkonnas võivad põhjustada elustiku muutusi	
Koostab õpitud kooslustevahelisi	Mõisted: toiduvõrgustik, laguahel, energia, parasitism, kisklus, sümbioos, konkurents.

	toimivaid toiduahelaid ja toiduvõrgustikke	
	Selgitab toitumissuhteid: parasitism, kisklus, sümbioos, konkurents	Praktilised tööd ja IKT rakendamine 1. Ökosüsteemi uurimine mudelite abil. 2. Veebipõhiste õpikeskkondade kasutamine toiduahelate ja toiduvõrgustike uurimiseks.
	Nimetab taastuvaid ja taastumatuid loodusvarasid Eestis ning toob nende kasutamise näiteid	EESTI LOODUSVARAD (10 tundi) Eesti loodusvarad, nende kasutamine ja kaitse. Loodusvarad energiaallikatena. Eesti maavarad, nende kaevandamine ja kasutamine. Kaevanduste ja karjäärade kasutamisega seotud keskkonnaprobleemid.
	Oskab eristada graniiti, paekivi, põlevkivi, liiva, kruusa, savi ja turvast	
	Toob näiteid taastuvenergia tootmise ja kasutamise võimaluste kohta oma kodukohas	Mõisted: loodusvarad, taastuvad ja taastumatud loodusvarad, maavarad, setted, liiv, kruus, savi, turvas, kivim, lubjakivi, graniit, põlevkivi, karjäär, maa-alune kaevandus, energia, soojus- ja elektrienergia.
	Selgitab mõistliku tarbimise vajadust, lähtudes seosest loodusvarad - tarbimine - jäätmed	Praktilised tööd ja IKT rakendamine 1. Setete ja kivimite iseloomustamine ning võrdlemine. 2. Perekonna/kooli energiatarbimise uurimus. 3. Ülevaate koostamine loodusvarade kasutamisest oma kodukohas
		EESTI LOODUSKAITSE (14 tundi)

Selgitab looduskaitse vajalikkust, toob näiteid kaitsealade, kaitsealuste liikide ja üksikobjektide kohta	Inimese mõju keskkonnale. Looduskaitse Eestis. Bioloogilise mitmekesisuse kaitse..
Iseloomustab kaardi järgi kaitsealade paiknemist Eestis, sh oma kodukohas	
Põhjendab niidu kui Eesti liigirikkaima koosluse elurikkust ja kaitsmise vajalikkust	Kaitsealad. Niit kui Eesti liigirikkaim kooslus. Kodukoha looduskeskkonna muutumine inimtegevuse tagajärjel.
Selgitab keskkonnakaitse vajalikkust	
Põhjendab olmeprügi sortimise ja töötlemise vajadust ning sordib olmeprügi	Jäätmekäitlus. Säästev tarbimine.
Analüüsib enda ja oma pere tarbimist ning hindab selle mõju keskkonnale	Mõisted: looduskaitse, bioloogiline mitmekesisus, looduslik niit, kultuurniit, puisniit, pärandkooslus, keskkonnakaitse, jäätmed, ökomärgis, kaitsealused üksikobjektid, kaitsealad: looduskaitsealad, rahvuspargid, maastikukaitsealad
Toob näiteid kodukoha ja Eesti keskkonnaprobleemide kohta ning pakub nende lahendamise võimalusi	Praktilised tööd ja IKT rakendamine 1. Kodukoha ettevõtte keskkonnamõju uurimine või ülevaate koostamine kodukoha ühest keskkonnaprobleemist. 2. Individuaalse tegevuskava koostamine keskkonnahoidlikuks käitumiseks. 3. Erinevate infoallikate põhjal ülevaate koostamine ühe kaitsealuse liigi või kaitseala kohta. 4. Õppekäik kaitsealale.

14.4.3 Loodusõpetuse õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes

	Õpitulemus	Õppesisu
7. klass	Inimene uurib loodust 7. klassi lõpetaja: 1) mõistab loodusteaduste ja tehnoloogia tähtsust igapäevaelus; 2) eristab teaduslikke teadmisi mitteteaduslikest teadmistest; 3) kirjeldab kehade omadusi nii kvalitatiivselt kui ka kvantitatiivselt; 4) mõõdab või määrab keha pikkust, pindala, ruumala, massi; 5) seostab õpitava loodusõpetuses varem omandatud teadmiste ja oskustega.	Loodusteadused ja tehnoloogia. Teaduslik meetod. Uurimuse etapid. Vaatlus ja katse. Mõõtmine loodusteadustes, mõõteriistad, mõõteühikud, mõõtmistulemuste usaldusväärsus. Andmete graafiline esitamine. Mõisted: mõõtmine, mõõtühik, mõõteriist, füüsikaline suurus, pikkus, pindala, ruumala, mass, loendamine. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) mõõteriistadega (sh digitaalsetega) tutvumine; 2) keha pikkuse, pindala ja ruumala mõõtmine, tulemuste usaldusväärsuse hindamine; 3) robotite ehituse ja tööpõhimõttega tutvumine ning lihtsamate käskluste programmeerimine; 4) bioloogiliste, geograafiliste või kodulooliste objektide vaatlemine, kirjeldamine ja mõõtmine; 5) plaani koostamine hoones või maastikul: objektide kandmine plaanile leppemärkidega, vahemaade mõõtmine (silma mõõduline, sammupaariga, mõõdulindiga), suundade määramine.

Ainete ja kehade mitmekesisus 7. klassi lõpetaja 1) teab, et kõik ained koosnevad osakestest: aatomitest või molekulidest, ning molekulid koosnevad aatomitest; 2) teab vesiniku, hapniku ja süsiniku sümboleid, samuti nende lihtainete, vee ja süsihappegaasi valemeid; 3) oskab valmistada lahust, toob näiteid lahustuvate ainete ja lahuste kohta ning selgitab lahuste tähtsust looduses; 4) lahutab segu, kasutades kohaseid meetodeid; 5) teab, et puhastel ainetel on kindlad omadused;	Ainete ja kehade koostis: aatom, molekul, rakk. Keemiline element, perioodilisuse tabel. Liht- ja liitained, nende valemid. Keemiliste elementide levik. Aine olekud. Aine tihedus. Puhtad ained ja segud, materjalid ja lahused. Mõisted: aatom, aatomituum, elektronkate, molekul, puhas aine, segu, lahus, tihedus, liit- ja lihtaine, mineraalid, kivimid, loodusteaduslik mudel. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) teabeallikaist info otsimine keemiliste elementide leidumise kohta meie ümber (kivimid, looduslik vesi, õhk, inimene, kosmos), selle info võrdlemine ja hindamine; 2) erineva soolasisaldusega lahuste omaduste uurimine (tihedus, jäätumistemperatuur), tulemuste analüüs (graafikute tõlgendamine) ning leitud seoste rakendamine (soolase vee külmumistemperatuur, kehade ujuvus); 3) etteantud segu lahutamine koostisosadeks, kasutades setitamist, nõrutamist, filtrimist, aurustamist, destilleerimist;

6) eristab aineid nende omaduste (värvus, tihedus, sulamis- ja keemistemperatuur või soojusjuhtivus) põhjal; 7) mõistab mudelite tähtsust, valib konkreetse nähtuse selgitamiseks sobiva mudeli; 8) põhjendab aineosakeste vastastikmõjuga tahkiste kuju säilivust ja kõvadust, vedelike voolavust ning gaaside lenduvust.	4) arvutimudeli toel aine olekute muutumise uurimine molekulaarsel tasandil; 5) aine/materjali/keha tiheduse määramine; 6) lihtsamatest vahenditest molekuli, raku ja päikesesüsteemi mudelite koostamine.

Loodusnähtused 7. klassi lõpetaja 1) eristab füüsikalisi, keemilisi ja bioloogilisi nähtusi, selgitab nendevahelisi seoseid; 2) mõõdab keha kiirust ja läbitud teepikkust; 3) toob näiteid liikumise kohta elus- ja eluta looduses; 4) toob näiteid igapäevaelust, kuidas energia muundub või muundatakse ühest liigist teise; 5) liigitab erinevaid materjale soojusjuhtivuse põhjal ning seostab materjalide soojusjuhtivust nende kasutusaladega; seostab vee olekute muutused erinevate sademetega (vihm, lumi, kaste, udu, härmatis); 6) selgitab fotosünteesi, hingamise ja põlemise näitel, et keemilistes	Füüsikalised, keemilised ja bioloogilised nähtused. Liikumine ja kiirus. Energia. Energia liigid. Energia ülekandumine ja muundumine. Soojusjuhtivus, head ning halvad soojusjuhid meie ümber ja meie sees. Keemiline reaktsioon. Organismide kasv ja areng. Mõisted: energia, mehaaniline liikumine, trajektoor, tee pikkus, aeg, kiirus, keemiline reaktsioon, põlemine, hingamine, kõdunemine, fotosüntees. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) kiiruse mõõtmine; 2) energia ülekanne – erinevate materjalide soojenemise ja jahtumise graafiline kujutamine; 3) liikumise uurimine robotite abil; 4) keemilise reaktsiooni uurimine igapäevaseid aineid kasutades; 5) erinevate ainete põlemise uurimine; 6) küünla põlemisel vabaneva soojuse kandumine ümbritsevasse keskkonda; 7) keemilise energia muundamine elektrienergiaks; 8) hingamine ja fotosüntees – CO₂ ja O₂ mõõtmine digitaalsete andmekogujatega; 9) udu ja härmatis tekke uurimine.

	reaktsioonides võib eralduda või neelduda energiat; 7) selgitab füüsikaliste tegurite (soojus, valgus, niiskus) mõju elusorganismide kasvule ja arengule.	
	Elusa ja eluta looduse seosed 7. klassi lõpetaja 1) kirjeldab elusa ja eluta looduse vahelisi seoseid süsinikuringe näitel; 2) põhjendab energiasäästu vajadust; 3) seostab kohastumisi füüsikaliste ja keemiliste keskkonnatingimustega; 4) esitab ideid materjalide taaskasutamiseks; 5) analüüsib enda tegevuse võimalikku keskkonnamõju, ökoloogilist jalajälge.	Õppesisu Inimene uurib ökosüsteeme. Süsinikuringe ökosüsteemides. Kohastumine füüsikalise-keemiliste tingimustega/elukeskkonnaga. Inimtegevus, tehnoloogia ja looduslik tasakaal. Energia tarbimine ja materjalide taaskasutamine. Mõisted: süsinikuringe, kohanemine ja kohastumine, kasvuhooneefekt. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) süsinikuringe uurimine puu ja puidu näitel, sh puu vanuse määramine aastarõngaste järgi; 2) kodu või kooliümbruse ökosüsteemide ja pinnamoe uurimine satelliitpiltide abil; 3) füüsikalise-keemiliste keskkonnatingimuste mõju uurimine lihtsamate loodusteaduslike mudelite abil, sh kasvuhooneefekti simuleerimine; 4) taimede ja loomade kohastumuslike muutuste uurimine veebimaterjalide põhjal; 5) ühe toote (näiteks paberi) ringluse uurimine toorainest kuni taaskasutuseni; 6) toote valmistamine taaskasutatavatest materjalidest; 7) pere ökoloogilise jalajälje arvutamine ja analüüs.

14.5 Bioloogia III kooliaste

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Bioloogia õpetamisega taotletakse, et õpilane:

- tunneb huvi bioloogia ja teiste loodusteaduste vastu ning saab aru nende tähtsusest ja seostest igapäevaelus ning inimühiskonna ja tehnoloogia arengus;
- suhtub vastutustundlikult elukeskkonnasse, väärtustades bioloogilist mitmekesisust, jätkusuutlikku ja vastutustundlikku eluviisi ning säästva arengu põhimõtteid;
- on omandanud ülevaate elusloodusest, selle tähtsamatest protsessidest, organismide omavahelistest suhetest ja seostest eluta keskkonnaga ning kasutab korrektset bioloogiasõnavara;
- lahendab probleeme, rakendades selleks muu hulgas loodusteaduslikku meetodit, ning langetab otsuseid, tuginedes teaduslikele, sotsiaalsetele, majanduslikele ja eetilise-moraalsetele seisukohtadele ning õigusaktidele;
- plaanib, teeb ja analüüsib loodusteaduslikke uuringuid ning esitab saadud tulemusi;
- kasutab erinevaid infoallikaid ning hindab kriitiliselt neis sisalduvat teavet;
- kasutab bioloogiat õppides tehnoloogiavahendeid, sh IKT võimalusi;
- saab ülevaate bioloogiaga seotud elukutsetest ning bioloogiateadmiste ja -oskuste vajalikkusest erinevates töövaldkondades;
- arendab loodusteaduste- ja tehnoloogiaalast kirjaoskust, loovust ja süsteemset mõtlemist ning on motiveeritud elukestvaks õppeks.

14.5.1 Bioloogia õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes

Klass	Õpitulemused	Õppesisu
7. kl	1. Bioloogia uurimisvaldkond Õpilane: 1) selgitab bioloogia seost teiste loodusteaduste ja igapäevaeluga ning tehnoloogia arenguga; 2) analüüsib bioloogiateadmiste ja -oskuste vajalikkust erinevates elukutsetes; 3) võrdleb loomade, taimede, seente, algloomade ja bakterite välistunnuseid;	Bioloogia sisu ja seos teiste loodusteadustega ning roll tänapäeva tehnoloogia arendamisel. Bioloogia peamised uurimismeetodid: vaatlused ja eksperimendid. Loodusteadusliku meetodi etapid ja rakendamine. Organismide jaotamine loomadeks, taimedeks, seenteks, algloomadeks ja bakteriteks, nende välistunnuste võrdlus. Eri organismirühmade esindajate eluavaldused. Põhimõisted: bioloogia, organism, vaatlus, eksperiment.
	4) jaotab organisme nende pildi ja kirjelduse alusel loomadeks, taimedeks ning seenteks; 5) seostab eluavaldused erinevate organismirühmadega; 6) teeb märgpreparaate ning kasutab neid uurides valgusmikroskoopi; 7) väärtustab usaldusväärseid järeldusi tehes loodusteaduslikku meetodit.	Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) märgpreparaadi valmistamine ning erinevate objektide võrdlemine mikroskoobiga; 2) eri organismirühmade välistunnuste võrdlemine reaalse objektide või veebist saadud info alusel.

2. Selgroogsete loomade tunnused Õpilane: 1) seostab imetajate, lindude, roomajate, kahepaiksete ja kalade välistunnuseid nende elukeskkonnaga; 2) analüüsib selgroogsete loomade erinevate meelte olulisust sõltuvalt nende elupaigast ja -viisist; 3) analüüsib erinevate selgroogsete loomade osa looduses ja inimtegevuses; 4) leiab ning analüüsib infot loomade kaitse, püügi ja jahi kohta; 5) väärtustab selgroogsete loomade kaitsmist.	Loomade jaotamine selgrootuteks ja selgroogseteks. Selgroogsete loomade välistunnuste seos elukeskkonnaga. Selgroogsete loomade peamised meeleorganid orienteerumiseks elukeskkonnas. 25 Selgroogsete loomade juhtivate meelte sõltuvus loomade eluviisist. Imetajate, lindude, roomajate, kahepaiksete ja kalade osa looduses ning inimtegevuses. Loomade püügi, jahi ning kaitsega seotud reeglid. Selgroogsete loomade roll ökosüsteemides. Põhimõisted: selgroogne loom, selgrootu loom, meeleelund, elukeskkond, elupaik. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: selgroogsete loomade elutegevuse analüüsimine ja nende mitmekesisuse kaardistamine kooli lähiümbruses.
3. Selgroogsete loomade aine- ja energiavahetus Õpilane: 1) analüüsib aine- ja energiavahetuse erinevate protsesside omavahelisi seoseid ning selgitab nende avaldumist looduses ja inimese igapäevaelus; 2) seostab toidu hankimise viisi ja seedeelundkonna eripära selgroogse looma toiduobjektidega; 3) selgitab ja võrdleb erinevate selgroogsete loomade	Aine- ja energiavahetuse põhiprotsessid. Toiduobjektidest tingitud erinevused taim- ja loomtoidulistel ning segatoidulistel selgroogsetel loomadel. Toidu hankimise viisid ja nendega seonduvad kohastumused. Selgroogsete loomade seedeelundkonna eripära sõltuvalt toidust: hammaste ehitus, soolestiku pikkus ja toidu seedimise aeg. Selgroogsete loomade erinevate rühmade hingamiselundite ehituse ja talitluse mitmekesisus: lõpused vees ja kopsud õhkkeskkonnas elavatel organismidel, kopsude eripära

	hingamiselundite talitlust;	lindudel, naha kaudu hingamine. Püsi- ja kõigusoojaste loomade kehatemperatuuri muutused. Selgroogsete loomade eri rühmade
	4) võrdleb püsi- ja kõigusoojaseid organisme ning toob nende kohta näiteid; 5) analüüsib selgroogsete eri rühmade südame ehituse ja vereringe eripära ning seostab neid püsi- ja kõigusoojasusega; 6) võrdleb selgroogsete loomade kohastumusi püsiva kehatemperatuuri tagamisel; 7) hindab ebasoodsate aastaegade üleelamise viise selgroogsetel loomadel.	südame ja vereringe võrdlus ning ebasoodsate aastaegade üleelamise viisid. Põhimõisted: ainevahetus, hingamine, seedimine, organ, süda, suur vereringe, väike vereringe, lõpus, kops, õhukott, magu, soolestik, kloak, püsisoojane, kõigusoojane, loomtoidulisus, taimtoidulisus, segatoidulisus, lepiskala, röövkala, röövloom, saakloom. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: valikuliselt uurimistöö toidu või hapniku mõjust organismide elutegevusele.

	4. Selgroogsete loomade paljunemine ja areng Õpilane: 1) analüüsib kehasisese ja kehavälise viljastumise ning lootelise arengu eeliseid selgroogsete loomade rühmadel ning toob selle kohta näiteid; 2) toob näiteid selgroogsete loomade kohta, kel esineb kehasisene või kehaväline viljastumine; 3) hindab otsese ja moondega arengu olulisust ning toob selle kohta näiteid; 4) võrdleb noorte selgroogsete loomade eri rühmade toitmise, kaitsmise ja õpetamise tähtsust.	Selgroogsete loomade paljunemist mõjutavad tegurid. Kehasisese viljastumise võrdlus kehavälisega. Erinevate selgroogsete loomade kehasisese ja kehavälise lootelise arengu võrdlus. Sünnitus ja lootejärgne areng. Moondega ja otsese arengu võrdlus. Järglaste eest hoolitsemine (toitmine, kaitsmine, õpetamine) erinevatel selgroogsetel loomadel ning hoolitsemisvajaduse seos paljunemise ja arengu eripäraga. Põhimõisted: lahksugulisus, suguline paljunemine, munarakk, seemnerakk, viljastumine, kehasisene viljastumine, kehaväline viljastumine, haudumine, otsene areng, moondega areng.
8. kl	5. Taimede tunnused ja eluprotsessid Õpilane: 1) võrdleb eri taimerühmadele iseloomulikku välisehitust, paljunemisviisi, kasvukohta ja levikut; 2) analüüsib taimede osa looduse kui terviküsteemi jätkusuutlikkuse tagamisel ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid; 3) selgitab, kuidas on teadmised taimedest vajalikud erinevate elukutsete esindajatele;	Taimede peamised ehituse ja talitluse erinevused võrreldes selgroogsete loomadega. Õis-, paljasseemne-, sõnajalg- ja sammaltaimede ning vetikate välisehituse põhijooned. Taimede osa looduses ja inimtegevuses. Taimede uurimise ja kasvatamisega seotud elukutsed. Eri taimerühmadele iseloomuliku paljunemise, kasvukoha ja leviku võrdlus. Taimeraku võrdlus loomarakuga. Taime- ja loomaraku peamiste osade ehitus ning talitus. Õistaimede organite ehituse ja talitluse kooskõla. Fotosünteesi üldine kulg, selle tähtsus ja seos hingamisega. Tõusev ja laskuv vool taimedes. Suguline ja mittesuguline paljunemine, putuk- ja tuultolmlejate

4) eristab looma- ja taimerakku ning nende peamisi osi joonistel ja mikrofotodel; 5) analüüsib õistaimede organite ehituse sõltuvust nende ülesannetest, taime kasvukohast ning paljunemise ja levimise viisist; seostab taimeorganite talitlust ainete liikumisega taimes; 6) koostab ja analüüsib skeeme fotosünteesi lähteainetest, lõppsaadustest ja protsessi mõjutavatest tingimustest ning selgitab fotosünteesi osa taimede, loomade, seente ja bakterite elutegevuses; 7) analüüsib sugulise ja mittesugulise paljunemise eeliseid erinevate taimede näitel, võrdleb erinevaid paljunemis-, tolmlemis- ja levimisviise ning toob nende kohta näiteid; 8) suhtub taimedesse kui elusorganismidesse vastutustundlikult.	taimede võrdlus, taimede kohastumus levimiseks, sh loom- ja tuulleviks. Seemnete idanemiseks ja taimede arenguks vajalikud tingimused. Põhimõisted: rakk, rakukest, rakumembraan, rakutuum, mitokonder, klorofüll, kloroplast, kromoplast, vakuool, kude, õhulõhe, tõusev vool, laskuv vool, fotosüntees, anorgaaniline aine, orgaaniline aine, õis, tolmuks, emakas, tolmlamine, seeme, vili, käbi, mittesuguline paljunemine, eoseline paljunemine, eos, vegetatiivne paljunemine. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) taimede mitmekesisuse kaardistamine kooli lähiümbruses; 2) fotosünteesi mõjutavate tegurite uurimine praktilise töö või arvutimudeliga.

	6. Seente tunnused ja eluprotsessid Õpilane: 1) võrdleb seeni taimede ja selgroogsete loomadega; 2) kirjeldab seente ehituse ja talitluse mitmekesisust ning toob selle kohta näiteid; 3) selgitab seente ja samblike paljunemise viise ning arenguks vajalikke tingimusi; 4) analüüsib parasiitluse ja sümbioosi osa looduses; 5) selgitab samblikke moodustavate seente ja vetikate vastastikmõju; 6) põhjendab, miks samblikud saavad asustada kasvukohti, kus taimed ei kasva; 7) analüüsib seente ning samblike osa looduses ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid; 8) väärtustab seeni ja samblikke eluslooduse tähtsate osadena.	Seente välisehituse ja peamiste talitluste võrdlus taimede ja loomadega. Seente välisehituse mitmekesisus tavalisemate kott- ja kandseente näitel. Seente paljunemine eoste ja pungumise teel. Toitumine surnud ja elusatest organismidest, parasitism ja sümbioos. Eoste levimise viisid ja idanemiseks vajalikud tingimused. Käärimiseks vajalikud tingimused. Inimeste ja taimede nakatumine seenhaigustesse ning selle vältimine. Samblikud kui seente ja vetikate kooseluvorm. Samblike mitmekesisus, nende erinevad kasvuvormid ja kasvukohad. Samblike toitumise eripära, uute kasvukohtade esmaasustamine. Seente ja samblike osa looduses ning inimtegevuses. Põhimõisted: ainurakne, hulkrakne, käärimine, pungumine, sümbioos, mükoriisa. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) seente välistunnuste võrdlemine, kasutades näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale;
		2) seente ehituse uurimine mikroskoobiga; 3) uurimistöö hallitus- või pärmseente arengut mõjutavate tegurite leidmiseks; 4) praktiline töö või arvutimudeli kasutamine õhu saastatuse

		hindamiseks samblike leviku alusel.
	7. Selgrootute loomade tunnused ja eluprotsessid Õpilane: 1) võrdleb erinevate selgrootute loomade kohastumusi elukeskkonnas; 2) analüüsib erinevate selgrootute loomade osa looduses ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid; 3) seostab liikumisorganite ehitust selgrootute loomade eri rühmadele omaste liikumisviiside ja elupaigaga; 4) analüüsib selgrootute loomarühmade esindajate erinevate meelte arengutaseme seost elupaiga ja toitumisviisiga; 5) analüüsib lahk- ja liitsugulisuse eeliseid selgrootute loomade erinevatel rühmadel; 6) hindab otsese, täis- ja vaegmoondelise arengu eeliseid ning toob nende kohta näiteid; 7) selgitab parasiitse eluviisiga organismide arengu vältel peremeesorganismi, toiduobjekti ja/või elupaiga vahetamise tähtsust; 8) väärtustab selgrootuid loomi eluslooduse olulise osana.	Selgrootute loomade üldiseloomustus ja võrdlus selgroogsetega. Käsnaade, ainuõõssete, usside, limuste, lüliljalgsete ja okasnahksete peamised välistunnused, levik ning tähtsus looduses ja inimese elus. Lüliljalgsete (koorikloomade, ämblikulaadsete ja putukate) välisehituse võrdlus. Tavalisemate putukarühmade ja limuste välistunnuste erinevused. Vabalt elavate ning parasiitse eluviisiga selgrootute loomade kohastumused hingamiseks ja toitumiseks. Selgrootute hingamine lõpuste, kopsude ja trahheedega. Selgrootute loomade erinevad toidu hankimise viisid ja organid. Usside, limuste ning lüliljalgsete liit- ja lahsugulisus. Peremeesorganismi ning vaheperemehe vaheldumine usside arengus. Paljunemise ja arengu eripära otsese, täismoondelise ning vaegmoondelise arenguga loomadel. Põhimõisted: trahhee, lihtsilm, liitsilm, suised, kombits, tundel, liitsugulisus, täismoondega areng, vaegmoondega areng, vastne, parasitism, peremees, vaheperemees. Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

		1) selgrootute loomarühmade iseloomulike välistunnuste võrdlemine, kasutades näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale; 2) lülijalgsete loomade välistunnuste võrdlemine luubi või mikroskoobiga; 3) praktiline töö või arvutimudeli kasutamine keskkonna saastatuse hindamiseks selgrootute leviku alusel.
	8. Mikroorganismide ehitus ja eluprotsessid	Bakterite ja algloomade põhitunnuste võrdlus loomade ning taimedega. Vabalt elavate ja parasiitse eluviisiga mikroorganismide
	Õpilane: 1) võrdleb bakterite ja algloomade ehitust loomade ja taimedega ning viiruste ehituslikku eripära rakulise ehitusega; 2) selgitab bakterite ja algloomade levikut erinevates elupaikades, sh aeroobses ning anaeroobses keskkonnas; 3) analüüsib ning selgitab bakterite ja algloomade tähtsust looduses ning inimtegevuses; 4) selgitab toidu bakteriaalse riknemise eest kaitsmise viise; 5) hindab kiire paljunemise ja püsieoste moodustumise olulisust bakterite levikul; 6) teab, kuidas vältida inimese sagedasemaid bakter- ja	levik ning tähtsus. Bakterite aeroobne ja anaeroobne eluviis ning parasitism. Käärimiseks vajalikud tingimused. Bakterite paljunemine ja levik. Bakterhaigustesse nakatumine ja haiguste vältimine. Bakterite osa looduses ja inimtegevuses. Viiruste ehituse ja talitluse eripära. Viirustega nakatumine, peiteaeg, haigestumine ja tervenemine. Mikroorganismidega seotud elukutsed. Põhimõisted: bakter, algloom, viirus, silmtäpp, pooldumine, aeroobne eluviis, anaeroobne eluviis. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) bakterite elutegevust mõjutavate tegurite uurimine

viirushaigusi, ning väärtustab tervislikke eluviise; 7) selgitab mikroorganismidega seotud elukutseid; 8) väärtustab bakterite tähtsust looduses ja inimese elus.	arvutimudeliga; 2) bakterite leviku hindamine bakterikultuuri kasvatades.
9. Ökoloogia ja keskkonnakaitse Õpilane: 1) selgitab populatsioonide, liikide, ökosüsteemide ja biosfääri struktuuri ning toob selle kohta näiteid; 2) selgitab loodusliku tasakaalu kujunemist ökosüsteemides, hindab inimtegevuse positiivset ja negatiivset mõju populatsioonide ja ökosüsteemide muutumisele ning võimalusi lahendada keskkonnaprobleeme; 3) analüüsib diagrammidel ja tabelites esitatud infot ökoloogiliste tegurite mõju kohta organismide arvukusele; 4) hindab liigisisese ja liikidevahelise konkurentsi tähtsust loomade ning taimede näitel; 5) lahendab biomassi püramiidi ülesandeid; 6) lahendab bioloogilise mitmekesisuse kaitsega seotud dilemma probleeme;	Organismide jaotamine liikidesse. Populatsioonide, ökosüsteemi ja biosfääri struktuur. Looduslik tasakaal. Eluta ja eluslooduse tegurid (ökoloogilised tegurid) ning nende mõju eri organismirühmadele. Biomassi juurdekasvu püramiidi moodustumine ning toiduahela lülide arvukuse leidmine. Inimmõju populatsioonidele ja ökosüsteemidele. Bioloogilise mitmekesisuse tähtsus. Liigi- ja elupaigakaitse Eestis. Inimtegevus keskkonnaprobleemide lahendamisel. Põhimõisted: liik, populatsioon, levila, ökosüsteem, kooslus, eluta looduse tegurid, eluslooduse tegurid, aineringe, konkurents, looduslik tasakaal, keskkonnakaitse, looduskaitse, bioloogiline mitmekesisus, biosfäär. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) praktiline uuring populatsioonide arvukuse sõltuvuse kohta ökoloogilistest teguritest;

	7) väärtustab bioloogilist mitmekesisust ning suhtub vastutustundega ja säästvalt erinevatesse ökosüsteemidesse ning elupaikadesse.	2) arvutimudeliga seoste leidmine toiduahela lülide arvukuse ja biomassi juurdekasvu vahel; 3) biomassi püramiidi ülesannete lahendamine; 4) loodusliku tasakaalu muutumise seaduspärasuste uurimine arvutimudeliga.
9. kl	10. Inimese elundkonnad Öpilane: 1) seostab inimese elundkondi nende põhiülesannetega; 2) selgitab naha ülesandeid; 3) analüüsib naha ehituse ja talitluse kooskõla kompimis-, kaitse-, termoregulatsiooni- ja eritusfunktsiooni täites; 4) väärtustab naha tervishoiuga seotud tervislikku eluviisi.	Inimese elundkondade põhiülesanded. Naha ehitus ja ülesanded infovahetuses väliskeskkonnaga. Põhimõisted: tugi- ja liikumiselundkond, seedeelundkond, närvisüsteem, vereringe, hingamiselundkond, erituselundkond, suguelundkond, nahk.

11. Luud ja lihased Õpilane: 1) eristab joonisel või mudelil inimese skeleti peamisi luid ning lihaseid; 2) võrdleb imetaja, linnu, kahepaikse, roomaja ning kala luustikku; 3) seostab luude ja lihaste ehitust ning talitlust; 4) selgitab luudevaheliste ühenduste tüüpe ja toob nende kohta näiteid; 5) võrdleb sile-, vööt- ja südamelihaste ehitust ning talitlust; 6) selgitab luumurru ning lihase venituse ja rebendi olemust ning nende tekkepõhjust; 7) analüüsib treeningu mõju tugi- ja liikumiselundkonnale; 8) peab oluliseks enda tervislikku treenimist.	Luude ja lihaste osa inimese ning teiste selgroogsete loomade tugi- ja liikumiselundkonnas. Luude ehituse iseärasused. Luudevaheliste ühenduste tüübid ja tähtsus. Inimese luustiku võrdlus teiste selgroogsete loomadega. Lihaste ehituse ja talitluse kooskõla. Luu- ja lihaskoe mikroskoopiline ehitus ning selle seos talitlusega. Treeningu mõju tugi- ja liikumiselundkonnale. Luumurdude, lihasvenituste ja -rebendite olemus ning tekkepõhjused. Põhimõisted: toes, luu, lihas, liiges. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) loomsete kudede ehituse võrdlemine mikroskoobiga; 2) uurimistöö lihasväsimuse tekke ja treenituse seosest.
12. Vereringe Õpilane:	Südame ning suure ja väikese vereringe osa inimese aine- ja energiavahetuses. Inimese ning teiste imetajate vereringeelundkonna erisused võrreldes teiste selgroogsete loomadega. Erinevate veresoonte ehituslik ja talitluslik seos. Vere koostisosade ülesanded.

1) analüüsib inimese vereringeelundkonna jooniseid ja skeeme ning selgitab nende alusel elundkonna talitlust; 2) seostab südame, erinevate veresoonte ja vere koostisosade ehituse eripära nende talitlusega; 3) selgitab viiruste põhjustatud muutusi raku elutegevuses ning immuunsüsteemi osa bakter- ja viirushaiguste tõkestamisel ning neist tervenemisel; 4) väärtustab tervislikke eluviise, mis väldivad HIViga nakatumist; 5) selgitab treeningu mõju vereringeelundkonnale; 6) seostab inimese sagedasemaid südame- ja veresoonkonnahaigusi nende tekkepõhjustega, sh suitsetamise ja ebatervisliku toitumisega; 7) väärtustab südant, vereringeelundkonda ja immuunsüsteemi tugevdavat ning säästvat eluviisi.	Vere osa organismi immuunsüsteemis. Immuunsuse kujunemine: lühi- ja pikaajaline immuunsus. Immuunsüsteemi ja vaksineerimise osa bakter- ja viirushaiguste vältimisel. Immuunsüsteemi häired, allergia, AIDS. Treeningu mõju vereringeelundkonnale. Südamelihase ala- ja ülekoormuse tagajärjed. Veresoonte lupjumise ning kõrge ja madala vererõhu põhjused ja tagajärjed. Põhimõisted: süda, veresoon, arter, veen, kapillaar, arteriaalne veri, venoosne veri, vererõhk, elektrokardiogramm, hemoglobiin, punane vererakk, valge vererakk, vereliistak, vereplasma, hüübimine, lümf, lümfisõlm, antikeha, immuunsus, immuunsüsteem, HIV, AIDS. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: uurimistöö füüsilise koormuse mõjust pulsile või vererõhule.

13. Seedimine ja eritamine Õpilane: 1) koostab ning analüüsib seedeelundkonna ehituse jooniseid ja skeeme ning selgitab nende alusel toidu seedimist ja toitainete imendumist; 2) selgitab valkude, rasvade, süsivesikute, vitamiinide, mineraalainete ja vee ülesandeid inimorganismis ning nende üle- või alatarbimisega kaasnevaid probleeme; 3) hindab neerude, kopsude, naha ja soolestiku osa jääkainete eritamisel; 4) järgib tervisliku toitumise põhimõtteid.	Inimese seedeelundkonna ehitus ja talitus. Organismi energiavajadust mõjutavad tegurid. Tervislik toitumine, üle- ja alakaalulisuse põhjused ning tagajärjed. Neerude üldine tööpõhimõte vere püsiva koostise tagamisel. Kopsude, naha ja soolestiku eritamisülesanne. Põhimõisted: ensüüm, vitamiin, sülg, maks, sapp, peensool, jämesool, neer, uriin. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) inimese energiavajadust mõjutavate tegurite uurimine praktilise tööga või arvutimudeliga; 2) isikliku toitumisharjumuse analüüs.
14. Hingamine Õpilane: 1) analüüsib hingamiselundkonna ehituse ja talitluse kooskõla;	Hingamiselundkonna ehituse ja talitluse seos. Sisse- ja väljahingatava õhu koostise võrdlus. Hapniku ülesanne rakkudes. Organismi hapnikuvajadust määravad tegurid ja hingamise

2) koostab ning analüüsib jooniseid ja skeeme hingamiselundkonna ehitusest ning sisse- ja väljahingatava õhu koostisest ning selgitab nende alusel hingamise olemust; 3) analüüsib treeningu mõju hingamiselundkonnale; 4) selgitab hingamiselundite levinumate haiguste tekkepõhjusi ja haiguste vältimise võimalusi; 5) suhtub vastutustundlikult oma hingamiselundkonna tervisesse.	regulatsioon. Treeningu mõju hingamiselundkonnale. Hingamiselundkonna levinumad haigused ning nende ärahoidmine. Põhimõisted: hingetoru, kopsutoru, kopsusomp, hingamiskeskus, raku hingamine. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: praktilise töö või arvutimudeliga kopsumahu, hingamissügavuse ja -sageduse ning omastatava hapniku hulga seoste uurimine.
15. Paljunemine ja areng Õpilane: 1) võrdleb naise ja mehe suguelundkonna ehitust ning talitlust; 2) võrdleb inimese muna- ja seemnerakkude ehitust ning arengut; 3) selgitab sagedasemate suguhaiguste levimise viise ja neisse haigestumise vältimise võimalusi; 4) analüüsib munaraku viljastumist mõjutavaid tegureid; 5) lahendab pere plaanimisega seotud dilemmaprobleeme; 6) selgitab muutusi inimese loote arengus; 7) seostab inimorganismi anatoomilisi vanuselisi muutusi talitluslike muutustega.	Mehe ja naise suguelundkonna ehituse ning talitluse võrdlus. Muna- ja seemnerakkude küpsemine. Suguelundkonna tervishoid, suguhaiguste levik, haigestumise vältimise võimalused. Munaraku viljastumine, loote areng, raseduse kulg ja sünnitus. Pere plaanimine, abordiga kaasnevad riskid. Inimorganismi talitluse muutused sünnist surmani. Põhimõisted: emakas, munasari, seemnesari, munand, ovulatsioon, sperma, munajuha, loode, platsenta, nabanöör, sünnitamine, kliiniline surm, bioloogiline surm.

	16. Talitluste regulatsioon Õpilane: 1) selgitab kesk- ja piirdenärvisüsteemi põhiülesandeid; 2) seostab närviraku ehitust selle talitlusega; 3) koostab ja analüüsib refleksikaare skeeme ning selgitab nende alusel selle talitlust; 4) seostab erinevaid sisenõrenäärmeid nende toodetavate hormoonidega; 5) kirjeldab hormoonide ülesandeid ja toob nende kohta näiteid;	Kesk- ja piirdenärvisüsteemi ehitus ning ülesanded. Närviraku ehitus ja rakuosade ülesanded. Refleksikaare ehitus ja talitus. Närvisüsteemi tervishoid. Peamiste sisenõrenäärmete toodetavate hormoonide ülesanded. Elundkondade koostöö inimese terviklikkuse tagamisel. Närvisüsteemi ja hormoonide osa elundkondade talitluste regulatsioonis. Põhimõisted: peaaju, seljaaju, närv, närvirakk, retseptor, närviimpulss, dendriit, neuriit, refleks, sisenõrenäärmed, hormoon. Praktilised tööd ja IKT rakendamine:
	6) selgitab närvisüsteemi ja hormoonide osa elundkondade talitluste regulatsioonis; 7) suhtub kriitiliselt närvisüsteemi kahjustavate ainete tarbimisse.	1) uurimistöö reaktsioonikiirust mõjutavate tegurite määramiseks ja õpilaste reaktsioonikiiruse võrdlemiseks; 2) refleksikaare töö uurimine arvutimudeliga.

17. Infovahetus väliskeskkonnaga Õpilane: 1) analüüsib silma osade ja suuraju nägemiskeskuse koostööd nägemisaistingu tekkimisel ning tõlgendamisel; 2) selgitab kaug- ja lühinägelikkuse tekkepõhjusti ning nägemishäirete vältimise ja korrigeerimise viise; 3) seostab kõrva ehitust kuulmis- ja tasakaalumeelega; 4) võrdleb ning seostab haistmis- ja maitsmismeelega seotud organite ehitust ning talitlust; 5) väärtustab meeleelundeid säästvat eluviisi.	Silma ehituse ja talitluse seos. Nägemishäirete vältimine ja korrigeerimine. Kõrvade ehituse seos kuulmis- ja tasakaalumeelega. Kuulmishäirete vältimine ja korrigeerimine. Haistmis- ja maitsmismeelega seotud organite ehituse ja talitluse seosed. Põhimõisted: pupill, lääts, võrkkest, vikerkest, kollatähn, kepike, kolvike, lühinägevus, kaugelenägevus, väliskõrv, keskkõrv, sisekõrv, kõrvalest, trummikile, kuulmeluud, kuulmetõri, tigu, poolringkanalid. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) uurimistöö meeleelundite tundlikkuse määramiseks; 2) nägemisaistingu tekke ja kuulmise uurimine arvutimudeliga.

18. Pärilikkus ja muutlikkus Õpilane: 1) analüüsib pärilikkuse ja muutlikkuse osa inimese tunnuste näitel; 2) selgitab DNA, geenide ning kromosoomide seost ja osa pärilikkuses ning geenide pärandumist ja avaldumist; 3) lahendab dominantsete ja retsessiivsete geenialleelide avaldumisega seotud lihtsamaid geneetikaülesandeid; 4) hindab päriliku ja mittepäriliku muutlikkuse osa inimese tunnuste näitel ning analüüsib diagrammidel ja tabelites esitatud infot mittepäriliku muutlikkuse ulatusest; 5) hindab organismide geneetilise muutmise võimalusi, tuginedes teaduslikele ja teistele olulistele seisukohtadele; 6) analüüsib pärilike ja päriliku eelsoodumusega haiguste vältimise võimalusi;	Pärilikkus ja muutlikkus organismide tunnuste kujunemisel. DNA, geenide ja kromosoomide osa pärilikkuses. Geenide pärandumine ja nende määratud tunnuste avaldumine. Lihtsamate geneetikaülesannete lahendamine. Päriliku muutlikkuse tähtsus. Mittepäriliku muutlikkuse tekkepõhjused ja tähtsus. Organismide pärilikkuse muutmise võimalused ning sellega kaasnevad teaduslikud ja eetilised küsimused. Pärilike ja päriliku eelsoodumusega haiguste võrdlus ning haigestumise vältimine. Geenitehnoloogia tegevusvaldkond ja sellega seotud elukutsed. Põhimõisted: pärilik muutlikkus, mittepärilik muutlikkus, mutatsioon, kromosoom, DNA, geen, dominantsus, retsessiivsus, geenitehnoloogia. Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

	7) kirjeldab geenitehnoloogia tegevusvaldkondi ning sellega seotud elukutseid; 8) suhtub mõistvalt inimeste pärilikku ja mittepärilikku mitmekesisusse.	1) pärilikkuse seaduspärasuste avaldumise ja muutlikkuse tekkemehhanismide uurimine arvutimudeliga; 2) uurimistöö mittepäriliku muutlikkuse ulatusest vabalt valitud organismide tunnuste põhjal.
	19. Evolutsioon Õpilane: 1) selgitab bioloogilise evolutsiooni olemust ja toob selle kohta näiteid; 2) toob näiteid evolutsiooni tõendite kohta; 3) seostab olelusvõitlust loodusliku valikuga; 4) analüüsib liikide tekke ja muutumise üldist kulgu; 5) hindab suuremate evolutsiooniliste muutuste osa organismide mitmekesisustumises ja levikus; 6) võrdleb inimese ja teiste selgroogsete evolutsiooni; 7) seostab evolutsiooniteooria seisukohti loodusteaduste arenguga.	Bioloogilise evolutsiooni olemus, põhisuunad ja tõendid. Loodusliku valiku kujunemine olelusvõitluse tagajärjel. Liikide teke ja muutumine. Kohastumise tähtsus organismide evolutsioonis. Evolutsiooni tähtsamad etapid. Inimese evolutsiooni eripära. Põhimõisted: evolutsioon, looduslik valik, olelusvõitlus, kohastumine, kohastumus, ristumisbarjäär, fossiil. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: evolutsioonitegurite uurimine arvutimudeliga.

14.6 Geograafia III kooliaste

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Geograafia õpetamisega taotletakse, et õpilane:

- tunneb huvi geograafia ning teiste loodus- ja sotsiaalteaduste vastu ning saab aru nende tähtsusest igapäevaelus ja ühiskonna arengus;
- on omandanud ülevaate looduses ja ühiskonnas toimuvatest nähtustest ning protsessidest, nende ruumilisest paiknemisest ja vastastikustest seostest;

- väärtustab nii kodukoha, Eesti kui ka teiste maade looduslikku ja kultuurilist mitmekesisust;
- mõistab inimtegevuse sõltumist Maa piiratud ressurssidest ja inimtegevuse tagajärgi keskkonnale; suhtub vastutustundlikult keskkonnasse, järgides säästva arengu põhimõtteid;
- rakendab loodusteaduslikku meetodit probleeme lahendades, plaanib ja teeb uurimistöid, vaatlusi ja mõõdistamisi ning tõlgendab ja esitab saadud tulemusi;
- kasutab teabeallikaid ja hindab kriitiliselt neis sisalduvat geograafiainfot ning loeb ja mõtestab lihtsat loodusteaduslikku teksti;
- on omandanud ülevaate geograafiaga seotud elukutsetest ning mõistab geograafiateadmiste ja -oskuste vajalikkust erinevates töövaldkondades;
- mõistab loodusteaduste- ja tehnoloogiaalase kirjaoskuse olulisust igapäevaelus, on loov ning motiveeritud elukestvaks õppeks.

14.6.1 Geograafia õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes

Klass	Õpitulemused	Õppesisu
7. kl	1. Kaardiõpetus Õpilane: 1) leiab vajaliku kaardi teatmeteostest või internetist ning kasutab atlase kohanime registrit; 2) määrab suundi kaardil kaardivõrgu ja looduses kompassi järgi; 3) mõõdab vahemaid, kasutades kaardil erinevalt esitatud mõõtkava ning looduses sammupaari; 4) määrab etteantud koha geograafilised koordinaadid ja leiab koordinaatide järgi asukoha; 5) määrab ajavööndite kaardi järgi kellaaja erinevuse maakera eri kohtades; 6) koostab lihtsa plaani etteantud kohast; 7) kasutab trüki- ja digitaalsetid kaarte, tabeleid, graafikuid, diagramme, jooniseid, pilte ja tekste, et leida infot, kirjeldada protsesse ja nähtusi, leida nendevahelisi seoseid ning teha järeldusi.	Maa kuju ja suurus. Kaartide mitmekesisus ja otstarve. Üldgeograafilised ja temaatilised kaardid, sh maailma ja Euroopa poliitiline kaart. Trüki- ja digitaalsed kaardid, sh interaktiivsed kaardid. Mõõtkava, vahemaade mõõtmine looduses ja kaardil. Suundade määramine looduses ja kaardil. Asukoht ja selle määramine, geograafilised koordinaadid. Ajavööndid. Põhimõisted: plaan, kaart, üldgeograafiline ja teemakaart, digitaalne kaart, interaktiivne kaart, satelliidifoto, aerofoto, asimuut, leppemärgid, mõõtkava, suure- ja väikesemõõtkavaline kaart, kaardi üldistamine, poolus, paralleel, ekvaator, meridiaan, algmeridiaan, geograafiline laius, geograafiline pikkus, geograafilised koordinaadid, kaardivõrk, ajavöönd, maailmaaeg, vööndiaeg, kohalik päikeseaeg, kuupäevaraja. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: info leidmiseks interaktiivse kaardi kasutamine (vahemaade mõõtmine, aadressi järgi otsing, koordinaatide määramine, objektide leidmine ja tähistamine).

	2. Geoloogia Õpilane: 1) kirjeldab jooniste järgi Maa siseehitust ja toob näiteid selle uurimise võimaluste kohta;	Maa siseehitus. Laamad ja laamade liikumine. Maavärinad. Vulkaaniline tegevus. Inimeste elu ja majandustegevus seismilistes ning vulkaanilistes piirkondades. Kivimid ja nende teke.
	2) iseloomustab etteantud jooniste ja kaartide järgi laamade liikumist ning laamade servaaladel esinevaid geoloogilisi protsesse: vulkanismi, maavärinaid, pinnavormide ja kivimite teket ning muutumist; 3) teab maavärinate ja vulkaanipursete tekkepõhjust, näitab kaardil nende peamisi esinemispiirkondi, toob näiteid tagajärgede kohta ning oskab võimaliku ohu puhul käituda; 4) toob näiteid inimeste elu ja majandustegevuse kohta seismilistes ning vulkaanilistes piirkondades; 5) selgitab kivimite murenemist, murendmaterjali ärakannet ja settimist ning sette- ja tardkivimite teket; 6) iseloomustab ja tunneb nii looduses kui ka pildil liiva, kruusa, savi, moreeni, graniiti, liivakivi, lubjakivi, põlevkivi ja kivisütt ning toob näiteid nende kasutamise kohta; 7) mõistab geoloogiliste uuringute vajalikkust ja omab ettekujutust geoloogide tööst.	Põhimõisted: maakoos, vahevöö, tuum, mandriline ja ookeaniline maakoos, laam, kurrutus, magma, vulkaan, magmakolle, vulkaani lõõr, kraater, laava, tegutsev ja kustunud vulkaan, kuumaveeallikas, geiser, maavärin, murrang, seismilised lained, epitsenter, fookus, tsunami, murenemine, murendmaterjal, sete, settekivim, tardkivim, paljand, kivistis ehk fossiil. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) kivimite (liivakivi, lubjakivi, põlevkivi, kivisöe, graniidi) ja setete (liiva, kruusa, savi) kirjeldamine ning võrdlemine; 2) teabeallikate põhjal lühiülevaate või esitluse koostamine ühest geoloogilisest nähtusest (maavärinast või vulkaanist) või mõne piirkonna iseloomustamine geoloogilisest aspektist.

3. Pinnamood Õpilane: 1) on omandanud ülevaate maailma mägisema ja tasasema reljeefiga piirkondadest, nimetab ning leiab kaardil mäestikud, mägismaad, kõrgemad tipud ja tasandikud (kiltmaad, lauskmaad, madalikud, alamikud); 2) kirjeldab suure mõõtkavaga kaardi järgi pinnavorme ja pinnamoodi; 3) iseloomustab piltide, jooniste ja kaardi järgi etteantud koha pinnamoodi ning pinnavorme; 4) kirjeldab joonise ja kaardi järgi maailmamere põhjareljeefi ning seostab ookeani keskaheliku ja süvikute paiknemise laamade liikumisega;	Pinnavormid ja pinnamood. Pinnamoe kujutamine kaartidel. Mäestikud ja mägismaad. Inimese elu ja majandustegevus mägise pinnamoega aladel. Tasandikud. Inimese elu ja majandustegevus tasase pinnamoega aladel. Maailmamere põhjareljeef. Pinnamoe ja pinnavormide muutumine aja jooksul. Põhimõisted: pinnamood ehk reljeef, samakõrgusjoon ehk horisontaal, absoluutne kõrgus, suhteline kõrgus, profiiljoon, pinnavorm, mägi, mäeahelik, mäestik, mägismaa, tasandik, kiltmaa, madalik, alamik, mandrilava, mandrinõlv, ookeani keskmäestik, süvik, erosioon, uhtorg. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: kaartide ja muude teabeallikate järgi ühe piirkonna pinnavormide ja pinnamoe iseloomustuse koostamine.

5) toob näiteid pinnavormide ja pinnamoe muutumise kohta erinevate tegurite (murenemise, tuule, vee, inimtegevuse) toimetel; 6) toob näiteid inimeste elu ja majandustegevuse kohta mägistel ja tasastel aladel, mägedes liikumisega kaasnevate riskide ning nende vältimise võimaluste kohta.	
4. Rahvastik Õpilane: 1) iseloomustab etteantud riigi geograafilist asendit; 2) nimetab ja näitab maailmakaardil suuremaid riike ning linnu; 3) toob näiteid rahvaste kultuurilise mitmekesisuse kohta ja väärtustab eri rahvaste keelt ja traditsioone; 4) leiab kaardilt ning nimetab maailma tihedamalt ja hõredamalt asustatud alad ning kirjeldab rahvastiku paiknemist etteantud riigis; 5) iseloomustab kaardi ja jooniste järgi maailma või mõne piirkonna rahvaarvu muutumist; 6) kirjeldab linnastumist, toob näiteid linnastumise põhjuste ja linnastumisega kaasnevate probleemide kohta.	Riigid maailma kaardil. Erinevad rassid ja rahvad. Rahvastiku paiknemine ja tihedus. Maailma rahvaarv ja selle muutumine. Linnastumine. Põhimõisted: riik, poliitiline kaart, geograafiline asend, rahvastik, rass, rahvastiku tihedus, linnastumine, linn, linnastu. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: kaartide ja muude teabeallikate järgi ühe riigi üldandmete ning sümboolika leidmine, geograafilise asendi ja rahvastiku paiknemise iseloomustamine.

8. kl	5. Kliima Õpilane: 1) teab, mis näitajatega iseloomustatakse ilma ja kliimat; 2) leiab teavet Eesti ja muu maailma ilmaolude kohta ning teeb selle põhjal praktilisi järeldusi oma tegevust ja riietust plaanides; 3) selgitab päikeseikiirguse jaotumist Maal ning teab aastaaegade vaheldumise põhjusi; 4) kirjeldab joonise järgi üldist õhuringlust; 5) selgitab ookeanide, merede ja pinnamoe mõju kliimale;	Ilm ja kliima. Kliimadiagrammid ja kliimakaardid. Kliimat kujundavad tegurid. Päikeseikiirguse jaotumine Maal. Aastaaegade kujunemine. Temperatuuri ja õhurõhu seos. Üldine õhuringlus. Ookeanide, merede ja pinnamoe mõju kliimale. Kliimavöötmel. Ilma ja kliima mõju inimtegevusele. Põhimõisted: ilm, kliima, ilmakaart, kliimakaart, kliimadiagramm, kuu ja aasta keskmine temperatuur, päikeseikiirgus, õhumass, passaadid, mandriline ja mereline kliima, briisid, lumepiir, tuulepealne ja tuulealune nõlv, kliimavööde. Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

6) leiab kliimavõõtmete kaardil põhi- ja vahekliimavõõtmed ning viib tüüpilise kliimadiagrammi kokku vastava kliimavõõtmega; 7) iseloomustab ja võrdleb temaatiliste kaartide ja kliimadiagrammide järgi etteantud kohtade kliimat ning selgitab erinevuste põhjusi; 8) toob näiteid ilma ja kliima mõju kohta inimtegevusele.	1) internetist ilmaandmete leidmine ja nende põhjal ilma kirjeldamine etteantud kohas; 2) kliima võrdlemine kliimakaartide ja -diagrammide järgi kahes etteantud kohas ning erinevuste selgitamine.
6. Veestik Õpilane: 1) seostab etteantud piirkonna veekogude arvukuse ja veetaseme muutused kliimaga; 2) kirjeldab ja võrdleb teabeallikate järgi meresid, sh Läänemerd, ning toob esile erinevuste põhjused; 3) kirjeldab ja võrdleb jooniste, fotode, sh satelliidifotode ja kaartide põhjal jõgesid ning vee kulutavat, edasikandvat ja kuhjavat tegevust erinevatel lõikudel; 4) põhjendab teabeallikate, sh kliimadiagrammide järgi veetaseme muutumist jões; 5) iseloomustab teabeallikate põhjal järvi ja veehoidlad ning nende kasutamist; 6) iseloomustab veeringet, selgitab vee ning veekogude tähtsust	Veeressursside jaotumine Maal. Veeringe. Maailmameri ja selle osad. Temperatuur, soolsus ja jääolud maailmamere eri osades. Mägi- ja tasandikujõed, vooluvee mõju pinnamoe kujunemisele. Jõgede veerežiim, üleujutused. Järved ja veehoidlad. Veekogude kasutamine ja kaitse. Põhimõisted: veeringe, maailmameri, ookean, laht, väin, sisemeri, ääremeri, vee soolsus, lang, voolukiirus, pörke- ja laugvee, soot, jõeorg, sälk-, lamm- ja kanjonorg, delta, kõrgvesi, madalvesi, üleujutus, soolajärv. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) jooniste, fotode, sh satelliidifotode ja kaartide järgi vooluvee kulutava ja kuhjava tegevuse uurimine etteantud jõe erinevatel lõikudel;

looduses ja inimtegevusele ning toob näiteid vee kasutamise ja kaitse vajaduse kohta.	2) teabeallikate järgi ülevaate koostamine etteantud mere kohta.
7. Loodusvööndid Õpilane: 1) tunneb joonistel ja piltidel ära loodusvööndid ning iseloomustab kaardi järgi nende paiknemist; 2) kirjeldab loodusvööndite kliimat, veestikku, mullatekke tingimusi, tüüpilisi taimi ja loomi ning analüüsib nendevahelisi seoseid;	Looduskomponentide (kliima, muldade, taimkatte, loomastiku, veestiku, pinnamoe) vastastikused seosed. Loodusvööndid ja nende paiknemise seaduspärasused. Jäävöönd. Tundra. Parasvöötme okasja lehtmets. Parasvöötme rohtla. Vahemereline põõsastik ja mets. Kõrb. Savann. Ekvatoriaalne vihmamets. Kõrgusvööndilisus erinevates mäestikes. Inimtegevus ja keskkonnaprobleemid erinevates loodusvööndites ning mäestikes.

3) tunneb ära loodusvööndite tüüpilised kliimadiagrammid ning joonistel ja pildidel maastiku, taimed, loomad ja mullad; 4) teab kõrgusvööndilisuse tekkepõhjusi ning võrdleb kõrgusvööndilisust eri mäestikes; 5) selgitab liustike tekkepõhjusi ning kirjeldab nende paiknemist ja tähtsust; 6) toob näiteid looduse ja inimtegevuse vastastikmõju kohta erinevates loodusvööndites ja mäestikes; 7) kirjeldab ja võrdleb teabeallikate põhjal etteantud piirkondi: geograafilist asendit, pinnamoodi, kliimat, veestikku, mullastikku, taimestikku, maakasutust, loodusvarasid, rahvastikku, asustust, teedevõrku ja majandust ning analüüsib nendevahelisi seoseid.	Põhimõisted: loodusvöönd, põhja- ja lõunapöörijoon, seniit, põhja- ja lõunapolaarjoon, polaaröö ja -päev, igikelts, taiga, stepp, preeria, oaas, kõrbestumine, leet-, must- ja punamuld, erosioon, bioloogiline mitmekesisus, põlisrahvas, kõrgusvööndilisus, kõrgmäestik, metsapiir, mandri- ja mägiliustik, Arktika, Antarktika. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) teabeallikate põhjal etteantud piirkonna iseloomustuse koostamine, kus on analüüsitud looduskomponentide vastastikuseid seoseid ning inimtegevust ja keskkonnaprobleeme; 2) ühe loodusvööndi kohta mõistekaardi koostamine.

9. kl	8. Euroopa ja Eesti geograafiline asend, pinnamood ning geoloogia Õpilane: 1) iseloomustab etteantud Euroopa riigi, sh Eesti geograafilist asendit; 2) kirjeldab ja võrdleb kaardi järgi etteantud piirkonna, sh Eesti pinnavorme ja pinnamoodi; 3) seostab Euroopa suuremaid pinnavorme geoloogilise ehitusega; 4) kirjeldab jooniste, temaatiliste kaartide ning geokronoloogilise skaala järgi Eesti geoloogilist ehitust; 5) iseloomustab kaardi järgi maavarade paiknemist Euroopas, sh Eestis; 6) iseloomustab mandrijää tegevust pinnamoe kujundajana Euroopas, sh Eestis; 7) nimetab ning leiab Euroopa ja Eesti kaardil mäestikud, kõrgustikud, kõrgemad tipud, tasandikud: lauskmaad, lavamaad, madalikud, alamikud.	Euroopa ja Eesti asend, suurus ning piirid. Euroopa pinnamood. Pinnamoe seos geoloogilise ehitusega. Eesti pinnamood. Eesti geoloogiline ehitus ja maavarad. Mandrijää tegevus Euroopa, sh Eesti pinnamoe kujunemises. Põhimõisted: loodusgeograafiline ja majandusgeograafiline asend, Eesti põhikaart, maastik, kõrg- ja madalmäestik, lauskmaa, kurdmäestik, noor ja vana mäestik, platvorm, kilp, geokronoloogiline skaala, kõrgustik, madalik, lavamaa, mandrijää, moreen, moreenküngas, voor, moreentasandik. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) Eesti ja mõne teise Euroopa riigi geograafilise asendi võrdlemine; 2) teabeallikate põhjal ülevaate koostamine kodumaakonna pinnamoest ja maavaradest ning seostamine geoloogilise ehitusega.

9. Euroopa ja Eesti kliima Õpilane: 1) kirjeldab Euroopa, sh Eesti kliima regionaalseid erinevusi ja selgitab kliimat kujundavate tegurite mõju etteantud koha kliimale; 2) iseloomustab ilmakaardi järgi etteantud koha ilma (õhurõhk, kõrg- või madalrõhuala, soe ja külm front, sademed, tuuled); 3) mõistab kliimamuutuste uurimise tähtsust ja toob näiteid tänapäevaste uurimisvõimaluste kohta; 4) toob näiteid kliimamuutuste võimalike tagajärgede kohta.	Euroopa, sh Eesti kliimat kujundavad tegurid. Regionaalsed kliimaerinevused Euroopas. Eesti kliima. Euroopa ilmakaart. Kliimamuutuste võimalikud tagajärjed Euroopas. Põhimõisted: samatemperatuurijoon ehk isoterm, õhurõhk, hoovus, läänetuuled, kõrg- ja madalrõhuala, soe ja külm front, tsüklon, antitsüklon. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: internetiandmete järgi ilma võrdlemine etteantud kohtades ning erinevuste põhjendamine.
10. Euroopa ja Eesti veestik Õpilane: 1) iseloomustab Läänemere eripära ja keskkonnaprobleeme ning toob näiteid nende lahendamise võimaluste kohta; 2) kirjeldab ja võrdleb eriilmelisi Läänemere rannikulõike: pank-, laid- ja skäärrannikut; 3) selgitab põhjavee kujunemist ja liikumist, põhjavee kasutamist kodukohas ning põhjaveega seotud probleeme Eestis; 4) teab soode levikut Euroopas, sh Eestis, ning selgitab soode	Läänemere eripära ja selle põhjused. Läänemeri kui piiriveekogu, selle majanduslik kasutamine ja keskkonnaprobleemid. Läänemere eriilmelised rannikud. Põhjavee kujunemine ja liikumine. Põhjaveega seotud probleemid Eestis. Sood Euroopas, sh Eestis. Põhimõisted: valgla, veelahe, riimvesi, pankrannik, laidrannik, skäärrannik, luide, maasäär, rannavall, põhjavesi, veega küllastunud ja küllastamata kihid, põhjavee tase, vett läbilaskvad ning vett pidavad kivimid ja setted. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: kodukoha joogivee omaduste

ökoloogilist ja majanduslikku tähtsust; 5) kirjeldab Euroopa, sh Eesti rannajoont ja veestikku, nimetab ning näitab Euroopa ja Eesti kaardil suuremaid lahtesid, väinu, saari, poolsaari, järvi ning jõgesid.	ja kasutamise uurimine.
11. Euroopa ja Eesti rahvastik Õpilane: 1) otsib teabeallikaist infot riikide rahvastiku kohta, toob näiteid rahvastiku uurimise ja selle olulisuse kohta;	Euroopa, sh Eesti rahvaarv ja selle muutumine. Sünnimuse, suremuse ja loomuliku iibe erinevused Euroopa riikides. Rahvastiku soolis-vanusealine koosseis ja rahvastiku vananemisega kaasnevad probleemid. Ränded ja nende põhjused. Eesti rahvuslik koosseis ja selle kujunemine. Rahvuslik mitmekesisus Euroopas.

2) analüüsib teabeallikate järgi Euroopa või mõne piirkonna, sh Eesti rahvaarvu ning selle muutumist; 3) iseloomustab ja analüüsib teabeallikate, sh rahvastikupüramiidi järgi etteantud riigi, sh Eesti rahvastikku ja selle muutumist; 4) toob näiteid rahvastiku vananemisega kaasnevate probleemide kohta Euroopas, sh Eestis, ning nende lahendamise võimaluste kohta; 5) selgitab rännete põhjusi, toob konkreetseid näiteid Eestist ja mujalt Euroopast; 6) iseloomustab Eesti rahvuslikku koosseisu ning toob näiteid Euroopa kultuurilise mitmekesisuse kohta.	Põhimõisted: rahvaloendus, rahvastikuregister, sündimus, suremus, loomulik iive, rahvastikupüramiid, rahvastiku vananemine, ränne ehk migratsioon, sisseränne, väljaränne, vabatahtlik ränne, sundränne, pagulased, rahvuslik koosseis. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) teabeallikate järgi oma maakonna või koduasula rahvastiku analüüsimine; 2) rahvastikupüramiidi põhjal rahvastiku soolis-vanuselise koosseisu analüüsimine etteantud Euroopa riigis.
12. Euroopa ja Eesti asustus Õpilane: 1) analüüsib kaardi järgi rahvastiku paiknemist Euroopas, sh Eestis; 2) analüüsib linnade tekke, asukoha ja arengu vahelisi seoseid Euroopa, sh Eesti näitel; 3) nimetab linnastumise põhjusi, toob näiteid linnastumisega kaasnevate probleemide kohta Euroopas, sh Eestis, ja kirjeldab nende lahendamise võimalusi;	Rahvastiku paiknemine Euroopas. Linnad ja maa-asulad. Linnastumise põhjused ja linnastumine Euroopas. Rahvastiku paiknemine Eestis. Eesti asulad. Linnastumisega kaasnevad majandus-, sotsiaalne ja keskkonnaprobleemid. Põhimõisted: linnastumine, linnastu, valglinnastumine. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: lühiuurimuse koostamine koduasulast.

4) võrdleb linna ja maa-asulaid ning analüüsib linna- ja maaelu erinevusi; 5) nimetab ning näitab kaardil Euroopa riike ja pealinnu ning Eesti suuremaid linnu.	
13. Euroopa ja Eesti majandus Õpilane: 1) analüüsib loodusressursside, tööjõu, kapitali ja turgude mõju Eesti majandusele ning toob näiteid majanduse spetsialiseerumise kohta;	Majandusressursid. Majanduse struktuur, uued ja vanad tööstusharud. Energiaallikad, nende kasutamise eelised ja puudused. Euroopa energiamajandus ja energiaprobleemid. Eesti energiamajandus. Põlevkivi kasutamine ja keskkonnaprobleemid. Euroopa peamised majanduspiirkonnad.

2) rühmitab majandustegevused esmasektori, tööstuse ja teeninduse vahel; 3) selgitab energiamajanduse tähtsust, toob näiteid energiaallikate ja energiatootmise mõju kohta keskkonnale; 4) analüüsib soojus-, tuuma- ja hüdroelektrijaama või tuulepargi kasutamise eeliseid ning puudusi elektrienergiat tootes; 5) analüüsib teabeallikate järgi Eesti energiamajandust; iseloomustab põlevkivi kasutamist energiat tootes; 6) toob näiteid Euroopa, sh Eesti energiaprobleemide kohta; 7) teab energia säästmise võimalusi ning väärtustab säästlikku energia tarbimist; 8) toob näiteid Euroopa peamiste majanduspiirkondade kohta.	Põhimõisted: majanduskaardid, majandusressursid, taastuvad ja taastumatud loodusvarad, kapital, tööjõud, tööjõu kvaliteet, esmasektor, tööstus, teenindus, energiamajandus, energiaallikad: soojus-, tuuma-, hüdro-, tuule- ja päikeseenergia. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: kahe Euroopa riigi energiaallikate kasutamise analüüsimine elektrienergia tootmisel.
14. Euroopa ja Eesti põllumajandus ning toiduainetööstus Õpilane: 1) toob näiteid taime- ja loomakasvatuse kohta; 2) iseloomustab põllumajanduse arengueeldusi Eestis ja põhjendab spetsialiseerumist; 3) kirjeldab mulda kui ressursi; 4) toob näiteid eri tüüpi põllumajandusettevõtete kohta Euroopas, sh Eestis;	Põllumajanduse arengut mõjutavad looduslikud tegurid. Eri tüüpi põllumajandusettevõtted ja toiduainetööstus Euroopas. Eesti põllumajandus ja toiduainetööstus. Põllumajandusega seotud keskkonnaprobleemid. Põhimõisted: taimekasvatus ja loomakasvatus, maakasutus, haritav maa, looduslik rohumaa, taimekasvuperiood, looma- ja taimekasvatustalud, istandused.

5) toob näiteid kodumaise toidukauba eeliste kohta ja väärtustab Eesti tooteid; 6) toob näiteid põllumajandusega seotud keskkonnaprobleemide ja nende lahendamise võimaluste kohta.	Praktilised tööd ja IKT rakendamine: toidukaupade päritolu uurimine ning kodu- ja välismaise kauba osatähtsuse hindamine tootegrupiti.
15. Euroopa ja Eesti teenindus Õpilane: 1) toob näiteid erinevate teenuste kohta;	Teenindus ja selle jaotumine. Turism kui kiiresti arenev majandusharu. Turismi liigid. Euroopa peamised turismiressursid. Turismiga kaasnevad keskkonnaprobleemid. Eesti turismimajandus. Transpordi liigid, nende eelised ja puudused sõitjate ning erinevate kaupade veol. Euroopa peamised transpordikoridorid. Eesti transport.

2) iseloomustab ja analüüsib teabeallikate järgi etteantud Euroopa riigi, sh Eesti turismi arengueeldusi ja turismimajandust; 3) toob näiteid turismi positiivsete ja negatiivsete mõjude kohta riigi või piirkonna majandus- ja sotsiaalelule ning looduskeskkonnale; 4) analüüsib transpordiliikide eeliseid ja puudusi reisijate ning erinevate kaupade veol; 5) toob näiteid Euroopa peamiste transpordikoridoride kohta; 6) iseloomustab ning analüüsib teabeallikate järgi eri transpordiliikide osa Eesti-sisestes sõitjate- ja kaubavedudes; 7) toob näiteid transpordiga seotud keskkonnaprobleemide ja nende lahendamise võimaluste kohta ning väärtustab keskkonnasäästlikku transpordi kasutamist.	Põhimõisted: isiku- ja äriteenused, avaliku ja erasektori teenused, turism, transport, transiitveod. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) teabeallikate põhjal ülevaate koostamine oma linna või maakonna turismiarengu eeldustest ja peamistest vaatamisväärsustest; 2) reisi marsruudi ja graafiku koostamine, kasutades teabeallikaid.

14.7 Füüsika III kooliaste

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Füüsika õpetamisega taotletakse, et õpilane:

- tunneb huvi füüsika ja teiste loodusteaduste vastu ning saab aru nende tähtsusest igapäevaelus ja ühiskonna arengus;
- on omandanud argielus toimimiseks ja elukestvaks õppimiseks vajalikke füüsikateadmisi ning protsessioskusi;
- oskab probleeme lahendades rakendada loodusteaduslikku meetodit;
- on omandanud ülevaate füüsika keelest ja oskab seda lihtsamatel juhtudel kasutada;
- arendab loodusteadusteksti lugemise ja mõistmise oskust, õpib teatmeteostest ning internetist leidma füüsikateavet;
- väärtustab ühiskonna jätkusuutlikku arengut ning suhtub vastutustundlikult loodusesse ja ühiskonnasse;
- on omandanud ülevaate füüsika seosest tehnika ja tehnoloogiaga ning vastavatest elukutsetest, hindab füüsikas omandatud teadmisi ja oskusi karjääri plaanides; arendab loodusteaduste- ja tehnoloogiaalast kirjaoskust, loovust ja süsteemset mõtlemist ning on motiveeritud elukestvaks õppeks.

14.7.1 Füüsika õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes

	Õpitulemus	Õppesisu
8.klass	VALGUSÕPETUS Valgus ja valguse sirgjooneline levimine Õpilane: 1) selgitab Päikese kui valgusallika tähtsaid tunnuseid; 2) selgitab mõistete valgusallikas, valgusallikate liigid ja liitvalgus olulisi tunnuseid; 3) teab seose, et optiliselt ühtlases keskkonnas levib valgus sirgjooneliselt, tähendust. Valguse peegeldumine Õpilane: 1) teab peegeldumise ja valguse neeldumise tähtsaid tunnuseid, kirjeldab seost teiste nähtustega ning kasutab neid praktikas; 2) nimetab mõistete langemisnurk, peegeldumisnurk ja mattpind olulisi tunnuseid; 3) selgitab peegeldumisseadust (s.o valguse peegeldumisel on peegeldumisnurk võrdne langemisnurgaga) ja selle tähendust, kirjeldab seose õigsust kinnitavat katset ning kasutab seost praktikas; 4) toob näiteid tasapeegli, kumer- ja nõguspeegli kasutamise kohta.	Valgusallikas. Valgus kui liitvalgus. Päike. Täht. Valgus kui energia. Valguse spektraalne koostis. Valguse sirgjooneline levimine. Peegeldumisseadus. Tasapeegel, eseme ja kujutise sümmeetrilisus. Mattpind. Valguse peegeldumise nähtus looduses ja tehnikas. Kuu faaside teke. Kumer- ja nõguspeegel. Valguse murdumine. Prisma. Kumerläätis. Nõgusläätis. Läätsede fookuskaugus. Läätsede optiline tugevus. Silm. Luup. Kaug- ja lühinägelikkus. Fotoaparaat. Valguse murdumise nähtus looduses ja tehnikas. Kehade värvus. Valguse neeldumine, valgusfilter.

Valguse murdumine Õpilane: 1) kirjeldab valguse murdumise tähtsaid tunnuseid, selgitab seost teiste nähtustega ning kasutab neid probleeme lahendades; 2) kirjeldab mõistete murdumisnurk, fookus, tõeline kujutis ja näiv kujutis olulisi tunnuseid; 3) selgitab fookuskauguse ja läätse optilise tugevuse tähendust ning mõõtmise viisi, teab kasutatavat mõõtühikut; 4) selgitab valguse murdumise seaduspärasust, s.o valguse üleminekul ühest keskkonnast teise murdub valguskiir sõltuvalt valguse kiirusest ainetes kas pinna ristsirge poole või pinna ristsirgest eemale; selgitab seose $D = \frac{1}{f}$ tähendust ning kasutab seost probleeme lahendades; 5) kirjeldab kumerlääts, nõguslääts, prillide ja valgusfiltrite otstarvet ning toob nende kasutamise näiteid; 6) teeb eksperimendi, mõõtes kumerlääts fookuskaugust või tekitades kumerläätsesga esemest suurendatud või vähendatud kujutise, oskab kirjeldada tekkinud kujutist, konstrueerida katseseadme joonist, millele kannab eseme, läätse ja ekraani omavahelised kaugused, ning töödelda katseandmeid.	Põhimõisted: täht, täis- ja poolvari, langemis-, murdumis- ning peegeldumisnurk, mattpind, fookus, lääts, fookuskaugus, optiline tugevus, tõeline kujutis, näiv kujutis, prillid. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) läätsede ja kujutiste uurimine; 2) läätsede optilise tugevuse määramine; 3) täis- ja poolvarju uurimine; 4) valguskiire murdumist kinnitavate nähtuste uurimine; 5) värvuste ja värvilise valguse uurimine valgusfiltritega; 6) Robotite abil valguste intensiivsuse ja värvuste määramine.

MEHAANIKA Liikumine ja jõud Õpilane: 1) kirjeldab nähtuse liikumine olulisi tunnuseid ja seost teiste nähtustega; 2) selgitab pikkuse, ruumala, massi, pindala, tiheduse, kiiruse, keskmise kiiruse ja jõu tähendust ning mõõtmise viise, teab kasutatavaid mõõtühikuid; 3) teab seose $l = v \cdot t$ tähendust ja kasutab seost probleeme lahendades; 4) kasutab liikumisgraafikuid liikumise kirjeldamiseks;	Mass kui keha inertsuse mõõt. Aine tihedus. Kehade vastastikmõju. Jõud kui keha kiireneva või aeglustuva liikumise põhjustaja. Kehale mõjuva jõu rakenduspunkt. Jõudude tasakaal ja keha liikumine. Liikumine ja jõud looduses ning tehnikas. Gravitatsioon. Päikesesüsteem. Raskusjõud. Hõõrdumine, hõõrdejõud. Kehade elastsus ja

5) teab, et seose vastastikmõju tõttu muutuvad kehade kiirused seda vähem, mida suurem on keha mass; 6) teab seose $\rho = \frac{m}{V}$ tähendust ning kasutab seost probleeme lahendades; 7) selgitab mõõteriistade mõõtejoonlaud, nihik, mõõtesilinder ja kaalud otstarvet ja kasutamise reegleid ning kasutab mõõteriistu praktikas; 8) korraldab eksperimendi, mõõtes proovikeha massi ja ruumala, töötleb katseandmeid, teeb katseandmete põhjal vajalikud arvutused ning teeb tabeliandmete põhjal järelduse proovikeha materjali kohta; 9) teab, et kui kehale mõjuvad jõud tasakaalustavad üksteist, siis on keha paigal või liigub ühtlaselt sirgjooneliselt; 10) teab jõudude tasakaalu kehade ühtlase liikumise korral. Kehade vastastikmõju Õpilane: 1) kirjeldab nähtuste vastastikmõju, gravitatsioon, hõõrdumine ja deformatsioon tähtsaid tunnuseid, selgitab seost teiste nähtustega ning kasutab neid nähtusi probleeme lahendades; 2) selgitab Päikesesüsteemi ehitust; 3) nimetab mõistete raskusjõud, hõõrdejõud ja elastsusjõud olulisi tunnuseid; 4) teab seose $F = m \cdot g$ tähendust ning kasutab seost probleeme lahendades; 5) selgitab dünamomeetri otstarvet ja kasutamise reegleid ning kasutab dünamomeetrit	plastsus. Deformeerimine, elastsusjõud. Dünamomeetri tööpõhimõte. Vastastikmõju esinemine looduses ja selle rakendamine tehnikas. Rõhk. Pascali seadus. Manomeeter. Maa atmosfäär. Õhurõhk. Baromeeter. Rõhk vedelikes erinevatel sügavustel. Üleslükkejõud. Keha ujumine, ujumise ja uppumise tingimus. Areomeeter. Rõhk looduses ja selle rakendamine tehnikas. Töö. Võimsus. Energia, kineetiline ja potentsiaalne energia. Mehaanilise energia jäävuse seadus. Lihtmehhanism, kasutegur. Lihtmehhanismid looduses ja nende rakendamine tehnikas. Võnkumine. Võnkumise amplituud, periood, sagedus. Lained. Heli, heli kiirus, võnkesageduse ja heli kõrguse seos. Heli valjus. Elusorganismide hääleaparaat. Kõrv ja

jõude mõõtes; 6) korraldab eksperimendi, mõõtes dünamomeetriga proovikehade raskusjõudu ja hõõrdejõudu kehade liikumise korral, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi uurimusküsimuses sisalduva hüpoteesi kehtivuse kohta; 7) toob näiteid jõudude kohta looduses ja tehnikas ning loetleb nende rakendusi. Rõhumisjõud looduses ja tehnikas Õpilane: 1) nimetab nähtuse ujumine olulisi tunnuseid ja seoseid teiste nähtustega ning selgitab seost teiste nähtustega ja kasutamist praktikas; 2) selgitab rõhu tähendust, nimetab mõõtühikuid ja kirjeldab mõõtmise viisi;	kuulmine. Müra ja mürakaitse. Võnkumiste avaldumine looduses ja rakendamine tehnikas. Põhimõisted: tihedus, kiirus, mass, jõud, gravitatsioon, raskusjõud, hõõrdejõud, elastsusjõud, rõhk, üleslükkejõud, mehaaniline töö, võimsus, potentsiaalne energia, kineetiline energia, kasutegur, võnkeamplituud, võnkesagedus, võnkeperiood, heli kõrgus.

3) kirjeldab mõisteid õhurõhk ja üleslükkejõud; 4) sõnastab seosed, et rõhk vedelikes ja gaasides antakse edasi igas suunas ühtviisi (Pascali seadus) ning et ujumisel ja heljumisel on üleslükkejõud võrdne kehale mõjuva raskusjõuga; 5) selgitab seoste $p = \frac{F}{S}$; $p = \rho \cdot g \cdot h$; $F = \rho \cdot V \cdot g$ tähendust ja kasutab neid probleeme lahendades; 6) selgitab baromeetri otstarvet ja kasutamise reegleid; 7) teeb eksperimendi, mõõtes erinevate katsetingimuste korral kehale mõjuvat üleslükkejõudu. Mehaaniline töö ja energia Õpilane: 1) selgitab mehaanilise töö, mehaanilise energia ja võimsuse tähendust ning määramisviisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid; 2) selgitab mõisteid potentsiaalne energia, kineetiline energia ja kasutegur; 3) selgitab seoseid, et: a) keha saab tööd teha ainult siis, kui tal on energiat; b) tehtud töö on võrdne energia muutusega; c) keha või kehade süsteemi mehaaniline energia ei teki ega kao, energia võib ainult muunduda ühest liigist teise (mehaanilise energia jäävuse seadus); d) kogu tehtud töö on alati suurem kasulikust tööst; e) ükski lihtmehhanism ei anna võitu töös (energia jäävuse seadus lihtmehhanismide korral); 4) selgitab seoste $A = F \cdot s$ ja $N = \frac{A}{t}$ tähendust ning kasutab neid probleeme lahendades;	Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) keha ainelise koostise uurimine (tuntud ainete tiheduse määramine); 2) raskusjõu ja hõõrdejõu seose uurimine dünamomeetriga; 3) üleslükkejõu uurimine; 4) pendli võnkumise uurimine; 5) keha liikumise uurimine ning mõistetega töö, energia, võimsus ja ülekanne tutvumine, kasutades ja programmeerides roboteid.

	5) selgitab lihtmehhanismide kang, kaldpind, pöör ja hammasülekanne otstarvet, kasutamise viise ning ohutusnõudeid. Võnkumine ja laine Õpilane: 1) kirjeldab nähtuste võnkumine, heli ja laine olulisi tunnuseid ning seost teiste nähtustega; 2) selgitab võnkeperioodi ja võnkesageduse tähendust ning mõõtmise viisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid;	
	3) nimetab mõistete võnkeamplituud, heli valjus, heli kõrgus ja heli kiirus olulisi tunnuseid; 4) korraldab eksperimendi, mõõtes niitpendli (vedrupendli) võnkeperioodi sõltuvust pendli pikkusest, proovikeha massist ja võnkeamplituudist, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi uurimisküsimuses sisalduva hüpoteesi kohta.	
9.klass	ELEKTRIÕPETUS Elektriline vastastikmõju Õpilane: 1) kirjeldab nähtuste kehade elektriseerimine ja elektriline vastastikmõju tähtsaid tunnuseid ning selgitab seost teiste nähtustega; 2) loetleb mõistete elektriseeritud keha, elektrilaeng, elementaarlaeng, keha	Kehade elektriseerimine. Elektrilaeng. Elementaarlaeng. Elektriväli. Juht. Isolaator. Laetud kehadega seotud nähtused looduses ja tehnikas. Vabad laengukandjad. Elektrivool metallis ja ioone sisaldavas lahuses. Elektrivoolu toimed.

elektrilaeng ja elektriväli olulisi tunnuseid; 3) selgitab seoseid, et samanimeliste elektrilaengutega kehad tõukuvad, erinimeliste elektrilaengutega kehad tõmbuvad, ning seoste õigsust kinnitavat katset; 4) korraldab eksperimendi, et uurida kehade elektriseerumist ja nendevahelist mõju, ning teeb järeldusi elektrilise vastastikmõju suuruse kohta. Elektrivool Õpilane: 1) loetleb mõistete elektrivool, vabad laengukandjad, elektrijuht ja isolaator olulisi tunnuseid; 2) nimetab nähtuste elektrivool metallis ja elektrivool ioone sisaldavas lahuses tähtsaid tunnuseid, selgitab seost teiste nähtustega ning kasutamist praktikas; 3) selgitab mõiste voolutugevus tähendust, nimetab voolutugevuse mõõtühiku ning selgitab ampermeetri otstarvet ja kasutamise reegleid; 4) selgitab seoseid, et juht soojeneb elektrivoolu toimel, elektrivooluga juht avaldab magnetilist mõju, elektrivool avaldab keemilist toimet, ning selgitab seost teiste nähtustega ja kasutamist praktikas.	Voolutugevus, ampermeeter. Elektrivool looduses ja tehnikas. Vooluallikas. Vooluringi osad. Pinge, voltmeeter. Ohmi seadus. Elektritakistus. Eritakistus. Juhi takistuse sõltuvus materjalist ja juhi mõõtmetest. Takisti. Juhtide jada- ja rööpühendus. Jada- ja rööpühenduse kasutamise näited. Elektrivoolu töö. Elektrivoolu võimsus. Elektrisoojendusriist. Elektriohutus. Lühis. Kaitse. Kaitsemaandus. Püsimagnet. Magnetnõel. Magnetväli. Elektromagnet. Elektrimootor ja elektrigeneraator kui energiamuundurid. Magnetnähtused looduses ja tehnikas.

Vooluring Õpilane 1) selgitab füüsikaliste suuruste pinge, elektritakistus ja eritakistus tähendust ning mõõtmise viisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid; 2) selgitab mõiste vooluring olulisi tunnuseid; 3) selgitab seoseid, et: a) voolutugevus on võrdeline pingega (Ohmi seadus) $I = \frac{U}{R}$; b) jadamisi ühendatud juhtides on voolutugevus ühesuurune $I = I_1 = I_2 = \dots$ ja ahela kogupinge on üksikjuhtide otstel olevate pingete summa $U = U_1 + U_2$; c) rööbiti ühendatud juhtide otstel on pinged ühesuurused $U = U_1 = U_2 = \dots$ ja ahela kogu voolutugevus on üksikjuhte läbivate voolutugevuste summa $I = I_1 + I_2$; d) juhi takistus $R = \rho \cdot \frac{l}{S}$; 4) kasutab eelnimetatud seoseid probleeme lahendades; 5) selgitab voltmeetri otstarvet ja kasutamise reegleid; 6) selgitab takisti kasutamise otstarvet ja ohutusnõudeid ning toob näiteid takistite kasutamise kohta; 7) selgitab elektritarviti kasutamise otstarvet ja ohutusnõudeid ning toob näiteid elektritarvitite kasutamise kohta; 8) leiab jada- ja rööpühenduse korral vooluringi osal pinget, voolutugevuse ning takistuse; 9) korraldab eksperimendi, mõõtes otseselt voolutugevust ja pinget, arvutab takistust,	Põhimõisted: elektriseeritud keha, elektrilaeng, elementaarlaeng, elektriväli, elektrivool, vabad laengukandjad, elektrijuht, isolaator, elektritakistus, vooluallikas, vooluring, juhtide jada- ja rööpühendus, voolutugevus, pinge, lüliti, elektrenergia tarviti, elektrivoolu töö, elektrivoolu võimsus, lühis, kaitse, kaitsemaandus, magnetväli. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) kehade elektriseerimise nähtuse uurimine; 2) juhtide jada- ja rööpühenduse uurimine; 3) voolutugevuse ja pinget mõõtmine ning takistuse arvutamine; 4) elektromagneti valmistamine ja uurimine.

	töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi voolutugevuse ja pinge vahelise seose kohta. Elektrivoolu töö ja võimsus Õpilane: 1) selgitab elektrivoolu töö ja elektrivoolu võimsuse tähendust ning mõõtmise viisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid; 2) loetleb mõistete elektrienergia tarviti, lühis, kaitse ja kaitsemaandus olulisi tunnuseid; 3) selgitab valemite $A = I \cdot U \cdot t$, $N = I \cdot U$ ja $A = N \cdot t$ tähendust ja seost vastavate nähtustega ning kasutab seoseid probleeme lahendades; 4) kirjeldab elektriliste soojendusseadmete otstarvet, töötamise põhimõtet, kasutamise näiteid ja ohutusnõudeid;	

	5) leiab kasutatavate elektritarvitite koguvõimsuse ning hindab selle vastavust kaitsme väärtusega. Magnetnähtused Õpilane: 1) loetleb magnetvälja olulisi tunnuseid; 2) selgitab nähtusi Maa magnetväli ja magnetpoolused; 3) teab seoseid, et magnetite erinimelised poolused tõmbuvad, magnetite samanimelised poolused tõukuvad, et magnetvälja tekitavad liikuva elektriliselt laetud osakesed, ning selgitab nende seoste tähtsust praktikas, kirjeldades või kasutades sobivaid nähtusi; 4) selgitab voolu magnetilise toime avaldumist elektromagneti ja elektrimootori näitel, kirjeldab elektrimootori ja elektrigeneraatori töö energeetilisi aspekte ning selgitab ohutusnõudeid neid seadmeid kasutades; 5) korraldab eksperimendi, valmistades elektromagneti, uurib selle omadusi ning teeb järeldusi elektromagneti omaduste vahelise seose kohta.	

SOOJUSÕPETUS. TUUMAENERGIA Aine ehituse mudel. Soojusliikumine Õpilane: 1) kirjeldab tahkise, vedeliku, gaasi ja osakestevahelise vastastikmõju mudeleid; 2) kirjeldab soojusliikumise ja soojuspaisumise olulisi tunnuseid, seost teiste nähtustega ning kasutamist praktikas; 3) kirjeldab Celsiuse temperatuuriskaala saamist; 4) selgitab seost, et mida kiiremini liiguvad aineosakesed, seda kõrgem on temperatuur; 5) selgitab termomeetri otstarvet ja kasutamise reegleid. Soojusülekanne Õpilane: 1) kirjeldab soojusülekanne olulisi tunnuseid, seost teiste nähtustega ja selle kasutamist praktikas; 2) selgitab soojushulga tähendust ja mõõtmise viisi ning teab kasutatavaid mõõtühikuid;	Gaas, vedelik, tahkis. Aineosakeste kiiruse ja temperatuuri seos. Soojuspaisumine. Temperatuuriskaalad. Keha soojenemine ja jahtumine. Siseenergia. Soojushulk. Aine erisoojus. Soojusülekanne. Soojusjuhtivus. Konvektsioon. Soojuskiirguse seaduspärasused. Termos. Päikeseküte. Energia jäävuse seadus soojusprotsessides. Aastaaegade vaheldumine. Soojusülekanne looduses ja tehnikas. Sulamine ja tahkumine, sulamissoojus. Aurumine ja kondenseerumine, keemissoojus. Kütuse kütteväärtus. Soojustehnilised rakendused.

3) selgitab aine erisoojuse tähendust, teab seejuures kasutatavaid mõõtühikuid; 4) nimetab mõistete siseenergia, temperatuurimuut, soojusjuhtivus, konvektsioon ja soojuskiirgus tähtsaid tunnuseid; 5) sõnastab järgmised seosed ning kasutab neid soojusnähtusi selgitades: a) soojusülekande korral levib siseenergia soojemalt kehalt külmemale; b) keha siseenergiat saab muuta kahel viisil: töö ja soojusülekande teel; c) kahe keha soojusvahetuse korral suureneb ühe keha siseenergia täpselt niisama palju, kui väheneb teise keha siseenergia; d) mida suurem on keha temperatuur, seda suurema soojushulga keha ajaühikus kiirgab; e) mida tumedam on keha pind, seda suurema soojushulga keha ajaühikus kiirgab ja ka neelab; 6) selgitab seose $Q = c \cdot m(t_2 - t_1)$ või $Q = c \cdot m \cdot \Delta t$, kus $\Delta t = t_2 - t_1$, tähendust ja seost soojusnähtustega ning kasutab seoseid probleeme lahendades; 7) selgitab termose, päikesekütte ja soojustusmaterjalide otstarvet, töötamise põhimõtet, kasutamise näiteid ning ohutusnõudeid; 8) korraldab eksperimendi, mõõtes katseliselt keha erisoojuse, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi keha materjali kohta. Aine olekute muutused. Soojustehnilised rakendused Õpilane: 1) loetleb sulamise, tahkumise, aurumise ja kondenseerumise olulisi tunnuseid, seostab neid teiste nähtustega ning kasutab neid praktikas;	Aatomi mudelid. Aatomituuma ehitus. Tuuma seoseenergia. Tuumade lõhustumine ja süntees. Radioaktiivne kiirgus. Kiirguskaitse. Dosimeeter. Päike. Aatomielektrijaam. 50 Põhimõisted: soojusliikumine, soojuspaisumine, Celsiuse skaala, siseenergia, temperatuurimuut, soojusjuhtivus, konvektsioon, soojuskiirgus, sulamissoojus, keemissoojus; kütuse kütteväärtus, prooton, neutron, isotoop, radioaktiivne lagunemine, α-, β- ja γ-kiirgus, tuumareaktsioon. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: kalorimeetri tundmaõppimine ja keha erisoojuse määramine.

	2) selgitab sulamissoojuse, keemissoojuse ja kütuse kütteväärtuse tähendust ning teab kasutatavaid mõõtühikuid; 3) selgitab seoste $Q = \lambda \cdot m$, $Q = L \cdot m$ ja $Q = r \cdot m$ tähendust, seostab neid teiste nähtustega ning kasutab neid probleeme lahendades; 4) lahendab rakendussisuga osaülesanneteks taandatavaid kompleksülesandeid. Tuumenergia Õpilane: 1) nimetab aatomi tuuma, elektronkatte, prootoni, neutroni, isotoobi, radioaktiivse lagunemise ja tuumareaktsiooni olulisi tunnuseid;	
	2) selgitab seose, et kergete tuumade ühinemisel ja raskete tuumade lõhustamisel vabaneb energiat, tähendust, seostab seda teiste nähtustega; 3) iseloomustab α-, β- ja γ-kiirgust ning nimetab kiirguste erinevusi; 4) selgitab tuumareaktori ja kiirguskaitse otstarvet, töötamise põhimõtet, kasutamise näiteid ning ohutusnõudeid; 5) selgitab dosimeetri otstarvet ja kasutamise reegleid.	

14.8 Keemia III kooliaste

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Keemia õpetamisega taotletakse, et õpilane:

- märkab keemiaga seotud probleeme igapäevaelus, keskkonnas ja praktilises inimtegevuses;
- kasutab korrektselt ainekavakohast keemiterminoloogiat ja keemiasümboleid ning saab aru lihtsamast keemiatekstist;
- kasutab vajaliku teabe leidmiseks perioodilisustabelit, lahustuvustabelit ja metallide pingerida ning leiab tabelitest ja graafikutelt füüsikaliste suuruste väärtusi (lahustuvus, lahuse tihedus, sulamis- ja keemistemperatuur vms);
- mõistab keemiliste reaktsioonide võrrandites sisalduvat teavet ning koostab lihtsamaid reaktsioonivõrrandeid (õpitud reaktsioonitüüpide piires);
- rakendab teadusuuringute põhimõtteid (probleem > hüpotees > katse > järeldused);
- plaanib ja teeb ohutult lihtsamaid keemiakatseid, mõistab igapäevaelus kasutatavate kemikaalide ja materjalide ohtlikkust ning rakendab neid kasutades vajalikke ohutusnõudeid;
- teeb lihtsamaid arvutusi ainevalemite ja reaktsioonivõrrandite ning lahuste koostise alusel, kontrollib lahenduskäigu õigsust dimensioonanalüüsiga ning hindab arvutustulemuste vastavust reaalsusele;
- väärtustab tervisliku toitumise ja tervislike eluviiside põhimõtteid ning elukeskkonda ja sellesse säästvat suhtumist

14.8.1 Keemia õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes

	Õpitulemused	Õppesisu
8.klass	1. Millega tegeleb keemia? 1) võrdleb ja liigitab aineid füüsikaliste omaduste põhjal: sulamis- ja keemistemperatuur, tihedus, kõvadus, elektrijuhtivus, värvus jms (seostab varem loodusõpetuses õpituga); 2) teab keemiliste reaktsioonide esilekutsumise võimalusi, tunneb ära reaktsiooni toimumist iseloomulike tunnuste järgi; 3) järgib põhilisi ohutusnõudeid, kasutades kemikaale laboritöodes ja argielus, ning mõistab ohutusnõuete järgimise vajalikkust;	1) Ainete füüsikalised omadused (7. klassi loodusõpetuses õpitu rakendamine ainete omadusi uurides). 2) Keemilised reaktsioonid ja nende tunnused. 3) Põhilised ohutusnõuded. Kemikaalide kasutamine laboritöodes ja argielus. Ohutusnõuete järgimise vajalikkus. 4) Tähtsamad laborivahendid (katseklaas, keeduklaas, kolb, mõõtesilinder, lehter, uhmer, portselankauss, piirituslamp, katseklaasihoidja, statiiv) ning nende kasutamine praktilistes töodes.
	4) tunneb tähtsamaid laborivahendeid (nt katseklaas, keeduklaas, kolb, mõõtesilinder, lehter, uhmer, portselankauss, piirituslamp, katseklaasihoidja, statiiv) ja kasutab neid praktilisi töid tehes õigesti; 5) eristab lahuseid ja pihuseid ning toob näiteid lahuste ja pihuste kohta looduses ja igapäevaelus; 6) lahendab lahuse protsendilisel koostisel põhinevaid arvutusülesandeid (kasutades lahuse, lahusti, lahustunud aine massi ning lahuse massiprotsendi vahelisi seoseid).	5) Lahused ja pihused, pihuste alaliigid (vaht, aerosool, emulsioon, suspensioon), tarded. Lahused ja pihused looduses ning igapäevaelus. 6) Lahuste protsendilise koostise arvutused (massi järgi).

2. Aatomiehitus, perioodilisustabel. Ainete ehitus 1) selgitab aatomiehitust (seostab varem loodusõpetuses õpituga); 2) seostab omavahel tähtsamate keemiliste elementide nimetusi ja tähiseid (sümboleid) (~25, nt H, F, Cl, Br, I, O, S, N, P, C, Si, Na, K, Mg, Ca, Ba, Al, Sn, Pb, Fe, Cu, Zn, Ag, Au, Hg); loeb õigesti keemiliste elementide sümboleid aine valemis; 3) seostab keemilise elemendi asukohta perioodilisustabelis (A-rühmades) elemendi aatomi ehitusega (tuumalaeng ehk prootonite arv tuumas, elektronkihtide arv, väliskihi elektronide arv) ning koostab keemilise elemendi järjenumbri põhjal elemendi elektronskeemi (1.–4. perioodi A-rühmade elementidel); 4) teab keemiliste elementide liigitamist metallilisteks ja mittemetallilisteks ning nende paiknemist perioodilisustabelis; toob näiteid metallide ja mittemetallide kasutamise kohta igapäevaelus; 5) eristab liht- ja liitaineid (keemilisi ühendeid), selgitab aine valemi põhjal aine koostist;	1) Aatomi ehitus. 2) Keemilised elemendid, nende tähised. 3) Keemiliste elementide omaduste perioodilisus, perioodilisustabel. Perioodilisustabeli seos aatomite elektronstruktuuriga: tuumalaeng, elektronkihtide arv, väliskihi elektronide arv (elektronskeemid). 4) Keemiliste elementide metallilised ja mittemetallilised omadused, metallilised ja mittemetallilised elemendid perioodilisustabelis, metallid ja mittemetallid ning nende kasutamine igapäevaelus. 5) Liht- ja liitained (keemilised ühendid). Molekulid, aine valem. Ettekujutus keemilisest sidemest aatomite vahel molekulis (kovalentne side). 6) Ioonide teke aatomitest, ioonide laengud. Aatomite ja ioonide erinevus. Ioonidest koosnevad ained (ioonsed ained). 7) Ettekujutus ioonilisest sidemest (tutvustavalt). 8) Molekulaarsed ja mittemolekulaarsed ained.

6) eristab ioone neutraalsetest aatomitest ning selgitab ionide tekkimist ja iooni laengut; 7) selgitab kovalentse ja ioonilise sideme erinevust; 8) teab, et on olemas molekulaarsete (molekulidest koosnevate) ja mittemolekulaarsete ainete erinevus ning toob nende kohta näiteid	
3. Hapnik ja vesinik. Oksiidid 1) selgitab hapniku rolli põlemisreaktsioonides ning eluslooduses (seostab varem loodusõpetuses ja bioloogias õpituga), analüüsib osoonikihi tähtsust ja lagunemist saastamise tagajärjel; 2) kirjeldab hapniku ja vesiniku põhilisi omadusi; 3) seostab gaasi (hapniku, vesiniku, süsinikdioksiidi jt) kogumiseks sobivaid võtteid vastava gaasi omadustega (gaasi tihedusega õhu suhtes ja lahustuvusega vees); 4) määrab aine valemi põhjal tema koostiselementide oksüdatsiooniastmeid ning koostab elementide oksüdatsiooniastmete alusel oksiidide valemite; 5) koostab oksiidide nimetuste alusel nende valemite ja vastupidi; 6) koostab reaktsioonivõrrandeid tuntumate lihtainete (nt H_2, S, C, Na, Ca, Al jt) ühinemisreaktsioonide kohta hapnikuga ning	1-2) Hapnik, selle omadused ja roll põlemisreaktsioonides ning eluslooduses. Osoonikihi hõrenemine keskkonnaprobleemina. Põlemisreaktsioonid, oksiidide teke. Vesinik, selle füüsikalised omadused. 3) Gaaside kogumise võtteid. 4-5) Oksüdatsiooniaste. Oksiidide nimetused ja valemite koostamine. 6) Ühinemisreaktsioon. Lihtsamate põlemisreaktsioonide võrrandite koostamine ja tasakaalustamine. Oksiidid igapäevaelus.

	toob näiteid igapäevaelus tuntumate oksiidide ja nende tähtsuse kohta (nt H_2O, SO_2, CO_2, SiO_2, CaO, Fe_2O_3); 4. Happed ja alused – vastandlike omadustega ained 1) tunneb valemi järgi happeid, hüdroksiide (kui tuntumaid aluseid) ja soolasid; 2) seostab omavahel tähtsamate hapete ning happeanioonide valemide ja nimetusi (HCl, H_2SO_4, H_2SO_3, H_2S, HNO_3, H_3PO_4,	1) Happed, nende koostis. Tähtsamad happed. Ohutusnõuded tugevate hapete kasutamise korral. 2) Hüdroksiidide (kui tuntumate aluste) koostis ja nimetused. 3) Hapete reageerimine alustega, neutralisatsioonireaktsioon.
	H_2CO_3, H_2SiO_3); koostab hüdroksiidide ning soolade nimetuste alusel nende valemide (ja vastupidi); 3) mõistab hapete ja aluste vastandlikkust (võimet teineteist neutraliseerida); 4) hindab lahuse happelisust, aluselisust või neutraalsust lahuse pH väärtuse järgi; määrab indikaatoriga keskkonda lahuses (neutraalne, happeline või aluseline); 5) toob näiteid tuntumate hapete, aluste ja soolade kasutamise kohta igapäevaelus; 6) järgib leeliste ja tugevate hapetega töötades ohutusnõudeid; 7) koostab ning tasakaalustab lihtsamate hapete ja aluste vaheliste reaktsioonide võrrandeid, korraldab neid reaktsioone ohutult;	4) Lahuste pH-skaala, selle kasutamine ainete lahuste happelisust/aluselisust iseloomustades. Soolad, nende koostis ja nimetused. 5) Happed, alused ja soolad igapäevaelus. 6) Ohutusnõuded tugevaid aluseid (leelisi) kasutades. 7-8) Võrrandite kirjutamine ja tasakaalustamine.

	8) mõistab reaktsioonivõrrandite tasakaalustamise põhimõtet (keemilistes reaktsioonides elementide aatomite arv ei muutu).	
	5. Tuntumaid metalle 1) seostab metallide iseloomulikke füüsikalisi omadusi (hea elektri- ja soojujuhtivus, läige, plastilisus) metallilise sideme iseärasustega; 2) eristab aktiivseid, keskmise aktiivsusega ja väheaktiivseid metalle; hindab metalli aktiivsust (aktiivne, keskmise aktiivsusega või väheaktiivne) metalli asukoha järgi metallide pingereas; 3) teeb ohutusnõudeid arvestades katseid metallide ja hapete vaheliste reaktsioonide uurimiseks, võrdleb nende reaktsioonide kiirust (kvalitatiivselt), seostab kiiruse erinevust metallide aktiivsuse erinevusega ja reaktsiooni tingimustega (temperatuur, tahke aine peenestatus); 4) seostab redoksreaktsioone keemiliste elementide oksüdatsiooniastmete muutumisega reaktsioonis; 5) teab metallide käitumist keemilistes reaktsioonides redutseerijana ja hapniku käitumist oksüdeerijana;	1) Metallid, metallide iseloomulikud omadused, ettekujutus metallilisest sidemest (tutvustavalt). Metallide füüsikaliste omaduste võrdlus. 2) Erinevate metallide aktiivsuse võrdlus (aktiivsed, keskmise aktiivsusega ja väheaktiivsed metallid), metallide pingerea tutvustus. 3) Metallide reageerimine hapete lahustega. Ettekujutus reaktsiooni kiirusest (metalli ja happelahuse vahelise reaktsiooni näitel). 4-5) Metallide reageerimine hapnikuga jt lihtainetega. Keemiliste elementide oksüdatsiooniastmete muutumine keemilistes reaktsioonides. Metallid kui redutseerijad ja hapnik kui oksüdeerija. 6) Võrrandite koostamine metallidega. 7) Tähtsamad metallid ja nende sulamid igapäevaelus (Fe, Al, Cu jt). 8) Metallide korrosioon (raua näitel).

6) koostab reaktsioonivõrrandeid metallide iseloomulike keemiliste reaktsioonide kohta (metall + hapnik, metall + happelahus); 7) hindab tuntumate metallide ja nende sulamite (Fe, Al, Cu jt) rakendamise võimalusi igapäevaelus, seostades neid vastavate metallide iseloomulike füüsikaliste ning keemiliste omadustega; 8) seostab metallide, sh raua korrosiooni aatomite üleminekuga püsivamasse olekusse (keemilisse ühendisse); nimetab põhilisi raua korrosiooni (roostetamist) soodustavaid tegureid ja selgitab korrosioonitõrje võimalusi.	

9.klass	6. Anorgaaniliste ainete põhiklassid 1)eristab tugevaid ja nõrku happeid ning aluseid; seostab lahuse happelisi omadusi H^+ -ioonide ja aluselisi omadusi OH^- -ioonide esinemisega lahuses; 2) kasutab aineklassidevahelisi seoseid ainetevahelisi reaktsioone põhjendades ja vastavaid reaktsioonivõrrandeid koostades (õpitud reaktsioonitüüpide piires: lihtaine + O_2, happeline oksiid + vesi, (tugevalt) aluseline oksiid + vesi, hape + metall, hape + alus, aluseline oksiid + hape, happeline oksiid + alus); korraldab neid reaktsioone ohutult; 3) kasutab info saamiseks lahustuvustabelit; 4) selgitab temperatuuri mõju gaaside ning (enamiku) soolade lahustuvusele vees, kasutab ainete lahustuvuse graafikut, et leida vajalikku infot ning teha arvutusi ja järeldusi; 5) lahendab lahuse protsendilisel koostisel põhinevaid arvutusülesandeid (sh lahuse ruumala ja tihedust kasutades); 6) kirjeldab ja analüüsib mõningate tähtsamate anorgaaniliste ühendite (H_2O, CO, CO_2, SiO_2, CaO, HCl, H_2SO_4, $NaOH$, $Ca(OH)_2$, $NaCl$, Na_2CO_3, $NaHCO_3$, $CaSO_4$, $CaCO_3$ jt) peamisi omadusi ning selgitab nende ühendite kasutamist igapäevaelus;	1) Happed. Tugevad ja nõrgad happed. Hapete keemilised omadused (reageerimine metallide, aluseliste oksiidide ja alustega). Happed argielus. Alused. Aluste liigitamine (tugevad ja nõrgad alused, hästi lahustuvad ja rasklahustuvad alused) ning keemilised omadused (reageerimine happeliste oksiidide ja hapetega). Hüdroksiidide koostis ja nimetused. 2) Oksiidid. Happelised ja aluselised oksiidid, nende reageerimine veega .Soolad. Vesiniksoolad (söögisooda näitel). Soolade saamise võimalusi (õpitud reaktsioonitüüpide piires). 3-4) Vesi lahustina. Ainete lahustuvus vees (kvantitatiivselt), selle sõltuvus temperatuurist (gaaside ja soolade näitel). Lahustuvustabel. 5)Lahuste protsendilise koostise arvutused (tiheduse arvestamisega). 6) Seosed anorgaaniliste ainete põhiklasside vahel. Anorgaanilised ühendid igapäevaelus. Vee karedus, väetised, ehitusmaterjalid.

7) analüüsib keemilise saaste allikaid ja saastumise tekkepõhjust, saastumisest tingitud keskkonnaprobleeme (happesademed, raskmetallide ühendid, üleväetamine) ning võimalikke keskkonna säästmise meetmeid.	7) Põhilised keemilise saaste allikad, keskkonnaprobleemid: happelihmad (happesademed), keskkonna saastumine raskmetallide ühenditega, veekogude saastumine.
7. Aine hulk. Moolarvutused 1) tunneb põhilisi aine hulga, massi ja ruumala ühikuid (mol, kmol, g, kg, t, cm³, dm³, m³, ml, l) ning teeb vajalikke ühikute teisendusi; 2) teeb arvutusi aine hulga, massi ja gaasi ruumala vaheliste seoste alusel ning põhjendab neid loogiliselt; 3) mõistab ainete massi jäävust keemilistes reaktsioonides ja reaktsioonivõrrandi kordajate tähendust (reageerivate ainete hulkade suhe); 4) analüüsib keemilise reaktsiooni võrrandis sisalduvat (kvalitatiivset ja kvantitatiivset) infot; 5) lahendab reaktsioonivõrranditel põhinevaid arvutusülesandeid, lähtudes reaktsioonivõrrandite kordajatest (ainete moolsuhtest) ning reaktsioonis osalevate ainete hulkadest (moolide arvust), tehes vajaduse korral ümberarvutusi ainehulga, massi ja (gaasi) ruumala vaheliste seoste alusel; põhjendab lahenduskäiku; 6) hindab loogiliselt arvutustulemuste õigsust ning teeb	1) Ainekoguste ühikud ja nende teisendused. 2) Aine hulk, mool. Molaarmass ja gaasi molaarruumala (normaalingimustel). 3) Aine massi jäävus keemilistes reaktsioonides. 4) Reaktsioonivõrrandi kordajate tähendus. 5-6) Keemilise reaktsiooni võrrandis sisalduva (kvalitatiivse ja kvantitatiivse) info analüüs. Arvutused reaktsioonivõrrandite põhjal moolides (sh lähtudes massist või ruumalast).

	arvutustulemuste põhjal järeldusi ja otsustusi.	
	8. Süsinik ja süsinikuühendid 1) võrdleb ning põhjendab süsiniku lihtainete omadusi, võrdleb süsinikuoksiidide omadusi; 2) analüüsib süsinikuühendite paljususe põhjust (süsiniku võime moodustada lineaarseid ja hargnevaid ahelaid, tsükleid, kordseid sidemeid);	1) Süsinik lihtainena. Süsinikuoksiidid. 2) Süsivesinikud. Süsinikuühendite paljusus. Süsiniku võime moodustada lineaarseid ja hargnevaid ahelaid, tsükleid ning kordseid sidemeid. 3) Molekulimudelid ja struktuurivalemid. Ettekujutus polümeeridest. 4) Hüdrofiilsed ja hüdrofoobsed ained.
	3) koostab süsinikuühendite struktuurivalemeid etteantud aatomite (C, H, O) arvu järgi (arvestades süsiniku, hapniku ja vesiniku aatomite moodustatavate kovalentsete sidemete arvu); 4) teab materjalide liigitamist hüdrofiilseteks ja hüdrofoobseteks ning oskab tuua nende kohta näiteid igapäevaelust; 5) kirjeldab süsivesinike esinemisvorme looduses (maagaas, nafta) ja kasutusalasid (kütused, määrdeained) ning selgitab nende kasutamise võimalusi praktikas; 6) eristab struktuurivalemi põhjal süsivesinikke, alkohole ja karboksüülhappeid; 7) koostab süsivesinike ja etanooli täieliku põlemise reaktsioonivõrrandeid;	5) Süsivesinike esinemisvormid looduses (maagaas, nafta) ja kasutusala (kütused, määrdeained) ning nende kasutamise võimalused. 6) Süsivesinike, alkoholide ja karboksüülhapete struktuurivalemite eristamine. 7) Süsivesinike ja alkoholide täielik põlemine (reaktsioonivõrrandide koostamine ja tasakaalustamine). 8) Alkoholide ja karboksüülhapete tähtsamad esindajad (etanool, etaanhape), nende omadused ja tähtsus igapäevaelus. 9) etanooli füsioloogiline toime.

	8) koostab etaanhappe iseloomulike keemiliste reaktsioonide võrrandeid (õpitud reaktsioonitüüpide piires) ning teeb katseid nende reaktsioonide uurimiseks; 9) hindab etanooli füsioloogilist toimet ja sellega seotud probleeme igapäevaelus.	
	9. Süsinikuühendite roll looduses, süsinikuühendid materjalidena 1) selgitab keemiliste reaktsioonide soojusefekti (energia eraldumist või neeldumist); 2) hindab eluks oluliste süsinikuühendite (sahhariidide, rasvade, valkude) rolli elusorganismides ja teab nende muundumise lõppsaadusi organismis (vesi ja süsinikdioksiid) (seostab varem loodusõpetuses ja bioloogias õpituga); 3) analüüsib süsinikuühendite kasutusvõimalusi kütusena ning eristab taastuvaid ja taastumatuid energiaallikaid (seostab varem loodusõpetuses õpituga); 4) iseloomustab tuntumaid süsinikuühenditel põhinevaid materjale (kiudained, plastid) ning analüüsib nende põhiomadusi ja kasutusvõimalusi; 5) mõistab elukeskkonda säästva suhtumise vajalikkust ning analüüsib keskkonna säästmise võimalusi.	1) Energia eraldumine ja neeldumine keemilistes reaktsioonides, ekso- ja endotermilised reaktsioonid. 2) Eluks olulised süsinikuühendid (sahhariidid, rasvad, valgud), nende roll organismis. Tervisliku toitumise põhimõtted, tervislik eluviis. 3) Süsinikuühendid kütusena. 4) Tarbekeemia saadused, plastid ja kiudained. Polümeerid igapäevaelus. 5) Keskkonnaprobleemid: kasvuhoonegaasid.

15 Ainevaldkond „Matemaatika“

Matemaatika õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- väärtustab matemaatikat ning tunneb rõõmu matemaatikaga tegelemisest;
- tunneb matemaatilisi mõisteid ja seoseid;
- arutleb, põhjendab ja tõestab loogiliselt;
- kasutab tüüpülesannete lahendusstrateegiaid ja lahendab probleemülesandeid;
- oskab infot esitada teksti, graafiku, tabeli, diagrammi ja valemina;
- kasutab õppides info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendeid;
- oskab analüüsida ja jõuab olemasolevate faktide põhjal arutluse kaudu järeldusteni;
- rakendab matemaatikateadmisi teistes õppeainetes ja igapäevaelus;
- teab ainevaldkonnaga seotud erialasid ja ameteid ning hindab oma võimeid ja huvi siduda tulevased õpingud matemaatikaga seotud valdkondadega.

15.1 Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Kultuuri- ja väärtuspädevus	Matemaatika on erinevaid kultuure ühendav teadus, milles õpilased saavad tutvuda eri maade ja ajastute matemaatiliste avastustega. Õpilasi suunatakse tunnetama loogiliste mõttekäikude elegantsi ning õpitavate geomeetriliste kujundite ilu ja seost arhitektuuri ning loodusega. Matemaatika õppimine arendab õpilastes selliseid iseloomuomadusi nagu sihikindlus, püsivus, visadus, täpsus ja tähelepanelikkus, samuti õpetab distsipliini järgima. Lahendades matemaatikaülesandeid, tekib huvi ümbritseva vastu ning arusaamine loodusseadustest. Õpilased õpivad märkama matemaatika seotust igapäevaeluga, aga

	ka aru saama, et matemaatika alusteadmised aitavad paremini teisi teadusi mõista.
Õpipädevus	Matemaatikat õppides on väga oluline tunnetada õpimaterjali sügavuti ning saada kõigest aru. Probleemülesandeid lahendades arendatakse analüüsimise, ratsionaalsete võtete otsimise ja tulemuste kriitilise hindamise oskust. Oluline on ka üldistamise ja analoogia kasutamise oskus, samuti oskus kanda õpitud teadmised üle elus ette tulevatesse olukordadesse. Osa matemaatikateadmistest peaks õpilane saama uurimusliku õppetöö kaudu ja interneti võimalusi kasutades.
Ettevõtlikkuspädevus	Ettevõtlikkuspädevust arendatakse eluliste andmetega ülesannete lahendamise kaudu. Erinevate lahenduste leidmine arendab paindlikku mõtlemist ning ideede genereerimise oskust.
Suhtluspädevus	Matemaatikas arendatakse suutlikkust väljendada oma mõtet selgelt, lühidalt ja täpselt. Eelkõige toimub see hüpoteese sõnastades ning ülesande lahendust vormistades. Tekstülesannete lahendamise kaudu areneb oskus teksti mõista: eristada olulist ebaolulisest ja otsida välja etteantud suuruse leidmiseks vajalik info. Matemaatika oluline roll on kujundada valmisolek eri viisidel (tekst, graafik, tabel, diagramm, valem) esitatud infot mõista, seostada ja edastada.
Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus	Matemaatikas arendatakse oskusi, mis on aluseks tõenduspõhiste otsuste tegemisel. Õpitakse tundma andmete töötlemise, mõõtmise, võrdlemise, liigitamise, süstematiseerimise meetodeid ja tehnikaid.
Sotsiaalne ja kodanikupädevus	Vastutustunnet ühiskonna ja kaaskodanike ees kasvatatakse selleteemaliste ülesannete lahendamise kaudu. Paaris- ja grupitöödega arendatakse õpilastes koostöö- ja vastastikuse abistamise oskusi, kasvatatakse sallivust erinevate matemaatiliste võimetega õpilaste suhtes.

Enesemääratluspädevus	Matemaatikas on tähtsal kohal õpilaste iseseisev töö. Iseseisva ülesannete lahendamise kaudu võimaldatakse õpilastel hinnata ja arendada oma matemaatilisi võimeid.

15.2 Ainevaldkonna õppeainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled	Kujundatakse oskust väljendada ennast selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult, luuakse tekste, sealhulgas tabeleid, graafikuid jm ning õpitakse neid tõlgendada ja esitada. Õpilasi suunatakse kasutama kohaseid keelevahendeid ja matemaatika oskussõnavara ning järgima õigekeelsusnõudeid. Tekstülesandeid lahendades arendatakse funktsionaalset lugemisoskust, sealhulgas visuaalselt esitatud infost arusaamist. Juhitakse tähelepanu arvsõnade õigekirjale, teksti, graafiku, tabeli jm teabe korrektsele vormistusele. Selgitatakse võõrkeelse algupäraga matemaatilisi mõisteid ning võõrkeeleoskust arendatakse lisamaterjali otsimisel ja kasutamisel.
Loodusained	Tihedat koostööd saab matemaatikaõpetaja teha loodusvaldkonna ainete õpetajatega. Niisuguse koostöö viljakus oleneb ühelt poolt matemaatikaõpetaja teadmistest teistes valdkondades õpetatava ainese kohta ning teiselt poolt loodusainete õpetajate arusaamadest ja oskustest oma õppeaines matemaatikat ning selle keelt mõistlikul ja korrektsel viisil kasutada. Uurimuslik õpe loodusainetes eeldab, et õpilased oskavad vaatluste ja eksperimentide käigus kogutud andmeid analüüsida ning vaatluste ja eksperimentide tulemusi graafiliselt, diagrammide ja tabelitena esitleda.
Sotsiaalsained	Ülesannete lahendamise kaudu arendatakse oskust infot mõista ja valida: eristada olulist ebaolulisest, leida (tekstist, jooniselt jm) probleemi lahendamiseks vajalikud andmed. Ülesande lahendust vormistades, hüpoteese ja teoreeme sõnastades arendatakse oma mõtete selge, lühida ja täpse väljendamise oskust. Koos matemaatikamõistetega saab anda õpilastele teavet sellistel olulistel ühiskonda puudutavatel teemadel nagu rahvastiku struktuur ja erinevate sotsiaalsete gruppide osakaal selles, üksikisiku ja riigi eelarve, palk ja maksud, intressid, viivised, kiirraenu võtmise ohud, promilli ja protsendipunkti kasutamine igapäevaelus jne. Sotsiaalvaldkonnast pärinevaid andmeid kasutatakse statistikat puudutavate

	matemaatikateemade puhul. Õpitakse kasutama erinevaid teabekeskkondi (hindama õpitu põhjal näiteks meedias avaldatud diagrammide tõele vastavust), tutvutakse kehtiva maksusüsteemiga. Loogiline arutlus ja faktidele toetuv mõtlemine aitavad inimestel elus õigeid otsuseid teha. Praktilised tööd, rühmatööd ja projektides osalemine kujundavad koostöövalmidust, üksteise toetamist ja üksteisest lugupidamist.
Kunstiained	Kunst ja geomeetria (joonestamine, mõõtmine) on tihedalt seotud. Kunstipädevuse kujunemist saab toetada geomeetria rakendusi demonstreeriva materjaliga sellistest kunstivaldkondadest nagu arhitektuur, ruumikujundus, ornamentika, disain jne. Geomeetria mõisted võivad olla aluseks kunstiõpetuses vaadeldavate objektide analüüsil. Kujundite oluliste tunnuste liigitamine ja sümbolite kasutamine on kunsti lahutamatu osa, nagu ka piltidel olevate esemete-nähtuste tunnuste võrdlemine ja liigitamine. Lõimingu tulemusel oskavad õpilased märgata arvutiprogrammidega joonistatud graafikute ilu, näha erinevate geomeetriliste kujundite ilu oma kodus ja looduses, vajaduse korral leida tuttavate kujundite pindala ja ruumala. Muusikas väljendatakse intervale, taktimõõtu ja noodivältust harilike murdudena.
Kehaline kasvatus	Arvandmete tõlgendamise oskus väljendub sporditulemuste võrdlemises ja edetabelites esitatava info mõistmises. Tekstülesannete kaudu selgitatakse tervislike eluviiside, liikumise ja sportimise tähtsust inimese tervisele, samuti meditsiinisäavutuste olulisust. Objektiivsete arvandmete alusel saab hinnata oma tervisekäitumist, näiteks suhkru kogust toiduainetes, liikluskäitumist (kiirus, pidurdusteed, nähtavus) jm. Füüsiline tegevus ja liikumine aitavad kaasa ühikute ja mõõtmissüsteemidega seotud põhimõistete omandamisele. Ühe matemaatikas käsitletava tegelikkuse mudeli ehk kaardi järgi orienteerumise oskust õpitakse kehalise kasvatus tundides. Järjepidevus, täpsus ning kõige lihtsama ja parema lahenduskäigu leidmine on nii matemaatika kui ka spordi lahutamatu osa.

Tehnoloogia	Käsitöö ja kodunduse ning töö- ja tehnoloogiaõpetuse tundides tehakse tööde kavandamisel ja valmistamisel praktilisi mõõtmisi ja arvutusi, loetakse ja tehakse jooniseid jne.

15.3 Õppekava läbivate teemade rakendamise võimalusi

Elukestev õpe ja karjääri kujundamine	Matemaatika õppimisel tajutakse õppimise vajadust ning areneb iseseisva õppimise oskus. Matemaatikatundides kujundatakse võimet abstraktselt ja loogiliselt mõelda. Oma võimete realistlik hindamine on üks olulisemaid edasise karjääri planeerimise tingimusi. Õpilasi suunatakse arendama oma õpi-, suhtlemis-, koostöö-, otsustamis- ja infoga ümberkäimise oskusi. Õppetegevus võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt ettevõtte külastused, õpilastele tutvustatakse ainevaldkonnaga seotud ameteid ja erialasid.
Keskkond ja jätkusuutlik areng	Matemaatikaülesannetes saab kasutada reaalseid andmeid keskkonnaressursside kasutamise kohta. Neid analüüsides arendatakse säästvat suhtumist keskkonda ning õpetatakse seda väärtustama. Võimalikud on õueõppetunnid. Õpilased õpivad võtma isiklikku vastutust jätkusuutliku tuleviku eest ning omandama sellekohaseid väärtushinnanguid ja käitumisnorme. Kujundatakse objektiivsele informatsioonile rajatud kriitilist mõtlemist ning probleemide lahendamise oskust. Faktidele toetudes hinnatakse keskkonna ja inimarengu perspektiive. Selle teema käsitlemisel on tähtsal kohal protsentarvutus, statistikaelemendid ning muutumist ja seoseid kirjeldav matemaatika.
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	Matemaatikat ja teisi õppeaineid lõimivate ühistegevuste (uurimistööd, rühmatööd, projektid) kaudu arendatakse õpilastes koostöövalmidust ning sallivust teiste inimeste tegevuse ja arvamuste suhtes. Protsentarvutuse ja statistikaelementide käsitlemine võimaldab õpilastel aru saada ühiskonna ning selle arengu kirjeldamiseks kasutatavate arvnäitajate tähendusest.
Kultuuriline identiteet	Matemaatika on nii maailma- kui ka rahvuskultuuri osa. Tänapäevane elukeskkond ei saa eksisteerida matemaatikata. Sellele saab tähelepanu juhtida matemaatika ajaloo tutvustamise, ühiskonna ja matemaatikateaduse arengu seostamise kaudu jne. Protsentarvutuse ja statistika abil kirjeldatakse mitmekultuurilises ühiskonnas toimuvaid protsesse (erinevad

	rahvused, usundid, erinev sotsiaalne positsioon ühiskonnas jne).
Teabekeskond ja meediakasutus	Teabekeskonnaga seondub oskus esitada ja mõista eri vormis infot (joonis, pilt, valem, mudel). Meediamanipulatsioonide adekvaatset tajumist toetavad matemaatikakursuse ülesanded, milles kasutatakse statistilisi protseduure ja protsentarvutusi. Õpilast suunatakse teavet kriitiliselt analüüsima.
Tehnoloogia ja innovatsioon	Matemaatikakursuse lõimimise kaudu tehnoloogia ja loodusainetega tutvustatakse tehnoloogilisi protsesse ning modelleerimist. Tegevusi kavandades ja ellu viies ning lõpptulemusi hinnates teeb õpilane mõõtmisi ja arvutusi, kasutab õppimise ja oma töö tõhustamiseks IKT vahendeid. Matemaatikaõppes saab rakendada mitmesugust õpitarkvara.
Loodusteadused ja tehnoloogia	Ülesannete lahendamisel õpitakse kasutama tehnoloogilisi abivahendeid, mõistma matemaatika olulisust teaduse ja tehnoloogia arengus.
Tervis ja ohutus	Matemaatikaõpetuses saab lahendada ohutus- ja tervishoiuandmeid sisaldavaid ülesandeid (nt liikluskeskkonna, liiklejate ja sõidukite liikumisega seotud tekstülesanded, muud riskitegureid sisaldavate andmetega ülesanded ja graafikud).
Väärtused ja kõlblus	Matemaatika on jõukohane, kui õpilane arendab endas süstemaatilisust, järjekindlust, püsivust, täpsust, korrektsust ja kohusetunnet. Õpetaja eeskujul kujundavad õpilased tolerantset suhtumist erinevate võimetega kaaslastesse. Matemaatika õppimine ja õpetamine peab pakkuma õpilastele võimalikult palju positiivseid emotsioone.

15.4 Matemaatika I kooliaste

Matemaatika õppe ja kasvatuseesmärgid

3. klassi lõpetaja:

- saab aru õpitud reeglitest ning oskab neid rakendada;

- loendab ümbritseva maailma esemeid ning liigitab ja võrdleb neid ühe-kahe tunnuse alusel;
- loeb, mõistab ja selgitab eakohaseid matemaatilisi tekste;
- kasutab suurusi mõõtes sobivaid abivahendeid ning mõõtühikuid;
- märkab matemaatikaga seonduvat ümbritsevas elus ning kirjeldab seda arvude või geomeetriliste kujundite abil;
- kasutab digitaalseid õppematerjale;
- mõistab matemaatika olulisust, seost ümbritsevaga.

15.4.1 Matemaatika õpitulemused ja õppesisu I kooliastmes

	Õpitulemus	Õppesisu
1.kl	Arvutamine	Arvutamine
	Loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb naturaalarve 0-100;	Arvude võrdlemine ja järjestamine Paaris- ja paaritud arvud
	Esitab arvu üheliste, kümneliste ja sajaliste summana;	Liitmis-, lahutamise- komponentide nimetused
	Liidab ja lahutab peast arve 100 piires;	Peast- ja kirjaliku arvutamise eeskirjad. Täht arvu tähisena
	Geomeetrilised kujundid	Geomeetrilised kujundid
	eristab sirget kõverjoonest, teab sirge osi punkt ja sirglõik; joonestab ja mõõdab joonlaua abil sirglõiku. eristab ruutu, ristkülikut ja kolmnurka teistest kujunditest; näitab nende tippe, külgi ja nurki; eristab ringe teistest kujunditest eristab kuupi, risttahukat ja püramiidi teistest ruumilistest	Punkt, sirglõik, sirge. Lõigu pikkus. Antud pikkusega lõigu joonestamine. Ruut, ristkülik ja kolmnurk; nende elemendid tipp, külg ja nurk. Ring. Kuup, risttahukas ja püramiid; nende tipud, servad ja tahud. Kera:

	kujunditest; näitab maketil nende tippe, servi ja tahke; eristab kera teistest ruumilistest kujunditest; rühmitab ja võrdleb esemeid ja kujundeid ühiste tunnuste alusel;	Esemete ja kujundite rühmitamine, asukoha ja suuruse kirjeldamine ning võrdlemine
	Leiab ümbritsevast õppetundides käsitletud tasandilisi ja ruumilisi kujundeid;	Geomeetrilised kujundid meie ümber.
	Mõõtmine ja tekstülesanded	Mõõtmine ja tekstülesanded
	Kasutab mõõtes sobivaid mõõtühikuid, kirjeldab mõõtühikute suurust endale tuttavate suuruste kaudu;	Mõõtühikud meeter, sentimeeter, gramm, kilogramm, liiter, minut, tund ööpäev, nädal, kuu, aasta, käibivad rahaühikud
	Lahendab ühetehtelisi tekstülesandeid 20 piires liitmisele ja lahutamisele;	Tekstülesannete koostamise eelkursus: kahe antud hulga järgi jutukese koostamine hulkade ühendamise, ühendist ühe osa eemaldamise ja hulkade võrdlemise kohta. Ühetehtelised tekstülesanded 20 piires liitmisele ja lahutamisele.
2.kl	Arvutamine	Arvutamine
	Loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb naturaalarve 0-1000;	Arvude võrdlemine ja järjestamine. Järgarvud
	Esitab arvu üheliste, kümneliste, sajaliste ja tuhandeliste summana; Teab nelja aritmeetilise tehte liikmete ja tulemuste nimetusi;	Korrutamise- ja jagamistehete komponentide nimetused
	Liidab ja lahutab peast arve 1000 piires;	Täht arvu tähisena.
	Geomeetrilised kujundid	Geomeetrilised kujundid

	Mõõdab sentimeetrites, tähistab ja loeb lõigu pikkust ning ruudu, ristküliku ja kolmnurga külgede pikkusi;	Võrdkülgne kolmnurk ning selle joonestamine joonlaua ja sirkliga. Ring ja ringjoon, keskpunkt ja raadius. Etteantud raadiusega ringjoone joonestamine.
	Kirjeldab kuubi, risttahuka tahke; loendab kuubi, risttahuka tippe, servi, tahke; Eristab kolmnurkset ja nelinurkset püramiidi põhja järgi; leiab piltidelt ja ümbritsevast kuubi, risttahuka, püramiidi, silindri, koonuse, kera.	Kuup, risttahukas, püramiid, silinder, koonus, kera. Geomeetrilised kujundid meie ümber.
	Mõõtmine ja tekstülesanded	Mõõtmine ja tekstülesanded
	Kirjeldab pikkusühikut kilomeeter, massiühikuid kilogramm, gramm ja liiter tuttavate suuruste kaudu. Kirjeldab termomeetri kasutust.	Mõõtühikud kilomeeter, detsimeeter, sentimeeter, kilogramm, gramm, liiter, tund, minut, sekund ja nende tähised. Mõõtühikutevahelised seosed (ainult naaberühikud ja igapäevaelus tihti esetulevad lihtsamad juhud). Kauguste hindamine looduses; ohutusalsed ülesanded, mis on seotud helkurit kandva ja mittekandva jalakäija nähtavusega. Ühenimeliste nimega suuruste liitmine ja lahutamine. Temperatuuri mõõtmine, skaala. Temperatuuri mõõtühik kraad. Arvutusülesanded meie igapäevaelus.
	Lahendab erinevat liiki ühetehtelisi tekstülesandeid õpitud arvutusoskuse piires.	Ühetehtelised tekstülesanded õpitud arvutusoskuste piires. Lihtsamad kahetehtelised tekstülesanded.
3.kl	Arvutamine	Arvutamine
	Loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb naturaalarve 0-10000;	Arvude võrdlemine ja järjestamine

Esitab arvu üheliste, kümneliste, sajaliste, tuhandeliste ja kümnetuhandeliste summana;	Arvude liitmine, lahutamine, korrutamine ja jagamine peast 100 piires. Liitmine ja lahutamine kirjalikult 10 000 piires
Liidab ja lahutab peast arve 100 piires, kirjalikult 10 000 piires; Leiab võrdustes tähe arvvaartuse proovimise või analoogia põhjal;	Liitmise ja lahutamise ning korrutamise ja jagamise vahelised seosed. Korrutamise seos liitmisega. Tähe arvvaartuse leidmine võrdustes.
Valdab korrutustabelit (korrutab ja jagab peast ühekohalise arvuga 100 piires);	Jagamine kui korrutamise pöördtehe. Mõistete <i>jagatav, jagaja, jagatis</i> kasutamine. Korrutamisel ja jagamisel tehetes puuduva komponendi leidmine andmete ja otsitava vahaliste seoste kaudu. Mõisted: korda suurem, korda väiksem.
Määrab õige tehete järjekorra avaldises (sulud, korrutamine/jagamine, liitmine/lahutamine);	Arvutiprogrammide kasutamine nõutavate arvutusoskuste harjutamiseks
Geomeetrilised kujundid	Geomeetrilised kujundid
Joonestab ristküliku, ruudu, võrdkülgse kolmnurga, ringjoone. Arvutab ruudu, ristküliku ja kolmnurga ümbermõõdu küljepikkuste kaudu.	Murdjoone pikkuse ning ruudu, ristküliku ja kolmnurga ümbermõõdu leidmine. Võrdkülgne kolmnurk, selle joonestamine sirkli ja joonlaua abil. Ring ja ringjoon, raadius ja keskpunkt. Etteantud raadiusega ringjoone joonestamine.
Leiab ümbritsevast õpitud ruumilisi kujundeid	Kuup, risttahukas, kera, silinder, koonus, kolm- ja nelinurkne püramiid. Nende põhilised elemendid (servad, tipud, tahud). Geomeetrilised kujundid igapäevaelus
Mõõtmine ja tekstülesanded	Mõõtmine ja tekstülesanded

Nimetab ja teisendab pikkus-, massi ja ajaühikuid (valdavalt vaid naaberühikuid)	Pikkusmõõtude süsteem <i>millimeetrist kilomeetrini</i>, mõõtude teisendamine, vahemaade arvutamine. Massiühikud <i>grammist tonnini</i>, v.a tsentner – nende teisendamine. <i>Sajand, aasta, kuu, nädal, ööpäev, tund, minut, sekund</i>. Ajaühikute vahelised seosed. Aja arvutamine <i>kella ja kalendri</i> järgi. Väärtuste mõõtmine: <i>euro (€) ja sent (s)</i>. Käibivad rahatähed. Majandusülesanded Nimega arvude liitmine, lahutamine peast ja kirjalikult
Selgitab murdude tähendust, leiab osa arvust.	Murrud $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{5}$. Nende murdude põhjal arvust osa ja osa järgi terviku leidmine.

15.5 Matemaatika II kooliaste

Matemaatika õppe ja kasvatuseesmärgid

6. klassi lõpetaja:

- kasutab erinevaid matemaatilise info esitamise viise ning oskab üle minna ühelt esitusviisilt teisele;
- liigatab objekte ja nähtusi ning analüüsib ja kirjeldab neid mitme tunnuse järgi;
- tunneb probleemülesande lahendamise üldist skeemi;
- teab, et ülesannetel võib olla erinevaid lahendusteid, ja valib neist endale sobiva;
- põhjendab oma mõttekäike ja kontrollib nende õigsust;
- kasutab arvutusvahendeid arvutamiseks ja tulemuste kontrollimiseks;

- kasutab enda jaoks sobivaid õpimeetodeid, vajaduse korral otsib abi ja infot erinevatest teabeallikatest.

15.5.1 Matemaatika õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes

	Õpitulemus	Õppesisu
4.kl	Arvutamine	Arvutamine
	• loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb naturaalarve (kuni miljonini) tunneb tehete omadusi ning tehete liikmete ja tulemuste seoseid; • kirjutab naturaalarve järkarvude summana; • arvutab kirjalikult miljoni piires	Naturaalarvud 0–1 000 000, nende esitus (järguühikud, järkarvud), 4 põhitehet.
	Geomeetrilised kujundid ja mõõtmine	Geomeetrilised kujundid ja mõõtmine
	• joonestab ristküliku ja ruudu; • arvutab ristküliku ja ruudu ümbermõõdu ja pindala; • teisendab pikkus-, pindala- ja ajaühikuid	Lihtsamad geomeetrilised kujundid
5.kl	Arvutamine	Arvutamine
	• loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb naturaalarve (kuni miljardini) tunneb tehete omadusi ning tehete liikmete ja tulemuste seoseid; • kirjutab naturaalarve järkarvude summana; • sõnastab ja kasutab jaguvustunnuseid (2-, 3-, 5-, 9- ja 10-ga); • eristab paaris- ja paarituid arve; • ümardab arvu etteantud täpsuseni;	Naturaalarvud 0–1 000 000 000 ja nende esitus (järguühikud, järkarvud). Paaris- ja paaritud arvud. Alg- ja kordarvud. Jaguvustunnused (2-, 3-, 5-, 9- ja 10-ga) Kümnenndmurd ja 4 põhitehet sellega Ümardamine ja võrdlemine.

	- tunneb kümnendmurde ning kujutab neid arvkiirel; - arvutab peast ja kirjalikult kümnendmurdudega, rakendab tehete järjekorda - kasutab digitaalseid õppematerjale ja arvutiprogramme nii õpetaja juhendusel kui ka iseseisvalt	Rooma numbrite lugemine ja kirjutamine. Arvutiprogrammide kasutamine nõutavate oskuste harjutamiseks
	Andmed ja algebra	Andmed ja algebra
	- lahendab ja koostab mitmetehtelisi tekstülesandeid ning kontrollib ja hindab tulemust; - lihtsustab ühe muutujaga avaldise ning arvutab tähtavaldise väärtuse; - leiab antud arvude seast võrrandi lahendi, lahendab lihtsamaid võrrandeid; - kogub lihtsa andmestiku, koostab sagedustabeli ning arvutab aritmeetilise keskmise; - illustreerib arvandmestikku tulp- ja sirglõikdiagrammiga; - loeb andmeid tulpdiaagrammilt.	Arv- ja tähtavaldis. Tähtavaldise väärtuse arvutamine. Valem. Võrrand. Arvandmete kogumine ja korrastamine. Skaala. Sagedustabel. Diagrammid (tulp-, sirglõikdiagramm) Aritmeetiline keskmine. Infotehnoloogiliste vahendite kasutamine nõutavate oskuste harjutamiseks.
	Geomeetrilised kujundid ja mõõtmine	Geomeetrilised kujundid ja mõõtmine
	- teab ning teisendab pikkus-, pindala-, ruumala- ja ajaühikuid; - teab plaanimõõdu tähendust ja kasutab seda ülesandeid lahendades; - joonestab ning tähistab punkti, sirge, kiire, lõigu, murdjoone, ristuvad, lõikuvad ja paralleelsed sirged, ruudu, ristküliku; - joonestab, liigitab ja mõõdab nurki (täisnurk, teravnurk, nürinurk, sirgnurk, kõrvunurgad, tippnurgad);	Lihtsamad geomeetrilised kujundid (punkt, sirge, lõik, kiir, murdjoon, nurk). Nurkade võrdlemine, mõõtmine, liigitamine. Plaanimõõt. Sirgete lõikumine, ristumine, paralleelsus. Kõrvunurgad ja tippnurgad Ruumilised kujundid (kuup ja risttahukas)
6.kl	Arvutamine	Arvutamine

	• kasutab harilike murdudega tehteid sooritades ühiskordse ja ühisteguri leidmist; • leiab arvu ruudu, kuubi, vastandaru, pöördaru ja absoluutväärtuse; • tunneb harilikku ja kümnendmurdu ning kujutab neid arvkiirel, kujutab joonisel harilikku murdu osana tervikust; • teisendab hariliku murru kümnendmurruks, lõpliku kümnendmurru harilikuks murruks ning leiab hariliku murru kümnendlähendi; • kasutab digitaalseid õppematerjale ja arvutiprogramme nii õpetaja juhendusel kui ka iseseisvalt.	Naturaalarvu vastandaru ja pöördaru. Täisarvud. Arvu absoluutväärtus. Harilik ja kümnendmurdu ning nende teisendamine. Neli põhitehet täisarvude ja positiivsete ratsionaalarvude vallas.
	Andmed ja algebra	Andmed ja algebra
	• tunneb protsendi mõistet ja leiab osa tervikust; • lahendab ja koostab mitmetehtelisi tekstülesandeid ning kontrollib ja hindab tulemust; • joonestab koordinaatteljestiku, märgib sinna punkti etteantud koordinaatide järgi, loeb teljestikus asuva punkti koordinaate; • loeb ja joonistab temperatuuri ning liikumise graafikut; • kogub lihtsa andmestiku, koostab sagedustabeli ning arvutab aritmeetilise keskmise; • loeb andmeid sektordiagrammilt.	Protsent, osa leidmine tervikust. Koordinaatteljestik, temperatuuri ja liikumise graafik. Kiirus. Sektordiagramm
	Geomeetrilised kujundid ja mõõtmine	Geomeetrilised kujundid ja mõõtmine

• joonestab kolmnurga ja ringi • konstrueerib sirkli ja joonlauaga lõigu keskristsirge, nurgapoolitaja ning sirge suhtes sümmeetrilisi kujundeid; • toob näiteid õpitud geomeetriliste kujundite ning sümmeetria kohta arhitektuurist ja kujutavas kunstist, kasutades IKT võimalusi (internetiotsing, pildistamine); • rakendab ülesandeid lahendades kolmnurga sisenurkade summat; • liigitab kolmnurki külgede ja nurkade järgi, joonestab kolmnurga kõrgused ning arvutab kolmnurga pindala; • arvutab ringjoone pikkuse ja ringi pindala;	Sümmeetria sirge suhtes. Lõigu keskristsirge ja nurgapoolitaja. Kolmnurk ja selle elemendid. Kolmnurkade liigitamine, joonestamine ja võrdsuse tunnused. Kolmnurga pindala leidmine aluse ja kõrguse abil. Ringjoon, selle pikkus. Ring, selle pindala.

15.6 Matemaatika III kooliaste

Matemaatika õppe ja kasvatuseesmärgid

9. klassi lõpetaja:

- koostab ja rakendab eri eluvaldkondade ülesandeid lahendades sobivaid matemaatilisi mudeleid;
- püstitab hüpoteese ja kontrollib neid, üldistab ning arutleb loogiliselt, põhjendab väiteid;
- kasutab matemaatiliste seoste uurimisel arvutiprogramme ja muid abivahendeid;
- näeb seoseid erinevate matemaatiliste mõistete vahel ning loob neist süsteemi;
- hindab oma matemaatilisi teadmisi ja oskusi ning arvestab neid edasist tegevust kavandades.

15.6.1 Matemaatika õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes

	Õpitulemus	Õppesisu
7.kl	Arvutamine ja andmed	Arvutamine ja andmed
	• liidab, lahutab, korrutab, jagab ja astendab naturaalarvulise astendajaga ratsionaalarve peast, kirjalikult ja taskuarvutiga ning rakendab tehete järjekorda; • kirjutab suuri ja väikseid arve standardkujul; • ümardab arve etteantud täpsuseni; • selgitab naturaalarvulise astendajaga astendamise tähendust ning kasutab astendamisreegleid;	Arvutamine ratsionaalarvudega. Arvu 10 astmed (ka negatiivne täisarvuline astendaja). Arvu standardkuju. Naturaalarvulise astendajaga aste.
	• moodustab reaalsete andmete põhjal statistilise kogumi, korrastab seda, moodustab sageduste ja suhteliste sageduste tabeli ning iseloomustab statistilist kogumit aritmeetilise keskmise järgi; • selgitab tõenäosuse tähendust ja arvutab lihtsamatel juhtudel sündmuse tõenäosuse.	Statistiline kogum ja selle karakteristikud (sagedus, suhteline sagedus, aritmeetiline keskmine). Tõenäosuse mõiste.
	Protsent	Protsent
	• leiab terviku protsentides antud osamäära järgi; • väljendab murruna antud osa protsentides; • leiab, mitu protsenti moodustab üks arv teisest;	Protsendi mõiste ja osa leidmine tervikust (kordavalt). Promilli mõiste. Terviku leidmine protsendi järgi. Jagatise

	• määrab suuruse kasvamist ja kahanemist protsentides; • tõlgendab igapäevaelus ja teistes õppeainetes ette tulevaid protsentides väljendatavaid suurusi, sealhulgas laenu dega (ainult lihtintress) seotud kulutusi ja ohte; • arutleb maksude olulisuse üle ühiskonnas.	väljendamine protsentides. Protsendipunkt. Kasvamise ja kahanemise väljendamine protsentides. Protsentides muutuse eristamine muutusest protsendipunktides. Arvutiprogrammide kasutamine nõutavate oskuste harjutamiseks.
	Algebra	Algebra
	• lahendab võrrandi põhiomadusi kasutades lineaar- ja võrdkujulisi võrrandeid; • lahendab tekstülesandeid võrrandi abil.	Võrrandi põhiomadused. Lineaarvõrrand. Võrdkujuline võrrand. Võrdeline jaotamine. Arvutiprogrammide kasutamine võrrandite ja lineaarvõrrandisüsteemide lahendamisel. Tekstülesannete lahendamine võrrandite ja võrrandisüsteemide abil.
	Funktsioonid	Funktsioonid
	• selgitab eluliste näidete põhjal võrdelise sõltuvuse tähendust; • joonestab valemi järgi funktsiooni graafiku (nii käsitsi kui ka arvutiprogrammiga) ning loeb graafikult funktsiooni ja argumendi väärtusi; • selgitab (arvutiga tehtud dünaamilisi jooniseid kasutades) funktsiooni graafiku asendi ja kuju sõltuvust funktsiooni avaldises olevatest kordajatest	Muutuv suurus, funktsioon. Võrdeline ja pöördvõrdeline sõltuvus. Praktiline töö: võrdelise ja pöördvõrdelise seose määramine (nt liikumisel teepikkus, ajavahemik, kiirus). Lineaarfunktsioon
	Geomeetria	Geomeetria

	• joonestab ja konstrueerib (käsitsi ja arvutiga) tasandilisi kujundeid etteantud elementide järgi; • arvutab kujundite joonelemendid, übermõõdu, pindala ja ruumala • kirjeldab kujundite omadusi ning klassifitseerib kujundeid ühiste omaduste põhjal; • lahendab geomeetrilise sisuga probleemülesandeid;	Rööpkülik, püströöptahukas, püstprisma, nende pindala ja ruumala
8.kl	Algebra	Algebra
	• korrastab üks- ja hulkliikmeid, liidab, lahutab ning korrutab üks- ja hulkliikmeid ning jagab üksliikmeid ja hulkliiget üksliikmega; • tegurdab hulkliikmeid (toob sulgude ette, kasutab abivalemeid)	Üksliige ja hulkliige. Tehted üksliikmete ja hulkliikmetega.
		Ruutude vahe, summa ruudu ja vahe ruudu valemid
	• lahendab lineaarvõrrandisüsteeme; • lahendab tekstülesandeid lineaarvõrrandisüsteemi abil.	Lineaarvõrrandisüsteem Arvutiprogrammide kasutamine võrrandite ja lineaarvõrrandisüsteemide lahendamisel. Tekstülesannete lahendamine võrrandisüsteemide abil.
	Geomeetria	Geomeetria
	eristab teoreemi, eeldust, väidet ja tõestust, selgitab mõne teoreemi tõestuskäiku	Definitsioon, teoreem, eeldus, väide, tõestus.

	• joonestab ja konstrueerib (käsitsi ja arvutiga) tasandilisi kujundeid etteantud elementide järgi; • arvutab kujundite joonelemendid, ümbermõõdu, pindala ja ruumala; • teab kujundeid, kolmnurga ja trapetsi kesklõiku, kolmnurga mediaani, kolmnurga ümber- ja siseringjoont ning kesk- ja piirdenurka; • kirjeldab kujundite omadusi ning klassifitseerib kujundeid ühiste omaduste põhjal; • lahendab geomeetrilise sisuga probleemülesandeid; • kasutab probleemülesandeid lahendades kolmnurkade ja hulknurkade sarnasust; • kasutab seaduspärasusi avastades ja hüpoteese püstitades infotehnoloogilisi vahendeid.	Kolmnurk, trapets, korrapärane hulknurk, nende ümbermõõt ja pindala. Ring ja ringjoon. Kesknurk. Piirdenurk, Thalese teoreem. Ringjoone puutuja. Kolmnurga ning korrapärase hulknurga sise- ja ümberringjoon. Sirgete paralleelsuse tunnused. Kolmnurga ja trapetsi kesklõik. Kolmnurga mediaan ja raskuskese. Kolmnurkade sarnasuse tunnused. Hulknurkade sarnasus. Maa-alade plaanistamine.
9.kl	Arvutamine ja andmed	Arvutamine ja andmed
	selgitab arvu ruutjuure tähendust ja leiab peast või taskuarvutil ruutjuure	Arvu ruutjuur
	Algebra	Algebra
	Lahendab täielikke ja mittetäielikke ruutvõrrandeid	Täielik ja mittetäielik ruutvõrrand
	• tegurdab ruutkolmliiget; • taandab ja laiendab algebralist murdu ning liidab, lahutab, korrutab ja jagab algebralisi murde;	Algebraline murd. Tehted algebraliste murdudega.
	• lihtsustab kahetehtelisi ratsionaalavaldisi.	
	Funktsioonid	Funktsioonid

• joonestab valemi järgi funktsiooni graafiku (nii käsitsi kui ka arvutiprogrammiga) ning loeb graafikult funktsiooni ja argumendi väärtusi; • selgitab (arvutiga tehtud dünaamilisi jooniseid kasutades) funktsiooni graafiku asendi ja kuju sõltuvust funktsiooni avaldises olevatest kordajatest (ruutfunktsiooni korral ainult ruutliikme kordajast ja vabaliikmest); • selgitab nullkohtade tähendust ning leiab nullkohad graafikult ja valemist; • loeb jooniselt parabooli haripunkti ja arvutab parabooli haripunkti koordinaadid.	Ruutfunktsioon
Geomeetria	Geomeetria
• leiab täisnurkse kolmnurga joonelemendid; • lahendab geomeetrilise sisuga probleemülesandeid; kirjeldab kujundite • omadusi ning klassifitseerib kujundeid ühiste omaduste põhjal;	Pythagorase teoreem. Teravnurga trigonomeetrilised funktsioonid (püramiid, silinder, koonus, kera), nende pindala ja ruumala.

16 Ainevaldkond „Sotsiaallained“

Sotsiaallainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- mõistab ühiskonnas toimuvate muutuste põhjusi ja tagajärgi;
- valdab adekvaatset minapilti, oskab analüüsida oma võimalusi ja kavandab neist lähtuvalt tulevikuplaane;
- tunneb ning austab demokraatiat ja inimõigusi, teab kodanikuõigusi ja -kohustusi, järgib üldtunnustatud käitumisreegleid ning on seaduskuulekas;
- huvitub iseenda, oma kogukonna, rahva ja maailma arengust, kujundab oma arvamust ning mõistab oma võimalusi olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik;
- tunneb lihtsamaid uurimismeetodeid ja kasutab neist mõnda õppes;
- teadvustab kultuurilist eripära ning suhtub lugupidavalt individuaalsetesse, kultuurilistesse ja maailmavaatelistesse erinevustesse juhul, kui need pole inimväärikust alandavad;
- käitub üldtunnustatud sotsiaalsete normide ja suhtlemistavade järgi, mis aitavad toime tulla eakaaslaste hulgas, perekonnas, kogukonnas ning ühiskonnas, väärtustades neid;
- on omandanud teadmisi ja oskusi enesekontrolli, enesekasvatuse, oma võimete arendamise, tervist tugevdava käitumise ja tervisliku eluviisi kohta ning suhtub positiivselt endasse ja teistesse;
- hindab vabadust, inimväärikust, võrdõiguslikkust, ausust, hoolivust, sallivust, vastutustunnet, õiglust ja isamaalisust ning tunneb austust enda, teiste inimeste ja keskkonna vastu.

16.1 Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Kultuuri- ja väärtuspädevus ning sotsiaalne ja kodanikupädevus	Kultuuri- ja väärtuspädevuse ning sotsiaalse ja kodanikupädevuse kujundamist toetavad kõik ainevaldkonna õppeained erinevate rõhuasetuste kaudu. Suutlikkust mõista humanismi, demokraatia ja ühiskonna jätkusuutliku arengu põhimõtteid ning nendest oma tegutsemises juhinduda toetavad ajalugu ja ühiskonnaõpetus. Kõik sotsiaalsed süvendavad lugupidavat suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse. Inimeseõpetus toetab väärtussüsteemide mõistmist, mõtete, sõnade ja tunnetega kooskõlas elamist, oma valikute põhjendamist ning enda heaolu kõrval teiste arvestamist. Oskus seista vastu kesksete normide rikkumisele ning sotsiaalse õigluse ja eri soost inimeste võrdse kohtlemise põhimõtete järgimine on üks õppekava üldeesmärke, mille kujundamisel on suurem rõhk ühiskonnaõpetusel ja inimeseõpetusel.
Õpipädevus	Iga sotsiaalvaldkonna õppeaine kujundab suutlikkust organiseerida õpikeskkonda ning hankida õppimiseks vajaminevaid vahendeid ja teavet, samuti oma õppimise plaanimist ning õpitu kasutamist erinevates kontekstides ja probleeme lahendades. Õppetegevuse ja tagasiside kaudu omandavad õppijad eneseanalüüsi oskuse ning suudavad selle järgi kavandada oma edasiõppimist.
Ettevõtlikkuspädevus	Ennekõike ühiskonnaõpetus, kuid ka teised valdkonna õppeained õpetavad nägema probleeme ja neis peituvaid võimalusi, seadma eesmärgi, genereerima ideid ning neid ellu viima. Aineõpetuse kaudu kujundatakse algatusvõimet ja vastutustunnet, et teha eesmärkide saavutamiseks koostööd; õpitakse tegevust lõpule viima, reageerima paindlikult muutustele, võtma arukaid riske ning tulema toime ebakindlusega; õpitakse ideede teostamiseks valida sobivaid ja loovaid meetodeid, mis toetuvad olukorra, enda suutlikkuse ja ressursside adekvaatsele analüüsile ja tegevuse tagajärgede prognoosile ning on kooskõlas eesmärkidega.
Suhtluspädevus	Kõik valdkonna õppeained kujundavad suutlikkust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates suhtlusolukordades; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust. Väljendusrikast keelt taotlevad kõik valdkonna õppeained.

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus	Kõik valdkonna õppeained toetavad oskust kasutada erinevaid ülesandeid lahendades matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades. Õpitakse eristama sotsiaalteadusi loodusteadustest (sh mõistma nendes kasutatavate uurimismeetodite eripära). Õpitakse otsima teavet, kasutades tehnoloogilisi abivahendeid, ja tegema saadud teabe alusel tõenduspõhiseid otsuseid.
Enesemääratluspädevus	Enesemääratluspädevuse aluseks on suutlikkus mõista ja hinnata iseennast; hinnata oma nõrku ja tugevaid külgi ning arendada positiivset suhtumist endasse ja teistesse; järgida tervislikke eluviise; lahendada tõhusalt ja turvaliselt iseendaga, oma vaimse, füüsilise, emotsionaalse ning sotsiaalse tervisega seonduvaid ja inimsuhetes tekkivaid probleeme. Pädevuse kujundamist toetab peamiselt inimeseõpetus, ent rahvusliku, kultuurilise ja riikliku enesemääratluse kujundajana teisedki valdkonna õppeained.

16.2 Ainevaldkonna õppeainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled	Kujundatakse oskust väljendada end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult; lugeda ja mõista erinevaid tekste. Õpilasi juhatakse kasutama kohaseid keelevahendeid, ainealast sõnavara ja väljendusrikast keelt ning järgima õigekeelsusnõudeid. Tähtsustatakse teksti kriitilise analüüsi oskust, meediakirjaoskust, teabe hankimist, selle kriitilist hindamist, tööde vormistamist ning intellektuaalse omandi kaitset. Sotsiaالainete õppimise kaudu täiendatakse õpilaste teadmisi erinevatest kultuuridest ja traditsioonidest. Õpilasi suunatakse märkama oma kultuuri ja teiste kultuuride erinevusi ning neist lugu pidama. Juhatakse tähelepanu erinevate suhtluskeskkondade reeglitele ning ühiskondlikule mitmekesisusele. Selgitatakse võõrkeelse algupäraga mõisteid, võõrkeeleoskust arendatakse ka lisamaterjali otsimisel ja mõistmisel.
Loodusained	Õpitakse mõistma looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju inimühiskonna arengule, inimese arengut ja rahvastikuprotsesse; majanduse ressursse; ühiskonna jätkusuutlikku säästlikku tarbimist, üleilmastumist, globaalprobleemide, sh keskkonnaprobleemide märkamist ja mõistmist ning jätkusuutliku ja vastutustundliku eluviisi väärtustamist.

Matemaatika	Kujundatakse järgmisi oskusi: ajaarvamine; ressursside plaanimine (aeg, raha); matemaatiline kirjaoskus, arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (graafikud, tabelid, diagrammid); oskus probleeme seada, sobivaid lahendusstrateegiaid leida ja neid rakendada, lahendusideid analüüsida ning tulemuse tõesust kontrollida; oskus loogiliselt arutleda, põhjendada ja tõestada ning väärtustada matemaatilist käsitlust, mõista selle sotsiaalset, kultuurilist ja personaalset tähendust.
Kunstiained	Käsitletakse Eesti, Euroopa ja maailma erinevate rahvaste kultuuriteemasid, iluhinnangute muutumist ajas; esteetilist arengut ja eneseteostuse võimalusi, rahvakultuuri ning loomingulist eneseväljendusoskust.
Kehaline kasvatus	Kujundatakse oskust mõista ja väärtustada kehalise aktiivsuse tähtsust tervisliku eluviisi osana eri ajastuil; arendatakse sallivat suhtumist kaaslastesse ning koostööpõhimõtteid tervislikku eluviisi järgides.
Tehnoloogia	Käsitletavate teemade kaudu kujundatakse oskust hinnata tehnoloogia rakendamisega kaasnevaid võimalusi ja ohte; rakendada nüüdisaegseid tehnoloogiaid tõhusalt ning eetiliselt oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonda kujundades; kasutada tehnovahendeid eesmärgipäraselt ja säästlikult, järgides ohutuse ning intellektuaalomandi kaitse nõudeid.

16.3 Õppekava läbivate teemade rakendamise võimalusi

Elukestev õpe ja karjääri kujundamine	Kujundatakse iseseisva õppimise oskus, mis on tähtis alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisele. Sotsiaalainete kaudu kujundatakse hoiakuid, mida on õpilasele vaja tulevases tööelus. Õpilastele tutvustatakse sotsiaalvaldkonnaga enim seotud ameteid, erialasid ja edasiõppimisvõimalusi. Kujundatakse arusaama ühiskonnas toimuvate muutuste põhjustest ja tagajärgedest ning sellest, mil moel mõjutavad need õpilase valikuid ja tulevikku määravaid otsuseid.

	Erinevate õppetegevuste kaudu saavad õpilased ülevaate tööturu üldisest olukorrast ja tulevikuproгноosidest, tööõigusest, erinevatest töödest eri tegevusvaldkondade ameti- ja kutsealadel ning kasutada seda infot nii tulevast õpitavat eriala valides kui ka pikemaajalist karjääri plaanides. Erinevaid ameteid ja elukutseid tutvustades pööratakse tähelepanu töö iseloomule, töökeskkonnale, töötingimustele ning vajalikele teadmistele, oskustele ja isiksuseomadustele. Õpe annab õpilasele teadmised sellest, et erinevate tööde tegemisel on erinevad nõuded ja töötingimused. Õpilast juhatakse analüüsima, millised on tema eeldused huvipakkuva töö tegemiseks, sh sobiv tervises seisund, füüsiline vorm, füsioloogilised eeldused. Õpilane hakkab analüüsima oma võimeid, oskusi ja väärtusi ning seostama neid tulevase haridustee ja tööelu valikutega, koostades esmase karjääriplaani.
Keskkond ja jätkusuutlik areng.	Toetatakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes püüab leida lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele, pidades silmas nende jätkusuutlikkust.
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	Toetatakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatus tähendust, on ühiskonda lõimitud, toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ja arengusuundadele ning on kaasatud kohalikku kogukonda käsitlevate otsuste tegemisse.
Kultuuriline identiteet	Toetatakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja k��itumislaadi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo vältel ning kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga m���aratud elupraktika eripärast nii ühiskonna ja terviku tasandil (rahvuskultuur) kui ka ühiskonna sees (regionaalne, professionaalne, klassi-, noorte-jms kultuur; subkultuur ja vastukultuur) ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust, on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis.
Teabekeskkond ja meediakasutus	Toetatakse õpilase kujunemist infoteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat infokeskkonda ning suudab seda kriitiliselt analüüsida ja selles toimida olenevalt oma eesmärkidest ning ühiskonnas omaks võetud kommunikatsioonieetikast.

Tehnoloogia ja innovatsioon	Toetatakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja tänapäevaseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.
Tervis ja ohutus.	Toetatakse õpilase kasvamist vaimselt, emotsionaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline käituma turvaliselt ning kujundama tervet keskkonda.
Väärtused ja kõlblus	Toetatakse õpilase kujunemist kõlbeliselt arenenud inimeseks, kes mõistab üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

16.4 Inimeseõpetus I kooliaste

Inimeseõpetuse õppe ja kasvatuseesmärgid

3. klassi lõpetaja:

- väärtustab ennast ja teisi ning teab, et inimesed, nende arvamused, hinnangud ja väärtused on erinevad;
- väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet;
- väärtustab sõprust ja toetavaid peresuhteid armastuse ning vastastikuse toetuse allikana;
- teab, milline on tervislik eluviis ning kuidas hoida füüsilist ja vaimset tervist, ning väärtustab neid;
- mõistab oma õigust keelduda ennastkahjustavast tegevusest ning teab, kuidas ohuolukorras abi kutsuda;
- teab, mis on perekond, kodu, kodukoht ja kodumaa, ning väärtustab neid;
- teab Eesti riigi sümboleid ja naaberriike;
- kirjeldab, mis on lapse õigused ja kohustused, mõistab vastutust oma tegude eest ning plaanib oma aega ja igapäevaseid tegevusi;

- oskab suhelda ning käituda teisi arvestades ja koostööd tehes, sõnastab oma tundeid ning teab, et nende väljendamiseks on erinevaid viise;
- teab põhilisi käitumisreegleid, arvestab neid ning kirjeldab, mis on õiglane ja ebaõiglane käitumine.

16.4.1 Inimeseõpetuse õpitulemused ja õppesisu I kooliastmes

	Õpitulemus	Õppesisu
2.klass	1) kirjeldab oma välimust, huve ja tegevusi, mida talle meeldib teha; 2) teab, mille poolest sarnanevad ja eristuvad erinevad sugupooled; 3) nimetab, mille poolest ta sarnaneb teistega ja erineb teistest; 4) väärtustab iseennast ja teisi; 5) mõistab viisaka käitumise vajalikkust.	<u>Inimene</u> MINA (4 TUNDI) Mina. Minu erinevused teistest inimestest ja sarnasused nendega.
		Iga inimese väärtus.
		Viisakas käitumine.
	1) kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolt kanda;	MINA JA TERVIS (6 TUNDI)
	2) kirjeldab tervet ja haiget inimest;	Tervis.
	3) teab, kas haigused on nakkuslikud või mitte;	Terve ja haige inimene.
	4) teab, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige, ning et ravimid võivad olla inimese	Tervise eest hoolitsemine
	tervisele ohtlikud;	Ravimid.
	5) mõistab ja kirjeldab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus, liikumine ja sport; 6) demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid ja abi saamise võimalusi (nt haav, kukkumine, mesilase nõelamine, ninaverejooks, praht silmas, puugihammustus, põletus ja rästikuhammustus);	Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus, liikumine ja sport. Abi saamise võimalused. Esmaabi.

	7) teab hädaabi telefoninumbrit ja oskab kutsuda abi.	
	1) kirjeldab, mille poolest perekonnad erinevad ja sarnanevad; 2) väärtustab üksteise abistamist ja arvestamist peres; 3) selgitab lähemaid sugulussuhteid; 4) teab oma kohustusi peres ning pereliikmete erinevaid rolle kodus ja tööl 5) kirjeldab ja eristab võimalusi, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töödes; 6) jutustab oma pere traditsioonidest; 7) kirjeldab ohtlikke kohti ning olukordi kooliteel ja koduümbruses, oskab tänaval käituda ning valib ohutu tee sihtpunkti; 8) väärtustab toetavaid peresuhteid ja kodu.	MINA JA MINU PERE (14 TUNDI) Kodu. Koduarmastus. Perekond. Erinevad pered. Vanavanemad ja teised sugulased. Pereliikmete tegevus ja rollid. Vanemate ja teiste inimeste töö. Kodused tööd. Abivalmidus, kohuse- ja vastutustunne. Kodu traditsioonid. Koduümbus. Naabrid ja naabruskond. Võõras ümbus ja võõraga kaasaminek. Ohud kodus ja koduümbruses.
	1) tunneb ära Eesti Vabariigi lipu ja vapi; 2) oskab nimetada Eesti Vabariigi pealinna, sünnipäeva ja presidenti; 3) leiab Euroopa kaardilt Eesti ning Eesti kaardilt kodukoha; 4) tunneb rahvuslikku ja kodukoha sümbolikat; 5) nimetab oma kodukoha tuntud inimesi ja paiku ning väärtustab kodumaad; 6) kirjeldab rahvakombeid;	MINA JA KODUMAA (5 TUNDI) Eesti – minu kodumaa. Kodukoht: küla, vald, linn, maakond. Eesti Vabariigi riiklikud, rahvuslikud ja kodukoha sümbolid. Rahvakalendri tähtpäevad.

	1) eristab, mis on aja kulg ja seis; 2) oskab koostada oma päevakava, väärtustades aktiivset vaba aja veetmist; 3) väärtustab oma tegevusi, mis on positiivsete tunnete tekkimise allikaks; 4) selgitab asjade väärtust; 5) oskab eristada oma ja võõrast asja ning mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta; 6) väärtustab ausust asjade jagamisel.	MINA: AEG JA ASJAD (6 TUNDI) Aeg. Aja plaanimine. Oma tegevuse kavandamine. Täpsus, lubadused, vastutus ja ausus. Minu oma, tema oma, meie oma. Asja väärtus ja hind. Asjade väärtus teiste väärtuste seas.
3.klass	1) teab ja väärtustab igaühe individuaalsust seoses välimuse, huvide ja tugevusega, õigust olla erinev; 2) selgitab endasse positiivse suhtumise tähtsust; 3) nimetab enda õigusi ja kohustusi; 4) teab, et inimeste õigustega kaasnevad kohustused.	<u>Meie</u> MINA (5 TUNDI) Mina. Igaühe individuaalsus ja väärtuslikkus. Mina ja endasse suhtumine. Lapse õigused ja kohustused.

1) kirjeldab tervet ja haiget inimest; 2) kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolitseda; 3) kirjeldab seoseid tervise hoidmise viiside vahel: mitmekesine toitumine, uni ja puhkus ning liikumine; 4) teab, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige, ning et ravimid võivad olla inimese tervisele ohtlikud; 5) eristab vaimset ja füüsilist tervist; 6) kirjeldab olukordi ja toob näiteid, kuidas keelduda või hoiduda tegevusest, mis ohustab tervist; 7) demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid ja abi saamise võimalusi (nt haav, kukkumine, mesilase nõelamine, ninaverejooks, praht silmas, puugihammustus, põletus ja rästikuhammustus); 8) nimetab, kelle poole pöörduda erinevate murede korral; 9) teab hädaabi telefoninumbrit ja oskab kutsuda abi; 10) väärtustab tervislikku eluviisi.	MINA JA TERVIS (6 TUNDI) Tervis. Terve ja haige inimene. Tervise eest hoolitsemine. Vaimne ja füüsiline tervis. Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus, liikumine ja sport. Ohud tervisele ja toimetulek ohuolukorras. Ravimid. Esmaabi. Abisaamise võimalused.

	1) nimetab inimese eluks olulisi vajadusi ja võrdleb enda vajadusi teiste omadega; 2) kirjeldab omadusi, mis peavad olema heal sõbral, ning hindab ennast nende omaduste järgi; 3) väärtustab sõprust ja koostööd; 4) eristab enda head ja halba käitumist, kirjeldab oma käitumise tagajärgi ning annab neile hinnangu; 5) väärtustab leppimise, vabandust palumise ja vabandamise tähtsust inimsuhetes; 6) nimetab ja kirjeldab inimeste erinevaid tundeid ning toob näiteid olukordadest, kus need tekivad, ja leiab erinevaid viise nendega toimetulekuks; 7) demonstreerib õpitu olukorras, kuidas keelduda ennast kahjustavast tegevusest;	MINA JA MEIE (13 tundi) Minu ja teiste vajadused. Sõbrad ja sõpruse hoidmine. Sallivus. Üksteise eest hoolitsemine ja teiste abistamine. Ausus ja õiglus. Leppimine. Vabandust palumine ja vabandamine. Oma muredest rääkimine ja tunnete väljendamine. Oskus panna end teise inimese olukorda. Keeldumine kahjulikust tegevusest.
	8) mõistab, et kiusamine ja vägivald ei ole aktseptitud ja lubatud käitumine, ning teab abi saamise võimalusi kiusamise ja vägivalda korral; 9) kirjeldab oma sõnadega, mida tähendavad vastutustundlikkus ja südametunnistus; 10) väärtustab üksteise eest hoolitsemist ja üksteise abistamist; 11) kirjeldab oma tegevuse plaanimist nädalas, väärtustades vastutust; 12) nimetab üldtunnustatud käitumisreegleid ja põhjendab nende vajalikkust; 13) teab liiklusreegleid, mis tagavad tema turvalisuse, ning kirjeldab, kuidas käituda liikluses turvaliselt; 14) eristab tööd ja mängu; 15) selgitab enda õppimise eesmärgid ning toob näiteid, kuidas õppimine aitab igapäevaelus paremini hakkama saada;	Hea ja halb käitumine. Südametunnistus. Käitumise mõju ja tagajärjed. Käitumisreeglid Liiklusreeglid. Mäng ja töö. Õppimine. Kohusetunne ja vastutus. Meeskonnatöö. Tööjaotus.

16) teab tegureid, mis soodustavad või takistavad õppimist.	
1) kirjeldab eri meeltega tajutavaid teabeallikaid; 2) selgitab, kuidas võivad reklaamid mõjutada inimeste käitumist ja otsuseid ning mis on turvaline käitumine meediakeskkonnas; 3) teab, et raha eest saab osta asju ja teenuseid ning et raha teenitakse tööga; 4) selgitab, milleks kasutatakse raha ning mis on raha teenimine, hoidmine, kulutamine ja laenamine; 5) kirjeldab, mis vajadusi tuleb arvestada taskuraha kulutades ja säästes.	TEAVE JA ASJAD (6 tundi) Teave ja teabeallikad ning nende kasutamine. Reklaami mõju. Turvaline käitumine meediakeskkonnas. Raha. Raha teenimine, kulutamine ja laenamine. Oma kulutuste plaanimine.
1) tunneb ära Eesti Vabariigi lipu ja vapi; 2) oskab nimetada Eesti Vabariigi pealinna, sünnipäeva ja presidenti; 3) leiab Euroopa kaardilt Eesti ning Eesti kaardilt kodukoha; 4) tunneb rahvuslikku ja kodukoha sümbolikat; 5) nimetab oma kodukoha tuntud inimesi ja paiku ning väärtustab kodumaad; 6) kirjeldab rahvakombeid; 7) teab Eestis elavate rahvuste tavasid ja kombeid ning austab neid.	MINA JA KODUMAA (5tundi) Eesti- minu kodumaa. Küla, vald, linn, maakond. Eesti teiste riikide seas. Naaberriigid. Eesti Vabariigi ja kodukoha sümbolid. Erinevate rahvaste tavad ja kombed. Rahvakalendri tähtpäevad. Sallivus.

16.5 Inimeseõpetus II kooliaste

Inimeseõpetuse õppe ja kasvatuseesmärgid

6. klassi lõpetaja:

- väärtustab enda ja teiste positiivseid iseloomujooni ja omadusi ning sõprust ja armastust vastastikuse toetuse ning usalduse allikana;
- väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet ning kirjeldab tõhusaid sotsiaalseid oskusi igapäevaelus: üksteise aitamist, jagamist, hoolitsemist ja koostööd;
- kirjeldab uimastite tarbimisega kaasnevaid riske ja väärtustab tervislikku elu uimastiteta; demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennast ja teisi kahjustavast tegevusest;
- kirjeldab, millised kehalised ja emotsionaalsed muutused toimuvad murdeeas;
- kirjeldab enesehinnangu parandamise ning enesekontrolli tegemise võimalusi ja tähtsust igapäevasuhetes, väärtustab inimeste erinevusi ning oskab teisi arvestada;
- kirjeldab ja selgitab konfliktide võimalikke põhjusi ning oskab eristada tõhusaid ja mittetõhusaid konfliktide lahenduse viise; demonstreerib õpituatsioonis, kuidas aktiivselt kuulata ja kehtestavalt käituda;
- väärtustab tervist ja tervislikku eluviisi ning arvestab tervisliku eluviisi komponente igapäevaelus;
- teab, kuidas toimida ohuolukorras, ning oskab õpituatsioonis abi kutsuda;
- kirjeldab tegevusi, mis muudavad tema elukeskkonna turvaliseks ja tugevdavad tervist.

16.5.1 Inimeseõpetuse õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes

	Õpitulemus	Õppesisu
5.klass	TERVIS	
	Kirjeldab füüsilist, vaimset ja sotsiaalset tervist ning selgitab tervise olemust nendest mõistetest lähtuvalt Teab enda põhilisi tervisenäitajaid: kehakaalu ja kehapikkust, kehatemperatuuri, pulsisagedust ning enesetunnet Nimetab tervist tugevdavaid ja tervist kahjustavaid tegevusi ning selgitab nende mõju inimese füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele	Tervise olemus: füüsiline, vaimne ja sotsiaalne tervis. Tervisenäitajad. Tervist mõjutavad tegurid.
	Eristab põhilisi organismi reaktsioone stressi korral ning kirjeldab nendega toimetuleku võimalusi Väärtustab oma tervist	Hea ja halb stress. Keha reaktsioonid stressile. Pingete maandamise võimalused.
	TERVISLIK ELUVIIS	
	Tervisliku eluviisi komponendid. Tervislik toitumine. Tervisliku toitumise põhimõtted. Toitumist mõjutavad tegurid.	Oskab eristada tervislikke ja mittetervislikke otsuseid igapäevaelus Kostab endale tervisliku toidumenüü ja analüüsib seda, lähtudes tervisliku toitumise põhimõtetest Kirjeldab tervisliku toitumise põhimõtteid ning väärtustab neid Selgitab, kuidas on toitumine seotud tervisega Kirjeldab tegureid, mis mõjutavad inimese toiduvalikut

Kehaline aktiivsus. Kehalise aktiivsuse vormid. Tervistava kehalise aktiivsuse põhimõtted. Päevakava ning töö ja puhkuse vaheldumine. Uni.	Teab kehalise tegevuse mõju oma tervisele ja toob selle kohta näiteid Oskab hinnata oma päevakava, lähtudes tervisliku eluviisi komponentidest Hindab ja oskab planeerida kehalise aktiivsuse piisavust oma igapäevategevuses Väärtustab tervislikku eluviisi
MURDEIGA JA EALISED ISEÄRASUSED	
Murdeiga inimese elukaares. Kehalised ja emotsionaalsed muutused murdeas. Kehaliste muutuste erinev tempo murdeas. Suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine.	Kirjeldab murdeiga inimese elukaare osana ning murdeas toimuvaid muutusi seoses keha ning tunnetega Aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja teab, kuidas oma keha eest hoolitseda Teab, et murdeiga on varieeruv ning igaühel oma arengutempo
Suguline küpsus ja soojätkamine.	Teab suguküpsuse tunnuseid ja esmaste sugutunnuste seost soojätkamisega
TURVALISUS JA RISKIKÄITUMINE	
Turvaline ning ohutu käitumine koolis, kodus ja õues. Eakaaslaste ning meedia mõju tervise ja ohukäitumise alaseid valikud tehes; iseenda vastustus. Vahendatud suhtlemine.	Kirjeldab olukordi, kus saab ära hoida õnnetusjuhtumeid Selgitab, miks liikluseeskiri on kohustuslik kõigile, ning kirjeldab, kuidas seda järgida Teab, et õnnetuse korral ei tohi enda elu ohtu seada, ning kuidas abi kutsuda Nimetab meediast tulenevaid riske oma käitumisele ja suhetele Suheldes meedia vahendusel, mõistab vahendatud suhtlemise olemust ning vastutust oma sõnade ja tegude eest Väärtustab turvalisust ja ohutut käitumist

	Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused uimastitega seotud situatsioonides. Valikud ja vastutus seoses uimastitega. Tubaka, alkoholi ja teiste levinud uimastite tarbimisega seonduvad riskid tervisele.	Demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi tubaka, alkoholi ja teiste uimastitega seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlusoskus Kirjeldab tubaka ja alkoholi tarbimise kahjulikku mõju inimese organismile Väärtustab mitmekesisist positiivset ja tervislikku elu uimastiteta
	HAIGUSED JA ESMAABI	
	Levinumad laste ja noorte haigused. Nakkus- ja mittenakkushaigused. Haigustest hoidumine. HIV, selle levikuteed ja sellest hoidumise võimalused. AIDS.	Oskab kirjeldada, kuidas hoida ära levinumaid nakkus- ja mittenakkushaigusi Selgitab ja toob näiteid, kuidas haigusi ravitakse meditsiiniliste ja rahvameditsiini vahenditega Teab, mis on HIV ja AIDS ning kuidas ennast kaitsta HIViga nakatumise eest
	Esmaabi põhimõtted. Esmaabi erinevates olukordades. Käitumine õnnetusjuhtumi korral.	Kirjeldab, kuidas ennast ja teisi inimesi abistada õnnetusjuhtumi korral Teab, kuidas toimida turvaliselt ohuolukorras ja abi kutsuda, ning demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid (nt kõhuvalu, külmumine, luumurd, minestamine, nihestus, peapõrutus, palavik ja päikesepiste) Nimetab esmaabivahendeid ja kirjeldab, kuidas neid praktikas kasutada Väärtustab enda ja teiste inimeste elu
	KESKKOND JA Tervis	

	Tervislik elukeskkond. Tervislik õpikeskkond. Tervis heaolu tagajana.	Kirjeldab tervislikku elukeskkonda, lähtudes oma kodukoha loodus- ja tehiskeskonnast Eristab tegureid, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks ja tervist tugevdavaks või mitteturvaliseks ja tervist kahjustavaks Kirjeldab õpikeskkonna mõju õpilase õpitulemustele
	Õpitulemus	Õppesisu
6.klass	Mina ja suhtlemine	
	Analüüsib enda iseloomujooni ja -omadusi, väärtustades endas positiivset	Enesesse uskumine, oma väärtuste selgitamine
	Mõistab enesehinnangut mõjutavaid tegureid ja enesehinnangu kujunemist	Enesehinnang
	Mõistab enesekontrolli olemust ning demonstreerib õpituatsioonis oma käitumise kontrolli	Eneseanalüüs. Enesekontroll
	Suhtlemine teistega	
	Teab suhtlemise olemust ning väärtustab tõhusate suhtlusoskuste vajalikkust	Suhtlemise komponendid
	Kirjeldab erinevaid mitteverbaalseid suhtlusvahendeid ning nende mõju verbaalsele suhtlemisele	Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine
	Demonstreerib õpituatsioonis aktiivse kuulamise võtteid	Aktiivne kuulamine
	Mõistab eneseavamise mõju suhtlemisele ning demonstreerib õpituatsioonis, kuidas oma tundeid	Eneseavamine. Tunnete väljendamine

	empaatiliselt ja suhteid tugevdavalt väljendada	
	Teadvustab eelarvamuste mõju suhtlemisele ja toob näiteid eelarvamuste mõju kohta igapäevasuhtluses	Eelarvamused
	Eristab ning kirjeldab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumiste mõju suhetele	Kehtestav, agressiivne ja alistuv käitumine
	Teab, et ei ütlemine on oma õiguste eest seismine, ning demonstreerib õpituatsioonis kehtestava käitumise võtteid	„Ei“ ütlemine seoses ennast ja teisi kahjustava käitumisega.
	Suhted teistega	
	Kirjeldab tõhusate sotsiaalsete oskuste (üksteise aitamise, jagamise, koostöö ja hoolitsemise) toimimist igapäevaelus	Tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine.
	Oskab abi pakkuda ning teistelt abi vastu võtta	Tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine
	Väärtustab hoolivust, sallivust, koostööd ja üksteise abistamist	Sallivus enda ja teiste vastu. Hoolivus
	Eristab inimeste erinevaid rolle suhetes ning nende muutuvat iseloomu	Sõprussuhted. Usaldus suhtes
	Demonstreerib õpituatsioonis oskust näha olukorda teise isiku vaatenurgast ning väärtustab empaatilist	Empaatia

	suhtlemist	
	Väärtustab sõprust kui vastastikuse usalduse ja toetuse allikat	Sõprussuhted. Usaldus suhtes
	Kirjeldab kaaslaste mõju ja survet otsustele, mõistab otsuste tagajärgi	Kaaslaste mõju ja surve
	Mõistab isikuseärasusi ning teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi	Erinevuste ja mitmekesisuse väärtustamine. Isikute iseärasused
	Nimetab ning väärtustab enda ja teiste positiivseid omadusi ning teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi	Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamine
	Otsustamine ja konfliktid ning probleem-lahendus	
	Teab probleemide erinevaid lahendusviise ja oskab neid õpituatsioonis kasutada	Otsustamine ja probleemide lahendamine
	Kirjeldab erinevate lahendusviiside puudusi ja eeliseid ning mõistab nende tagajärgi	Erinevate käitumisviiside leidmine probleeme lahendades
	Selgitab ja kirjeldab eri situatsioonidesse sobiva prima käitumisviisi valikut	Tagajärgede arvestamine probleemilahenduses. Vastutus otsustamisel
	Selgitab konflikti häid ja halbu külgi ning aktseptib konflikte kui osa elust	Konflikti olemus ja põhjused
	Teab konfliktide lahendamise tõhusaid viise ja demonstreerib neid õpituatsioonis	Tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise teed

	Positiivne mõtlemine	
	Nimeta ja väärtustab enda ning teiste positiivseid omadusi	Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamine
	Väärtustab positiivset mõtlemist	Positiivne mõtlemine

16.6 Inimeseõpetus III kooliaste

Inimeseõpetuse õppe ja kasvatuseesmärgid

8. klassi lõpetaja:

- teab nimetada ja demonstreerib õpituatsioonis mõningaid enesekasvatuse viise;
- teab, mis on tervislik eluviis, oskab igapäevaelus teha tervislikke valikuid ja analüüsida enda vastutust valikutes, sh tulevast haridusest ja tööelu kavandades;
- teab tervisliku toitumise ja kehalise aktiivsuse põhimõtteid ning mõistab nende rakendamise tähtsust igapäevaelus;
- teab, mis arengumuutused toimuvad murdeas, ja mõistab murdeea eripära teiste eluperioodide seas;
- mõistab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning teab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid ja oma vastutust selles; väärtustab seksuaalõigusi;
- analüüsib riskikäitumist mõjutavaid tegureid ja mõju inimese tervisele ning demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi riskikäitumisega seotud olukordades;
- kirjeldab rühma mõju inimese käitumisele ning demonstreerib õpituatsioonis oskust keelduda tegevusest, mis kahjustab teda ennast ja teisi;
- teab kooselu reegleid ja norme toetavates inimsuhetes, mõistab nende vajalikkust rühmas ning väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet;
- teab ning oskab otsida olulisi infoallikaid tervise teabe ja -abi saamiseks ning demonstreerib õpituatsioonis esmaabi põhilisi võtteid ja kirjeldab

tõhusat käitumist ohuolukordades;

- teab, kuidas luua ja säilitada toetavaid ning lähedasi suhteid; väärtustab sõprust ja armastust vastastikuse toetuse allikana;
- teab inimest abistavate elukutsete töö sisu ja eeldatavaid võimeid, isiksuseomadusi jms ning analüüsib enda sobivust selleks tööks.

16.6.1 Inimeseõpetuse õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes

	Õpitulemus	Õppesisu
7.klass	Inimese elukaar ja murdeea koht selles	
	Iseloomustab murde- ja noorukiea arenguülesandeid üleminekul lapseeest täiskasvanuikka	Inimese elukaar. Murde- ja noorukiea koht elukaares. Areng ja kasvamine
	Kirjeldab, kuidas mõjutavad inimese kasvamist ja arengut pärilikud ning keskkonnategurid	Inimese elukaar. Murde- ja noorukiea koht elukaares. Arengut ja kasvamist mõjutavad tegurid
	Toob näiteid inimese võimaluste kohta ise oma eluteed kujundada ning mõistab enda vastutust oma elutee kujundajamisel	Inimene oma elutee kujundajana. Vastutus seoses valikutega.
	Kirjeldab põhilisi enesekasvatuse võtteid: eneseveenmist, enesetreeningut, eneseergutust ja -karistust ning enesesisendust	Enesekasvatuse alused ja võimalused. Vastutus seoses valikutega.
	Inimese mina	
	Selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang	Minapilt ja enesehinnang
	Kirjeldab positiivse endassesuhtumise kujundamise ja säilitamise võimalusi	Minapilt ja enesehinnang
	Kasutab eneseanalüüsi oma teatud iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi määrares	Eneseanalüüs: oma iseloomujoonte, huvide, võimete ja väärtuste määramine.

	Väärtustab enesekasvatust ning toob näiteid enesekasvatusevõtete kohta	Eneseanalüüs: oma iseloomujoonte, huvide, võimete ja väärtuste määramine.
	Kirjeldab suhete säilitamise ning konfliktide vältimise võimalusi	Konfliktide vältimine ja lahendamine
	Demonstreerib õpitu olukorras tõhusaid konfliktide lahendamise viise	Konfliktide vältimine ja lahendamine
	Inimene ja rühm	
	Iseloomustab erinevaid rühmi ja toob näiteid enda kuuluvuse kohta erinevatesse rühmadesse	Erinevad rühmad ja rollid
	Võrdleb erinevate rühmade norme ja reegleid ning kirjeldab enda rolli, õigusi ja kohustusi erinevates rühmades	Rollide suhtelisus ja kokkuleppelisus
	Mõistab normide ja reeglite vajalikkust ühiselu toimimisel ja korraldamisel	Reeglid ja normid rühmas. Inimsuhteid toetavad normid ja reeglid
	Kirjeldab rühma kuulumise positiivseid ja negatiivseid külgi	Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed.
	Demonstreerib õpitu olukorras toimetulekut rühma survega	Hoolivus rühmas. Rühma surve ja toimetulek sellega
	Selgitab sõltumatuse ja autoriteedi olemust inimsuhetes	Sõltumatus, selle olemus. Autoriteet
	Turvalisus ja riskikäitumine	
	Demonstreerib õpitu olukorras, kuidas kasutada tõhusaid sotsiaalseid oskusi uimastitega seotud olukorrades: kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlemisoskus, ohuolukorrade	Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused, et vältida riskikäitumist: emotsioonidega toimetulek,
	ära hoidmine, ei ütlemine, kehtestav käitumine, abi andmine ja abi kutsumine	enesetunnistamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine, suhtlusoskus

	Demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid käitumisviise kiusamise ja vägivalla korral koolis	Hakkamasaamine kiusamise ja vägivallaga
	Eristab legaalseid ja illegaalseid uimasteid ning tähtsustab seaduse rolli laste tervise kaitsel	Erinevad legaalsed ja illegaalsed uimastid
	Kirjeldab uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajalist mõju inimese füüsilisele tervisele	Uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajaline mõju
	Inimese mina ja murdeea muutused	
	Kirjeldab põhimuresid küpsemisperioodil ning nendega toimetuleku võimalusi	Varane ja hiline küpsemine – igaühel oma tempo. Muutunud välimus. Nooruki põhimured küpsemisperioodil
	Selgitab, milles seisneb suguküpsus	Suguküpsus
	Kirjeldab omadusi, mis teevad noormehe ja neiu meeldivateks suhtluskaaslasteks	Naiselikkus ja mehelikkus
	Selgitab soorolli olemust ning kirjeldab soostereotüüpset suhtumist	Soorollid ja soostereotüübid
	Kirjeldab inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise: vastastikust seotust ja meeldimist, sõprust ja armumist	Lähedus suhetes. Sõprus. Armumine
	Kirjeldab, milles seisneb inimese vastutus seksuaalsuhtes	Käimine. Lähedus ja seksuaalhuvi
	Selgitab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid	Vastutus seksuaalsuhtes ja turvaline seksuaalkäitumine.
8.klass	Tervis	
	Kirjeldab füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervise vastastikust mõju ning seost	Tervis kui heaoluseisund. Terviseaspektid: füüsiline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne tervis.

		Terviseaspektide omavahelised seosed
	Kirjeldab olulisi tervisenäitajaid rahvastiku tervise seisukohalt	Eesti rahvastiku tervisenäitajad
	Analüüsib tegureid, mis võivad mõjutada otsuseid tervise kohta, ning demonstreerib õpistuatsioonis tõhusaid viise otsuste langetamisel tervisega seonduvate valikute puhul individuaalselt ja koostöös teiste	Tervislik eluviis ning sellega seonduvate valikute tegemine ja vastutus. Tegurid, mis mõjutavad tervisega seotud valikuid.
	Analüüsib ja hindab erinevate tervise infoallikate ning teenuste kasutamise võimalusi ja usaldusväärsust	Tervisealased infoallikad ja teenused. Tervise infoallikate usaldusväärsus
	Analüüsib enda tervise seisundit ning teab, mis tegurid ja toimetulekumehhanismid aitavad säilitada inimese vaimset heaolu	Vaimne heaolu. Vaimset heaolu säilitada aitavad tegevused ja mõttelaad
	Analüüsib inimese kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele	Kehaline aktiivsus tervise tugevdajana. Kehaline vormisolek ja sobiva kehalise aktiivsuse valik. Toitumise mõju tervisele
	Analüüsib oma igapäevatoidu vastavust tervisliku toidu põhimõtetele	Toitumise mõju tervisele. Toitumist mõjutavad tegurid
	Selgitab kehalise aktiivsuse mõju inimese füüsilisele, vaimsele, emotsionaalsele ja sotsiaalsele tervisele	Kehaline aktiivsus tervise tugevdajana
	Oskab planeerida eri tüüpi kehalist aktiivsust oma igapäevaellu ning väärtustab kehalist aktiivsust eluviisi osana	Kehaline vormisolek ja sobiva kehalise aktiivsuse valik
	Selgitab stressi olemust, põhjuseid ja tunnuseid	Stress. Stressorid. Stressi kujunemine
	Kirjeldab stressiga toimetuleku viise ja eristab tõhusaid toimetulekuväidemeid mittetõhusatest, teab abi ja toetuse võimalusi	Stressiga toimetulek

	Kirjeldab kriisi olemust ja seda, kuidas käituda kriisiolukorras; teab abi ja toetuse võimalusi	Kriis, selle olemus. Käitumine kriisiolukorras. Abistamine, abi otsimine ja leidmine.
	Suhted ja seksuaalsus	
	Kirjeldab viise, kuidas luua ning säilitada mõistvaid, toetavaid ja lähedasi suhteid sotsiaalse tervise kontekstis	Sotsiaalne tervis ja suhted. Suhete loomine, säilitamine ja katkemine. Suhete väärtustamine.
	Demonstreerib õpituatsioonis oskusi, mis aitavad kaasa suhete loomisele ja säilitamisele: üksteise aitamine, jagamine, koostöö, teineteise eest hoolitsemine	Sotsiaalne tervis ja suhted. Suhete loomine, säilitamine ja katkemine. Suhete väärtustamine.
	Väärtustab tundeid ja armastust suhetes	Armastus
	Selgitab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning tunnete osa selles arengus	Seksuaalsuse olemus: lähisuhted, seksuaalidentiteet, seksuaalne nauding, soojätkamine, seksuaalne areng
	Kirjeldab tunnete ja läheduse jagamise viise	Seksuaalsuse olemus: lähisuhted, seksuaalidentiteet, seksuaalne nauding, soojätkamine, seksuaalne areng
	Selgitab, milles seisneb partnerite vastutus seksuaalsuhetes	Seksuaalsuse olemus: lähisuhted, seksuaalidentiteet, seksuaalne nauding, soojätkamine, seksuaalne areng
	Selgitab soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele	Seksuaalne orientatsioon. Soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele.
	Kirjeldab tõhusaid rasestumisvastaseid meetodeid	Seksuaalvahekord. Turvaline seksuaalkäitumine. Rasestumisvastased meetodid
	Kirjeldab seksuaalsel teel levivate haiguste ärahoidmise võimalusi	Seksuaalsel teel levivate haiguste vältimine

Teab, mis on HIV ja AIDS ning HIVi nakatumise teid ja nakatumise vältimise võimalusi	HIV ja AIDS
Eristab HIVi ja AIDSi müüte tegelikkusest	HIV ja AIDS
Väärtustab vastutustundlikku käitumist seksuaalsuhetes ja kirjeldab seksuaalõigusi kui seksuaalsusega seotud inimõigusi	Seksuaalõigused
Nimetab, kuhu saab pöörduda abi ja nõu saamiseks seksuaaltervise küsimustes	Abi ja nõu saamise võimalused
Turvalisus ja riskikäitumine	
Kirjeldab levinumate riskikäitumiste tagajärgi, mõju inimese tervisele ja toimetulekule	Levinumad riskikäitumise liigid. Riskikäitumise mõju inimese tervisele ja toimetulekule
Kirjeldab ja selgitab levinumate riskikäitumiste ärahoidmise ja neisse sekkumise võimalusi indiviidi ja rühma tasandilt, lähtudes igapäevaelust, ning teadvustab ennetamise ja sekkumise võimalusi ühiskonna tasandil	Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused riskikäitumisega toimetulekul
Kirjeldab, mis on vaimne ja füüsiline uimastisõltuvus ning kuidas see kujuneb	Uimastid ja nende toime kesknärvisüsteemile. Sõltuvuse kujunemine
Kirjeldab ja demonstreerib õpituatsioonis, kuidas käituda uimastitega seotud olukordades	Uimastitega seonduvad vääruskumused. Uimastite tarvitamise isiklikud, sotsiaalsed, majanduslikud ja juriidilised riskid.
Teab, kuidas käituda turvaliselt ohuolukorras ning kutsuda abi allergia, astma, diabeedi, elektrišoki, epilepsia, lämbumise, mürgituse, palaviku ja valu korral	Esmaabi põhimõtted ja käitumine ohuolukordades

	Demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid õnnetusjuhtumite ja traumade korral (nt kuumakahjustus, teadvusekaotuse, südameseiskumine, uppumine jne)	Esmaabi põhimõtted ja käitumine ohuolukordades
	Inimene, valikud ja õnn	
	Analüüsib ennast oma huvide, võimete ja iseloomu põhjal ning seostab seda valikutega elus	Huvide ja võimete mitmekesisus ning valikud. Edukus, väärtushinnangud ja prioriteedid elus. Mina ja teised kui väärtus.
	Mõistab, et toimetulek iseenda ja oma eluga tagab õnne ja rahulolu	Õnn. Toimetulek iseenda ja oma eluga õnne eeldusena

16.7 Ühiskonnaõpetus II kooliaste

Ühiskonnaõpetuse õppe ja kasvatusesmärgid

6. klassi lõpetaja:

- teab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid;
- mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis, märkab probleeme koolis, toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat;
- märkab ning arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks, oskab otsida ja pakkuda abi probleemide lahendamisel;
- teab Eesti riigi valitsemise põhilisi institutsioone, kirjeldab nende ülesandeid (kohalik omavalitsus, Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus) ning nimetab erinevaid riigijuhtimisega seotud ameteid/elukutseid;
- teab, mis on põhiseadus ja teised seadused, miks tuleb seadusi täita; teab, mis on lapse õigused ja vastutus;
- selgitab näidetega, mis on kodanikuühendus, kodanikualgatus ja vabatahtlik töö; põhjendab vabatahtliku töö vajalikkust ning pakub abi

abivajajaile; tunneb ära ebaõigluse ja oskab sellele vastu seista;

- mõistab inimeste iseärasusi ning teab, et inimesed erinevad rahvuse, soo, vaimse ja füüsilise suutlikkuse ning vaadete ja usutunnistuste poolest; on salliv erinevuste suhtes ja valmis koostööks;
- toob näiteid ühiskonna toimimiseks ja arenguks vajalikest elukutsetest ja ettevõtetest ning väärtustab töötamist kui peamist elatusallikat, tunneb oma õigusi ja vastutust omanikuna ja
- tarbijana ning mõistab, miks erinevais ameteis töötamisel eeldatakse erinevaid teadmisi, oskusi ja isiksuseomadusi;
- oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks ning seda kriitiliselt hinnata; esitab oma teadmisi ja seisukohti selgelt ja veenvalt ning suudab neid põhjendada; loob, kasutab ja jagab infot ning väärtustab enda ja teiste autorite tööd;
- teab, et tal on õigus saada abi, ning oskab leida abi ettetulevates elusituatsioonides.

16.7.1 Ühiskonnaõpetuse õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes

	Õpitulemused	Õppesisu
6.klass	seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid rahvus, riik, võrdõiguslikkus ja sallivus;	/11 tundi/Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm)

nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone; nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid; toob näiteid naiste ja meeste võrdsete õiguste ning nende rikkumise kohta Eestis; suhtub sallivalt erinevustesse; teab ja hoiab kogukonna traditsioone; teab, mis on isikutunnistus ja reisidokumendid (pass, isikutunnistus); nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis.	Sooline võrdõiguslikkus Pere ja suguvõsa. Naabruskond maal ja linnas. Sõpruskond. Koolipere Euroopa riigid, Eesti naaberriigid
seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid kodanikuühendus, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus; nimetab kodukohas tegutsevaid seltse, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust; nimetab kodukohas ja koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone ning kirjeldab nende tegevust; teab kodukoha kodanikualgatusi ning algatab neid ja osaleb neis võimaluse korral; toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta; märkab probleeme ja pakub vajajatele abi.	/5 tundi/ Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus Noorteorganisatsioonid Eakohased kodanikualgatuse võimalused Koostöö ja ühistegevus, kommunikatsioonivõimalused

	seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid inimõigus, seadus, demokraatia; iseloostab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid (arvamuste mitmekesisus ja sõnavabadus, osalus aruteludes ja otsustamises, õigus valida ja olla valitud); nimetab ja austab inimõigusi; teab, et Eesti on demokraatlik vabariik; nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi peamisi ülesandeid; teab, mis on kohalik omavalitsus; toob näiteid oma valla/linna omavalitsuse tegevuse kohta; teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma; toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta.	/11 tundi/ Rahva osalemine ühiskonna valitsemises Võimude lahusus. Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus Kohalik omavalitsus Seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon Peamised inimõigused (õigus elada, õigus vabadusele ja inimväärikusele jne)
	kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis; märkab ning arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks; oskab otsida ning pakkuda abi probleemide lahendamisel; toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat; tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi ning tunneb õiguste ja vastutuse tasakaalu.	/4 tundi/ Õpilasmavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses Kooli sisekord (kodukord) Lapse õigused (õigus saada haridust, õigus vanemlikule hoolitsusele jne). Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal
	teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel;	/ 7 tundi/ Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine

	teab, kuidas teenitakse raha ja millest koosneb pere eelarve; oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning planeerida oma aega; teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid; iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed; selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale; oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ning tunneb tarbija õigusi.	Elukutsed – teadmised ja oskused. Elukestev õpe Elukutsed ja ettevõtted kodukohas Teadlik, säästev tarbimine Töökultuur ja tööeetika
	oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks, sh kasutab indekseid, sõnastikke, otsingumootoreid ning entsüklopeediat; oskab eristada fakti ja arvamust; oskab esitada oma teadmisi ja seisukohti; loob, kasutab ning jagab infot; väärtustab teiste autorite ja enda tehtud tööd; viitab teiste autorite loomingule; tunneb autorina vastutust oma teose eest ning teadvustab autorikaitsega seonduvaid probleeme Internetis; tunneb Interneti võimalusi, kasutamise ohtusid ja informatsioonilise enesemääramise võimalusi; mõistab, et reklaami taga on müügiedu taotlus.	/ 6 tundi / Raamatukogu, Internet Ajalehed, ajakirjad, raadio, televisioon, meediakanalite integratsioon Teadlik infotarbimine ja -edastamine Autoriõiguste kaitse

16.8 Ühiskonnaõpetus III kooliaste

Ühiskonnaõpetuse õppe ja kasvatuseesmärgid

9. klassi lõpetaja:

- teab demokraatia toimimise põhimõtteid ning toob näiteid nende rakendamise kohta; toimib demokraatia põhimõtteid arvestades; on orienteeritud enesearendamisele;
- määratleb ja tunnetab end oma kogukonna ja Eesti ühiskonna liikmena, vastutustundliku kodanikuna Eesti Vabariigis, Euroopa Liidus ning maailmas;
- teab ja järgib inimõigusi, märkab nende rikkumist ning kaitseb inimõigusi, tunnustab erinevaid inimrühmi võrdselt väärtuslikuna ja käitub sallivalt;
- tunneb Eesti riigi põhiseadust ja ülesehitust ning halduskorraldust; oskab suhelda riigi- ja omavalitsusasutustega; oskab leida ja kasutada vajalikku õigusakti; järgib seadusi; kasutab
- kodanikuühiskonna tegutsemisvõimalusi; selgitab näidete kaudu vabaihenduste toimimise põhimõtteid ja eesmäärke;
- tunneb Euroopa Liidu ülesehitust ja väärtusi ning nimetab liikmesriike; nimetab teisi rahvusvahelisi organisatsioone ja selgitab nende tegevuse eesmäärke;
- selgitab üksikisiku, ettevõtja ja riigi rolli majanduses; teab, mis on avalik ja erasektor; teab maksustamise eesmäärke ning üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega;
- kaalub oma võimalusi tulevase töötajana ja ettevõtjana ning kavandab edasist haridusteed lähtuvalt oma võimetest, huvidest, teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning valikuid väliselt mõjutavatest teguritest;
- hindab ressursside piisavust ning tarbib säästlikult; tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana;
- oskab leida vajalikku teavet ja vahendeid; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid, arvestab autoriõiguste kaitset;
- teab, mis on üleilmastumine, ja toob näiteid üleilmastumise mõjude kohta majandusele, kultuurile, keskkonnale jne;
- teab riigi juhtimis- ja haldusstruktuuride ameteid/elukutseid ning nende töö sisu ja arutleb selle üle, mis on olulised eeldused selle töö

tegemiseks; valdab ülevaadet riigiteenistujaks kujunemise ja õppimise võimalustest.

16.8.1 Ühiskonnaõpetuse õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes

	Õpitulemused	Õppesisu
9.klass	orienteerub infokeskkonnas, suudab infot kriitiliselt hinnata ja kasutada; teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid avalik arvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus, autorivastutus, reklaam ja plagiaat; mõistab ajakirjanduses käsitletavaid probleeme; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid probleemide kirjeldamiseks; tunneb ja austab autori õigusi ning vastutust; viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt.	/ 7 tundi / Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, avaliku arvamuse kujundamine, meelelahutus jne Kommunikatsioonieetika, avaliku ja eraelu piir; suhtlemiskultuur Turunduskommunikatsioon, selle funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam jne. Meediamajanduse põhitõed (sisu ja reklaami vahetõed, tulud ja kulud meedias) Autoriõigused ja -vastutus, teoste kasutamine: viitamine, tsiteerimine, üles- ja allalaadimine. Plagieerimine Teabe tõlgendamine ning kriitiline analüüs; fakti ja arvamuse eristamine

	teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus; märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi; väärtustab sotsiaalset õiglust ja sidusust; väärtustab soolist võrdõiguslikkust; mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega.	/6 tundi/ Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, ealised, rahvuslikud, usulised, varanduslikud, regionaalsed jm Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused. Sotsiaalse sidusus. Sotsiaalne tõrjutus Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus. Solidaarsus Väärtused ja identiteedid. Mitmekultuuriline ühiskond ja selle võimalused ning probleemid
	teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, erasektor, eraettevõtte, mittetulundussektor, sihtasutus; selgitab sektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas; teab sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi.	/ 3 tundi / Avalik sektor ja selle institutsioonid (riigiasutused, kohalik omavalitsus, avalik-õiguslikud asutused) Erasektor kui kasumile suunatud sektor Kolmas sektor kui mittetulundussektor. Sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused

	teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid inimõigused, põhiõigused, sotsiaal-majanduslikud õigused, poliitilised õigused, kultuurilised õigused; tunneb inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid, märkab nende rikkumist (sh vägivald, kuritarvitamine, inimkaubandus jm); tunneb õiguste ja kohustuste ning vabaduse ja vastutuse seost; tunneb riske, oskab vältida ohte ja teab, kust otsida abi.	/ 6 tundi / Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel Põhiõigused; sotsiaal-majanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused Lapse õigused, kohustused ja vastutus Lastekaitse rahvusvahelised probleemid. Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne ekspluateerimine jm UNICEFi tegevus
	teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus;	/16 tundi/ Demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevused Demokraatliku valitsemise põhijooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus, võimude lahusus ja tasakaal Õigusriik. Kodanikuvabadused ja -õigused
	selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises; väärtustab demokraatlikke vabadusi ja tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igäihe võrdsust seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi; oskab vahet teha demokraatial ja autokraatial, tunneb ning selgitab demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni ning annab neile hinnangu; selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid.	

	teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt; erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik; tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust (kaart); mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda; oskab leida vajalikku õigusakti, kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT);	/13 tundi/ Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid. Riigikogu koosseis ja ülesanded. Valitsuse moodustamine ja ülesanded. Vabariigi President. Kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll. Kohus. Kohalik omavalitsus Õigussüsteem: Eesti kohtusüsteem. Õigusaktide kasutamine. Alaealiste õiguslik vastutus Kodakondsus. Eesti kodakondsuse saamise tingimused. Kodanikuõigused ja -kohustused. Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ning kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused Eestis Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis. Eesti parlamendierakonnad
	suhtleb riigi- ja omavalitsusasutustega, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaale kasutades; tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi; väärtustab Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsust; selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid, kujundab oma põhjendatud seisukoha valijana ning nimetab Eesti parlamendierakondi; teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on; teab Euroopa Liidu liikmelisusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi.	Valimised. Valimiste üldine protseduur. Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad; nende rollid. Valimiskampaania. Teadlik hääletamine Eesti Euroopa Liidu liikmena. Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides

	teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid kodanikuühiskond, vabaühendus, kodanikuosalus, kodanikualgatus; mõistab kodanikuühiskonna ja vabaühenduste toimimise põhimõtteid ning eesmärgi; iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel; oskab kasutada tegutsemisvõimalusi kodanikuühiskonnas; analüüsib probleeme ning pakub lahendusi; algatab ja toetab koostööd ühiste eesmärkide seadmisel ning elluviimisel.	/15 tundi/ Kodanikuühiskonna olemus ja põhijooned. Vabaühendused ja MTÜd. Kirik ja usuühendused Kodanikuosalus ja kodanikualgatus. Kodanikuajakirjandus. Vabatahtlik tegevus, kaasatus ühendustesse ja organisatsioonidesse. Noorte osalusvõimalused. Õpilasomavalitsus ja õpilasorganisatsioonid. Noorteprojektid Käitumine kriisioludes
	teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüve,	/17 tundi/ Turumajanduse põhijooned. Nõudmine ja pakkumine. Konkurents. Tootlikkus ja kasum. Ettevõtluse vormid: AS, OÜ, FIE. Ettevõtluse roll ühiskonnas. Ressursside jagunemine maailmas

sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen, investering, tarbijakaitse; tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu; analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ning võimalusi edasiõppimise ja karjääri planeerimisel; tunneb eelarve koostamise põhimõtteid; oskab arvutada netopalka; tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana ning tarbib säästlikult; iseloomustab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, ettevõtluse ja riigi rolli majanduses; selgitab maksustamise eesmärgi, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ning kohustusi seoses maksudega.	Riigi roll majanduses: planeerimine ja regulatsioon. Riigieelarve. Maksud, maksustamise põhimõtted. Tulude ümberjagamine. Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus. Aus maksumaksmine. Sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus Tööturg. Tööturu mõiste. Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. Tööõigus. Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjatele ja töötajatele. Erinevast soost, erineva haridustaseme ning töö- ja erialase ettevalmistusega inimesed tööturul Isiklik majanduslik toimetulek. Eesmärkide seadmine ja ressursside hindamine. Palk ja palgaläbirääkimised. Isiklik eelarve. Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus. Säästmine ja investeerimine. Laenamine. Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglane tarbimine. Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul. Tootemärgistused. Isiklik ettevõtlus

16.9 Ajalugu II kooliaste

Õppe- ja kasvatusesmärgid II kooliastmes

6. klassi lõpetaja:

- kasutab asjakohaselt aja mõistega seonduvaid õpitud sõnu, lühendeid ja fraase;
- tunneb mõningaid iseloomulikke sündmusi kodukoha ja Eesti ajaloost ning seostab neid
- omavahel;

- teab mõnda ajaloolist asunit, selle tekkimise ja kujunemise põhjusi;
- hindab materiaalsel keskkonda kui ajaloosündmuste peamist kandjat;
- toob näiteid muinasaja ja vanaaja kohta;
- mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ning esitab näiteid erinevate kultuurivaldkondade kohta;
- mõistab, et ajaloosündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed, ning loob lihtsamaid seoseid mõne sündmuse näitel;
- teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega ja hindab neid kriitiliselt;
- väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava, lühijuttu ja kirjeldust ning kasutab ajalookaarti.

16.9.1 Ajaloo õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes

5.kl	Õpitulemus	Õppesisu
	AJAARVAMINE	
	Kasutab kontekstis aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, ajaloos ajaloosündmuste seadustamine; Kirjeldab mõnda minevikusündmust ja inimeste eluolu minevikus; Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid; Väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu; Kasutab ajalookaarti.	Ajaarvamisega seotud mõisted ja ajaloo perioodid: muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu.
	AJALOOALLIKAD	
	Teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest; Töötab lihtsamate allikatega; Kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas.	Ajalugu ja ajalooallikad. Allikate tõlgendamine: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas, muuseum ja arhiiv.

	ELUOLU	Elu linnas ja maal, rahu ja sõja ajal, eluolu, tegevusalad, elamud, rõivastus, toit, kultuur ja traditsioonid, nende muutumine ajas.
	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu; Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid; Väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu; Kasutab ajalookaarti.	
	AJALOOSÜNDMUSED JA AJALOOLISED ISIKUD	Ajaloosündmused ja silmapaistvad isikud kodukohas, Eestis, Euroopas ning maailmas õpetaja valikul.
	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, inimeste eluolu minevikus; Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid; Väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu; Kasutab ajalookaarti.	
6.kl	Õpitulemus	Õppesisu
	MUINASAEG	Aeg ja ajaarvamine, muinas- ja vanaaja periodiseerimine. Ajalugu ja ajalooallikad, kuidas allikmaterjale tõlgendada. Muinasaja arengujärgud ja nende üldiseloostus.
	Kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid Näitab kaardil ning põhjendab, miks ja millistes piirkondades sai alguse põlluharimine Teab, missuguseid muudatusi ühiskonnaelus tõi kaasa metallide kasutusele võtmine Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, varanduslik ebavõrdsus, sugukond, hõim Teab, et Eesti esimesed asustusala olid Pulli ja Kunda inimasula, ja näitab neid kaardil	
	VANAD IDAMAAD	

Selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid, näitab kaardil Egiptust ja Mesopotaamiat Selgitab, milline oli vanaaja riiklik korraldus, kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse ning Mesopotaamia näitel Tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi: meditsiin, matemaatika, astronoomia, kirjandus, kujutav kunst, Egiptuse püramiidid, Babüloni rippaiad; teab, et esimesed kirjasüsteemid olid kiilkiri ja hieroglüüfkiri Teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon, selgitab, mis on Vana Testament Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid tsivilisatsioon, linnriik, vaarao, muumia, sfinks, tempel, püramiid, preester Teab, kes olid järgmised isikuid ja iseloomustab nende tegevust: Thutmosis III, Ramses II, Tutankhamon, Hammurapi, Mooses, Taavet.	Vanaaja ajalised piirid ja looduslikud olud Vana-Egiptus riigikorraldus, valitsejad, eluolu, religioon, kultuurisaavutused. Mesopotaamia sumerite linnriigid, leiutised, Hammurapi seadused, eluolu, religioon, kultuurisaavutused. Iisraeli ja Juuda riik, ainujumala usk, Vana Testament.
VANA-KREEKA Näitab kaardil Kreetat, Kreekat, Balkani poolsaart, Ateenat, Spartat, riigi laienemist hellenismi perioodil Teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreeta-Mükeene kultuurist Tunneb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Ateena ja Sparta näitel ning võrdleb neid kirjelduse põhjal Kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades: kirjandus, teater, religioon, kunst, sport Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid polis, rahvakoosolek, akropol, agoraa, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, eepos, olümpiamängud, teater,	Kreeka loodus ja rahvastik, Kreet ja Mükeene kultuur. Kreeka linnriigid, ühiskonnakorraldus ja kasvatus Ateenas ning Spartas, linnriikide nõrgenemine ja alistamine Makedooniale, Aleksander Suure sõjaretk ja maailmariigi tekkimine. Vana-Kreeka kultuur ja eluolu.

	tragöödia, komöödia, skulptuur, Trooja sõda, hellenid, tähestik Teab, kes olid Zeus, Herakles, Homeros, Herodotos, Perikles, Aleksander Suur.	
	VANA-ROOMA	
	Näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerd, Kartaagot, Roomat, Konstantinoopolit, Ida- Roomat ja Lääne-Roomat Teab Rooma riigi tekkelugu ning näitab kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist Selgitab Rooma riigikorda eri aegadel Iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid vabariik, foorum, kapitolium, Colosseum, patriits, plebei, konsul, senat, rahvatribuun, orjandus, amfiteater, gladiaator, leegion, kodusõda, kristlus, piibel, Rooma õigus, provints, Ida-Rooma, Lääne-Rooma, Kartaago, Konstantinoopol, ladina keel Teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Romulus, Hannibal, Caesar, Augustus, Jeesus Kristus.	Rooma looduslikud olud, Rooma linna tekkimine, kuningad, vabariigi algus. Rooma vabariigi ühiskondlik korraldus, Rooma võimu laienemine Vahemere maades, Hannibal, kodusõjad Roomas, Caesar, vabariigi lõpp. Rooma keisririigi ühiskondlik korraldus, Augustus, Rooma impeerium ja selle lõhenemine. Vana-Rooma kultuur ja eluolu

17 Ainevaldkond „Tehnoloogia”

Tehnoloogiavaldkonna ainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- tuleb toime tehnoloogilises maailmas ning kasutab tehnoloogiavõimalusi arukalt ja loovalt;
- näeb ja mõistab loodusteaduste ning tehnoloogia arengu seoseid ning väljendab oma arvamust tehnoloogia arengu ja töömaailma muutumise kohta;
- näeb käelises tegevuses ja mõttetöös võimalust igapäevaelu mitmekesistada ning praktilisi probleeme lahendada;
- valib ja analüüsib tehnilisi ja loovaid lahendusi ning nendega kaasnevaid mõjusid ja ohte;

oskab lugeda ja koostada lihtsat joonist ning juhendit, on suuteline ülesannet esitlema ja oma arvamust põhjendama;

- arvestab esemete disainiprotsessis nende kujunduse seost funktsionaalsuse, esteetilisuse ja kultuuritraditsioonidega;
- valib oma ideede teostamiseks sobivaid materjale, töövahendeid ja töötlemise viise ning peab tähtsaks töövahendite ohutut ja materjalide säästlikku kasutamist;
- oskab tööprotsessi käigus suhelda ja teiste õpilastega koostööd teha;
- rakendab menüüd kavandades ja analüüsides tervisliku toitumise põhitõdesid ning oskab valmistada lihtsamaid tervislikke toite;
- tuleb toime koduste majapidamistöödega;
- omab ülevaadet valdkonnaga seotud elukutsetest ja ametitest minevikus ja tänapäeval, teab tootmise ja töötlemise valdkonnaga seotud edasiõppimise võimalusi.

17.1 Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Tehnoloogia valdkonna õppeainete kaudu kujundatakse õpilastes kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi.

Kultuuri- ja väärtuspädevus	Loovust arendavad tegevused ning projektid õpetavad arvestama arvamuste ja ideede paljusust. Ühised arutelud ning ülesanded ja nende tulemuse analüüsimine aitavad õpilastel kujundada ja põhjendada oma arvamusi, tunda töörõõmu ning vastutust alustatu lõpetada. Käsitletavate teemade ja praktiliste tegevuste kaudu õpetatakse väärtustama loomingut ning kujundama ilumeelt, hindama oma ja teiste maade ning rahvaste kultuuripärandit, samuti väärtustama tehnoloogiaaavutusi.
Õpipädevus	Õpitakse nägema ja analüüsima tehnoloogia seost erinevate teadmistega ning kogetakse teistes õppeainetes õpitu vajalikkust praktikas. Töö iseseisev korraldus alates teabe kogumisest, materjalide ja töötlemisviisi valikust ning lõpetades töö tegemise ja tulemuse analüüsiga arendab suutlikkust märgata ning lahendada probleeme, hinnata ja arendada oma võimeid ning juhtida õppimist.
Ettevõtlikkuspädevus	Tehnoloogiavaldkonna ainetes on olulisel kohal avatus loomingulistele ideedele ja originaalsetele vaatenurkadele. Esemeid valmistades läbitakse toote arendamise tsükkel idee leidmisest valmis tooteni. Aineprojektid võimaldavad õpilastel katsetada oma ideede elluviimist mitmesuguste ettevõtlusmodelite kaudu, näiteks pidada meeskonnana ajutiselt koolis kohvikut, disainida mõni suuremahuline toimiv ese ning organiseerida tööprotsess klassis.
Suhtluspädevus	Ühiste ülesannete ja projektide kaudu õpitakse ennast selgelt ja asjakohaselt väljendama ning teistega arvestama, vajaduse korral teisi aitama ning koos töötamise eeliseid kogema. Uurimist vajavate ülesannete lahendamine ning esitluste koostamine arendab oskust lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning kirjutada eri liiki tekste.
Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus	Tehnoloogiaainetes rakendatavad konkreetsed probleemilahendused nõuavad arvutamise- ja mõõtmisoskust, oskust kasutada loogikat ja matemaatilisi sümboteid. Pakutakse mõtlemist arendavaid tegevusi, milles on vaja püstitada probleeme, leida sobivaid lahendusteid, põhjendada oma valikuid ja analüüsida tulemusi. Õpitakse kasutama ja looma ning kriitiliselt hindama erinevaid tehnoloogiaid ja tehnoloogilisi abivahendeid. Õpitakse mõistma teaduse osa tehnika arengus ja vastupidi.
Sotsiaalne ja kodanikupädevus	Erinevad ühistöö vormid tehnoloogiaainetes suunavad õpilasi koostööd tegema, arendades tolerantsust ja valmidust aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel. Õpilasi juhatakse analüüsima oma käitumist ning selle mõju kaaslastele ja ülesannete lahendamisele.

Enesemääratluspädevus	Praktiline tegevus ning selle analüüs arendavad õpilastes suutlikkust mõista ja hinnata ennast, oma nõrku ja tugevaid külgi ning aitavad neil teha otsuseid enda arengu ja tulevase tööelu kohta. Kodundusõppes omandatud teadmised tervislikust toitumisest ja toitumishäiretest õpetavad väärtustama tervislikku eluviisi ning loovad eeldused seda järgida.

17.2 Ainevaldkonna õppeainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Tehnoloogia valdkonna õppeained toetavad pädevuste saavutamist teistes ainevaldkondades.

Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled	Õpilastes kujundatakse oskust väljendada end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult. Teavet kogudes ja esitlusi koostades areneb õpilaste tehnoloogiline sõnavara. Õpilasi suunatakse kasutama kohaseid keelevahendeid ning järgima õigekeelsusnõudeid. Oma tööd esitledes ja valikuid põhjendades saavad õpilased esinemiskogemusi ning arendavad väljendusoskust. Õpilaste tähelepanu juhitakse kirjalike tööde (nt juhendid, referaadid) korrektsele vormistamisele. Tööülesannete ning projektide jaoks võõrkeelsetest tekstidest teabe otsimine toetab võõrkeelte omandamist.
Matemaatika	Tehnoloogiaainetes kasutavad õpilased loogilist mõtlemist ning matemaatilisi teadmisi. Õpilaste arvutustel ja mõõtmistel on praktiline tagajärg, vigu ja nende tagajärgi märgatakse kohe, mõistetakse, et analüüs ning paremate lahenduste leidmine on vältimatu.
Loodusained	Selleks et töötada erinevate looduslike ja tehismaterjalidega, on tarvis tutvuda nende materjalide omadustega. Tehnoloogiaõpetuses, käsitöös ja kodunduses puutuvad õpilased otseselt kokku mitme keemilise ja füüsikalise protsessiga.
Sotsiaalsained	Tehnika ja tehnoloogia arengu tundmine, arengu põhjuste teadvustamine ja edasiste arengusuundade mõistmine aitab tunnetada inimühiskonna arengut. Ühiselt töötades õpitakse teistega 5 arvestama, käitumisreegleid järgima ning oma arvamusi kaitsma. Õpitakse märkama ja hindama eri rahvaste kultuuritraditsioone.
Kunstiained	Erinevate esemete kavandamine ja disainimine ning valmistamine pakub õpilastele võimalusi end loominguliselt väljendada. Õpitakse hindama uudseid ja isikupäraseid lahendusi ning märkama toodete disaini funktsionaalsust ja seoseid

	kunstiloomingu ning kultuuritraditsioonidega.
Kehaline kasvatus	Praktilised ülesanded aitavad kinnistada terviseteadlikku käitumist, õpetavad arvestama ergonoomikapõhimõtteid ning väärtustama tervislikku toitumist ja sportlikku eluviisi.

17.3 Õppekava läbivate teemade rakendamise võimalusi

Elukestev õpe ja karjääri kujundamine	Kujundatakse iseseisva tegutsemise oskust, mis on oluline alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisel. Erinevate õppevormide kaudu arendatakse õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, mis on tähtsad tulevases tööelus. Tutvumine tehnoloogia arengu ja inimese rolli muutumisega tööprotsessis aitab tunnetada elukestva õppe vajadust. Oma ideede rakendamiseks tehnoloogiliste võimaluste valimine, töö kavandamine ning üksi ja koos töötamine aitavad arendada ning analüüsida oma huvisid, töövõimet ja koostööoskusi. Õppetegevus võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga (nt ettevõtete külastamine): õpilastele tutvustatakse ainevaldkonnaga seotud elukutseid, ameteid, erialasid ja edasiõppimise võimalusi. Õppetegevus annab õpilastele teadmised sellest, et eri töödel võivad olla erinevad nõuded ja ka töötingimused, ning nii suunatakse õpilasi analüüsima, kas nende tervislik seisund ja füsioloogiline eripära sobivad selleks, et teha neid huvitavat tööd. Õpilaste tähelepanu juhitakse sellele, miks on oluline tööohutusest kinni pidada ja kuidas võib tervise kahjustamine piirata teatud valdkondades töötamist.
Keskkond ja jätkusuutlik areng	Toodet või toitu valmistades on tähtis säästlikult kasutada nii looduslikke kui ka tehismaterjale. Tähelepanu pööratakse keskkonnasäästlike tarbimisharjumuste kujundamisele ja kujunemisele. Jäätmete sortimine ning energia ja ressursside kokkuvõtteid tundides aitavad kinnistada ökoloogiategadmisi.
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	Algatusvõime, ettevõtlikkus ja koostöö on tihedalt seotud tehnoloogiaainete sisuga. Ideede realiseerimise ja töö korraldamise oskus on üks valdkonna õppeainete õpetamise põhilisi eesmärke. Ettevõtlikkust toetavad oskuslikult ellu

	viidavad projektid, mis annavad õpilastele võimaluse oma võimeid proovile panna.
Kultuuriline identiteet	Tutvumine esemelise kultuuri, kommete ja toitumistavadega võimaldab näha kultuuride erinevust maailma eri paigus ning teadvustada oma kohta mitmekultuurilises maailmas. Õpitakse kasutama rahvuslikke elemente esemete kavandamisel.
Teabekeskkond ja meediakasutus	Oma tööd kavandades ja ainealaste projektide jaoks infot kogudes õpitakse kasutama erinevaid teabekanaleid ning hindama kogutud info usaldusväärsust. Interneti kasutamine võimaldab olla kursis tehnoloogiliste uuendustega ning tutvuda kogu maailma disainerite, inseneride ja käsitöötajate loominguga.
Tehnoloogia ja innovatsioon	Tundides kasutatakse erinevaid materjale ja töötlusviise. Ülesandeid lahendades ja tulemusi esitledes õpitakse kasutama arvutiprogramme, leetakse võimalusi rakendada õppeprotsessis digikeskkonda. Tutvutakse arvuti abil juhitud seadmete ja masinatega, kuna nendega töötamine loob võimaluse õppida tundma tänapäevaseid tehnoloogilisi võimalusi.
Tervis ja ohutus	Tutvutakse tööohutusega eri tööde puhul ning õpitakse arvestama ohutusnõudeid. Tutvumine erinevate looduslike ja sünteetiliste materjalidega ning nende omadustega aitab teha esemelises keskkonnas tervisest lähtuvaid valikuid. Tervisliku toitumise põhitõdede omandamine ning tervislike toitade valmistamine õpetavad terviseteadlikult käituma.
Väärtused ja kõlblus	Tehnoloogiaained kujundavad väärtustavat suhtumist uudsetesse, eetilisi ja ökoloogilisi tõekspidamisi arvestavatesse lahendustesse. Rühmas töötamine annab väärtuslikke kogemusi, kuidas arvestada kaaslastega, arendada organiseerimisoskust ning lahendada konflikte. Kodunduse etiketiteemade kaudu kujundatakse praktilisi käitumisosi, õpitakse mõistma käitumisvalikute põhjust ja võimalikke tagajärgi.

17.4 Tööõpetus I kooliaste

Tööõpetuse õppe- ja kasvatuseesmärgid

3. klassi lõpetaja:

- tunneb töö tegemisest rõõmu ja rahuldust;
- töötab juhendamisel, kasutades sobivaid materjale ja lihtsamaid töövahendeid ning töötlemisviise;
- oskab kasutada tööjuhendit ning tegutseda selle järgi üksi või koos teistega;
- leiab ülesandele loovaid lahendusi ja oskab neid lihtsalt teostada;
- järgib esmaseid ohutusnõudeid;
- hoiab puhtust ja korda kodus ja koolis ning täidab isikliku hügieeni nõudeid;
- teab tervisliku toitumise vajalikkust;
- hindab ja tunnustab enda ja teiste tööd;
- õpib vaatlama, tundma ja hindama esemelist keskkonda;
- hoolib oma kodukoha ja Eesti kultuuritraditsioonidest.

17.4.1 Tööõpetuse õpitulemused ja õppesisu I kooliastmes

	Õpitulemus	Õppesisu
1. kl	1) kujundab lihtsamaid esemeid;	Kavandamine. Ümbritsevate esemete vaatlemine, nende disain ja kujundus minevikus ja tänapäeval.

		Ideede visandamine paberil. Lihtsate esemete kavandamine.
	2) eristab erinevaid looduslikke ning tehismaterjale (paber, tekstiil, nahk, plast, puit, traat, jne);	Materjalid. Looduslikud ning tehismaterjalid (paber, kartong, papp, tekstiil, nahk, plast, puit, traat, jne).
	3) võrdleb materjalide üldisi omadusi;	Materjalid. Materjalide saamislugu, omadused, otstarve ja kasutamine.
	4) oskab materjale ühendada ja kasutada;	Materjalid. Katsetused erinevate materjalidega.
	5) modelleerib ja meisterdab erinevatest materjalidest esemeid;	Materjalid. Katsetused erinevate materjalidega, nende omaduste võrdlemine. Tööviisid. Töötlemisviisi valik olenevalt ideest ja materjalist. Jõukohaste esemete valmistamine.
	6) märkab esemetel rahvuslikke elemente;	Kavandamine Rahvuslikud mustrid ja motiivid. Ümbritsevate esemete vaatlemine, nende disain ja kujundus minevikus ja tänapäeval.

7) julgeb oma ideed teostades pakkuda välja erinevaid võimalusi ja valida nende seast tööks sobivaim variant;	Töötamine. Oma idee teostamine, toetudes õpitud oskustele ja iseseisvatele katsetustele. Kavandamine. Ideede otsimine ja valimine.
8) kirjeldab, esitleb ning hindab oma ideid;	Kavandamine. Idee esitlemine.
9) kasutab materjale säästlikult;	Materjalid. Ideede leidmine materjalide korduskasutuseks.
10) valib materjalide käsitlemiseks erinevaid töötlemisviise ja -vahendeid;	Tööviisid. Lihtsamad materjalide töötlemise viisid, sh mõõtmine, märkimine, rebimine, voltimine, lõikamine, detailide ühendamine, õmblemine (eelpiste), liimimine, punumine, kaunistamine, värvimine, viimistlemine.
11) käsitleb enam kasutatavamaid töövahendeid õigesti ning ohutult;	Tööviisid. Sagedasemate töövahendite (käärid, nõel, näpitsad jm) õige, otstarbekas ja ohutu kasutamine, töövahendite hooldamine.
12) arutleb ohutuse vajalikkuse ja töökoha korrashoiu üle;	Töötamine. Töökoha korrashoidmine, selle mõju töö tulemusele ja ohutusele.
13) töötab õpetaja suulise juhendamise järgi ning kasutab abivahendina lihtsat tööjuhendit;	Töötamine. Töötamine suulise juhendamise järgi.

	14) toob õpetusega seonduva kohta näiteid igapäevaelust;	Kodundus. Arutelu hubase kodu kui perele olulise väärtuse üle.
	15) hoiab korda oma tegevustes ja ümbruses;	Kodundus. Ruumide korrastamine ja kaunistamine.
	16) tegutseb säästliku tarbijana;	Kodundus. Säästlik tarbimine.
	17) teab isikliku hügieeni vajalikkust ning hoolitseb oma välimuse ja rõivaste eest;	Kodundus. Isiklik hügieen.
	18) arvestab ühiselt töötades kaaslasi ja järgib viisakusreegleid.	Kodundus. Viisakas käitumine. Töötamine. Rühmatöö ülesannete täitmine, ühiselt ideede väljamõtlemine, üksteise arvamustega arvestamine ja kaaslaste abistamine.
2. kl	1) kujundab lihtsamaid esemeid;	Kavandamine. Ümbritsevate esemete vaatlemine, nende disain ja kujundus minevikus ja tänapäeval. Ideede visandamine paberil. Lihtsate esemete kavandamine.
	2) eristab erinevaid looduslikke ning tehismaterjale (paber, tekstiil, nahk, plast, vahtplast, puit, traat, plekk jne);	Materjalid. Looduslikud ning tehismaterjalid (paber, kartong, papp, tekstiil, nahk, plast, vahtmaterjal, puit, traat, plekk jne).

	3) võrdleb materjalide üldisi omadusi;	Materjalid. Materjalide saamislugu, omadused, otstarve ja kasutamine.
	4) oskab materjale ühendada ja kasutada;	Materjalid. Katsetused erinevate materjalidega, nende omaduste võrdlemine.
	5) modelleerib ja meisterdab erinevatest materjalidest esemeid;	Materjalid. Katsetused erinevate materjalidega, nende omaduste võrdlemine. Tööviisid. Töötlemisviisi valik olenevalt ideest ja materjalist.
		Jõukohaste esemete valmistamine.
	6) märkab esemetel rahvuslikke elemente;	Kavandamine Rahvuslikud mustrid ja motiivid. Ümbritsevate esemete vaatlemine, nende disain ja kujundus minevikus ja tänapäeval.
	7) julgeb oma ideed teostades pakkuda välja erinevaid võimalusi ja valida nende seast tööks sobivaim variant;	Töötamine. Oma idee teostamine, toetudes õpitud oskustele ja iseseisvatele katsetustele. Kavandamine. Ideede otsimine ja valimine, abimaterjali kasutamine.
	8) kirjeldab, esitleb ning hindab oma ideid;	Kavandamine. Idee esitlemine. Töötamine. Töö tulemuse uudsuse, kasutamise ja esteetilisuse hindamine.

9) kasutab materjale säästlikult;	Materjalid. Ideede leidmine materjalide korduskasutuseks.
10) valib materjalide käsitlemiseks erinevaid töötlemisviise ja -vahendeid;	Tööviisid. Lihtsamad materjalide töötlemise viisid, sh mõõtmine, märkimine, rebimine, voltimine, lõikamine, Heegeldamine (algsilmus ja ahelsilmus), detailide ühendamine, õmblemine (eelpiste ja tikkpiste), liimimine, punumine, kaunistamine, värvimine, viimistlemine.
11) käsitleb enam kasutatavamaid töövahendeid õigesti ning ohutult;	Tööviisid. Sagedasemate töövahendite (käärid, nuga, nõel, heegelnõel, naaskel, vasar, lõiketangid, näpitsad jm) õige, otstarbekas ja ohutu kasutamine, töövahendite hooldamine.
12) arutleb ohutuse vajalikkuse ja töökoha korrashoiu üle;	Töötamine. Töökoha korrashoidmine, selle mõju töö tulemusele ja ohutusele
13) töötab õpetaja suulise juhendamise järgi ning kasutab abivahendina lihtsat tööjuhendit;	Töötamine. Töötamine suulise juhendamise järgi. Tutvumine kirjaliku tööjuhendiga, sellest arusaamine.
14) toob õpetusega seonduva kohta näiteid igapäevaelust;	Kodundus. Arutelu hubase kodu kui perele olulise väärtuse üle.

	15) hoiab korda oma tegevustes ja ümbruses;	Kodundus. Ruumide korrastamine ja kaunistamine.
	16) tegutseb säästliku tarbijana;	Kodundus. Säästlik tarbimine. Tervislik toiduvalik. Lihtsamate toitute valmistamine.
	17) teab isikliku hügieeni vajalikkust ning hoolitseb oma välimuse ja rõivaste eest;	Kodundus. Riiete ning jalatsite korrashoid. Isiklik hügieen.
	18) arvestab ühiselt töötades kaaslast ja järgib viisakusreegleid.	Kodundus. Viisakas käitumine. Töötamine. Rühmatöö ülesannete täitmine, ühiselt ideede väljamõtlemine, üksteise arvamustega arvestamine ja kaaslaste abistamine. Töö tulemuse uudsuse, kasutamise ja esteetilisuse hindamine.
3.kl	1) kujundab lihtsamaid esemeid;	Kavandamine. Ümbritsevate esemete vaatlemine, nende disain ja kujundus minevikus ja tänapäeval. Ideede visandamine paberil. Lihtsate esemete kavandamine.
	2) eristab erinevaid looduslikke ning tehismaterjale (paber, tekstiil, nahk, plast, vahtplast, puit, traat, plekk jne);	Materjalid. Looduslikud ning tehismaterjalid (paber, kartong, papp, tekstiil, nahk, plast, vahtmaterjal, puit, traat, plekk jne).

	3) võrdleb materjalide üldisi omadusi;	Materjalid. Materjalide saamislugu, omadused, otstarve ja kasutamine.
	4) oskab materjale ühendada ja kasutada;	Materjalid. Katsetused erinevate materjalidega, nende omaduste võrdlemine.
	5) modelleerib ja meisterdab erinevatest materjalidest esemeid;	Materjalid. Katsetused erinevate materjalidega, nende omaduste võrdlemine. Tööviisid. Töötlemisviisi valik olenevalt ideest ja materjalist. Jõukohaste esemete valmistamine.
	6) märkab esemetel rahvuslikke elemente;	Kavandamine Rahvuslikud mustrid ja motiivid. Ümbritsevate esemete vaatlemine, nende disain ja kujundus minevikus ja tänapäeval.
	7) julgeb oma ideed teostades pakkuda välja erinevaid võimalusi ja valida nende seast tööks sobivaim variant;	Töötamine. Oma idee teostamine, toetudes õpitud oskustele ja iseseisvatele katsetustele. Kavandamine. Ideede otsimine ja valimine, abimaterjali ning info kasutamine.
	8) kirjeldab, esitleb ning hindab oma ideid;	Kavandamine. Idee esitlemine. Töötamine. Töö tulemuse uudsuse, kasutamise ja esteetilisuse hindamine.

	9) kasutab materjale säästlikult;	Materjalid. Ideede leidmine materjalide korduskasutuseks.
	10) valib materjalide käsitlemiseks erinevaid töötlemisviise ja -vahendeid;	Tööviisid. Lihtsamad materjalide töötlemise viisid, sh mõõtmine, märkimine, rebimine, voltimine, lõikamine, heegeldamine (algsilmus ja ahelsilmus), detailide ühendamine, õmblemine (eelpiste ja tikkpiste), liimimine, naelutamine, punumine, kaunistamine, värvimine, viimistlemine; vestmine, saagimine (ainekabinetis).
	11) käsitleb enam kasutatavamaid töövahendeid õigesti ning ohutult;	Tööviisid. Sagedasemate töövahendite (käärid, nuga, nõel, heegelnõel, naaskel, vasar, saag, kruvikeeraja, lõiketangid, näpitsad jm) õige, otstarbekas ja ohutu kasutamine, töövahendite hooldamine.
	12) arutleb ohutuse vajalikkuse ja töökoha korrashoiu üle;	Töötamine. Töökoha korrashoidmine, selle mõju töö tulemusele ja ohutusele
	13) töötab õpetaja suulise juhendamise järgi ning kasutab abivahendina lihtsat tööjuhendit;	Töötamine. Töötamine suulise juhendamise järgi. Tutvumine kirjaliku tööjuhendiga, sellest arusaamine.
	14) toob õpetusega seonduva kohta näiteid igapäevaelust;	Kodundus. Arutelu hubase kodu kui perele olulise väärtuse üle.

15) hoiab korda oma tegevustes ja ümbruses;	Kodundus. Ruumide korrastamine ja kaunistamine.
16) tegutseb säästliku tarbijana;	Kodundus. Säästlik tarbimine. Tervislik toiduvalik. Lihtsamate toitute valmistamine.
17) teab isikliku hügieeni vajalikkust ning hoolitseb oma välimuse ja rõivaste eest;	Kodundus. Riiete ning jalatsite korrashoid. Isiklik hügieen.
18) arvestab ühiselt töötades kaaslast ja järgib viisakusreegleid.	Kodundus. Viisakas käitumine. Laua katmine, kaunistamine ja koristamine Töötamine. Rühmatöö ülesannete täitmine, ühiselt ideede väljamõtlemine, üksteise arvamustega arvestamine ja kaaslaste abistamine. Töö tulemuse uudsuse, kasutamise ja esteetilisuse hindamine.

17.5 Käsitöö ja kodunduse õppe- ja kasvatuseesmärgid II kooliastmes

6. klassi lõpetaja:

- tunneb rõõmu üksi ja koos teistega töötegemisest;
- tunneb ja kasutab mitmesuguseid materjale ning töövahendeid, järgib seejuures ohutusnõudeid ja

- hoiab korras töökoha;
- leiab ideid ning oskab neid esitleda;
- saab aru tööjuhenditest ja selgitavatest joonistest;
- tunneb põhilisi toiduaineid ja nende omadusi ning valmistab lihtsamaid toite;
- teab tervisliku toitumise põhialuseid;
- tunneb oma kodukoha ja Eesti kultuuritraditsioone.

17.5.1 Käsitöö ja kodunduse õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes

4.kl	Õpitulemused	Õppesisu
	Töö kavandamine ja rahvakunst 1) kavandab omandatud töövõtete baasil jõukohaseid käsitööesemeid; 2) leiab käsitööeseme kavandamiseks ideid eesti rahvakunstist;	Idee ja kavandi tähtsus eset valmistades. Kujunduse põhimõtted ja nende rakendamine. Kavandamise erinevad võimalused. Värvusõpetuse põhitõdede arvestamine esemeid disainides. Ideede leidmine ja edasiarendamine kavandiks.
		Tekstiilide ja käsitöömaterjalide valiku ning sobivuse põhimõtted lähtuvalt kasutusala-

märkab rahvuslikke kujunduselemente tänapäevastel esemetel;	Esemeline rahvakunst ja selle tähtsus. Tavad ja kombed. Rahvuslikud mustrid ehk kirjad ajaloolistel ja tänapäevastel esemetel.
Materjalid ja töö kulg 1) kirjeldab looduslike kiudainete saamist, põhiomadusi, kasutamist ja hooldamist; 3) seostab käsitöölõnga jämedust töövahendiga;	Tekstiilkiudained. Looduslikud kiud, nende saamine ja omadused. Õmblusniidid, käsitööniidid ja -lõngad.
4) töötab iseseisvalt lihtsama tööjuhendi järgi;	Töötamine suulise juhendamise järgi. Töötamine tööjuhendi järgi
5) järgib töötades ohutusnõudeid ning hoiab korras töökoha;	Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded, ohutud töövõtted.
6) hindab oma töö korrektsust ja esteetilisust.	Tööjaotus rühmas, ühistöö kavandamine. Ühise töö analüüsimine ja hindamine.
Tööriigid	Tikkimine.
1) kasutab tekstiileset kaunistades ühe- ja kaherealisi pisteid;	Töövahendid ja sobivad materjalid. Tarbe- ja kaunistuspisted. Üherealised ja kaherealised pisted.

2) koob põhisilmuseid ning tunneb mustrite ülesmärkimise viise ja tingmärke; Oskab viimistleda kudumit	Kudumine. Töövahendid ja sobivad materjalid. Silmuste loomine. Parem- ja pahempidine silmus. Ääresilmused. Kudumi lõpetamine. Lihtsa koekirja lugemine. Kudumi viimistlemine.
3) heegeldab põhisilmuseid ning tunneb mustrite ülesmärkimise viise ja tingmärke; Heegeldab lihtsa skeemi järgi.	Heegeldamine. Töövahendid ja sobivad materjalid. Põhisilmuste heegeldamine. Edasi-tagasi heegeldamine. Heegelkirjade ülesmärkimise viisid. Heegeldustöö viimistlemine.
Toit ja toitumine, tarbijakasvatus 1) käitub keskkonnahoidliku tarbijana;	Energia ja vee säästlik tarbimine.
2) oskab valida erinevaid kaupu ja oma valikut põhjendada;	Teadlik ja säästlik tarbimine.
3) hindab oma toitumisharjumuste vastavust toitumisõpetuse põhitõdedele.	Tervisliku toitumise põhitõed. Toidupüramiid.

Toidu valmistamine, töö organiseerimine ja hügieen	
1) valib töövahendid ja seadmed töö eesmärgi järgi ning kasutab neid ohutusnõudeid arvestades;	Töövahendid köögis. Ohutushoid.
2) valmistab lihtsamaid tervislikke toite, kasutades levinumaid toiduaineid ning külmtootlemistehnikaid;	Retsept. Mõõtühikud. Võileivad. Kuumtöötlemata magustoidud. Külmad joogid. Toor- ja segasalatid. Tööde järjekord toitu valmistades.
3) lepib kaaslastega kokku tööjaotuse, täidab ülesande, hindab rühma töötulemust ja igaühe rolli tulemuse saavutamisel;	Tööjaotus rühmas, ühistöö kavandamine. Ühise töö analüüsimine ja hindamine.
4) järgib köögis töötades hügieenireegleid.	Isikliku hügieeni nõuded köögis töötades.

	Toidu ohutus. Nõude pesemine käsitsi, köögi korrashoid.
Lauakombed ja etikett 1) katab toidukorra järgi laua, valides ning paigutades nõud; 2) peab kinni üldtuntud lauakommetest;	Lauakombed ning lauakatmise tavad ja erinevad loomingulised võimalused. Lauapesu, -nõud ja -kaunistused. Sobivate nõude valimine toidu serveerimiseks.
Kodu korrashoid 1) teeb korrastustöid,	Puhastus- ja korrastustööd. Töövahendid.
2) näeb kodutööde jaotamises pereliikmete heade suhete eeldust.	Igal õppeaastal on ainekavas üks õppeosa, mille puhul saavad õpilased vabalt valida õpperühma ja projekti. Projektid võivad olla nii tehnoloogiaõpetuse, käsitöö kui ka kodunduse valdkonnast. Projektitöid võib lõimida omavahel, teiste õppeainete ja klassidevaheliste projektidega ning ülekooliliste ja pikemaajaliste koolidevaheliste ettevõtmistega.

5.kl	Töö kavandamine ja rahvakunst 1) märkab rahvuslikke kujunduselemente tänapäevastel esemetel; 2) leiab käsitööeseme kavandamiseks ideid eesti rahvakunstist; 3) leiab võimalusi taaskasutada tekstiilmaterjale;	Kavandamise erinevad võimalused. Värvusõpetuse põhitõdede arvestamine esemeid disainides. Tavad ja kombed. Rahvuslikud mustrid ehk kirjad ajaloolistel ja tänapäevastel esemetel. Muuseumide roll rahvakunsti säilitajana. Rahvuslike detailide kasutamine tänapäevast tarbeeset kavandades.
	Materjalid ja töö kulg 1) kirjeldab looduslike kiudainete saamist, põhiomadusi, kasutamist ja hooldamist; 2) eristab telgedel kootud kangaid trikotaažist ning võrdleb nende omadusi; 3) järgib töötades ohutusnõudeid ning hoiab korras töökoha; 4) hindab oma töö korrektsust ja esteetilisust.	Tekstiilkiudained. Looduslikud kiud, nende saamine ja omadused. Kanga kudumise põhimõte. Kanga liigid: telgedel kootud, silmuskoelised, mittekoetud kangad. Õmblusniidid. Erinevatest tekstiilmaterjalidest esemete hooldamine. Lihtsama tööjuhendi koostamine. Tööjaotus rühmas, ühistöö kavandamine. Ühise töö analüüsimine ja hindamine.
	Tööliigid 1) kasutab tekstiileset kaunistades ühe- ja kaherealisi pisteid;	Tikkimine. Töövahendid ja sobivad materjalid. Sümbolid ja märgid. Tarbe- ja kaunistuspisted. Üherealised ja kaherealised pisted. Mustri kandmine riidele. Tikandi viimistlemine ja hooldamine

Tööriigid 1) seab õmblusmasina töökorda, traageldab ning õmbleb lihtõmblust ja palistust; 2) lõikab välja ja õmbleb valmis lihtsama eseme; 3) mõistab täpsuse vajalikkust ning järgib seda tekstiilitöös.	Õmblemine. Töövahendid. Täpsuse vajalikkus õmblustöös. Õmblemine käsitsi ja õmblusmasinaga. Õmblusmasina niidistamine. Lihtõmblus. Äärestamine. Palistused. Lõike paigutamine riidele, õmblusvarud. Õmblustöö viimistlemine ja hooldamine.
Toit ja toitumine, tarbijakasvatus 1) teab erinevaid toiduainerühmi ning tunneb nendesse kuuluvaid toiduaineid ja nende omadusi; 2) võrdleb pakendiinfo järgi erinevate toiduainete toiteväärtust; 3) teab, mis toiduained riknevad kergesti, ning säilitab toiduaineid sobival viisil; 4) teab väljendite „kõlblik kuni” ja „parim enne” tähendust; 5) oskab valida erinevaid kaupu ja oma valikut põhjendada;	Toiduained ja toitained. Tervisliku toitumise põhitõed. Toidupüramiid. Toiduainerühmade üldisloomustus: teravili ja teraviljasaadused, kala ja kalasaadused, munad, toidurasvad. Toiduainete säilitamine. Tarbijainfo (pakendiinfo). Teadlik ja säästlik tarbimine.

6) hindab oma toitumisharjumuste vastavust toitumisõpetuse põhitõdedele.	
Toidu valmistamine, töö organiseerimine ja hügieen 1) kasutab mõõtenõusid ja kaalu ning oskab teisendada mahu- ja massiühikuid; 2) valib töövahendid ja seadmed töö eesmärgi järgi ning kasutab neid ohutusnõudeid arvestades; 3) valmistab lihtsamaid tervislikke toite, kasutades levinumaid toiduaineid ning külma- ja kuumtöötlemistehnikaid;	Retsept. Mõõtühikud. Töövahendid köögis. Ohutushoid. Toiduainete eeltöötlemine, külma- ja kuumtöötlemine. Külmad ja kuumad joogid. Munade keetmine. Toor- ja segasalatid. Külmad kastmed. Puderud ja teised teraviljatoidud. Isikliku hügieeni nõuded köögis töötades. Toidu ohutus. Nõude pesemine käsitsi ja masinaga, köögi korrashoid. Tööde järjekord toitu valmistades. Tööjaotus rühmas, ühistöö kavandamine. Ühise töö analüüsimine ja hindamine.

4) lepib kaaslastega kokku tööjaotuse, täidab ülesande, hindab rühma töötulemust ja igaühe rolli tulemuse 5) saavutamisel; 6) järgib köögis töötades hügieenireegleid.	
Lauakombed ja etikett 1) katab toidukorra järgi laua, valides ning paigutades sobiva lauapesu, -nõud ja -kaunistused, ning 2) hindab laua ja toitude kujundust; 3) peab kinni üldtuntud lauakommetest; 4) leiab loomingulisi võimalusi, kuidas pakkida kingitusi.	Lauakombed ning lauakatmise tavad ja erinevad loomingulised võimalused. Lauapesu, -nõud ja -kaunistused. Sobivate nõude valimine toidu serveerimiseks. Ideede ja võimaluste leidmine, kuidas pakkida erinevaid kingitusi.
Kodu korrashoid 1) teeb korrastustöid, kasutades sobivaid töövahendeid; 2) planeerib rõivaste pesemist, kuivatamist ja triikimist hooldusmärkide järgi; 3) näeb kodutööde jaotamises pereliikmete heade suhete eeldust.	Puhastus- ja korrastustööd. Töövahendid. Rõivaste pesemine käsitsi ja masinaga. Hooldusmärgid. Triikimine. Jalatsite hooldamine

	Projektitööd 1) valmistab või leiab üksi või koostöös teistega ülesannetele ning probleemidele lahendusi; 2) suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja arvestab teiste arvamust; 3) teadvustab end rühmatöö, projektitöö ja teiste ühistöö tegevuste osalisena;	Igal õppeaastal on ainekavas üks õppeosa, mille puhul saavad õpilased vabalt valida õpperühma ja projekti. Projektid võivad olla nii tehnoloogiaõpetuse, käsitöö kui ka kodunduse valdkonnast. Projektitöid võib lõimida
	4) osaleb aktiivselt erinevates koostöö- ja suhtlusvormides; 5) väärtustab disainiprotsessi ning analüüsib täidetud ülesandeid ja saadud tagasisidet; 6) kujundab, esitleb ja põhjendab oma arvamust.	omavahel, teiste õppeainete ja klassidevaheliste projektidega ning ülekooliliste ja pikemaajaliste koolidevaheliste ettevõtmistega.
6.kl	Töö kavandamine ja rahvakunst 1) kavandab omandatud töövõtete baasil jõukohaseid käsitööesemeid; 2) märkab rahvuslikke kujunduselemente tänapäevastel esemetel; 3) leiab käsitööeseme kavandamiseks ideid eesti rahvakunstist; 4) leiab võimalusi taaskasutada tekstiilmaterjale;	Idee ja kavandi tähtsus eset valmistades. Kujunduse põhimõtted ja nende rakendamine. Tekstiilide ja käsitöömaterjalide valiku ning sobivuse põhimõtted lähtuvalt kasutusala. Esemeline rahvakunst ja selle tähtsus. Rahvuslikud mustrid ehk kirjad ajaloolistel ja tänapäevastel esemetel. Muuseumide roll rahvakunsti säilitajana. Rahvuslike detailide kasutamine tänapäevast tarbeeset kavandades.

	5) oskab kavandamisel kasutada ainekirjandust ja teabeallikaid.	
	Materjalid ja töö kulg 1) eristab telgedel kootud kangaid trikotaažist ning võrdleb nende omadusi; 2) töötab iseseisvalt lihtsama tööjuhendi järgi; 3) järgib töötades ohutusnõudeid ning hoiab korras töökoha; 4) hindab oma töö korrektsust ja esteetilisust.	Kanga kudumise põhimõte. Kanga liigid: telgedel kootud, silmuskoelised, mittekootud kangad. Õmblusniidid, käsitööniidid ja -lõngad. Erinevatest tekstiilmaterjalidest esemete hooldamine. Töötamine tööjuhendi järgi. Tööjaotus rühmas, ühistöö kavandamine. Ühise töö analüüsimine ja hindamine.
	Tööliigid 1) lõikab välja ja õmbleb valmis lihtsama eseme; 2) mõistab täpsuse vajalikkust ning järgib seda tekstiilitöös.	Õmblemine. Töövahendid. Täpsuse vajalikkus õmblustöös. Õmblemine õmblusmasinaga. Õmblusmasina niidistamine. Palistused. Lõike paigutamine riidele, õmblusvarud. Õmblustöö viimistlemine.

Tööriigid 1) koob põhisilmuseid ning tunneb mustrite ülesmärkimise viise ja tingmärke; 2) koob lihtsa skeemi järgi;	Kudumine. Töövahendid ja sobivad materjalid. Silmuste loomine. Parem- ja pahempidine silmus. Kudumi lõpetamine. Lihtsa koekirja lugemine ja selle järgi kudumine. Kudumi viimistlemine ja hooldamine.
Tööriigid 1) heegeldab põhisilmuseid ning tunneb mustrite ülesmärkimise viise ja tingmärke; 2) lihtsa skeemi järgi;	Heegeldamine. Töövahendid ja sobivad materjalid. Põhisilmuste heegeldamine. Heegelkirjade ülesmärkimise viisid. Skeemi järgi heegeldamine. Ringheegeldamine. Motiivide heegeldamine ja ühendamine. Heegeldustöö viimistlemine ja hooldamine.
Toit ja toitumine, tarbijakasvatus 1) teab erinevaid toiduainerühmi ning tunneb nendesse kuuluvaid toiduaineid ja nende omadusi; 2) käitub keskkonnahoidliku tarbijana;	Toiduainerühmade üldiseloostus: liha ja lihasaadused, toidurasvad. Toiduainete säilitamine. Teadlik ja säästlik tarbimine. Energia ja vee säästlik tarbimine. Jäätmete sortimine.

3) oskab valida erinevaid kaupu ja oma valikut põhjendada; 4) hindab oma toitumisharjumuste vastavust toitumisõpetuse põhitõdedele.	
Toidu valmistamine, töö organiseerimine ja hügieen 1) kasutab mõõtenõusid ja kaalu ning oskab teisendada mahu- ja massiühikuid; 2) valib töövahendid ja seadmed töö eesmärgi järgi ning kasutab neid ohutusnõudeid arvestades; 3) valmistab lihtsamaid tervislikke toite, kasutades levinumaid toiduaineid ning külma- ja 4) kuumtöötlemistehnikaid; 5) lepib kaaslastega kokku tööjaotuse, täidab ülesande, hindab rühma töötulemust ja igaühe rolli tulemuse 6) saavutamisel; 7) järgib köögis töötades hügieenireegleid.	Töövahendid köögis. Ohutushoid. Toiduainete eeltöötlemine, külm- ja kuumtöötlemine. Kartulite ja makarontoodete keetmine. Toor- ja segasalatid. Külmad kastmed. Isikliku hügieeni nõuded köögis töötades. Tööde järjekord toitu valmistades. Tööjaotus rühmas, ühistöö kavandamine. Ühise töö analüüsimine ja hindamine.

Lauakombed ja etikett 1) katab toidukorra järgi laua, valides ning paigutades sobiva lauapesu, -nõud ja -kaunistused, ning 2) hindab laua ja toitude kujundust; 3) peab kinni üldtuntud lauakommetest;	Lauakombed ning lauakatmise tavad ja erinevad loomingulised võimalused. Lauapesu, -nõud ja -kaunistused. Sobivate nõude valimine toidu serveerimiseks.
Kodu korrashoid 1) teeb korrastustöid, kasutades sobivaid töövahendeid; 2) planeerib rõivaste pesemist, kuivatamist ja triikimist hooldusmärkide järgi; 3) näeb kodutööde jaotamises pereliikmete heade suhete eeldust.	Puhastus- ja korrastustööd. Töövahendid. Rõivaste pesemine käsitsi ja masinaga. Hooldusmärgid. Triikimine.

Projektitööd 1) valmistab või leiab üksi või koostöös teistega ülesannetele ning probleemidele lahendusi; 2) suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja arvestab teiste arvamust; 3) teadvustab end rühmatöö, projektitöö ja teiste ühistöö tegevuste osalisena; 4) osaleb aktiivselt erinevates koostöö- ja suhtlusvormides; 5) väärtustab disainiprotsessi ning analüüsib täidetud ülesandeid ja saadud tagasisidet; 6) kujundab, esitleb ja põhjendab oma arvamust.	Igal õppeaastal on ainekavas üks õppeosa, mille puhul saavad õpilased vabalt valida õpperühma ja projekti. Projektid võivad olla nii tehnoloogiaõpetuse, käsitöö kui ka kodunduse valdkonnast. Projektitöid võib lõimida omavahel, teiste õppeainete ja klassidevaheliste projektidega ning ülekooliliste ja pikemaajaliste koolidevaheliste ettevõtmistega.

17.6 Käsitöö ja kodunduse õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes

9. klassi lõpetaja:

- tunneb rõõmu üksi ja koos teistega töötamisest ning mõistab töö- ja koostööoskuste olulisust igapäeva- ja tulevases tööelus;
- arutleb töö ja tehnoloogia muutumise üle;
- teeb teoks oma loomingulised ideed, kasutades sobivaid tehnikaid ja materjale;
- kasutab loovülesannete täitmiseks materjali kogudes nüüdisaegseid teabevahendeid ning ainekirjandust;
- tunneb ja väärtustab rahvaste kultuuripärandit, omab ülevaadet valdkonnaga seotud ametitest minevikus ja kaasajal;

- analüüsib enda loomingulisi ja tehnoloogilisi võimeid ning teeb valikuid edasisteks õpinguteks;
- teeb tervislikke toiduvalikuid, koostab tasakaalustatud ja mitmekülgse menüü ning valmistab erinevaid toite;
- tuleb toime koduse majapidamise ja pere eelarvega ning käitub teadliku tarbijana.

17.6.1 Käsitöö ja kodunduse õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes

	Õpitulemus	Õppesisu
7.kl	Disain, kavandamine ja rahvakunst 1) valib sobivaid rõivaid, lähtudes nende materjalist, 2) otstarbest, lõikest, stiilist ja enda figuurist; 3) väärtustab rahvaste kultuuripärandit.	Tekstiilid rõivastuses ja moelooming ajastu vaimu peegeldajana. Moe, isikupära ja proportsiooni põhimõtete arvestamine kavandades. Ideekavand ja selle vormistamine. Kompositsiooni seaduspärasuste arvestamine käsitööeset kavandades. Tekstiileseme kavandamine ja kaunistamisviisid erinevates tehnikates. Ornamentika. Sümbolid ja märgid rahvakunstis. Kudumine, heegeldamine ja tikkimine eesti rahvakunstis. Rahvarõivad. Eesti etnograafiline ornament tänapäevase rõivastuse ja esemelise keskkonna kujundamisel..
	Materjalid ja tööliigid 1) kirjeldab keemiliste kiudainete põhiomadusi, kasutamist ja hooldamist; 2) võrdleb materjalide valikul nende mõju tervisele; 3) valib ja kombineerib eseme valmistamiseks sobivaid	Tekstiilkiudained. Keemilised kiud. Tehiskiudude ja sünteetiliste kiudude saamine ning omadused. Tänapäeva käsitöömaterjalid. Mitmesuguste materjalide koos kasutamise võimaluste leidmine.

	materjale, töövahendeid, tehnikaid ja viimistlusvõtteid;	
	1) valib ja kombineerib eseme valmistamiseks sobivaid materjale, töövahendeid, tehnikaid ja viimistlusvõtteid;	Tikkimine Tutvumine erinevate tikanditega. Tikand loomingulise väljendusvahendina. Võimaluse korral tikandi kavandamine ja loomine arvuti abil.
	1) valib ja kombineerib eseme valmistamiseks sobivaid materjale, töövahendeid, tehnikaid ja viimistlusvõtteid; 2) võtab lõikelehel lõikeid, valib õpetaja abiga sobiva tehnoloogia ja õmbleb endale rõivaeseme;	Õmblemine Kanga kuumniiske töötlemine. Rõivaeseme õmblemine. Mõõtude võtmine, rõiva suurusnumbri määramine, lõikelehe kasutamine ja lõigete paigutamine riidele. Valitud rõivaeseme õmblemiseks sobivate tehnoloogiliste võtete kasutamine. Õmblustöö viimistlemine.
	1) koob kirjalist pinda ning koekirju koeskeemi kasutades, koob ringselt; 2) leiab loovaid võimalusi kasutada õpitud käsitöötehnikaid.	Kudumine Silmuste kahandamine ja kasvatamine. Ringselt kudumine. Kirjamine. Erinevate koekirjade kudumine skeemi järgi. Silmuste arvestamine, eseme kudumine ja viimistlemine. Heegeldamine Tutvumine heegeltehnika võimalustega.

Käsitöö organiseerimine 1) otsib ülesandeid täites abi nüüdisaegsest teabelevist; 2) esitleb või eksponeerib oma tööd;	Käsitöötehnikate ja tekstiilitööstuse areng ning seda mõjutanud tegurid ajaloos. Nüüdisaegsed tehnoloogilised võimalused ning uudsed võtted rõivaste ja tarbeesemete valmistamisel. Õmblemise ja käsitööga seotud elukutsed ning võimalused ettevõtluseks. Töövahendite ja tehnoloogia valik olenevalt materjalist ja valmistatavast esemest. Töö planeerimine üksi ja rühmas töötades.
Toit ja toitumine 1) teab mitmekülgse toiduvaliku tähtsust tervisele ning põhiliste makro- ja mikrotoitainete vajalikkust ja allikaid; 2) analüüsib menüü tervislikkust ning koostab tasakaalustatud ja mitmekülgse menüü;	Makro- ja mikrotoitained, nende vajalikkus ning allikad. Lisaained toiduainetes. Toiduainete toitainelise koostise hinnang. Mitmekülgse ja tasakaalustatud päevamenüü koostamine lähtuvalt toitumissoovitustest. Internetipõhised tervisliku toitumise keskkonnad. Toiduallergia ja toidutalumatus. Taimetoitluse ja dieetide mõju organismile. Toitumishäired.
Toidu valmistamise organiseerimine ja tarbijakasvatus 1) arvestab rühmaülesandeid täites kaasõpilaste arvamusi ja hinnanguid; 2) kasutab menüüd koostades ainekirjandust ja teabeallikaid; 3) kalkuleerib toidu maksumust; 4) hindab enda huve ja sobivust toiduga seotud ametiks või hobidega tegelemiseks;	Meeskonna juhtimine. Suurema projekti korraldamine alates menüü koostamisest, kalkulatsioonist ja praktilise töö organiseerimisest kuni tulemuse analüüsimiseni. Toiduga seonduvad ametid. Tarbija õigused ja kohustused. Märgistused toodetel. Reklaam ja ostuotsustused. Teadlik ja säästlik majandamine. Kokkuhoiuvõimalused ja kulude analüüs.

	5) tunneb tarbija õigusi ning kohustusi, reklaami mõjuotsustustele;	
	Toidu valmistamine 1) teab toiduainete kuumtöötlemise viise; 2) tunneb peamisi maitseaineid ja roogade maitsestamise võimalusi; 3) valmistab retsepti kasutades erinevaid kuumi ja külmi roogi;	Nüüdisaegsed köögiseadmed, nende kasutamine ja hooldus. Kuumtöötlemise viisid. Maitseained ja roogade maitsestamine. Supid. Liha jaotustükid ja lihatoidud.
	Etikett 1) koostab lähtuvalt ürituse sisust menüü ning kujundab ja katab laua; 2) rõivastub ja käitub ürituse eripära arvestades; 3) mõistab lauakommete tähtsust meeldiva suhtluskeskkonna loomisel.	Koosviibimiste korraldamine Rõivastus ja käitumine, koduses peolauas, kohvikus ning restoranis.
	Kodu korrashoid 1) tunneb erinevaid kodumasinaid ja oskab neid kasutusjuhendi järgi käsitseda;	Kodumasinad. Puhastusvahendite ohutu kasutamine.

	2) tunneb põhilisi korrastustöid ja -tehnikaid; 3) oskab puhastusainete ostmisel ja kasutamisel lugeda kasutusjuhendit ning mõistab seda.	
	Projektitööd 1) leiab üksi või koostöös teistega ülesannetele ning probleemidele lahendusi; 2) organiseerib paindlikult ühistööd, planeerib ajakava ja oskab jaotada tööülesandeid; 3) suhtleb projektitöö asjus vajaduse korral kooliväliste institutsioonidega, et saada teemakohast infot, seda analüüsida, kriitiliselt hinnata ja tõlgendada; 4) suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja arvestab teiste arvamust; 5) mõistab info kriitilise hindamise vajalikkust ning kasutab infot kooskõlas kehtivate seaduste ja normidega; 6) kujundab, esitleb ja põhjendab oma arvamust; 7) väärtustab töötegemist ning analüüsib täidetud ülesandeid ja saadud tagasisidet.	Igal õppeaastal on ainekavas üks õppeosa, mille puhul saavad õpilased vabalt valida õpperühma ja projekti. Projektid võivad olla nii tehnoloogiaõpetuse, käsitöö kui ka kodunduse valdkonnast. Projektitöid võib lõimida omavahel, teiste õppeainete ja klassidevaheliste projektidega ning ülekooliliste ja pikemaajaliste koolidevaheliste ettevõtmistega.

8.kl	Disain, kavandamine ja rahvakunst 1) arutleb moe muutumise üle; 2) märkab originaalseid ja leidlikke lahendusi esemete 3) ning rõivaste disainis; 4) tunneb peamisi eesti rahvuslikke käsitöötavasid; 5) kasutab inspiratsiooniallikana etnograafilisi esemeid;	Tekstiilid rõivastuses ja moelooming ajastu vaimu peegeldajana. Moe, isikupära ja proportsiooni põhimõtete arvestamine kavandades. Sobivate lisandite valik stiili kujundades. Ideekavand ja selle vormistamine. Kompositsiooni seaduspärasuste arvestamine käsitööeset kavandades. Tekstiileseme kavandamine ja kaunistamisviisid erinevates tehnikates. Ornamentika. Kudumine, heegeldamine ja tikkimine eesti rahvakunstis. Rahvarõivad. Eesti etnograafiline ornament tänapäevase rõivastuse ja esemelise keskkonna kujundamisel.
	Materjalid ja tööliigid 1) valib ja kombineerib eseme valmistamiseks sobivaid materjale, töövahendeid, tehnikaid ja viimistlusvõtteid;	Tänapäeva käsitöömaterjalid. Mitmesuguste materjalide koos kasutamise võimaluste leidmine.
	1) valib ja kombineerib eseme valmistamiseks sobivaid materjale, töövahendeid, tehnikaid ja viimistlusvõtteid; 2) leiab loovaid võimalusi kasutada õpitud käsitöötehnikaid.	Tikkimine Tutvumine erinevate tikanditega. Tikand loominguline väljendusvahendina. Võimaluse korral tikandi kavandamine ja loomine arvuti abil.

1) valib ja kombineerib eseme valmistamiseks sobivaid materjale, töövahendeid, tehnikaid ja viimistlusvõtteid; 2) võtab lõikelehel lõikeid, valib õpetaja abiga sobiva tehnoloogia ja õmbleb endale rõivaeseme;	Õmblemine Kanga kuumniiske töötlemine. Rõivaeseme õmblemine. Mõõtude võtmine, rõiva suurusnumbri määramine, lõikelehe kasutamine ja lõigete paigutamine riidele. Valitud rõivaeseme õmblemiseks sobivate tehnoloogiliste võtete kasutamine. Õmblustöö viimistlemine.
1) koob kirjalist pinda ning koekirju koeskeemi kasutades, koob ringselt; 2) leiab loovaid võimalusi kasutada õpitud käsitöötehnikaid.	Kudumine Silmuste kahandamine ja kasvatamine. Ringselt kudumine. Erinevate koekirjade kudumine skeemi järgi. Silmuste arvestamine, eseme kudumine ja viimistlemine. Heegeldamine .Tutvumine heegeltehnika võimalustega.
Käsitöö organiseerimine Õpilane: 1) otsib ülesandeid täites abi nüüdisaegsest teabelevist; 2) täidab iseseisvalt ja koos teistega endale võetud ülesandeid ning planeerib tööd ajaliselt;	Vajaliku teabe hankimine tänapäeva teabelevist, selle analüüs ja kasutamine. Elektriliste töövahenditega töötamine ja nende hooldamine kasutusjuhendi järgi. Oma töö ja selle tulemuse analüüsimine ning hindamine.
Toit ja toitumine 1) teab mitmekülgse toiduvaliku tähtsust tervisele ning põhiliste makro- ja mikrotoitainete vajalikkust ja allikaid; 2) analüüsib toiduainete toiteväärtust, hindab nende	Eestlaste toit ajast aega. Eri rahvaste toitumistraditsioonid ja toiduvalikut mõjutavad tegurid (asukoht, usk jm). Toiduainete muutused kuumtöötlemisel, toitainete kadu. Mikroorganismid toidus. Toiduainete riknemise põhjused. Hügieeninõuded toiduainete säilitamise korral.

	kvaliteeti, tunneb toidu erinevaid säilitusviise ning	
	3) riknemisega seotud riskitegureid; 4) võrdleb eri maade rahvustoite ja teab toitumistavasid mõjutavaid tegureid.	
	Toidu valmistamise organiseerimine ja tarbijakasvatus 1) arvestab rühmaülesandeid täites kaasõpilaste arvamusi ja hinnanguid; 2) kasutab menüüd koostades ainekirjandust ja teabeallikaid; 3) kalkuleerib toidu maksumust; 4) hindab enda huve ja sobivust toiduga seotud ametiks või hobidega tegelemiseks; 5) oskab koostada ürituse eelarvet.	Meeskonna juhtimine. Suurema projekti korraldamine alates menüü koostamisest, kalkulatsioonist ja praktilise töö organiseerimisest kuni tulemuse analüüsimiseni. Toiduga seonduvad ametid. Teadlik ja säästlik majandamine. Kokkuhoiuvõimalused ja kulude analüüs.
	Toidu valmistamine 1) teab toiduainete kuumtöötlemise viise; 2) tunneb peamisi maitseaineid ja roogade maitsestamise võimalusi; 3) valmistab retsepti kasutades erinevaid kuumi ja külmi roogi;	Kalaroad. Soojad kastmed. Kergitusained ja tainatooted. Vormiroad ja vokitoidud. Rahvustoidud.

	4) küpsetab tainatooteid ja võrdleb erinevaid kergitusaineid.	
	Etikett 1) koostab lähtuvalt ürituse sisust menüü ning kujundab ja katab laua; 2) rõivastub ja käitub ürituse eripära arvestades; 3) mõistab lauakommete tähtsust meeldiva suhtluskeskkonna loomisel.	Koosviibimiste korraldamine. Erinevate peolaudade kujundamine. Peolaua menüü koostamine Rõivastus ja käitumine, koduses peolauas, kohvikus ning restoranis.
	Kodu korrashoid 1) tunneb erinevaid kodumasinaid ja oskab neid kasutusjuhendi järgi käsitseda; 2) tunneb põhilisi korrastustöid ja -tehnikaid; 3) oskab puhastusainete ostmisel ja kasutamisel lugeda	Puhastusvahendite ohutu kasutamine. Suurpuhastus.

	4) kasutusjuhendit ning mõistab seda.	
	Projektitööd 1) leiab üksi või koostöös teistega ülesannetele ning probleemidele lahendusi; 2) organiseerib paindlikult ühistööd, planeerib ajakava ja oskab jaotada tööülesandeid; 3) suhtleb projektitöö asjus vajaduse korral kooliväliste institutsioonidega, et saada teemakohast infot, seda analüüsida, kriitiliselt hinnata ja tõlgendada; 4) suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja arvestab teiste arvamust; 5) mõistab info kriitilise hindamise vajalikkust ning kasutab infot kooskõlas kehtivate seaduste ja normidega; 6) kujundab, esitleb ja põhjendab oma arvamust; 7) väärtustab töötegemist ning analüüsib täidetud ülesandeid ja saadud tagasisidet.	Igal õppeaastal on ainekavas üks õppeosa, mille puhul saavad õpilased vabalt valida õpperühma ja projekti. Projektid võivad olla nii tehnoloogiaõpetuse, käsitöö kui ka kodunduse valdkonnast. Projektitöid võib lõimida omavahel, teiste õppeainete ja klassidevaheliste projektidega ning ülekooliliste ja pikemaajaliste koolidevaheliste ettevõtmistega.
9.kl	Disain, kavandamine ja rahvakunst 1) märkab originaalseid ja leidlikke lahendusi esemete ning rõivaste disainis; 2) kavandab isikupäraseid esemeid; 3) kasutab inspiratsiooniallikana etnograafilisi esemeid;	Ideekavand ja selle vormistamine. Kompositsiooni seaduspärasuste arvestamine käsitöoeset kavandades. Tekstiileseme kavandamine ja kaunistamisviisid erinevates tehnikates. Sümbolid ja märgid rahvakunstis. Teiste rahvaste etnograafia inspiratsiooniallikana.

	4) väärtustab rahvaste kultuuripärandit.	
	Materjalid ja tööliigid 1) võrdleb materjalide valikul nende mõju tervisele; 2) valib ja kombineerib eseme valmistamiseks sobivaid materjale, töövahendeid, tehnikaid ja viimistlusvõtteid;	Tänapäeva käsitöömaterjalid. Mitmesuguste materjalide koos kasutamise võimaluste leidmine.
	1) valib ja kombineerib eseme valmistamiseks sobivaid materjale, töövahendeid, tehnikaid ja viimistlusvõtteid;	Tikkimine Tutvumine erinevate tikanditega. Tikand loomingulise väljendusvahendina. Võimaluse korral tikandi kavandamine ja loomine arvuti abil.
	1) võtab lõikelehelts lõikeid, valib õpetaja abiga sobiva tehnoloogia ja õmbleb endale rõivaeseme;	Õmblemine Valitud rõivaeseme õmblemiseks sobivate
		tehnoloogiliste võtete kasutamine. Õmblustöö viimistlemine.
	1) koob kirjalist pinda ning koekirju koeskeemi kasutades, koob ringselt; 2) leiab loovaid võimalusi kasutada õpitud käsitöötehnikaid.	Kudumine Erinevate koekirjade kudumine skeemi järgi. Silmuste arvestamine, eseme kudumine ja viimistlemine. Heegeldamine Tutvumine heegeltehnika võimalustega.

Käsitöö organiseerimine 1) otsib ülesandeid täites abi nüüdisaegsest teabelevist; 2) esitleb või eksponeerib oma tööd; 3) täidab iseseisvalt ja koos teistega endale võetud ülesandeid ning planeerib tööd ajaliselt; 4) analüüsib enda loomingulisi ja tehnoloogilisi võimeid ning teeb valikuid edasisteks õpinguteks ja hobideks.	Töövahendite ja tehnoloogia valik olenevalt materjalist ja valmistatavast esemest. Töö planeerimine üksi ja rühmas töötades. Vajaliku teabe hankimine tänapäeva teabelevist, selle analüüs ja kasutamine. Elektriliste töövahenditega töötamine ja nende hooldamine kasutusjuhendi järgi. Oma töö ja selle tulemuse analüüsimine ning hindamine. Töö esitlemine, võimaluse korral näituse kujundamine ning virtuaalkeskkonna kasutamine töö eksponeerimiseks.
Toit ja toitumine 1) teab mitmekülgse toiduvaliku tähtsust tervisele ning põhiliste makro- ja mikrotoitainete vajalikkust ja allikaid; 2) analüüsib toiduainete toiteväärtust, hindab nende kvaliteeti, tunneb toidu erinevaid säilitusviise ning 3) riknemisega seotud riskitegureid; 4) teab toidu valmistamisel toimuvaid muutusi ning oskab neid teadmisi rakendada;	Internetipõhised tervisliku toitumise keskkonnad. Hügieeninõuded toiduainete säilitamise korral. Toidu kaudu levivad haigused. Toiduainete säilitamine ja konserveerimine.

	Toidu valmistamise organiseerimine ja tarbijakasvatus 1) arvestab rühmaülesandeid täites kaasõpilaste arvamusi ja hinnanguid; 2) kasutab menüüd koostades ainekirjandust ja teabeallikaid;	Meeskonna juhtimine. Suurema projekti korraldamine alates menüü koostamisest, kalkulatsioonist ja praktilise töö organiseerimisest kuni tulemuse analüüsimiseni. Toiduga seonduvad ametid. Kulude planeerimine erijuhtudeks (peod, tähtpäevad
	3) kalkuleerib toidu maksumust; 4) hindab enda huve ja sobivust toiduga seotud ametiks või hobidega tegelemiseks; 5) oskab koostada ürituse eelarvet.	
	Toidu valmistamine 1) teab toiduainete kuumtöötlemise viise; 2) tunneb peamisi maitseaineid ja roogade maitsestamise võimalusi; 3) valmistab retsepti kasutades erinevaid kuumi ja külmi roogi;	Kuumtöötlemise viisid. Maitseained ja roogade maitsestamine. Kuumtöödeldud järelroad. Rahvustoidud.
	Etikett 1) koostab lähtuvalt ürituse sisust menüü ning kujundab ja katab laua; 2) vormistab ja kujundab kutse; 3) rõivastub ja käitub ürituse eripära arvestades; 4) mõistab lauakommete tähtsust meeldiva suhtluskeskkonna loomisel.	Õppesisu Koosviibimiste korraldamine. Kutsed. Erinevate peolaudade kujundamine. Peolaua menüü koostamine Rõivastus ja käitumine vastuvõttudel, koduses peolauas, kohvikus ning restoranis.

	Kodu korrashoid 1) arutleb ja leiab seoseid kodu sisekujunduse ning seal elavate inimeste vahel;	Õppesisu Erinevad stiilid sisekujunduses.
	Projektitööd 1) leiab üksi või koostöös teistega ülesannetele ning probleemidele lahendusi; 2) organiseerib paindlikult ühistööd, planeerib ajakava ja oskab jaotada tööülesandeid; 3) suhtleb projektitöö asjus vajaduse korral kooliväliste institutsioonidega, et saada teemakohast infot, seda analüüsida, kriitiliselt hinnata ja tõlgendada; 4) suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja arvestab teiste arvamust; 5) mõistab info kriitilise hindamise vajalikkust ning kasutab infot kooskõlas kehtivate seaduste ja normidega;	Õppesisu Igal õppeaastal on ainekavas üks õppeosa, mille puhul saavad õpilased vabalt valida õpperühma ja projekti. Projektid võivad olla nii tehnoloogiaõpetuse, käsitöö kui ka kodunduse valdkonnast. Projektitöid võib lõimida omavahel, teiste õppeainete ja klassidevaheliste projektidega ning ülekooliliste ja pikemaajaliste koolidevaheliste ettevõtmistega.
	6) kujundab, esitleb ja põhjendab oma arvamust; 7) väärtustab töötegemist ning analüüsib täidetud ülesandeid ja saadud tagasisidet.	

17.7 Tehnoloogiaõpetus II kooliaste

Tehnoloogiaõpetuse õppe- ja kasvatuseesmärgid II kooliastmes

6. klassi lõpetaja:

- planeerib tööd ja lahendab sellega seotud ülesandeid;
- joonestab joonist ja disainib lihtsaid esemeid;
- tunneb enam kasutatavaid materjale ja nende omadusi ning kasutab neid töös otstarbekalt;
- teab lihtsamaid töövahendeid ja töötlemisviise ning oskab neid töös kasutada;
- valmistab lihtsaid esemeid (nt mänguasi, paat, liikuv auto jne);
- esitleb ideed, joonist või eset;
- teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid;
- väärtustab ning järgib väljakujunenud töölaseid hoiakuid ja käitumistavasid;
- tunneb põhilisi toiduaineid ja nende omadusi ning valmistab lihtsamaid toite.

17.7.1 Tehnoloogiaõpetuse õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes

	Õpitulemus	Õppesisu
4. kl	Tehnoloogia igapäevaelus	
	1) peab tähtsaks tehnoloogilist kirjaoskust igapäevaelus;	Tehnoloogiline kirjaoskus ja selle vajalikkus.
	2) seostab tehnoloogiaõpetust teiste õppeainete ja eluvaldkondadega;	Tehnoloogia olemus. Tehnoloogia, inimene ja keskkond.
	3) võrdleb erinevaid transpordivahendeid ning energiaallikaid;	Transpordivahendid. Energiaallikad.

4) kirjeldab ratta ja energia kasutamist ajaloos ning nüüdisajal;	Tehnoloogia ja teadused.
5) kirjeldab inimtegevuse ja tehnoloogia mõju keskkonnale;	Tehnoloogia, inimene ja keskkond.
Disain ja joonestamine	Eskiis. Jooned ja nende tähendused.
1) selgitab joonte tähendust joonisel;	
3) teab ja kasutab õpiülesannetes disaini elemente;	Disain. Disaini elemendid.
4) disainib lihtsaid esemeid, kasutades selleks ettenähtud materjale;	Lihtsa eseme kavandamine. Eseme viimistlemine.
5) märkab probleeme ja pakub neile omanäolisi lahendusi;	Probleemide lahendamine.
7) mõistab leiutiste osatähtsust tehnoloogia arengus.	Insenerid ja leiutamine.
Materjalid ja nende töötlemine	Materjalide liigid (puit, metall jne) ja nende omadused. Materjalide töötlemise viisid (märkimine, saagimine jne)
1) tunneb põhilisi materjale, nende olulisemaid omadusi ja töötlemise viise;	
2) valib ja kasutab eesmärgipäraselt erinevaid töötlusviise, töövahendeid ja materjale;	Materjalide töötlemise viisid (märkimine, saagimine jne) ning töövahendid. Levinumad käsi- ja elektrilised tööriistad.
3) suudab valmistada jõukohaseid liiteid;	Materjalide liited.
4) valmistab mitmesuguseid lihtsaid esemeid (sh mänguasju);	Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.
6) analüüsib ja hindab loodud eset, sh esteetilisest ja rakenduslikust küljest;	Materjalide liigid (puit, metall, plastid, elektroonika komponendid jne) ja nende omadused.
7) teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid;	Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.
8) väärtustab ja kasutab tervisele ohutuid töövõtteid;	Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.

	9) kasutab materjale säästlikult ning leiab võimalusi nende korduskasutuseks.	Materjalide liigid (puit, metall, plastid, elektroonika komponendid jne) ja nende omadused.
5. kl	Tehnoloogia igapäevaelus	Tehnoloogiline kirjaoskus ja selle vajalikkus. Tehnoloogia ja teadused.
	1) peab tähtsaks tehnoloogilist kirjaoskust igapäevaelus;	
	2) seostab tehnoloogiaõpetust teiste õppeainete ja eluvaldkondadega;	Tehnoloogia olemus. Tehnoloogia, inimene ja keskkond. Tehnoloogia ja teadused.
	3) võrdleb erinevaid transpordivahendeid ning energiaallikaid;	Transpordivahendid. Energiaallikad.
	4) kirjeldab ratta ja energia kasutamist ajaloos ning nüüdisajal;	Tehnoloogia ja teadused.
	5) kirjeldab inimtegevuse ja tehnoloogia mõju keskkonnale;	Tehnoloogia, inimene ja keskkond.
	6) valmistab töötavaid mudeleid praktilise tööna.	Tehnoloogia ja teadused.
	Disain ja joonestamine	Eskiis. Tehniline joonis. Jooned ja nende tähendused. Mõõtmed ja mõõtkava.
	1) selgitab joonte tähendust joonisel, oskab joonestada jõukohast tehnilist joonist ning seda esitleda;	Lihtsa mõõtmestatud tehnilise joonise koostamine ja selle esitlemine.
	2) koostab kolmvaate lihtsast detailist;	Piltkujutis ja vaated.
	3) teab ja kasutab õpiülesannetes disaini elemente;	Disain. Disaini elemendid.
	4) disainib lihtsaid esemeid, kasutades selleks ettenähtud materjale;	Lihtsa eseme kavandamine. Eseme viimistlemine.
	5) märkab probleeme ja pakub neile omanäolisi lahendusi;	Probleemide lahendamine.
	6) osaleb õpilaspäraselt uudse tehnoloogilise protsessi loomises, mis	Disain.

	on seotud materjalide valiku ja otstarbeka töötlusviisi leidmisega;	
	7) mõistab leiutiste osatähtsust tehnoloogia arengus.	Insenerid ja leiutamine.
	Materjalid ja nende töötlemine	Materjalide liigid (puit, metall, plastid, elektroonika komponendid jne) ja nende omadused. Materjalide töötlemise viisid (märkimine, saagimine jne)
	1) tunneb põhilisi materjale, nende olulisemaid omadusi ja töötlemise viise;	
	3) suudab valmistada jõukohaseid liiteid;	Materjalide liited.
	4) valmistab mitmesuguseid lihtsaid esemeid (sh mänguasju);	Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.
	5) kasutab õppetöös puur- ja treipinki;	Levinumad käsi- ja elektrilised tööriistad. Puur- ja puidutrepink.
	6) analüüsib ja hindab loodud eset, sh esteetilisest ja rakenduslikust küljest;	Materjalide liigid (puit, metall, plastid, elektroonika komponendid jne) ja nende omadused.
	7) teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid;	Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.
	8) väärtustab ja kasutab tervisele ohutuid töövõtteid;	Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.
	9) kasutab materjale säästlikult ning leiab võimalusi nende korduskasutuseks.	Materjalide liigid (puit, metall, plastid, elektroonika komponendid jne) ja nende omadused.
6.kl	Tehnoloogia igapäevaelus	Tehnoloogiline kirjaoskus ja selle vajalikkus. Tehnoloogia ja teadused.
	1) peab tähtsaks tehnoloogilist kirjaoskust igapäevaelus;	
	2) seostab tehnoloogiaõpetust teiste õppeainete ja eluvaldkondadega;	Tehnoloogia olemus. Tehnoloogia, inimene ja keskkond. Tehnoloogia ja teadused.

3) võrdleb erinevaid transpordivahendeid ning energiaallikaid;	Transpordivahendid. Energiaallikad.
4) kirjeldab ratta ja energia kasutamist ajaloos ning nüüdisajal;	Tehnoloogia ja teadused.
5) kirjeldab inimtegevuse ja tehnoloogia mõju keskkonnale;	Tehnoloogia, inimene ja keskkond.
6) valmistab töötavaid mudeleid praktilise tööna.	Tehnoloogia ja teadused.
Disain ja joonestamine 1) selgitab joonte tähendust joonisel, oskab joonestada jõukohast tehnilist joonist ning seda esitleda;	Eskiis. Tehniline joonis. Jooned ja nende tähendused. Mõõtmed ja mõõtkava. Lihtsa mõõtmestatud tehnilise joonise koostamine ja selle esitlemine.
2) koostab kolmvaate lihtsast detailist;	Piltkujutis ja vaated.
3) teab ja kasutab õpiülesannetes disaini elemente;	Disain. Disaini elemendid.
4) disainib lihtsaid esemeid, kasutades selleks ettenähtud materjale;	Lihtsa eseme kavandamine. Eseme viimistlemine.
5) märkab probleeme ja pakub neile omanäolisi lahendusi;	Probleemide lahendamine.
6) osaleb õpilaspäraselt uudse tehnoloogilise protsessi loomises, mis on seotud materjalide valiku ja otstarbeka töötlusviisi leidmisega;	Disain.
7) mõistab leiutiste osatähtsust tehnoloogia arengus.	Insenerid ja leiutamine.
Materjalid ja nende töötlemine 1) tunneb põhilisi materjale, nende olulisemaid omadusi ja töötlemise viise;	Materjalide liigid (puit, metall, plastid, elektroonika komponendid jne) ja nende omadused. Materjalide töötlemise viisid (märkimine, saagimine jne)

2) valib ja kasutab eesmärgipäraselt erinevaid töötlusviise, töövahendeid ja materjale;	Materjalide töötlemise viisid (märkimine, saagimine jne) ning töövahendid (tööriistad ja masinad).
3) suudab valmistada jõukohaseid liiteid;	Materjalide liited.
4) valmistab mitmesuguseid lihtsaid esemeid (sh mänguasju);	Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.
5) kasutab õppetöös puur- ja treipinki;	Levinumad käsi- ja elektrilised tööriistad. Puur- ja puidutrepink.
6) analüüsib ja hindab loodud eset, sh esteetilisest ja rakenduslikust küljest;	Materjalide liigid (puit, metall, plastid, elektroonika komponendid jne) ja nende omadused.
7) teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid;	Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.
8) väärtustab ja kasutab tervisele ohutuid töövõtteid;	Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.
9) kasutab materjale säästlikult ning leiab võimalusi nende korduskasutuseks.	Materjalide liigid (puit, metall, plastid, elektroonika komponendid jne) ja nende omadused.

17.8 Tehnoloogiaõpetuse õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes

9. klassi lõpetaja:

- valib eseme valmistamiseks sobivad materjalid, töövahendid ja töötlemisviisid, hangib ning kasutab vajalikku teavet ainealasest kirjandusest ja internetist;
- käsitleb ohutult käsi- ja elektrilisi tööriistu ja materjale ning mõistab ohutu töötamise olulisust, sh seoseid tervise ja karjäärivõimaluste vahel;
- kasutab ressursse keskkonda säästvalt ja jätkusuutlikult ning mõistab, kuidas rakendada omandatud oskusi nii igapäeva- kui ka tulevases tööelus;
- pakub välja ideid, rakendab neid loovalt esemeid valmistades ja täiustades ning mõistab enda osaluse tähtsust;

- analüüsib eseme valmistamise protsessi ning omandab uusi teadmisi;
- esitleb eset, hindab tulemuste kvaliteeti;
- valmistab esemeid, teadvustab ja rakendab tehnoloogilisi ning loodusteaduste võimalusi praktilistes tegevustes;
- kujundab positiivseid väärtushinnanguid ja kõlbelisi tööharjumusi, hindab ning väldib võimalikke ohte töös;
- teeb tervislikke toiduvalikuid, väärtustab tervislikku eluviisi ning toimib vastutustundliku tarbijana.

17.8.1 Tehnoloogiaõpetuse õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes

	Õpitulemus	Õppesisu
7.kl	Tehnoloogia igapäevaelus	
	1) kirjeldab ja analüüsib inimtegevuse mõju loodusele ning keskkonnale;	Tehnoloogia analüüsimine: positiivsed ja negatiivsed mõjud.
	2) teab mõningaid põllumajandus-, meditsiini- ja biotehnoloogia kasutusvõimalusi;	Põllumajandus-, meditsiini- ja biotehnoloogia.
	3) teadvustab ressursside piiratud hulka ning tarbib ressursse säästvalt ja jätkusuutlikult;	Ressursside säästlik tarbimine.
	4) iseloomustab tänapäevast tootmisprotsessi, kirjeldab selle toimimist ning terviklikkust;	Tooraine ja tootmine.
	5) teadvustab tehnoloogia ja inimese vastastikust mõju ning analüüsib tehnoloogia uuenduslike arenguväljavaateid.	Tehnoloogilise maailma tulevikuperspektiivid.
	Disain ja joonestamine	

1) lahendab probleemülesandeid,	Tehnilist taipu arendavate ja probleemülesannete lahendamine.
2) teab ja kasutab toodete erinevaid viimistluse võimalusi;	Viimistlemine ja pinnakatted.
3) teab ja kasutab pinnakatete omadusi ja kasutusvõimalusi;	Viimistlemine ja pinnakatted.
4) arvestab ergonoomia ja ornamentika põhireegleid ning oskab neid töös rakendada;	Ergonoomia. Ornamentika.
5) loeb skeeme, lihtsat kooste- ja ehitusjoonist;	Joonise vormistamine ja esitlemine. Leppelisused ja tähised tehnilistel joonistel.
6) joonestab jõukohast tehnilist joonist, vormistab ja esitleb joonist või skeemi.	Toodete disainimine arvutiga. Joonise vormistamine ja esitlemine. Skeemid. Ristlõiked ja lõiked. Koostejoonis. Ehitusjoonised.
Materjalid ja nende töötlemine	
1) leiab teavet materjalide, nende omaduste ja töötlemise kohta, hangib ja kasutab ainealast teavet kirjandusest ning internetist;	Materjalide ja nende töötlemise kohta teabe hankimise võimalused kirjandusest ning internetist.
2) analüüsib materjalide omadusi, töötlemise viise ning kasutamise võimalusi, sünteesib uusi teadmisi;	Tänapäevased materjalide töötlemise viisid.
3) kasutab toodet valmistades mitmesuguseid töövahendeid, võimaluse korral CNC-tööpink, valib sobivaima töötlusviisi;	Arvuti ja materjalide töötlemise ühildamise võimalused (CNC-tööpingid).
4) tunneb ja kasutab töötlemisel masinaid ning mehhanisme;	Käsi- ja elektrilised tööriistad. Masinad ja mehhanismid.
5) valmistab omanäolisi tooteid, tunneb ja kasutab mitmeid liitevõimalusi;	Toodete liitevõimaluste kasutamine. Nüüdisaegsed võimalused materjalide töötlemisel ja detailide ühendamisel tooteks.

	6) kujundab välja oma positiivsed väärtushinnangud ja kõlbelised tööharjumused;	Optimaalse töötlusviisi valimine.
	7) teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutuspõhiseid, kasutab ohutult masinaid ning töövahendeid.	Tervisekaitse- ja tööohutuspõhised töötlemises, ohutud töövõtted.
8.kl	Tehnoloogia igapäevaelus	
	1) kirjeldab ja analüüsib inimtegevuse mõju loodusele ning keskkonnale;	Tehnoloogia analüüsimine: positiivsed ja negatiivsed mõjud.
	2) mõistab iseenda osaluse olulisust tehnoloogilistes protsessides tulevikus ja vastutust nende eetilise kujundamise eest;	Eetilised tõekspidamised tehnoloogia rakendamisel.
	3) kasutab info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendeid, teab nende seadmete üldist tööpõhimõtet ning ohutut käsitsemist;	Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia.
	4) teab mõningaid põllumajandus-, meditsiini- ja biotehnoloogia kasutusvõimalusi;	Põllumajandus-, meditsiini- ja biotehnoloogia.
	5) teadvustab ressursside piiratud hulka ning tarbib ressursse säästvalt ja jätkusuutlikult;	Ressursside säästlik tarbimine.
	6) oskab oma tegevust planeerida, orienteerub töömaailmas ja teab oma eelistusi eneseteostuseks sobiva elukutse/ameti valikul;	Töömaailm ja töö planeerimine.
	7) iseloomustab tänapäevast tootmisprotsessi, kirjeldab selle toimimist ning terviklikkust;	Tooraine ja tootmine.

8) teadvustab tehnoloogia ja inimese vastastikust mõju ning analüüsib tehnoloogia uuenduslikke arenguväljavaateid.	Tehnoloogilise maailma tulevikuperspektiivid.
Disain ja joonestamine	
1) planeerib ülesande ja disainib toote ning esitleb seda võimaluse korral arvutiga;	Leiutamine ja uuenduslikkus. Tehnilist taipu arendavate ja probleemülesannete lahendamine.
2) lahendab probleemülesandeid,	Tehnilist taipu arendavate ja probleemülesannete lahendamine.
3) teab ja kasutab toodete erinevaid viimistluse võimalusi;	Viimistlemine ja pinnakatted.
4) teab ja kasutab pinnakatete omadusi ja kasutusvõimalusi;	Viimistlemine ja pinnakatted.
5) arvestab ergonoomia ja ornamentika põhireegleid ning oskab neid töös rakendada;	Ergonoomia. Ornamentika.
6) loeb skeeme, lihtsat kooste- ja ehitusjoonist;	Joonise vormistamine ja esitlemine. Leppelisused ja tähised tehnilistel joonistel.
7) joonestab jõukohast tehnilist joonist, vormistab ja esitleb joonist või skeemi.	Toodete disainimine arvutiga. Joonise vormistamine ja esitlemine. Skeemid. Ristlõiked ja lõiked. Koostejoonis. Ehitusjoonised.
Materjalid ja nende töötlemine	
1) leiab teavet materjalide, nende omaduste ja töötlemise kohta, hangib ja kasutab ainealast teavet kirjandusest ning internetist;	Materjalide ja nende töötlemise kohta teabe hankimise võimalused kirjandusest ning internetist.
2) analüüsib materjalide omadusi, töötlemise viise ning kasutamise võimalusi, sünteesib uusi teadmisi;	Tänapäevased materjalide töötlemise viisid. Arvuti ja materjalide töötlemise ühildamise võimalused (CNC-tööpingid).

3) kasutab toodet valmistades mitmesuguseid töövahendeid, võimaluse korral CNC-tööpink, valib sobivaima töötlusviisi;	
4) tunneb ja kasutab töötlemisel masinaid ning mehhanisme;	Käsi- ja elektrilised tööriistad. Masinad ja mehhanismid.
5) valmistab omanäolisi tooteid, tunneb ja kasutab mitmeid liitevõimalusi;	Toodete liitevõimaluste kasutamine. Nüüdisaegsed võimalused materjalide töötlemisel ja detailide ühendamisel tooteks.
6) kujundab välja oma positiivsed väärtushinnangud ja kõlbelised tööharjumused;	Optimaalse töötlusviisi valimine.
7) teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutuse nõudeid, kasutab ohutult masinaid ning töövahendeid.	Tervisekaitse- ja tööohutuse nõuded töötlemises, ohutud töövõtted.
Projektitööd	
1) organiseerib paindlikult ühistööd, planeerib ajakava ja oskab jaotada tööülesandeid;	Igal õppeaastal on ainekavas üks õppeosa, mille korral õpilased saavad vabalt valida õpperühma. Valikteemad ja projektid võivad olla nii käsitööst, kodundusest kui ka tehnoloogiaõpetusest. Õpilane saab valida kahe samaaegse teema vahel. Valikteemad võivad olla nt ehistööd, mudelism jne.
2) teeb ülesandeid täites aktiivselt koostööd kaasõpilastega;	
3) suhtleb töö asjus vajaduse korral kooliväliste institutsioonidega (nt meili teel jne), et saada vajalikku infot, seda analüüsida, kriitiliselt hinnata ja tõlgendada;	
4) valmistab üksi või koostöös teistega ülesandele või projektile lahenduse;	
5) väärtustab töö tegemist, sh selle uurimist ja omandatud tagasisidet;	

	6) mõistab info kriitilise hindamise vajalikkust ning kasutab infot kooskõlas kehtivate seaduste ja normidega.	
9.kl	Tehnoloogia igapäevaelus	
	1) kirjeldab ja analüüsib inimtegevuse mõju loodusele ning keskkonnale;	Tehnoloogia analüüsimine: positiivsed ja negatiivsed mõjud.
	2) mõistab iseenda osaluse olulisust tehnoloogilistes protsessides tulevikus ja vastutust nende eetilise kujundamise eest;	Eetilised tõekspidamised tehnoloogia rakendamisel.
	3) kasutab info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendeid, teab nende seadmete üldist tööpõhimõtet ning ohutut käsitsemist;	Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia.
	4) teab mõningaid põllumajandus-, meditsiini- ja biotehnoloogia kasutusvõimalusi;	Põllumajandus-, meditsiini- ja biotehnoloogia.
	5) teadvustab ressursside piiratud hulka ning tarbib ressursse säästvalt ja jätkusuutlikult;	Ressursside säästlik tarbimine.
	6) oskab oma tegevust planeerida, orienteerub töömaailmas ja teab oma eelistusi eneseteostuseks sobiva elukutse/ameti valikul;	Töömaailm ja töö planeerimine.
	7) iseloomustab tänapäevast tootmisprotsessi, kirjeldab selle toimimist ning terviklikkust;	Tooraine ja tootmine.
	8) teadvustab tehnoloogia ja inimese vastastikust mõju ning analüüsib tehnoloogia uuenduslikke arenguväljavaateid.	Tehnoloogilise maailma tulevikuperspektiivid.
	Disain ja joonestamine	

1) planeerib ülesande ja disainib toote ning esitleb seda võimaluse korral arvutiga;	Leiutamine ja uuenduslikkus. Tehnilist taipu arendavate ja probleemülesannete lahendamine.
2) lahendab probleemülesandeid,	Tehnilist taipu arendavate ja probleemülesannete lahendamine.
3) teab ja kasutab toodete erinevaid viimistluse võimalusi;	Viimistlemine ja pinnakatted.
4) teab ja kasutab pinnakatete omadusi ja kasutusvõimalusi;	Viimistlemine ja pinnakatted.
5) arvestab ergonoomia ja ornamentika põhireegleid ning oskab neid töös rakendada;	Ergonoomia. Ornamentika.
6) loeb skeeme, lihtsat kooste- ja ehitusjoonist;	Joonise vormistamine ja esitlemine. Leppelisused ja tähised tehnilistel joonistel.
7) joonestab jõukohast tehnilist joonist, vormistab ja esitleb joonist või skeemi.	Toodete disainimine arvutiga. Joonise vormistamine ja esitlemine. Skeemid. Ristlõiked ja lõiked. Koostejoonis. Ehitusjoonised.
Materjalid ja nende töötlemine	
1) leiab teavet materjalide, nende omaduste ja töötlemise kohta, hangib ja kasutab ainealast teavet kirjandusest ning internetist;	Materjalide ja nende töötlemise kohta teabe hankimise võimalused kirjandusest ning internetist.
2) analüüsib materjalide omadusi, töötlemise viise ning kasutamise võimalusi, sünteesib uusi teadmisi;	Tänapäevased materjalide töötlemise viisid.
3) kasutab toodet valmistades mitmesuguseid töövahendeid, võimaluse korral CNC-tööpinki, valib sobivaima töötlusviisi;	Arvuti ja materjalide töötlemise ühildamise võimalused (CNC-tööpingid).
4) tunneb ja kasutab töötlemisel masinaid ning mehhanisme;	Käsi- ja elektrilised tööriistad. Masinad ja mehhanismid.

5) valmistab omanäolisi tooteid, tunneb ja kasutab mitmeid liitevõimalusi;	Nüüdisaegsed võimalused materjalide töötlemisel ja detailide ühendamisel tooteks. Toodete liitevõimaluste kasutamine.
6) kujundab välja oma positiivsed väärtushinnangud ja kõlbelised tööharjumused;	Optimaalse töötlusviisi valimine.
7) teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid, kasutab ohutult masinaid ning töövahendeid.	Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.
Projektitööd	
1) organiseerib paindlikult ühistööd, planeerib ajakava ja oskab jaotada tööülesandeid;	Igal õppeaastal on ainekavas üks õppeosa, mille korral õpilased saavad vabalt valida õpperühma. Valikteemad ja projektid võivad olla nii käsitööst, kodundusest kui ka tehnoloogiaõpetusest. Õpilane saab valida kahe samaaegse teema vahel. Valikteemad võivad olla nt ehistööd, mudelism jne.
2) teeb ülesandeid täites aktiivselt koostööd kaasõpilastega;	
3) suhtleb töö asjus vajaduse korral kooliväliste institutsioonidega (nt meili teel jne), et saada vajalikku infot, seda analüüsida, kriitiliselt hinnata ja tõlgendada;	
4) valmistab üksi või koostöös teistega ülesandele või projektile lahenduse;	
5) väärtustab töö tegemist, sh selle uurimist ja omandatud tagasisidet;	
6) mõistab info kriitilise hindamise vajalikkust ning kasutab infot kooskõlas kehtivate seaduste ja normidega.	

17.9 Tehnoloogiaõpetuse ning käsitöö ja kodunduse ainekava vahetatud õpperühmades

17.9.1 Tehnoloogiaõpetuse õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes vahetatud õpperühmades

	Õpitulemus	Õppesisu
4. kl	Tehnoloogia igapäevaelus	
	1) peab tähtsaks tehnoloogilist kirjaoskust igapäevaelus;	Tehnoloogiline kirjaoskus ja selle vajalikkus.
	2) seostab tehnoloogiaõpetust teiste õppeainete ja eluvaldkondadega;	Tehnoloogia olemus. Tehnoloogia, inimene ja keskkond.
	3) võrdleb erinevaid transpordivahendeid ning energiaallikaid;	Transpordivahendid. Energiaallikad.
	4) kirjeldab ratta ja energia kasutamist ajaloos ning nüüdisajal;	Tehnoloogia ja teadused.
	5) kirjeldab inimtegevuse ja tehnoloogia mõju keskkonnale;	Tehnoloogia, inimene ja keskkond.
	Disain ja joonestamine	Eskiis. Jooned ja nende tähendused.
	1) selgitab joonte tähendust joonisel;	
	3) teab ja kasutab õpiülesannetes disaini elemente;	Disain. Disaini elemendid.
	4) disainib lihtsaid esemeid, kasutades selleks ettenähtud materjale;	Lihtsa eseme kavandamine. Eseme viimistlemine.
	5) märkab probleeme ja pakub neile omanäolisi lahendusi;	Probleemide lahendamine.
	7) mõistab leiutiste osatähtsust tehnoloogia arengus.	Insenerid ja leiutamine.

	Materjalid ja nende töötlemine 1) tunneb põhilisi materjale, nende olulisemaid omadusi ja töötlemise viise;	Materjalide liigid (puit, metall jne) ja nende omadused. Materjalide töötlemise viisid (märkimine, saagimine jne)
	2) valib ja kasutab eesmärgipäraselt erinevaid töötlusviise, töövahendeid ja materjale;	Materjalide töötlemise viisid (märkimine, saagimine jne) ning töövahendid. Levinumad käsi- ja elektrilised tööriistad.
	3) suudab valmistada jõukohaseid liiteid;	Materjalide liited.
	4) valmistab mitmesuguseid lihtsaid esemeid (sh mänguasju);	Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.
	6) analüüsib ja hindab loodud eset, sh esteetilisest ja rakenduslikust küljest;	Materjalide liigid (puit, metall, plastid, elektroonika komponendid jne) ja nende omadused.
	7) teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid;	Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.
	8) väärtustab ja kasutab tervisele ohutuid töövõtteid;	Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.
	9) kasutab materjale säästlikult ning leiab võimalusi nende korduskasutuseks.	Materjalide liigid (puit, metall, plastid, elektroonika komponendid jne) ja nende omadused.
5. kl	Tehnoloogia igapäevaelus 1) peab tähtsaks tehnoloogilist kirjaoskust igapäevaelus;	Tehnoloogiline kirjaoskus ja selle vajalikkus. Tehnoloogia ja teadused.
	2) seostab tehnoloogiaõpetust teiste õppeainete ja eluvaldkondadega;	Tehnoloogia olemus. Tehnoloogia, inimene ja keskkond. Tehnoloogia ja teadused.
	3) võrdleb erinevaid transpordivahendeid ning energiaallikaid;	Transpordivahendid. Energiaallikad.
	4) kirjeldab ratta ja energia kasutamist ajaloos ning nüüdisajal;	Tehnoloogia ja teadused.

5) kirjeldab inimtegevuse ja tehnoloogia mõju keskkonnale;	Tehnoloogia, inimene ja keskkond.
6) valmistab töötavaid mudeleid praktilise tööna.	Tehnoloogia ja teadused.
Disain ja joonestamine	Eskiis. Tehniline joonis. Jooned ja nende tähendused. Mõõtmed ja mõõtkava.
1) selgitab joonte tähendust joonisel, oskab joonestada jõukohast tehnilist joonist ning seda esitleda;	Lihtsa mõõtmestatud tehnilise joonise koostamine ja selle esitlemine.
2) koostab kolmvaate lihtsast detailist;	Piltkujutis ja vaated.
3) teab ja kasutab õpiülesannetes disaini elemente;	Disain. Disaini elemendid.
4) disainib lihtsaid esemeid, kasutades selleks ettenähtud materjale;	Lihtsa eseme kavandamine. Esemee viimistlemine.
5) märkab probleeme ja pakub neile omanäolisi lahendusi;	Probleemide lahendamine.
6) osaleb õpilaspäraselt uudse tehnoloogilise protsessi loomises, mis on seotud materjalide valiku ja otstarbeka töötlusviisi leidmisega;	Disain.
7) mõistab leiutiste osatähtsust tehnoloogia arengus.	Insenerid ja leiutamine.
Materjalid ja nende töötlemine	Materjalide liigid (puit, metall, plastid, elektroonika komponendid jne) ja nende omadused. Materjalide töötlemise viisid (märkimine, saagimine jne)
1) tunneb põhilisi materjale, nende olulisemaid omadusi ja töötlemise viise;	
3) suudab valmistada jõukohaseid liiteid;	Materjalide liited.
4) valmistab mitmesuguseid lihtsaid esemeid (sh mänguasju);	Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.

	5) kasutab õppetöös puur- ja treipinki;	Levinumad käsi- ja elektrilised tööriistad. Puur- ja puidutreipink.
	6) analüüsib ja hindab loodud eset, sh esteetilisest ja rakenduslikust küljest;	Materjalide liigid (puit, metall, plastid, elektroonika komponendid jne) ja nende omadused.
	7) teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid;	Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.
	8) väärtustab ja kasutab tervisele ohutuid töövõtteid;	Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.
	9) kasutab materjale säästlikult ning leiab võimalusi nende korduskasutuseks.	Materjalide liigid (puit, metall, plastid, elektroonika komponendid jne) ja nende omadused.
6.kl	Tehnoloogia igapäevaelus	Tehnoloogiline kirjaoskus ja selle vajalikkus. Tehnoloogia ja teadused.
	1) peab tähtsaks tehnoloogilist kirjaoskust igapäevaelus;	
	2) seostab tehnoloogiaõpetust teiste õppeainete ja eluvaldkondadega;	Tehnoloogia olemus. Tehnoloogia, inimene ja keskkond. Tehnoloogia ja teadused.
	3) võrdleb erinevaid transpordivahendeid ning energiaallikaid;	Transpordivahendid. Energiaallikad.
	4) kirjeldab ratta ja energia kasutamist ajaloos ning nüüdisajal;	Tehnoloogia ja teadused.
	5) kirjeldab inimtegevuse ja tehnoloogia mõju keskkonnale;	Tehnoloogia, inimene ja keskkond.
	6) valmistab töötavaid mudeleid praktilise tööna.	Tehnoloogia ja teadused.
	Disain ja joonestamine	Eskiis. Tehniline joonis. Jooned ja nende tähendused. Mõõtmed ja mõõtkava.
	1) selgitab joonte tähendust joonisel, oskab joonestada jõukohast tehnilist joonist ning seda esitleda;	Lihtsa mõõtmestatud tehnilise joonise koostamine ja selle esitlemine.

2) koostab kolmvaate lihtsast detailist;	Piltkujutis ja vaated.
3) teab ja kasutab õpiülesannetes disaini elemente;	Disain. Disaini elemendid.
4) disainib lihtsaid esemeid, kasutades selleks ettenähtud materjale;	Lihtsa eseme kavandamine. Eseme viimistlemine.
5) märkab probleeme ja pakub neile omanäolisi lahendusi;	Probleemide lahendamine.
6) osaleb õpilaspäraselt uudse tehnoloogilise protsessi loomises, mis on seotud materjalide valiku ja otstarbeka töötlusviisi leidmisega;	Disain.
7) mõistab leiutiste osatähtsust tehnoloogia arengus.	Insenerid ja leiutamine.
Materjalid ja nende töötlemine	Materjalide liigid (puit, metall, plastid, elektroonika komponendid jne) ja nende omadused. Materjalide töötlemise viisid (märkimine, saagimine jne)
1) tunneb põhilisi materjale, nende olulisemaid omadusi ja töötlemise viise;	
2) valib ja kasutab eesmärgipäraselt erinevaid töötlusviise, töövahendeid ja materjale;	Materjalide töötlemise viisid (märkimine, saagimine jne) ning töövahendid (tööriistad ja masinad).
3) suudab valmistada jõukohaseid liiteid;	Materjalide liited.
4) valmistab mitmesuguseid lihtsaid esemeid (sh mänguasju);	Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.
5) kasutab õppetöös puur- ja treipinki;	Levinumad käsi- ja elektrilised tööriistad. Puur- ja puidutrepink.
6) analüüsib ja hindab loodud eset, sh esteetilisest ja rakenduslikust küljest;	Materjalide liigid (puit, metall, plastid, elektroonika komponendid jne) ja nende omadused.
7) teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid;	Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.
8) väärtustab ja kasutab tervisele ohutuid töövõtteid;	Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.

	9) kasutab materjale säästlikult ning leiab võimalusi nende korduskasutuseks.	Materjalide liigid (puit, metall, plastid, elektroonika komponendid jne) ja nende omadused.

17.9.2 Tehnoloogiaõpetuse õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes vahetatud õpperühmades

	Õpitulemus	Õppesisu
7. kl	Tehnoloogia igapäevaelus	
	1) kirjeldab ja analüüsib inimtegevuse mõju loodusele ning keskkonnale;	Tehnoloogia analüüsimine: positiivsed ja negatiivsed mõjud.
	2) teadvustab ressursside piiratud hulka ning tarbib ressursse säästvalt ja jätkusuutlikult;	Ressursside säästlik tarbimine.
	3) iseloomustab tänapäevast tootmisprotsessi, kirjeldab selle toimimist ning terviklikkust;	Tooraine ja tootmine.
	4) teadvustab tehnoloogia ja inimese vastastikust mõju ning analüüsib tehnoloogia uuenduslikke arenguväljavaateid.	Tehnoloogilise maailma tulevikuperspektiivid.
	Disain ja joonestamine	
	1) arvestab ergonoomia ja ornamentika põhireegleid ning oskab neid töös rakendada;	Ergonoomia. Ornamentika.
	2) teab ja kasutab pinnakatete omadusi ja kasutusvõimalusi;	Viimistlemine ja pinnakatted.

	3) teab ja kasutab toodete erinevaid viimistluse võimalusi;	Viimistlemine ja pinnakatted.
	Materjalid ja nende töötlemine	
	1) tunneb ja kasutab töötlemisel masinaid ning mehhanisme;	Käsi- ja elektrilised tööriistad. Masinad ja mehhanismid.
	2) kujundab välja oma positiivsed väärtushinnangud ja kõlbelised tööharjumused;	Optimaalse töötlusviisi valimine.
	3) teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid, kasutab ohutult masinaid ning töövahendeid.	Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.
8. kl	Tehnoloogia igapäevaelus	
	1) kirjeldab ja analüüsib inimtegevuse mõju loodusele ning keskkonnale;	Tehnoloogia analüüsimine: positiivsed ja negatiivsed mõjud.
	2) teadvustab ressursside piiratud hulka ning tarbib ressursse säästvalt ja jätkusuutlikult;	Ressursside säästlik tarbimine.
	3) iseloomustab tänapäevast tootmisprotsessi, kirjeldab selle toimimist ning terviklikkust;	Tooraine ja tootmine.
	4) oskab oma tegevust planeerida, orienteerub töömaailmas ja teab oma eelistusi eneseteostuseks sobiva elukutse/ameti valikul;	Töömaailm ja töö planeerimine.

5) teab mõningaid põllumajandus-, meditsiini- ja biotehnoloogia kasutusvõimalusi;	Põllumajandus-, meditsiini- ja biotehnoloogia.
Disain ja joonestamine	
1) planeerib ülesande ja disainib toote ning esitleb seda võimaluse korral arvutiga;	Leiutamine ja uuenduslikkus. Tehnilist taipu arendavate ja probleemülesannete lahendamine.
2) teab ja kasutab toodete erinevaid viimistluse võimalusi;	Viimistlemine ja pinnakatted.
3) teab ja kasutab pinnakatete omadusi ja kasutusvõimalusi;	Viimistlemine ja pinnakatted.
4) arvestab ergonoomia ja ornamentika põhireegleid ning oskab neid töös rakendada;	Ergonoomia. Ornamentika.
5) joonestab jõukohast tehnilist joonist, vormistab ja esitleb joonist või skeemi.	Toodete disainimine arvutiga. Joonise vormistamine ja esitlemine. Skeemid. Ristlõiked ja lõiked. Koostejoonis. Ehitusjoonised.
Materjalid ja nende töötlemine	
1) tunneb ja kasutab töötlemisel masinaid ning mehhanisme;	Käsi- ja elektrilised tööriistad. Masinad ja mehhanismid.
2) kujundab välja oma positiivsed väärtushinnangud ja kõlbelised tööharjumused;	Optimaalse töötlusviisi valimine.
3) teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid, kasutab ohutult masinaid ning	Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.

	töövahendeid.	
	Projektitööd (valik)	
	1) valmistab üksi või koostöös teistega ülesandele või projektile lahenduse;	Igal õppeaastal on ainekavas üks õppeosa, mille korral õpilased saavad vabalt valida õpperühma. Valikteemad ja projektid võivad olla nii käsitööst, kodundusest kui ka tehnoloogiaõpetusest. Õpilane saab valida kahe samaaegse teema vahel. Valikteemad võivad olla nt ehistööd, mudelism jne.
	2) väärtustab töö tegemist, sh selle uurimist ja omandatud tagasisidet;	
	3) suhtleb töö asjus vajaduse korral kooliväliste institutsioonidega (nt meili teel jne), et saada vajalikku infot, seda analüüsida, kriitiliselt hinnata ja tõlgendada;	

17.9.3 Käsitöö ja kodunduse õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes vahetatud õpperühmades

	Õpitulemus	Õppesisu
4. kl	1) Õpilane: 2) tunneb põhilisi toiduaineid ja nende omadusi ning valmistab lihtsamaid toite;	Toiduained ja toitained. Toiduainete säilitamine. Retsepti kasutamine, mõõtühikud. Toiduainete eeltöötlemine, külmtöötlemine. Võileibade ja salatite valmistamine.. Magustoidud. Külmad joogid. Tarbijainfo (pakendiinfo, kasutusjuhend jm).
	3) teeb põhilisi korrastustöid, kasutades sobivaid töövahendeid; 4) teadvustab hügieenireeglite järgimise vajadust köögis töötades; 5) teab ja väärtustab tervisliku toitumise põhialuseid; 6) katab lauda ning peab kinni üldtuntud lauakommetest;	Puhastus- ja korrastustööd. Hügieeninõuded köögis töötades. Tervisliku toitumise põhitõed. Teadlik ja säästlik tarbimine. Lauakombed ning lauakatmise tavad ja erinevad võimalused.
5. kl	1) tunneb põhilisi toiduaineid ja nende omadusi ning valmistab lihtsamaid toite; 2) teeb põhilisi korrastustöid, kasutades sobivaid töövahendeid; 3) teadvustab hügieenireeglite järgimise vajadust köögis töötades;	Tervisliku toitumise põhitõed. Hügieeninõuded köögis töötades. Jäätmete sortimine. Retsepti kasutamine, mõõtühikud. Toiduainete eeltöötlemine, kül- ja kuumtöötlemine. Pudrud.

	4) teab ja väärtustab tervisliku toitumise põhialuseid; 5) katab lauda ning peab kinni üldtuntud lauakommetest;	
	6) teab jäätmete käsitlemise ja keskkonnahoiu põhilisi nõudeid.	Külmad ja kuumad joogid. Lauakombed ning lauakatmise tavad ja erinevad võimalused. Puhastus- ja korrastustööd. Tarbijainfo (pakendiinfo, kasutusjuhend jm). Teadlik ja säästlik tarbimine.
6. kl	1) tunneb põhilisi toiduaineid ja nende omadusi ning valmistab lihtsamaid toite; 2) teeb põhilisi korrastustöid, kasutades sobivaid töövahendeid; 3) teadvustab hügieenireeglite järgimise vajadust köögis töötades; 4) teab ja väärtustab tervisliku toitumise põhialuseid; 5) katab lauda ning peab kinni üldtuntud lauakommetest; 6) teab jäätmete käsitlemise ja keskkonnahoiu põhilisi nõudeid.	Makaroniroad ja magustoidud. Külmad ja kuumad joogid. Lauakombed ning lauakatmise tavad ja erinevad võimalused. Rõivaste ja jalanõude hooldamine. Tarbijainfo (pakendiinfo, kasutusjuhend jm). Teadlik ja säästlik tarbimine.

17.9.4 Käsitöö ja kodunduse õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes vahetatud õpperühmades

	Õpitulemus	Õppesisu
7.kl	1) kasutab menüüd koostades ainekirjandust ja teabeallikaid; 2) teeb tervislikke toiduvalikuid ning koostab tasakaalustatud ja mitmekülgse menüü; 3) valmistab retsepti kasutades erinevaid kuumi ja külmi roogi; 4) kalkuleerib toidu maksumust; 5) käitub teadliku tarbijana.	Toiduainete toitainelise koostise hinnang. Mitmekülgse ja tasakaalustatud päevamenüü koostamine lähtuvalt toitumissoovitustest. Internetipõhised tervisliku toitumise keskkonnad. Aedviljatoidud ja supid. Lihatoidud, küpsetised. Käitumine peolauas, kohvikus, restoranis.
		Puhastusvahendid ja nende omadused. Tarbija õigused ja kohustused.
8.kl	1) kasutab menüüd koostades ainekirjandust ja teabeallikaid; 2) teeb tervislikke toiduvalikuid ning koostab tasakaalustatud ja mitmekülgse menüü; 3) valmistab retsepti kasutades erinevaid kuumi ja külmi roogi; 4) kalkuleerib toidu maksumust; 5) käitub teadliku tarbijana.	Toiduainete toitainelise koostise hinnang. Mitmekülgse ja tasakaalustatud päevamenüü koostamine lähtuvalt toitumissoovitustest. Kalatoidud, küpsetised ja vormiroad. . Kodumasinad. Hooldusmärgid.

18 Ainevaldkond „Kunstiained“

Kunstiainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- on omandanud loovtegevuse ja eneseväljenduse kogemusi, tunnetab enda loomingulisi võimeid ning väärtustab isikupäraseid ja keskkonnasäästlikke lahendusi;
- kasutab loovtöodes mitmekesiseid visuaalseid ja muusikalisi väljendusvahendeid, arutleb eakohaste kultuuriliste sõnumite ja väärtushinnangute üle, oskab kujundada oma arvamust ning väljendada kunsti abil emotsioone;
- väärtustab kultuuri ja inimese loovust, osaleb nii individuaal- kui ka koostööprojektides ning peab tähtsaks lahenduste otsimist ja loovat mõtlemist;
- märkab kultuuritraditsioone ning maailmakultuuri mitmekesisust, mõistab muusika ja kunsti osatähtsust nüüdisaegses ühiskonnas, aktsepteerib erinevaid kultuurinähtusi;
- väärtustab ja hoiab Eesti ning siin elavate rahvusvähemuste kultuuri, tunneb vastutust kultuuritraditsioonide säilimise eest, seostab kunsti ja kultuuri ning teaduse ja tehnoloogia arengut nii minevikus kui ka tänapäeval;
- omab ülevaadet kunstivaldkonnaga seonduvatest elukutsest, ametitest ja edasiõppimise võimalustest.

18.1 Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Kunstiainete valdkonna õppeainete kaudu kujundatakse õpilastes kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi.

Kultuuri- ja väärtuspädevus	Kunstivaldkonna õppeainetes rõhutatakse kultuuriteadmisi ja ühisel kultuuripärandil põhinevat kultuuriruumi õppija identiteedi osana. Tegevustes väärtustatakse individuaalset ning kultuurilist mitmekesisust. Käsitletavate teemade, analüüsitud kunstiteoste ja -sündmuste kaudu toetatakse eetiliste ning esteetiliste väärtushoiakute kujunemist. Praktiline loominguline tegevus ja selle üle arutlemine õpetavad teadvustama kunsti ja muusikat eneseväljenduse vahendina, hindama erinevaid ideid, seisukohti ja probleemilahendusi ning austama autorsust. Kasvatatakse teadlikku ja kriitilist suhtumist kõikidesse infokanalitesse.
Õpipädevus	Kunstides kujundatakse õpipädevust eriilmeliste ülesannete, õppemeetodite ja töövormide kaudu, mis võimaldavad õpilastel teadvustada ning kasutada oma õpistiili. Nii individuaalselt kui ka rühmas lahendatavad uurimis- ja probleemülesanded eeldavad info hankimist, selle analüüsimist ja tõlgendamist ning õpitu kasutamist uudsetes olukordades. Kunstides saavad õpilased ise jõukohaseid ülesandeid luua, oma valikute sobivust kontrollida, uusi oskusi katsetada ning järjekindlalt harjutada. Pidev tagasiside ja eneseanalüüs aitavad järjest suurendada õppija rolli oma õpitegevuse juhtijana.
Ettevõtlikkuspädevus	Vajalike oskuste kujunemist toetavad kunstiainetes individuaal- ja rühmatöö, uurimuslikud ning probleemipõhised ülesanded ja õpitava sidumine nüüdisaegse igapäevaeluga. Kunstiainetes väärtustatakse uuenduslikke ning loovaid lahendusi. Praktiline loovtegevus annab võimaluse katsetada erinevaid ideede väljendamise ja esitlemise võimalusi, valides leidlikult sobivaid meetodeid ning rõhutades oma tugevaid külgi. Õpitakse tegevust planeerima ja analüüsima, vastutama tööde lõpetamise ja tulemuse eest. Tutvutakse ka valdkonnaga seotud elukutsete ning institutsioonidega.
Suhtluspädevus	Kunstiainetes on tähtsal kohal kunstiteostest, -stiilidest, -ajastutest jms rääkimine, kasutades kirjelduses nii korrektset emakeelt kui ka ainespetsiifilist terminoloogiat. Tööde esitlemine ning aruteludes erinevate seisukohtade võrdlemine ja kaitsmine toetavad väljendusoskust ning ainealase oskussõnavara kasutamist. Kunsti- ja muusikateemaliste referatiivsete ning loovtööde koostamine eeldab oskust mõista teabetekste ning suunab kasutama mitmesuguseid info esitamise viise (tekst, joonis, skeem, tabel, graafik jms). Kunstiainetes tutvutakse kunsti ja muusika kui kommunikatsioonivahenditega, õppides

	tundma neile eriomast mitteverbaalset keelt ning „tõlkides” sõnumeid ühest keelest teise.
Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus	Kunstiainetes rakendatavate ülesannete lahendamiseks tuleb sõnastada probleeme, arutleda lahenduste üle, põhjendada valikuid ja analüüsida tulemusi. Õpitakse kasutama kunstimõisteid (kompositsioon, struktuur, rütm jne), võrdlema ja liigitama erinevate nähtuste tunnuseid ning kasutama sümboleid. Kunstiterminoloogias kasutatakse matemaatika ja tehnoloogia sõnavara ja mõisteid. Loomeülesandeid täites õpitakse kasutama tehnoloogiavahendeid ning innovaatilisi lahendusi, mõistma teaduse ja tehnoloogia rolli muusika ning kunsti arengus.
Sotsiaalne ja kodanikupädevus	Uurimuslikud ja praktilised rühmatööd, loovtööd, arutlused ja esitlused, ühismusitseerimine, ühistes kunstiprojektides ning valdkondlikes ja valdkondadeülestes õppeprojektides osalemine kujundavad koostöövalmidust ning aitavad väärtustada üksteise toetamist. Kultuurisündmustel osalemine aitab kujundada kultuurilist ühtsustunnet. Kunstiteoste üle arutledes harjuvad õpilased oma seisukohti kaitsma ning teiste arvamustest lugu pidama. Kunstiained teadvustavad inimese kui keskkonna kujundaja ja kasutaja mõju, juhtides teadlikult ning jätkusuutlikult tegutsema nii looduses kui ka inimeste loodud ruumilistes ja virtuaalsetes keskkondades
Enesemääratluspädevus	Pidev tagasiside andmine ja eneseanalüüsi oskuse arendamine aitavad tundma õppida oma huve ja võimeid ning kujundada positiivset minapilti. Kultuuriliste ja sotsiaalsete teemade käsitlemine (vaadeldavad kultuurinähtused, kunstiteoste ja muusikapalade ainekik ning sõnumid jne) aitab kujundada personaalset, sotsiaalset ja kultuurilist identiteeti.

18.2 Ainevaldkonna õppeainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Loodusainete valdkonna õppeained toetavad pädevuste saavutamist teistes ainevaldkondades.

Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled	Arendatakse suulist ja kirjalikku eneseväljendusoskust, diktsiooni, funktsionaalset lugemisoskust ning infokanalite kasutamise oskust ja vaadeldakse eri ajastute ning kultuuride lugusid muusikas ja kujutavas kunstis, teatri- ja filmikunstis.
Matemaatika	Arendatakse seoste loomise oskust ja loogilist mõtlemist (matemaatiline keel, struktuur, sümbolid ja meetodid), samuti matemaatiliste sümbolite, kujundite ning mõistete tundmist.
Sotsiaalsained	Vaadeldakse suhteid teiste inimeste ja inimrühmadega ning eri kultuuride kommete ja pärimustega, kunsti ning kultuuri rolli ja muutumist ajaloo eri etappidel.
Loodusained	Teadvustatakse inimese kuulis- ja nägemismeele füsioloogilist eripära, õpitakse tundma looduskeskkonda ja selle eluvormide mitmekesisust ning helide, valguse ja värvide omadusi.
Kehaline kasvatus	Arendatakse kehatunnetust, tähelepanu, motoorikat, reageerimiskiirust ja koordinatsiooni.
Tehnoloogia	Arendatakse käelist tegevust ning loovat mõtlemist, oskust innovaatilisi ideid kavandada ja praktikas ellu viia (loomisprotsess, tehnoloogiad ja tehnikad).

18.3 Õppekava läbivate teemade rakendamise võimalusi

Elukestev õpe ja karjääri kujundamine	Kujundatakse iseseisva õppimise ja tegutsemise oskust, mis on oluline alus elukestva õppe harjumuste ning hoiakute omandamisel. Erinevate õppevormide kaudu arendatakse õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, mis on olulised tulevases tööelus. Kunst ja muusika võimaldavad õpilastel teadvustada oma võimeid ja huvisid, omandada nii ainealaseid kui ka üldisemaid mõtlemis- ning tegutsemisstrateegiaid. Tutvutakse kunstide mitmekülgsede väljunditega igapäevaelus, kunstidega seotud ametite ja elukutsetega, võimaldatakse vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt külastades loomeettevõtteid. Õpilastele tutvustatakse ainevaldkonnaga seotud erialasid ja edasiõppimise võimalusi.
Keskkond ja jätkusuutlik areng. Teabekeskond	Need teemad hõlmavad mitmekülgsed oskusi, nagu info leidmine muusika ja kunsti kohta, helilise ja visuaalse kommunikatsiooni väljendusvahendid, keskkonna visuaalne ning heliline kujundamine. Tutvutakse andmebaasidega, meediakeskkonna võimaluste ja ohtudega ning autorikaitse probleemidega. Teadvustatakse ümbritsevat loodus- või tehiskeskkonda loomingu allikana ja õpitakse keskkonda säästma. Väärtustatakse pärandkultuuri ning rahvuskultuuri jätkusuutlikku arengut. Osatakse näha võimalusi taaskasutuseks, analüüsitakse tehiskeskkonna objekte ökoloogilisest, esteetilisest ja eetilise vaatepunktist.
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	Kunstiainetes julgustatakse kujundama ja väljendama oma seisukohti ühiskonnas toimuvate protsesside kohta ning ideesid katsetama ja ellu viima.
Tehnoloogia ja innovatsioon	Kunstiainetes kasutatakse praktiliste loovtegevuste kaudu erinevaid oskusi ja vahendeid ning leiutatakse ja katsetatakse uusi võimalusi, toetades pidevalt muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ning töökeskkonnas toime tuleva inimese kujunemist.
Tervis ja ohutus.	Kunstiainetes teadvustatakse kunstidega tegelemise emotsionaalselt tasakaalustavat mõju. Kujutavas kunstis kasutatakse materjale, töövahendeid ja instrumente, mille juures tuleb järgida ohutuse ning otstarbekuse printsiipe.

Väärtused ja kõlblus. Kultuuriline identiteet.	Õppesisus ja -tegevustes tutvutakse kohaliku, Eesti ja maailma kultuuripärandiga, teadvustatakse kultuuri rolli igapäevaelus, pärandkultuuri arenemist tänapäevases globaliseeruvast maailmas. Kujundatakse avatud ja lugupidavat suhtumist nii erinevatesse kultuuritraditsioonidesse kui ka nüüdisaja kultuurinähtustesse. Väärtustatakse uute ideede ning isiklike kogemuste ja emotsioonide loomingulist väljendamist. Õpilasi suunatakse osalema ühiseid väärtusi kujundavatel kunstisündmustel (näitused, muuseumid, kontserdid ja etendused). Tähtis on noorte endi osalemine/esinemine laulupidudel, muusika- ja kunstiüritustel.

18.4 Kunstiõpetus I kooliaste

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Kunstiõpetuse õpetamisega taotletakse, et 3. klassi lõpetaja:

- esitab oma ideede erinevaid lahendusi;
- rakendab kahe- ja kolmemõõtmelise kujutamise võtteid, oskab välja tuua kujutatava iseloomulikud jooned;
- rakendab oma töödes mitmekesiseid kunstitehnikaid ja töövõtteid;
- kasutab olulisemaid kunstimõisteid kunstiteoste ning enda ja kaaslaste loovtööde üle arutledes;
- oskab nimetada Eesti kunstnikke, lähiümbruse olulisi kunsti- ja kultuuriobjekte;
- uurib igapäevaste esemete vormi ja otstarbe seoseid, teab, kuidas luua ning tarbida säästvalt, arutleb ümbritseva visuaalse kultuuri nähtuste üle;
- tuleb toime virtuaalsetes keskkondades, teadvustab meedia võimalusi ja ohtusid.

18.4.1 Kunstiõpetuse õpitulemused ja õppesisu I kooliastmes

	Õpitulemus	Õppesisu
1. kl	1) esitab oma ideede erinevaid lahendusi;	Kavandamine kui ideede arendamise protsess.
	2) rakendab kahe- ja kolmemõõtmelise kujutamise võtteid, oskab välja tuua kujutatava iseloomulikud jooned;	Inimeste, esemete ja loodusobjektide iseloomulikud tunnused ning peamise esiletoomine kujutamisel.
	3) rakendab oma töödes mitmekesiseid kunstitehnikaid ja töövõtteid;	Erinevate kunstitehnikate materjalid, töövõtted ning -vahendid (nt joonistamine, maalimine, trükkimine, kollaaži valmistamine, vormimine, voolimine jne) Pildilised jutustused: joonistus, illustratsioon. Töövahendite otstarbekas ja ohutu käsitlemine.

	4) kasutab olulisemaid kunstimõisteid kunstiteoste ning enda ja kaaslaste loovtööde üle arutledes	Visuaalse kompositsiooni baaselemendid (joon, värv, vorm, ruum, rütm). Kavand. Kavandamine.
	5) oskab nimetada Eesti kunstnikke, lähiümbruse olulisi kunsti- ja kultuuriobjekte;	Kunstiteosed kohalikes muuseumides ja kunstigaleriides, kunstitehnikad ja materjalid. Reaalsed ning virtuaalsed kunsti- ja meediakeskkonnad.
	6) uurib igapäevaste esemete vormi ja otstarbe seoseid, teab, kuidas luua ning tarbida säästvalt;	Tarbeesemete vormi, materjali ja otstarbe seosed. Turvaline ja keskkonnasäästlik tarbimine.
	7) tuleb toime virtuaalsetes keskkondades, teadvustab meedia võimalusi ja ohtusid.	Reaalsed ning virtuaalsed kunsti- ja meediakeskkonnad.
2. kl	1) esitab oma ideede erinevaid lahendusi;	Kavandamine kui ideede arendamise protsess.
	2) rakendab kahe- ja kolmemõõtmelise kujutamise võtteid, oskab välja tuua kujutatava iseloomulikud jooned;	Inimeste, esemete ja loodusobjektide iseloomulikud tunnused ning peamise esiletoomine kujutamisel.
	3) rakendab oma töödes mitmekesiseid kunstitehnikaid ja töövõtteid;	Erinevate kunstitehnikate materjalid, töövõtted ning -vahendid (nt joonistamine, maalimine, trükkimine, kollaaži valmistamine, pildistamine, vormimine, voolimine jne) Pildilised jutustused: joonistus, illustratsioon, koomiks, fotoseeria, animatsioon. Töövahendite otstarbekas ja ohutu käsitlemine.
	4) kasutab olulisemaid kunstimõisteid kunstiteoste ning enda ja kaaslaste loovtööde üle arutledes;	Visuaalse kompositsiooni baaselemendid (joon, värv, vorm, ruum, rütm).

		Kavand. Kavandamine. Disain, tarbeesemete vorm, materjali ja otstarbe seosed.
	5) oskab nimetada Eesti kunstnikke, lähiümbruse olulisi kunsti- ja kultuuriobjekte;	Kunstiteosed kohalikes muuseumides ja kunstigaleriides, kunstitehnikad ja materjalid. Kodukoha loodus- ja tehiskeskkond, ruum ja ehitis keskkonnas. Reaalsed ning virtuaalsed kunsti- ja meediakeskkonnad.
	6) uurib igapäevaste esemete vormi ja otstarbe seoseid, teab, kuidas luua ning tarbida säästvalt, arutleb ümbritseva visuaalse kultuuri nähtuste üle;	Disain igapäevaelus: tarbeesemete vormi, materjali ja otstarbe seosed. Kodukoha loodus- ja tehiskeskkond, ruum ja ehitis keskkonnas. Turvaline ja keskkonnasäästlik tarbimine
	7) tuleb toime virtuaalsetes keskkondades, teadvustab meedia võimalusi ja ohtusid.	Reaalsed ning virtuaalsed kunsti- ja meediakeskkonnad.
3.kl	1) esitab oma ideede erinevaid lahendusi;	Kavandamine kui ideede arendamise protsess. Ideede esitamise kavandid ja mudelid.
	2) rakendab kahe- ja kolmemõõtmelise kujutamise võtteid, oskab välja tuua kujutatava iseloomulikud jooned;	Pildiruum, ruumilisuse edastamise võtted. Inimeste, esemete ja loodusobjektide iseloomulikud tunnused ning peamise esiletoomine kujutamisel.
	3) rakendab oma töödes mitmekesiseid kunstitehnikaid ja töövõtteid;	Erinevate kunstitehnikate materjalid, töövõtted ning -vahendid (nt joonistamine, maalimine,

		trükkimine, kollaaži valmistamine, pildistamine, vormimine, voolimine jne) Pildilised jutustused: joonistus, illustratsioon, koomiks, fotoseeria, animatsioon. Töövahendite otstarbekas ja ohutu käsitlemine.
	4) kasutab olulisemaid kunstimõisteid kunstiteoste ning enda ja kaaslaste loovtööde üle arutledes;	Visuaalse kompositsiooni baaselemendid (joon, värv, vorm, ruum, rütm). Kavand. Kavandamine, ideede arendamise protsess. Disain, tarbeesemete vorm, materjali ja otstarbe seosed.
	5) oskab nimetada Eesti kunstnikke, lähiümbruse olulisi kunsti- ja kultuuriobjekte;	Kunstiteosed kohalikes muuseumides ja kunstigaleriides, kunstitehnikad ja materjalid. Kodukoha loodus- ja tehiskeskkond, ruum ja ehitised keskkonnas. Reaalsed ning virtuaalsed kunsti- ja meediakeskkonnad.
	6) uurib igapäevaste esemete vormi ja otstarbe seoseid, teab, kuidas luua ning tarbida säästvalt, arutleb ümbritseva visuaalse kultuuri nähtuste üle;	Disain igapäevaelus: tarbeesemete vormi, materjali ja otstarbe seosed. Kodukoha loodus- ja tehiskeskkond, ruum ja ehitised keskkonnas. Turvaline ja keskkonnasäästlik tarbimine.
	7) tuleb toime virtuaalsetes keskkondades, teadvustab meedia võimalusi ja ohtusid.	Reaalsed ning virtuaalsed kunsti- ja meediakeskkonnad.

18.5 Kunstiõpetus II kooliaste

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Kunstiõpetuse õpetamisega taotletakse, et 6. klassi lõpetaja:

- tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve, hindab enda ja teiste isikupära;
- eksperimenteerib mõtete, vahendite, materjalide ja kunstitehnikatega;
- tegutseb loovates ja uurimuslikes rühmatöös ühise tulemuse nimel;
- rakendab oma loomingulisi võimeid ja oskusi ka väljaspool kunstitundi;
- on avatud erinevate kunsti- ja kultuuriilmingute suhtes;
- tunneb huvi kunstiloomingu ja paikkondliku kultuuri vastu;
- mõistab kultuuriväärtuste ja -keskkonna kaitse olulisust;
- näeb loodust ja keskkonda säästva tarbimise võimalusi.

18.5.1 Kunstiõpetuse õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes

4.kl	Õpitulemus	Õppesisu
	1) teab eesti kunsti- ja kultuuriobjekte ning kunstnikke;	Erinevad mineviku ja nüüdiskunsti teosed lähiümbruses, Eestis näited õpetaja valikul. Muuseumide ja galeriide funktsioonid.
	2) arutleb enda ja kaaslaste loovtööde üle;	Kunstiteose sisulised ja vormilised elemendid

3) väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi, kasutades kahe- ja kolmemõõtmelise kujutamise baaselemente ja kompositsiooni	Kompositsiooni tasakaal, dominant ja koloriit. Värvusõpetus. Erinevate objektide kujutamine vaatluse ja mälu järgi.
põhimõtteid;	Figuuri ja portree proportsioonid.
4) visandab ja kavandab loovülesandeid lahendades, rakendab erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus, kollaaž, skulptuur jne);	Kavandamine kui ideede arendamise protsess. Maali, joonistuse, kollaaži, skulptuuri jne tehnikad ning töövõtted.
5) oskab uurimise käigus leida eri teabeallikatest ainealast infot;	Erinevad mineviku ja nüüdiskunsti teosed lähiümbruses, Eesti näited õpetaja valikul.
6) võrdleb ruumilise keskkonna ja igapäevaste tarbeesemete omadusi, mõistab võimalusi, kuidas tarbida loodust säästvalt;	Vormi ja funktsiooni seos. Eesti rahvakunst ja ehituskultuur. Loodust säästva tarbimise põhimõtted
7) arutleb visuaalse infoga seotud nähtuste üle reaalses ja virtuaalses keskkonnas;	Märkide ja sümbolite kasutamine meedias ja reklaamis.
8) tegutseb eetiliselt ja ohutult nii päris kui ka virtuaalsetes kultuurikeskkondades;	Virtuaalsetes kunsti- ja meediakeskkondades tegutsemise eetika ja ohutus. Digitaalse kunsti töövahendite kasutamine (nt foto)

5.kl	1) teab eesti kunsti- ja kultuuriobjekte ning kunstnikke, uurib ja võrdleb kunstiteoseid;	Erinevad mineviku ja nüüdiskunsti teosed lähiümbruses, Eestis ja maailmas, näited õpetaja valikul. Muuseumide ja galeriide funktsioonid.
	2) arutleb enda ja kaaslaste loovtööde üle;	Kunstiteose sisulised ja vormilised elemendid
	3) väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi, kasutades kahe- ja kolmemõõtmelise kujutamise baaselemente ja kompositsiooni põhimõtteid;	Kompositsiooni tasakaal, Värvusõpetus. Erinevate objektide kujutamine vaatluse ja mälu järgi. Liikumise kujutamine. Figuuri ja portree proportsioonid. Kujutamisõpetus. Pildiruum, ruumilisuse edastamise võtted.
	4) visandab ja kavandab loovülesandeid lahendades, rakendab erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus, kollaaž, skulptuur, foto, digitaalgraafika, animatsioon jne);	Kavandamine kui ideede arendamise protsess. Maali, joonistuse, graafika, kollaaži, skulptuuri tehnikad ning töövõtted.
	5) oskab uurimise käigus leida eri teabeallikatest ainealast infot;	Erinevad mineviku ja nüüdiskunsti teosed lähiümbruses, Eestis ja maailmas, näited õpetaja valikul. Kunstiteoste analüüs.
	6) võrdleb ruumilise keskkonna ja igapäevaste tarbeesemete omadusi, kavandab ideid, kuidas parandada elukeskkonda, mõistab võimalusi, kuidas tarbida loodust säästvalt;	Vormi ja funktsiooni seos Eesti rahvakunst ja ehituskultuur. Loodust säästva tarbimise põhimõtted

	7) arutleb visuaalse infoga seotud nähtuste üle reaalses ja virtuaalses keskkonnas;	Sõnumite ja emotsioonide edastamise võtted ning vahendid muistsetest aegadest tänapäevani Märkide ja sümbolite kasutamine meedias ja reklaamis.
	8) tegutseb eetiliselt ja ohutult nii päris kui ka virtuaalsetes kultuurikeskkondades;	Virtuaalsetes kunsti- ja meediakeskkondades tegutsemise eetika ja ohutus. Digitaalse kunsti
		töövahendite kasutamine (nt foto, digitaalgraafika, animatsioon).
6.kl	1) teab eesti kunsti- ja kultuuriobjekte ning kunstnikke, uurib ja võrdleb kunstiteoseid;	Erinevad mineviku ja nüüdiskunsti teosed lähiümbruses, Eestis ja maailmas, näited õpetaja valikul. Kunstiteoste analüüs. Muuseumide ja galeriide funktsioonid.
	2) arutleb enda ja kaaslaste loovtööde üle, tõlgendab oma vaatenurgast erinevate ajastute kunstiteoseid;	Kunstiteose sisulised ja vormilised elemendid, konkreetne ja abstraktne kunstis.
	3) väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi, kasutades kahe- ja kolmemõõtmelise kujutamise baaselemente ja kompositsiooni põhimõtteid;	Piltide, teksti, heli ja liikumise koosmõju. Kompositsiooni tasakaal, pinge, dominant ja koloriit. Värvusõpetus. Erinevate objektide kujutamine vaatluse ja mälu järgi. Liikumise kujutamine. Figuuri ja portree proportsioonid. Kujutamissoõpetus.

	Pildiruum, ruumilisuse edastamise võtted.
4) visandab ja kavandab loovülesandeid lahendades, rakendab erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus, kollaaž, skulptuur, foto, digitaalgraafika, animatsioon jne);	Kavandamine kui ideede arendamise protsess. Maali, joonistuse, graafika, kollaaži, skulptuuri, installatsiooni jne tehnikad ning töövõtted.
5) oskab uurimise käigus leida eri teabeallikatest ainealast infot;	Erinevad mineviku ja nüüdiskunsti teosed lähiümbruses, Eestis ja maailmas, näited õpetaja valikul. Kunstiteoste analüüs.
6) võrdleb ruumilise keskkonna ja igapäevaste tarbeesemete omadusi, kavandab ideid, kuidas parandada elukeskkonda, mõistab võimalusi, kuidas tarbida loodust säästvalt;	Vormi ja funktsiooni seos, traditsioon ja uuenduslikkus disainis. Eesti rahvakunst ja ehituskultuur. Loodust säästva tarbimise põhimõtted, elukeskkonna parandamine kunsti, disaini ja arhitektuuri kaudu.
7) arutleb visuaalse infoga seotud nähtuste üle reaalses ja virtuaalses keskkonnas, analüüsib oma eagrupile mõeldud visuaalse meedia sõnumeid;	Sõnumite ja emotsioonide edastamise võtted ning vahendid muistsetest aegadest tänapäevani Märkide ja sümbolite kasutamine meedias ja reklaamis.
8) tegutseb eetiliselt ja ohutult nii päris kui ka virtuaalsetes kultuurikeskkondades.	Virtuaalsetes kunsti- ja meediakeskkondades tegutsemise eetika ja ohutus. Digitaalse kunsti töövahendite kasutamine (nt foto, video, digitaalgraafika, animatsioon).

18.6 Kunstiõpetus III kooliaste

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Kunstiõpetuse õpetamisega taotletakse, et 9. klassi lõpetaja:

- oskab loomingulises tegevuses, loovtöö ning uurimise ja refleksiooni käigus kasutada loova ning kriitilise mõtlemise ja probleemilahenduse oskusi;
- tunnetab ning arendab oma loomingulisi võimeid, väärtustab isikupära ja erinevaid lahendusi;
- eksperimenteerib mõtete, mõistete, kunstitehnikate ja uute meediumidega;
- rakendab omandatud oskusi teistes õppeainetes ja igapäevaelus;
- õpib tundma ja väärtustab nii mineviku kunstipärandit kui ka nüüdisaegset kunsti;
- seostab kunsti, kultuuri, teaduse ja tehnoloogia arengut;
- mõistab kunsti kui kultuuridevahelist suhtluskeelt, teadvustab kultuurilist mitmekesisust ja nüüdiskunsti rolli ühiskonnas;
- väljendab oma arvamusi ja teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, kasutades kunsti oskussõnavara;
- tegutseb eetiliselt ja ohutult nii reaalsetes kui ka virtuaalsetes kultuurikeskkondades;
- mõtestab esemelise ja ruumilise keskkonna ning disaininäidete esteetilisi, eetilisi, funktsionaalseid ja ökoloogilisi aspekte;
- omab ülevaadet kunsti, disaini ning arhitektuuriga seotud elukutsetest ja ametitest.

18.6.1 Kunstiõpetuse õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes

7.kl	Õpitulemus	Õppesisu
	1) teab Eesti kunsti- ja kultuuriobjekte ning kunstnikke, teadvustab kunsti rolli ühiskonnas; seostab omavahel kultuuri, ühiskonna ning teaduse ja tehnoloogia arengut;	Kunstnike, kunstiajaloolaste, disainerite ja arhitektide erialane töö ning seosed loomemajandusega. Näited Eesti kunstnike, arhitektide ja disainerite loomingust.
	2) analüüsib eri ajastute kunstiteoseid nii näitusel kui klassiruumis, mõistab nüüdiskunsti nähtuste laia teemade ringi ning väljendusvahendite mitmekesisust;	Kunstiteosed ja stiilid. Nüüdiskunsti olulised suunad ja aktuaalsed teemad. Kunst ühiskonna, teaduse ja tehnoloogia arengu peegeldajana. Tuntumate teoste näited ja väljendusvahendite muutumine eri kultuuride kunstiajaloos (valikuliselt).
	3) visandab, kavandab loovülesandeid lahendades, otsib ja arendab erinevaid lahendusvariante ning isikupäraseid teostusvõimalusi;	Mitmesugused kunstimaterjalid ja tehnikad (nt joonistamine, maal, kollaaž, skulptuur jne).
	4) rakendab loomisel, uurimisel ja kunsti ning visuaalkultuuri tarbimisel infokommunikatsiooni vahendeid;	Digitaalsete tehnoloogiate kasutamine loovtöodes (foto, video, animatsioon, digitaalgraafika).
	5) esitleb enda loovtööde tulemusi ja põhjendab valikuid, tõlgendab kaaslaste loovtöid;	Väljendusvahendite vastavus ideele, otstarbele ja sihtgrupile.

	6) leiab teadlikult traditsioonilisi või uusi meediume kasutades erinevaid lahendusi, kuidas väljendada oma mõtteid ja teadmisi, kasutab sihipäraselt tasapinnalise, ruumilise loomingu väljendusvahendeid ning kompositsiooni põhimõtteid;	Kunstiteose vorm ja kompositsioon, perspektiiv, värvilahendus. Materjalide ja tehnika valiku seos sõnumi ja kontekstiga. Kujutamise viisid (nt stiliseerimine, lihtsustamine, abstrahheerimine, deformeerimine jne).
	7) analüüsib ruumilist keskkonda ja disainiobjekte eesmärgipärasuse, uuenduslikkuse, ökoloogilisuse, esteetilisuse ja eetilise seisukohast, mõistab disaini kui protsessi, mille eesmärgiks on leida probleemile uus ning parem lahendus;	Arhitektuuri ja disaini funktsionaalsus, ökoloogilisus, esteetilisus ja eetilisus. Inimese ja ruumilise keskkonna suhted.
	8) arutleb visuaalkultuuri avaldumisvormide, sümbolite ja kultuuriliste märkide üle, hindab virtuaalset keskkonda eetilise ja turvalise seisukohast.	Lood ja sündmused uue teose loomise lähtepunktina. Tekstid, pildid ja joonised esitluste ja infomaterjalide kujunduses.
8.kl	1) teab Eesti ja maailma kunsti- ja kultuuriobjekte ning kunstnikke, teadvustab kunsti rolli ühiskonnas; seostab omavahel kultuuri, ühiskonna ning teaduse ja tehnoloogia arengut;	Kunstnike, kunstiajaloolaste, disainerite ja arhitektide erialane töö ning seosed loomemajandusega. Näited Eesti kunstnike, arhitektide ja disainerite loomingust.
	2) analüüsib eri ajastute kunstiteoseid nii näitusel kui klassiruumis, mõistab nüüdiskunsti nähtuste laia teemade ringi ning väljendusvahendite mitmekesisust;	Kunstiteosed ja stiilid. Nüüdiskunsti olulised suunad ja aktuaalsed teemad. Kunst ühiskonna, teaduse ja tehnoloogia arengu peegeldajana. Tuntumate

	teoste näited ja väljendusvahendite muutumine eri kultuuride kunstiajaloos (valikuliselt).
3) visandab, kavandab ja maketeerib loovülesandeid lahendades, otsib ja arendab erinevaid lahendusvariante ning isikupäraseid teostusvõimalusi;	Mitmesugused kunstimaterjalid ja tehnikad (nt joonistamine, maal, kollaaž, skulptuur, installatsioon jne).
4) rakendab loomisel, uurimisel ja kunsti ning visuaalkultuuri tarbimisel infokommunikatsiooni vahendeid;	Digitaalsete tehnoloogiate kasutamine loovtöodes (foto, video, animatsioon, digitaalgraafika).
5) esitleb enda loovtööde tulemusi ja põhjendab valikuid, tõlgendab kaaslaste loovtöid;	Väljendusvahendite vastavus ideele, otstarbele ja sihtgrupile. Digitaalsete tehnoloogiate kasutamine loovtöodes (foto, video, animatsioon, digitaalgraafika).
6) leiab teadlikult traditsioonilisi või uusi meediume kasutades erinevaid lahendusi, kuidas väljendada oma mõtteid ja teadmisi, kasutab sihipäraselt tasapinnalise, ruumilise ja ajalise loomingu väljendusvahendeid ning kompositsiooni põhimõtteid;	Kunstiteose vorm ja kompositsioon, perspektiiv, värvilahendus. Materjalide ja tehnika valiku seos sõnumi ja kontekstiga. Kujutamise viisid (nt stiliseerimine, lihtsustamine, abstrahheerimine, deformeerimine jne).

	7) analüüsib ruumilist keskkonda ja disainiobjekte eesmärgipärasuse, uuenduslikkuse, ökoloogilisuse, esteetilisuse ja eetilisuse seisukohast, mõistab disaini kui protsessi, mille eesmärgiks on leida probleemile uus ning parem lahendus;	Arhitektuuri ja disaini funktsionaalsus, ökoloogilisus, esteetilisus ja eetilisus. Inimese ja ruumilise keskkonna suhted. Disainiprotsess probleemile uue lahenduse leidmiseks.
	8) arutleb visuaalkultuuri avaldumisvormide, sümbolite ja kultuuriliste märkide üle, hindab virtuaalset keskkonda eetilisuse ja turvalisuse seisukohast.	Lood ja sündmused uue teose loomise lähtepunktina. Tekstid, pildid ja joonised esitluste ja infomaterjalide kujunduses. Kirjagraafika ja graafilise kujunduse baasvõtted.
9.kl	1) teab Eesti ja maailma kunsti- ja kultuuriobjekte ning kunstnikke, teadvustab kunsti rolli ühiskonnas; seostab omavahel kultuuri, ühiskonna ning teaduse ja tehnoloogia arengut;	Kunstnike, kunstiajaloolaste, disainerite ja arhitektide erialane töö ning seosed loomemajandusega. Näited Eesti kunstnike, arhitektide ja disainerite loomingust.
	2) analüüsib eri ajastute kunstiteoseid nii näitusel kui klassiruumis, mõistab nüüdiskunsti nähtuste laia teemade ringi ning väljendusvahendite mitmekesisust;	Kunstiteosed ja stiilid. Nüüdiskunsti olulised suunad ja aktuaalsed teemad. Kunst ühiskonna, teaduse ja tehnoloogia arengu peegeldajana. Tuntumate teoste näited ja väljendusvahendite muutumine eri kultuuride kunstiajaloos (valikuliselt).
	3) visandab, kavandab ja maketeerib loovülesandeid lahendades, otsib ja arendab erinevaid lahendusvariante ning	Mitmesugused kunstimaterjalid ja tehnikad (nt joonistamine, maal, kollaaž, skulptuur, installatsioon jne).

isikupäraseid teostusvõimalusi;	
4) rakendab loomisel, uurimisel ja kunsti ning visuaalkultuuri tarbimisel infokommunikatsiooni vahendeid;	Digitaalsete tehnoloogiate kasutamine loovtöodes (foto, video, animatsioon, digitaalgraafika).
5) esitleb enda loovtööde tulemusi ja põhjendab valikuid, tõlgendab kaaslaste loovtöid;	Väljendusvahendite vastavus ideele, otstarbele ja sihtgrupile. Digitaalsete tehnoloogiate kasutamine loovtöodes (foto, video, animatsioon, digitaalgraafika).
6) leiab teadlikult traditsioonilisi või uusi meediume kasutades erinevaid lahendusi, kuidas väljendada oma mõtteid ja teadmisi, kasutab sihipäraselt tasapinnalise, ruumilise ja ajalise loomingu väljendusvahendeid ning kompositsiooni põhimõtteid;	Kunstiteose vorm ja kompositsioon, perspektiiv, värvilahendus. Materjalide ja tehnika valiku seos sõnumi ja kontekstiga. Kujutamise viisid (nt stiliseerimine, lihtsustamine, abstraheerimine, deformeerimine jne).
7) analüüsib ruumilist keskkonda ja disainiobjekte eesmärgipärasuse, uuenduslikkuse, ökoloogilisuse, esteetilisuse ja eetilise seisukohast, mõistab disaini kui protsessi, mille eesmärgiks on leida probleemile uus ning parem lahendus;	Arhitektuuri ja disaini funktsionaalsus, ökoloogilisus, esteetilisus ja eetilisus. Inimese ja ruumilise keskkonna suhted. Disainiprotsess probleemile uue lahenduse leidmiseks.
8) arutleb visuaalkultuuri avaldumisvormide, sümbolite ja kultuuriliste märkide üle, hindab virtuaalset keskkonda eetilise ja turvalisuse seisukohast.	Lood ja sündmused uue teose loomise lähtepunktina. Tekstid, pildid ja joonised esitluste ja infomaterjalide kujunduses. Kirjagraafika ja graafilise kujunduse baasvõtted.

18.7 Muusikaõpetus I kooliaste

Muusikaõpetuse õpetamisega taotletakse, et 3. klassi lõpetaja:

Laulmine

- 1) laulab loomuliku kehahoiu ja hingamise, vaba tooni ja selge diktsiooniga üksi, ansamblis või kooris;
- 2) väljendab lauldes muusika sisu ning meeleolu;
- 3) laulab eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaule, regillaule, kaanoneid, eesti ja teiste rahvaste laule;
- 4) laulab peast kooliastme ühislaule: Eesti Vabariigi hümn „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“ (F. Pacius / J. V. Jannsen), „Mu koduke“ (muusika ja sõnad A. Kiiss), „Tiliseb, tiliseb aisakell“ (L. Wirkhaus / J. Oro); lastelaulud „Lapsed, tupp“ (eesti rahvaviis / sõnad E. L. Wöhrmann), „Teele, tee, kurekesed“ (eesti rahvaviis / sõnad Fr. Kuhlbars), „Kevadel“ ehk „Juba linnukesed...“ (eesti rahvaviis / J. H. Hermann ja P. Tekkel), „Uhti, uhti, uhkesti“ (eesti rahvaviis / A. Piirikivi), „Emakesele“ (M. Härma / A. Oengo-Johanson), „Rongisõit“ (G. Ernesaks / E. Niit), kooli laul „Võrukaelade kool“ (A. Lind);
- 5) on laulupidude traditsiooni edasikandja koorilaulja ja/või kuulajana, arutleb suuliselt kogetu üle;
- 6) mõistab muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda lauldes.

Pillimäng

- 1) rakendab keha-, rütmi- ja plaatpille lihtsamates ostinato'des ja/või kaasmängudes;
- 2) musitseerib väikekandlil või plokkflöödil esmaseid mänguvõtteid kasutades;

3) mõistab muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda pillimängus.

Muusikaline liikumine

1) väljendab muusika sisu ja karakterit liikumise kaudu üksi või rühmas;

2) kasutab liikumisel muusika väljendusvahendeid;

3) tantsib eesti laulu- ja ringmänge;

4) mõistab muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda liikumisel.

Muusikaline omalooming

1) rakendab omaloomingus muusika väljendusvahendeid (meloodia, rütm, tempo, tämber, dünaamika);

2) loob lihtsaid rütmilis-meloodilisi kaasmänge keha-, rütmi- ja plaatpillidel;

3) improviseerib astmemudelitele tuginedes;

4) loob lihtsamaid tekste (liisusalme, regivärsse, laulusõnu jne);

5) kasutab loovliikumist muusika meeleolu väljendamisel;

6) väljendab muusika meeleolu kunstitöodes;

7) mõistab muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda omaloomingus.

Muusika kuulamine

- 1) kirjeldab kogetud muusikaelamusi ning avaldab nende kohta arvamust suuliselt või muul looval viisil;
- 2) kirjeldab, iseloomustab ning võrdleb kuulatava laulu või muusikapala meeleolu ja karakterit, kasutades õpitud oskussõnavara ning muusika väljendusvahendeid (meloodia, rütm, tempo, tämber, dünaamika);
- 3) eristab ja iseloomustab kuuldeliselt vokaal- ja instrumentaalmuusikat, sh muusikažanre (marss, valss, polka);
- 4) otsib infot erinevatest etteantud allikatest, eristab kõla ja välimuse järgi eesti rahvapille ning kirjeldab neid.

18.7.1 Muusikaõpetuse õpitulemused ja õppesisu I kooliastmes

1. klass

Osaoskus: laulmine	
Õpitulemus	Õppesisu
1) on harjunud laulma sirge selja, püstise pea ja avatud suuga julgelt, ilmekalt ja selge diktsiooniga kooris (kogu klassiga), ansamblis ja/või üksi; võtab osa ühislaulmisest;	Repertuaar. Lauldakse eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaule, regilaule, eesti ja teiste rahvaste laule. Õpitakse laulma peast I kooliastme ühislaule (Eesti hümn, „Kevadel“, „Võrukaelade kool“ (1. salm ja refrään)). Repertuaari valikul arvestatakse eesti rahvakalendri tähtpäevadega (mardipäev, kadripäev, jõulud, vastlad, kevadpühad) ja riiklike tähtpäevadega (isadepäev, Eesti vabariigi aastapäev, emadepäev jt).
2) väljendab laulu sisu ja meeleolu, kasutades erinevat dünaamikat ja tempot; pöörab tähelepanu lauldava laulu sõnadele;	
3) laulab eakohaseid laste-, mängu- ja	
	Laulmine ja laulutehnika. Lauldakse a cappella ja saatega nii kooris (kogu klassiga), ansamblis (näiteks pingiridade kaupa jne) kui ka üksi, mille käigus harjutakse kuulma ja kuulama nii ennast kui ka teisi. Tutvutakse laulupidude traditsiooniga ja kaasatakse õpilasi koolikoori.

mudellaule, regilaule, eesti ja teiste rahvaste laule; 4) laulab peast I kooliastme ühislaule: Eesti Vabariigi hümn „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“ (F. Pacius / J. V. Jannsen), „Kevadel“ ehk „Juba linnukesed...“ (eesti rahvaviis / J. H. Hermann ja P. Tekkel), „Võrukaelade kool“; 5) on tutvunud laulupidude traditsiooniga; 6) on tutvunud muusikalise kirjaoskusega ja rakendab seda lauldes: laulab endale sobivas tessituuris astmemudeleid, kasutades astmeid SO, MI ja RA; teadvustab õpitud rütme, rütmifiguure ja pausi laulmisel.	Tekitatakse harjumus lauldes hoida loomulikku kehahoidu (sirge selg, püstine pea, avatud suu). Õpilasi suunatakse laulma julgelt, ilmekalt ja selge diktsiooniga. Interpretatsioon. Mõtestatakse lauldava laulu sõnu, väljendatakse selle sisu ja meeleolu läbi erineva dünaamika (piano, forte, valjenedes, vaibudes) ja tempo (kiire, aeglane). Muusikaline kirjaoskus. Tutvutakse laulu õppimist toetava muusikateooriaga, sh mõistetega: viis, rütm, meetrum, löök, takt, taktijoon, lõpujoon, taktimõõt (2-osaline ja 3-osaline taktimõõt), noot (noodipea ja noodivars). Tutvutakse rütmide, rütmifiguuride ja pausiga . rütmisilpide TA, TI-TI, TA-A, TA-A-A, paus abil ning teadvustatakse neid laulmisel. - Noodist laulmine. Õpitakse lugema noodist laulusõnu ning järgima rütmi ja meloodia liikumist. Õpitakse uusi laule noodist SO, MI ja RA astmetega. Tutvutakse erinevate noodimärkidega (kordusmärgid, esimene ja teine lõpp). Juhitakse tähelepanu laulu autoritele (helilooja ja luuletaja). - Vorm. Kirjeldatakse õpitavate laulude vormi läbi mõistete salm, refrään, eelmäng ja vahemäng. - Relatiivsed astmed ja astmemudelid: SO, MI, RA. Mudellaulud. Tutvutakse relatiivsete astmete ja nende käemärkidega. Kinnistatakse eri tessituurides eelkõige SO, MI ja RA astmetel põhinevaid astmemudeleid. Astmed paigutatakse astmetrepile või -redelile ja noodijoonestikule.
Mõisted: meetrum, löök, takt, taktijoon, taktimõõt, lõpujoon, kordusmärgid, noot, viis, eelmäng, vahemäng, salm, refrään, esimene ja teine lõpp, regilaul, helilooja, luuletaja, koor, dirigent, piano (vaikselt), forte (valjult), valjenedes, vaibudes.	
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale) Häälemängud (eakohased hääleharjutused, hingamisharjutused jne).	

• Eakohaste laste-, mängu- ja mudellaulude, regilaulude, eesti- ja teiste rahvaste laulude laulmine ühiselt, ansamblis ja üksi. • Laulmine ja improviseerimine õpitud astmemudelitel. • Osalemine koolikoori tegevuses.	
Osaoskus: pillimäng	
1) mängib keha- rütmi- ja plaatpillidel lihtsamaid ostinato'sid, kaas-, eel- ja/või vahemänge, kasutades õigeid mänguvõtteid; oskab nimetada enda koolis olevate rütmi- ja plaatpillide nimetusi; 2) on tutvunud muusikalise kirjaoskusega: teadvustab õpitud rütme, rütmifiguure ja pausi musitseerimisel.	Musitseerimisel kasutatakse teadlikult rütme, rütmifiguure ja pausi Keha-, rütmi- ja plaatpille mängitakse nii orkestris (kogu klassiga), ansamblis (näiteks pingiridade kaupa jne) kui ka üksi, mille käigus harjutakse kuulma ja kuulama nii enda kui ka teiste pillimängu. Kehapill. Tutvutakse kehapilli ning selle erinevate helide ja mänguvõimalustega. Rakendatakse kehapilli lihtsamates ostinato'des, kaas-, eel- ja/või vahemängudes, kasutades õpitud rütme. Rütmipillid. Tutvutakse oma koolis olevate rütmipillidega (kõlapulgad, triangel, võrutrumm, kõlatoru, marakad, rütmimunad, kuljused, tamburiin, taldrik, kastanjetid, agoogo, guiro, džembe, bongod, konga jt). Õpitakse rütmipillidel õigeid mänguvõtteid. Rakendatakse rütmipille lihtsamates ostinato'des, kaas-, eel- ja/või vahemängudes, kasutades õpitud rütme. Plaatpillid. Tutvutakse oma koolis olevate plaatpillidega (ksülofon, kellamäng, metallofon, kõlaplaadid). Õpitakse plaatpilli pulkade õiget käeshoidmist ja õigeid mänguvõtteid. Rakendatakse plaatpille lihtsamates ostinato'des, kaas-, eel- ja/või vahemängudes, kasutades õpitud rütme.
Mõisted: meetrum, löök, takt, taktijoon, taktimõõt, lõpujoon, kordusmärgid, noot, viis, eelmäng, vahemäng, salm, refrään, esimene ja teine lõpp, helilooja, dirigent, piano (vaikselt), forte (valjult), valjenedes, vaibudes, kehapill, rütmipillid, plaatpillid.	
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale)	

• Meetrumi tunnetamine ja hoidmine pillimängus. • Rütmimängud. • Rütmi improviseerimine kehapillil ja rütmipillidel. • Rütmi ja meloodia improviseerimine plaatpillidel. • Keha-, rütmi- ja plaatpillidel lihtsamate ostinato'de, kaas-, eel- ja/või vahemängude mängimine. • Rütmi- ja fantaasiapillide meisterdamine.	
Osaoskus: muusikaline liikumine	
1) väljendab muusika sisu ja karakterit liikumise kaudu üksi või rühmas; 2) tajub ja tunnetab liikumise kaudu muusika väljendusvahendeid: rütme, rütmifiguure ja pausi, erinevaid temposid; 3) tantsib koos kaaslastega eesti laulu- ja ringmänge.	Liikumistegevusi viiakse läbi nii üheskoos (kogu klassiga), gruppides (näiteks pingiridade kaupajne) kui ka üksi, mille käigus harjutakse liikuma ja tunnetama nii enda kui ka teiste kohalolekut ruumis. Muusika väljendusvahendite tunnetamine liikumise kaudu. Tutvutakse liikumise kaudu rütmide, rütmifiguuride ja pausiga Tunnetatakse muusika erinevaid temposid ja väljendatakse dünaamika ja helikõrguste muutusi liikumise kaudu. Eesti laulu- ja ringmängud. Mängitakse ühiselt erinevaid eesti laulu- ja ringmänge, tutvudes nende sisu ja pärimuslike traditsioonidega. Väljendatakse mängudes esinevate tegelaste karaktereid. Harjutatakse ühistegevustes liikumist paaris, ühiselt ringjoonel (sõõris), vooris ja viirus.
Mõisted: ringjoon (sõõr), voor, viirg, päripäeva ja vastupäeva, parem, vasak.	
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale) • Muusika väljendusvahendite tunnetamine liikumise kaudu; muusika sisu ja karakteri väljendamine liikumise kaudu üksi või rühmas.	

• Erinevate liikumisimprovisatsioonide loomine. • Õpetajaga ühise liikumiskompositsiooni loomine, milles väljendatakse muusikapala ülesehitust(vormi). • Eesti laulu- ja ringmängude mängimine.	
Osaoskus: muusikaline omalooming	
1) rakendab omaloomingus muusika väljendusvahendeid (meloodia, rütm, tempo, tämber, dünaamika); 2) loob lihtsaid rütmilis-meloodilisi kaasmänge keha-, rütmi- ja plaatpillidel, kasutades õpitud rütme, rütmifiguure ja pausi. 3) improviseerib astmemudelitele tuginedes; 4) loob lihtsamaid tekste (liisusalme, regivärsse, laulusõnu jne); 5) kasutab loovliikumist muusika meeleolu väljendamisel. 6) on tutvunud muusikalise kirjaoskusega: kasutab omaloomingu loomisel astmeid SO, MI ja RA ja õpitud rütme, rütmifiguure ja pausi.	Omaloomingut luuakse ja esitatakse üksi, ansamblis (näiteks pinginaabriga) ja/või kõik koos (kogu klassiga). Muusikalisi osaoskusi (laulmine, pillimäng, muusikaline liikumine) kasutatakse omaloomingus nii eraldi kui ka omavahel lõimitult. Laulmine. Luuakse lihtsamaid tekste ja esitatakse neid musitseerides. Improviseeritakse õpitud astmemudelitele (SO, MI, RA) tuginedes. Pillimäng. Luuakse rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, rütmijärgnevusi ja ostinato'sid ning esitatakse neid keha-, rütmi- ja plaatpillidel. Omaloomingut luues kasutatakse õpitud rütme, rütmifiguure ja pausi . Liikumine. Väljendatakse muusikapala karaktereid improviseeritud liikumise kaudu. Laulu meeleolule luuakse sobivad liigutused.
Mõisted: meetrum, tempo, löök, takt, taktijoon, taktimõõt, lõpujoon, kordusmärgid, noot, viis, eelmäng, vahemäng, laul, muusikapala, salm, refrään, regilaul, liisusalm, helilooja, luuletaja, koor, dirigent, piano (vaikselt), valjult (forte), valjenedes, vaibudes.	
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale) • Õpitud astmetele tuginedes meloodia improviseerimine.	

• Lihtsate rütmilis-meloodiliste kaasmängude loomine keha-, rütmi- ja/või plaatpillidel. • Lihtsamate tekstide loomine ja nende ilmekas esitamine. • Muusika meeleolu väljendamine loovliikumise kaudu. • Muusika või laulu meeleolu ja/või karakteri väljendamine kunstitöodes.	
Osaoskus: muusika kuulamine	
1) avaldab eakohaselt arvamust kogetud muusikaelamusest, kasutades õpitud oskussõnavara; 2) kirjeldab, iseloomustab ning võrdleb eakohaselt kuulatava laulu või muusikapala meeleolu ja karakterit; 3) eristab kuuldeliselt vokaal- ja instrumentaalmuusikat (laul ja muusikapala); 4) on tutvunud eesti rahvapillidega ja kirjeldab neid.	Kirjeldatakse kogetud muusikaelamusi ning avaldatakse nende kohta eakohaselt arvamust suuliselt või muul looval viisil. Autorid. Tutvutakse laulu või muusikapala autorite ametitega (helilooja ja luuletaja). Uue repertuaari õppimisel juhitakse tähelepanu autoritele. Eesti rahvamuusika. Tutvutakse eesti rahvalaulude ja rahvapillidega. Vokaalmuusika ja instrumentaalmuusika. Eristatakse kuuldeliselt vokaal- ja instrumentaalmuusikat (laul ja muusikapala). Muusika väljendusvahendid. Kirjeldatakse kogetud muusikaelamust eakohaselt, kasutades õpitud oskussõnavara. Kontsert. Tutvutakse kontserdiküllastaja hea käitumise tavadega.
Mõisted: laul, muusikapala, meetrum, tempo, helilooja, luuletaja, kontsert ja publik, koor, orkester, dirigent, piano (vaikselt), forte (valjult), valjenedes ja vaibudes, kõrged ja madalad helikõrgused.	
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale) • Muusikapala või laulu meeleolu ja/või karakteri kirjeldamine. • Väljendab muusikapala karakterit kunstiteose kaudu. • Võimalusel kontserdi küllastamine (kontserdimaja, koolikontserdid jne).	

2. klass

Osaoskus laulmine	
Õpitulemus	Õppesisu
1) oskab lauldes hoida loomulikku kehahoidu; on tutvunud laulmisele omaste hingamispõhimõtetega; laulab vaba tooni ja selge diktsiooniga üksi, ansamblis või kooris; 2) väljendab laulu sisu ja meeleolu, kasutades erinevat dünaamikat ja tempot; loeb iseseisvalt noodist laulusõnu; 3) laulab eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaule, regillaule, eesti ja teiste rahvaste laule; 4) laulab peast I kooliastme ühislaule: „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“ (F. Pacius / J. V. Jannsen), „Mu koduke“ (muusika ja sõnad A. Kiiss), „Tiliseb, tiliseb aisakell“ (L. Wirkhaus / J. Oro); „Rongisõit“ (G. Ernesaks / E. Niit), „Võrukaelade kool“; 5) on tutvunud laulupidude traditsiooniga; 6) mõistab eakohaselt muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda lauldes: laulab endale sobivad tessituuris astmemudeleid, kasutades astmeid SO, MI, RA, LE, JO, (alumine) RA_I ja (alumine) SO_I (pentatoonika); kinnistab õpitud rütme, rütmifiguure ja pausi.	klassis omandatud teadmiste kordamine. Repertuaar. Lauldakse eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaule, regillaule, eesti ja teiste rahvaste laule. Õpitakse laulma peast I kooliastme ühislaule: Eesti hümn, „Mu koduke“, „Tiliseb, tiliseb aisakell“, „Rongisõit“, kooli laul „Võrukaelade kool“. Repertuaari valikul arvestatakse eesti rahvakalendri tähtpäevadega (mardipäev, kadripäev, jõulud, vastlad, kevadpühad) ja riiklike tähtpäevadega (isadepäev, Eesti vabariigi aastapäev, emadepäev jt). Tutvutakse laulu autoritega (helilooja ja luuletaja). Laulmine ja laulutehnika. Kinnistatakse harjumust hoida laulmisel loomulikku kehahoidu (sirge selg, püstine pea, avatud suu). Tutvutakse laulmisele omaste hingamise põhimõtetega. Lauldakse julgelt, ilmekalt ja selge diktsiooniga. Lauldakse <i>a cappella</i> ja saatega nii kooris (kogu klassiga), ansamblis (näiteks pingiridade kaupa jne) kui ka üksi, mille käigus kuulatakse ja kuulatakse nii ennast kui ka teisi. Tutvutakse laulupidude traditsiooniga ja kaasatakse õpilasi koolikoori. Interpretatsioon. Mõtestatakse lauldava laulu sõnu, väljendamiseks selle sisu ja meeleolu läbi erineva dünaamika (<i>piano</i>, <i>forte</i>, valjenedes, vaibudes) ja tempo (kiire, aeglane).

	Muusikaline kirjaoskus. Täiendatakse juba õpitud laulu õppimist toetavat muusikateooriat, sh kinnistades mõisteid: viis (meloodia), rütm, meetrum, löök, takt, taktijoon, lõpujoon, taktimõõt (2-osaline ja 3-osaline taktimõõt), noot (noodipea ja noodivars). Kinnistatakse rütme, rütmifiguure ja pausi rütmisilpide abil TA, TI-TI, TA-A, TA-A-A, paus abil ning teadvustatakse neid laulmisel. Noodist laulmine. Loetakse ladusalt noodist laulusõnu ning järgitakse rütmi ja meloodia liikumist. Õpitakse uusi laule noodist pentatooniliste astmete abil. Arvestatakse lauldes noodimärkidega (kordusmärgid, esimene ja teine volt, fermaat, latern, <i>segno</i>). Vorm. Kinnistatakse laule õppides mõisteid salm, refrään, eelmäng ja vahemäng. Relatiivsed astmed ja astmemudelid: SO, MI, RA, LE, JO, (alumine) RA_I ja (alumine) SO_I (pentatoonika). Mudellaulud. Kinnistatakse 1. klassis õpitud astmemudeleid koos käemärkidega. Tutvustatakse uusi relatiivseid astmeid. Kinnistatakse lauldes eri tessituurides eelkõige SO, MI, RA, LE, JO, (alumine) RA_I ja (alumine) SO_I astmetel põhinevaid astmemudeleid. Astmed paigutatakse astmetrepile või -redelile ja JO-võtme abil noodijoonestikule.
Mõisted: meetrum, löök, takt, taktijoon, taktimõõt, lõpujoon, kordusmärgid, eelmäng, vahemäng, viis (meloodia), salm, refrään, esimene ja teine volt, fermaat, latern, <i>segno</i>, regilaul, helilooja, luuletaja, eeslaulja ja koor, dirigent, <i>piano</i> (vaikselt), <i>forte</i> (valjult), valjenedes, vaibudes.	
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale)	

• Häälemängud (eakohased hääleharjutused, hingamisharjutused jne). • Eakohaste laste-, mängu- ja mudellaulude, regilaulude, eesti- ja teiste rahvaste laulude laulmine ühiselt, ansamblis ja üksi. • Laulmine ja improviseerimine õpitud astmemudelitel. • Osalemine koolikoori tegevuses.	
Osaoskus: pillimäng	
1) mängib keha- rütmi- ja plaatpillidel lihtsamaid <i>ostinato</i>'sid, kaas-, eel- ja/või vahemänge, kasutades õigeid mänguvõtteid; oskab nimetada enda koolis olevate rütmi- ja plaatpillide nimetusi; mängib ja improviseerib plaatpillidel meloodiat, toetudes pentatoonikale; 2) on tutvunud väikekandle või plokkflöödi esmaste mänguvõtetega ja kasutab neid musitseerimisel. 3) mõistab eakohaselt muusikalise kirjaoskuse tähtsust: teadvustab õpitud rütme, rütmifiguure ja pausi musitseerimisel.	Musitseerimisel kasutatakse rütme, rütmifiguure ja pausi . Plaatpillidel musitseerides toetutakse pentatoonikale. Keha-, rütmi- ja plaatpille mängitakse nii orkestris (kogu klassiga), ansamblis (näiteks pingiridade kaupa jne) kui ka üksi, mille käigus kuulatakse ja kuulatakse nii enda kui ka teiste pillimängu. Väikekandle või plokkflöödi mängimisel kasutatakse esmaseid mänguvõtteid. Kehapill. Kehapilli rakendatakse lihtsamates <i>ostinato</i>'des, kaas-, eel- ja/või vahemängudes, kasutades õpitud rütme. Rütmipillid. Musitseeritakse oma koolis olevatel rütmipillidel (kõlapulgad, triangel, võrutrumm, kõlatoru, marakad, rütmimunad, kuljused, tamburiin, taldrik, kastanjetid, agoogo, guiro, džembe, bongod, conga jt), kasutades õigeid mänguvõtteid. Rakendatakse rütmipille lihtsamates <i>ostinato</i>'des, kaas-, eel- ja/või vahemängudes, kasutades õpitud rütme. Plaatpillid. Musitseeritakse oma koolis olevatel plaatpillidel (ksülofon, kellamäng, metallofon, kõlaplaadid), kasutades õigeid mänguvõtteid.

	Rakendatakse plaadpile lihtsamates <i>ostinatodes</i>, kaas-, eel- ja/või vahemängudes, kasutades õpitud rütme. Plaatpillidel musitseerides toetutakse pentatoonikale. Väikekannel, plokkflööt. Tutvutakse väikekandle või plokkflöödi esmaste mänguvõtetega, mida rakendatakse musitseerimisel.
Mõisted: meetrum, löök, takt, taktijoon, taktimõõt (2- ja 3-osaline), lõpujoon, volt, fermaat, latern, <i>segno</i>, kordusmärgid, eelmäng, vahemäng, viis (meloodia), salm, refrään, dirigent, <i>piano</i> (vaikselt), <i>forte</i> (valjult), valjenedes, vaibudes, kehapill, rütmipillid, plaatpillid.	
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale) • Meetrumi tunnetamine ja hoidmine pillimängus. • Rütmi improviseerimine kehapillil ja rütmipillidel. • Rütmi ja meloodia improviseerimine plaatpillidel, kasutades pentatoonikat. • Keha-, rütmi- ja plaatpillidel lihtsamate ostinatode, kaas-, eel- ja/või vahemängude mängimine. • Musitseerimine väikekandlil või plokkflöödil, kasutades esmaseid mänguvõtteid. • Rütmipillide ja fantaasiapillide meisterdamine.	
Osaoskus: muusikaline liikumine	
Õpitulemus	Õppesisu
1) väljendab muusika sisu ja karakterit liikumise kaudu üksi või rühmas; 2) tajub ja tunnetab liikumise kaudu rütme, rütmifiguure ja pausi; tunnetab muusika erinevaid temposid ja väljendab dünaamika ja helikõrguste muutusi liikumise kaudu; arvestab liikudes enda ja teiste asukohaga ruumis;	Liikumistegevusi viiakse läbi nii üheskoos (kogu klassiga), gruppides (näiteks pingiridade kaupa jne) kui ka üksi, mille käigus liigutakse ja tunnetatakse nii enda kui ka teiste kohalolekut ruumis. Muusika väljendusvahendite tunnetamine liikumise kaudu. Tutvutakse liikumise kaudu rütmide, rütmifiguuride ja pausiga .

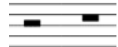
3) tantsib koos kaaslastega eesti laulu- ja ringmänge ning labajalavalssi ja rei(n)lendrit.	Tunnetatakse muusika erinevaid temposid ja väljendatakse dünaamika ja helikõrguste muutusi liikumise kaudu. Eesti laulu- ja ringmängud ning rahvatantsud. Mängitakse ühiselt erinevaid eesti laulu- ja ringmänge, tutvudes laulumängu sisu ja pärimusliku traditsiooniga. Väljendatakse mängudes esinevate tegelaste karaktereid. Tantsitakse ühiselt eesti rahvatantse (labajalg ja reinlender), kasutades tantsude põhisamme. Ühistegevuses liigutakse paaris, ühiselt sõõris (ringjoonel), vooris ja viirus.
Mõisted: ringjoon (sõõr), voor, viirg, päripäeva ja vastupäeva, parem, vasak, labajalavalss (labajalg), rei(n)lender.	
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale) • Muusika väljendusvahendite tunnetamine liikumise kaudu. Muusika sisu ja karakteri väljendamine liikumise kaudu üksi või rühmas. • Erinevate liikumisimprovisatsioonide loomine. • Õpetajaga ühise liikumiskompositsiooni loomine, milles väljendatakse muusikapala ülesehitust (vormi). • Eesti laulu- ja ringmängude mängimine ja labajalavalsi ning rei(n)lenderi tantsimine.	
Osaoskus: muusikaline omalooming	
1) rakendab omaloomingus muusika väljendusvahendeid (meloodia, rütm, tempo, tämber, dünaamika); 2) loob lihtsaid rütmilis-meloodilisi kaasmänge keha-, rütmi- ja plaatpillidel, kasutades õpitud rütme, rütmifiguure ja pausi; 3) improviseerib pentatoonika astmetele tuginedes; 4) loob lihtsamaid tekste (liisusalme, regivärsse, laulusõnu jne); 5) kasutab loovliikumist muusika meeleolu väljendamisel.	Omaloomingut luuakse ja esitatakse üksi, ansamblis (näiteks pinginaabriga) ja/või kõik koos (kogu klassiga). Muusikalisi osaoskusi (laulmine, pillimäng, muusikaline liikumine) kasutatakse omaloomingus nii eraldi kui ka omavahel lõimitult. Laulmine. Luuakse lihtsamaid tekste ja esitatakse neid musitseerides. Improviseeritakse tuginedes pentatoonilistele astmetele (SO, MI, RA, LE, JO, (alumine) RA₁ ja (alumine) SO₁).

6) mõistab muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda omaloomingus: kasutab omaloomingu loomisel astmeid SO, MI, RA, LE, JO (alumine) RA₁ ja (alumine) SO₁ (pentatoonika) ja õpitud rütme, rütmifiguure ja pausi.	Pillimäng. Luuakse rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, rütmijärgnevusi ja <i>ostinato</i>'sid ning esitatakse neid keha-, rütmi- ja plaatpillidel. Omaloomingut luues kasutatakse õpitud rütme, rütmifiguure ja pausi ning pentatoonikat. Liikumine. Improviseeritud liikumise kaudu väljendatakse muusikapala karakterit. Luuakse laulu meeleoluga sobivad liigutused.
Mõisted: laul, muusikapala, viis (meloodia), salm, refrään, meetrum, tempo, löök, takt, taktijoon, 2- ja 3-osaline taktimõõt, lõpujoon, kordusmärgid, regilaul, liisusalm, helilooja, luuletaja, solist, eeslaulja, ansambel, koor, dirigent, <i>piano</i> (vaikselt), <i>valjult</i> (forte), valjenedes, vaibudes.	
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale) • Meloodia improviseerimine pentatoonikal. • Lihtsate rütmilis-meloodiliste kaasmängude loomine keha-, rütmi- ja/või plaatpillidel. • Lihtsamate tekstide loomine ja nende ilmekas esitamine. • Muusika meeleolu väljendamine loovliikumise kaudu. • Väikekandlel või plokkflöödil omaloomingu esitamine. • Kunstitöodes kuulatud muusika või laulu meeleolu ja/või karakteri väljendamine.	
Osaoskus: muusika kuulamine	
1) avaldab eakohaselt arvamust kogetud muusikaelamusest, kasutades õpitud oskussõnavara; 2) kirjeldab, iseloomustab ning võrdleb eakohaselt kuulatava laulu või muusikapala meeleolu ja karakterit; 3) eristab kuuldeliselt vokaal- ja instrumentaalmuusikat (laul ja muusikapala); 4) eristab kõla ja välimuse järgi eesti rahvapille ning kirjeldab neid.	Kirjeldatakse kogetud muusikaelamusi ning avaldatakse nende kohta arvamust suuliselt või muul looval viisil. Autorid. Tutvutakse laulu või muusikapala autorite ametitega (helilooja ja luuletaja). Uue repertuaari õppimisel tutvutakse autoritega. Otsitakse erinevatest infoallikatest autoritest teavet õpetaja suunamisel. Eesti rahvamuusika. Kuulatakse eesti rahvalaule ja rahvapille. Eristatakse regilaulus ühe- ja kaherealist regiviisi.

	Tutvutakse erinevate eesti rahvapillidega (kannel, hiiu kannel, lõõtspill, sarved, viled, torupill), neid eristatakse kuuldeliselt. Vokaal- ja instrumentaalmuusika. Eristatakse kuuldeliselt vokaal- ja instrumentaalmuusikat (laul ja muusikapala). Tutvutakse erinevate esituskoosseisudega (solist, ansambel, koor). Muusika väljendusvahendid. Kirjeldatakse kogetud muusikaelamust eakohaselt, kasutades õpitud oskussõnavara. Kontsert. Korratakse kontserdikülastaja hea käitumise tavaid.
Mõisted: laul, muusikapala, meetrum, tempo, helilooja, luuletaja, solist, eeslaulja, ansambel, koor, orkester, kontsert ja publik, eesti rahvapillid, dirigent, <i>piano</i> (vaikselt), <i>forte</i> (valjult), valjenedes ja vaibudes.	
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale) • Muusikapala või laulu meeleolu ja/või karakteri kirjeldamine. • Väljendab muusikapala karakterit kunstiteose kaudu. • Rahvapillide kuulamine/vaatamine ja nende eristamine kõla ja välimuse järgi. • Võimalusel kontserdi külastamine (kontserdimaja, koolikontserdid jne).	

3. klass

Osaoskus: laulmine	
Õpitulemus	Õppesisu
1) laulab loomuliku kehahoiu ja hingamise, vaba tooni ja selge diktsiooniga üksi, ansamblis või kooris; 2) väljendab lauldes muusika sisu ning meeleolu; 3) laulab eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaule, regilaule, eesti ja teiste rahvaste laule; 4) laulab peast I kooliastme ühislaule: „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“ (F. Pacius / J. V. Jannsen), „Lapsed, tuppa“ (sõnad E. L. Wöhrmann), „Teele, tee, kurekesed“ (sõnad Fr. Kuhlbars), „Uhti, uhti, uhkesti“ (eesti rahvaviis / A. Piirikivi), „Emakesele“ (M. Härma / A. Oengo-Johanson), „Võrukaelade kool“ (A.Lind).	1. ja 2. klassis omandatud teadmiste kordamine. Repertuaar. Lauldakse eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaule, regilaule, eesti ja teiste rahvaste laule. Õpitakse laulma peast I kooliastme ühislaule: Eesti hümn, „Lapsed tuppa”, „Uhti, uhti uhkesti”, „Teele, tee, kurekesed”, „Emakesele”, kooli laul „Võrukaelade kool“. Repertuaari valikul arvestatakse eesti rahvakalendri tähtpäevadega (mardipäev, kadripäev, jõulud, vastlad, kevadpühad) ja riiklike tähtpäevadega (isadepäev, Eesti vabariigi aastapäev, emadepäev jt). Tutvustatakse laulu autoreid. Laulmine ja laulutehnika. Lauldakse loomuliku kehahoiu ja hingamisega, vaba tooni ja selge diktsiooniga. Lauldakse <i>a cappella</i> ja saatega nii kooris, ansamblis kui ka üksi, mille käigus kuulatakse ja kuulatakse nii ennast kui ka teisi. Tutvutakse laulupidude traditsiooniga ja kaasatakse õpilasi koolikoori. Interpretatsioon. Väljendatakse lauldes muusika sisu ja meeleolu, kasutades erinevat dünaamikat (<i>piano, forte, crescendo, diminuendo</i>) ja tempo (kiire, aeglane). Muusikiline kirjaoskus. Täiendatakse juba õpitud laulu õppimist toetavat muusikateooriat. Kinnistatakse õpitud rütme, rütmifiguure ja pausi ning õpitakse uusi rütme, rütmifiguure rütmisilpide TI-RI-TI-RI, TAI-RI abil ning poolpaus,

5) on laulupidude traditsiooni edasikandja koorilaulja ja/või kuulajana, arutleb suuliselt kogetu üle; 6) mõistab muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda lauldes.	tervetaktipaus ning teadvustatakse neid laulmisel. Seostatakse noodipikkuste silpnimetusi noodivältustega (TA = veerandnoot jne). Noodist laulmine. Loetakse ladusalt noodist laulusõnu ning järgitakse rütmi ja meloodia liikumist. Õpitakse lihtsamaid laule noodist kasutades kõiki õpitud astmeid. Laulmisel arvestatakse tuttavate ja uute noodimärkidega (sidekaar, pidekaar, süsteem). Vorm. Teadvustatakse õpitavate laulude vormi läbi mõistete salm, refrään, eelmäng ja vahemäng. Tutvutakse kaanoni laulmise põhimõtetega ja esitatakse neid. Relatiivsed astmed ja astmemudelid. Mudellaulud. Kinnistatakse tuttavaid astmemudeleid koos käemärkidega. Tutvustatakse uusi astmeid (NA, DI, ülemine JO`). Kinnistatakse eri tessituurides kõiki põhiastmeid. Astmed paigutatakse astmetrepile või -redelile ja JO-võtme abil noodijoonestikule. Tutvutakse JO- ja RA-astmeridadega.
Mõisted: meetrum, takt, taktijoon, taktimõõt, lõpujoon, kordusmärgid, eelmäng, vahemäng, salm, refrään, volt, sidekaar, pidekaar, fermaat, latern, <i>segno</i>, süsteem, kaanon, regilaul, helilooja, luuletaja, eeslaulja ja koor, dirigent, dünaamika, <i>piano</i>, <i>forte</i>, <i>crescendo</i>, <i>diminuendo</i>, noodivältused (veerandnoot, veerandpaus, poolnoot, poolpaus jne), pooltoon, tervetoon, põhiheli, JO-astmerida, RA-astmerida, improvisatsioon, žanr, marss, valss, polka.	
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale) • Häälemängud (eakohased hääleharjutused, hingamisharjutused jne). • Eakohaste laste-, mängu- ja mudellaulude, regilaulude, eesti- ja teiste rahvaste laulude laulmine ühiselt, ansamblis ja üksi. • Laulmine ja improviseerimine õpitud astmemudelitel.	

- Kaanonite laulmine.
- I kooliastme ühislaulude kordamine.
- Osalemine koolikoori tegevuses.

Osaoskus: pillimäng

- 1) rakendab keha-, rütmi- ja plaatpille lihtsamates *ostinato*'des ja/või kaasmängudes;
- 2) musitseerib väikekandlil või plokkflöödil esmaseid mänguvõtteid kasutades;
- 3) mõistab muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda pillimängus.

Musitseerimisel kasutatakse rütme, rütmifiguure ja

pause

The musical notation consists of two staves. The first staff contains a quarter rest, followed by eighth notes G4, A4, B4, C5, D5, E5, F#5, and G5. The second staff contains a half note G4, followed by a dotted half note G4, and then a whole note G4.

Keha-, rütmi- ja plaatpille mängitakse nii orkestris, ansamblis kui ka üksi, mille käigus kuulatakse ja kuulatakse nii enda kui ka teiste pillimängu. Väikekandle või plokkflöödi mängimisel kasutatakse õpitud mänguvõtteid.

Kehapill. Rakendatakse kehapilli lihtsamates *ostinato*'des, kaas-, eel- ja/või vahemängudes, kasutades õpitud rütme.

Rütmipillid. Mängitakse oma koolis olevate rütmipillidel, kasutades rütmipillide õigeid mänguvõtteid. Rakendatakse rütmipille lihtsamates *ostinato*'des, kaas-, eel- ja/või vahemängudes, kasutades õpitud rütme.

Plaatpillid. Mängitakse oma koolis olevate plaatpillidel, kasutades õigeid mänguvõtteid. Rakendatakse plaatpille lihtsamates *ostinato*'des, kaas-, eel- ja/või vahemängudes, kasutades õpitud rütme.

Väikekannel, plokkflööt. Mängitakse väikekandel või plokkflöödil, kasutades õpitud mänguvõtteid.

Mõisted: meetrum, takt, taktijoon, taktimõõt, lõpujoon, kordusmärgid, eelmäng, vahemäng, salm, refrään, volt, sidekaar, pidekaar, fermaat, latern, <i>segno</i>, süsteem, kaanon, helilooja, dirigent, dünaamika, <i>piano</i>, <i>forte</i>, <i>crescendo</i>, <i>diminuendo</i>, noodivältused (veerandnoot, veerandpaus, poolnoot, poolpaus jne), pooltoon, tervetoon, põhiheli, JO-astmerida, RA-astmerida, improvisatsioon.	
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale) • Meetrumi tunnetamine ja hoidmine pillimängus. • Rütmi improviseerimine kehapillil ja rütmipillidel. • Rütmi ja meloodia improviseerimine plaatpillidel. • Keha-, rütmi- ja plaatpillidel lihtsamate <i>ostinato</i>'de, kaas-, eel- ja/või vahemängude mängimine. • Kaanonite esitamine. • Musitseerimine väikekandel või plokkflöödil, kasutades õpitud mänguvõtteid.	
Osaoskus: muusikaline liikumine	
1) väljendab muusika sisu ja karakterit liikumise kaudu üksi või rühmas; 2) kasutab liikumisel muusika väljendusvahendeid; 3) tantsib eesti laulu- ja ringmänge; 4) mõistab muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda liikumisel.	Liikumistegevusi viiakse läbi nii üheskoos, gruppides kui ka üksi, mille käigus liigutakse ja tunnetatakse nii enda kui ka teiste kohalolekut ruumis. Muusika väljendusvahendite tunnetamine liikumise kaudu. Tutvustatakse liikumise kaudu rütme, rütmifiguure ja pause Tunnetatakse muusika erinevaid temposid ja väljendatakse dünaamika ja helikõrguste muutusi liikumise kaudu. Liigutakse marsisammul erinevates tempodes. Eesti laulu- ja ringmängud ning rahvatantsud. Mängitakse ühiselt erinevaid eesti laulu- ja ringmänge, tutvudes laulumängu sisu ja pärimusliku traditsiooniga. Väljendatakse mängudes esinevate tegelaste karaktereid. Ühistegevuses liigutakse paaris, ühiselt sõõris (ringjoonel),

	vooris ja viirus. Tutvutakse valsi ja polka põhisammudega.
Mõisted: ringjoon (sõõr), voor, viirg, päripäeva ja vastupäeva, parem, vasak, labajalavalss (labajalg), rei(n)lender, marss, valss, polka.	
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale) • Muusika väljendusvahendite tunnetamine liikumise kaudu. Muusika sisu ja karakteri väljendamine liikumise kaudu üksi või rühmas. • Marssimine erinevates tempodes. • Erinevate liikumisimprovisatsioonide loomine. • Õpetajaga ühise liikumiskompositsiooni loomine, milles väljendatakse muusikapala ülesehitust (vormi). • Valsi ja polka tantsimine, kasutades põhisamme. • Eesti laulu- ja ringmängude mängimine.	
Osaoskus: muusikaline omalooming	
1) rakendab omaloomingus muusika väljendusvahendeid (meloodia, rütm, tempo, tämber, dünaamika); 2) loob lihtsaid rütmilis-meloodilisi kaasmänge keha-, rütmi- ja plaatpillidel; 3) improviseerib astmemudelitele tuginedes; 4) loob lihtsamaid tekste (liisusalme, regivärsse, laulusõnu jne); 5) kasutab loovliikumist muusika meeleolu väljendamisel; 6) väljendab muusika meeleolu kunstitöös;	Omaloomingut luuakse ja esitatakse üksi, ansamblis ja/või kõik koos. Muusikalisi osaoskusi (laulmine, pillimäng, muusikaline liikumine) kasutatakse omaloomingus nii eraldi kui ka omavahel lõimitult. Laulmine. Luuakse lihtsamaid tekste ja esitatakse neid musitseerides. Pillimäng. Luuakse rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, rütmijärgnevusi ja <i>ostinato</i>'sid ning esitatakse neid keha-, rütmi- ja plaatpillidel. Omaloomingut luues rakendatakse õpitud muusikalise kirjaoskuse teadmisi. Liikumine. Väljendatakse muusikapala karakterit improviseeritud liikumise kaudu. Luuakse laulu meeleoluga sobivad liigutused.

7) mõistab muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda omaloomingus.	
Mõisted: laul, muusikapala, salm, refrään, meetrum, tempo, takt, taktijoon, 2- ja 3- osaline taktimõõt, lõpujoon, kordusmärgid, pidekaar, sidekaar, süsteem, kaanon, regilaul, liisusalm, helilooja, luuletaja, solist, eeslaulja, ansambel, duo, duett, koor, dirigent, <i>piano</i> , <i>forte</i> , <i>crescendo</i> , <i>diminuendo</i> .	
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale) • Meloodia ja rütmi improviseerimine. • Lihtsate rütmilis-meloodiliste kaasmängude loomine keha-, rütmi- ja/või plaatpillidel. • Rütmikaanonite loomine ja esitamine. • Lihtsamate tekstide loomine ja nende ilmekas esitamine. • Muusika meeleolu väljendamine loovliikumise kaudu. • Väikekandlil või plokkflöödil omaloomingu esitamine. • Kunstitöodes kuulatud muusika või laulu meeleolu ja/või karakteri väljendamine.	
Osaoskus: muusika kuulamine	
1) kirjeldab kogetud muusikaelamusi ning avaldab nende kohta arvamust suuliselt või muul looval viisil; 2) kirjeldab, iseloomustab ning võrdleb kuulatava laulu või muusikapala meeleolu ja karakterit, kasutades õpitud oskussõnavara	Kirjeldatakse kogetud muusikaelamusi ning avaldatakse nende kohta arvamust eakohaselt suuliselt või muul looval viisil. Autorid. Tutvutakse laulu või muusikapala autoritega (helilooja ja luuletaja). Tutvutakse valikuliselt erinevate heliloojatega, näiteks Gustav Ernesaks, Miina Härma, Wolfgang Amadeus Mozart, Pjotr Tšaikovski jne. Eesti rahvamuusika. Kuulatakse eesti rahvamuusikat ja kirjeldatakse ning iseloomustatakse kuuldut. Eristatakse kõla ja välimuse järgi eesti rahvapille ning kirjeldatakse neid.

ning muusika väljendusvahendeid (meloodia, rütm, tempo, tämber, dünaamika); 3) eristab ja iseloomustab kuuldeliselt vokaal- ja instrumentaalmuusikat, sh muusikažanre (marss, valss, polka); 4) otsib infot erinevatest etteantud allikatest, eristab kõla ja välimuse järgi eesti rahvapille ning kirjeldab neid.	Vokaalmuusika ja instrumentaalmuusika. Eristatakse kuuldeliselt vokaal- ja instrumentaalmuusikat (laul ja muusikapala). Tutvutakse erinevate esituskoosseisudega (solist, duo, duett, ansambel, koor, orkester). Eristatakse kuuldeliselt muusikažanre (marss, valss, polka). Kontsert. Korratakse kontserdikülastaja hea käitumise tavaid. Muusika väljendusvahendid. Kirjeldatakse kogetud muusikaelamust eakohaselt, kasutades õpitud oskussõnavara.
Mõisted: laul, muusikapala, salm, refrään, meetrum, takt, taktijoon, 2- ja 3- osaline taktimõõt, lõpujoon, kordusmärgid, pidekaar, sidekaar, süsteem, tempo, regilaul, liisusalm, helilooja, luuletaja, vokaalmuusika, instrumentaalmuusika, solist, eeslaulja, ansambel, duo, duett, koor, dirigent, <i>piano</i>, <i>forte</i>, <i>crescendo</i>, <i>diminuendo</i>, žanr, marss, valss, polka, eesti rahvamuusika.	
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale) • Muusikapala või laulu meeleolu ja/või karakteri kirjeldamine. • Väljendab muusikapala karakterit kunstiteose kaudu. • Valikuliselt erinevate heliloojate, näiteks Gustav Ernesaks, Miina Härma, Wolfgang Amadeus Mozart, Pjotr Tšaikovski jt, teoste kuulamine (helilooja ja loomingu seostamine, nt muusikaviktoriin). • Erinevate muusikažanrite (marss, valss, polka) kuulamine ja eristamine. • Rahvapillide kuulamine/vaatamine ja nende eristamine kõla ja välimuse järgi. • Võimalusel kontserdi külastamine (kontserdimaja, koolikontserdid jne).	

18.8 Muusikaõpetus II kooliaste

Muusikaõpetuse õpetamisega taotletakse, et 6. klassi lõpetaja:

Laulmine

- 1) laulab hääle isikupära arvestades võimalikult puhta intonatsiooniga, loomuliku kehahoiu, hingamise ja selge diktsiooniga ning väljendusrikkalt;
- 2) laulab eesti vanemat ja uuemat rahvalaulu, ühe- ja kahehäälseid laule, kaanoneid ning teiste rahvaste laule;
- 3) väärtustab ühislaulmist, laulab peast kooliastme ühislaule:: Eesti Vabariigi hümn „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“ (F. Pacius / J. V. Jannsen), „Eesti lipp“ (E. Võrk / M. Lipp), „Kui Kungla rahvas“ (K. A. Hermann / Fr, Kuhlbars), „Mu isamaa armas“ (saksa rahvaviis / M. Körber), „Meil aiaäärne tänavas“ (eesti rahvalaul / L. Koidula), „Püha öö“ (F. Gruber / J. Mohr, tõlkinud K. A. Hermann), „Majakene mere ääres“ (Ü. Vinter / E. Vetemaa), „Võrukaelade kool“ (A. Lind);
- 5) osaleb laulupeotraditsiooni edasikandmisel koorilaulja või kuulajana ning analüüsib kogetut suuliselt ja kirjalikult;
- 6) rakendab lauldes muusikalist kirjaoskust, kasutab laulu õppides relatiivseid astmeid.

Pillimäng

- 1) süvendab I kooliastmes omandatud pillimänguoskusi ning mängib keha-, rütmi- ja plaatpille (valdavalt kaasmängudes);
- 2) musitseerib muusikateadmisi ja -oskusi kasutades plokkflöödil ja/või väikekandelil või muul meloodiapillil; rakendab pillimängus digivõimalusi;
- 3) seostab absoluutseid helikõrgusi noodipildis klaviatuuri ja/või õpitava muusikainstrumendiga;

4) rakendab muusikalist kirjaoskust musitseerides üksi ja erinevates pillikoosseisudes.

Muusikaline liikumine

1) tunnetab, analüüsib ja väljendab liikumise kaudu muusika väljendusvahendeid (meloodia, dünaamika, tempo, muusikavorm) üksi ja/või rühmas;

2) väljendab liikumise kaudu Eesti ja teiste maade rahvamuusikale iseloomulikke karaktereid ning lihtsamaid tantse;

3) rakendab liikumises muusikateadmisi.

Muusikaline omalooming

1) julgeb loomeideedega katsetada ning eksida; on lahendusi otsides püsiv ja järjekindel;

2) loob rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, kaasmänge või ostinato'sid keha-, rütmi- ja plaatpillidel ning digivahenditel; esitleb neid üksi või rühmas;

3) improviseerib astmemudelitele tuginedes;

4) loob muusikale lihtsaid tekste (regivärsse, laulusõnu jne);

5) loob muusikateadmisi ja -oskusi rakendades üksi ja/või rühmas lihtsa instrumentaalpala, esitab seda.

Muusika kuulamine

1) kirjeldab ja analüüsib kuulatud muusikat muusika oskussõnavara ja kirjaoskust kasutades;

2) tunneb ja eristab eesti rahvamuusikat: rahvalaulu liike, rahvapille ja -tantse, teab oma kodukoha ja Eesti rahvamuusika sündmusi;

- 3) otsib infot ning uurib kuulatud heliteoste autorite ja kodukoha loomeinimeste loometegevust ning tutvustab seda kaaslastele;
- 4) kuulab ning võrdleb hääle- ja kooriliike; tunneb kodukoha koore ja dirigente ning tuntumaid Eesti koore;
- 5) eristab kuuldeliselt sümfooniaorkestri pillirühmi;
- 6) analüüsib kuulatud ja/või virtuaalseid kontserte ning muusikalavastusi suuliselt ja kirjalikult, annab kuuldule ja nähtule hinnangu ning jagab kogemusi kaaslastega;
- 7) rakendab muusikat kuulates muusikalist kirjaoskust.

18.8.1 Muusikaõpetuse õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes

4. klass

Osaoskus: laulmine	
Õpitulemus	Õppesisu
1) suunab lauldes meloodiat endale sobivas tessituuris võimalikult puhta intonatsiooniga; laulab loomuliku kehahoiu, hingamise ja selge diktsiooniga ning väljendusrikkalt; 2) laulab eesti vanemat ja uuemat rahvalaulu, ühe- ja kahehääelseid laule, kaanoneid ning teiste rahvaste laule;	Korratakse ja kinnistatakse I kooliastmes omandatud oskusi ja teadmisi. Repertuaar. Lauldakse eesti vanemat ja uuemat rahvalaulu, ühe- ja kahehääelseid laule, kaanoneid ning teiste rahvaste laule. Õpitakse laulma peast II kooliastme ühislause: Eesti hümn, „Mu isamaa armas”, „Püha öö”, „Võrukaelade kool“. Repertuaari valikul arvestatakse eesti rahvakalendri tähtpäevadega (mardipäev, kadripäev, jõulud, vastlad, kevadpühad) ja riiklike tähtpäevadega (isadepäev, Eesti vabariigi aastapäev, emadepäev jt). Tutvutakse laulu autoritega.

3) väärtustab ühislaulmist, laulab peast II kooliastme ühislause: Eesti Vabariigi hümn „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“ (F. Pacius / J. V. Jannsen), „Mu isamaa armas“ (saksa rahvaviis/ M. Körber), „Püha öö“ (F. Gruber / J. Mohr, tõlkinud K. A. Hermann), „Võrukaelade kool“ (A.Lind).

4) osaleb laulupeotraditsiooni edasikandmisel koorilaulja või kuulajana ning analüüsib eakohaselt kogetut suuliselt;

6) rakendab lauldes muusikalist kirjaoskust, kasutab laulu õppides relatiivseid astmeid.

Laulmine ja laulutehnika. Lauldakse loomuliku kehahoiu ja hingamisega, vaba tooni ja selge diktsiooniga. Pööratakse tähelepanu meloodia puhtale intoneerimisele, arvestades hääle isikupära ja sobivat tessituuri. Lauldakse *a cappella* ja saatega nii kooris, ansamblis kui ka üksi, mille käigus kuulatakse ja kuulatakse nii ennast kui ka teisi. Jätkatakse tutvumist laulupeo traditsiooniga, kaasatakse õpilasi koolikoori.

Interpretatsioon. Väljendatakse lauldes muusika sisu ja meeleolu, kasutades erinevat dünaamikat (*piano, mezzopiano, mezzoforte, forte, crescendo, diminuendo*) ja tempot (kiire, aeglane).

Muusikiline kirjaoskus. Kinnistatakse laulu õppimist toetavat muusikateooriat. Õpitakse uusi rütme, rütmifiguure rütmisilpide TI, (paus), TI-TI-RI, TI-RI-TI,

TA-I-TI, TA-A-A-A abil ning teadvustatakse neid laulmisel.

Noodipikkuste silpnimetused kinnistatakse noodivälistustega (TA = veerandnoot jne).

Selgitatakse taktimõõdu kahe numbri tähendust. Tutvutakse 4-osalise taktimõõdu (C) ja eeltaktiga.

Relatiivsed astmed ja astmemudelid. Mudellaulud. Kinnistatakse ja korratakse tuttavaid astmeid koos käemärkidega. Seostatakse JO- ja RA-astmerida duur- ja moll-helilaadi ja kolmkõladega. Eristatakse helilaade kõlaliselt (duur ja moll). Kinnistatakse astmemudeleid mudellaulude abil.

Absoluutsed helikõrgused. Tutvutakse noodinimetustega (c-d-e jne). Paigutatakse noodid noodijoonestikule viiulivõtme abil. Õpitakse lihtsamaid laule tähtnimetustega.

	Noodist laulmine. Loetakse ladusalt noodist laulusõnu ning järgitakse rütmi ja meloodia liikumist. Lauldakse noodist uusi laule astme- ja tähtnimetustega. Laulmisel arvestatakse õpitud noodimärkidega. Vorm. Teadvustatakse õpitavate laulude vormi läbi õpitud mõistete. Lauldakse kaanoneid. Tutvutakse 1-, 2- ja 3-osalise lihtvormiga.
Korratakse ja kinnistatakse I kooliastmes õpitud mõisteid. Uued mõisted: eeltakt, dünaamika, <i>mezzopiano</i>, <i>mezzoforte</i>, 4-osaline taktimõõt, noodivältused (kaheksandiknoot, kaheksandikpaus, tervenoot, tervepaus jne), duur- ja moll helilaad ja kolmkõlad, viiulivõti, tähtnimetused, 1-, 2-, 3-osaline vorm.	
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale) • Loomuliku kehahoiu ja laulmisele omaste hingamispõhimõtete kinnistamine(?). • Eakohaste laste-, mängu- ja mudellaulude, regilaulude, eesti- ja teiste rahvaste laulude laulmine ühiselt, ansamblis ja üksi. • Laulmine ja improviseerimine õpitud astmemudelitel. • Kaanonite laulmine. • I kooliastme ühislaulude kordamine. • Osalemine koolikoori tegevuses.	
Osaoskus: pillimäng	
1) jätkab I kooliastmes omandatud pillimänguoskuste arendamisega ning mängib keha-, rütmi- ja plaadpille (valdavalt kaasmängudes); 2) musitseerib plokkflöödil ja/või väikekandelil või muul meloodiapillil, kasutades õpitud	Musitseerimisel kasutatakse teadlikult uusi rütme ja rütmifiguure lisaks õpitutele. Keha-, rütmi- ja plaadpille mängitakse nii orkestris, ansamblis kui ka üksi, mille käigus kuulatakse ja kuulatakse nii enda kui ka teiste pillimängu. Noodist mängimisel rakendatakse absoluutset noodisüsteemi.

mänguvõtteid; rakendab pillimängus digivõimalusi; 3) seostab absoluutseid helikõrgusi noodipildis klaviatuuri ja/või õpitava muusikainstrumendiga; 4) rakendab muusikalist kirjaoskust musitseerides üksi ja erinevates pillikoosseisudes.	Väikekandle või plokkflöödi mängimisel kasutatakse õpitud mänguvõtteid ning seostatakse neid absoluutse noodisüsteemiga. Kehapill. Rakendatakse kehapilli <i>ostinatoes</i>, kaas-, eel- ja/või vahemängudes, kasutades õpitud rütme. Rütmipillid. Mängitakse oma koolis olevatel rütmipillidel, kasutades rütmipillide õigeid mänguvõtteid. Rakendatakse rütmipille <i>ostinato</i>'des, kaas-, eel- ja/või vahemängudes, kasutades õpitud rütme. Plaatpillid. Mängitakse oma koolis olevate plaatpillidel, kasutades õigeid mänguvõtteid. Rakendatakse plaatpille <i>ostinato</i>'des, kaas-, eel- ja/või vahemängudes, kasutades õpitud rütme. Esitatakse plaatpillidel meloodiaid toetudes absoluutsele noodisüsteemile. Väikekannel, plokkflööt. Mängitakse väikekandel või plokkflöödil, kasutades õpitud mänguvõtteid. Klaviatuur. Seostatakse absoluutseid helikõrgusi (tähtnimetusi) kindlate asukohtadega klaviatuuril ja mängitakse lihtsamaid meloodiaid klaviatuuril (klaveril, süntesaatoril, erinevatel digitaalsetel rakendustel jne).
Korratakse ja kinnistatakse I kooliastmes õpitud mõisteid. Uued mõisted: eeltakt, dünaamika, <i>mezzopiano</i>, <i>mezzoforte</i>, 4-osaline taktimõõt, noodivältused (kaheksandiknoot, kaheksandikpaus, tervenoot, tervepaus jne), duur- ja moll helilaad ja kolmkõlad, viiulivõti, tähtnimetused, 1-, 2-, 3-osaline vorm, klaviatuur.	
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale) • Meetrumi tunnetamine ja hoidmine pillimängus. • Rütmi improviseerimine kehapillil ja rütmipillidel. • Rütmi ja meloodia esitamine või improviseerimine plaatpillidel.	

• Keha-, rütmi- ja plaatpillidel lihtsamate <i>ostinato</i>'de, kaas-, eel- ja/või vahemängude mängimine. • Kaanonite esitamine. • Musitseerimine väikekandel või plokkflöödil, kasutades õpitud mänguvõtteid. • Lihtsamate meloodiate esitamine klahvpillidel või erinevatel digitaalsetel rakendustel.	
Osaoskus: muusikaline liikumine	
1) tunnetab, analüüsib ja väljendab liikumise kaudu muusika väljendusvahendeid (meloodia, dünaamika, tempo, muusikavorm) üksi ja/või rühmas; 2) väljendab liikumise kaudu eesti rahvamuusikale iseloomulikke karaktereid ning lihtsamaid tantse; 3) rakendab liikumises muusikateadmisi.	Liikumistegevusi viiakse läbi nii üheskoos, gruppides kui ka üksi, mille käigus liigutakse ja tunnetatakse nii enda kui ka teiste kohalolekut ruumis. Muusika väljendusvahendite tunnetamine liikumise kaudu. Tutvutakse liikumise kaudu uute rütmide ja rütmifiguuridega ja pausidega (TI, kaheksandikpaus, TI-TI-RI, TI-RI-TI, TA-I-TI, tervenoot, tervepaus). Tunnetatakse muusika erinevaid temposid ja väljendatakse dünaamika ja helikõrguste muutusi liikumise kaudu. Kujundatakse ühiselt liikumiskompositsioone, väljendamiseks muusikapala vormi (1-, 2-, 3-osaline lihtvorm). Eesti laulu- ja ringmängud ning rahvatantsud. Mängitakse ühiselt erinevaid eesti laulu- ja ringmänge, tutvudes laulumängu sisu ja pärimusliku traditsiooniga. Väljendatakse mängudes esinevate tegelaste karaktereid. Ühistegevuses liigutakse paaris, ühiselt sõõris (ringjoonel), vooris ja viirus. Tantsitakse valssi ja polkat, kasutades põhisamme.
Korratakse ja kinnistatakse I kooliastmes õpitud mõisteid. Uued mõisted: eeltakt, dünaamika, <i>mezzopiano</i>, <i>mezzoforte</i>, 4-osaline taktimõõt, noodivältused (kaheksandiknoot, kaheksandikpaus, tervenoot, tervepaus jne), duur- ja moll helilaad ja kolmkõlad, tähtnimetused, 1-, 2-, 3-osaline vorm, klaviatuur.	
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale)	

Muusika väljendusvahendite tunnetamine liikumise kaudu. Muusika sisu ja karakteri väljendamine liikumise kaudu üksi või rühmas. Erinevate liikumisimprovisatsioonide loomine. Õpetajaga ühise liikumiskompositsiooni loomine, milles väljendatakse muusikapala ülesehitust (vormi). Eesti laulu- ja ringmängude mängimine.	
Osaoskus: muusikaline omalooming	
1) julgeb loomeideedega katsetada; 2) loob rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, kaasmänge või <i>ostinato</i>'sid keha-, rütmi- ja plaadpillidel ning digivahenditel; esitleb neid üksi või rühmas; 3) improviseerib astmemudelitele tuginedes; 4) loob muusikale lihtsaid tekste (regivärsse, laulusõnu jne); 5) loob muusikateadmisi ja -oskusi rakendades üksi ja/või rühmas lihtsa instrumentaalpala, esitab seda.	Omaloomingut luuakse ja esitatakse üksi, ansamblis ja/või kõik koos. Katsetatakse julgelt loomeideedega, kasutades muusikalisi osaoskusi (laulmine, pillimäng, muusikaline liikumine) nii eraldi kui ka omavahel lõimitult. Luuakse rütmilis-meloodilisi improvisatsioone. Omaloomingu meloodia noodistamisel rakendatakse relatiivset ja/või absoluutset noodisüsteemi. Laulmine. Luuakse lihtsamaid tekste ja esitatakse neid musitseerides, rakendades õpitud muusikalise kirjaoskuse teadmisi. Pillimäng. Luuakse rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, kaasmänge ja <i>ostinato</i>'sid ning esitatakse neid üksi või rühmas. Omaloomingut luues rakendatakse õpitud muusikalise kirjaoskuse teadmisi. Väikekandlil ja/või plokkflöödil esitatakse omaloomingut, kasutades õpitud mänguvõtteid. Liikumine. Väljendatakse muusikapala karakterit improviseeritud liikumise kaudu. Luuakse rütmimängudele uusi liigutusi. Digivahendid. Tutvutakse erinevate digitaalsete rakendustega, rikastamaks omaloomingut.
Korratakse ja kinnistatakse I kooliastmes õpitud mõisteid. Uued mõisted: eeltakt, dünaamika, <i>mezzopiano</i>, <i>mezzoforte</i>, 4- osaline taktimõõt, noodivältused (kaheksandiknoot, kaheksandikpaus, tervenoot, tervepaus jne), duur- ja moll helilaad ja kolmkõlad, tähtnimetused, 1-, 2-, 3-osaline vorm, klaviatuur.	

Praktilised tööd (valik ideid õpetajale)

- Meloodia ja rütmi improviseerimine.
- Lihtsate rütmilis-meloodiliste kaasmängude loomine keha-, rütmi- ja/või plaatpillidel.
- Rütmikaanonite loomine ja esitamine.
- Meloodia noodistamine, kasutades relatiivset ja/või absoluutset noodisüsteemi. Omaloomingu esitamine meloodiapillil.
- Lihtsamate tekstide loomine ja nende ilmeka esitamine.
- Muusika meeleolu väljendamine loovliikumise kaudu.
- Omaloomingu rikastamine, kasutades digitaalseid rakendusi.
- Väikekandlel või plokkflöödil omaloomingu esitamine.
- Kunstitöodes kuulatud muusika või laulu meeleolu ja/või karakteri väljendamine.

Osaoskus: muusika kuulamine

- 1) kirjeldab ja analüüsib kuulatud muusikat, kasutades õpitud muusika oskussõnavara;
- 2) tunneb ja eristab eesti rahvapille;
- 3) otsib infot ning uurib kuulatud heliteoste autorite kohta teavet;
- 4) kuulab ning võrdleb hääle- ja kooriliike; oskab nimetada oma koolis ja/või kodukohas tegutsevaid koore ja nende dirigente;
- 5) eristab kuuldeliselt pillirühmi (klahvpillid, keelpillid, puhkpillid, löökpillid);

Kirjeldatakse kogetud muusikaelamusi ning avaldatakse nende kohta arvamust eakohaselt suuliselt või muul looval viisil.

Autorid. Tutvutakse laulu või muusikapala autoritega. Otsitakse õpetaja suunamisel erinevatest infoallikatest autorite kohta teadmisi ning jagatakse neid klassikaaslastega. Tutvutakse valikuliselt erinevate heliloojatega, näiteks eesti ja õpitava repertuaariga seotud heliloojatega.

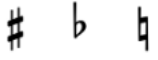
Eesti rahvamuusika. Kuulatakse eesti rahvamuusikat ja kirjeldatakse ning iseloomustatakse kuuldut. Eristatakse kõla ja välimuse järgi eesti rahvapille (hiu kannel, kannel, lõõtspill, torupill, sarved, viled, parmupill jt) ning kirjeldatakse neid.

Vokaal- ja instrumentaalmuusika. Eristatakse kuuldeliselt vokaal- ja instrumentaalmuusikat ja esituskoosseise. Kuulatakse ja võrreldakse hääle- ja kooriliike. Kuulatakse erinevaid

6) analüüsib külastatud ja/või virtuaalseid kontserte ning muusikalavastusi suuliselt või kirjalikult; jagab kogemusi kaaslastega.	pillirühmi (klahvpillid, keelpillid, puhkpillid, löökpillid) ja eristatakse pillirühmi kõla ja välimuse järgi. Kontsert. Korratakse kontserdikülastaja hea käitumise tavaid. Kirjeldatakse külastatud ja/või virtuaalseid kontserte ning muusikalavastusi suuliselt või kirjalikult. Tutvutakse Eesti ooperiteatritega (Rahvusooper Estonia ja teater Vanemuine). Muusika väljendusvahendid. Kirjeldatakse kogetud muusikaelamust eakohaselt, kasutades õpitud oskussõnavara.
Korratakse ja kinnistatakse I kooliastmes õpitud mõisteid. Uued mõisted: eeltakt, dünaamika, <i>mezzopiano</i>, <i>mezzoforte</i>, noodivältused (kaheksandiknoot, kaheksandikpaus, tervenoot, tervepaus jne), duur- ja moll helilaad ja kolmkõlad, tähtnimetused, 1-, 2-, 3-osaline vorm, klaviatuur, rahvapillid, klahvpillid, keelpillid, puhkpillid, löökpillid, lastehääled, naishääled, meeshääled, mudilaskoor, poistekoor, lastekoor, naiskoor, meeskoor, segakoor, ühendkoor.	
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale) Muusikapala või laulu meeleolu ja/või karakteri kirjeldamine. Muusikapala karakteri väljendamine kunstiteose kaudu. Valikuliselt erinevate heliloojate, näiteks eesti ja õpitava repertuaariga seotud heliloojate teoste kuulamine. Lihtsamate kuulamistestide läbiviimine (näiteks pilli-, häälerühmade ja rahvapillide eristamine, heliloojate loomingu seostamine autoriga jne). Võimalusel kontserdi külastamine (kontserdimaja, koolikontserdid jne). Esitlused/plakatid pillide, hääleliikide või autorite kohta.	

5. klass

Osaoskus: laulmine	
Õpitulemus	Õppesisu
1) laulab endale sobivas tessituuris ja hääle isikupära arvestades võimalikult puhta intonatsiooniga; laulab loomuliku kehahoiu, hingamise ja selge diktsiooniga ning väljendusrikkalt; 2) laulab eesti vanemat ja uuemat rahvalaulu, ühe- ja kahehäälseid laule, kaanoneid ning teiste rahvaste laule; 3) väärtustab ühislaulmist, laulab II kooliastme ühislause: Eesti Vabariigi hümn „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“ (F. Pacius / J. V. Jannsen), „Eesti lipp“ (E. Võrk / M. Lipp), „Meil aiaäärne tänavas“ (eesti rahvalaul / L. Koidula), „Võrukaelade kool“ (A.Lind). 4) osaleb laulupeotraditsiooni edasikandmisel koorilaulja või kuulajana ning analüüsib kogetut suuliselt ja kirjalikult;	Korratakse ja kinnistatakse 4. klassis omandatud oskusi ja teadmisi. Repertuaar. Lauldakse eesti vanemat ja uuemat rahvalaulu, eristades neid üksteisest. Jätkatakse ühe- ja kahehäälsede laulude, kaanonite ning teiste rahvaste laulude laulmist. Õpitakse laulma peast II kooliastme ühislause: Eesti hümn, „Eesti lipp“, „Võrukaelade kool“. Repertuaari valikul arvestatakse eesti rahvakalendri tähtpäevadega (mardipäev, kadripäev, jõulud, vastlad, kevadpühad) ja riiklike tähtpäevadega (isadepäev, Eesti vabariigi aastapäev, emadepäev jt). Tutvustatakse laulu autoreid. Laulmine ja laulutehnika. Lauldakse <i>a cappella</i> ja saatega nii kooris, ansamblis kui ka üksi, mille käigus kuulatakse ja kuulatakse nii ennast kui ka teisi. Tutvustatakse laulupeo traditsiooni, kaasatakse õpilasi koolikoori. Lauldakse loomuliku kehahoiu ja hingamisega, vaba tooni ja selge diktsiooniga. Järgitakse meloodia õiget intoneerimist, arvestades hääle isikupära ja sobiva tessituuriga. Interpretatsioon. Väljendatakse lauldes muusika sisu ja meeleolu, kasutades erinevat dünaamikat (<i>piano, mezzopiano, mezzoforte, forte, crescendo, diminuendo</i>) ja tempot (kiire, aeglane). Tutvustatakse erinevaid itaaliakeelseid tempotermineid, näiteks <i>ritenuto, accelerando, largo, andante, moderato, allegro</i> jne. Muusikiline kirjaoskus. Täiendatakse juba õpitud laulu õppimist toetavat muusikateooriat. Kinnistatakse õpitud rütme, rütmifiguure ja pause.

5) rakendab lauldes muusikalist kirjaoskust. Kasutab laulu õppides relatiivseid astmeid, sidudes neid absoluutse noodisüsteemiga.	Noodipikkuste silpnimetused kinnistatakse noodivälistustega (TA-veerandnoot jne). Kinnistatakse taktimõõdu kahe numbri tähendust. Relatiivsed astmed ja astmemudelid. Kinnistatakse ja korratakse tuttavaid astmeid koos käemärkidega. Eristatakse helilaade kõlaliselt (duur ja moll). Seostatakse duur- ja moll-helilaadi helistikega (paralleelhelistikud C-a, G-e, F-d). Absoluutsed helikõrgused. Kinnistatakse tähtnimetusi (c-d-e jne). Paigutatakse noodid noodijoonestikule viiulivõtme abil. Tutvustatakse erinevaid alteratsioonimärke: diees, bemoll, bekarr . Õpitakse lihtsamaid laule tähtnimetustega. Noodist laulmine. Lauldes järgitakse rütmi ja meloodia liikumist. Lauldakse noodist uusi laule astme- ja tähtnimetustega (helistike määramine). Laulmisel arvestatakse õpitud noodimärkidega. Vorm. Teadvustatakse õpitavate laulude vorm ja kinnistatakse 1-, 2- ja 3-osalise lihtvormi. Jätkatakse kaanonite laulmist. Tutvutakse skertso žanriga.
Korratakse ja kinnistatakse varem õpitud mõisteid. Uued mõisted: tempo, metronoom, meloodia, helistik, toonika, paralleelhelistik, diees, bemoll, bekarr, folkloor, vanem rahvalaul ehk regilaul, uuem rahvalaul, regivärss, algriim, lõppriim, regilaulu liigid, muusikal.	
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale) • Erinevad hääleharjutused ja häälemängud. • Eakohaste ühislaulude, eesti- ja teiste rahvaste laulude laulmine. • Laulmine ja improviseerimine õpitud astmemudelitel.	

- Kaanonite laulmine.
- Helistike laulmine tähtnimetustega.
- klassi ühislaulude kordamine.
- Osalemine koolikoori tegevuses.

Osaoskus: pillimäng

1) süvendab varasemalt omandatud pillimänguoskusi ning mängib keha-, rütmi- ja plaatpille (valdavalt kaasmängudes);

2) musitseerib muusikateadmisi ja -oskusi kasutades plokkflöödil ja/või väikekandel või muul meloodiapillil, kasutades õpitud mänguvõtteid; rakendab pillimängus digivõimalusi;

3) seostab absoluutseid helikõrgusi noodipildis klaviatuuri ja/või õpitava muusikainstrumendiga;

4) rakendab muusikalist kirjaoskust musitseerides üksi ja erinevates pillikoosseisudes.

Musitseerimisel kasutatakse teadlikult õpitud rütme, rütmifiguure ja pause.

Keha-, rütmi- ja plaatpille mängitakse nii orkestris, ansamblis kui ka üksi, mille käigus kuulatakse ja kuulatakse nii enda kui ka teiste pillimängu.

Noodist mängimisel toetutakse absoluutsele noodisüsteemile.

Väikekandle või plokkflöödi mängimisel kasutatakse õpitud mänguvõtteid ning seostatakse neid absoluutse noodisüsteemiga.

Kehapill. Rakendatakse kehapilli *ostinato*'des, kaas-, eel- ja/või vahemängudes, kasutades õpitud rütme.

Rütmipillid. Mängitakse oma koolis olevatel rütmipillidel, kasutades rütmipillide õigeid mänguvõtteid. Rakendatakse rütmipille *ostinato*'des, kaas-, eel- ja/või vahemängudes, kasutades õpitud rütme.

Plaatpillid. Mängitakse oma koolis olevate plaatpillidel, kasutades õigeid mänguvõtteid. Rakendatakse plaatpille *ostinato*'des, kaas-, eel- ja/või vahemängudes, kasutades õpitud rütme. Esitatakse plaatpillidel meloodiaid toetudes absoluutsele noodisüsteemile.

Väikekannel, plokkflööt. Mängitakse väikekandel või plokkflöödil, kasutades õpitud mänguvõtteid.

	Klaviatuur. Paigutatakse absoluutseid helikõrgusi (tähtnimetusi) klaviatuurile (klaver, erinevad rakendused) ja mängitakse õpitud helistikke ja lihtsamaid meloodiaid klaviatuuril.
Korratatakse ja kinnistatakse varem õpitud mõisteid. Uued mõisted: tempo, metronoom, meloodia, helistik, toonika, paralleelhelistik, diees, bemoll, bekarr, folkloor, vanem rahvalaul ehk regilaul, uuem rahvalaul.	
• Praktilised tööd (valik ideid õpetajale) • Rütmi improviseerimine kehapillil ja rütmipillidel. • Rütmi ja meloodia esitamine või improviseerimine plaadipillidel. • Keha-, rütmi- ja plaadipillidel <i>ostinato</i>'de, kaas-, eel- ja/või vahemängude mängimine. • Kaanonite esitamine. • Musitseerimine väikekandel või plokkflöödil, kasutades õpitud mänguvõtteid. • Lihtsamate meloodiate esitamine klahvpillidel või erinevatel digitaalsetel rakendustel.	
Osaoskus: muusikaline liikumine	
1) tunnetab, analüüsib ja väljendab liikumise kaudu muusika väljendusvahendeid (meloodia, dünaamika, tempo, muusikavorm) üksi ja/või rühmas; 2) väljendab liikumise kaudu Eesti rahvamuusikale iseloomulikke karaktereid ning tantsib lihtsamaid tantse; 3) rakendab liikumises muusikateadmisi.	Liikumistegevusi viiakse läbi nii üheskoos, gruppides kui ka üksi, mille käigus liigutakse ja tunnetatakse nii enda kui ka teiste kohalolekut ruumis. Muusika väljendusvahendite tunnetamine liikumise kaudu. Kinnistatakse liikumise kaudu õpitud rütme, rütmifiguure ja pause. Tajutakse muusika erinevaid temposid ja väljendatakse dünaamika ja helikõrguste muutusi liikumise kaudu. Kujundatakse ühiselt liikumiskompositsioone, väljendamiseks muusikapala vormi (1-, 2-, 3-osaline lihtvorm). Eesti laulu- ja ringmängud ning rahvatantsud. Mängitakse ühiselt erinevaid eesti laulu- ja ringmänge, tutvudes laulumängu sisu ja pärimusliku traditsiooniga. Väljendatakse mängudes

	esinevate tegelaste karaktereid. Ühistegevuses liigutakse paaris, ühiselt sõõris (ringjoonel), vooris ja viirus. Tantsitakse erinevaid rahvatantse, kasutades nende põhisamme.
Korratakse ja kinnistatakse varem õpitud mõisteid.	
Uued mõisted: tempo, metronoom, meloodia, folkloor, rahvatants, sõõrtantsud, voortantsud, polka, labajalavalss, reinlender.	
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale) • Muusika väljendusvahendite tunnetamine liikumise kaudu. Muusika sisu ja karakteri väljendamine liikumise kaudu üksi või rühmas. • Erinevate liikumisimprovisatsioonide loomine. • Õpetajaga ühise liikumiskompositsiooni loomine, milles väljendatakse muusikapala ülesehitust (vormi). • Eesti laulu- ja ringmängude mängimine.	
Osaoskus: muusikaline omalooming	
1) julgeb loomeideedega katsetada; 2) loob rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, kaasmänge või <i>ostinato</i> 'sid keha-, rütmi- ja plaatpillidel ning digivahenditel; esitleb neid üksi või rühmas; 3) improviseerib astmemudelitele tuginedes; 4) loob muusikale lihtsaid tekste (regivärsse, laulusõnu jne); 5) loob muusikateadmisi ja -oskusi rakendades üksi ja/või rühmas lihtsa instrumentaalpala, esitab seda.	Omaloomingut luuakse ja esitatakse üksi, ansamblis ja/või kõik koos. Katsetatakse julgelt loomeideedega, kasutades muusikalisi osaoskusi (laulmine, pillimäng, muusikaline liikumine) nii eraldi kui ka omavahel lõimitult. Luuakse iseseisvalt rütmilis-meloodilisi improvisatsioone. Omaloomingu meloodia noodistamisel rakendatakse absoluutset noodisüsteemi. Laulmine. Luuakse erinevaid muusikast lähtuvaid tekste. Pillimäng. Luuakse rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, kaasmänge ja <i>ostinatosid</i> ning esitatakse neid üksi või rühmas. Omaloomingut luues rakendatakse õpitud muusikalise kirjaoskuse teadmisi. Väikekandel ja/või plokkflöödil esitatakse omaloomingut, kasutades õpitud mänguvõtteid. Liikumine. Väljendatakse muusikapala karakterit improviseeritud liikumise kaudu. Luuakse rütmimängudele uusi liigutusi.

	Digivahendid. Katsetatakse omaloomingus erinevate rakendustega.
Korratakse ja kinnistatakse varem õpitud mõisteid. Uued mõisted: tempo, metronoom, meloodia, helistik, toonika, paralleelhelistik, diees, bemoll, bekarr, folkloor, vanem rahvalaul ehk regilaul, uuem rahvalaul, regivärss, algriim, lõppriim, regilaulu liigid.	
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale) • Meloodia ja rütmi improviseerimine. • Lihtsate rütmilis-meloodiliste kaasmängude loomine keha-, rütmi- ja/või plaatpillidel. • Rütmikaanonite loomine ja esitamine. • Meloodia noodistamine, kasutades relatiivset ja/või absoluutset noodisüsteemi. Omaloomingu esitamine meloodiapillil. • Lihtsamate tekstide loomine ja nende ilmeka esitamine. • Muusika meeleolu väljendamine loovliikumise kaudu. • Omaloomingu rikastamine, kasutades digitaalseid rakendusi. • Väikekandlel või plokkflöödil omaloomingu esitamine. • Kunstitöodes kuulatud muusika või laulu meeleolu ja/või karakteri väljendamine.	
Osaoskus: muusika kuulamine	
1) kirjeldab ja analüüsib kuulatud muusikat muusika oskussõnavara ja kirjaoskust kasutades; 2) tunneb eesti rahvamuusikat: rahvalaulu liike, rahvapille ja -tantse, teab oma kodukoha ja Eesti rahvamuusika sündmusi;	Kirjeldatakse kogetud muusikaelamusi ning avaldatakse nende kohta arvamust eakohaselt suuliselt või muul looval viisil. Autorid. Tutvutakse laulu või muusikapala autoritega. Otsitakse õpetaja suunamisel erinevatest infoallikatest autorite kohta teadmisi ning jagatakse neid klassikaaslastega. Tutvutakse valikuliselt erinevate heliloojatega, näiteks eesti ja õpitava repertuaariga seotud heliloojatega.

3) otsib infot ning uurib kuulatud heliteoste autorite kohta teavet ning tutvustab seda kaaslasele; 4) kuulab ning võrdleb hääle- ja kooriliike; tunneb kodukoha koore ja dirigente ning tuntumaid Eesti koore; 5) eristab kuuldeliselt erinevaid orkestriliike ja nende pillirühmi (klahvpillid, keelpillid, puhkpillid, löökpillid); 6) analüüsib kuulatud ja/või virtuaalseid kontserte ning muusikalavastusi suuliselt ja kirjalikult, annab kuuldule ja nähtule hinnangu ning jagab kogemusi kaaslastega; 7) rakendab muusikat kuulates muusikalist kirjaoskust.	Eesti rahvamuusika. Kuulatakse eesti rahvamuusikat ja kirjeldatakse ning iseloomustatakse kuuldut. Eristatakse kõla ja välimuse järgi eesti rahvapille (hiiu kannel, kannel, lõõtspill, torupill, sarved, viled, parmupill jt) ning kirjeldatakse neid. Tutvutakse rahvalaulu liikidega ja erinevate rahvatantsudega. Kuulatakse erinevaid pärimusmuusika töötlusi. Vokaal- ja instrumentaalmuusika. Eristatakse kuuldeliselt vokaal- ja instrumentaalmuusikat ning erinevaid esituskosseise. Kuulatakse ja võrreldakse hääle- ja kooriliike. Tutvustatakse kodukoha ja Eesti erinevaid koore ja dirigente. Tutvustatakse erinevaid orkestriliike ja nende pillirühmi. Kontsert. Korratakse kontserdikülastaja hea käitumise tavaid. Kirjeldatakse kuulatud ja/või virtuaalseid kontserte ning muusikalavastusi suuliselt või kirjalikult. Muusika väljendusvahendid. Kirjeldatakse kogetud muusikaelamust eakohaselt, kasutades õpitud oskussõnavara.
Korratakse ja kinnistatakse varem õpitud mõisteid. Uued mõisted: muusika väljendusvahendid, tempo, meloodia, rütm, tämber, metronoom, kulminatsioon, laulupidu, dirigent, kooriliigid, orkestriliigid, folkloor, vanem rahvalaul ehk regilaul, uuem rahvalaul, regivärss, algriim, lõppriim, regilaulu liigid.	
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale) • Muusikapala või laulu meeolelu ja/või karakteri kirjeldamine. • Muusikapala karakteri väljendamine kunstiteose kaudu. • Valikuliselt erinevate heliloojate, näiteks eesti ja õpitava repertuaariga seotud heliloojate teoste kuulamine.	

- Lihtsamate kuulamistestide läbiviimine (näiteks pilli-, häälerühmade ja rahvapillide eristamine, heliloojate loominguga seostamine autoriga jne).
- Võimalusel kontserdi külastamine (kontserdimaja, koolikontserdid jne).
- Esitlused/plakatid pillide, hääleliikide või autorite kohta.

6.klass

Osaoskus: laulmine	
Õpitulemus	Õppesisu
1) laulab hääle isikupära arvestades võimalikult puhta intonatsiooniga, loomuliku kehahoiu, hingamise ja selge diktsiooniga ning väljendusrikkalt; 2) laulab eesti vanemat ja uuemat rahvalaulu, ühe- ja kahehääelseid laule, kaanoneid ning teiste rahvaste laule; 3) väärtustab ühislaulmist, laulab peast II kooliastme ühislaule: Eesti Vabariigi hümn „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“ (F. Pacius / J. V. Jannsen), „Kui Kungla rahvas“ (K. A. Hermann / Fr. Kuhlbars), „Majakene mere ääres“ (Ü. Vinter / E. Vetemaa), „Võrukaelade kool“ (A.Lind).	Korratakse ja kinnistatakse 5. klassis omandatud oskusi ja teadmisi. Repertuaar. Lauldakse eesti vanemat ja uuemat rahvalaulu, ühe- ja kahehääelseid laule, kaanoneid ning teiste rahvaste laule. Väärtustatakse ühislaulmist, lauldakse peast II kooliastme ühislaule: Eesti hümn, „Kui Kungla rahvas“, „Majakene mere ääres“, „Võrukaelade kool“. Repertuaari valikul arvestatakse ka eesti rahvakalendri ja riiklike tähtpäevadega. Tutvustatakse laulu autoreid. Laulmine ja laulutehnika. Lauldakse hääle isikupära arvestades võimalikult puhta intonatsiooniga, loomuliku kehahoiu, hingamise ja selge diktsiooniga ning väljendusrikkalt <i>a cappella</i> ja saatega nii kooris, ansamblis kui ka üksi. Osaletakse laulupeotraditsiooni edasikandmisel koorilaulja või kuulajana ning analüüsitakse kogetut suuliselt ja kirjalikult. Interpretatsioon. Väljendatakse lauldes muusika sisu ja meeleolu, kasutades erinevat dünaamikat ja tempot. Kinnistatakse erinevaid itaaliakeelseid tempotermineid. Muusikiline kirjaoskus. Rakendatakse lauldes muusikalist kirjaoskust, kasutatakse laulu õppides relatiivseid astmeid ja absoluutseid helikõrgusi. Noodist lauldes järgitakse rütmi ja

5) osaleb laulupeotraditsiooni edasikandmisel koorilaulja või kuulajana ning analüüsib kogetut suuliselt ja kirjalikult; 6) rakendab lauldes muusikalist kirjaoskust, kasutab laulu õppides relatiivseid astmeid.	meloodia liikumist ning arvestatakse õpitud noodikirja märkidega. Kinnistatakse õpitud helistikke (C-a, G-e, F-d), seostades neid duur- ja moll-helilaadiga. Selgitatakse õpitavate laulude vormi.
Korratakse ja kinnistatakse varem õpitud mõisteid.	
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale) • Loomuliku kehahoiu ja laulmisele omaste hingamispõhimõtete kinnistamine. • Eakohaste ühislaulude, eesti- ja teiste rahvaste laulude laulmine. • Laulmine ja improviseerimine õpitud astmemudelitel. • Kaanonite laulmine. • Helistike laulmine tähtnimetustega. • ja 5. klassi ühislaulude kordamine. • Osalemine koolikoori tegevuses.	
Osaoskus: pillimäng	
1) süvendab I ja II kooliastmes omandatud pillimänguoskusi ning mängib keha-, rütmi- ja plaatpille (valdavalt kaasmängudes); 2) musitseerib muusikateadmisi ja -oskusi kasutades plokkflöödil ja/või väikekandlil või muul meloodiapillil; rakendab pillimängus digivõimalusi;	Musitseerimisel kasutatakse õpitud rütme, rütmifiguure ja pause. Noodist mängimisel kinnistatakse absoluutset noodisüsteemi. Keha-, rütmi- ja plaatpille mängitakse nii orkestris, ansamblis kui ka üksi, mille käigus kuulatakse ja kuulatakse nii enda kui ka teiste pillimängu. Väikekandle või plokkflöödi mängimisel kasutatakse õpitud mänguvõtteid ning seostatakse neid absoluutse noodisüsteemiga ja helistikega.

3) seostab absoluutseid helikõrgusi noodipildis klaviatuuri ja/või õpitava muusikainstrumendiga; 4) rakendab muusikalist kirjaoskust musitseerides üksi ja erinevates pillikoosseisudes.	Kehapill. Rakendatakse kehapilli <i>ostinato</i>'des, kaas-, eel- ja/või vahemängudes, kasutades õpitud rütme. Rütmipillid. Mängitakse oma koolis olevatel rütmipillidel, kasutades pillide õigeid mänguvõtteid. Rakendatakse rütmipille <i>ostinato</i>'des, kaas-, eel- ja/või vahemängudes, kasutades õpitud rütme. Plaatpillid. Mängitakse oma koolis olevatel plaatpillidel, kasutades õigeid mänguvõtteid. Rakendatakse plaatpille <i>ostinato</i>'des, kaas-, eel- ja/või vahemängudes, kasutades õpitud rütme. Esitatakse plaatpillidel meloodiaid, kinnistades absoluutset noodisüsteemi. Väikekannel, plokkflööt. Mängitakse väikekandel või plokkflöödil, kasutades õpitud mänguvõtteid. Klaviatuur. Paigutatakse absoluutsed helikõrgused (tähtnimetused) klaviatuurile (klaver, erinevad rakendused) ja mängitakse õpitud helistikke ja lihtsamaid meloodiaid klaviatuuril.
Korratakse ja kinnistatakse varem õpitud mõisteid.	
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale): • Rütmi improviseerimine kehapillil ja rütmipillidel. • Rütmi ja meloodia esitamine või improviseerimine plaatpillidel. • Keha-, rütmi- ja plaatpillidel <i>ostinato</i>'de, kaas-, eel- ja/või vahemängude mängimine. • Kaanonite esitamine. • Musitseerimine väikekandel või plokkflöödil, kasutades õpitud mänguvõtteid. • Lihtsamate meloodiate esitamine klahvpillidel või erinevatel digitaalsetel rakendustel.	

Osaoskus: muusikaline liikumine	
1) tunnetab, analüüsib ja väljendab liikumise kaudu muusika väljendusvahendeid (meloodia, dünaamika, tempo, muusikavorm) üksi ja/või rühmas; 2) väljendab liikumise kaudu Eesti ja teiste maade rahvamuusikale iseloomulikke karaktereid ning lihtsamaid tantse; 3) rakendab liikumises muusikateadmisi.	Liikumistegevusi viiakse läbi nii üheskoos, gruppides kui ka üksi, mille käigus liigutakse ja tunnetatakse nii enda kui ka teiste kohalolekut ruumis. Muusika väljendusvahendite tunnetamine liikumise kaudu. Kinnistatakse liikumise kaudu õpitud rütme, rütmifiguure ja pause. Tajutakse muusika erinevaid temposid ja väljendatakse dünaamika ja helikõrguste muutusi liikumise kaudu. Kujundatakse ühiselt liikumiskompositsioone, väljendamiseks muusikapala vormi. Eesti laulu- ja ringmängud ning rahvatantsud. Teiste maade rahvatantsud. Mängitakse ühiselt erinevaid eesti laulu- ja ringmänge, tutvudes laulumängu sisu ja pärimusliku traditsiooniga. Tutvutakse valikuliselt erinevate maade rahvatantsudega, kasutades nende põhisamme.
Korratakse ja kinnistatakse varem õpitud mõisteid.	
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale) • Muusika väljendusvahendite tunnetamine liikumise kaudu. Muusika sisu ja karakteri väljendamine liikumise kaudu üksi või rühmas. • Erinevate liikumisimprovisatsioonide loomine. • Õpetajaga ühise liikumiskompositsiooni loomine, milles väljendatakse muusikapala ülesehitust (vormi). • Eesti laulu- ja ringmängude mängimine. • Teiste maade lihtsamate põhisammude või lihtsamate tantsude tantsimine.	
Osaoskus: muusikaline omalooming	
1) julgeb loomeideedega katsetada; on lahendusi otsides püsiv ja järjekindel;	Omaloomingut luuakse ja esitatakse üksi, ansamblis ja/või kõik koos. Katsetatakse julgelt loomeideedega, kasutades muusikalisi osaoskusi (laulmine, pillimäng, muusikaline liikumine) nii eraldi kui ka omavahel lõimitult. Luuakse iseseisvalt rütmilis-meloodilisi

2) loob rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, kaasmänge või ostinato'sid keha-, rütmi- ja plaatpillidel ning digivahenditel; esitleb neid üksi või rühmas; 3) improviseerib astmemudelitele tuginedes; 4) loob muusikale lihtsaid tekste (regivärsse, laulusõnu jne); 5) loob muusikateadmisi ja -oskusi rakendades üksi ja/või rühmas lihtsa instrumentaalpala, esitab seda.	improvisatsioone. Omaloomingu meloodia noodistamisel rakendatakse õpitud muusikalist kirjaoskust. Laulmine. Luuakse erinevaid muusikast lähtuvaid tekste. Pillimäng. Luuakse rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, kaasmänge, <i>ostinato</i>'sid ning muusikapalu, mida esitatakse üksi või rühmas. Omaloomingut luues rakendatakse õpitud muusikalise kirjaoskuse teadmisi. Väikekandel ja/või plokkflöödil esitatakse omaloomingut, kasutades õpitud mänguvõtteid. Liikumine. Väljendatakse muusikapala karakterit improviseeritud liikumise kaudu. Digivahendid. Katsetatakse omaloomingus erinevate rakendustega.
Korratakse ja kinnistatakse varem õpitud mõisteid.	
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale) • Meloodia ja rütmi improviseerimine. • (Lihtsate) rütmilis-meloodiliste kaasmängude loomine keha-, rütmi- ja/või plaatpillidel. • Rütmikaanonite loomine ja esitamine. • Meloodia noodistamine, kasutades relatiivset ja/või absoluutset noodisüsteemi. Omaloomingu esitamine meloodiapillil. • (Lihtsamate) tekstide loomine ja nende ilmeka esitamine. • Muusika meeleolu väljendamine loovliikumise kaudu. • Digitaalsete rakenduste kasutamine. • Väikekandel või plokkflöödil omaloomingu esitamine. • Kunstitöodes kuulatud muusika või laulu meeleolu ja/või karakteri väljendamine.	

Osaoskus: muusika kuulamine	
1) kirjeldab ja analüüsib kuulatud muusikat muusika oskussõnavara ja kirjaoskust kasutades; 2) tunneb ja eristab eesti rahvamuusikat: rahvalaulu liike, rahvapille ja -tantse, teab oma kodukoha ja Eesti rahvamuusika sündmusi; 3) otsib infot ning uurib kuulatud heliteoste autorite ja kodukoha loomeinimeste loometegevust ning tutvustab seda kaaslastele; 4) kuulab ning võrdleb hääle- ja kooriliike; tunneb kodukoha koore ja dirigente ning tuntumaid Eesti koore; 5) eristab kuuldeliselt sümfooniaorkestri pille ja pillirühmi; 6) analüüsib kuulatud ja/või virtuaalseid kontserte ning muusikalavastusi suuliselt ja kirjalikult, annab kuuldule ja nähtule hinnangu ning jagab kogemusi kaaslastega; 7) rakendab muusikat kuulates muusikalist kirjaoskust.	Kirjeldatakse ja analüüsitakse kogetud muusikaelamusi ning avaldatakse nende kohta arvamust eakohaselt suuliselt või kirjalikult muusika oskussõnavara kasutades või muul looval viisil. Autorid. Uuritakse valikuliselt (nt eesti heliloojad, õpitava maa helilooja(d)) kuulatud heliteose autori loometegevust, kasutades teabe leidmiseks erinevaid infoallikaid. Tutvustatakse infot kaaslastele. Tutvutakse muusikateose interpreteerimisvõimalustega (töötlus, orkestratsioon, remiks, kaver). Euroopa rahvaste muusika. Tutvutakse valikuliselt Soome, Rootsi, Norra, Läti, Leedu, Poola, Saksamaa, Austria, Suurbritannia, Venemaa muusikatraditsioonidega. Arutelude ja vestluste käigus võrreldakse õpitud rahvaste muusikat eesti rahvamuusikaga, nt leitakse erinevusi ja sarnasusi eesti rahvapillidega (pillirühm, kuju, kõla). Laulupidude traditsioon, teekond läbi aja heliloojate Aleksander Kunileid, Karl August Hermann, Miina Härma, Gustav Ernesaks, Veljo Tormis, Rene Eespere, Alo Mattiisen, Olav Ehala, Rasmus Puur, Pärt Uusberg jt loomingu näitel. Eesti heliloojate põlvkondlik järjepidevus heliloojate Rudolf Tobias, Heino Eller, Eduard Tubin, Arvo Pärt, Lepo Sumera, Jaan Rääts, Erkki-Sven Tüür, Tõnu Kõrvits jt loomingu näitel. Kontsert. Kinnistatakse kontserdikülastaja hea käitumise tavaid. Analüüsitakse kuulatud ja/või virtuaalseid kontserte ning muusikalavastusi suuliselt ja kirjalikult, antakse kuuldule ja nähtule hinnang ning jagatakse kogemusi kaaslastega.

	Muusika väljendusvahendid. Kirjeldatakse ja analüüsitakse kogetud muusikaelamust õpitud oskussõnavara kasutades.
Korratakse ja kinnistatakse varem õpitud mõisteid.	
Uued mõisted: rahvaviisi seade, interpretatsioon, töötlus, orkestratsioon, remiks, kaver, programmiline muusika.	
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale) • Muusikapala või laulu meeleolu ja/või karakteri kirjeldamine. • Muusikapala karakteri väljendamine kunstiteose kaudu. • Valikuliselt erinevate heliloojate, näiteks eesti ja õpitava repertuaariga seotud heliloojate teoste kuulamine, iseloomustamine, võrdlemine nii üksi, paaris kui rühmatööna ja oma arvamuse põhjendamine. • Eesti muusika ajatelje loomine, nt kanda ajatelje ühele küljele laulupeo teekond läbi aja ja teisele eesti heliloojate põlvkondlik järjepidevus või koostada kaks erinevat ajatelge (paberil või digitaalselt). • Lihtsamate kuulamistestide läbiviimine (näiteks pilli-, häälerühmade ja rahvapillide eristamine, heliloojate loomingu seostamine autoriga jne). • Võimalusel kontserdi külastamine (kontserdimaja, koolikontserdid jne). • Esitlused/plakatid pillidest, hääleliikidest, autoritest, erinevate maade kultuuridest jne.	

18.9 Muusikaõpetus III kooliaste

Muusikaõpetuse õpetamisega taotletakse, et 9. klassi lõpetaja:

Laulmine

- 1) laulab ühe- ja/või mitmehäälsed laule klassitunnis, ansamblis ja/või koolikooris; osaleb laulurepertuaari valimisel ning põhjendab oma valikut;
- 2) laulab eesti vanemat ja uuemat rahvalaulu, kaanoneid ning teiste rahvaste laule
- 3) väärtustab ja hindab ühislaulmise traditsiooni, laulab peast kooliastme ühislause: Eesti Vabariigi hümn „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“ (F. Pacius / J. V. Jannsen), „Mu isamaa on minu arm“ (G. Ernesaks / L. Koidula), „Jää vabaks, Eesti meri“ (V. Oxford / (V. Oxford), „Eestlane olen ja eestlaseks jään“ (A. Mattiisen / J. Leesment), „Laul Põhjamaast“ (Ü. Vinter / E. Vetemaa), „Saaremaa valss“ (R. Valgre / D. Vaarandi), „Mul meeles veel“ (R. Valgre / K. Kikerpuu), „Oma laulu ei leia ma üles“ (V. Ojakäär / L. Tungal) , „Võrukaelade kool“ (A. Lind);
- 4) on laulupidude traditsiooni edasikandja koorilaulja ja/või kuulajana, analüüsib kogetut suuliselt ja kirjalikult;
- 5) kasutab muusikalist kirjaoskust ja muusikateadmisi nii üksi kui ka rühmas lauldes, tunneb oma hääleaparaati ja teab, et häält on vaja hoida.

Pillimäng

- 1) mängib keha-, rütmi- ja plaatpille, plokkflööti ja/või väikekannelt, rakendab digivõimalusi pillimängus;
- 2) musitseerib akustilisel kitarril või ukulelel esmaseid mänguvõtteid kasutades;
- 3) uurib pillide tämbrilisi omadusi, valib ansamblisse sobivad pillid ja põhjendab oma valikut;

4) süvendab I ja II kooliastmes omandatud pillimänguoskust, rakendab muusikalist kirjaoskust, musitseerides üksi ja eri pillikoosseisudes.

Muusikaline omalooming

1) loob ning esitab iseseisvalt ja/või rühmas kaasmänge, rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, (digi)kompositsioone jm;

2) katsetab loomeideedega omaloomingus, sh digitaalseid keskkondi kasutades;

3) loob erinevaid muusikast lähtuvaid tekste (nt regivärss, laulusõnad jm);

4) analüüsib enda ja kaaslaste loomingut, võrdleb loodut ning annab sellele hinnangu;

5) rakendab omaloomingus muusikalist kirjaoskust.

Muusikaline liikumine

1) võrdleb eri maade rahvamuusika karakterit ja väljendab seda liikumise kaudu;

2) tunneb muusikat kuulates ära erinevad muusikavormid ning väljendab neid loovliikumise või improvisatsiooni kaudu

3) leiab erinevaid muusikalise liikumise viise, valib muusika karakteriga sobiva väljenduse ning põhjendab oma valikuid (nt rokk, džäss, hip-hop, rahvaste muusika jm);

4) rakendab liikumises muusikateadmisi.

Muusika kuulamine

1) uurib kodukoha ja eesti rahvamuusikat ning selle tänapäevaseid tõlgendusi, leiab sobivaid näiteid ja põhjendab oma arvamust;

- 2) võrdleb ning eristab eesti ja teiste rahvaste muusikat: leiab iseloomulikke tunnuseid, lähtudes muusika väljendusvahenditest;
- 3) võrdleb ja eristab eri muusikastiile, lavamuusika žanre, muusika esituskooseise, hääleliike, leiab oma eelistuse(d) ning argumenteerib valikut;
- 4) analüüsib kuulatud ja/või virtuaalseid kontserte, muusikalavastusi ning õppekäike suuliselt ja kirjalikult, annab kuuldule/nähtule hinnangu ning jagab oma kogemusi kaaslastega;
- 5) uurib kodukoha ja Eesti muusikaelu, oskab nimetada heliloojaid, interpreete, dirigente, ansambleid, orkestreid ning muusika suursündmusi;
- 6) rakendab muusikat kuulates erinevaid digikeskkondi;
- 7) rakendab muusikat kuulates muusikalist kirjaoskust;
- 8) teeb valiku muusikaga tegelemise võimalustest, teab muusikaga seonduvaid elukutseid ning õppimisvõimalusi;
- 9) seostab muusikat enda vaimse, füüsilise ja emotsionaalse heaoluga;
- 10) järgib autorikaitse seadust ning käitub ohutult, otsides ja kasutades muusikateavet virtuaalkeskkondades.

18.9.1 Muusikaõpetuse õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes

7.klass

Osaoskus: laulmine	
Õpitulemus	Õppesisu
1) laulab ühe- ja/või mitmehäälseid laule klassitunnis, ansamblis ja/või koolikooris; osaleb laulurepertuaari valimisel ning põhjendab oma valikut; 2) laulab eesti vanemat ja uuemat rahvalaulu, kaanoneid ning teiste rahvaste laule; 3) väärtustab ja hindab ühislaulmise traditsiooni, laulab peast kooliastme ühislaule: Eesti Vabariigi hümn „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“ (F. Pacius / J. V. Jannsen), „Jää vabaks, Eesti meri“ (V. Oxford / (V. Oxford), „Mu isamaa on minu arm“ (G. Ernesaks / L. Koidula), „Mul meeles veel“ (R. Valgre / K. Kikerpuu), „Võrukaelade kool“ (A.Lind). 4) on laulupidude traditsiooni edasikandja koorilaulja ja/või kuulajana, analüüsib kogetut suuliselt ja kirjalikult;	Repertuaar. Lauldakse ea- ja teemakohaseid ühe-, kahe- ning paiguti kolmehäälseid laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule. Tutvutakse vaimuliku rahvalauluga. Õpitakse laulma peast kooliastme ühislaule: Eesti hümn, „Jää vabaks, Eesti meri“, „Mu isamaa on minu arm“, „Mul meeles veel“, „Võrukaelade kool“. Repertuaari valikul arvestatakse ka eesti rahvakalendri ja riiklike tähtpäevadega. Tutvustatakse laulu autoreid. Laulmine ja laulutehnika. Lauldakse <i>a cappella</i> ja saatega nii kooris, ansamblis kui ka üksi, mille käigus kuulatakse ja kuulatakse nii ennast kui ka teisi. Tutvustatakse laulupeo traditsiooni, kaasatakse õpilasi koolikoori. Lauldakse oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni, puhta intonatsiooniga ja väljendusrikkalt ning arvestatakse esitatava muusikapala stiili, järgitakse häälehoidu häälemurdeperioodil. Muusikaline kirjaoskus. Kinnistatakse I ja II kooliastmes omandatud laulu õppimist toetavat muusikateooriat ja omandatakse uusi teadmisi. Muusikalise kirjaoskuse hulka kuuluvad: helivältused, rütmifiguurid ja pausid, uued rütmid sünkoop ja triool kaheksandiktaktimõõt laulurepertuaarist tulenevalt; ühe võtmemärgiga helistikud C–a, G–e, F–d ja repertuaarist tulenevalt kahe võtmemärgiga helistikud D–h;

5) kasutab muusikalist kirjaoskust ja muusikateadmisi nii üksi kui ka rühmas lauldes, tunneb oma hääleaparaati ja teab, et häält on vaja hoida.	rondo ja variatsioonivorm; muusikalised oskussõnad vastavalt valitud teemadele.
Korratakse ja kinnistatakse õpitud mõisteid. Uued mõisted: häälemurre, rondo, variatsioon, (eesti) vaimulik rahvalaul, süntkoop, triool.	
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale) - Ea- ja teemakohaste ühe- ja/või kahehäälsel laulude ja kaanonite ning eesti ja teiste rahvaste laulude laulmine ühiselt, kooris, ansamblis ja/või üksi <i>a cappella</i> ja/või saatega kasutades muusikalist kirjaoskust. - II kooliastme ühislaulude kordamine. - Osalemine koolikoori tegevuses.	
Osaoskus: pillimäng	
1) mängib keha-, rütmi- ja plaadpille, plokkflööti ja/või väikekannelt, rakendab digivõimalusi pillimängus; 2) musitseerib akustilisel kitarri või ukulelel esmaseid mänguvõtteid kasutades; 3) uurib pillide tämbri omadusi, valib ansamblisse sobivad pillid ja põhjendab oma valikut;	Pillimäng ühismusitseerimisel, omaloomingu esitamisel ja muusikaloo illustreerimiseks koolis olemasolevate pillidega õpetaja ja/või õpilaste valikul kasutades muusikalist kirjaoskust. Süvendatakse pillimänguoskusi ning avardatakse musitseerimisvõimalusi erinevates pillikoosseisudes, omandatakse akustilise kitarri või ukulele esmased mänguvõtted. Pillimängu kaudu tutvutakse valikuliselt maailma rahvaste (Idamaade, Austraalia jt) muusika ja filmimuusikaga.

4) süvendab I ja II kooliastmes omandatud pillimänguoskust, rakendab muusikalist kirjaoskust, musitseerides üksi ja eri pillikoosseisudes.	
Korratakse ja kinnistatakse õpitud mõisteid. Uued mõisted: akustiline kitarr, ukulele, akord, arranžeerimine, duo, improvisatsioon.	
Praktilised tööd Meetrumi tunnetamine ja hoidmine pillimängus. Rütmi improviseerimine kehapillil ja rütmipillidel. Rütmimängud – rütmirondo, rütmikett, rütmilis-meloodilised küsimuse-vastuse motiivid, triooli ja süngoobi mängimine. Keha-, rütmi- ja plaatpillidel <i>ostinato</i> 'de, kaas-, eel- ja/või vahemängude mängimine. Kitarri, ukulele või väikekandle mängimine laulude saateks. Digivõimaluste katsetamine pillimängus ja muusika loomisel.	
Osaoskus: muusikaline liikumine	
1) võrdleb eri maade rahvamuusika karakterit ja väljendab seda liikumise kaudu; 2) tunneb muusikat kuulates ära erinevad muusikavormid ning väljendab neid loovliikumise või improvisatsiooni kaudu; 3) leiab erinevaid muusikalise liikumise viise, valib muusika karakteriga sobiva väljenduse	Liikumistegevusi viiakse läbi nii üheskoos, gruppides kui ka üksi, mille käigus liigutakse ja tunnetatakse nii enda kui ka teiste kohalolekut ruumis. Muusika väljendusvahendite tunnetamine liikumise kaudu. Kinnistatakse liikumise kaudu õpitud rütme, rütmifiguure ja pause. Kujundatakse ühiselt liikumiskompositsioone, väljendamiseks muusikapala vormi (3-osaline lihtvorm, rondo). Maaailma rahvaste tantsud ja erinevad tantsustiilid. Liikumises väljendatakse valikuliselt erinevate maailma rahvaste muusikale iseloomulikke karaktereid, võimaluse korral õpitakse rahvatantse ja erinevaid tantsustiile.

ning põhjendab oma valikuid (nt maailma rahvaste muusika või filmimuusika jm); 4) rakendab liikumises muusikateadmisi.	
Korratakse ja kinnistatakse õpitud mõisteid.	
Praktilised tööd • Muusikavormi väljendamine loovliikumise või improvisatsiooni kaudu üksi või rühmas. • Erinevate liikumisimprovisatsioonide loomine. • Valikuliselt maailma rahvaste tantsude põhisammude õppimine. • Projektülesanne: filmi-videostseeni illustreerimiseks tantsukompositsiooni loomine.	
Osaokus: muusikaline omalooming	
1) loob ning esitab iseseisvalt ja/või rühmas kaasmänge, rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, (digi)kompositsioone jm; 2) katsetab loomeideedega omaloomingus, sh digitaalseid keskkondi kasutades; 3) loob erinevaid muusikast lähtuvaid tekste (nt regivärss, laulusõnad jm); 4) analüüsib enda ja kaaslaste loomingut, võrdleb loodut ning annab sellele hinnangu; 5) rakendab omaloomingus muusikalist kirjaoskust.	Omaloomingut luuakse ja esitatakse üksi, ansamblis ja/või kõik koos. Katsetatakse julgelt loomeideedega, kasutades muusikalisi osaoskusi (laulmine, pillimäng, muusikaline liikumine) nii eraldi kui ka omavahel lõimitult rakendades õpitud muusikalise kirjaoskuse teadmisi. Omaloomingu meloodia noodistamisel rakendatakse absoluutset noodisüsteemi. Laulmine. Luuakse lihtsaid meloodiaid ja erinevaid muusikast lähtuvaid tekste. Pillimäng. Luuakse rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, kaasmänge ja <i>ostinatosid</i> ning esitatakse neid üksi või rühmas. Väikekandel, plokkflöödil, kitarril või ukulelel esitatakse omaloomingut kasutades õpitud mänguvõtteid. Liikumine. Muusikaloo illustreerimiseks kasutatakse liikumist vastavalt õpetaja teadmistele ja oskustele. Digivahendid. Katsetatakse omaloomingus erinevate rakenduste ja programmidega, nt Ableton Live, BandLab, BeepBox, GarageBand, Musescore, Noteflight jt

Korratakse ja kinnistatakse varem õpitud mõisteid.	
Praktilised tööd Omaloomingu loomine vokaalselt, instrumentaalselt ja/või digitaalselt, rakendades muusikalist kirjaoskust. Projektülesanded, nt muusika tegemine erinevate (olme)esemetega loomine. Laulutekstide loomine. Liikumiskompositsiooni ettevalmistamine ja esitamine. Laulu-, tantsu või instrumentaalkompositsiooni loomine filmi-videostseeni illustreerimiseks või inspireeritult maailma rahvaste muusikast. Videote, filmide helindamine.	
Osaoskus: muusika kuulamine	
1) avastab seoseid kodukoha ja/või eesti rahvamuusika ning nende tänapäevaste tõlgendustega, leiab sobivaid näiteid ja põhjendab oma arvamust; 2) võrdleb ning eristab eesti ja valikuliselt teiste rahvaste (Idamaad, Austraalia jt) muusikapärandit: leiab iseloomulikke tunnuseid, lähtudes muusika väljendusvahenditest; 3) võrdleb ja eristab eri muusikastiile, instrumentaalmuusika esituskoosseise, leiab oma eelistuse(d) ning argumenteerib valikut; 4) analüüsib kuulatud ja/või virtuaalseid kontserte, muusikalavastusi ning õppekäike	Autorid ja interpreedid. Tutvutakse laulu või muusikapala autoritega ja (eelkõige eesti) interpretidega, valikuliselt erinevate heliloojatega (nt eesti ja õpitava repertuaariga seotud heliloojatega). Muusikainstrumendid. Eristatakse kõla ja kuju järgi keel-, puhk-, löök- ja klahvpille. Tutvutakse kammeransamblite koosseisudega (klaveritrio, keelpillikvartett jt). Maailma rahvaste muusika. Kuulatakse ning õpitakse valikuliselt tundma teiste rahvaste (Idamaad, Austraalia jt) muusikapärandit. Luuakse seos eesti muusikas Idamaade kultuurist inspireerunud heliloojatega (nt Sven Grünberg, Peeter Vähi jt). Vaimulik muusika. Tutvutakse eesti vaimuliku rahvalaulu ja heliloojatega, kes on oma loomingus kasutanud vaimulikke rahvaviise (Cyrillus Kreek, Tõnu Kõrvits jt) ning heliloojatega, kes on loonud vaimulikku muusikat (Rudolf Tobias, Arvo Pärt, Urmas Sisask jt).

suuliselt ja kirjalikult, annab kuuldule/nähtule hinnangu ning jagab oma kogemusi kaaslastega; 5) uurib kodukoha ja Eesti muusikaelu, oskab nimetada heliloojaid, interpreete, dirigente, ansambleid, orkestreid ning muusika suursündmusi; 6) rakendab muusikat kuulates erinevaid digikeskkondi; 7) rakendab muusikat kuulates muusikalist kirjaoskust; 8) tutvub muusikaga tegelemise võimalustega, muusikaga seonduvate elukutsete ning õppimisvõimalustega; 9) seostab muusikat enda vaimse, füüsilise ja emotsionaalse heaoluga; 10) järgib autorikaitse seadust ning käitub ohutult, otsides ja kasutades muusikateavet virtuaalkeskkondades.	Eesti pärimusmuusika tänapäeval. Pärimusmuusika mõiste, artistid ja ansamblid, festivalid, õppimisvõimalused. Kontsert. Korratakse kontserdikülastaja hea käitumise tavaid. Kirjeldatakse kuulatud ja/või virtuaalseid kontserte ning muusikalavastusi suuliselt või kirjalikult kasutades eakohast muusikaalast oskussõnavara.
Korratakse ja kinnistatakse õpitud mõisteid, nt helilooja, dirigent, ansambel, keelpillid, puhkpillid, löökpillid, klahvpillid, muusikavorm, AB, ABA (2- ja 3-osaline lihtvorm) Uued mõisted: interpret, instrumetaalmuusika, kammermuusika, rondo, variatsioon, vaimulik muusika, eesti vaimulik rahvalaul, pärimusmuusika.	

Praktilised tööd

- Paaris- või rühmatöö: postri või esitluse koostamine valitud teema kohta.
- Erinevate pillide ja pillirühmade kõla eristamine, iseloomustamine, võrdlemine nii üksi, paaris kui rühmatööna, oma arvamuse põhjendamine.
- Valikuliselt teiste rahvaste (Idamaad, Austraalia jt) muusika kuulamine, iseloomustamine, võrdlemine nii üksi, paaris kui rühmatööna, oma arvamuse põhjendamine ja seoste leidmine eesti muusikaga.
- Kuulamistestid.
- Pärimuse kogumine vanematelt, vanavanematelt.
- Töötluse loomine vanemast või uuemast rahvalaulust või pillipalast.
- Infootsing pärimusmuusika õppimisvõimalustest Eestis.
- Projektülesanne: video loomine ja helindamine infotehnoloogia vahendeid kasutades paaris- või rühmatööna (nt muusikainstrumentide tutvustamiseks).
- Õppekäigud muusikaga seotud paikkadesse: teatrid, kontserdisaalid, kirikud, muuseumid jm.
- Arvamuse avaldamine/arvustuse kirjutamine muusikaürituse (kontsert, muusikalavastus), õppekäikude või õpitud rahvaste muusika, heliloojate ja interpretide kohta.

8. klass

Osaoskus: laulmine	
Õpitulemus	Õppesisu
1) laulab ühe- ja/või mitmehäälseid laule klassitunnis, ansamblis ja/või koolikooris; osaleb laulurepertuaari valimisel ning põhjendab oma valikut;	Repertuaar. Lauldakse ea- ja teemakohaseid ühe-, kahe- ning paiguti kolmehäälseid laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule. Õpitakse laulma peast kooliastme ühislaule: Eesti hümn, „Eestlane olen ja eestlaseks jään“, „Laul Põhjamaast“, „Oma laulu ei leia ma

2) laulab eesti vanemat ja uuemat rahvalaulu, kaanoneid ning teiste rahvaste laule; 3) väärtustab ja hindab ühislaulmise traditsiooni, laulab peast kooliastme ühislause: Eesti Vabariigi hümn „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“ (F. Pacius / J. V. Jannsen), „Eestlane olen ja eestlaseks jään“ (A. Mattiisen / J. Leesment), „Laul Põhjamaast“ (Ü. Vinter / E. Vetemaa), „Oma laulu ei leia ma üles“ (V. Ojakäär / L. Tungal), „Võrukaelade kool“ (A.Lind). 4) on laulupidude traditsiooni edasikandja koorilaulja ja/või kuulajana, analüüsib kogetut suuliselt ja kirjalikult; 5) kasutab muusikalist kirjaoskust ja muusikateadmisi nii üksi kui ka rühmas lauldes, tunneb oma hääleaparaati ja teab, et häält on vaja hoida.	üles“ , „Võrukaelade kool“. Repertuaari valikul arvestatakse ka eesti rahvakalendri ja riiklike tähtpäevadega. Tutvustatakse laulu autoreid. Laulmine ja laulutehnika. Lauldakse <i>a cappella</i> ja saatega nii kooris, ansamblis kui ka üksi, mille käigus kuulatakse ja kuulatakse nii ennast kui ka teisi. Tutvustatakse laulupeo traditsiooni, kaasatakse õpilasi koolikoori. Lauldakse oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni, puhta intonatsiooniga ja väljendusrikkalt ning arvestatakse esitatava muusikapala stiili, järgitakse häälehoidu häälemurdeperioodil. Muusikiline kirjaoskus. Kinnistatakse I ja II kooliastmes omandatud laulu õppimist toetavat muusikateooriat ja omandatakse uusi teadmisi. Muusikalise kirjaoskuse hulka kuuluvad: helivältused, rütmifiguurid ja pausid, uued rütmid sünkoop ja triool kaheksandiktaktimõõt laulurepertuaarist tulenevalt; ühe võtmemärgiga helistikud C–a, G–e, F–d ja repertuaarist tulenevalt kahe võtmemärgiga helistikud D–h; bassivõti repertuaarist tulenevalt; rondo ja variatsioonivorm; muusikalised oskussõnad vastavalt valitud teemadele.
Korratakse ja kinnistatakse õpitud mõisteid. Uued mõisted: intervall, akord, bassivõti, pentatoonika	
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale)	

Ea- ja teemakohaste ühe- ja/või mitmehäälsete laulude ja kaanonite ning eesti ja teiste rahvaste laulude laulmine ühiselt, kooris, ansamblis ja/või üksi <i>a cappella</i> ja/või saatega rakendades muusikalist kirjaoskust. II kooliastme ühislaulude kordamine. Osalemine koolikoori tegevuses ja kooli kontserdielul.	
Osaoskus: pillimäng	
1) mängib keha-, rütmi- ja plaatpille, plokkflööti ja/või väikekannelt, katsetab digivõimalusi pillimängus; 2) musitseerib akustilisel kitarril või ukulelel esmaseid mänguvõtteid kasutades; 3) uurib pillide tämbrilisi omadusi, valib ansamblisse sobivad pillid ja põhjendab oma valikut; 4) süvendab I ja II kooliastmes omandatud pillimänguoskust, rakendab muusikalist kirjaoskust, musitseerides üksi ja eri pillikoosseisudes.	Pillimäng ühismusitseerimisel, omaloomingu esitamisel ja muusikaloo illustreerimiseks koolis olemasolevate pillidega õpetaja ja/või õpilaste valikul kasutades muusikalist kirjaoskust. Süvendatakse pillimänguoskusi ning avardatakse musitseerimisvõimalusi erinevates pillikoosseisudes, omandatakse akustilise kitarril või ukulelel esmased mänguvõtted. Tutvutakse valikuliselt maailma rahvaste (Hispaania, Ladina-Ameerika ja Põhja-Ameerika) muusikaga läbi pillimängu. Leitakse ansamblimängu harrastamise võimalusi õpilaste huvi toetamiseks pop- ja rokkmuusika vastu.
Korratakse ja kinnistatakse õpitud mõisteid.	
Praktilised tööd • Meetrumi tunnetamine ja hoidmine pillimängus. • Rütmi improviseerimine kehapillil ja rütmipillidel. • Rütmimängud – rütmirondo, rütmikett, rütmilis-meloodilised küsimuse-vastuse motiivid.	

• Keha-, rütmi- ja plaatpillidel <i>ostinato</i>'de, kaas-, eel- ja/või vahemängude mängimine. • Kitarri, ukulele või väikekandle mängimine laulude saateks. • Digivõimaluste katsetamine pillimängus ja muusika loomisel.	
Osaoskus: muusikaline liikumine	
1) võrdleb eri maade rahvamuusika karakterit ja väljendab seda liikumise kaudu; 2) tunneb muusikat kuulates ära erinevad muusikavormid ning väljendab neid loovliikumise või improvisatsiooni kaudu; 3) leiab erinevaid muusikalise liikumise viise, valib muusika karakteriga sobiva väljenduse ning põhjendab oma valikuid (nt rokk, hip-hop, rahvaste muusika jm); 4) rakendab liikumises muusikateadmisi.	Liikumistegevusi viiakse läbi nii üheskoos, gruppides kui ka üksi, mille käigus liigutakse ja tunnetatakse nii enda kui ka teiste kohalolekut ruumis. Muusika väljendusvahendite tunnetamine liikumise kaudu. Kinnistatakse liikumise kaudu õpitud rütme, rütmifiguure ja pause. Kujundatakse ühiselt liikumiskompositsioone, väljendamiseks muusikapala vormi (3-osaline lihtvorm, rondo). Maaailma rahvaste tantsud ja erinevad tantsustiilid. Liikumises väljendatakse valikuliselt erinevate maailma rahvaste muusikale iseloomulikke karaktereid, võimaluse korral õpitakse rahvatantse ja erinevaid tantsustiile. Tantsitakse Ladina-Ameerika tantse (nt rumba, samba jt) kasutades nende põhisamme ning väljendatakse end erinevates tantsustiilides (nt rokk, hip-hop jt).
Korratakse ja kinnistatakse õpitud mõisteid. Uued mõisted: Ladina-Ameerika tantsud, rokk- ja popmuusika stiilid.	
Praktilised tööd Muusikavormi väljendamine loovliikumise või improvisatsiooni kaudu üksi või rühmas. Erinevate liikumisimprovisatsioonide loomine. Valikuliselt Ladina-Ameerika tantsude põhisammude õppimine. Projektülesanne – rokk- ja/või popmuusika stiilis tantsukompositsiooni loomine.	
Osaoskus: muusikaline omalooming	

1) loob ning esitab iseseisvalt ja/või rühmas kaasmänge, rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, (digi)kompositsioone jm; 2) katsetab loomeideedega omaloomingus, sh digitaalseid keskkondi kasutades; 3) loob erinevaid muusikast lähtuvaid tekste (nt regivärss, laulusõnad jm); 4) analüüsib enda ja kaaslaste loomingut, võrdleb loodut ning annab sellele hinnangu; 5) rakendab omaloomingus muusikalist kirjaoskust.	Omaloomingut luuakse ja esitatakse üksi, ansamblis ja/või kõik koos. Katsetatakse julgelt loomeideedega, kasutades muusikalisi osaoskusi (laulmine, pillimäng, muusikaline liikumine) nii eraldi kui ka omavahel lõimitult rakendades õpitud muusikalise kirjaoskuse teadmisi. Omaloomingu meloodia noodistamisel rakendatakse absoluutset noodisüsteemi. Laulmine. Luuakse lihtsaid meloodiaid ja erinevaid muusikast lähtuvaid tekste Pillimäng. Luuakse rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, kaasmänge ja <i>ostinatosid</i> ning esitatakse neid üksi või rühmas. Väikekandel, plokkflöödil, kitarril või ukulelil esitatakse omaloomingut kasutades õpitud mänguvõtteid. Liikumine. Muusikaloo illustreerimiseks kasutatakse liikumist vastavalt õpetaja teadmiste ja oskustele. Digivahendid. Katsetatakse omaloomingus erinevate rakenduste ja programmidega, nt Ableton Live, BandLab, BeepBox, GarageBand, Musescore, Noteflight jt.
Korratakse ja kinnistatakse õpitud mõisteid.	
Praktilised tööd • Omaloomingu loomine vokaalselt, instrumentaalselt ja/või digitaalselt, rakendades muusikalist kirjaoskust. • Projektülesanded, nt stompide (muusika tegemine erinevate (olme)esemetega) loomine. • Laulutekstide loomine. • Rökk- ja/või popmuusika stiilis tantsukompositsiooni loomine. • Laulu-, tantsu- või instrumentaalkompositsiooni loomine inspireeritult maailma rahvaste muusikast. • Helide salvestamine ja töötlemine oma nutiseadmega. • Helitöötlusprogrammiga (näiteks Audacity) rondovormis muusika loomine, kus kasutatakse muusikalisi ja mittemuusikalisi helisid.	

Osaoskus: muusika kuulamine	
1) uurib kodukoha ja eesti rahvamuusikat ning selle tänapäevaseid tõlgendusi, leiab sobivaid näiteid ja põhjendab oma arvamust; 2) võrdleb ning eristab eesti ja teiste rahvaste (Hispaania, Ladina-Ameerika ja Põhja-Ameerika) muusikat: leiab iseloomulikke tunnuseid, lähtudes muusika väljendusvahenditest; 3) võrdleb ja eristab rokk- ja popmuusika stiile ning esituskoosseise, leiab oma eelistuse(d) ning argumenteerib valikut; 4) analüüsib kuulatud ja/või virtuaalseid kontserte, muusikalavastusi ning õppekäike suuliselt ja kirjalikult, annab kuuldule/nähtule hinnangu ning jagab oma kogemusi kaaslastega; 5) uurib kodukoha ja Eesti muusikaelu, oskab nimetada heliloojaid, interpreete, dirigente, ansambleid, orkestreid ning muusika suursündmusi; 6) rakendab muusikat kuulates erinevaid digikeskkondi;	Autorid ja artistid. Tutvutakse laulu või muusikapala autoritega ja (eelkõige eesti) artistidega, valikuliselt erinevate heliloojatega (nt eesti ja õpitava repertuaariga seotud heliloojatega). Heli ja selle omadused. Elektrofonid. Arvutimuusika. Tutvutakse heli ja selle omadustega ning eristatakse kõla ja kuju järgi akustilisi ja elektroonilisi muusikainstrumente. Tutvutakse arvutimuusika arengulooga ja selle loomise võimalustega. Muusikatööstus. Tutvutakse muusikatehnika arengulooga. Õpitakse tundma autorikaitse seadust ja autoriõigusega kaasnevaid kohustusi intellektuaalse omandi kasutamisel (sh internetis). Maailma rahvaste muusika. Kuulatakse ja õpitakse valikuliselt tundma ja eristama Hispaania, Ladina-Ameerika ja Põhja-Ameerika rahvaste muusikat. Rokk- ja popmuusika sünn ja areng. Levimuusika Eestis. Kuulatakse ja võrreldakse rokk- ja popmuusika stiile, luuakse seosed levimuusika arenguga Eestis. Kontsert. Korratakse kontserdikülastaja hea käitumise tavaid. Kirjeldatakse kuulatud ja/või virtuaalseid kontserte ning muusikalavastusi suuliselt või kirjalikult kasutades eakohast muusikaalast oskussõnavara.

7) rakendab muusikat kuulates muusikalist kirjaoskust; 8) tutvub muusikaga tegelemise võimalustega, muusikaga seonduvate elukutsete ning õppimisvõimalustega; 9) seostab muusikat enda vaimse, füüsilise ja emotsionaalse heaoluga; 10) järgib autorikaitse seadust ning käitub ohutult, otsides ja kasutades muusikateavet virtuaalkeskkondades.	
Mõisted: heli, kaja, akustika, elektrofon, akustiline ja elektrooniline muusikainstrument, arvutimuusika, levimuusika, muusikatööstus, muusikaäri, artist, produtsent, mänedžer, autoriõigus, rokkmuusika, popmuusika, kantri, <i>rock'n'roll</i>, <i>soul</i>, <i>funk</i>, <i>heavy rock jt</i>.	
Praktilised tööd: • Paaris- või rühmatöö: postri või esitluse koostamine valitud teema kohta. • Mürataseme mõõtmine (õppija poolt valitud kohtades). Rühmatöös tulemuste võrdlemine ja arutelu. • Eesti, Hispaania, Ladina-Ameerika ja Põhja-Ameerika muusika eristamine, iseloomustamine, võrdlemine nii üksi, paaris kui rühmatööna, oma arvamuse põhjendamine. • Rocc- ja popmuusika stiilide eristamine, iseloomustamine, võrdlemine nii üksi, paaris kui rühmatööna, oma arvamuse põhjendamine. • Muusika kuulamistestid. • Ajatelje koostamine näiteks https://www.timetoast.com/timelines/dipity-online-timeline • muusikatehnika areng; • Eesti levimuusika ajalugu;	

- rokk- ja popmuusika ajalugu.
- Muusikapala loomine kasutades erinevaid tehnilisi võimalusi.
- Õppekäigud muusikaga seotud paikadesse: teatrid, kontserdisaalid, kirikud, muuseumid, sh kodukohaga seotud kultuuriväärtuslikud ehitised, asutused jt.
- Arvamuse avaldamine / arvustuse kirjutamine muusikaürituse (kontsert, muusikalavastus), õppekäikude või õpitud rahvaste muusika, heliloojate ja artistide kohta.

9. klass

Osaoskus: laulmine	
Õpitulemus	Õppesisu
1) laulab ühe- ja/või mitmehääelseid laule klassitunnis, ansamblis ja/või koolikooris; osaleb laulurepertuaari valimisel ning põhjendab oma valikut; 2) laulab eesti vanemat ja uuemat rahvalaulu, kaanoneid ning teiste rahvaste laule; 3) väärtustab ja hindab ühislaulmise traditsiooni, laulab peast kooliastme ühislause: Eesti Vabariigi hümn „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“ (F. Pacius / J. V. Jannsen), „Mu isamaa on minu arm“ (G. Ernesaks / L. Koidula), „Jää vabaks, Eesti meri“ (V. Oxford / (V. Oxford), „Eestlane	Repertuaar: Lauldakse ea- ja teemakohaseid ühe-, kahe- ning paiguti kolmehääelseid laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule. Tutvutakse vaimuliku rahvalauluga. Laulab peast kooliastme ühislause: Eesti hümn, „Mu isamaa on minu arm“, „Jää vabaks, Eesti meri“, „Eestlane olen ja eestlaseks jään“, „Laul Põhjamaast“, „Saaremaa valss“, „Mul meeles veel“, „Oma laulu ei leia ma üles“, „Võrukaelade kool“. Repertuaari valikul arvestatakse ka eesti rahvakalendri ja riiklike tähtpäevadega. Tutvustatakse laulu autoreid. Laulmine ja laulutehnika. Lauldakse <i>a cappella</i> ja saatega nii kooris, ansamblis kui ka üksi, mille käigus kuulatakse ja kuulatakse nii ennast kui ka teisi. Tutvustatakse laulupeo traditsiooni, kaasatakse õpilasi koolikoori. Lauldakse oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni, puhta intonatsiooniga ja väljendusrikkalt ning arvestatakse esitatava muusikapala stiili, järgitakse häälehoidu häälemurdeperioodil. Muusikiline kirjaoskus.

olen ja eestlaseks jään“ (A. Mattiisen / J. Leesment), „Laul Põhjamaast“ (Ü. Vinter / E. Vetemaa), „Saaremaa valss“ (R. Valgre / D. Vaarandi), „Mul meeles veel“ (R. Valgre / K. Kikerpuu), „Oma laulu ei leia ma üles“ (V. Ojakäär / L. Tungal), „Võrukaelade kool“ (A.Lind); 4) on laulupidude traditsiooni edasikandja koorilaulja ja/või kuulajana, analüüsib kogetut suuliselt ja kirjalikult; 5) kasutab muusikalist kirjaoskust ja muusikateadmisi nii üksi kui ka rühmas lauldes, tunneb oma hääleaparaati ja teab, et häält on vaja hoida.	Kinnistatakse I ja II kooliastmes omandatud laulu õppimist toetavat muusikateooriat ja omandatakse uusi teadmisi. Muusikalise kirjaoskuse hulka kuuluvad: helivältused, rütmifiguurid ja pausid kaheksandiktaktimõõt laulurepertuaarist tulenevalt; ühe võtmemärgiga helistikud C–a, G–e, F–d ja repertuaarist tulenevalt kahe võtmemärgiga helistikud D–h; rondo ja variatsioonivorm; muusikalised oskussõnad vastavalt valitud teemadele.
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale): • Ea- ja teemakohaste ühe-, kahe- ning paiguti kolmehäälsete laulude ja kaanonite ning eesti ja teiste rahvaste laulude laulmine ühiselt, kooris, ansamblis ja/või üksi <i>a cappella</i> ja/või saatena kasutades muusikalist kirjaoskust. • II kooliastme ühislaulude kordamine. • Osalemine koolikoori tegevuses.	

Osaoskus: pillimäng	
1) mängib keha-, rütmi- ja plaatpille, plokkflööti ja/või väikekannelt, rakendab digivõimalusi pillimängus; 2) musitseerib akustilisel kitarril või ukulelel esmaseid mänguvõtteid kasutades; 3) uurib pillide tämbrilisi omadusi, valib ansamblisse sobivad pillid ja põhjendab oma valikut; 4) süvendab I ja II kooliastmes omandatud pillimänguoskust, rakendab muusikalist kirjaoskust, musitseerides üksi ja eri pillikoosseisudes.	Pillimäng ühismusitseerimisel, omaloomingu esitamisel ja muusikaloo illustreerimiseks koolis olemasolevate pillidega õpetaja ja/või õpilaste valikul kasutades muusikalist kirjaoskust. Süvendatakse pillimänguoskusi ning avardatakse musitseerimisvõimalusi erinevates pillikoosseisudes, arendatakse akustilise kitarri või ukulele akordmänguvõtteid. Õpilaste huvi toetamiseks pop- ja rokkmuusika ning džässmuusika vastu tuleks leida koolis ansamblimängu harrastamise võimalusi. Tutvutakse maailma rahvaste (Itaalia, Prantsusmaa, Aafrika) muusikaga pillimängu kaudu.
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale) • Rütmi improviseerimine kehapillil ja rütmipillidel. • Rütmimängud – rütmirondo, rütmikett, rütmilis-meloodilised küsimuse-vastuse motiivid. • Keha-, rütmi- ja plaatpillidel <i>ostinato</i>'de, kaas-, eel- ja/või vahemängude mängimine. • Kitarri, ukulele või väikekandle mängimine laulude saateks. • Digivõimaluste katsetamine pillimängus ja muusika loomisel.	
Osaoskus: muusikaline liikumine	

1) võrdleb eri maade (Itaalia, Prantsusmaa ja Aafrika) rahvamuusika karakterit ja väljendab seda liikumise kaudu; 2) tunneb muusikat kuulates ära erinevad muusikavormid ning väljendab neid loovliikumise või improvisatsiooni kaudu; 3) leiab erinevaid muusikalise liikumise viise, valib muusika karakteriga sobiva väljenduse ning põhjendab oma valikuid (nt rokk, džäss, hip-hop, rahvaste muusika jm); 4) rakendab liikumises muusikateadmisi.	Liikumistegevusi viiakse läbi nii üheskoos, gruppides kui ka üksi, mille käigus liigutakse ja tunnetatakse nii enda kui ka teiste kohalolekut ruumis. Muusika väljendusvahendite tunnetamine liikumise kaudu. Kinnistatakse liikumise kaudu õpitud rütme, rütmifiguure ja pause. Kujundatakse ühiselt liikumiskompositsioone, väljendamiseks muusikapala vormi (3-osaline lihtvorm, rondo). Maailma rahvaste tantsud ja erinevad tantsustiilid. Liikumises väljendatakse valikuliselt erinevate maailma rahvaste muusikale iseloomulikke karaktereid, võimaluse korral õpitakse rahvatantse ja erinevaid tantsustiile.
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale) • Muusikavormi väljendamine loovliikumise või improvisatsiooni kaudu üksi või rühmas. • Erinevate liikumisimprovisatsioonide loomine. • Valikuliselt balleti põhipositsioonide õppimine. • Projektülesanne - džässmuusika stiilis tantsukompositsiooni loomine.	
Osaoskus: muusikaline omalooming	
1) loob ning esitab iseseisvalt ja/või rühmas kaasmänge, rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, (digi)kompositsioone jm; 2) katsetab loomeideedega omaloomingus, sh digitaalseid keskkondi kasutades;	Omaloomingut luuakse ja esitatakse üksi, ansamblis ja/või kõik koos. Katsetatakse julgelt loomeideedega, kasutades muusikalisi osaoskusi (laulmine, pillimäng, muusikaline liikumine) nii eraldi kui ka omavahel lõimitult. Luuakse iseseisvalt rütmilis-meloodilisi improvisatsioone. Omaloomingu meloodia noodistamisel rakendatakse absoluutset noodisüsteemi.

3) loob erinevaid muusikast lähtuvaid tekste (nt regivärss, laulusõnad jm); 4) analüüsib enda ja kaaslaste loomingut, võrdleb loodut ning annab sellele hinnangu; 5) rakendab omaloomingus muusikalist kirjaoskust.	Laulmine. Luuakse erinevaid muusikast lähtuvaid tekste. Pillimäng. Luuakse rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, kaasmänge ja <i>ostinatosid</i> ning esitatakse neid üksi või rühmas. Omaloomingut luues rakendatakse õpitud muusikalise kirjaoskuse teadmisi. Väikekandel, plokkflöödil, kitarril või ukulel esitatakse omaloomingut, kasutades õpitud mänguvõtteid. Liikumine. Muusikaloo illustreerimiseks kasutatakse liikumist vastavalt õpetaja teadmistele ja oskustele. Digivahendid. Katsetatakse omaloomingus erinevate rakendustega.
Praktilised tööd (valik ideid õpetajale) • Omaloomingu loomine vokaalselt, instrumentaalselt ja/või digitaalselt, rakendades muusikalist kirjaoskust. • Projektülesanded, nt stompide (muusika tegemine erinevate (olme)esemetega) loomine. • Rühmatöös stompide filmimine ja neis mängitavate „pillide“ partituuri kirjutamine noodikirjutamise programmis. • Laulutekstide loomine. • Džassmuusika stiilis tantsukompositsiooni loomine. • Laulu-, tantsu või instrumentaalkompositsiooni loomine inspireeritult maailma rahvaste muusikast.	
Osaoskus: muusika kuulamine	
1) uurib kodukoha ja eesti rahvamuusikat ning selle tänapäevaseid tõlgendusi, leiab sobivaid näiteid ja põhjendab oma arvamust; 2) võrdleb ning eristab eesti ja teiste rahvaste (Itaalia, Prantsusmaa, Aafrika) muusikat: leiab	Autorid. Tutvutakse laulu või muusikapala autoritega ja (eelkõige eesti) interpretide ja artistidega, valikuliselt erinevate heliloojatega (nt eesti ja õpitava repertuaariga seotud heliloojatega). Orkester. Muusikanäidete abil tutvutakse orkestri kujunemise, liikide ja koosseisudega. Õpitakse tundma sümfooniaorkestri koosseisu ning paigutust. Tutvutakse Eesti (esindus)orkestritega.

iseloomulikke tunnuseid, lähtudes muusika väljendusvahenditest; 3) võrdleb ja eristab eri muusikastiile, lavamuusika žanre, muusika esituskoosseise, hääleliike, leiab oma eelistuse(d) ning argumenteerib valikut; 4) analüüsib kuulatud ja/või virtuaalseid kontserte, muusikalavastusi ning õppekäike suuliselt ja kirjalikult, annab kuuldule/nähtule hinnangu ning jagab oma kogemusi kaaslastega; 5) uurib kodukoha ja Eesti muusikaelu, oskab nimetada heliloojaid, interpreete, dirigente, ansambleid, orkestreid ning muusika suursündmusi; 6) rakendab muusikat kuulates erinevaid digikeskkondi; 7) rakendab muusikat kuulates muusikalist kirjaoskust; 8) teeb valiku muusikaga tegelemise võimalustest, teab muusikaga seonduvaid elukutseid ning õppimisvõimalusi;	Hääli. Tutvutakse hääleorganitega (hingamiselundid, hääletekitajad, resonaatorid), hääle tekkimise protsessiga, häälemurde ning hääle hoidmise viisidega. Kuulatakse ning eristatakse hääleliike. Maailma rahvaste muusika: Itaalia, Prantsusmaa, Aafrika. Kuulatakse ning õpitakse tundma Itaalia, Prantsusmaa ja Aafrika muusikat. Muusikateater: ooper, operett, muusikal, ballett. Näidete abil õpitakse tundma muusikateatri nelja olulisemat alaliiki (ooper, operett, muusikal, ballett). Tutvutakse ooperi, opereti, muusikali ja balleti kujunemise looga ning kuulatakse olulisemate heliloojate (Giuseppe Verdi, Georges Bizet, Jacques Offenbach, Andrew Lloyd Webber, Pjotr Tšaikovski jne) loomingut. Luuakse seosed lavamuusika arenguga Eestis. Džässmuusika. Tutvutakse džässmuusika kujunemise looga. Näidete abil õpitakse tundma džässmuusika põhijooni ja stiile. Kuulatakse olulisemate maailma ja eesti džässmuusika heliloojate muusikat ning iseloomustatakse kuuldut. Filmimuusika. Tutvutakse filmimuusika ajaloo etappidega. Kuulatakse (lauldakse) olulisemate maailma ja eesti filmimuusikaheliloojate muusikat ning iseloomustatakse kuuldut. Kontsert. Korratakse kontserdikülastaja hea käitumise tavaid. Kirjeldatakse kuulatud ja/või virtuaalseid kontserte ning muusikalavastusi suuliselt või kirjalikult kasutades eakohast muusikaalast oskussõnavara.

9) seostab muusikat enda vaimse, füüsilise ja emotsionaalse heaoluga; 10) järgib autorikaitse seadust ning käitub ohutult, otsides ja kasutades muusikateavet virtuaalkeskkondades.	
Mõisted: sümfooniaorkester, kammerorkester, puhkpilliorkester, rahvapilliorkester, džässorkester, dirigent, partituur, instrumentaalkontsert, sopran, koloratuursopran, metsosopran, alt, tenor, kontratenor, bariton, bass, libreto, lavastaja, aaria, retsitatiiv, koreograaf, improvisatsioon, bluus, gospel, spirituaal, <i>ragtime</i>, sving, filmimuusika, <i>soundtrack</i>.	
Praktilised tööd • Paaris- või rühmatöö: postri või esitluse koostamine valitud teema kohta. • Eesti, Prantsusmaa, Itaalia ja Aafrika muusika eristamine, iseloomustamine, võrdlemine nii üksi, paaris kui rühmatööna, oma arvamuse põhjendamine. • Džässmuusika stiilide eristamine, iseloomustamine, võrdlemine nii üksi, paaris kui rühmatööna, oma arvamuse põhjendamine. • Ajatelje loomine: • Eesti muusikateatrid (ühine või eraldi teater Vanemuine ja Rahvusooper Estonia); • džässi kujunemine. • Muusika kuulamistestid. • Projektülesanne: video loomine ja helindamine infotehnoloogia vahendeid kasutades paaris- või rühmatööna. • Projektülesanne: filmilõikude helindamine erinevate IT vahendite abil, oma arvamuse põhjendamine. • Muusikapalade loomine kasutades erinevaid tehnilisi võimalusi. • Õppekäigud muusikaga seotud paikadesse: teatrid, kontserdisaalid, kirikud, muuseumid, sh kodukohaga seotud kultuuriväärtuslikud ehitised, asutused jt.	

- Arvamuse avaldamine / arvustuse kirjutamine muusikaürituse (kontsert, muusikalavastus), õppekäikude või õpitud rahvaste muusika, heliloojate ja interpretide kohta.

19 Ainevaldkond „Kehaline kasvatus”

Kehalise kasvatusõpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- mõistab kehalise aktiivsuse tähtsust oma tervisele ja töövõimele ning regulaarse liikumisharrastuse vajalikkust;
- soovib olla terve ja rühikas;
- valdab põhiteadmisi ja -oskusi, et harrastada liikumist iseseisvalt sise- ja välistingimustes;
- liigub/spordib ohutus- ja hügieeninõudeid järgides ning teab, kuidas käituda sportimisel juhtuda võivates ohuolukordades;
- tunneb liikumisest/sportimisest rõõmu ning on valmis uusi liikumisosi õppima ja liikumist iseseisvalt harrastama;
- tunneb ausa mängu põhimõtteid, on koostöövalmis ning liigub/spordib oma kaaslaste austades, kokkulepitud reegleid/võistlusmäärusi järgides ja keskkonda hoides;
- omandab põhikooli ainekavasse kuuluvate spordialade/liikumisviiside tehnika;
- jälgib oma kehalist vormisolekut, teab, kuidas parandada töövõimet regulaarse treeninguga;
- tunneb huvi Eestis ning maailmas toimuvate spordi-, liikumis- ja tantsuürituste vastu;
- väärtustab Eesti tantsupidude traditsiooni

19.1 Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Kehalise kasvatusõpetamise kaudu kujundatakse õpilastes kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi.

Kultuuri- ja väärtuspädevus	Kehalises kasvatuses tähtsustatakse tervist ning jätkusuutlikku eluviisi. Arusaam, et tervist tuleb kaitsta ja tugevdada, aitab õpilastel teha põhjendatud valikuid tervisekäitumises. Austus looduse ning inimeste loodud materiaalsete väärtuste vastu soodustab keskkonda säästvat liikumist/sportimist. Abivalmis ja sõbralik suhtumine kaaslastesse ning ausa mängu põhimõtete järgimine sportlikes tegevustes toetavad kõlbelise isiksuse kujunemist.
Õpipädevus	Õpilasel kujuneb oskus analüüsida ja hinnata enda liigutusoskusi ja kehalisi võimeid ning kavandada meetmeid, kuidas neid täiustada. Koolis tekkinud huvi liikumise/sportimise vastu loob aluse ja eeldused õppida uusi sobivaid liikumisviise.
Ettevõtlikkuspädevus	Kehaline kasvatus toetab õpilaste oskust näha probleeme ja leida neile lahendusi, seada eesmärgid, genereerida ideid ning leida sobivaid vahendeid ja meetodeid, kuidas neid teostada. Kehalises kasvatuses õpivad õpilased analüüsima oma
	kehalisi võimeid ja liigutusoskusi, kavandama tegevusi ning tegutsema sihipäraselt, selleks et tugevdada tervist ja parandada töövõimet. Koostöö kaaslastega sportimisel/liikumisel kujundab toimetulekuoskust ja riskijulgust.
Suhtluspädevus	Oluline on tunda ja kasutada spordi ning tantsu oskussõnavara, arendada eneseväljendusoskust ning lugeda/mõista teabe- ja tarbetekste.
Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus	Sporditehniliste oskuste analüüs, kehalise töövõime näitajate ja sporditulemuste dünaamika selgitamine eeldavad õpilastelt matemaatikale omase keele, seoste, meetodite jm kasutamise oskust ning toetavad matemaatikapädevuse kujunemist. Õpitakse analüüsima tervisespordiga seotud teavet ja tegema tõendus põhiseid otsuseid. Õpitakse kasutama tehnoloogilisi abivahendeid.
Sotsiaalne ja kodanikupädevus	Koostöö liikudes/sportides õpetab inimeste erinevusi aktsepteerima, neid suhtlemisel arvestama, ent ka ennast kehtestama. Kehakultuur kujundab viisakat, tähelepanelikku, abivalmis ja sallivat suhtumist kaaslastesse.
Enesemääratluspädevus	Kehalise kasvatus kaudu kujundatakse oskust hinna ta enda kehalisi võimeid ning valmisolekut neid arendada, samuti suutlikkust jälgida ja kontrollida oma käitumist, järgida tervislikku eluviisi ning vältida ohuolukordi

19.2 Ainevaldkonna õppeainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Kehalise kasvatuses lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled	Sporti ja tervist käsitlevate eriotstarbeliste ja eriliigiliste tekstide (nt võistlusprotokollid, spordiuudised, terviseteeve jne) lugemise ja kuulamise kaudu arendatakse oskust mõista nii suulist kui ka kirjalikku teksti. Kujundatakse oskust väljendada ennast selgelt ja asjakohaselt, kasutades kohaseid keelevahendeid ja ainealast terminoloogiat. Spordi- ja terviseteemaliste võõrkeelsete tekstide lugemine toetab võõrkeelte omandamist.
Matemaatika	Kõikide kehalise kasvatuses osaoskuste arendamisel rakendatakse matemaatikas omandatud oskusi (arvutamine, loendamine, võrdlemine, mõõtmine) ja mõisteid (geomeetrilised kujundid, mõõtühikud, koordinaadid)
Loodusained	Kehalist kasvatust toetab keskkonna väärtustamine liikumisel/sportimisel. Kehalise kasvatuses kaudu kinnistuvad teadmised ja oskused, mis on omandatud inimeseõpetuses, bioloogias, füüsikas ja geograafias.
Sotsiaalsed	Kehalises kasvatuses omandatud teadmised rahvuslikust ning rahvusvahelisest liikumis- ja spordikultuurist avardavad õpilaste silmaringi. Tervisliku eluviisi omaksvõtmine aitab õpilastel kujuneda aktiivseteks ning vastutustundlikeks kodanikeks.
Kunst ja muusika	Õpilaste tähelepanu juhitakse spordi ja kehakultuuri kujutamise- ning avaldumisvõimalustele kujutavas kunstis ja muusikas, spordialade/liikumiseviiside, sh tantsu isikupärasele ja loomingulisele käsitlemisele. Samuti kujundatakse valmisolekut leida ülesannetele uusi ja omanäolisi lahendusi ning oskust märgata ilu ümbritsevas elukeskkonnas.
Tehnoloogia	Teaduse ja tehnika saavutused on rakendatavad erinevatel spordialadel/liikumiseviisidel (spordialade tehnika, spordivarustus ja -vahendid) ning tervisliku toitumise põhitõdede järgimisel.

19.3 Õppekava läbivate teemade rakendamise võimalusi

Elukestev õpe ja karjääri kujundamine	Kehalises kasvatuses innustatakse õpilasi olema terve ning kandma muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas hoolt oma töövõime suurendamise eest. Kujundatakse arusaama, kuidas mõjutab inimese füüsiline tervis tema edasist tööelu. Õppetegevus võimaldab õpilastel tutvuda tervise ja kehakultuuri valdkonnaga seotud töömaailmaga. Võimekuse ja huvi ilmnemise korral mõne spordiala ja/või liikumisharrastuse vastu suunatakse õpilasi sellega süvendatult tegelema. Õpilastele tutvustatakse ainevaldkonnaga seotud erialasid, elukutseid, ameteid ja edasiõppimise võimalusi.
Keskkond ja jätkusuutlik areng	Looduses harrastatavate spordialadega tegelemine aitab väärtustada keskkonda ning kujundada õpilastest keskkonnateadliku liikumise järgijad.
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	Õpilasi innustatakse organiseerima tunniväliseid liikumisharrastuslikke tegevusi (omalgatuslikud spordi- ja tantsuüritused, võistlused, õpilaste juhendusel tegutsevad liikumis- ja treeningrühmad jm).
Kultuuriline identiteet	Kehalise kasvatuses tundides õpitakse tundma spordialasid/liikumisi viise, mis kuuluvad rahvuslikku ja teiste maade liikumiskultuuri ning aitavad õpilastel kujuneda kultuuriteadlikeks, omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust väärtustavateks ühiskonnaliikmeteks. Kultuurilise identiteedi kujundamisel on oluline väärtustada Eesti tantsupidude traditsiooni ja osaleda tantsupidudel.
Teabekeskond ja meediakasutus	Kehalises kasvatuses kasutatakse spordiinfot hankides erinevaid teabeallikaid, sh interneti.
Tervis ja ohutus	Tervislikuks eluviisiks vajalike teadmiste, arusaamade, oskuste ja kogemuste omandamist toetatakse nii aineõppes kui ka tunnivälises tegevuses, samuti füüsilise ja sotsiaalse õpikeskkonna loomise kaudu.
Väärtused ja kõlblus	Kehalises kasvatuses ning tunnivälises sportlikus tegevuses järgitakse spordi ülimalt aadet – ausa mängu põhimõtteid. Sportlikus tegevuses kehtivate reeglite mõistmine ja nende järgimine toetab õpilaste kujunemist kõlbelisteks isiksusteks.

19.4 Kehaline kasvatus I kooliaste

Kehalise kasvatuses õppe ja kasvatusesmärgid

3. klassi lõpetaja:

- kirjeldab regulaarse liikumise/sportimise tähtsust tervisele, nimetab põhjusi, miks peab olema kehaliselt aktiivne;
- omandab kooliastme ainekavva kuuluvate liikumisviiside / kehaliste harjutuste tehnika (vt alade õpitulemusi õppesisu alt), sooritab põhiliikumisviise liigutusoskuste tasemel;
- teab/kirjeldab, kuidas tuleb käituda kehalise kasvatuses tunnis (võimlas, staadionil, maastikul jne), täidab õpetaja seatud ohutusnõudeid ja hügieenireegleid, loetleb ohuallikaid liikumis-/sportimispaikades ja kooliteel ning kirjeldab ohutu liikumise, sportimise ja liiklemise võimalusi;
- sooritab õpetaja juhendamisel kontrollharjutusi, annab hinnangu oma sooritusele ja kogetud kehalisele koormusele (kerge/raske);
- teab, kuidas käituda kehalisi harjutusi sooritades (on viisakas, sõbralik ja abivalmis, täidab kokkulepitud (mängu)reegleid, kasutab heaperemehelikult kooli spordivahendeid ja -inventari);
- loetleb spordialasid ja nimetab Eesti tuntud sportlasi, nimetab Eestis toimuvaid spordivõistlusi ning tantsuüritusi;
- harjutab aktiivselt kehalise kasvatuses tundides, oskab iseseisvalt ja koos kaaslastega ohutult mängida liikumismänge, tahab õppida uusi kehalisi harjutusi ja liikumisviise

19.4.1 Kehalise kasvatuses õpitulemused ja õppesisu I kooliastmes

	Õpitulemus	Õppesisu
Teadmised spordist ja liikumisviisides	1.klass	
	Oskab käituda kehalise kasvatuses tunnis, liikudes/sportides erinevates järgib õpetaja seatud reegleid ja ohutusnõudeid; täidab mängureegleid; teab ja täidab (õpetaja seatud) hügieeninõudeid.	Ohutu liikumise/liiklemise juhised õpilasele, käitumisreeglid kehalise kasvatuses tunnis. tegeldes. Ohutu liiklemine sportimispaikadesse ja kooliteel. Hügieenireeglid kehalisi harjutusi tehes. Teadmised ilmastikule ja spordialale vastavast riietumisest. Pesemise vajalikkus kehaliste harjutuste tegemise järel.

	2.klass	
	Kirjeldab regulaarse liikumise/sportimise tähtsust tervisele; nimetab põhjusi, miks peab olema kehaliselt aktiivne.	Liikumise ja sportimise tähtsus inimese tervisele. Liikumissoovitused I kooliastme õpilasele.
	3.klass	
	Annab hinnangu oma sooritusele ja kogetud kehalisele koormusele (kerge/raske).	Liikumine/sportimine üksi ja koos kaaslastega, oma kaaslase soorituse kirjeldamine ning hinnangu andmine.
	Loetleb spordialasid ja nimetab tuntud Eesti sportlasi.	Elementaarsed teadmised spordialadest, Eesti sportlastest ning Eestis toimuvatest spordivõistlustest ja tantsuüritustest.
Võimlemine	1.klass	
	Oskab liikuda ravis.	Rivi- ja korraharjutused. Rivistumine viirgu ja kolonni, tervitamine, loendamine. Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutused. Tasakaaluharjutused. Liikumine joonel. Tasakaalu arendavad liikumismängud.
	Sooritab turiseisu.	Akrobaatilised harjutused. Veered kägaras ja sirutatult, juurdeviivad harjutused turiseisuks ja tireliks. Ronimine varbseinal, üle takistuste ja takistuste alt.
	Hüpleb hübitsat tiirutades ette kasutades sulghüppeid.	Hüplemine hübitsa tiirutamisega ette, koordineerimisharjutused.
	2.klass	
	Oskab liikuda, kasutades rivisammu.	Rivi- ja korraharjutused. Harvenemine ja koondumine. Päkkkõnd, kõnd kandadel, liikumine juurdevõtusammuga kõrvale.

	Sooritab põhivõimlemise harjutuste kombinatsiooni.	Liikumine joonel, pingil ja poomil, kasutades erinevaid kõnni- ja jooksumme. Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused. Üldarendavad võimlemisharjutused käte, kere ja jalgade põhiasenditega.
	Sooritab tireli ette.	Akrobaatilised harjutused. Tirel ette, veere taha turiseisu.
	Hüpleb hüpitsa tiirutamisega jalalt jalale.	Üldkoormavad ja koordinatsiooni arendavad hüplemisharjutused. Hüplemine hüpitsa tiirutamisega ette jalalt jalale.
	3.klass	
	Oskab liikuda, kasutades rivisammu (P) ja võimlejasammu (T)	Rivi- ja korraharjutused. Rivisamm (P) ja võimlejasamm (T) Pöörded paigal, kujundliikumised.
	Sooritab põhivõimlemise harjutuste kombinatsiooni (16 takti) saatelugemise ja muusika saatel.	Päkkkõnd ja pöörded päkkadel, võimlemispingil kõnd kiiruse muutmise, takistuste ületamise ja peatumistega. Harjutused vahendita ja vahenditega saatelugemise ning muusika saatel.
	Sooritab kaldpinnalt tireli taha.	Akrobaatilised harjutused. Kaldpinnalt tirel taha, kaarsild, toengkägarast ülesirutushüpe maandumisasendi fikseerimisega. Ettevalmistavad harjutused toenghüppeks. Sirutus-mahahüpe kõrgemalt tasapinnalt maandumisasendi fikseerimisega, harjutused äratõuke õppimiseks hoolaualt.
	Hüpleb hüpitsat tiirutades ette (30sekundi jooksul järjest).	Üldkoormavad ja koordinatsiooni arendavad hüplemisharjutused. Harki- ja käärihüplemine.
Jooks, hüpped, visked	1.klass	
	Jookseb kiirjooksu püstistardist stardikäsklustega.	Jooks. Jooksuasend, jooksuliigutused, jooksu alustamine ja lõpetamine, mitmesugused jooksuharjutused. Püstistart koos stardikäsklustega

	Sooritab paigalt kaugushüppe.	Hüpped. Paigalt kaugushüpe. Hüpped hoojooksult. Madalatest takistustest ülehüpped parema ja vasaku jalaga.
	2.klass	
	Läbib joostes võimetekohase tempoga 1 km distantsti.	Jooks. Kestvusjooks, võimetekohase jooksutempo valimine.
	Sooritab hoojooksult kaugushüppe.	Hüpped. Maandumine kaugushüppes. Hüpped hoojooksult, et omandada jooksu ja hüppe ühendamise oskus.
	Sooritab palliviske paigalt.	Visked. Viskepalli hoie. Tennispallivise ülalt kaugusele. Pallivise paigalt.
	3.klass	
	Sooritab õige teatevahetuse teatevõistlustes ja pendelteatejooksus.	Jooks. Jooks erinevatest lähteasenditest, jooks erinevas tempos. Teatevahetuse õppimine lihtsates teatevõistlustes, pendelteatejooks teatepulgaga.
	Sooritab palliviske kahesammulise hooga.	Visked. Viskepalli hoie. Tennispallivise ülalt täpsusele ja kaugusele. Pallivise kahesammulise hooga.
	Sooritab hoojooksult kaugushüppe paku tabamata.	Hüpped. Kaugushüpe hoojooksult paku tabamata. Kõrgushüpe otsehoolt.
Liikumismängud	1.klass	
	On kaasmängijatega sõbralik.	Sportmänge ettevalmistavad liikumismängud ja teatevõistlused palliga.
	2.klass	Jooksu- ja hüppemängud. Liikumine (jooksud, pidurdused, suunamuutused) pallita ja palliga. Rahvastepall.
	Mängib rahvastepalli lihtsustatud reeglite järgi ning austab kohtuniku otsust.	

	3.klass	
	Sooritab harjutusi erinevaid palle põrgatades, vedades, söötes, visates ja püüdes ning mängib nendega liikumismänge.	Jooksu- ja hüppemängud. Mängud (jõukohaste vahendite) viskamise, heitmise ja tõukamisega. Liikumismängud väljas/maastikul. Pallikäsitsemise harjutused: põrgatamine, vedamine, viskamine, söötmine ja püüdmise.
Uisutamine	1.klass	
	Libiseb jalgade tõukega paralleelsetel uiskudel.	Uiskude kandmine. Uisurivi. Kõnd ja libisemine uiskudel. Kehaasend. Käte ja jalgade töö uisutamisel. Jalgade tõuge ja libisemine paralleelsetel uiskudel
	2.klass	
	Oskab sõitu alustada ja lõpetada.	Sõidu alustamine ja lõpetamine (pidurdamine).
	3.klass	
	Uisutab järjest 4 minutit.	
Tantsuline liikumine	1.klass	
	Liigub vastavalt muusikale, rütmile, helile.	Sammud ja liikumised, rütmi- ja koordineerimisharjutused vastavalt muusika iseloomule.
	2.klass	
	Mängib/tantsib õpitud eesti laulumänge.	Liikumine ruumis, kasutades erinevaid suundi, tasandeid ja tantsujuoniseid üksi, paaris ja grupis.
	3.klass	
	Mängib/tantsib õpitud eesti laulumänge.	Eesti traditsioonilised laulumängud ja pärimustantsud; lihtsamad tantsuvõtted ja tantsusammud.

Ujumine	2.klass	
	Õpilane ujub vabalt valitud stiilis 25 meetrit.	Ohutusnõuded ja kord basseinides ning ujumisparkades; ujumise hügieeninõuded. Veega kohanemise harjutused. Rinnuli- ja seliliujumine.

19.5 Kehaline kasvatus II kooliaste

Kehalise kasvatus õppe ja kasvatusesmärgid

6. klassi lõpetaja:

- selgitab kehalise aktiivsuse ja hea rühi tähtsust inimese tervisele ning kirjeldab kehalise aktiivsuse rolli tervislikus eluviisis, kirjeldab oma kehalist aktiivsust/liikumisharrastust;
- omandab kooliastme ainekavva kuuluvate kehaliste harjutuste (spordialade/liikumisviiside) tehnika (vt alade õpitulemusi õppesisu alt), teab, kuidas õpitud alasid iseseisvalt sooritada, sooritab põhiliikumisviise liigutusvilumuste tasemel;
- selgitab kehalise kasvatus tundides kehtivate ohutus- ja hügieeninõuete ning iseseisva ohutu liikumisharrastuse/liiklemise vajalikkust, järgib ohutus- ja hügieenireegleid kehalise kasvatus tundides ning tunnivälistel spordiüritustel;
- sooritab kontrollharjutusi ja kehalise võimekuse katseid, võrdleb saavutatud tulemusi varasemate tulemustega, valib õpetaja juhendusel rühti ja kehalist võimekust parandavaid harjutusi ja sooritab neid;
- mõistab hea käitumise, reeglite järgimise, keskkonda säästva suhtumise ja koostöö tegemise vajalikkust sportimisel/liikumisel, täidab reegleid ja võistlusmäärusi kehalisi harjutusi õppides ning liikudes, on valmis tegema koostööd (sooritama koos harjutusi, kuuluma ühte võistkonda jne) kõigi kaaslastega, kirjeldab ausa mängu põhimõtete realiseerimist spordis ja teistes tegevustes;
- kirjeldab sobivaid oskussõnu kasutades nähtud spordivõistlust ja/või tantsuüritust ning oma muljeid sellest, nimetab Eesti ja maailma tuntud sportlasi ning võistkondi, teab valdkonnaga seotud ameteid/elukutseid ja nende eripära, maailmas toimuvaid suurvõistlusi ja olulisemaid fakte antiikolümpiamängudest;
- harjutab aktiivselt kehalise kasvatus tundides, tunneb huvi koolis toimuvate spordi- ja tantsuürituste vastu, võtab neist osa võistleja, osaleja või pealtvaatajana, oskab sportida/liikuda koos kaaslastega, jagada omavahel ülesandeid, kokku leppida mängureegleid jne, soovib õppida uusi kehalisi harjutusi ja liikumisviise ning omandada teadmisi iseseisvaks sportimiseks/liikumiseks, osaleb tervisespordiüritustel.

19.5.1 Kehalise kasvatuse õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes

	Õpitulemus	Õppesisu
Teadmised spordist ja liikumisviisidest	4.klass	
	Selgitab kehalise aktiivsuse ja hea rühi tähtsust tervisele.	Kehalise aktiivsuse tähtsus tervisele.
	Mõistab ohutus- ja hügieeninõuete täitmise vajalikkust ning järgib neid kehalise kasvatuse tundides.	Ohutus- ja hügieenireeglite järgimise vajalikkus liikudes, sportides ning liigeldes.
	Suudab iseseisvalt sooritada üldarendavaid võimlemisharjutusi	Teadmised iseseisvaks harjutamiseks (kuidas sooritada soojendusharjutusi).
	Sooritab kehaliste võimete testi.	Teab, kuidas sooritada kehaliste võimete teste.
	Tunneb õpitud spordialade/tantsustiilide oskussõnu.	Õpitud spordialade/liikumisviiside oskussõnavara.
	Teab, mida tähendab aus mäng spordis.	Ausa mängu põhimõtted spordis.
	Nimetab Eestis ja maailmas toimuvaid suurvõistlusi.	Teadmised spordialadest/liikumisviisidest, suurvõistlustest ja/või üritustest Eestis ning maailmas,
	5.klass	
	Kirjeldab kehalise aktiivsuse rolli tervislikus eluviisis.	Kehaline aktiivsus kui tervisliku eluviisi oluline komponent.
	Mõistab ohutus- ja hügieeninõuete täitmise vajalikkust ning järgib neid tunnivälises	Ohutu ümbrust säästev liikumine harjutuspaikades ja looduses.

tegevuses.	
Suudab iseseisvalt sooritada üldarendavaid rühiharjutusi.	Teadmised iseseisvaks harjutamiseks (kuidas sooritada rühiharjutusi).
Sooritab kehaliste võimete testi ja annab tulemusele hinnangu võrreldes eelmistel aastatel saavutatuga.	Teadmised iseseisvaks harjutamiseks, kasutades kehalisi võimeid ja rühti.
Kasutab õpitud spordialade/tantsustiilide oskussõnu sündmuste kirjeldamisel.	Õpitavate spordialade põhilised võistlusmäärused.
Nimetab Eestis ja maailmas toimuvaid tuntud sportlasi ja võistkondi.	Teadmised tuntumatest Eesti ja maailma sportlastest jms.
6.klass	
Kirjeldab enda kehalist aktiivsust/liikumisharrastust.	Liikumissoovitused II kooliastme õpilasele.
Teab, kuidas vältida ohuolukordi liikudes, sportides ja liigeldes ning mida teha õnnetusjuhtumite ja lihtsamate sporditraumade korral	Teadmised käitumisest ohuolukordades. Lihtsad esmaabivõtted
Oskab sportida/liikuda koos kaaslastega, jagada omavahel ülesandeid, kokku leppida mängureegleid jne.	Teadmised iseseisvaks harjutamiseks.

	Valib õpetaja juhendusel harjutusi kehalise võimekuse arendamiseks ning sooritab neid	Teadmised, kuidas treenida õpetaja abiga valitud harjutusi.
	Oskab käituda spordivõistlustel ja tantsuüritustel.	Käitumine spordivõistlustel ja tantsuüritustel.
	Teab tähtsamaid fakte antiikolümpiamängudest ning Eesti üld- ja noorte tantsupidudest.	Teadmised üritustest Eestis. Teadmised antiikolümpiamängudest.
Võimlemine	4.klass	
	Sooritab põhivõimlemise harjutuskombinatsiooni (32 takti) saatelugemise saatel	Ümberrivistumine viirus ja kolonnis. Harjutused saatelugemise saatel. Harjutuskombinatsioonid.
	Hüpleb hübitsat ette tiirutades paigal ja liikudes	Hüplemisharjutused hübitsa ja hoonööriga
	Sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas	Erinevad tirelid ja selle õppimiseks juurdeviivad harjutused
	Sooritab harjutuskombinatsiooni madalal poomil	Erinevad kõnni- ja hüplemisharjutused pingil
	Sooritab õpitud toenghüpet (kägarhüpe)	Hoojooksult hüpe hoolauale, äratõuge ja toengkägar matile.
	5.klass	
	Sooritab põhivõimlemise harjutuskombinatsiooni (32 takti) muusika saatel	Kehatüve lihaseid treenivad ja sirutusoskust kujundavad harjutused. Harjutused muusika saatel. Harjutused vahendita: käte ja jalgade hood, lõdvestamised, vetrumised. Harjutuskombinatsioonid.
	Sooritab iluvõimlemise elemente hübitsaga (T);	Hübitsa hood, ringid, kaheksad, tiirutamised. Erinevad hüpped.

	Sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas	Tiritamm (P) ja selle õppimiseks juurdeviivad harjutused. Painduvust arendavad harjutused. Ratas kõrvale. Harjutuskombinatsioonid.
	Sooritab harjutuskombinatsiooni madalal poomil (T) ja kangil (P)	Pöörded ja mahahüpped. Käte erinevad haarded ja hoided. Upp-, tiri- ja kinnerripe. Hooglemine rippes. Kangil jala ülehoog kääretoengusse ja tagasi.
	Sooritab õpitud toenghüpet (kägarhüpe)	Hoojooksult hüpe hoolauale, äratõuge ja toengkägar hobusele.
	6. klass	
	Sooritab põhivõimlemise harjutuskombinatsiooni (32 takti) saatelugemise või muusika saatel	Pöörded sammliikumiselt. Harjutuskombinatsioonid.
	Sooritab iluvõimlemise elemente hübitsaga (T);	Lihtsad visked ja püüded
	Sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas ja rööbaspuudel	Kätelseis abistamisega. Ees- ja tagatoengust hooga mahahüpped. Harjutuskombinatsioon Hooglemine rööbaspuudel toengus ja küünarvarstoengus.
	Sooritab harjutuskombinatsiooni madalal poomil (T) ja kangil (P)	Ees- ja tagatoengust hooga mahahüpped. Kangil tireltõus ühe jala hoo ja teise tõukega (P). Harjutuskombinatsioonid.
	Sooritab õpitud toenghüpet (kägarhüpe)	Kägarhüpe üle hobuse
Kergejõustik	4. klass	
	Sooritab madallähte	Põlve- ja sääretõstejooks. Jooksu alustamine ja lõpetamine.

	Sooritab kaugushüppe	Kaugushüpe
	Sooritab palliviske paigalt	Pallivise
	Jookseb järjest 5 minutit	Kestvusjooks 5 min
	5. klass	
	Sooritab madallähte stardikäsklustega ja ringteatejooksu	Jooksuasendi ja -liigutuste korrigeerimine. Jooksu alustamine ja lõpetamine. Ringteatejooks. Stardikäsklused.
	Sooritab kaugushüppe paku tabamisega	Kaugushüpe täishoolt paku tabamisega
	Sooritab 3-sammu hooga palliviske	Pallivise 3-sammu hoolt
	Jookseb kiirjooksu	Kiirjooks ja selle eelsoojendus.
	Jookseb järjest 7 minutit	Kestvusjooks 7 min
	6. klass	
	Sooritab õige teatevahetuse ringteatejooksus	Jooksuasendi ja -liigutuste korrigeerimine. Kiirjooks ja selle eelsoojendus. Ringteatejooksu teatevahetus
	Sooritab üleastumistehnikas kõrgushüppes	Kõrgushüpe üle kummi
	Sooritab hoojooksult palliviske	Pallivise hoojooksult
	Jookseb kiirjooksu stardikäsklustega	Madallähte tutvustamine. Stardikäsklused
	Jookseb järjest 9 minutit	Kestvusjooks 9 min
Liikumismängud	4. klass	
	Mängib reeglite järgi rahvastepalli ning aktsepteerib kohtuniku otsuseid	Rahvastepalli võistlustaktikataktika
	5. klass	

	Mängib sportmängudeks ette valmistavaid liikumismänge.	Erinevad tähelepanu, osavuse ja täpsuse liikumismängud (pallidelahing). Pioneeripalli reeglitega.
Sportmängud	4. klass	
	Sooritab palli söötmise ja peatamise jalgpallis	Söödu peatamine jalapöia sisekülje ja rinnaga (P)
	Mängib jalgpalli lihtsustatud reeglite järgi	Löögitehnika arendamine ja täiustamine. Mäng 4 : 4 ja 5 : 5. Meeskonnatöö.
	Mängib saalihokit lihtsustatud reeglite järgi	Hokikepi hoid. Löögitehnika. Väravavahi ülesanded. Mängijate vaheline koostöö pallimängus.
	5. klass	
	Sooritab põrgatused. Sooritab põrgatused takistuste vahelt	Palli põrgatamine. Palli hoie söötes, püüdes ja peale visates. Palli põrgatamine takistuste vahelt, söötmine ja vise korvile
	Sooritab ülalt- ja altsöödud paarides	Ülalt- ja altsööt pea kohale.
	Sooritab põrgatused sammudelt viske korvile korvpallis. Mängib korvpalli.	Sammudelt vise korvile. Kaitseasend. Korvpallireeglitega tutvumine. Mäng lihtsustatud reeglite järgi
	6. klass	
	Sooritab ülalt- ja altsöödud paarides ning alt-eest pallingu võrkpallis	Ülalt- ja altsööt vastu seina ning paarides. Alt-eest palling. Pioneeripall. Kolme viskega võrkpall. Minivõrkpall.
	Mängib võrkpalli	Võrkpall lihtsustatud reeglitega
Uisutamine	4. klass	
	Uisutab järjest 4 minutit koos abivahendiga	Kestvusuisutamine
	5. klass	

	Sooritab uisutades ülejalasõitu vasakule ja paremale	Uisutamine erinevate käteasenditega. Ülejalasõit vasakule ja paremale. Start, sõit kurvis ja finišeerimine. Mängud ja teatevõistlused uiskudel
	Kasutab uisutades sahkpidurdust	Sahkpidurdus
	Uisutab järjest 5 minutit	Kestvuisutamine
	6. klass	
	Sooritab uisutades ülejalasõitu vasakule ja paremale	Start, sõit kurvis ja finišeerimine. Mängud ja teatevõistlused uiskudel
	Kasutab uisutades sahkpidurdust	Mängud ja teatevõistlused uiskudel.
	Uisutab järjest 6 minutit	Kestvuisutamine
	Orienteerumine	
	4. klass	
	Oskab mängida orienteerumismänge plaaniga	Orienteerumismängud. Õpperaja läbimine kooli ümbruses
	5. klass	
	Oskab mängida orienteerumismänge kaardiga ja kaardita.	Maastikuobjektid, reljeefivormid. Orienteerumismängud. Kaardi tutvustamine.
	Teab põhileppemärke (10–15);	Leppemärgid
	Orienteerub etteantud või enda joonistatud plaani ning silmapaistvate loodus- või tehisobjektide järgi etteantud piirkonnas	Liikumine joonorienteeride järgi. Kaardi ja maastiku võrdlemine. Asukoha määramine. Kompassi tutvustamine. Suunaharjutused kompassiga seistes ja liikudes.
	6. klass	
	Oskab orienteeruda kaardi järgi ja kasutada kompassi	Maastikuobjektid, kaardi mõõtkava, reljeefivormid (lõikejoonte vahe). Kauguste määramine maastikul

	Arvestab liikumistempot valides erinevaid pinnasetüüpe, reljeefivorme ja takistusi	Õpperaja läbimine kaarti ja kompassi kasutades
Tantsuline liikumine	4. klass	
	Kasutab eneseväljendamiseks loovliikumist	Kujutluspiltidel baseeruv liikumine üksi, paaris ja grupis Tantsuürituste külastamine ja arutelu
	5. klass	
	Tantsib õpitud paaris- ja rühmatantse, sh eesti ja teiste rahvaste tantse	Eesti rahva- ja seltskonnatantsud paaris ning paarilise vahetusega. Eakohased tantsuvõtted ja -sammud. Tantsuürituste külastamine ja arutelu
	6. klass	
	Tantsib õpitud paaris- ja rühmatantse, sh eesti ja teiste rahvaste tantse	4–8 taktilised liikumis- ja tantsukombinatsioonid. Ruumitajuülesanded. Põimumine liikudes. Pöörded ja pöörlemine. Tantsuürituste külastamine ja arutelu.

19.6 Kehaline kasvatus III kooliaste

Kehalise kasvatus õppe ja kasvatusesmärgid

9. klassi lõpetaja:

- kirjeldab kehalise aktiivsuse mõju tervisele ja töövõimele ning selgitab regulaarse liikumisharrastuse vajalikkust, analüüsib enda igapäevast kehalist aktiivsust, sh liikumisharrastust ning annab sellele hinnangu;
- omandab põhikooli ainekavva kuuluvate spordialade/liikumisviiside tehnika (vt alade õpitulemusi õppesisu alt), suudab õpitud

spordialasid/liikumisviise iseseisvalt sooritada;

- järgib ohutus- ja hügieeninõudeid kehalise kasvatuses tundides, tunnivälistel spordiüritustel ning iseseisvalt liikudes, sportides ja liigeldes, oskab vältida ohuolukordi ning teab, mida teha liikudes/sportides juhtuda võivate õnnetuste korral;
- sooritab kontrollharjutusi ja kehaliste võimete testi harjutusi (sh lihtsamaid enesekontrolli teste) ning annab oma tulemustele hinnangu, teab, mis harjutused ja meetodid sobivad kehalise võimekuse parandamiseks, ning oskab neid iseseisvalt kasutada;
- järgib sportides/liikudes reegleid ja võistlusmäärusi, liigub/spordib keskkonda hoides, oma kaaslaste austades ja nendega koostööd tehes, selgitab ausa mängu põhimõtete realiseerimist spordis ja elus;
- kirjeldab oskussõnu kasutades erinevate spordialade võistlusi ja/või tantsuüritusi ning muljeid nendest, kirjeldab lemmikspordiala (või tantsustiili), loetleb sel alal toimuvaid võistlusi/üritusi ning ala tuntumaid esindajaid Eestis ja maailmas, teab olulisemaid fakte antiik- ja nüüdisolümpiamängudest ning Eesti sportlaste saavutustest olümpiamängudel, oskab nimetada Eesti üld- ja noorte tantsupidude tähtsamaid sündmusi, tunneb Eesti üld- ja noorte tantsupidude traditsiooni;
- harjutab aktiivselt kehalise kasvatuses tundides, tunneb huvi koolis ja/või väljaspool toimuvate spordi- ja tantsuürituste vastu, võtab neist osa võistleja, osaleja, pealtvaataja, kohtuniku või korraldajate abiliseks;
- harrastab liikumist/sportimist iseseisvalt ja/või koos kaaslastega, soovib õppida (sh iseseisvalt) uusi kehalisi harjutusi ja liikumisviise ning omandada iseseisvaks liikumisharrastuseks vajalikke teadmisi, hindab oma võimeid ja huvisid ning mõistab, kuidas huvi, võimed ja oskused võimaldavad kujundada püsiva harrastuse ning võivad tulla kasuks tulevikus ameti valikul;
- teab tervise ja kehakultuuri valdkonnaga seotud ameteid/elukutseid, selle töö eripära ning edasiõppimisvõimalusi.

19.6.1 Kehalise kasvatus õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes

	Õpitulemus	Õppesisu
	7.klass	
Teadmised spordist ja liikumisviisidest	Järgib kehalisi harjutusi tehes hügieeni- ja ohutusnõudeid ning väldib ohuolukordi	Ohutu liikumine ja liiklemine.
	Liigub/spordib reegleid ja võistlusmäärusi järgides	Õpitud spordialade võistlusmäärused.
	Osaleb aktiivselt kehalise kasvatus tundides	Õpitud spordialade ja liikumisviiside oskussõnad ning harjutuste ja tegevuste kirjeldamine Kehalise võimekuse testid ja enesekontrollivõtted, testitulemuste analüüs
	8. klass	
	Teab, kuidas toimida sportides/liikudes juhtuda võivate õnnetuste ja traumade puhul, oskab anda elementaarset esmaabi.	Tegutsemine (spordi)traumade ja õnnetusjuhtumite korral. Esmaabivõtted
	Liigub/spordib kaaslasi austades ja abistades ning keskkonda säästes.	Aus mäng – ausus ja õiglus spordis ning elus. Loodust säästev liikumine.
	Harrastab liikumist/sportimist iseseisvalt (tunniväliselt), käib spordi- ja tantsuüritustel, oskab tegutseda abikohtunikuna võistlustel.	Teadmised spordiüritustest ning neil osalemise võimalustest. Liikumine „Sport kõigile” Teadmised õpitud spordialade/tantsustiilide tekkest, (suur) võistlustest, üritustest
	9. klass	
	Selgitab kehalise aktiivsuse ning regulaarse liikumisharrastuse mõju tervisele ja töövõimele.	Kehalise aktiivsuse mõju tervisele ja töövõimele. Regulaarse liikumisharrastuse kui tervist ja töövõimet tagava tegevuse

		vajalikkus.
	Oskab iseseisvalt treenida: analüüsib enda kehalist vormisolekut, seab liikumisharrastusele eesmärgi, leiab endale sobiva (jõukohase) spordiala/liikumisviisi, õpib uusi liikumisosi ja arendab enda kehalisi võimeid.	Teadmised iseseisva liikumisharrastuse kohta (eesmärkide seadmine, spordiala/tegevuse valik, spordivarustuse valik, harjutamise põhimõtted jm). Kehalise töövõime arendamine: erinevate kehaliste võimete arendamiseks sobivad harjutused, harjutamise metoodika.
Võimlemine	7. klass	
	Sooritab õpitud vaba harjutuskombinatsiooni muusika saatel.	Jagunemine ja liitumine. Lahknemine ja ühinemine. Ristlemine. Harjutused muusika saatel. Üldarendavad harjutused erinevatele lihasrühmadele. Harjutuste valimine ja harjutuskomplekside koostamine. Vabaharjutuskombinatsioon muusika saatel.
	Sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas.	Kätelseis, ratas kõrvale, harjutuskombinatsioon.
	Sooritab harjutuskombinatsiooni poomil (T) ja rööbaspuudel (P)	Erinevad sammukombinatsioonid. Sammuga ette pööre 180°, jala hooga taha pööre 180°. Poolspagaadist tõus taga oleva jala sammuga ette. Erinevad mahahüpped (T). Künarvarstoengust hoogtõus taha (P).
	Sooritab õpitud toenghüppe (hark- ja/või kägarhüpe)	Harkhüpe üle kaaslase
	8. klass	

	Sooritab vahendiga õpitud harjutuskombinatsiooni muusika saatel. Harjutused vahenditega erinevate lihasrühmade treenimiseks. Harjutuste valimine ja harjutuskomplekside koostamine. Harjutused lülisamba vastupidavuse arendamiseks. Jõuharjutused selja-, kõhu-, tuhara- ja abaluulähendajatele lihastele. Venitusharjutused õla- ja puusaliigese liikuvuse arendamiseks. Harjutused rõnga ja hübitsaga. Harjutuskombinatsioon vahendiga muusika saatel.
	Sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas. Kaks ratast kõrvale, püramiidid, harjutuskombinatsioon.
	Sooritab harjutuskombinatsiooni rööbaspuudel (T, P) ja poomil (T) , kangil (P) Tireltõus ühe jala hoo ja teise tõukega(T), küünarvarstoengust hoogtõus taha (P)
	Sooritab õpitud toenghüppe (hark- ja/või kägarhüpe). Kägarhüpe küljelt
	9.klass
	Sooritab vaba harjutuskombinatsiooni muusika saatel. Üldarendavate võimlemisharjutuste kirjeldamine. Üldarendavate võimlemisharjutuste kasutamine erinevate spordialade eelsoojendusharjutustena. Harjutused lülisamba vastupidavuse arendamiseks. Venitusharjutused õla- ja puusaliigese liikuvuse arendamiseks. Vaba harjutuskombinatsioon muusika saatel.
	Sooritab harjutuskombinatsiooni rööbaspuudel (P), kangil (P) Harkistest trel ette (P). Käärhõõr kangil (P)
Kergejõustik	7. klass

	Sooritab täishoolt kaugushüppe ja üleastumistehnikas kõrgushüppe.	Kaugushüppe eelsoojendusharjutused. Kõrgushüppe eelsoojendusharjutused. Kõrgushüpe (üleastumishüpe).
	Sooritab hoojooksult palliviske	Pallivise hoojooksult.
	Jookseb kiirjooksu stardikäsklustega.	Sprindi eelsoojendusharjutused.
	Suudab joosta järjest 7 minutit (T) / 10 minutit (P).	Kestvusjooks 7.min.
	8. klass	
	Sooritab täishoolt kaugushüppe ja kõrgushüppe.	Kaugushüpe täishoolt paku tabamisega. Flopi tutvustamine.
	Sooritab paigalt kuulitõuke.	Kuulitõuke soojendusharjutused. Kuulitõuge paigalt
	Jookseb kiirjooksu stardikäsklustega.	Ringteatejooks stardikäsklustega.
	Suudab joosta järjest 8 minutit (T) / 11 minutit (P).	Kestvusjooks 8 min.
	9. klass	
	Sooritab täishoolt kaugushüppe	Kaugushüpe täishoolt paku tabamisega ja õige maandumisega.
	Sooritab hooga kuulitõuke.	Hooga kuulitõuge.
	Suudab joosta järjest 9 minutit (T) / 12 minutit (P).	Kestvusjooks 9 min.
	Sportmängud	
	7. klass	
	Sooritab õpitud võrkpalli tehnikaelemente.	<i>Võrkpall.</i> Sööduharjutused paarides ja kolmikutes. Sööduharjutuste kombinatsioonid.
	Sooritab ülalt pallingu, ründelöögi ja nende vastuvõtu võrkpallis	<i>Võrkpall.</i> Ülalt palling ja pallingu vastuvõtt. Ründelöök hüppeta ja hüppega (P) ning kaitsemäng. Mängijate asetus platsil ja liikumine pallingu sooritamiseks.
	Mängib võrkpalli reeglite järgi.	Mäng reeglite järgi.

	8. klass	
	Sooritab õpitud korvpalli tehnikaelemente.	<i>Korvpall.</i> Palli põrgatamine, söötmine, püüdmine ja vise korvile liikumiselt.
	Sooritab läbimurded paigalt ja liikumiselt ning petted korvpallis.	Läbimurded paigalt ja liikumiselt. Petted. Algteadmised kaitsemängust. Korvpalli võistlusmäärused.
	Mängib korvpalli reeglite järgi.	Korvpall reeglite järgi. Mäng 3 : 3 ja 5 : 5.
	9. klass	
	Mõistab erinevatel positsioonidel mängivate jalgpallurite ülesandeid ja täidab neid mängus.	<i>Jalgpall.</i> Jalgpallitehnika elementide täiustamine erinevate harjutuste ja kombinatsioonidega. Jalgpalluri erinevate positsioonide (kaitsja, poolkaitsja ja ründaja) ning nende ülesannete mõistmine. Mäng.
	Mängib jalgpalli reeglite järgi.	Jalgpalli mäng reeglite järgi
	Mängib võrkpalli reeglite järgi.	Võrkpalli mäng reeglitega
Uisutamine	7. klass	
	Uisutab tagurpidi	Paralleelpidurdus. Tagurpidisõit.
	Suudab uisutada järjest 7 minutit.	Kestvusuisutamine 7 min.
	Mängib <i>ringette</i> 'i .	<i>Ringette</i> .
	8. klass	
	Uisutab tagurpidi ülejalasõitu.	Ülejalasõit
	Suudab uisutada järjest 8 minutit.	Kestvusuisutamine 8 min.
	Mängib jäähokit.	Jäähoki.

	9. klass	
	Uisutab tagurpidi ning tagurpidi ülejalasõitu.	Võistlusmängud õpitud elementidega
	Suudab uisutada järjest 9 minutit.	Kestvusuisutamine 9 min.
	Mängib <i>ringette</i> 'i ja/või jäähokit.	Võistlused/ mängud <i>ringett</i> s ja/või jäähokis.
Orienteerumine	7. klass	
	Oskab määrata suunda kompassiga	Üldsuuna ja täpse suuna (asimuudi) määramine.
	Oskab valida õige liikumistempo ja -viisi ning teevariandi maastikul.	Orienteerumisharjutused kaardi ja kompassiga. Orienteerumisraja iseseisev läbimine.
	8. klass	
	Oskab lugeda kaarti ja maastikku.	Kaardi peenlugemine: väikeste objektide lugemine ja meeldejätmine.
	Oskab valida õige liikumistempo ja -viisi ning teevariandi maastikul.	Suund- ja valikoriienteerumine.
	Oskab mälu järgi kirjeldada läbitud orienteerumisrada.	Läbitud tee ja kontrollpunktide mälu järgi kirjeldamine.
	9. klass	
	Läbib orienteerumisraja oma võimete kohaselt.	Orienteerumine maastikul kaardi ja kompassiga
	Oskab valida õige liikumistempo ja -viisi ning teevariandi maastikul.	Orienteerumisraja iseseisev läbimine. Sobiva koormuse ja liikumistempo valimine pinnasetüübi, reljeefivormi ja takistuste järgi.
	Oskab mälu järgi kirjeldada läbitud orienteerumisrada.	Läbitud tee ja kontrollpunktide mälu järgi kirjeldamine.
Tantsuline	7. klass	

liikumine	Arutleb eri tantsustiilide üle.	Erinevate liikumiste ja stiilide loov kasutamine
	8. klass	
	Tantsib õpitud paaris- ja rühmatantse ning kombinatsioone autoritantsudest.	Mõisted, oskussõnad, põhisammud ja kombinatsioonid. Soorollid tantsus
	9. klass	
	Oskab tantsida peotantse jõuluballil.	Tantsud õpetaja valikul vastavalt neidude ja noormeeste arvule klassis.
	Teab Eesti tantsupidude ja tantsukultuuri traditsioone.	Traditsioonilisus ja nüüdisaegsus. Tants kui sport. Tants kui kunst ja kultuur. Tants kui meelelahutus.

TARTU VARIKU KOOLI LIHTSUSTATUD ÕPPEKAVA

20 TARTU VARIKU KOOLI LIHTSUSTATUD ÕPPEKAVA

Lihtsustatud õppekavas rakendatakse Tartu Variku Kooli õppe- ja kasvatuse eesmärgi ning pädevusi.

20.1 Põhikooli sihiseade lihtsustatud õppes

Lihtsustatud õppe sihiseade lähtub põhikooli riikliku õppekava üldosa §-s 3 sätestatust, arvestades seejuures lihtsustatud õppel õpilaste individuaalseid hariduslikke erivajadusi.

(1) Lihtsustatud õppe põhiülesanne on toetada ja suunata tõhustatud või erituge vajava õpilase arengut. Iga õpilase hariduslike erivajaduste ületamiseks või vähendamiseks rakendatakse temale sobilikke eripedagoogilisi meetodeid. Õpilasele koostatakse individuaalne õppekava, milles esitatakse vähendatud nõuded õpitulemustele.

(2) Lähtudes põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 46 lõikest 7 koostatakse igale lihtsustatud õppe õpilasele individuaalse arengu jälgimise kaart (IAJK). Individuaalse õppekava koostamisel lähtutakse õpilase individuaalse arengu jälgimise kaardil olevast teabest.

(3) Lihtsustatud õppe sisu on valdavalt suunatud praktiliste oskuste ja teadmiste omandamisele. Õpetamine, kasvatamine ja arengu toetamine toimub valdavalt praktilise õppeviisi (harjutamise) kaudu. Reegleid ja teoreetilisi teadmisi õpetatakse minimaalselt, aga sel määral, et üldistada ja teadvustada praktiliselt omandatut.

(4) Kooli õppe- ja kasvatusprotsessis kujundatakse õpilastel suutlikkust ja oskusi, et pingutada jõukohasel viisil ning teha koostööd nii eakaaslaste kui ka erinevate täiskasvanutega. Taotletakse, et õpilastel kujuneksid teadmised, oskused ja hoiakud, mis võimaldavad neil (vajaduse korral suunamise või abiga) jälgida, hinnata ning kohandada oma käitumist ja õpitegevust.

(5) Väärtushoiakute kujundamisel taotletakse, et õpilane tunneb vastutust oma tegude tagajärgede eest, järgib üldlevinud väärtusi.

(6) Lihtsustatud õppel põhikooli lõpetaja on praktilist tööd väärtustav ja täiendus- ning kutseõppeks valmis olev ühiskonnaliige. Kool aitab kaasa õpilaste kasvamisele isiksusteks, kes on motiveeritud jätkama õpinguid ja tulevad võimalikult iseseisvalt toime erinevates rollides: perekonnas, võimetekohasel tööl ja avalikus elus.

20.2 Arenguperioodidel taotletavad pädevused

Lihtsustatud õppe puhul tuleb arvestada õpilaste arenguperioode, mis jagunevad järgmiselt:

20.2.1 Taotletavad pädevused 1.–2. klassis

2. klassi lõpuks õpilane:

- 1) tunneb end oma pere liikmena, oma klassi ja kooli õpilasena;
- 2) osaleb klassi ühistevuses;
- 3) kontakteerub ühistevuses teiste inimestega, palub abi ja osutab ise abi kaaslastele;
- 4) kuulab ja vastab küsimustele; väljendab ennast 3–4-sõnaliste lihtlausetega;
- 5) eristab oma-võõrast-ühist;
- 6) hoiab korras oma välimuse; hoiab puhtust ja korda; hoiab korras oma koolitarbed;
- 7) leiab täiskasvanu suunamisel paberilehelt ja raamatu leheküljelt vajalikku teavet;
- 8) täidab ülesanded koostevuses, eeskuju ja näidise järgi, omandatud oskuste piirides suulise korralduse kohaselt;
- 9) viib kokku eseme, selle kujutise ja keelelise väljendi; tunneb kirjelduse järgi ära tuttavaid esemeid ja nähtusi;
- 10) vaatleb ning võrdleb täiskasvanu juhendamisel esemeid ja nähtusi; järjestab ja rühmitab esemeid ning nende kujutisi ühe-kahe tajutava tunnuse (kuju, suuruse, värvuse) alusel;
- 11) loeb jõukohast õpitud teksti lühikeste sõnade ja/või kõnetaktide kaupa;
- 12) arvutab õpitud arvuvalla piires ning mõõdab täiskasvanu abiga;
- 13) tunneb rõõmu liikumisest, loovast ja käelisest tegevusest;
- 14) käitub õpitud oskuste piires viisakalt, ohutult ja ümbrust hoidvalt; hindab oma ja teiste käitumist õige/vale, meeldib / ei meeldi tasandil.

20.2.2 Õppe ja kasvatuse rõhuasetused 1.–2. klassis

(1) Esimesel arenguperioodil on põhitähtsuseks õpilaste kohanemine koolieluga, õpilase rolli mõistmine ja vastavate alusoskuste omandamine:

kuulamine, adekvaatne reageerimine küsimustele ja korraldustele, vaatlemine, osalemine dialoogis, tegevusse lülitumine ning ühelt tegevuselt teisele ümberlülitumine. Õppeeesmärgiks on elementaarse lugemis-, kirjutamis- ja arvutamisoskuse omandamine.

(2) Õpetaja suunamisel õpivad õpilased tundma lähiümbrust ning igapäevaelu nähtusi. Lisaks iseendaga seonduva teadvustamisele kujundatakse õpilastel ka arusaamist mina-meie-suhetest. See kujuneb kontaktis ning koostegEVuses täiskasvanu ja klassikaaslastega, osalemisel õppemängudes ja ühistegEVustes. (3) Õpilaste koolivalmidus ja võimed on erinevad, seetõttu diferentseeritakse ülesandeid, nende täitmiseks kuluvat aega ning õpetaja osaluse ja abi osakaalu. Õpetaja osaleb laste tegevustes suurel määral. Õpilased täidavad õpiülesandeid koostegEVuses, matkimise, näidise järgimise toel ja omandatud oskuste piiRides suulise korralduse järgi. Õpilaste tegevust verbaliseerib valdavalt õpetaja. (4) Õpilased vajavad õppetegEVustes palju materialiseerimist ja näitlikke vahendeid. Õpilaste juhendamisel kasutatakse lühikesi suulisi korraldusi. Peamiseks õppemeetodiks on praktiline harjutamine. Olulisel kohal on õppimine praktilise tegevuse või didaktilise mängu kaudu.

20.2.3 Taotletavad pädevused 3.–5. klassis

5. klassi lõpuks õpilane:

- 1) osaleb jõukohaselt ühistegEVuses, abistab kaaslast; alustab ja jätkab dialoogi; väljendab ennast arusaadavalt (sh lühitekstide abil);
- 2) mõistab omandisuhteid oma-võõras-ühine ja käitub vastavalt;
- 3) hoolitseb oma välimuse ja tervise eest;
- 4) hoiab puhtust ja korda kodus ja koolis; käitub looduses hoolivalt;
- 5) oskab õppida üksi ning koos teistega, paaris ja rühmas, vormistab oma õpiülesanded nõuetekohaselt;
- 6) täidab ülesandeid eeskujul, näidise ja õpitud oskuste piiRides verbaalse korralduse (sh kirjaliku juhendi) järgi; kasutab õpiülesannete täitmisel tuttavaid abivahendeid (sh lihtsaid

skeeme ja sümbolide);

- 7) kirjeldab oma õpitegevust nii tegevuse ajal kui ka tagantjärele; kasutab täiskasvanu suunamisel õpitud enesekontrollivõtteid;
- 8) vaatab sihivõrdlaselt, võrdleb ning rühmitab etteantud rühmitusaluse järgi esemeid ja nähtusi; kirjeldab neid õpetaja küsimuste ja tugisõnade abil;
- 9) loeb õpitud teksti ladusalt, leiab ja mõistab suunamisel tekstides sisalduvat teavet;
- 10) eristab tuttavates olukordades ja oma tegevuses põhjust, tagajärge ja eesmärki; arvestab teadaolevaid motive ja tingimusi käitumisaktide hindamisel, väljendab käitumisaktis ilmnenu iseloomuomadusi;
- 11) arvutab ja mõõdab õpitud oskuste piires;
- 12) oskab täiskasvanu juhendamisel kasutada lihtsamaid arvutiprogramme ning kodus ja koolis kasutatavaid tehnilisi seadmeid;
- 13) käitub koolis ja avalikes kohtades viisakalt, tunneb ja järgib lihtsamaid kombeid; kirjeldab täiskasvanu suunamisel oma käitumist konfliktsituatsioonis;
- 14) oskab ohtlike olukordi vältida ja ohuolukorras abi kutsuda; oskab ohutult liigelda;
- 15) austab oma kodupaika, kodumaad ja Eesti riiki, tunneb selle sümboleid ning täidab nendega seotavaid käitumisreegleid.

20.2.4 Õppe ja kasvatuse rõhuasetused 3.–5. klassis

- (1) Teisel arenguperioodil jätkub positiivse suhtumise kujundamine õppimisse, keskendutakse õpiharjumuste ja -oskuste ning püsivuse arendamisele. Õpetaja olulisim ülesanne on toetada iga õpilase eneseusku ja motivatsiooni.
- (2) Tähelepanu pööratakse eneseväljendusoskuse ja -julguse kujundamisele, põhiliste suhtlemis- ja koostööoskuste omandamisele, sh üksteist toetavate suhete kujunemisele õpilaste vahel.
- (3) Õpilased vajavad jätkuvalt suunamist ja õpitegevuse reguleerimist, sh eeskuju ja näidiseid õpiülesannete sooritamisel. Sisekõne kujunemine võimaldab neil arendada oma

oskusi õpitegevuse kavandamisel ja reguleerimisel: orienteerumist ülesandes, planeerimist, algoritmide ja tuttavate abivahendite valikut ning kasutamist, enesekontrolli sooritamist.

(4) Õpilastel kujundatakse oskust mõista ning järgida lühikesi ja lihtsaid tööjuhiseid, nii suulisi kui ka kirjalikke lihtkorraldusi.

(5) Peamiseks õppemeetodiks on praktiline harjutamine. Õpilased vajavad õpitegevustes abivahendeid, näitlikkust, sh algoritme.

20.2.5 Taotletavad pädevused 6.–7. klassis

7. klassi lõpuks õpilane:

- 1) mõistab oma rolli pereliikmena, sõbrana, kaaslasena ja õpilasena ning käitub vastavalt rollile; peab kinni kokkulepetest;
- 2) oskab kaaslast kuulata ja teda tunnustada; oskab oma arvamust rahulikult väljendada ja selgitada; mõistab, et inimesed ja seisukohad võivad olla erinevad;
- 3) oskab keskenduda õppeülesannete täitmisele, kasutab omandatud õpivõtteid ja tuttavaid abivahendeid;
- 4) oskab koostada päevakava ja seda järgida; mõistab töö vajalikkust;
- 5) oskab märgata õppetöös tekkivaid raskusi, küsib vajaduse korral abi ja kasutab seda;
- 6) oskab oma tegevust õppesituatsioonis kavandada, vajalikke tegevusi valida ja rakendada, tulemust kontrollida ja hinnata;
- 7) vaatlleb sihipäraselt, võrdleb ning rühmitab esemeid ja nähtusi; kirjeldab neid tugisõnade abil; teeb järeldusi; loeb lihtsat plaani, tabelit, diagrammi ja kaarti;
- 8) loeb õpitud teksti lususalt, leiab teavet oma teadmiste vastavatest tekstidest ning esitab seda suuliselt ja kirjalikult vastavalt õpitud oskustele;
- 9) arvutab ja mõõdab õpitud oskuste piires;
- 10) oskab kasutada arvutit ja interneti suhtlus- ja õppevahendina;
- 11) hindab objektiivselt kaaslaste käitumist, saab aru iseloomude ja võimete erinevustest;

lahendab konflikte rahumeelselt;

12) oskab kirjeldada oma käitumist, mõista ja tunnistada oma eksimusi ning vajaduse korral korrigeerida oma käitumist/tegevust;

13) väärtustab tervislikke eluviise, on teadlik tervist kahjustavatest teguritest ja sõltuvusainete ohtlikkusest;

14) väärtustab säästvat eluviisi, huvitub loodusest ja oskab looduses käituda.

20.2.6 Õppe ja kasvatuse rõhuasetused 6.–7. klassis

(1) Kolmandal arenguperioodil keskendutakse jätkuvalt õpiharjumuste ja õpioskuste kujundamisele, samuti püsivuse, iseseisvuse ning eesmärgistatud töötamise ja valikute tegemise oskuste arendamisele.

(2) Jätkuvalt pööratakse tähelepanu eneseväljendusoskuse ja -julguse kujundamisele, põhiliste suhtlemis- ja koostööoskuste arendamisele. Tähtsal kohal on oma arvamuse väljendamise ja selgitamise, kaaslaste arvamuste aktsepteerimise, suhtlusprobleemide lahendamise ning viisaka käitumise oskuste kujundamine.

(3) Vajalik on toetada iga õpilase eneseusku ja õpimotivatsiooni. Oluline on kujundada oskust märgata õppetöös tekkivaid raskusi, küsida vajaduse korral abi ja seda kasutada.

(4) Õppeprotsessis on suur osakaal praktilisel harjutamisel. Õpilaste juhendamisel lähtutakse algoritmidest, oluline on suunata õpilasi aktiivsemalt algoritme ka iseseisvalt kasutama, sh oma tegevust kontrollima.

20.2.7 Taotletavad pädevused 8.–9. klassis

9. klassi lõpuks õpilane:

1) tunnetab end oma riigi kodanikuna ning järgib ühiselu norme;

2) väärtustab oma rahvust ja kultuuri teiste rahvuste ning kultuuride seas, suhtub inimestesse eelarvamusteta, tunnustab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi;

3) suhtleb vastavalt olukorrale, arvestab suhtluspartneriga;

4) arvestab rühma huvisid ja isiklikku huvi, peab kinni kokkulepetest, on usaldusväärne

ja tunneb vastutust oma tegude eest;

- 5) esitab oma soove, selgitab oma seisukohti, osaleb arutelus ja arvestab teistega; mõistab kompromisside vajalikkust; oskab seista oma õiguste eest ning lahendada konflikte rahumeelselt, arvestades ühiselunorme;
- 6) lahendab lihtsamad eriolukorrad, astub vastu ebasoovitavatele ahvatlustele ning eetiliselt või õiguslikult vääradele ettepanekutele;
- 7) täidab korrektselt jõukohaseid ülesandeid individuaalselt ja rühmas; mõistab ülesannete õige tõlgendamise ning enesekontrolli tähtsust, kasutab omandatud õpivõtteid;
- 8) loeb, kirjutab ja loob tekste iseseisvaks toimetulekuks vajalikul tasemel;
- 9) oskab kasutada jõukohaseid teabevahendeid, sh arvutit ja interneti suhtlusvahendina ning infootsingul;
- 10) teab oma tugevaid ja nõrku külgi ning huvisid; väärtustab praktilist tööd ja õppimist ning on valmis jätkama õpinguid täiendus- ja kutseõppes;
- 11) mõistab igapäevaelus ilmnevaid inimese ja keskkonna seoseid, suhtub vastutustundlikult elukeskkonda ning elab ja tegutseb loodust ja keskkonda säästes;
- 12) väärtustab ja järgib tervislikku eluviisi ning on füüsiliselt aktiivne.

20.2.8 Õppe ja kasvatuse rõhuasetused 8.–9. klassis

- (1) Neljandal arenguperioodil on põhitähtsuseks vastutustundliku suhtumise ja võimalikult iseseisvate õpi- ja tööoskuste kujundamine. Eesmärgiks on, et õpilased tulevad igapäevaelus toime iseseisvalt ning jätkavad õpinguid vastavalt oma võimetele.
- (2) Jätkuvalt on olulisel kohal suhtlemis- ja koostööoskuste kujundamine, õpimotivatsiooni hoidmine ja tõstmine. Kujundatakse oskust oma arvamust väljendada, põhjendada ja kaitsta, hinnata oma tugevaid ja nõrku külgi ning teadvustada oma huvisid.
- (3) Tähtsal kohal on enesejuhtimise oskuste kujundamine, suurendatakse õpilaste iseseisvust oma tegevuse kavandamisel, sooritamisel ja tulemuse hindamisel. Järjepidevalt harjutatakse valima ning rakendama eesmärgi saavutamiseks vajalikke tegevusi ja vahendeid ning kasutama enesekontrollivõtteid.

(4) Õppeprotsessis on suur osakaal praktilisel harjutamisel, õppesisu ja omandatavaid oskusi seostatakse igapäevaeluga.

21 Õppekorraldus

21.1 Üldsätted

Õppe- ja kasvatustöö korraldus lähtub Tartu Variku Kooli õppekavas esitatud nõuetest ja ülesannetest.

Lihtsustatud õppel olev õpilane õpib eriklassi puudumisel tavaklassi juures individuaalse õppekava alusel.

Lihtsustatud õppel olevat õpilast hinnatakse Tartu Variku Koolis kehtiva hindamiskorralduse alusel.

Lihtsustatud õppe õpilane teeb loovtöö juhul, kui kooli õppenõukogu on otsustanud, et loovtöö tegemine on võimalik.

Põhikooli lõpetamisel sooritab lihtsustatud õppel õppiv õpilane eesti keele ja matemaatika koolieksami ning kooli poolt kohustuslike õppeainete hulgast valitud õppeaine koolieksami.

Põhikooli lõpetanud lihtsustatud õpilastele võib kool pakkuda kooli pidaja otsusel lisaõpet ühe õppeaasta võrra.

Põhikooli lõputunnistus väljastatakse õppenõukogu otsuse alusel lihtsustatud õppe õpilasele, kelle viimased aastahinded kõikides õppeainetes on vähemalt „rahuldavad” ning kes on sooritanud eesti keele ja matemaatika koolieksami ning kooli poolt kohustuslike õppeainete hulgast valitud õppeaine koolieksami.

Loodusõpetust õpitakse lõimitud õppeainena, milles on ühendatud loodusõpetus, geograafia, füüsika ja keemia alused.

Tööõpetus sisaldab kolme valdkonda: tööõpetus (1.–4. kl), käsitöö ja kodundus (5.–9. kl) ning tehnoloogiaõpetus (5.–9. kl). Alates 5. klassist moodustab kool õpilaste soovide ja huvide põhjal õpperühmad, millesse jagunedes on õpilastel võimalus õppida kas käsitööd ja kodundust või tehnoloogiaõpetust. Õpperühmadesse jagunemine ei ole soopõhine. Vähemalt 10% õppeks vahetavad õpilased õpperühmad nii, et käsitöö ja kodunduse asemel on tehnoloogiaõpetus ning tehnoloogiaõpetuse asemel käsitöö ja kodundus. Teemade järjestus õppeaastas kavandatakse

käsitöö ja kodunduse ning tehnoloogiaõpetuse õpetajate koostöös. Käsitöö ja kodunduse ning tehnoloogiaõpetuse õpitulemused vahetatud õpperühmades esitatakse kooli tööõpetuse ainekavas. Kooli õppekava võib koostada ka nii, et 5.–9. klassis õpetatakse mõlemat valdkonda ühendatult, mis võimaldab anda õpilastele vajalikul määral teadmisi ja oskusi nii käsitöö ja kodunduse kui ka tehnoloogiaõpetuse alal.

Võõrkeelena õpitakse ühte keelt. Eesti õppekeelega õpilaste puhul on selleks A-võõrkeel, mille õppimist alustatakse valikainena alates 2. klassist.

Lähtudes piirkonna ja kooli võimalustest ning õpilaste soovidest võib kool valida ka tööõpetuse ainekavas puuduva õppesuuna. Valitud tööõpetuse suunale koostab ainekava kool.

Mittestatsionaarses õppes ei kuulu kehaline kasvatus kohustuslike õppeainete hulka.

Õpilase või piiratud teovõimega õpilase puhul võib kool vanema ja direktori või direktori volitatud õpetaja või mõne teise õppe- ja kasvatusalal töötava isiku kokkuleppe korral arvestada kooli õppekava välist õppimist või tegevust, sealhulgas õpinguid mõnes teises üldhariduskoolis kui kooli õppekava osa, kui see võimaldab õpilasel saavutada kooli või individuaalse õppekavaga määratud õpitulemusi.

Õppeained jagunevad kohustuslikeks õppeaineteks ja valikõppeaineteks.

21.2 TUNNIJAOTUSPLAAN

Õppeaine / Klass	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Eesti keel	7	9	8	8	7	6	6	6	6
A-võõrkeel	-	-	-	-	2	2	2	2	2
Matemaatika	5	5	5	5	5	5	4	5	5
Loodusõpetus	1	1	2	2	2	4	4	4	4
Ajalugu	-	-	-	-	-	1	2	2	1
Inimeseõpetus	1	1	1	2	2	2	2	2	1
Muusika	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kunst	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Tööõpetus	2	2	2	2	4	4	4	5	7
Kehaline kasvatus	2	3	3	2	2	2	2	2	2
Kokku (ilma valikaineteta)	20	23	23	23	26	28	28	30	30
Valikõppeained			inglise k 2	inglise k 2	ajalugu 1; inglise k 1	ajalugu 1; inglise k 1	inglise k 1; kunst 0,5; Muusika 0,5	inglise k 1;	inglise k 1; ajalugu 1
Lubatud	20	23	25	25	28	30	30	32	32

AINEVALDKONDADE KAVAD

Õppetegevused ja õpitulemused õppeaineti

22 Eesti keel teise keelena

22.1 Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Eesti keele õpetuse peamine ülesanne on toetada õpilaste kõne arengut, rõhutades eriti kõnest arusaamise kujundamist.

Eesti keele õpetamisega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) oskab kuulata ja kõnele adekvaatselt reageerida; osaleb dialoogis ja väljendab oma mõtteid kuulajale arusaadavalt;
- 2) kavandab oma tegevust kõne abil, kommenteerib ning hindab seda, reguleerib oma ja teiste tegevust vastavalt üldistele käitumisnormidele;
- 3) loeb jõukohast teksti, mõistab selle sisu ja mõtet;
- 4) kirjutab arusaadavalt, teeb märkmeid, mõistab ja koostab tarbekirja;
- 5) on omandanud elementaarse ülevaate eesti keele süsteemist, tunneb põhitermineid;
- 6) valdab praktiliselt eesti keele lauseehitust, igapäevast sõnavara ja sõnade muutevorme, saab aru sõnade ja lausete otsesest tähendusest ning oma kogemuste piires ka pragmaatilisest tähendusest;
- 7) kasutab eesti keelt õpitegevuses ja igapäevases elus; tõlgendab igapäevast lihtsat verbaalset teavet;
- 8) tunneb ilukirjanduslike tekstide liike, omab elementaarset ülevaadet rahvuskirjandusest ja oskab nimetada mõnda kirjanikku.

Õppetegevuse kirjeldus arenguperioodide kaupa

22.2 Õppetegevus 1.–2. klassis

1.–2. klassis on põhitaotluseks õpilaste kohanemine koolieluga, turvatunde ja eduelamuste kogemine ning valmisoleku kujunemine edasiseks edukaks õppetööks. Kuna õpilaste

koolivalmidus ja võimed on erinevad, diferentseeritakse õppeülesandeid ja nende täitmiseks kuluvat aega. Õpilased suudavad osaleda õppetegevustes õpetaja suunamisel ja õpetajaga koostöös. Õpilased vajavad õppetegevustes palju materialiseerimist ja näitlikke vahendeid, sh algoritme. Eesmärgiks on saavutada elementaarne lugemis- ja kirjutamisoskus.

22.3 Õppetegevus 3.–5. klassis

3.–5. klassis tegeletakse õpiharjumuste ja -oskuste ning püsivuse kujundamisega. Tähelepanu pööratakse eneseväljendusoskuse ja -julguse kujundamisele, põhiliste suhtlemis- ja koostööoskuste omandamisele, sealhulgas üksteist toetavate ja väärtustavate suhete kujunemisele õpilaste vahel. Õpilased vajavad jätkuvalt õppetegevuse reguleerimist. Peamiseks õppemeetodiks on praktiline harjutamine õpetaja suunamisel, õppetegevustes kasutatakse materialiseerimisvahendeid, näitlikkust, sh algoritme. Õpilased suudavad mõista ja järgida lühikesi, lihtsaid suulisi ja kirjalikke tööjuhiseid. Vaja on tähelepanu pöörata esemete, nähtuste, sündmuste tunnustele ja neid väljendavate sõnade õpetamisele.

22.4 Õppetegevus 6.–7. klassis

6.–7. klassis tegeletakse iseseisvuse kujundamise ja eesmärgistatud töö oskuste ning valikute tegemise oskuste arendamisega. Õpilased suudavad mõista ja täita suulisi ning kirjalikke tuttavaid töökorraldusi. Oluline on kasutada algoritme ning suunata õpilasi aktiivsemalt ka iseseisvalt algoritme järgima ja kasutama, sh oma tegevust kontrollima. Jätkuvalt on õppeprotsessis suur osakaal praktilisel harjutamisel.

22.5 Õppetegevus 8.–9. klassis

8.–9. klassis tegeletakse oma tegevuse kavandamise ja hindamisega.

Õpetatakse valima ning rakendama tulemuse saavutamiseks vajalikke tegevusi ja vahendeid ning enesekontrollivõtteid. Õppesisu ja omandatavaid oskusi seostatakse igapäevaeluga. Kujundatakse oskust oma arvamust väljendada, põhjendada ja kaitsta, hinnata oma tugevaid ja nõrku külgi ning teadvustada oma huvisid. Arendatakse oskust kuulata ja lugeda jõukohaseid tekste, mõista suulist kõnet, luua keeleliselt korrektseid ning suhtlussituatsioonile vastavaid lihtsaid suulisi ja kirjalikke tekste.

22.6 Õpitulemused kooliastmete ja klasside kaupa

22.6.1 Õpitulemused 1. klassis

Õpilane:

- 1) väljendab oma mõtet vähemalt baaslausega;
- 2) alustab dialoogi oma tarvete rahuldamiseks ja/või vastab dialoogi repliigile, kasutab elementaarseid viisakusväljendeid;
- 3) tunneb suuri ja väikseid trükitähti;
- 4) loeb veerides 1–3-silbilisi lihtsa häälikulise struktuuriga sõnu;
- 5) saab oma kogemuste piires aru loetud baaslausete ja vähelaiendatud lihtlausete tähendusest;
- 6) eristab sõnu kuulnud lauses;
- 7) mõistab, koostab (tegevuse, pildi ja/või skeemi alusel) ning kasutab kontekstist või situatsioonist lähtuvalt sensomotoorsele kogemusele toetuvaid 3–4-sõnalisi lihtlauseid;
- 8) häälib kuni 5-häälikulisi sõnu, määrab häälikujärje sõnas, koostab analüüsitud sõnade (noop)skeeme;
- 9) määrab koostöös õpetajaga võrdleva hääldamise abil häälikute pikkuse 1–2silbilistes sõnades ja kasutab sõnu analüüsides sobivaid sümboleid (sh noope);
- 10) laob analüüsitud sõnu sümbolite ja tähtedega, teeb analüüsitud sõnade ära kirja vähemalt tähthaaval;
- 11) kirjutab eelnevalt analüüsitud sõnu väikeste kirjatähtedega.

22.6.2 Õpitulemused 2. klassis

Õpilane:

- 1) alustab ja/või jätkab tuttavas situatsioonis dialoogi, kasutab viisakusväljendeid;
- 2) kõneleb õpetaja suunamisel 3–4 lausega oma tegevusest;
- 3) iseloomustab objekti 2–3 tajutava tunnuse alusel õpetaja suunamisel;
- 4) mõistab, koostab ja kasutab suulises kõnes tunnetuslikele ja oma kogemustele toetuvat

laiendatud 4–5-sõnalist lihtlauset;

- 5) loeb õpitud teksti lühikeste sõnade ja pikemaid sõnu kõnetaktide kaupa;
- 6) vastab analüüsitud lühiteksti põhjal suuliselt küsimustele, nimetab tekstis kirjeldatud tegelasi ja sündmusi abivahenditele (pildid, pildiseeriad, küsimused, sõnalünkadega laused) toetudes;
- 7) leiab õpitud tekstist küsimuste-korralduste abil sõnu ja lauseid, vastab küsimustele lause ja/või lõigu sisu kohta valiklugemise abil, järjestab sisu järgi pildiseeria;
- 8) eristab häälikuid ja määrab häälimisele toetudes nende järjekorra sõnas; määrab häälikurühma tabeli alusel;
- 9) muudab ja määrab võrdleva häälduse ja abivahendi toel 1–2-silbilistes sõnades lihthääliku pikkuse;
- 10) kirjutab analüüsitud 1–2-silbilisi sõnu häälikkoostist moonutamata;
- 11) teeb lugema õpitud 3–4-sõnalise lause ära kirja lühikeste sõnade ja kõnetaktide kaupa.

22.6.3 Õpitulemused 3. klassis

Õpilane:

- 1) osaleb ühistegevuse ajal dialoogis (küsimus-vastus, teade-küsimus), kasutab viisakusväljendeid;
- 2) loeb õpitud teksti valdavalt sõnade kaupa;
- 3) leiab õpitud tekstist küsimuste-korralduste järgi sõnu, lauseid ja lõike, vastab küsimustele, sh annab hinnangu tegevusaktile;
- 4) annab abivahendeid kasutades ja koostöös õpetajaga tekstilähedaselt edasi õpitud pala sisu;
- 5) kirjeldab ja võrdleb tajutavate tunnuste alusel abistavale materjalile toetudes kahte tuttavat objekti;
- 6) mõistab ja koostab kuni 5-sõnalisi lihtlauseid, kasutades õpitud nimi-, omadus- ja

tepusõnavorme;

- 7) koostab sõnaühendeid õpitud sõnavormidega erinevates funktsioonides;
- 8) muudab ja määrab graafilistele orientiiridele ning skeemidele toetudes üksikhäälikutest koosnevates sõnades veaohlike häälikute pikkust;
- 9) kirjutab pärast analüüsi õigesti 2–3-silbilisi üksikhäälikutest koosnevaid sõnu;
- 10) kirjutab lugema õpitud lausete ära kirjas 1–2-silbilisi sõnu originaalteksti täiendavalt vaatamata; kontrollib suunamisel kirjutatu õigsust.

22.7 Õpitulemused II kooliastmes

22.7.1 Õpitulemused 4. klassis

Õpilane:

- 1) osaleb ühistegevuse ajal üksteise tegevust reguleerivas dialoogis, kirjeldab ja annab hinnanguid tegevustele;
- 2) loeb õpitud teksti õigesti sõnade ja süntagmade kaupa, arvestab kirjavahemärke; loeb õppimata teksti vähemalt sõnahaaval;
- 3) leiab küsimuste-korralduste alusel tekstist sõnu, lauseid ja lõike (sh peamõttele osutavaid lauseid);
- 4) vastab küsimustele teksti kohta (nimetab põhjuslikke seosed, annab hinnanguid tegevustele);
- 5) tuletab õpetaja juhendamisel tekstis sõnastamata teabe, toetudes oma kogemustele ja teadmistele;
- 6) annab abivahenditele toetudes tekstilähedaselt ja valikuliselt edasi teksti või lõigu sisu; kirjeldab ja võrdleb esemeid rühmas (kuni 3 objekti);
- 7) mõistab, koostab ja kasutab kõnes kuni 6-sõnalist lihtlauset ja sihitisosalauset; laiendab lihtlauset skeemide ja süntaksiküsimuste abil;
- 8) analüüsib ja moodustab käändevorme skeemide abil, rakendab neid õpitud

funktsioonides oma kõnes;

9) kirjutab õigesti üksikhäälikutest koosnevaid kuni 4-silbilisi sõnu; kasutab suunamisel enesekontrollivõtteid;

10) teeb 4–5-sõnalise lause ära kirja sõnahaaval ja kontrollib tulemust.

22.7.2 Õpitulemused 5. klassis

Õpilane:

1) väljendab tuttavates situatsioonides oma seisukohti; küsib abi, järgib üldtunnustatud käitumisnorme;

2) kasutab koostegEVuses eri tüüpi dialoogirepliike, teeb kokkuvõtteid ühistegEVusest;

3) sooritab tuttavaid õpitoiminguid suuliste ja kirjalike hargnenud korralduste alusel, sh osaleb tegEVuse planeerimisel, valib ja kasutab abivahendeid;

4) loeb õpitud teksti ladusalt häälega või endamisi vaikselt; täidab valiklugemise ülesandeid;

5) osaleb õpetaja suunamisel lõigu ja teksti peamõtte sõnastamisel; osaleb jutustamiseks vajaliku abivahendi koostamisel ja annab sellele toetudes tekstilähedaselt edasi loetu sisu lõikude kaupa;

6) annab hinnangu tekstis kirjeldatud tegEVustele, põhjendab oma arvamust;

7) mõistab ja kasutab kuni 6-sõnalist lihtlauset; rakendab lauses sõnade muutevorme õpitud funktsioonides;

8) tunneb ära õpitud koond- ja liitlausete liike tekstis ja tekstiväliselt; oskab neid suunamisel moodustada;

9) analüüsib ja moodustab sõnavorme algoritmi alusel;

10) rakendab tähekasutusreegleid; kasutab õpitud enesekontrollivõtteid õpetaja juhendamisel;

11) teeb 4–5-sõnalise lause ära kirja peamiselt sõnapaaride kaupa ja kontrollib tulemust.

22.7.3 Õpitulemused 6. klassis

Õpilane:

- 1) küsib ja edastab teavet tuttavates situatsioonides, järgib üldtunnustatud käitumisnorme;
- 2) osaleb oma õpitegevuse planeerimisel, kasutab suunamisel enesekontrollivõtteid, küsib abi, valib ja kasutab abivahendeid;
- 3) loeb õpitud teksti kõne tempos õigesti ja ladusalt ning jõukohast tundmatut teksti peamiselt süntagmade kaupa;
- 4) täidab endamisi lugedes jõukohaseid sisulisi ja keelelisi ülesandeid;
- 5) annab abivahendite toel edasi loetud tekstilõikude sisu (valikjutustamine); kirjeldab situatsioone ja objekte plaani alusel;
- 6) hindab tekstis kirjeldatud tegelaste käitumise vastavust moraalinõuetele;
- 7) mõistab ja kasutab õpitud liht- ja koondlausemalle; mõistab kaheosaliste liitlausete tähendust, eristab osalausetega väljendatud suhteid ja seoseid;
- 8) moodustab liitsõnu ja tuletisi õpitud mallide ulatuses, mõistab liitsõnade ja tuletiste tähendust;
- 9) analüüsib sõnavormi koostist ja tähendust; moodustab sõnavorme, esitab suunamisel süntaksi- ja morfoloogiaküsimusi;
- 10) kasutab sõnade õpitud muutevorme eri funktsioonides (tegu sõna muutevorme õpetaja abiga);
- 11) kirjutab sõnu õigesti, rakendab õpitud tähekasutus- ja ortograafiareegleid; kasutab vajaduse korral individuaalseid abivahendeid, rakendab õpitud enesekontrollivõtteid;
- 12) teeb ära kirja lauseosade või lühikeste lausete kaupa ja kontrollib tulemust.

22.8 Õpitulemused III kooliastmes

22.8.1 Õpitulemused 7. klassis

Õpilane:

- 1) mõistab suhtlemisel seisukohtade võimalikku erinevust, selgitab oma seisukohti, hangib vajaduse korral täiendavat teavet teistelt inimestelt;
- 2) annab hinnangu tekstis kirjeldatud tegelaste käitumisele ja põhjendab seda viidetega tekstile, oma kogemusele või kehtivatele moraalinormidele;
- 3) iseloomustab tekstis kirjeldatud tegelasi plaani järgi, rühmitab neid teadaolevate tunnuste alusel;
- 4) selgitab talle mõistetavate sündmuste ajalisi ning põhjuslikke seoseid;
- 5) loeb jõukohast tundmatut teksti kõne tempos, õpitud teksti elementaarse ilmekusega;
- 6) hangib tekstist teavet õpetaja juhendamisel;
- 7) rakendab õpetaja juhendamisel temaatilise lugemise oskust, täidab endamisi lugedes sisulisi ja keelelisi ülesandeid;
- 8) taastab analüüsitud teksti sisu vastavalt püstitatud ülesandele (valikuliselt, temaatiliselt, kokkuvõtlikult), vajaduse korral kasutab teksti analüüsimisel ühiselt koostatud abivahendeid;
- 9) koostab pärast ühist ettevalmistust lühikese kirjaliku ümberjutustuse, kokkuvõtte või referaadi kavale, tugisõnadele või sõnaühenditele toetudes;
- 10) mõistab ja kasutab õpitud liht- ja koondlausemalle;
- 11) mõistab ja kasutab suunamisel kõnes eri suhteid (aeg, põhjus, koht, tagajärg, eesmärk jms) väljendavaid kaheosalisi liitlauseid;
- 12) tuletab sõnu õpitud liidetega; moodustab liitsõnu;
- 13) kasutab kõnes sõnade käände- ja pöördevorme, analüüsib sõnavormide koostist;
- 14) tunneb ja rakendab kirjutamisel tähekasutus- ja ortograafiareegleid, vajaduse korral abimaterjalidele toetudes või õpetaja suunamisel.

22.8.2 Õpitulemused 8. klassis

Õpilane:

- 1) hindab oma ja teiste käitumise otstarbekust ja moraalinõuetele vastavust

tavasituatsioonides, iseloomustab plaani järgi tegelasi ja tegelasrühmi ning nende käitumist;

- 2) märkab ja hindab kaaslaste käitumise (sh sõnakasutuse) sobivust, reageerib adekvaatselt kaaslaste erinevatele ja vastandlikele seisukohtadele;
- 3) analüüsib suunavate küsimuste abil dialoogi;
- 4) kasutab teabe saamiseks õpetaja juhendamisel erinevaid allikaid;
- 5) tutvustab kaaslastele ühte loetud raamatut;
- 6) loeb ja analüüsib jõukohast teksti ning täidab ülesandeid õpitud mõistmisstrateegiate ulatuses;
- 7) esitab küsimusi teksti kohta mõistmisstrateegiatest lähtuvalt;
- 8) märgistab suunamisel olulist teavet väljendavaid teabeüksusi tekstis, teeb märkmeid tekstide põhjal;
- 9) taastab õpitud teksti suuliselt erineval viisil: tekstilähedaselt, temaatiliselt, kokkuvõtlikult, tegelase seisukohalt; vajaduse korral rakendab tuttavaid abivahendeid;
- 10) kirjeldab abiga tegevusi ja sündmusi oma kogemuste ja eri õppeainete materjalide põhjal;
- 11) koostab pärast ühist arutelu tekstilähedase kirjaliku ümberjutustuse, kokkuvõtte või referaadi;
- 12) koostab õpitud tarbekirja etteantud näidise järgi;
- 13) tunneb ära ja moodustab pöörde- ja käändevorme, vajaduse korral toetub näidisele;
- 14) tuletab sõnu õpitud liidetega, mõistab ja kasutab kõnes tuletisi;
- 15) kasutab õpitud lausemalle suulises ja kirjalikus tekstis;
- 16) kasutab omandatud õigekirjaoskusi iseseisvates kirjalikes töödes, oskab vajaduse korral kasutada abistavat materjali.

22.8.3 Õpitulemused 9. klassis

Õpilane:

- 1) suhtleb ja käitub partnerit arvestades olukorrale vastavalt, järgib üldtunnustatud moraalinorme, esitab oma soove, selgitab seisukohti suuliselt ja kirjalikult korrektses eesti keeles, osaleb arutelus;
- 2) valdab võimetekohaste tekstide funktsionaalse lugemise oskust;
- 3) nimetab mõnda eesti kirjanikku ja on tutvunud tema loominguga;
- 4) kasutab eriliigilisi tekste ja erinevaid allikaid teabe hankimiseks, suudab elementaarselt konspekteerida; koostab referaadi eelneva analüüsi või plaani alusel;
- 5) koostab erinevaid õpitud tarbekirju näidiste alusel;
- 6) edastab loetud või kuulnud teksti sisu suuliselt või kirjalikult korrektses eesti keeles;
- 7) tunneb eri lausetüüpe, mõistab õpitud lausemallide tähendust, kasutab neid kõnes;
- 8) järgib õpitud tähekasutus- ja ortograafiareegleid, suudab ise oma tööd kontrollida, leida ja parandada õigekirjavigu.

23 A-võõrkeel

23.1 Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Võõrkeele õpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) õpib kuulama ja mõistma lihtsat igapäevast võõrkeelset kõnet; osaleb vestluses;
- 2) omandab võõrkeele häälduse, intonatsiooni ja rütmi;
- 3) omandab sõnavara, mis on vajalik elus toimetulekuks;
- 4) realiseerib oma kõnesoovi eluliselt vajalikes situatsioonides;
- 5) tõlgendab igapäevast lihtsat verbaalset teavet (reklaam, kuulutused jne);
- 6) täidab lihtsamaid tarbekirja blankette, individuaalset ankeeti;
- 7) kasutab vajaduse korral sõnaraamatuid, vestlussõnastikke;

- 8) omandab elementaarsed keeleüksused ja kasutab neid kõnes.

23.2 Õppetegevus 5. klassis

5. klassis on võõrkeeleeõpetus eelkõige propedeutilise suunitlusega: õpilasi valmistatakse ette keeleoskuse omandamiseks. Oluline on, et õpilased saaksid elementaarsed teadmised võõrkeelee eripärast, et nad hakkaksid tajuma keelele omast kõla, intonatsiooni.

Võõrkeeleeõpetuse eesmärk on õpetada kasutama keelt loomulikes suhtlusolukordades. Õpetaja ülesandeks on luua klassis võimalikult loomulik keelekeskkond. Sellele aitavad kaasa erinevad õppemeetodid, mille käigus kujundatakse suhtlus- ja käitumisoskusi. 5. klassis on esmatähtis kuulamisoskuse ja kuuldust arusaamise arendamine. Õpilasi õpetatakse aktiivselt kuulama, eristama üksikuid sõnu ja väljendeid, aga ka hääletooni ja intonatsiooni. Kuulamisoskuse kujundamine on vahetult seotud matkimise ja järelekordamisega ning artikulatsiooniaparaadi arendamisega. Oluline on

õpetada märkama ka kõneleja miimikat ja žeste, sest need toetavad kõne mõistmist. Õpilane omandab oskuse reageerida initsiatiivsele repliigile (küsimus, teade, korraldus).

Õppetöös kasutatakse suulise eelnevuse printsiipi: see, mida laps hakkab lugema ja kirjutama, omandatakse eelnevalt suulises kõnes. Kompleksselt arendatakse kõiki osaoskusi, peamiseks õppemeetodiks on praktiline harjutamine. Olulisel kohal on tajutavate abivahendite kasutamine mälu arendamisel, seoste loomise õpetamine.

23.3 Õppetegevus 6.–7. klassis

6.–7. klassis hakkab õpilaste tunnetustegevuse tase võimaldama aktiivsemalt ja iseseisvamalt õppetegevuses osaleda. Kujundatakse elementaarseks suhtlemiseks vajalik sõnavara. Õpitakse moodustama ning kasutama grammatiliselt õigeid lauseid õpitud sõnavara ja keeleteadmiste piires.

Kujundatakse õpilaste kõnelemissoovi ja suhtlemisjulgust, arendatakse sõnade hääldus- ja kirjapildi kokkusobitamist ning lugemisoskust.

Kõneoskuse arendamisel õpetatakse õpilasi kasutama kompensatoorseid strateegiaid (üle küsimine, uuesti alustamine) ja mitteverbaalseid väljendusvahendeid (žestid, miimika, imiteerimine).

Peamiseks õppemeetodiks on jätkuvalt praktiline harjutamine. Jätkuvalt kasutatakse ka suulise eelnevuse printsiipi: see, mida õpilane hakkab lugema ja kirjutama, omandatakse eelnevalt suulises kõnes. Kompleksselt arendatakse kõiki osaoskusi.

23.4 Õppetegevus 8.–9. klassis

8.–9. klassis kujundatakse ja kinnistatakse võõrkeeleteadmisi ja -oskusi, mis aitavad õpilasel edaspidi iseseisvas elus toime tulla. Põhiülesandeks on kõnekeeles arendamine. Kujundatakse arusaamist kõnest ja tekstist, stimuleeritakse kõnelemissoovi eluliselt vajalikes situatsioonides, õpetatakse orienteeruma igapäevases võõrkeelses teabes, õpetatakse iseseisvalt sõnastikke kasutama ning täitma lihtsamaid tarbekirja vorme. Jätkuvalt kujundatakse keele kõiki osaoskusi.

23.5 Õpitulemused II kooliastmes

23.5.1 Õpitulemused 5. klassis

Õpilane:

- 1) tunneb tähestikku;
- 2) tunneb ära õpitud sõna kirja pildi;
- 3) tunneb õpitud sõnad/väljendid ära suulises kõnes ja lühikestes kirjalikes tekstides;
- 4) oskab õpitud sõnu/väljendeid lugeda, hääldada ja tõlkida;
- 5) oskab vastata jah/ei küsimustele ja teistele lihtsatele küsimustele õpitud sõnavara piires;
- 6) oskab öelda arve 1–10 ja 10–1;
- 7) oskab kirjutada lihtsamaid õpitud sõnu/väljendeid.

23.5.2 Õpitulemused 6. klassis

Õpilane:

- 1) saab aru õpitud sõnadest, lühematest lausetest ja neis sisalduvatest väljenditest;
- 2) oskab neid lugeda õige hääldusega;
- 3) oskab vastata lihtsamatele küsimustele õpitud teemade piires;

- 4) reageerib adekvaatselt suulistele ja kirjalikele korraldustele;
- 5) suudab osaleda dialoogis õpitud lausemallide piires;
- 6) oskab öelda arve;
- 7) oskab teha ära kirja õpitud lühikestest võõrkeelsetest tekstidest.

23.6 Õpitulemused III kooliastmes

23.6.1 Õpitulemused 7. klassis

Õpilane:

- 1) saab aru selgelt hääldatud väljenditest, lausetest ning dialoogidest õpitu piires;
- 2) saab aru lihtsamatest kirjalikest tekstidest, oskab neid lugeda ja tõlkida;
- 3) oskab vastata küsimustele teksti põhjal suuliselt ja kirjalikult;
- 4) mõistab kirjalikke lühikesi korraldusi;
- 5) osaleb dialoogis õpitud lausemallide piires;
- 6) oskab rääkida endast, oma perest ja lähiümbrusest õpitud sõnavara ning grammatika piires;
- 7) oskab kirjutada lühemaid lauseid enda ja oma pere kohta;
- 8) oskab juhendamisel leida teavet veebist ja kasutada arvuti abi õppetöös;
- 9) on saavutanud A1-keeleskustaseme.

23.6.2 Õpitulemused 8. klassis

Õpilane:

- 1) saab aru dialoogidest ja tekstidest õpitud teemade piires;
- 2) oskab leida neist vajalikku infot ja vastata küsimustele;
- 3) mõistab kirjalikke tööjuhiseid;

- 4) oskab kasutada lihtsamaid viisakusväljendeid vestluse alustamiseks ja lõpetamiseks, osaleb lihtsates lühikestes igapäevaelu suhtlussituatsioonides;
- 5) oskab moodustada lihtsamaid küsimusi;
- 6) oskab kirja panna oma isikuandmeid (täita formulari), kirjutada õnnesoove;
- 7) oskab kirjutada lühitutvustust oma igapäevaeluga seotud tegevuste kohta;
- 8) oskab õppe-eesmärkidel kasutada lihtsamaid digikeskkondi, saata e-kirja.

23.6.3 Õpitulemused 9. klassis

Õpilane:

- 1) saab aru dialoogidest, lühikestest juttudest, sõnumitest ja teadetest tuttavatel teemadel;
- 2) tunneb õpitava maa üldisemaid kultuurilisi iseärasusi;
- 3) loeb nii lühikesi ilukirjanduslikke kui ka faktilist infot sisaldavaid tekste ja leiab vajalikku infot;
- 4) oskab tutvustada suuliselt ennast, oma perekonda, oma huvialasid ja tegevusi ning oma lähiümbrust õpitud sõnavara ja lausemallide piires;
- 5) oskab väljendada oma arvamust ja tundeid õpitud lausemallide piires;
- 6) oskab rääkida minevikus toimunud sündmustest;
- 7) oskab kirjutada lihtsaid sõnumeid ja tekste ning saata e-kirja ja vastata sellele;
- 8) oskab kasutada õpitud veebilehekülgi ja digiseadmeid;
- 9) on saavutanud A2-keeleoskustaseme.

24 Eesti keel teise keelena

24.1 Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Eesti keele kui teise keele õpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) mõistab lihtsat igapäevast eestikeelset kõnet, kasutab õpitud sõnu ja lausemalle

vestluses;

- 2) realiseerib oma kõnesoovi eluliselt vajalikes situatsioonides;
- 3) mõistab suulisi ja kirjalikke lihtsaid tekste, tõlgendab igapäevast lihtsat verbaalset teavet (reklaam, kuulutused jne);
- 4) oskab kirjutada lihtsaid sõnumeid ja tekste (sh tarbetekste);
- 5) kasutab eestikeelseid teatmeallikaid (nt sõnaraamatuid, internetti) vajaliku info otsimiseks ka teistes valdkondades ja õppeainetes;
- 6) tunneb Eesti tuntumaid vaatamisväärsusi, kirjanikke, meediaväljaandeid, õppeasutusi ning teab eesti kultuuri iseärasusi.

24.2 Õppetegevus 3.–5. klassis

3. klassis algab eesti keele õppimine suulise kursusega, mis kestab 1–2 kuud: kujundatakse positiivset suhtumist eesti keele õppimisse, pakutakse eduelamusi ja turvatunnet. Uue keelekeskkonnaga tutvumiseks õpitakse koostöös õpetajaga eesti keelt teistest keeltest kuulmise järgi eristama, matkima kuulnud häälikuid, häälikuühendeid, sõnu ja lühikesi lauseid. Häädusharjutusteks kasutatakse eakohaseid tekste. Suheldakse mänguliselt lihtsates elulistes olukordades.

Õpitakse kuulama, jälgima, korraldusi mõistma ja täitma, tuttavas dialoogis osalema. Kõnelemisoskuse arendamiseks julgustab õpetaja õpilasi küsima, täpsustama ja kehakeelt kasutama. Õpitakse tegevuste ja näitvahendite abil lauseid moodustama ning viisakusväljendeid kasutama. Tehakse ära kirja, kirjutatakse lihtsaid sõnu, väljendeid ja lauseid. Tähtsaim on igakülgselt ja jõukohaselt suulist eneseväljendusoskust arendada.

24.3 Õppetegevus 6.–7. klassis

6.–7. klassis arendatakse õpilaste suulist ja kirjalikku väljendusoskust keele kõiki osaoskusi pidevalt harjutades. Harjutamisel on alati toeks pildid, sõnaühendid, tugisõnad, -lauseid, lausemallid, õpetaja suunavad küsimused jm.

Õpilasi julgustatakse suhtlema, üksteist toetama ning väärtustama.

Keeleteadmised omandatakse praktilise tegevuse ja konteksti kaudu. Tehakse ära kirja,

koostatakse mallide järgi lauseid ning moodustatakse nendest lühitekste.

Koostöös õpitakse tekstist tundmatuid sõnu otsima, loetu põhjal küsimustele vastama, küsimusi esitama. Tehakse oma tegevusest ja ühisüritustest suulisi kokkuvõtteid, osaletakse igapäevaelu dialoogides, valitakse esitatud repliikide hulgast vestlusse sobivaid. Õpitakse kasutama igapäevaeluks vajalikke digivahendeid. Suureneb lugemise ja kirjutamise osa, kinnistuvad esmased õpi- ja digioskused, turvalise käitumise harjumused. Koostöös teiste aineõpetajatega rakendatakse lõimitud õpet. Motiveeritakse õpilast eesti keelt kasutama igapäevategevustes ja suhtluses, luues selleks õpilastele huvitavaid olukordi (õppekäigud, teater, spordivõistlus).

24.4 Õppetegevus 8.–9. klassis

8.–9. klassis arendatakse peamiselt õpilaste iseseisvust, õpetatakse tegema valikuid ning täitma kindla eesmärgiga ülesandeid. Suur tähtsus on praktilisel harjutamisel, näitlikustamisel ja kordamisel, et õpilased suudaksid mõista ja täita suulisi ja kirjalikke tuttavaid töökorraldusi, luua seoseid. Et iseseisvat keelekasutust suurendada, õpetatakse esitama teavet olukorrast lähtuvalt, selgitama oma seisukohta kaaslastele, põhjendama oma arvamust, nõustuma või loobuma, tegema ettepanekuid jne. Kuulamisoskuse arendamiseks kuulavad õpilased eestikeelset kõnet, vestlusi ning teevad õpetaja abiga nende põhjal kokkuvõtteid ja järeldusi. Lugemisvarasse kuuluvad peamiselt tarbetekstid: kuulutused, reklaamid, juhendid, ametikirjad. Suulise ja kirjaliku väljendusoskuse arendamisel pööratakse enim tähelepanu sellele, kuidas hankida teavet, kuidas seda mõista ning suuliselt ja kirjalikult edastada. Kirjutamine on seotud praktiliste vajadustega: koostatakse tarbetekste, täidetakse blankette õpetaja juhendamisel. Õpilased oskavad nimetada mõnd tuntumat Eesti vaatamisväärsust, meediaväljaannet, eesti lastekirjandusteost ning huvipakkuvat õppeasutust. Tegeldakse põhjalikumalt mõne huviala ja õppeaine sõnavaraga. Õpilased oskavad kasutada õpitud digivahendeid, sh lugeda, saata e-kirja, sõnumit jt.

24.5 Õpitulemused I kooliastmes

24.5.1 Õpitulemused 3. klassis

Õpilane:

- 1) tunneb eesti tähestikku;
- 2) tunneb kõnes ja kirjas ära õpitud sõnad;

- 3) nimetab tuttavaid esemeid;
- 4) vastab lihtsatele küsimustele õpitu ulatuses;
- 5) teeb õpitud sõnadest ära kirja;
- 6) oskab öelda arve 1–10;
- 7) teab Eesti riigi ja rahvuslikke sümboleid;
- 8) suhtub positiivselt eesti keele õppimisse.

24.5.2 Õpitulemused 4. klassis

Õpilane:

- 1) oskab hääldada õpitud sõnu;
- 2) saab aru õpitud sõnadest ja lühematest lausetest;
- 3) oskab öelda arve 1–12;
- 4) oskab vastata lihtsamatele küsimustele õpitud teemadel;
- 5) saab aru õpetaja suulistest selgelt hääldatud juhenditest;
- 6) teeb ära kirja sõnapaaridest ja lihtsamatest väljenditest;
- 7) kirjutab enda kohta lühikesi lauseid õpitud lausemallide põhjal;
- 8) osaleb dialoogis õpitud sõnavara ja lausemallide põhjal;
- 9) tunneb Eesti traditsioone ja tähtpäevi.

24.5.3 Õpitulemused 5. klassis

Õpilane:

- 1) mõistab lihtsaid kirjalikke tekste, sõnumeid ja juhendeid;
- 2) oskab öelda arve 1–20;
- 3) osaleb dialoogis õpitud sõnavara ja lausemallide põhjal;

- 4) kirjeldab lühidalt iseennast ja oma lähiümbrust;
- 5) tuleb igapäevastes tüüpolukordades toime suulise suhtlusega;
- 6) teeb ära kirja lihtsamatest lausetest või lühitekstidest;
- 7) vastab lihtsamatele küsimustele;
- 8) nimetab Eesti suuremaid linnu, saari, oma kodukoha vaatamisväärsusi.

24.6 Õpitulemused II kooliastmes

24.6.1 Õpitulemused 4. klassis

Õpilane:

- 1) oskab hääldada õpitud sõnu;
- 2) saab aru õpitud sõnadest ja lühematest lausetest;
- 3) oskab öelda arve 1–12;
- 4) oskab vastata lihtsamatele küsimustele õpitud teemadel;
- 5) saab aru õpetaja suulistest selgelt hääldatud juhenditest;
- 6) teeb ära kirja sõnapaaridest ja lihtsamatest väljenditest;
- 7) kirjutab enda kohta lühikesi lauseid õpitud lausemallide põhjal;
- 8) osaleb dialoogis õpitud sõnavara ja lausemallide põhjal;
- 9) tunneb Eesti traditsioone ja tähtpäevi.

24.6.2 Õpitulemused 5. klassis

Õpilane:

- 1) mõistab lihtsaid kirjalikke tekste, sõnumeid ja juhendeid;
- 2) oskab öelda arve 1–20;
- 3) osaleb dialoogis õpitud sõnavara ja lausemallide põhjal;

- 4) kirjeldab lühidalt iseennast ja oma lähiümbrust;
- 5) tuleb igapäevastes tüüpolukordades toime suulise suhtlusega;
- 6) teeb ära kirja lihtsamatest lausetest või lühitekstidest;
- 7) vastab lihtsamatele küsimustele;
- 8) nimetab Eesti suuremaid linnu, saari, oma kodukoha vaatamisväärsusi.

24.6.3 Õpitulemused 6. klassis

Õpilane:

- 1) loeb sõnu, väljendeid ja lauseid ning teeb nendest ära kirja;
- 2) mõistab lihtsat, lühikeste lausetega kõnet, osaleb dialoogis tuttavatel teemadel;
- 3) saab aru lihtsatest isiklikest küsimustest ja igapäevaelus vajalikest juhenditest, hoiatustest;
- 4) saab aru lihtsatest kirjalikest tekstidest;
- 5) reageerib adekvaatselt suulistele ja kirjalikele korraldustele;
- 6) tuleb suulises suhtluses toime eakohastes igapäevastes olukordades;
- 7) oskab öelda arve 1–50;
- 8) oskab esitada lühikesi küsimusi õpitud sõnavara ja lausemallide põhjal;
- 9) kirjeldab suunavate küsimuste abil suuliselt ja kirjalikult ennast ja oma lähiümbrust;
- 10) teab mõnda luuletust või juttu eesti lastekirjandusest.

24.7 Õpitulemused III kooliastmes

24.7.1 Õpitulemused 7. klassis

Õpilane:

- 1) saab aru selget teavet sisaldavast igapäevasest kõnest;

- 2) saab aru lihtsamatest kirjalikest tekstidest, sh eesti lastejuttudest, oskab neid lugeda;
- 3) leiab lihtsamast tekstist vajalikku teavet;
- 4) tuleb toime igapäevastes suhtlusolukordades teeninduses, osaleb dialoogis õpitud lausemallide põhjal;
- 5) kirjeldab oma lähiümbrust lühikeste lausetega;
- 6) kirjutab lühikesi lihtsaid sõnumeid, sh isiklikke kirju, teateid igapäevaelu kohta;
- 7) oskab juhendamisel leida teavet veebist ja kasutada arvuti jm digivahendite abi õppetöös;
- 8) oskab öelda arve 1–100.

24.7.2 Õpitulemused 7. klassis

Õpilane:

- 1) saab aru selget teavet sisaldavast igapäevasest kõnest;
- 2) saab aru lihtsamatest kirjalikest tekstidest, sh eesti lastejuttudest, oskab neid lugeda;
- 3) leiab lihtsamast tekstist vajalikku teavet;
- 4) tuleb toime igapäevastes suhtlusolukordades teeninduses, osaleb dialoogis õpitud lausemallide põhjal;
- 5) kirjeldab oma lähiümbrust lühikeste lausetega;
- 6) kirjutab lühikesi lihtsaid sõnumeid, sh isiklikke kirju, teateid igapäevaelu kohta;
- 7) oskab juhendamisel leida teavet veebist ja kasutada arvuti jm digivahendite abi õppetöös;
- 8) oskab öelda arve 1–100.

24.7.3 Õpitulemused 8. klassis

Õpilane:

- 1) saab aru õpilaste igapäevaeluga seotud suulisest kõnest;
- 2) mõistab tuttavatel teemadel kuulnud lihtsamaid tekste;
- 3) suhtleb suuliselt igapäevastes olukordades tuttavatel teemadel;
- 4) kirjutab kogemuse põhjal lühikesi, lihtsaid sündmuste kirjeldusi;
- 5) saab aru kirjalike tekstide peamisest sisust ja tuttavate teemade võtmesõnadest, sh töö- ja loodusõpetuse sõnavarast;
- 6) saab aru olulisest teabest igapäevaelus: menüü, juhendid, lihtsamad küsimustikud jm;
- 7) nimetab mõningaid Eesti ajaloo olulisemaid sündmusi, Eesti vaatamisväärsusi, oskab neist mõnda lühidalt kirjeldada;
- 8) oskab õppes kasutada lihtsamaid digikeskkondi, saata e-kirja;
- 9) oskab öelda arve 1–100.

24.7.4 Õpitulemused 9. klassis

Õpilane:

- 1) saab aru suuliste ja kirjalike lihtsate tekstide sõnavarast ja kasutab neid sõnu suulises suhtluses õpitud lausemallide ulatuses;
- 2) tunneb Eesti tuntumaid vaatamisväärsusi ja kultuurilisi iseärasusi;
- 3) kirjeldab suuliselt oma lähiümbrust ja igapäevaelu, osaleb suulises vestluses tuttavatel ja huvipakkuvatel teemadel;
- 4) kirjutab kava alusel kogemuse põhjal lühikesi lihtsaid sündmuste kirjeldusi;
- 5) teab mõningaid eesti kirjanikke ja suuremaid meediaväljaandeid;
- 6) oskab kasutada õpitud digivahendeid: saata e-kirja ja vastata e-kirjale, kirjutada lihtsaid sõnumeid ja tekste, sh tarbetekste;
- 7) oskab öelda arve 1–100;

8) on tutvunud edasiõppimise võimalustega Eestis, saab kõrvalise abiga aru suulisest ja kirjalikust teabest jätkuõppimise ja töö leidmise kohta.

25 Matemaatika

25.1 Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Matemaatikaõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) saab aru matemaatika vajalikkusest oma elus ja tegevuses, tunneb rõõmu matemaatikaga tegelemisest;
- 2) omandab iseseisvaks tööks ja koostööks vajalikud oskused ning hoiakud;
- 3) õpib ümbritseva maailma esemeid ja nähtusi struktureerima (järjestama, võrdlema, rühmitama, loendama, mõõtma);
- 4) oskab suunamisel otsida matemaatikaalast teavet, kasutab õpetaja juhendamisel või iseseisvalt sobivaid info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendeid;
- 5) tunneb õpitud matemaatilisi mõisteid ja seoseid, rakendab matemaatikateadmisi ning lahendab jõukohaseid probleemsituatsioone teistes õppeainetes ja igapäevaelus.

4.4.2. Õppetegevuse kirjeldus arenguperioodide kaupa

25.2 Õppetegevus 1.–2. klassis

1.–2. klassis saavad õpilased esmased kogemuslikud kujutlused esemete ja suuruste maailmast, hulkadest, vormist, ruumist ja ajast, arvudest 20 piires ning arvude liitehitusest. Õpitakse tundma lihtsamaid geomeetrilisi kujundeid, omandatakse esmased kujutlused mõõtmisest ja mõõtühikutest. Õpitakse opereerima hulkadega, sooritama liitmis- ja lahutamistehteid ning rakendama neid matemaatiliste jutukeste koostamisel ning eluliste probleemsituatsioonide lahendamisel.

25.3 Õppetegevus 3.–5. klassis

3.–5. klassis omandavad õpilased kujutluse arvudest 1000 piires, arvude kümnendkoostise ja rakendavad seda arvutamisel ning eluliste probleemide lahendamisel. Omandatakse kujutlused korrutamise ja jagamise olemusest ning rakendatakse neid korrutamise- ja jagamistabeli ülesannete lahendamisel. Omandatakse kujutlus mõõtühikute süsteemist ja õpitakse arvutama

nimega arvudega. Õpitakse eristama, nimetama, mõõtma ja joonestusvahenditega joonestama tasapinnalisi geomeetrilisi kujundeid. Kujuneb arusaam elus ettetulevate probleemide sõnastamisest tekstülesandena. Omandatakse oskus esemeliselt ja skemaatiliselt modelleerida lihtsamaid liht- ja liitsituatsioone.

25.4 Õppetegevus 6.–7. klassis

6.–7. klassis omandavad õpilased kujutluse arvudest 100 000 piires, õpivad eristama arvu järke ja klasse. Lahendatakse geomeetriaülesandeid, sooritatakse nelja aritmeetilist tehet naturaals- ja nimega arvudega õpitud arvuvalla piires. Omandatakse kujutlused harilikust ja kümnendmurrust, õpitakse leidma osa tervikust ja tervikut tema osa järgi. Kujuneb oskus rakendada tekstülesandest omandatud teadmisi analoogiliste seostega eluliste probleemide modelleerimisel ja lahendamisel.

25.5 Õppetegevus 8.–9. klassis

8.–9. klassis kasutavad õpilased omandatud arvutusoskust igapäevaste eluliste probleemide modelleerimisel ja lahendamisel. Süvenevad õpilaste teadmised ja oskused opereerimisest arvudega 1 000 000 piires. Täpsustuvad ja laienevad teadmised geomeetristest kujunditest ja nende omadustest, tekib kujutlus pindalast ja ruumalast. Õpilased lahendavad rakenduslikke tekstülesandeid, loevad ja koostavad lihtsamaid andmestikke ja diagramme.

25.6 Õpitulemused I kooliastmes

25.6.1 Õpitulemused 1. klassis

Õpilane:

- 1) orienteerub ruumis ja tasapinnal küsimuse kus? ja korralduse pane ...! alusel;
- 2) võrdleb ja järjestab esemeid suuruse, pikkuse, laiuse ja kõrguse järgi;
- 3) opereerib hulkadega (oskab hulki võrrelda, võrdsustada ja ühendada ning eraldada osahulka);
- 4) nimetab, kirjutab ja võrdleb arve 10 piires;
- 5) teab arvude koostist 10 piires;
- 6) liidab ja lahutab 10 piires;

- 7) teab rahaühikuid;
- 8) eristab ja konstrueerib praktiliselt geomeetrilisi kujundeid ring, kolmnurk, nelinurk ja teab nende nimetusi;
- 9) teab nädalapäevade ja aastaaegade järgnevust toetudes abivahenditele;
- 10) lahendab ja koostab abiga matemaatilisi jutukesi.

25.6.2 Õpitulemused 2. klassis

Õpilane:

- 1) teab naturaalarve 1–20;
- 2) vastandab hulgaelemente arvuga (20 piires);
- 3) määrab arvu koha naturaalarvude reas;
- 4) eristab ühe- ja kahekohalisi arve, arvus kümnelisi ja ühelisi;
- 5) liidab ja lahutab 20 piires järku ületamata;
- 6) lahendab kolme arvu liitmise või lahutamise liitülesandeid;
- 7) seostab ajasuhteid eile, täna, homme, üle-eile ja ülehomme nädalapäevadega;
- 8) määrab aega täistundides;
- 9) kasutab mõõtmisel pikkusühikut sentimeeter;
- 10) mõõdab joonlaua abil lõigu pikkust sentimeetrites;
- 11) joonestab punktide järgi joonlaua abil kolmnurka ja nelinurka;
- 12) kasutab õpitud rahaühikuid ostu-müügitehingute sooritamisel poemängus;
- 13) lahendab abiga ühetehtelisi tekstülesandeid summa ning vahe leidmiseks.

25.6.3 Õpitulemused 3. klassis

Õpilane:

- 1) teab naturaalarve 1–100;
- 2) teab arvude ehitust kümnendsüsteemis (100 piires);
- 3) võrdleb arve;
- 4) liidab ja lahutab arve 20 piires;
- 5) liidab ja lahutab arve 100 piires;
- 6) teab mõõtühikuid meeter, kilogramm, liiter ning rahaühikuid euro ja sent;
- 7) liidab ja lahutab ühenimelisi arve;
- 8) määrab õpetaja juhendamisel aega täis- ja pooletunnise täpsusega ning kalendri järgi päevades;
- 9) joonestab sirglõigu ja nelinurga mõõdu järgi;
- 10) lahendab abiga ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid.

25.7 Õpitulemused II kooliastmes

25.7.1 Õpitulemused 4. klassis

Õpilane:

- 1) teab naturaalarve 100 piires;
- 2) teab Rooma numbreid I–V;
- 3) liidab ja lahutab 100 piires;
- 4) korrutab ja jagab toetudes korrutustabelile;
- 5) lahendab kahe- ja kolmetehtelisi avaldisi;
- 6) leiab osa tervikust;
- 7) teab mõõtühikut millimeeter;
- 8) oskab lugeda termomeetri näitu kraadides;

- 9) tunneb kella (veerand-, pool-, kolmveerand- ja täistund);
- 10) liidab ja lahutab ühe- ja mitmenimelisi arve;
- 11) joonestab löike etteantud mõõdu järgi;
- 12) teab nurkade liike;
- 13) lahendab koostöös õpetajaga kahetehtelisi tekstülesandeid.

25.7.2 Õpitulemused 5. klassis

Õpilane:

- 1) teab naturaalarve 1000 piires;
- 2) eristab järguühikuid, oskab määrata nende arvu;
- 3) teab Rooma numbreid I–X;
- 4) liidab ja lahutab arve 1000 piires;
- 5) korrutab ja jagab ühekohalise arvuga 100 piires;
- 6) korrutab ja jagab ühekohalise arvuga 1000 piires;
- 7) lahendab kahe- ja kolmetehtelisi avaldisi;
- 8) saab aru mõiste harilik murd olemusest;
- 9) leiab osa arvust 1000 piires;
- 10) teab mõõtühikuid gramm, tonn, kilomeeter;
- 11) määrab aega kella ja kalendri järgi;
- 12) liidab ja lahutab nimega arve 1000 piires;
- 13) korrutab ja jagab ühenimelisi arve 1000 piires;
- 14) eristab ringi ja ringjoont;
- 15) lahendab kahetehtelisi tekstülesandeid.

25.7.3 Õpitulemused 6. klassis

Õpilane:

- 1) teab naturaalarve 10 000 piires;
- 2) ümardab arvu etteantud järguni 10 000 piires;
- 3) teab Rooma numbreid I–XX;
- 4) liidab ja lahutab arve 10 000 piires;
- 5) korrutab ja jagab arve 10 000 piires;
- 6) lahendab mitmetehtelisi avaldisi;
- 7) mõistab lihtmurru, liigmurru ja segaarvu olemust;
- 8) liidab ja lahutab lihtmurde;
- 9) leiab ühe ja mitu osa arvust;
- 10) mõistab kümnendmurru olemust;
- 11) liidab ja lahutab kümnendmurde;
- 12) teab mõõtühikuid detsimeeter, detsiliiter ja milliliiter;
- 13) arvutab ajavahemikke;
- 14) liidab ja lahutab nimega arve 10 000 piires;
- 15) korrutab ja jagab nimega arve 10 000 piires;
- 16) eristab lõikuvaid, ristuvaid ja paralleelseid sirgeid;
- 17) eristab kolmnurkade liike;
- 18) arvutab hulknurga ümbermõõtu;
- 19) lahendab kolmetehtelisi tekstülesandeid toetudes lahendusplaanile.

25.8 Õpitulemused III kooliastmes

25.8.1 Õpitulemused 7. klassis

Õpilane:

- 1) teab naturaalarve 100 000 piires;
- 2) ümardab arvu etteantud järguni 100 000 piires;
- 3) teab Rooma numbreid I–XXX;
- 4) liidab ja lahutab 100 000 piires;
- 5) korrutab ja jagab 100 000 piires;
- 6) lahendab mitmetehtelisi avaldisi;
- 7) teisendab harilikke murde;
- 8) taandab harilikke murde;
- 9) korrutab ja jagab harilikke murde;
- 10) leiab terviku tema osa järgi;
- 11) liidab ja lahutab kümnendmurde;
- 12) korrutab ja jagab kümnendmurde;
- 13) kasutab arvutamisel pikkus-, raskus-, mahu-, aja- ja rahaühikute seoseid;
- 14) arvutab aritmeetilise keskmise;
- 15) arvutab hulknurga ümbermõõdu;
- 16) joonestab sümmeetrilisi kujundeid;
- 17) lahendab kolmetehtelisi tekstülesandeid toetudes lahendusplaanile.

25.8.2 Õpitulemused 8. klassis

Õpilane:

- 1) teab naturaalarve 1 000 000 piires;

- 2) ümardab arve etteantud järguni 1 000 000 piires;
- 3) teab Rooma numbreid I–XXXV;
- 4) liidab ja lahutab 1 000 000 piires;
- 5) korrutab ja jagab 1 000 000 piires;
- 6) lahendab mitmetehtelisi avaldisi;
- 7) liidab ja lahutab harilikke murde;
- 8) korrutab ja jagab harilikke murde;
- 9) liidab ja lahutab kümnendmurde;
- 10) korrutab ja jagab kümnendmurde;
- 11) arvutab pindala;
- 12) eristab ruumilisi kujundeid;
- 13) joonestab sümmeetrilisi kujundeid;
- 14) lahendab kolmetehtelisi tekstülesandeid toetudes lahendusplaanile.

25.8.3 Õpitulemused 9. klassis

Õpilane:

- 1) teab naturaalarve 1 000 000 piires;
- 2) teab Rooma numbreid I–XXXV;
- 3) liidab ja lahutab, korrutab ja jagab 1 000 000 piires;
- 4) teisendab murde;
- 5) sooritab nelja aritmeetilist tehet kümnendmurdudega;
- 6) teab protsendi praktilist tähendust;
- 7) sooritab protsentarvutusi;

- 8) arvutab ruumala;
- 9) leiab infot diagrammilt;
- 10) lahendab probleemsituatsioonide põhjal mitmetehtelisi tekstülesandeid.

26 Loodusõpetus

26.1 Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Loodusõpetuse õpetamisega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) tunneb huvi looduse vastu, käitub looduses hoolivalt ja turvaliselt, teab looduskaitse põhimõtteid;
- 2) oskab vaadelda loodusobjekte ja -nähtusi, teha praktilisi töid ja esitada tulemusi;
- 3) tunneb ning kirjeldab loodusobjekte ja -nähtusi, mõistab elus- ja eluta keskkonna seoseid;
- 4) mõistab inimtegevuse mõju keskkonnale, väärtustab keskkonnasäästlikku eluviisi;
- 5) leiab loodusteaduslikku teavet, kasutades tekste, plaane, kaarte ja mudeleid ning viies läbi vaatlusi ja katseid; sõnastab saadud teavet suuliselt ja kirjalikult.

Õppetegevuse kirjeldus arenguperioodide kaupa

26.2 Õppetegevus 1.–2. klassis

1.–2. klassi õppetegevuses keskendutakse looduse vahetule kogemisele ja praktilisele tegevusele. Õpetaja osalusel ja suunamisel õpivad õpilased tundma lähiümbrust ning igapäevaelu nähtusi, õpivad märkama, vaatlama, võrdlema ja kirjeldama ümbritsevate objektide ja nähtuste tajutavaid tunnuseid. Õppetegevuses on olulisel kohal liigitamis- ja järjestamisoskust kujundavad tegevused. Kuna sel arenguperioodil on lihtsustatud õppes õpilastel juhtivaks psüühiliseks protsessiks tajutav, tuleb õppetegevuses kasutada kujutluspiltide loomiseks palju esemelist ja kujutavat näitlikustamist.

Ülekaalus on praktiline tegutsemine ja õppemäng. Valdavalt suuline õppetegevus peab arvestama õpilaste kõne arengu taset. Vähesel määral kasutatakse 1. klassi lõpust alates lihtsaid lugemis- ja kirjutamisülesandeid, arvestades seejuures vastavate oskuste arengut.

Õpetaja osaleb õppetöös suurel määral. Järjepidevalt on vaja suunata õpilaste tunnetustegevust ja kõnet. Õpilaste õppetegevust tuleb reguleerida koostöös ja eeskuju järgi, tegevusakte peab saatma õpetaja kõne.

26.3 Õppetegevus 3.–5. klassis

3.–5. klassis on õppetegevuses jätkuvalt ülekaalus looduse vahetu kogemine, praktiline tegevus ja õppemäng. Vajalike kujutluspiltide loomist toetab esemeline

ja kujutav näitlikkus, lisandub ka tinglik näitlikkus (lihtsad joonised, tabelid, Eesti kaart). Õpilaste tunnetustegevuse areng võimaldab varasemalt kujundatud taju- ja mälukujutlusi täpsemaks muuta ning suurema hulga tunnuste abil laiendada. Õpetaja suunamisel areneb objektide, nähtuste, tegevuste jm kirjeldamis-, võrdlemis-, rühmitamis- ja üldistamisoskus. Õpetaja abiga kujunevad jõukohase õppematerjali ulatuses põhjus-tagajärg seoste mõistmise ja järelduste tegemise oskused.

Järk-järgult suureneb õpitegevuses kirjaliku kõne osakaal – jõukohaste õppetekstide häälega lugemine ja analüüs õpetaja suunamisel, jõukohaste kirjalike ülesannete sooritamine.

Õpetaja osalus õpilaste tegevuses püsib, õpiülesandeid sooritatakse suulise juhendamise, eeskuju ja näidise järgi. Tähelepanu pööratakse lihtsate kirjalike töökorralduste mõistmisele ning nende täitmisele. Õpetaja ülesandeks on järjepidevalt kujundada õpilaste enesejuhtimise ning koostööoskusi, et järgnevatel õppeperioodidel oleks võimalik jõukohasel viisil iseseisvat tööd ning koostöiseid õppeviise (paaris- ja rühmatööd) rakendada.

Õpetaja juhendamisel ja abiga on õpilased suutelised jõukohasel viisil tehnoloogiavahendeid kasutama, näiteks otsima pildilist teavet, sooritama õpitud teadmiste kinnistamiseks lihtsaid õpiülesandeid. Peamised raskused tehnoloogiavahendite kasutamisel tulenevad õpilaste tunnetustegevuse ja kirjaoskuse arengu puudulikkusest.

26.4 Õppetegevus 6.–7. klassis

6.–7. klassis võimaldab õpilaste tunnetustegevuse ja kõne areng laiendada jõukohasel viisil õpitavate objektide, nähtuste ja protsesside ning nende tunnuste hulka, seda nii õpilase kodukoha kui ka Eesti kontekstis. Kujutluspiltide loomiseks ja täpsustamiseks kasutatakse õpet loomulikus keskkonnas, praktilisi töid ja katseid, kujutavat ja tinglikku näitlikkust; kogemustel põhinevate mälukujutluste aktiveerimiseks ka verbaalset näitlikkust. Lisaks näitkatsete

vaatlusele sooritavad õpilased õpetaja juhendamisel ka ise lihtsamaid praktilisi töid ja katseid. Järjepideva jõukohase arendustegevuse käigus pareneb õpilaste kirjeldamis-, võrdlemis-, rühmitamis- ja üldistamisoskus. Õpetaja suunamisel arenevad põhjustagajärg seoste mõistmise ja järelduste tegemise oskused.

Jõukohasel viisil toetub teadmiste-oskuste omandamine kirjalikule õppematerjalile. Õpetaja suunamisel loevad õpilased jõukohaseid õppetekste häälega ja osaliselt endamisi, analüüsivad neid õpetaja suuliste ja kirjalike küsimuste-korralduste abil; otsivad teavet tabelitest, joonistelt ja skeemidelt; sooritavad kirjalikke õpiülesandeid.

Õpetaja osalus õpilaste tegevuses väheneb järk-järgult, õpiülesannete täitmisel suureneb kirjalike tööjuhiste ja kirjalike abivahendite roll. Nende mõistmine ja kasutamine vajab jätkuvalt õpetaja suunamist. Õpilaste iseseisva tegutsemise ja koostööoskuste arenemine võimaldab sooritada jõukohaseid tegevusi paaris- ja rühmatöödena.

Õpetaja juhendamisel kasutavad õpilased sobiva raskusastmega õpitegevuses meedia- ja tehnoloogiavahendeid – otsivad ja loevad jõukohast loodusalast infot, kasutavad seda õpiülesannete sooritamisel. Õpilastele on jätkuvalt keeruline info lugemine, selekteerimine, teksti produtseerimine. Õpetaja ülesanne on reguleerida õpitegevuse raskusastet, arvestades õpilaste tunnetustegevuse ja kirjaoskuse arenguga.

26.5 Õppetegevus 8.–9. klassis

8.–9. klassis laienevad jõukohase õpitegevuse käigus õpilaste loodusalased teadmised, parenevad seoste mõistmise oskused, seda nii kodukoha, Eesti kui ka maailma kontekstis. Varasemate õppeperioodidega võrreldes pööratakse rohkem tähelepanu elementaarsete keemia- ja füüsikateadmiste ning -oskuste kujundamisele. Õpilastele valmistab põhikooli lõpuni raskusi reaalselt mittetajutavate nähtuste ning protsesside mõistmine. Õppe eesmärgiks on eelkõige ümbritseva maailma praktiline mõistmine. Kujutluspiltide loomiseks ja täpsustamiseks kasutatakse õpet loomulikus keskkonnas, praktilisi töid ja katseid, kujutavat, tinglikku ning jõukohasel viisil ka verbaalset näitlikkust. Suureneb õpilaste roll ja iseseisvus katsete planeerimisel ja läbiviimisel. Põhjus-tagajärg seoste mõistmist ja järelduste tegemist suunab õpetaja.

Õpetaja juhendamisel otsivad õpilased teavet erinevatest allikatest, kasutades seejuures ka meedia- ja tehnoloogiavahendeid. Õppeinfo mõistmiseks ja kasutamiseks vajavad nad jätkuvalt

suunatud analüüsi – suuliseid ja kirjalikke küsimusi-korraldusi. Õpetaja ülesanne on aidata hinnata ning mõista leitud info usaldusväärsust.

Õpilaste oskuste areng võimaldab jõukohases õpitegevuses iseseisva töö osakaalu suurendada. Seejuures vajavad õpilased jätkuvalt õpetaja suunamist ja abivahendeid. Õpilaste iseseisva tegutsemise ja koostööoskuste arenemine võimaldab sooritada jõukohaseid õppetegevusi paaris- ja rühmatöödena.

26.6 Õpitulemused I kooliastmes

26.6.1 Õpitulemused 1. klassis

Õpilane:

- 1) orienteerub täiskasvanu abiga kodus, koolis ja kooliteel;
- 2) tunneb ära ja nimetab õpitud taimi, loomi ja loodusnähtusi; kirjeldab neid õpetaja küsimustele toetudes 2–4-sõnalise lausega ja rühmitab neid erinevate tunnuste alusel;
- 3) tunneb ära ja nimetab aastaaegu ja aastaegadele iseloomulikke loodusnähtusi; nimetab aastaegade järjestust;
- 4) käitub looduses hoolivalt, hindab enda ja teiste käitumist looduses õige/vale põhimõttel.

26.6.2 Õpitulemused 2. klassis

Õpilane:

- 1) tunneb ära ja nimetab õpitud taimi ning loomi, lähiümbruse eluta looduse objekte ning nähtusi; kirjeldab neid abile tuginedes 3–5-sõnaliste lausetega (3–4 lauset);
- 2) võrdleb õpetaja suunamisel õpitud elusorganisme 2–3 tajutava tunnuse alusel; rühmitab neid õpetaja suunamisel ning eristab õpitud kuuluvusrühmi;
- 3) tunneb ära ja nimetab aastaaegu, kirjeldab nende põhitunnuseid; järjestab abivahendite toel aastaajale vastavate kuude nimetusi;
- 4) märkab ja toob õpetaja küsimustele toetudes näiteid elusolendite vajadustest.

26.6.3 Õpitulemused 3. klassis

Õpilane:

- 1) kirjeldab abivahenditele tuginedes 4–5-sõnaliste lausetega (3–5 lauset) eluta looduse objekte ning nähtusi; võrdleb ja rühmitab neid õpetaja suunamisel erinevate tunnuste alusel;
- 2) teeb koostegevuses täiskasvanuga lihtsamaid ilmavaatlusi, iseloomustab abivahenditele tuginedes ilma ning valib ilmale vastava välisriietuse;
- 3) märkab ja kirjeldab abivahenditele tuginedes 4–5-sõnaliste lihtlausetega looduses ja inimtegevuses toimuvaid aastaajalisi muutusi;
- 4) teab kuude nimetusi ja järgnevust, rühmitab neid vastavalt aastaajale;
- 5) tunneb ära ja nimetab kodukoha tuntumaid taimi ja loomi; rühmitab neid õpetaja suunamisel erinevate tunnuste alusel ning nimetab õpitud kuuluvusrühma;
- 6) kirjeldab ning võrdleb abivahenditele tuginedes õpitud taimede välisehitust ja elupaiku ning õpitud loomade välisehitust, liikumisviisi ja toitumist;
- 7) liigub looduses turvaliselt, kahjustamata loodust ja iseennast; hoolib elusolendit vajadustest.

26.7 Õpitulemused II kooliastmes

26.7.1 Õpitulemused 4. klassis

Õpilane:

- 1) tunneb ära ning nimetab kodukoha taimi, loomi ja seeni; kirjeldab ja võrdleb abivahenditele tuginedes neid iseloomustavaid tunnuseid (välisehitus, elupaik, eluviis); toob näiteid loomade ning mürgiste taimede ja seentega seotud ohtudest;
- 2) eristab ja rühmitab õpitud selgroogseid ning selgrootuid loomi, maismaataimi ja kübarseeni;
- 3) järjestab taimede ja loomade arengu etappe kujutavaid seeriapilte, kirjeldab õpitud elusorganismide arengut tuginedes pildiseeriale;
- 4) näitab enda kehal ja nimetab õpitud kehaosasid;

- 5) võrdleb abivahendile tuginedes inimeste elu maal ja linnas;
- 6) toob näiteid puhta vee ja õhu, mulla, valguse ning soojuste tähtsusest elusolenditele;
- 7) teeb õpetaja juhendamisel lihtsamaid vaatlusi ja praktilisi töid, valides sobivaid vahendeid ning järgides ohutusnõudeid; kirjeldab abivahenditele tuginedes vaadeldut ja oma tegevust.

26.7.2 Õpitulemused 5. klassis

Õpilane:

- 1) näitab ja nimetab näitvahendil inimese elundkondade tähtsamaid elundeid, kirjeldab tugisõnade toel nende ülesandeid;
- 2) saab aru lihtsast plaanist, leiab kooliümbruse plaanilt tuttavaid objekte;
- 3) leiab Eesti kaardil oma kodukoha, Eesti suuremad saared, järved, jõed ja linnad;
- 4) toob näiteid oma kodukoha looduslikust mitmekesisusest ja inimeste tegevusest (sh olulisemad asutused ja ettevõtted, inimeste tegevusalad);
- 5) toob abivahenditele toetudes näiteid organismide vaheliste seoste kohta looduses, koostab lihtsamaid toiduahelaid;
- 6) nimetab ja kirjeldab abivahenditele toetudes maailmaruumi objekte ning nähtusi (Päikesesüsteem, öö ja päeva vaheldumine).

26.7.3 Õpitulemused 6. klassis Õpilane:

- 1) teab ja nimetab põhi- ning vaheilmakaari; määrab neid kaardil;
- 2) saab aru lihtsast plaanist ja kaardist; leiab Eesti kaardil Läänemere, õpitud saared, jõed, järved, linnad; koostab õpetaja juhendamisel lihtsamaid mõõtkavata plaane;
- 3) võrdleb abivahenditele tuginedes taimede, loomade, seente ja bakterite eluavaldusi; selgitab nende tähtsust looduses; toob näiteid nende mõju kohta inimese organismile;
- 4) kirjeldab ja võrdleb abivahenditele toetudes õpitud koosluste (erinevad veekogud, asula) elutingimusi, teab nende tüüpilisemaid liike; koostab koosluste kohta toiduahelaid ja

lihtsamaid toiduvõrgustikke;

6) teab vee ja õhu omadusi ning tähtsust elusorganismidele; toob näiteid, kuidas inimene mõjutab oma tegevusega vee ja õhu puhtust; jälgib oma pere veetarbimist, toob näiteid vee säästmise võimalustest;

7) teab mulla tähtsust elusorganismidele ja selgitab abivahenditele tuginedes mulla kaitse vajadust;

8) mõõdab temperatuuri ja pikkust, valides sobivad mõõtmisvahendid;

5) viib õpetaja juhendamisel läbi lihtsaid praktilisi töid, teeb tulemuste põhjal kokkuvõtteid, seostab saadud teadmisi igapäevaelus ettetulevate olukordadega.

26.8 Õpitulemused III kooliastmes

26.8.1 Õpitulemused 7. klassis

Õpilane:

1) eristab ja rühmitab õpitud elusorganisme erinevate tunnuste järgi; selgitab abivahenditele tuginedes keskkonnatingimuste mõju elusorganismidele; toob näiteid taimede ja loomade kohastumustest Eesti looduse näitel;

2) kirjeldab ja võrdleb abivahenditele tuginedes koosluste (veekogud, aed, põld, niit, mets, soo) elutingimusi; teab nende tüüpilisemaid liike; koostab koosluste kohta toiduahelaid ja lihtsamaid toiduvõrgustikke;

3) toob näiteid inimtegevuse mõjust ümbritsevale keskkonnale; mõistab koosluste tähtsust ning selgitab näidete varal nende kaitsmise vajadust;

4) näitab Eesti asukohta Euroopa kaardil; kirjeldab abivahenditele tuginedes Eesti asendit; kasutab erinevaid kaarte Eesti asendi, pinnavormide ja kliima kirjeldamisel;

5) nimetab Eesti loodusvarasid ja toob nende kasutamise näiteid; selgitab abiga loodusvarade säästliku kasutamise vajadust.

26.8.2 Õpitulemused 8. klassis

Õpilane:

- 1) mõõdab õpetaja juhendamisel ruumala, massi, vahemaid looduses ja kaardil ning aega; seostab saadud mõõtmistulemusi igapäevaelus ettetulevate olukordadega;
- 2) kavandab ning viib õpetaja juhendamisel ohutult läbi praktilisi töid, teeb tulemuste põhjal kokkuvõtteid ja järeldusi, seostab saadud teadmisi igapäevaelus ettetulevate olukordadega;
- 3) kirjeldab tugisõnade abil õpitud ainete/materjalide omadusi ja toob näiteid nende kasutamise kohta igapäevaelus; taaskasutab võimaluse piires materjale ja esemeid;
- 4) leiab õpetaja suunamisel kaartidelt, loodusalastest tekstidest, tabelitest ja graafikutest teavet loodusvööndite kohta, seostab organismide kasvukohti ja kohastumisi vastava loodusvööndiga, kirjeldab inimtegevust ja selle mõju piirkonna loodusele;
- 5) rühmitab elusorganisme, toob näiteid erinevate organismide seostest looduses;
- 6) väärtustab nii kodukoha kui ka teiste maade looduslikku ja kultuurilist mitmekesisust ja järgib jätkusuutliku arengu põhimõtteid.

26.8.3 Õpitulemused 9. klassis

Õpilane:

- 1) seostab inimese elundkondi nende põhifunktsioonidega, kasutab elementaarseid esmaabivõtteid;
- 2) toob näiteid tervislikest eluviisidest ja järgib neid;
- 3) kirjeldab abivahenditele tuginedes Eesti asendit; toob näiteid kodukoha tööstus-, teenindus- või põllumajandusettevõtte tegevuse kohta;
- 4) koostab teabeallikate põhjal Euroopa riigi tutvustuse ja reisiplaani, esitleb seda kaaslastele;
- 5) käsitseb ohutult ja otstarbekalt olmeseadmeid, tööriistu ning kodukeemiat; selgitab nende kasutamise otstarvet ja ohutusnõudeid;
- 6) kirjeldab ja selgitab õpitud nähtuste iseloomulikke tunnuseid ning toob näiteid nende avaldumise kohta igapäevaelus;

- 7) leiab internetist vajalikku ja jõukohast loodusteaduslikku infot ning hindab abiga selle usaldusväärsust;
- 8) kirjeldab jätkusuutliku, säästva, vastutustundliku eluviisi põhimõtteid ja järgib neid.

27 Ajalugu

27.1 Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Ajalooõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) tunneb huvi mineviku vastu; teab, et minevik on olnud muutuv ja väga mitmekesine;
- 2) omab üldist ettekujutust Eesti ajaloost ja sellega seoses üldjoontes kogu maailma ajaloost;
- 3) kirjeldab abivahendite toel olulisi ajaloosündmusi, inimeste eluviisi ja tegevusalasid õpitud ajastutel;
- 4) teab, et maailmas toimunud sündmused on otseselt või kaudselt mõjutanud nii Eestis kui ka mujal Euroopas toimunud sündmusi; teab, et poliitikal on suur roll maailma riikide omavahelistes suhetes;
- 5) nimetab oma põhiõigusi ning kohustusi Eesti Vabariigi kodanikuna, kirjeldab Eesti riigi valitsemiskorda;
- 6) teab ja väärtustab kombeid ning traditsioone oma kultuuris; väärtustab kultuurilist mitmekesisust ning määratleb end oma rahva liikmena;
- 7) leiab infot eri teabeallikatest, oskab hinnata erinevate teabeallikate usaldusväärsust.

4.6.2. Õppetegevuse kirjeldus arenguperioodide kaupa

27.2 Õppetegevus 6.–7. klassis

6. klassis algav ajaloo õppimine võimaldab õpilastel suhestuda minevikuga. Ajalooõpetuses lähtutakse õpilasest kui ajaloos osalejast. Õpilasel kujundatakse arusaam, et ajalugu on ka tema enda lugu. Toetutakse õpilase isiklikele kogemustele ning eelnevatele teadmistele ja kujutlustele, kesksel kohal on nende aktualiseerimine ja süstematiseerimine. Ajalooga tutvumine algab enamasti õpetaja suunamisel ja juhendamisel, kasutatakse praktilisi

õpiülesandeid (nt vanematelt ja vanavanematelt teabe kogumine oma pere ja suguvõsa kohta). Korraldatakse õppekäike muuseumidesse ja ajaloolistesse paikadesse, vaadatakse õppefilme.

Õppetegevuse käigus omandatakse mitmesuguseid oskusi (küsimuste esitamine, teabe hankimine, eneseväljendamine), arendatakse koostööoskusi ja

kujutlusvõimet. Ajalootunnis kasutatavad õppetegevused (lugemine, küsimustele vastamine, arutlemine, jutustuse kuulamine, ümberjutustamine) toetavad õpilaste psüühiliste protsesside ja kõne arengut, sealhulgas sõnavara rikastumist. Uut teemat käsitlema asudes selgitatakse välja õpilase eelteadmised ja laiendatakse sõnavara, et vältida võimalike väärkujutluste kinnistumist ja uute kujunemist.

6. klassis omandatakse teadmisi õpilase lähiümbruse kohta, 7. klassis keskendutakse juba laiemalt Eesti ajaloo ja üldajaloo õppimisele. Ajaloo õpetamisel on väga oluline muuseumide, ajalooa seotud paikade ja mälestiste külastamine, ajalugu tutvustavate filmide vaatamine ja muul viisil näitlikustamine.

27.3 Õppetegevus 8.–9. klassis

8. ja 9. klassis keskendutakse Eesti ajaloo seostele Euroopa ja maailma ajalooa. Euroopas ja maailmas toimunud sündmusi käsitletakse eeskätt Eesti ajaloo paremaks selgitamiseks ja ilmestamiseks. Rõhutatakse, et Euroopas toimunud sündmused on tugevasti mõjutanud Eestis toimunud sündmusi (sõjad, revolutsioonid, tootmissuhete muutused jms). Ajalooõpetuse puhul seni olulisena rõhutatud põhimõtetele lisandub 8.–9. klassis tähelepanu pööramine otsestele ja kaudsetele põhjuslikele seostele. 8. klassi ajalooõpetuses on oluline tuua selgelt esile seosed varem õpituga, 9. klassis on põhitähelepanu lähiajaloo sündmustel, kuna just neil on igapäevaelus kõige tajutavam mõju õpilasele, tema perele/suguvõsale ja keskkonnale.

Kesksel kohal on õpetaja ja õpilase koostöö. Õpilane vajab õpetaja tuge ja juhendamist põhikooli lõpuni. Arvestades õpilaste lugemiskursusi, loetakse teksti klassis ühiselt ning analüüsitakse seejärel loetut õpetaja suunamisel, et tagada selle mõistmine.

Peale uute mõistete omandamise on olulisel kohal ka sõnavara laiendamine üldisemalt. Põhikooli lõpuni on vajalik näitlikustamine, teavet ei saada ainult õppetekstidest, vaid ka teistest allikatest (õpetaja jutustus, õppefilm, kaardid, fotod jne). Suur osa näitlikustamisest toimub teabe- ja sidetehnikavahendite toel. Õppe raames tehakse õppekäike muuseumidesse ja ajaloolistesse paikadesse, näidatakse filme, mis kajastavad minevikus toimunud sündmusi jne.

27.4 Õpitulemused II kooliastmes

27.4.1 Õpitulemused 6. klassis

Õpilane:

- 1) tunneb huvi oma pere, kodukoha ja kodumaa vastu;
- 2) mõistab ajatelje abil sündmuste ajalist järgnevust ja ajaloo jaotamist ajastuteks;
- 3) tajub eluolu ja esemelise keskkonna muutumist läbi aja;
- 4) 4) teab, kuidas muutus inimeste eluolu muinasajal;
- 5) teab mõnd olulist ajaloolist isikut ja tema rolli ajaloos. Õpitulemused 6. klassis
- 6) tunneb huvi oma perekonna ajaloo ja sellega seotud minevikusündmuste vastu;
- 7) teab, et kodukoht ja elutingimused on ajaloo käigus muutunud;
- 8) tajub mineviku ja oleviku seoseid;
- 9) mõistab ajalist järgnevust ajateljel, omab üldist ettekujutust kodukoha ajaloo perioodidest.

27.5 Õpitulemused III kooliastmes

27.5.1 Õpitulemused 7. klassis

Õpilane:

- 1) selgitab õpitava ajalooperioodiga seostuvaid olulisemaid põhimõisteid;
- 2) nimetab tähtsamat muinasajast ja selle perioodidest (kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg), kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid;
- 3) teab vanaaja kultuure ja oskab nimetada ajastu olulisemaid saavutusi ja leiutisi;
- 4) kirjeldab kõige üldisemal kujul keskaja olemust;
- 5) teab keskaja Euroopa eluolu muutusi, avastusi ja leiutisi;
- 6) teab olulisemaid sündmusi, mis leidsid aset keskajal Eesti aladel.

27.5.2 Õpitulemused 8. klassis

Õpilane:

- 1) selgitab üldisi fakte uusaja sündmustest ja inimeste elu-olust Eestis kuni

Esimese maailmasõja lõpuni;

- 2) nimetab Euroopa ja maailma uusaja tähtsamaid sündmusi, mis on mõjutanud Eesti ajalugu;
- 3) tunneb huvi Eesti mineviku vastu Euroopas;
- 4) teab, et Euroopas toimunud sündmused on oluliselt mõjutanud Eesti ajalugu;
- 5) kirjeldab, kuidas majanduslikud ja ühiskondlikud muutused on mõjutanud inimeste elukorraldust;
- 6) teab, et inimeste teadmised on kujunenud suhtlemises teiste rahvastega;
- 7) kõrvutab ajateljel mõningaid olulisi Eestis ja Euroopas toimunud sündmusi;
- 8) tunneb ajaperioodi iseloomulikke tunnuseid.

27.5.3 Õpitulemused 9. klassis

Õpilane:

- 1) selgitab üldisi fakte uusaja sündmustest ja inimeste eluolust Eestis Esimese maailmasõja lõpust tänapäevani;
- 2) tunneb huvi Eesti riigi mineviku vastu;
- 3) teab, et maailmas toimunud sündmused on otseselt või kaudselt mõjutanud nii Eestis kui ka mujal Euroopas toimunud sündmusi;
- 4) omab üldist ettekujutust Eesti ajaloost ja sellega seoses üldjoontes kogu maailma ajaloost;
- 5) mõistab, et eri ajastute kultuuri-, teaduse- ja tehnikasaavutused on olnud edasiviivaks jõuks riikide (ka Eesti) arengus;

- 6) teab, et poliitikal on suur roll maailma riikide omavahelistes suhetes;
- 7) kujutab ajateljele toetudes ette maailmas toimunud olulisemaid sündmusi;
- 8) nimetab oma põhiõigusi ning kohustusi Eesti Vabariigi kodanikuna;
- 9) kirjeldab Eesti riigi valitsemiskorda;
- 10) väärtustab oma kodumaad ning Eesti Vabariigi kodanikuks olemist.

28 Inimeseõpetus

28.1 Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Inimeseõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) tunneb oma keha ning mõistab inimese kasvamise ja arenemisega seotud muutusi ning vastutust (nt seksuaalsuse olemus ja sellega seotud vastutus, töövõime jne);
- 2) hoiab oma tervist, järgides tervislikku eluviisi, käitub nii, et ei sea ohtu enda, teiste inimeste ega keskkonna turvalisust;
- 3) märkab ja mõistab kaaslaste ning iseenda emotsionaalseid seisundeid, käitumisviise; oskab neid hinnata ja nendega toime tulla;
- 4) hoiab puhtust ja korda; orienteerub eluasemega seotud küsimustes, omandab teadmised ja oskused majandamiseks, koduse elu korraldamiseks;
- 5) suudab täiskasvanu suunamisel eristada ning teadvustada oma oskusi ja võimeid, otsib erinevatest teabeallikatest võimetekohaseid jätkuõppevõimalusi ja teeb enda jaoks optimaalseid valikuid;
- 6) tunneb huvi ümbritseva ühiskonna elu vastu;
- 7) tunneb olmesuhtlemiseks vajalikke kodanikuõigusi ja -kohustusi, järgib sotsiaalseid nõudeid ja käitumisetiketti.

28.2 Õppetegevus 1.–2. klassis

1.–2. klassis on inimeseõpetuse põhisisuks lähiümbruse märkamine, selle teadvustamine (suhtes mina ja meie) ning sotsiaalse kompetentsuse arendamine.

Õpitakse koos tegutsema nii matkides kui ka eeskuju ja juhendamise järgi.

Omandatakse baassõnavara ja -lausungimalle ning elementaarseid

(olme)suhtlusoskusi: teise inimese kuulamine, ütluste mõistmine ja nendele reageerimine (vastusrepliigid dialoogis), dialoogi alustamine ja jätkamine tuttavas situatsioonis jms.

Õpitakse (mängu)asjade kasutamist ja hoidmist, mängus osalemist, reeglitest kinnipidamist, mängu algatamist, rollide ja vajalike mänguasjade jagamist jne. Kohati võib olla keeruline rollimängudes osalemine. Õpilased vajavad pidevat motiveerivat tagasisidet oma tegevuse ja saavutuste kohta.

Võrreldavate situatsioonide ja illustratsioonide (joonised, fotod) toel õpitakse märkama ja eristama (puhas/must, meeldib / ei meeldi jne) ümbritsevate esemete, ruumide ja inimeste (sh iseenda) esteetilisi omadusi. Õpitakse eristama isiklikke, vööraid ja ühiseid esemeid, neisse heaperemehelikult ja turvaliselt suhtuma ning neid kasutama. Õpitakse ka märkama ja eristama eakaaslaste käitumisviise. Harjutatakse viisakat käitumist (tervitamine, palumine, tänamine, eakaaslase ja täiskasvanu poole pöördumine, võimalik keeldumine jne).

28.3 Õppetegevus 3.–5. klassis

3.–5. klassis kujuneb jätkuvalt õpilaste oskus märgata ja eristada oma lähiümbrust (selle esemeid, nähtusi, sündmusi, tegevusi jms). Õpilased tutvuvad eesti rahvakommete ja traditsioonidega (rõhuasetus pere ja kodukoha traditsioonidel). Tegevus- ja suhtlussituatsioonides õpitakse tundma ja järgima ühiskonnas aktsepteeritavaid käitumisnorme. Õpitakse märkama, eristama ja mõistma igapäevaelu olukordi, sealhulgas ohuolukordi, verbalseid ja mitteverbalseid eneseväljendusviise, tundeid jms. Täiendatakse ühis- ja koostegevuse oskusi (sh hooliv ja teisi arvestav suhtlemine) ja viisaka käitumise oskusi. Õpetaja abiga saab õpilane aru pere ja koduga seotud teemadest, teadvustab laste ning vanemate vastastikuseid õigusi ja kohustusi.

Järjepidevalt kujundatakse õpilaste sotsiaalset teadlikkust ja verbaalset aktiivsust: õpilased kirjeldavad abivahendite toel enda ja kaaslaste tegevust ja emotsionaalset seisundit. Õppimist toetavad aktiivõppemeetodite kasutamine, õppekäigud, praktilised ülesanded, lühipalade lugemine ja analüüsimine. Järjest enam võimaldab tunnetustegevuse tase õpilastel aktiivsemalt ja iseseisvamalt osaleda (õpi)tegevuste kavandamisel, sooritamisel ja kontrollimisel ning abivahendite valimisel ja kasutamisel.

Praktiliste ja tekstis kirjeldatud situatsioonide analüüsil pööratakse tähelepanu nendes osalejate tegevusviisidele, motiividele ja kavatsustele, situatsioonide tingimustele, tegevuste tulemustele ja tagajärgedele. Õpitakse juhendamise järgi situatsioonidele alternatiivseid lahendusi leidma ning kaaslastele soovitusi andma.

28.4 Õppetegevus 6.–7. klassis

6.–7. klassis täienevad õppetegevuse käigus õpilaste sotsiaalsed suhtlemis- ja käitumisoskused. Harjutatakse suhtlemist ja koostevuse reguleerimist dialoogis

(osalemine rühmatöös, rollimängudes, kutse koostevusele, vastused küsimustele ja teadetele, dialoogi alustamine küsimuse ja teatega, nõustumine ja loobumine, alternatiivne ettepanek, oma arvamuste selgitamine ja kaitsmine). Individuaal- ja rühmatööde tulemuste esitlemise, enda ja teiste tegevuste kommenteerimise kaudu suureneb õpilaste verbaalne aktiivsus, kujunevad avaliku esinemise esmased oskused.

Õpitakse mõistma ja nimetama tegevuse eesmärgi, tingimusi, põhjuseid ja tagajärgi, käitumisaktis ilmnevaid emotsioone. Juhendamisel leitakse seoseid tegevus-, suhtlus- ja käitumisakti vahel, tehakse järeldusi ning planeeritakse ja/või korrigeeritakse edasist tegevust/käitumist.

Arenguliselt on õpilaste jaoks oluline pöörata tähelepanu muutustele enda organismis ja käitumises (seksuaalsus, suhtlemine ja käitumine

vastassugupoolega, noormehe ja neiu rollid eri situatsioonides jms) ning oma tervisekäitumisele (sh hoolitsemine oma füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise eest, enesekehtestamine, riskikäitumine).

Õpitakse märkama ja teadvustama kultuurilisi erinevusi. Alustatakse ettevalmistust iseseisvaks majandamiseks, teadlikuks ja säästlikuks tarbimiseks (prügi sorteerimine, pakendiinfo jmt).

Inimeseõpetuse temaatika ja õpilaste oskused võimaldavad sel perioodil rohkem kasutada IKT-vahendeid.

28.5 Õppetegevus 8.–9. klassis

Põhikooli lõpuastmes on kõige olulisem toetada õpilasi iseseisvaks toimetulekuks.

Vanuseliselt on oluline tähelepanu pöörata ühiskonnaõpetusega seotud teemadele:

eri eluvaldkondadega seotud õigusaktid ja lepingud, ameti valik ja edasiõppimisvõimalused, töötaja õigused ja kohustused, otstarbekad ja vastutustundlikud valikud/otsused, iseseisev raha kasutamine ja säästlik tarbimine,

eluasemega seotud küsimused. Õpilased tutvuvad ja õpivad kasutama teabeallikaid, nõustamis- ja kriisiabivõimalusi; omandavad teadmise, kuidas otsida, küsida ja kasutada elus vajaminevat teavet ja abi. Õpilane harjutab iseseisva elu alustamise ja soolise küpsemisega seotud rollikäitumist. Teab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid ja oma vastutust selles, tunneb ära lähisuhtevägivalla. Oluline on teadvustada pere loomise ja laste saamisega seotud vastutust.

Õppetegevuses rakendavad õpilased eelnevatel aastatel omandatud eri situatsioonidele vastavaid suhtlemisoskusi. Kujuneb oskus hinnata oma ning kaasinimeste individuaalset ja rühmakäitumist (põhjus-tagajärg seosed, otstarbekus, vastavus ühiskonnainormidele).

28.6 Õpitulemused I kooliastmes

28.6.1 Õpitulemused 1. klassis

Õpilane:

- 1) tutvustab ennast, nimetades oma nime, kooli, klassi, kodu asukoha, õdede-vendade ja vanemate nimed;
- 2) nimetab küsimuste abil oma lemmiktegevusi;
- 3) osaleb ühistes (õppe)mängudes ja järgib meeldetuletamisel mängureegleid;
- 4) vastab dialoogi repliigile, alustab dialoogi oma soovide ja vajaduste väljendamiseks;
- 5) tunneb ära kaaslaste tegevuses ning õppesituatsioonis õige ja vale käitumise;
- 6) teeb vahet endale ja teistele kuuluvate asjade vahel;
- 7) teab oma kehaosi (pea, kael, kõht, selg, käed, jalad, juuksed ja nägu);
- 8) järgib õpetaja meeldetuletusel hügieeninõudeid igapäevaste tegevuste käigus (käte pesemine, taskuräti kasutamine jms);
- 9) märkab õpetaja suunamisel ümbritsevate esemete välimust, esemete ja ruumide puhtust ning korrashoidu; korrastab õpetaja juhendamisel oma töölauda ja lähiümbrust;

- 10) nimetab nädalapäevi, ööpäeva osasid ja aastaaegu õiges järjestuses;
- 11) teab, kuidas ohutult sõiduteed ületada, ja käitub vastavalt;
- 12) teab, et elab Eestis;
- 13) teab Eesti lipu värve nende õiges järjestuses.

28.6.2 Õpitulemused 2. klassis

Õpilane:

- 1) alustab ja jätkab dialoogi tuttavates situatsioonides; kutsub õpetaja suunamisel kaaslasti tuttavat (õppe)mängu mängima, jagab mänguasju;
- 2) tavasituatsioonides suhtlemisel tervitab, palub, tänab, vabandab; käitub söögilauas viisakalt (palub, tänab, räägib vaikse häälega, hoiab puhtust);
- 3) teab oma vanust, sünnipäeva ja kodust aadressi, nimetab oma kodukoha;
- 4) kirjeldab tegevusi, mis talle rõõmu pakuvad;
- 5) hindab õpetaja abiga kaaslaste igapäevast käitumist skaalal õige/vale, meeldib / ei meeldi;
- 6) eristab oma, võõrast ja ühist asja ning mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta;
- 7) tunneb ära ja nimetab näoilmele ja hääletoonile vastava emotsiooni (4 erinevat);
- 8) tunneb ära situatsiooni, kus kellelegi tehakse liiga;
- 9) järgib ise ja õpetaja meeldetuletusel hügieeninõudeid igapäevastes tegevustes (käte pesemine, taskuräti kasutamine jms);
- 10) nimetab näitvahenditele toetudes tervisele kasulikke toite;
- 11) nimetab oma lähisugulasi;
- 12) teab võimalusi, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töödes;

- 13) teab oma vanemate ja koolitöötajate ameteid;
- 14) tunneb kella täistundides;
- 15) teab sagedasemaid ohtusid kooliteel liiklemisel ja võõraste inimestega suhtlemisel;
- 16) oskab pöörduda täiskasvanu poole abi saamiseks.

28.6.3 Õpitulemused 3. klassis

Õpilane:

- 1) alustab ja jätkab dialoogi (küsimus – vastus, teade – küsimus, kutse koostegevusele, nõustumine, loobumine);
- 2) nimetab, mille poolest ta teistega sarnaneb ja mille poolest teistest erineb; 3) hindab õpituatsioonis enda ja kaaslaste igapäevast käitumist skaalal õige/vale, meeldib / ei meeldi;
- 4) teab erinevates kohtades ja olukordades viisaka käitumise reegleid;
- 5) tunneb näoilme ja hääletooni järgi ära ja nimetab kaaslaste 4–6 emotsiooni; 6) teab oma keha puhtuse ning välimuse eest hoolitsemise vahendeid ja vajalikkust;
- 7) teab terve ja haige inimese tunnuseid; märkab oma enesetunnet ning teavitab sellest kaaslasti;
- 8) teab, et ravimeid võetakse haige olles, et ravimid võivad olla inimese tervisele ohtlikud;
- 9) kirjeldab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus, liikumine ja sport;
- 10) kõneleb õpetaja suunamisel oma perekonnast: pere suurus, pereliikmete nimed, õdede-vendade vanus, vanemate tegevus;
- 11) küsimustele toetudes räägib enda ja pereliikmete tegevusest pühade tähistamisel;
- 12) teab, mis on tema kodukoht ja kodumaa; väärtustab Eestit – oma kodumaad;
tunneb Eesti sümboteid (lipp, vapp, hümn; suitsupääsuke, rukkilill);
- 13) tunneb kella täis- ja pooltundides;

- 14) nimetab positiivseid vaba aja veetmise võimalusi;
- 15) teab ohtlikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning valib ohutu tee sihtpunkti;
- 16) palub ohuolukorras ja õnnetusjuhtumi korral abi.

28.7 Õpitulemused II kooliastmes

28.7.1 Õpitulemused 4. klassis

Õpilane:

- 1) osaleb üksteise tegevust reguleerivas dialoogis (teade – teade);
- 2) nimetab ning võrdleb oma ja sõprade vaba aja tegevusi, huvisid;
- 3) analüüsib õpetaja juhendamisel situatsioonide, oma ja kaaslaste käitumise ning emotsionaalsete seisundite põhjuseid ja tagajärgi;
- 4) jälgib kaasõpilaste tegevust ja vajaduse korral abistab neid;
- 5) tunneb koolielus ära konfliktsituatsiooni ning teab, mis juhtudel on vaja sellest täiskasvanule/õpetajale teatada;
- 6) teab enda tervist tugevdavaid ja nõrgestavaid tegureid (toitumine, liikumine, uni) ja harjumusi ning nende mõju füüsilisele tervisele ja õppimisvõimele;
- 7) nimetab oma lähisugulasi ja selgitab abistavate küsimuste toel kodu ja perekonna tähtsust oma elus;
- 8) kirjeldab oma pere traditsioone;
- 9) kirjeldab ja väärtustab oma kodukohta;
- 10) tunneb kella veerandtunnise täpsusega, seostab kellaaegu oma päevakavaga;
- 11) leiab koostegevuses teavet koolistendilt ja kooli kodulehelt;
- 12) teab erinevaid ameteid; mõistab töö vajalikkust ja väärtuslikkust;
- 13) planeerib täiskasvanu abiga oma taskuraha kulutamist;

- 14) sorteerib täiskasvanu suunamisel klassis ja kodus tekkivaid olmejätmeid;
- 15) teab ja kirjeldab turvalise käitumise viise igapäevaelus (liiklemine kooliteel, jalgrattaga sõitmine, tulekahju vältimine, käitumine veekogu juures ja metsas).

28.7.2 Õpitulemused 5. klassis

Õpilane:

- 1) märkab ja mõistab erisusi oma ja kaaslaste tegevustes, arvamustes;
- 2) osaleb eri tüüpi dialoogides (teade – küsimus – vastus jne);
- 3) kirjeldab oma käitumist toimunud konfliktsituatsioonis;
- 4) kirjeldab ja analüüsib õpetaja suunamisel oma ja kaaslaste emotsionaalseid seisundeid ning käitumist (soovid, põhjus-tagajärg);
- 5) kirjeldab oma välimuse, hügieeni ja tervise eest hoolitsemise võimalusi, teab hoolitsematuse tagajärgi;
- 6) kirjeldab uimastite (alkoholi, tubaka) tarbimise mõju õppimisvõimele ja käitumisele;
- 7) jutustab tugikava abil pühade ja rahvakommete tähistamisest oma perekonnas; teab erinevaid rahvuskombeid;
- 8) mõistab oma kohustusi ja vastutust seoses õppetööga;
- 9) määrab aega minutilise täpsusega; koostab õpetaja abiga endale päevakava;
- 10) otsib õpetaja juhendamisel teavet teatmeteostest või internetist;
- 11) teab, kuidas suhelda sotsiaalmeedias;
- 12) teadvustab reklaamide eesmärke;
- 13) mõistab, et tema soovide täitumine sõltub vajadustest ja pere sissetulekust;
- 14) kirjeldab vee ja elektri säästliku tarbimise võimalusi kodus ning koolis;
- 15) nimetab olmejätmete käitlemise viise koduses majapidamises;

16) kirjeldab ja teadvustab pürotehnika jt ohtlike ainete väärkasutusega kaasnevaid tagajärgi.

28.7.3 Õpitulemused 6. klassis

Õpilane:

- 1) märkab ja jätab suhtlemisel meelde kaaslaste seisukohti, eristab kohast ja kohatud käitumist/suhtlemist;
- 2) analüüsib ja hindab õpetaja suunamisel enda ja kaaslaste emotsionaalseid seisundeid ja käitumist (käitumise eesmärk, põhjus–tagajärg suhe);
- 3) kasutab tuttavates olukordades suhtlemissituatsioonist, -partnerist ja -eesmärgist lähtuvalt erinevaid väljendusviise;
- 4) mõistab vabandamist kui oma süüst/eksimusest arusaamist ja kahetsemist;
- 5) kirjeldab ja hindab plaanile toetudes oma huvisid ja toimetulekut koolis (õnnestumised, raskused jms);
- 6) teab inimese organismi üldist ülesehitust, tunneb joonisel inimfiguuris ära elutähtsad organid;
- 7) nimetab ebatervisliku toitumise võimalikke tagajärgi, oskab valida erinevate toitude hulgast tervisele kasulikke;
- 8) teab murdeeaga seotud muutusi inimese kehas ja käitumises, mõistab arengu individuaalsust;
- 9) kirjeldab uimastite mõju organismile ja käitumisele;
- 10) hoolitseb oma välimuse eest ja valib olukorrale vastavad rõivad;
- 11) koostab õpetaja juhendamisel kodu korrashoiuga seotud tegevuste plaani (tööde järjekord, vahendid, tööjaotus);
- 12) hangib õpetaja juhendamisel teavet kaaslastelt (küsimuste esitamine) ja eriliigilistest tekstidest (internet, meedia, teatmeteosed, sõiduplaanid);

- 13) oskab kasutada kodukoha ühistranspordi sõiduplaane;
- 14) mõistab telefoni ja meedia (sh arvutimängud, sotsiaalmeedia, televisioon jmt) otstarbeka kasutamise vajalikkust ning teab võimalikke riske;
- 15) teab kodukeemia ja ravimite väärkasutuse tagajärgi ja selle ennetamise võimalusi;
- 16) kirjeldab peamisi tule- ja veeohutuse nõudeid ning käitumisstrateegiaid vastavate õnnetusjuhtumite korral.

28.8 Õpitulemused III kooliastmes

28.8.1 Õpitulemused 7. klassis

Õpilane:

- 1) selgitab ja kaitseb õpetaja suunamisel oma seisukohti, mõistab suhtluspartnerite seisukohtade võimalikku sarnasust/erinevust, oskab reageerida kohatule käitumisele;
- 2) teadvustab oma positiivseid ja negatiivseid iseloomujooni (3–4), oskab õpetaja suunamisel nimetada negatiivsete omaduste parandamise võimalusi;
- 3) kirjeldab ja hindab plaani abil oma ja kaaslaste emotsionaalseid seisundeid ning käitumist (motiivid, tingimused, tulemused; reageerimine (eba)õnnestumisele jms);
- 4) järgib viisakusreegleid, teeb kaaslastele ettepanekuid, vastab nii positiivsetele kui ka negatiivsetele ettepanekutele situatsioonile vastavaid moraalinorme ja käitumisreegleid arvestades;
- 5) väärtustab (lähi)suhetes sallivust, hoolivust, abistamist ja lugupidamist;
- 6) kirjeldab, kuidas hoolitseda oma tervise eest (toitumine, kehaline aktiivsus, puhkamine, tervist kahjustavate tegevuste vältimine, arstiabi);
- 7) oskab endale ja teistele ohtlikes situatsioonides ütelda „ei“ ning vajaduse korral abi kutsuda; demonstreerib õpitu situatsioonis hädaabi numbrile helistades olulise teabe andmist;
- 8) mõistab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust; teab, kust leida infot noorte nõustamisteenuste kohta;

- 9) koostab oma tegevuste kohta nädalaplaani (tegevuste ajaline järjekord, oma soovide ja võimalustega arvestamine);
- 10) hangib õpetaja juhendamisel teavet teistelt inimestelt ning erinevatest infoallikatest; edastab kaaslastele teavet (abiks kavapunktid);
- 11) nimetab sidepidamise viise tänapäeval ja minevikus, kasutab otstarbekalt tänapäevaseid sideteenuseid (e-kirjavahetus, telefon, internet, sotsiaalmeedia); oskab kirjutada e-kirja;
- 12) teadvustab internetisuhtluses valitsevaid ohte ning mõistab, millist informatsiooni enda ja teiste kohta on sobilik ja turvaline avaldada;
- 13) mõistab ja oskab kirjeldada töö tähtsust (tulemus, eesmärk, tingimused);
- 14) oskab nimetada oma pere olulisemaid sissetuleku- ja kuluallikaid;
- 15) teab jäätmete individuaalseid ja ühiskondlikke käitlemisvõimalusi ja -viise; oskab jäätmeid sorteerida.

28.8.2 Õpitulemused 8. klassis

Õpilane:

- 1) arvestab ühistegevuses suhtluspartnerite erinevate (sh vastandlike) arvamustega;
- 2) annab hinnangu oma ja kaaslaste käitumisviiside kohasusele situatsioonis; pakub õpituatsioonis olukordadele sobivaid lahendusi;
- 3) teab rühma mõju inimese käitumisele ja demonstreerib õpituatsioonis oskust keelduda tegevusest, mis kahjustab teda ennast ja teisi;
- 4) nimetab oma emotsioone ja teab erinevaid võimalusi emotsioonide reguleerimiseks;
- 5) kirjeldab peamisi tervist tugevdavaid ja toetavaid tegureid; teab ja oskab igapäevaelus teha tervislikke valikuid seoses oma füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervisega;
- 6) teab tervisliku toitumise, kehalise aktiivsuse ja unerežiimi põhimõtteid ning mõistab nende rakendamise olulisust igapäevaelus;
- 7) kirjeldab oma tervislikku seisundit, oskab pöörduda abi saamiseks arsti poole

(registreerimine vastuvõtule, kojukutse, hädaabi);

- 8) teab, mida tähendab ravikindlustus ning oskab nimetada tervishoiuteenuseid;
- 9) väärtustab lähisuhteid, oskab kontakti luua ning teab, kuidas suhteid hoida; tunneb ära lähisuhtevägivalla;
- 10) teab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid (sh rasedusest hoidumine) ja mõistab seksuaalelu alustamisega seotud vastutust; eristab lubatud ja lubamatut seksuaalkäitumist;
- 11) teab ja leiab olulisi infoallikaid terviseteabe, nõustamis- ja kriisiabi võimaluste kohta kodukohas või selle lähiümbruses; teab, millal ja kuidas pöörduda õiguskaitseorganite poole;
- 12) mõistab riskikäitumisega kaasnevaid ohtusid liikluses, vees, toitumisel, nutivahendite kasutamisel, uimastite omamisel ja tarbimisel;
- 13) hoolitseb oma riiete eest ja valib olukorrale sobiva riietuse; teab riiete hooldusmärkide tähendusi;
- 14) teab erinevaid panga- ja e-teenuseid ning vastavaid veebikeskkondi;
- 15) teadvustab oma võimete, teadmiste ja oskuste tugevaid ja nõrku külgi;
- 16) teab sobiva elukutse omandamise võimalusi.

28.8.3 Õpitulemused 9. klassis

Õpilane:

- 1) valib suhtlemisviisi vastavalt olukorrale ja kasutab asjakohaseid suhtlemise osaoskusi (kuulab vestluspartnerit, esitab küsimusi, selgitab oma seisukohti, otsib lahendust erimeelsustele, tunnistab oma eksimusi);
- 2) hindab oma ja kaaslaste käitumise vastavust ühiskonnas kokkulepitud normidele ja reeglitele;
- 3) teab erinevaid peremudeleid ning kirjeldab pereliikmete rolli ja vastutust perekonnas;
- 4) teab kooselu reegleid ja norme toetavates inimsuhetes, väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet;

- 5) mõistab lapse saamisega seotud vastutust, kirjeldab lapse arengut ja vanemate rolli lapse kasvamisel; teab peamisi pere ja laste elu reguleerivad seadusi ja sotsiaaltoetusi;
- 6) oskab planeerida raha teenimise ja kulutamisega seotud tegevusi;
- 7) kirjeldab eluaseme omandamise, sisustamise ning hooldamisega seotud vajadusi, võimalusi, ohtusid ja kohustusi;
- 8) hindab nõustaja suunamisel oma võimeid, teadmisi, oskusi, jätkuõppe võimalusi ja tingimusi ning teeb enda jaoks sobiva karjäärivaliku;
- 9) teab oma peamisi õigusi ja kohustusi töötajana, nimetab info ja abi saamise võimalusi tööõigusega seotud küsimustes;
- 10) mõistab lepinguta töötamise ja ümbrikupalgaga seotud riske ja negatiivseid tagajärgi; tunneb töö otsimisel ära inimkaubandusele viitavad märgid;
- 11) teab riigi toimimise üldisi põhimõtteid (tervishoiusüsteem, maksud jm);
- 12) oskab küsida teavet kaasinimestelt ja kasutada info leidmiseks erinevaid teabeallikaid.

28.9 Muusika

28.10 Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Muusikaõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) tunneb rõõmu muusika kuulamisest ja musitseerimisest;
- 2) tunneb huvi muusika vastu, kuulab erinevat muusikat;
- 3) julgeb muusika saatel liikuda ja kaaslastele esineda;
- 4) kirjeldab kuulatud muusikat, väljendab muusikaalastes vestlustes oma eelistusi ja arvamusi, kasutades õpitud sõnavara;
- 5) väärtustab muusikat ja muusikategevust inimese, kultuuri ja igapäevaelu rikastajana.

28.11 Õppetegevus 1.–2. klassis

1.–2. klassi muusikaõpetuses on olulisel kohal vaba emotsionaalne eneseväljendus, rõõm

muusikast. Seda arendatakse eri viisil musitseerides – lauldes, pilli mängides, muusika saatel liikudes. Ühiselt tegutsedes kujundatakse eri sotsiaalseid oskusi: üksteise kuulamine, lihtsatele küsimustele vastamine, koos musitseerimine jms. Sellel kooliastmel on muusikaõpetuses oluline roll laulumängudel. Muusikatunnis õpitud laulumänge ja liisusalme soovitatakse kasutada ka teistes ainetundides ning klassi- ja koolipidudel.

Muusikatundides pööratakse tähelepanu helide, müra ja kõne eristamisele. Praktilise tegevuse käigus tekitatakse ise mitmesuguseid helisid vahendite ja/või oma häälega. Õpetaja suunamisel kuulatakse eri rütmis ja tempos muusikapalu; tutvutakse kiire ja aeglase, rõõmsa ja kurva muusikaga. Helivältusi väljendatakse koostegEVuses õpetajaga konkreetsete ja mõistetavate rütmisõnadega, meloodia kõrguse muutusi tähistatakse käeliigutustega. Muusikaõpetuse kaudu koordineeritakse liigutusi, arendatakse rütmitunnet, silma ja käe koostööd.

28.12 Õppetegevus 3.–5. klassis

3.–5. klassi muusikaõpetuses on olulisel kohal laulmine ning muusika rütmis liikumine (liigutused kehaga, käega, liikumine ruumis). Eesmärgiks on hoida ning suurendada huvi ja soovi muusikalistes tegevustes osaleda. Ühise musitseerimise kaudu arendatakse õpilaste rütmitunnet, silma ja käe koostööd, liigutuste koordineerimist; kujundatakse muusikalise eneseväljendamise julgust ja oskusi, suhtlemis- ja koostööoskusi.

Laulude valikul arvestatakse õpilaste kõne mõistmise taset ning võimalikke hääldusprobleeme. Laulmisel rõhutatakse täpset ja selget diktsiooni, välditakse ülikiiret artikuleerimist vajavaid laule. Õpilased omandavad mõne pilli esmased mänguvõtted.

28.13 Õppetegevus 6.–7. klassis

6.–7. klassi õppetegevuses tuginetakse omandatud teadmistele ja oskustele. Esmane on positiivsete emotsioonide saamine muusika tegemisest või kuulamisest. Arendatakse õpilaste rütmi- ja meloodiataju, muusikalist maitset, silmaringi, esinemisjulgust, suhtlemis- ja koostööoskusi.

Õpetaja suunamisel kuulatakse tundides ühiselt erineva raskuse ja keerukusega muusikat. Pööratakse tähelepanu ka rahvusmuusikale, kujundatakse hoiakut seda hoida. Arendatakse oskust väärtustada enda ja teiste loomingut, samuti kultuurisündmusi (sh virtuaalseid) ja nendel osalemist. Kujundatakse oskust väljendada oma arvamusi ja eelistusi ning sallivat suhtumist erinevustesse.

28.14 Õppetegevus 8.–9. klassis

8.–9. klassis arendatakse jätkuvalt õpilaste individuaalseid muusikalisi võimeid ja huvisid, võimaldatakse erinevaid esinemiskogemusi (laulmine ja pillimäng; esinemine solistina, ansambelis, kooris).

Õpilastele tutvustatakse eri ajastute muusikat, tuntumaid heliloojaid ning dirigente Eestis. Õpitakse tundma muusika eri žanre, kirjeldama kuulatud muusikat ning väljendama oma arvamusi ja eelistusi. Arendatakse oskust väärtustada enda ja teiste loomingut, Eesti muusikapärandit ja kaasaegset muusikat. Olulisel kohal õppetegevuses on kontserdi-, teatri- ja muuseumikülastused (sh virtuaalsed).

28.15 Õpitulemused I kooliastmes

28.15.1 Õpitulemused 1. klassis

Õpilane:

- 1) laulab loomuliku hääletooni ja kehahoiuga;
- 2) teeb vahet kõrgel ja madalal helil;
- 3) teeb vahet kiirel ja aeglasel muusikal;
- 4) eristab erinevaid hääli ja müra muusikast;
- 5) tunneb rütmivorme TA, TI-TI;
- 6) mängib õpitud rütme nii keha- kui ka rütmipillidel kaasa;
- 7) liigub lihtsa muusika rütmis, oskab kasutada liisusalme;
- 8) tunneb ära Eesti hümn, käitub hümn laulmise ajal õigesti, püüab kaasa laulda;
- 9) oskab peast mõnda õpitud lastelaulu;
- 10) osaleb õpitud laulumängudes, hoiab rivi ja sõõri.

28.15.2 Õpitulemused 2. klassis

Õpilane:

- 1) teeb vahet pikal ja lühikesel helil ja reageerib nendele erinevalt;
- 2) väljendab muusika sisu ja karakterit liikumise kaudu;
- 3) tunneb rütmivorme TA, TI-TI, PAUS;
- 4) mängib õpitud rütme tuttavate laulude saateks kaasa;
- 5) mängib lihtsamaid kaasmänge keha- ja rütmipillidel;
- 6) laulab lihtsamate regilaulude kooriosa kaasa;
- 7) laulab peast 3–4 lastelaulu;
- 8) mõtleb välja liigutusi tuttavates laulumängudes ja liisutustes;
- 9) tunneb Eesti hümni, käitub hümni laulmise ajal õigesti, püüab kaasa laulda;
- 10) osaleb õpitud laulumängudes.

28.15.3 Õpitulemused 3. klassis

Õpilane:

- 1) oskab peast 3–4 lastelaulu;
- 2) laulab tuttavaid laule ilmekalt ja õige kehahoiuga;
- 3) rakendab keha-, rütmi- ja plaatpille lihtsamates ostinaatodes ja/või kaasmängudes;
- 4) tunneb rütmivorme TA, TI-TI, PAUS, TA-A;
- 5) viipab käega kaheosalist taktimõõtu;
- 6) eristab kurvakõlalist meloodiat rõõmsakõlalisest;
- 7) kirjeldab kuulatud muusikapala iseloomu (kurb/rõõmus; aeglane/kiire);
- 8) laulab Eesti hümni vastavalt võimetele kaasa;
- 9) eristab ja iseloomustab rahvakalendri tähtpäevadega seotud traditsioone, osaleb laulmisel;

10) osaleb õpitud laulumängudes.

28.16 Õpitulemused II kooliastmes

28.16.1 Õpitulemused 4. klassis

Õpilane:

- 1) teab peast 3–4 lastelaulu, sealhulgas vastavalt võimetele Eesti hümni;
- 2) laulab tuttavaid laule võimalikult selge diktsiooni, kõlava tooni ja õige kehahoiuga;
- 3) tunneb 3-osalist taktimõõtu ja rütmivältust TA-A-A;
- 4) viipab käega 3-osalist taktimõõtu;
- 5) mõistab terminite orkester ja orkestrijuhth/dirigent tähendust;
- 6) eristab vokaalmuusikat instrumentaalmuusikast;
- 7) on tutvunud mõne lihtsama muusikainstrumendi esmaste mänguvõtetega ja kasutab neid musitseerides.

28.16.2 Õpitulemused 5. klassis

Õpilane:

- 1) laulab peast 5–6 laulu, sealhulgas Eesti hümni;
- 2) laulab vaba ja kõlava tooni ning selge diktsiooniga;
- 3) saab aru väljenditest valjult, vaikselt, valjenedes, vaibudes;
- 4) teeb vahet 2- ja 3-osalisel taktimõõdul;
- 5) iseloomustab kuulatud muusikat abivahendite toel;
- 6) on tutvunud eesti rahvapillide ja rahvamuusikaga;
- 7) on omandanud mõne lihtsama muusikainstrumendi esmased mänguvõtted ja kasutab neid musitseerides.

28.16.3 Õpitulemused 6. klassis

Õpilane:

- 1) laulab peast 5–6 laulu, sealhulgas Eesti hümn;
- 2) laulab vaba ja kõlava tooni ning selge diktsiooniga;
- 3) eristab kuulamise järgi marssi, valssi ja polkat;
- 4) tunneb levinumaid rahvalaule, rahvalaulu liike;
- 5) laulab regilaulu, teab regilaulu esitamise traditsioone;
- 6) tunneb eesti olulisemaid rahvapille nii välimuse kui ka kõla järgi, teab nende nimetusi;
- 7) teab mõningaid olulisemaid fakte eestlaste laulu- ja tantsupeost;
- 8) on tutvunud erinevate kooriliikidega;
- 9) eristab abivahenditele toetudes kõrget ja madalat mees- ja naishäält;
- 10) teab, mis on häälemurre, tunneb häälehoiu põhimõtteid ja rakendab neid häälemurde perioodil.

28.17 Õpitulemused III kooliastmes

28.17.1 Õpitulemused 7. klassis

Õpilane:

- 1) laulab peast 5–6 laulu, sealhulgas Eesti hümn;
- 2) laulab pingevabalt, õige hingamise ja selge diktsiooniga;
- 3) on tutvunud sümfooniaorkestri erinevate pillirühmadega;
- 4) tunneb keel-, puhk- ja löökpille;
- 5) oskab kuuldeliselt eristada erinevaid instrumente;
- 6) on tutvunud nootide silpnimetustega ja nootide asetusega noodijoonestikul;
- 7) eristab kuulamise järgi duur- ja moll-helilaadi;

8) tunneb helivältusi ja rütme TA, TI-TI, TIRI-TIRI, TAI-RI, TA-A, TA-A-A, TAA-A-A ja pause.

28.17.2 Õpitulemused 8. klassis

Õpilane:

- 1) laulab peast 5–6 laulu, sealhulgas Eesti hümn;
- 2) laulab pingevabalt, õige hingamise ja selge diktsiooniga;
- 3) tunneb taktimõõte 2, 3, 4;
- 4) suudab kaasa mängida lihtsamaid rütmstruktuure;
- 5) oskab lahendada lihtsamaid rütmiülesandeid;
- 6) on tutvunud popmuusika ajalooga ja nüüdismuusikaga.

28.17.3 Õpitulemused 9. klassis

Õpilane:

- 1) laulab peast 5–6 laulu, sealhulgas Eesti hümn;
- 2) laulab pingevabalt, õige hingamise ja selge diktsiooniga;
- 3) tunneb järgmisi muusikažanre: ooper, operett, muusikal, ballett, sümfoonia;
- 5) on tutvunud üldtuntud näidetega klassikalisest muusikast;
- 6) väärtustab eesti rahvamuusikat ja oskab nimetada eesti rahvapille;
- 7) on mängujuhiks noorematele õpilastele mängudepäeval, suudab liikumismänge juhtida.

29 Kunst

29.1 Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Kunstiõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) suudab luua erinevaid kunstitöid, kasutades õpitud teadmisi ja oskusi, tunneb rõõmu kunstist ja sellega tegelemisest;

- 2) kasutab töövahendeid ja materjale sihipäraselt, ohutult ja säästvalt;
- 3) töötab iseseisvalt ja teeb koostööd kaaslastega;
- 4) kirjeldab kunstitöid ning väljendab oma eelistusi ja arvamusi, kasutades (kunsti)oskussõnavara; väärtustab isikupära ja erinevaid lahendusi;
- 5) tunneb huvi kunstiteoste ja Eesti kunstipärandi vastu, väärtustab enda ja teiste inimeste loomingut.

29.2 Õppetegevus 1.–2. klassis

1.–2. klassis on kunstiõpetuse peamine roll olla siduvaks õppeaineks, kinnistada käelise tegevuse ja eri meelte kaudu teistes õppeainetes omandatud teadmisi ja oskusi. Õpetusega taotletakse, et õpilane tahab ja julgeb end loominguliselt väljendada.

Juhtiv meel on selles vanuses taju. Õpilane täidab ülesandeid valdavalt koostegevuses eeskuju ja näidise järgi, omandatud oskuste piires ka suulise korralduse järgi. Erinevate vahendite kasutamise ja näitlikustamise kaudu kujuneb õpilastel vaatlus- ja võrdlemisoskus, areneb tähelepanu, nägemis-, kompimis- ja ruumitaju ning mootorika. Õpitakse kõikide meeltega tajuma objekte ja kujutisi

enda ümber, õpitakse eristama värvusi ja erinevaid materjale. Mootorika arengut toetavad võimetekohaselt omandatavad maalimise, joonistamise, rebimise, lõikamise, liimimise, voolimise ja voltimise baasoskused.

Töö käigus areneb õpilaste kõne (kuulamine, suuliste lühikorralduste täitmine, suuline väljendusoskus), kuna õpilane saadab oma tegevust kõnega. Õpitakse töötama grupis ning jagama ühiskasutuses olevaid töövahendeid. Õpetaja suunamisel õpitakse valima eesmärgist lähtuvaid töövahendeid ja -võtteid; kujunevad korraharjumused ja oskused ning püsivus oma töö lõpule viimiseks.

29.3 Õppetegevus 3.–5. klassis

3.–5. klassi õpilased õpivad arutlema, olulist teisejärgulisest eristama, esemeid eri põhimõtete järgi ühendama ja esemete eri tunnuseid üksteisest eristama, neid kunstitöodes kujutama.

Õpilaste taju ja peenmootorika arengut toetavad keerukamad ja pingutust nõudvad töövõtted –

detailsemad joonistused, voolimistööd, löikamine kääride ja/või paberinoaga, värvide segamine maalimisel jms.

Ühistegevuses rakendavad õpilased õpetaja suunamisel omandatud õpioskusi, vajades seejuures pidevat meeldetuletamist ja kordamist. Järjepideva õpetuse tulemusena õpitakse oma tegevust kavandama ja kontrollima. Õpetaja juhendamisel omandatakse esmased digivahendite kasutamise oskused. Õpitakse kirjeldama oma tööprotsessi, väärtustama oma ja kaaslaste töid ning erinevaid lahendusi. Õpetaja abiga teadvustatakse kunstilise tegevuse terapeutilisi omadusi oma emotsioonide kujutamisel.

29.4 Õppetegevus 6.–7. klassis

6.–7. klassi õpilased suudavad meelde jätta lihtsamate töövõtete ja nende kasutamise järjekorda. Õpilased õpivad tööprotsessi kavandama. Kirjeldavad suunavate küsimuste abil, milline võiks olla planeeritava töö tulemus. Tööde valmimisel kommenteerivad õpilased oma töid ja annavad neile hinnangu. Harjutamise tulemusena õpitakse kujutama inimest eri poosides, järgides proportsioone. Õpitakse tundma elementaarseid kujunduspõhimõtteid ning neid oma töös kasutama. Õpetaja suunamisel kasutatakse omandatud mõisteid, vesteldes lihtsamatel kunstiga seotud teemadel.

Kunstiga seotult kujundatakse erinevate digivahendite ja -keskkondade kasutamise oskusi, sealhulgas ka autoriõigustega arvestamist.

29.5 Õppetegevus 8.–9. klassis

8.–9. klassi õpilased töötavad nii iseseisvalt kui ka rühmas, rakendavad õpetaja juhendamisel eelmistel aastatel omandatud teadmisi ja oskusi, valides ning kasutades sobivaid töövahendeid ja -võtteid. Süveneb oskus ise oma tööd kavandada, luua, viimistleda ning tulemust hinnata.

Õpitakse leidma olulist aine- ja teemaalast teavet, eristama olulist teavet vähemolulisest. Kujuneb oskus käituda turvaliselt nii digitaalsetes kui ka füüsilistes keskkondades, arvestada ühiskondlike normide ja riskidega. Õpetusega taotletakse, et õpilased oskaksid ja tahaksid end oma võimete piires kunstiliselt väljendada. Kujundatakse teadmist ja arusaamist kunstist kui hobist ja vaimse tervise toetajast.

29.5.1 Õpitulemused 1. klassis

Õpilane:

- 1) tunneb ära ja kasutab õpetaja juhendamisel erinevaid materjale ja vahendeid (nt paber, värvipliatsid, viltpliatsid, gvašid, plastiliin, savi, looduslik materjal, voolimisalus, joonlaud jms);
- 2) tunneb ära ja nimetab õpitud värvusi;
- 3) joonistab šablooni või orientiiri abil lihtsamaid kujundeid, vajaduse korral õpetaja abiga;
- 4) rebib sirgjooneliselt, lõikab silma järgi ning sirgjoonelist kontuuri mööda paberitükke ja ribasid, vajaduse korral abi kasutades;
- 5) liimib liimipulgaga paberit, vajaduse korral abi kasutades;
- 6) voldib paberilehe pooleks ja/või neljaks, vajaduse korral abi kasutades;
- 7) voolib rullimise, veeretamise ja lamendamise teel lihtsamaid kujundeid ja esemeid, vajaduse korral õpetaja abiga;
- 8) hoolitseb õpetaja juhendamisel oma töökoha ja õppevahendite korrasoleku eest.

29.5.2 Õpitulemused 2. klassis

Õpilane:

- 1) tunneb ära, nimetab ja oskab õpetaja juhendamisel kasutada erinevaid materjale (paber, kartong, plastiliin, savi, looduslik materjal jms);
- 2) kasutab joonlauda sirgjoone tõmbamiseks;
- 3) järgib jõukohast mustri rütmi;
- 4) jälgib vastavalt võimetele pinna katmisel lihtsa kujutise kontuuri;
- 5) leiab paberilehel ja pildipinnal otsitava objekti/detaili, võrdleb 2–3 tajutava tunnuse (nt värvus, kuju, suurus) alusel näidiseid ja valminud kujutisi õpetaja suunamisel;
- 6) joonistab vabalt või šablooni abil kujundeid, lõikab neid välja, liimib ja täiendab neid, vajaduse korral abiga;

- 7) kujutab kõrvuti asetsevaid sarnaseid figuure väiksemana ja suuremana, vajaduse korral suunamisel või näidise abil;
- 8) kasutab omandatud voolimisvõtteid (veeretamine, rullimine, lamendamine, venitamine, pigistamine jms), vajaduse korral abiga;
- 9) täidab kunstiõpetuse ülesandeid koostegevuses suulise juhendamise järgi vastavalt oma võimetele ja omandatud oskustele, vajaduse korral eeskuju ja näidist kasutades, aga võimalikult palju loomingulist iseseisvust säilitades;
- 10) hoolitseb õpetaja suunamisel oma töökoha ja õppevahendite korrasoleku eest.

29.5.3 Õpitulemused 3. klassis

Õpilane:

- 1) kasutab ohutult töövahendeid ja materjale;
- 2) kujutab elusolendeid ja eluta objekte neile iseloomulikul viisil;
- 3) märkab õpetaja suunamisel esemete ja figuuride detaile, täiendab vajaduse korral oma tööd;
- 4) oskab õpetaja juhendamisel materjalist lähtuvalt kasutada sobivaid töövahendeid ja töövõtteid (paberi rebimine, lõikamine ja voltimine; guaššide, akvarellide, pastellide, kriitide jm joonistusvahendite kasutamine; savi või plastiliini voolimine eri võtetega);
- 5) täiendab mustri rütmi;
- 6) kujutab visuaalselt õpetaja suunamisel kujutatut põhilisi tunnuseid (väiksemsuurem, paksem-peenem, pikem-lühem jne) ja õpitud ruumisuhteid pildil (kõrval, ülal, all jne);
- 7) valmistab juhendamisel tähtpäevalisi ruumikaunistusi;
- 8) viib alustatud töö lõpule;
- 9) korrastab oma töökoha.

29.6 Õpitulemused II kooliastmes

29.6.1 Õpitulemused 4. klassis

Õpilane:

- 1) kasutab töös erinevaid materjale, sh taaskasutatavaid materjale;
- 2) mõistab töövahendite säästliku kasutamise vajalikkust ja oskab seda juhendamisel rakendada;
- 3) kujutab inimeste, esemete ja loodusobjektide peamisi iseloomulikke tunnuseid, väljendab kujutatava ja ka enda emotsioone;
- 4) segab põhivärvidest II astme värvid (värvuste tabeli eeskujul);
- 5) kaunistab tähtpäevadeks ruumi; osaleb ühise keskkonna kujundamisel;
- 6) suudab töö tegemisel järgida lihtsat tööjuhendit (sh videojuhend) ja võrrelda oma tööd näidisega, vajaduse korral õpetaja abiga;
- 7) kirjeldab tööprotsessi, enda ja kaaslaste töid, väärtustab erinevaid lahendusi, vajaduse korral õpetaja abiga;
- 8) kasutab võimaluse korral erinevaid digivahendeid.

29.6.2 Õpitulemused 5. klassis

Õpilane:

- 1) sooritab lihtsamaid töövõtteid videojuhendite järgi;
- 2) kasutab suunamisel õpitud tehnikaid kunstitööde loomisel ja lähiümbruse kujundamisel (stend, klassiruum, oma tuba, päeviku kaaned jne);
- 3) kujutab inimest ja muid elusolendeid liikumises;
- 4) väljendab kunstitöös erinevaid emotsioone, kasutab selleks värve;
- 5) eristab külmi ja sooje värvusi, oskab juhendamisel toone helestada ja tumestada;
- 6) tõstab oma töödes esile ja võrdleb kujutatud tegelasi ja objekte suuruse, asukoha ning värvivaliku abil, vajaduse korral suunamisel;
- 7) väljendab osalise kattumise abil esemete ja figuuride paiknemist üksteise suhtes ees- ja

tagapool, keskel;

8) võrdleb enda ja kaaslaste töid: leiab peamised tegelased/objektid, toob esile sarnasusi ja erinevusi;

9) osaleb vestlustes kultuuri ja kunsti teemadel.

29.6.3 Õpitulemused 6. klassis

Õpilane:

1) kasutab töövahendeid ja -materjale tehnoloogiliselt õigesti, otstarbekalt ja säästvalt, kasutab juhendamisel digivahendeid;

2) planeerib juhendamisel etteantud tööülesande protsessi ja teeb kavandi järgi valmis töö kas individuaalselt või grupitööna, võimaluse korral projektiõppe raames;

3) töötab lihtsama videojuhendi järgi ja pildistab oma tööetappe ja/või valmis tööd;

4) kujutab temaatilistes töödes värvide abil tegevuse aega ja kohta;

5) väljendab kujutatava suuruse muutumise abil selle paiknemist pildiruumis ees- ja tagapool;

6) arvestab juhendamisel ja näidise abil inimese täisfiguuri kujutamisel pea suurust ja jalgade pikkust terve kehapikkuse suhtes, näo kujutamisel silmade asukohta;

7) kasutab juhendamisel lihtsamaid kujunduspõhimõtteid erinevate graafilise disainiga seotud tööde (logod, pakendid, nimed jms) loomisel;

8) tunneb ja oskab kasutada õpitud kunstialaseid mõisteid (skulptuur, maal, graafika jms);

9) väärtustab kunsti enda isikupära ja emotsioonide väljendusvahendina, väärtustab ka teiste loomingut.

29.7 Õpitulemused III kooliastmes

29.7.1 Õpitulemused 7. klassis

Õpilane:

1) leiab vaatluse ja võrdlemise teel kujutatava olulisi tunnuseid ning väljendab neid

temaatilistes töödes;

- 2) oskab segada ja kasutab maalimisel värvide erinevaid toone;
- 3) oskab juhendamisel kasutada töös ühe-punkti-perspektiivi;
- 4) loob erinevate vahenditega mitmesuguseid pinnamustreid;
- 5) kasutab digivahendeid ja digikeskkondi, vajaduse korral abiga;
- 6) oskab juhendamisel kombineerida omavahel erinevaid materjale, sh kollaažina;
- 7) tunneb ära ja liigitab vaadeldud kunstitöid (skulptuur, maal, arhitektuur, graafika);
- 8) mõistab originaali, reproduktsiooni ja võltsingu olemust (sh digikunstis) ning autoriõiguste olemust ja tähendust;
- 9) märkab ja kirjeldab kujunduselemente ümbritsevas keskkonnas.

29.7.2 Õpitulemused 8. klassis

Õpilane:

- 1) kavandab ja teostab suunamisel kunstitöö, valib selle valmistamiseks sobivad materjalid ja töövahendid;
- 2) oskab juhendamisel loomeprotsessis omavahel kombineerida erinevaid materjale ja tehnikaid (mixed-meedia, kollaaž, installatsioon);
- 3) leiab vaatluse ja võrdlemise teel inimese näoilmeid ja emotsioone kõige enam iseloomustavaid tunnuseid ning väljendab neid temaatilistes töödes;
- 4) kasutab juhendamisel kahe-punkti-perspektiivi;
- 5) eristab ja kasutab õpetaja suunamisel pildi maalimisel koloriiti, andmaks edasi pildil kujutatu õhkkonda, oskab seda kirjeldada, vajaduse korral abiga;
- 6) kasutab juhendamisel graafilise disaini võimalusi (kirjakunst, ornament, logo, pakendi disain) nii traditsiooniliste kui ka digitaalsete vahenditega, lähtudes kompositsiooni põhialustest;

- 7) tunneb erinevaid kultuurinähtusi ja kunstiliike: etenduskunst, tants ja liikumine, tarbekunst, animatsioon, performance, installatsioon, tänav- ja maastikukunst jne;
- 8) teeb omal valikul või õpetaja juhendamisel jõukohase pikkusega kirjaliku töö või esitluse kunstiliigi või kultuurinähtuse kohta individuaalselt või grupidööna;
- 9) suudab, vajaduse korral õpetaja suunamisel, valida sobivaid vahendeid oma loominguliste ideede teostamiseks, soovitavalt ka koolivälistes keskkondades.

29.7.3 Õpitulemused 9. klassis

Õpilane:

- 1) kasutab õpitud tehnikaid, töövahendeid ja materjale, järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid;
- 2) kasutab õpitud kujutamise, kujundamise ja esitlemise viise, sh digivahendeid, järgib autorikaitse reegleid;
- 3) oskab oma võimete kohaselt kujutada inimest eri vanuses, meeleolus, asendis, tegevuses ja keskkonnas, oskab juhendamisel ka naturist joonistada (nt visandada);
- 4) teab ja kasutab suunamisel peamisi kompositsiooni- ja proportsioonireegleid;
- 5) kirjeldab kunstiteoseid õpitud teadmiste ja oskuste piires, põhjendab oma eelistusi ja arvamusi;
- 6) teadvustab kultuurinähtuste ja erinevate kunstiliikidega seotud võimalusi vaba aja sisukaks veetmiseks nii tarbija kui ka loojana;
- 7) käitub füüsilistes ja digitaalsetes kultuurikeskkondades turvaliselt ja eetiliselt, arvestab visuaalseid kujutisi luues autorsusega;
- 8) analüüsib kunsti erinevaid avaldumisvorme (sh meedia ja reklaam), seostab kunste ja kunsti teiste eluvaldkondadega ning ühiskonna muutustega, vajaduse korral abiga;
- 9) oskab anda hinnangut enda ja teiste loomingule ja seda põhjendada, vajaduse korral abiga;
- 10) on teadlik loomingulise tegevuse, sh kunsti terapeutilisest toimest.

30 Tööõpetus

30.1 Õppetegevuse kavandamine ja korraldamine

Tööõpetus kui õppeaine hõlmab kolme valdkonda:

- 1) tööõpetus (1.–4. klass),
- 2) käsitöö ja kodundus (5.–9. klass),
- 3) tehnoloogiaõpetus (5.–9. klass).

4. klassis on tööõpetus integreeritud õppeaine, mille tundides õpetatakse käsitöö, kodunduse ja tehnoloogiaõpetuse algtõdesid ning valmistatakse õpilasi ette õpperühmade valimiseks.

Alates 5. klassist moodustab kool õpilaste soovide ja huvide põhjal õpperühmad, millesse jagunedes on õpilastel võimalus õppida kas käsitööd ja kodundust või tehnoloogiaõpetust. Õpperühmadesse jagunemine ei ole soopõhine.

Vähemalt 10% õppeks vahetavad õpilased õpperühmad nii, et tehnoloogiaõpetuse asemel õpitakse käsitööd ja kodundust ning käsitöö ja kodunduse asemel tehnoloogiaõpetust. Teemade järjestus õppeaastas kavandatakse käsitöö ja kodunduse ning tehnoloogiaõpetuse õpetajate koostöös. Käsitöö ja kodunduse ning tehnoloogiaõpetuse taotletavad õpitulemused vahetatud õpperühmades esitatakse kooli tööõpetuse ainekavas.

Tööõpetuse kooli ainekava võib koostada ka nii, et 5.–9. klassis õpetatakse mõlemat valdkonda ühendatult, mis võimaldab õpilastel omandada vajalikul määral teadmisi ja oskusi nii käsitöös ja kodunduses kui ka tehnoloogiaõpetuses.

30.2 Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Tööõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) tunneb rõõmu ja rahulolu praktilise töö tegemisest ning selle tulemustest, väärtustab tööd ja töö tegijat;
- 2) väärtustab ja hoiab rahvuskultuuri;
- 3) tunnetab oma loomingulisi võimeid ja oskusi; kavandab ja teeb teoks oma ideed, hindab ja vajaduse korral korrigeerib valmistööd;

- 5) oskab kasutada suulisi ja kirjalikke tööjuhendeid, teksti ja lihtsaid tööjooniseid;
- 6) tunneb ja kasutab säästlikult erinevaid materjale, tunneb töövahendeid ja materjalide töötlemisviise, järgib tööprotsessis ohutuid ja ergonoomilisi töövõtteid;
- 7) hoiab puhtust ja korda ning täidab isikliku hügieeni nõudeid;
- 8) teab tervisliku toitumise vajalikkust, lähtub toitu valides ja valmistades tervisliku toitumise põhimõtetest; käitub teadliku tarbijana;
- 4) töötab üksi ja koos teistega, väärtustab tööks vajalikke isiksuseomadusi ning mõistab, miks on erinevad oskused ja hoiakud igapäevaelus ning tulevases tööelus olulised.

30.3 Õppetegevus 1.–2. klassis

1.–2. klassi õpilaste juhtivaks meeleks on tajus. Tööõpetuse tundides õpitakse kõikide meeltega tajuma objekte ja kujutisi enda ümber, õpitakse eristama värvusi ja erinevaid materjale. Käeliste tegevuste käigus areneb lapse tähelepanu, nägemis-, kompimis- ja ruumitaju ning motoorika. Kujundatakse vaatlemis-, võrdlemis-, järjestamis- ja rühmitamisoskust.

Õpilaste motoorika arengut toetavad rebimise, lõikamise, liimimise, voolimise ja voltimise baasoskused, mida nad omandavad vastavalt oma võimetele. Töö käigus õpitakse ka suulisi lühikorraldusi kuulama ja täitma ning küsimustele vastama. Õpitemgevuse käigus aktiveeritakse õpilaste kõnetegevust, arendades seeläbi nende suulist väljendusoskust.

Õpilased täidavad ülesandeid valdavalt koostegemuses eeskuju või näidise järgi, omandatud oskuste piires ka suulise korralduse järgi. Õpitemgevuse käigus kujundatakse korraharjumusi ja tööoskusi. Õpetaja suunamisel õpitakse tundma ja valima töövahendeid (sh digivahendeid) ning töövõtteid, õpitakse kasutama töövahendeid, arvestades õpitud ohutusreegleid. Õpilasi suunatakse märkama ja väärtustama ilu enda ümber.

30.4 Õppetegevus 3.–5. klassis

3.–5. klassis jätkub õpetaja osalus õpilaste tegevuses, õpiülesandeid sooritatakse suulise juhendamise, eeskuju ja näidise järgi. Tähelepanu pööratakse lihtsate kirjalike töökorralduste mõistmisele ning nende täitmisele. Õpetaja suunamisel rakendab õpilane omandatud õpioskusi, vajades seejuures pidevat meeldetuletamist ning kordamist. Uued oskused kujundatakse ühistegemuses õpetaja juhendamisel. Järgpideva õpetuse tulemusena õpitakse oma tegevust

kavandama ja kontrollima, omandatud õpioskusi iseseisvalt rakendama. Õpitakse kirjeldama oma tööprotsessi, väärtustama oma ja kaaslaste töid, erinevaid lahendusi. Õpetaja juhendamisel omandavad õpilased esmased digivahendite kasutamise oskused, õpivad kasutama lihtsamaid robotikavahendeid.

30.5 Õppetegevus 6.–7. klassis

6.–7. klassi õpilased suudavad meelde jätta lihtsamad töövõtted ja nende kasutamise järjekorra, õpivad tööprotsessi kavandama. Kujundatakse töö planeerimise ja tulemuste hindamise oskusi: õpilast suunatakse küsimuste abil kirjeldama, milline võiks olla planeeritava töö tulemus; harjutatakse töö planeerimisel kirjalikke tööjuhendeid kasutama. Tööde valmimisel suunatakse õpilasi oma tööd kommenteerima ja sellele hinnangut andma, näidist valmistööga võrdlema. Olulisel kohal on nii enda kui ka teiste töö väärtustamine. Arendatakse suutlikkust teha kaaslastega koostööd ja raskuste ilmnemisel abi küsida.

Õppetegevuses kasutatakse erinevaid digivahendeid ja digikeskkondi, arvestades sealjuures ka autoriõigustega.

30.6 Õppetegevus 8.–9. klassis

Järjepidevalt süvendatakse oskust töötada nii iseseisvalt kui ka rühmas, rakendada eelmistel aastatel omandatud teadmisi ja oskusi, valida ja kasutada sobivaid töövahendeid ja -võtteid. Õpilasel süveneb oskus ise oma tööd kavandada, luua, viimistleda ning tulemust hinnata. Kujunevad erinevad oskused: endale sobiva juhendmaterjali (kirjalikud juhendid, skeemid, joonised, käsiraamatud) valimine vastavalt omandatud oskustele. Õpetaja juhendamisel õpitakse kasutama keerukamaid digitaalseid seadmeid (3D-printer, CNC-pink, tikkimismasin, lasergraveerija jt) ja turvaliselt käituma nii digitaalsetes kui ka füüsilistes keskkondades.

Tööõpetuse kaudu valmistub nooruk iseseisvaks võimetekohaseks tööks ja/või täiendus- ning kutseõppeks. Õpilasele tutvustatakse erinevaid ainevaldkonnaga seotud elukutseid, õpetatakse ette kujutama oma toimetulekut kodukoha tööturul.

30.7 Tööõpetus (1.–4. klass)

Õpitulemused I kooliastmes

3. klassi lõpetaja:

- 1) tunneb rõõmu käelisest tegevusest ja õppeprotsessis osalemisest;
- 2) tunneb ära ja nimetab kasutatud materjale, nimetab õpetaja abil materjalide omadusi;
- 3) teeb vahet enda ja teiste asjadel, oskab jagada ühiskasutuses olevaid töövahendeid;
- 4) valib õpetaja juhendamisel töö teostamiseks sobivad materjalid, töövahendid ja töötlemisviisid; kasutab õpetaja juhendamisel materjale keskkonnasõbralikult ja säästlikult, järgib esmaseid ohutusnõudeid; 5) viib alustatud töö iseseisvalt lõpule;
- 6) kirjeldab, esitleb ja hindab õpetaja suunamisel oma soove ja ideid, julgeb oma tööd teostades välja pakkuda erinevaid võimalusi ning valib koostöös õpetajaga välja tööks sobivaima variandi, kasutab vajaduse korral jõukohaseid digivahendeid;
- 7) täidab kokkulepitud reegleid, arvestab ühiselt töötades kaaslastega;
- 8) hoiab õpetaja juhendamisel korras töökoha ja oskab enda järelt koristada.
- 9) teab isikliku hügieeni vajalikkust ning järgib õppetegevuses hügieenireegleid.

30.7.1 Õpitulemused 1. klassis

Õpilane:

- 1) tunneb ära kasutatavaid materjale (paber, plastiliin, savi, looduslik materjal jne);
- 2) kasutab õpetaja juhendamisel õigesti ja ohutult lihtsamaid töövahendeid;
- 3) joonistab šablooni abil lihtsamaid kujundeid;
- 4) rebib sirgjooneliselt;
- 5) lõikab silma järgi ning kontuuri (sirgjoon) mööda paberitükke ja ribasid;
- 6) voldib paberilehe pooleks ja/või neljaks;
- 7) voolib rullimise, veeretamise ja lamendamise teel lihtsamaid kujundeid ja esemeid;
- 8) hoolitseb koostevõttes õpetajaga oma töökoha ja -vahendite korrasoleku ning isikliku hügieeni eest.

30.7.2 Õpitulemused 2. klassis

Õpilane:

- 1) tunneb ära ja nimetab kasutatavaid materjale (paber, kartong, plastiliin, savi, riie, lõng, looduslik materjal jms);
- 2) joonistab šablooni abil kujundeid, lõikab neid välja, liimib ja täiendab neid õpetaja juhendamisel;
- 3) kasutab joonlauda sirgjoone tõmbamiseks;
- 4) teeb voltimise teel lihtsamaid esemeid; voldib ruudu diagonaalselt pooleks;
- 5) kasutab õpitud voolimisvõtteid (veeretamine, rullimine, lamendamine, venitamine, pigistamine jms);
- 6) oskab sõrmedega heegeldada jämedat ketti;
- 7) hoolitseb õpetaja suunamisel oma töökoha ja õppevahendite korrasoleku ning isikliku hügieeni eest.

30.7.3 Õpitulemused 3. klassis

Õpilane:

- 1) eristab erinevaid looduslikke ja tehismaterjale, nimetab ja võrdleb õpetaja abiga materjalide omadusi (õhuke, paks, jäme, peenike, pehme, kõva, painduv, tugev jt);
- 2) valib õpetaja juhendamisel erinevaid töötlemisviise (rebimine, lõikamine, voltimine, viltimine, voolimine jms) ning kasutab töövahendeid õigesti;
- 3) töötab õpetaja suulise juhendamise järgi, vaatleb ja kirjeldab õpetaja abiga töövõtet tutvustavat videot või pilti; viib alustatud töö iseseisvalt lõpule;
- 4) kasutab materjale õpetaja juhendamisel säästlikult;
- 5) kasutab joonlauda: mõõdab paberil pikkusi täissentimeetrites, tõmbab sirgjooni läbi ühe ja kahe punkti;
- 6) valmistab juhendamisel voltimise teel lihtsamaid kujundeid;

- 7) lõikab kääridega mitmesuguseid kujundeid erinevast materjalist: paberist, õhemast kartongist, vildist, fliisist, riidest;
- 8) paneb niidi, heegelniidi, lõnga sukanõela silmast läbi;
- 9) tikib eelpistet;
- 10) heegeldab jämeda heegelnõelaga ketti;
- 11) torkab õpetaja juhendamisel naaskliga auke;
- 12) valmistab juhendamisel tähtpäevalisi ruumi- ja lauakaunistusi, korrastab ja kaunistab ühistegevuses oma klassiruumi;
- 13) katab ja koristab õpetaja juhendamisel lauda.

30.7.4 Õpitulemused 4. klassis

Õpilane:

- 1) meisterdab erinevatest materjalidest, valib õpetaja juhendamisel materjalide käsitsemiseks sobivaid töövahendeid, käsitseb tuttavaid töövahendeid õigesti ning ohutult;
- 2) otsib ja valib ühistegevuses ideid tööde valmistamiseks, märkab esemetel rahvuslikke elemente;
- 3) töötab õpetaja suulise juhendamise järgi, mõistab ja täidab õpetaja juhendamisel ka lihtsaid kirjalikke tööjuhendeid;
- 4) kasutab mõõtmisel joonlauda ja mõõdulinti, märgib õpetaja juhendamisel joonlaua abil punkte ja tõmbab jooni erinevatele pindadele/materjalidele;
- 5) paneb niidi nõelasilmast läbi; teeb käsitsi lihtõmblust (traageldab); õmbleb riidele kahe auguga nõõbi;
- 6) heegeldab erineva jämedusega materjalist ketti; heegeldab alg- ja ahelsilmust;
- 7) kasutab materjale säästlikult, leiab õpetaja juhendamisel võimalusi materjalide korduskasutamiseks;
- 8) teab olulisemaid tähtpäevi, kaunistab juhendamisel tähtpäevadeks ruumi;

- 9) valmistab juhendamisel lihtsamaid toite (nt võileivad, küpsisetort), koostades eelnevalt ühistegevuses vajalike toiduainete ostunimekirja;
- 10) valib valmistatud toidu serveerimiseks sobivad lauanõud, katab ja koristab lauda;
- 11) kirjeldab ja analüüsib oma tööd õpetaja juhendamisel, sh kirjaliku kava järgi (võrdleb oma tööd näidisega; hindab tulemuse kasutamist ja esteetilisust).

30.8 Käsitöö ja kodundus (5.–9. klass)

30.8.1 Õpitulemused 5. klassis

Käsitöö

Õpilane:

- 1) tikib üherealisi pisteid;
- 2) heegeldab alg-, ahel- ja kinnissilmuseid, heegeldab edasi-tagasi ridadena;
- 3) oskab õpetaja abiga valida omavahel sobivaid vardaid ja lõnga;
- 4) koob parempidiseid silmuseid edasi-tagasi ridadena;
- 5) traageldab väljalõigatud detaile;
- 6) õmbleb riidele kannaga ja/või kannata nõöpi;
- 7) kasutab triikrauda õpetaja juhendamisel;
- 8) oskab sooritada lihtsamaid (üksikuid) töövõtteid videojuhendite järgi.

Kodundus

Õpilane:

- 1) koristab klassiruumi, valib sobivad koristusvahendid;
- 2) oskab käsitsi nõusid pesta;
- 3) korrastab oma töökoha ja töövahendid, järgib hügieeninõudeid toidu valmistamisel;
- 4) valmistab juhendamisel lihtsamaid toite, loeb õpetaja koostatud kohandatud retsepti,

tunneb selles sisalduvaid ühikuid (teelusikatäis, supilusikatäis, klaas, gramm), oskab kasutada elektroonilist köögikaalu;

5) katab laua vastavalt menüüle ja täidab elementaarseid lauakombeid.

30.8.2 Õpitulemused 6. klassis

Käsitöö

Õpilane:

- 1) kavandab juhendamisel ja valmistab lihtsamaid esemeid;
- 2) valib tikkimiseks sobivaid materjale ja töövahendeid;
- 3) tikib kaherealisi pisteid;
- 4) heegeldab ringselt; tunneb heegeldamise ja kudumise õpitud tingmärke;
- 5) koob parem- ja pahempidiseid silmuseid;
- 6) koob ringselt;
- 7) õmbleb õmblusmasinaga lihtõmblust.

Kodundus

Õpilane:

- 1) katab lauda vastavalt tähtpäevale;
- 2) tunneb pesu- ja hooldusmärke;
- 3) loeb retsepti, kasutab õpetaja juhendamisel ohutult õigeid töövõtteid toiduainete töötlemisel;
- 4) rakendab juhendamisel tervisliku toitumise põhitõdesid toidu valmistamisel;
- 5) oskab serveerida lihtsamaid toite ja täidab elementaarseid lauakombeid.

30.8.3 Õpitulemused 7. klassis

Käsitöö

Õpilane:

- 1) kavandab ja valmistab lihtsaid esemeid;
- 2) tikib kaherealist pistet;
- 3) loeb juhendamisel lihtsamaid heegelskeeme ja koekirju, vajaduse korral otsib neid veebist;
- 4) heegeldab ääre- või vahepitse;
- 5) koob kahe eri värvi lõngaga;
- 6) käsitseb õmblusmasinat, õmbleb kahekordset palistust ja/või kahekordset õmblust.

Kodundus

Õpilane:

- 1) kasutab juhendamisel lihtsamaid võtteid rõivaste korrastamisel;
- 2) sorteerib pesu värvi ja materjali järgi, oskab pesumasinal pesuprogramme valida, tunneb triikimismärke, oskab vastavalt tingmärkidele triikimisel temperatuuri valida;
- 3) valmistab iseseisvalt lihtsamaid tervislikke toite;
- 4) oskab kasutada mõõtenõusid ja kaalu ning teisendada mahu- ja massiühikuid õpetaja juhendamisel;
- 5) kasutab õpetaja juhendamisel ohutult lihtsamat köögitehnikat (röster, mikrolaineahi, köögikombain, elektripliit jm);
- 6) oskab juhendamisel sorteerida prügi (paber ja papp; pakend; taara, klaas ja olme).

30.8.4 Õpitulemused 8. klassis

Käsitöö

Õpilane:

- 1) kavandab käsitööset, valib selle valmistamiseks õpetaja juhendamisel sobivad

materjalid ja töövahendid;

- 2) kasutab juhendamisel töövahendeid, viimistlus- ja/või kaunistusvõtteid eesmärgipäraselt;
- 3) heegeldab lihtsama skeemi või digitaalse juhendi järgi;
- 4) koob lihtsamaid koekirju; koob lihtsaid esemeid;
- 5) leiab ja kopeerib juhendamisel lõikelehelts lihtsamaid lõikeid;
- 6) kasutab õmblusmasinat, võimaluse korral tikkimismasinat;
- 7) viimistleb juhendamisel erinevates tehnikates töid.

Kodundus

Õpilane:

- 1) oskab õpetaja juhendamisel etteantud summa piires menüüd ja toidukorvi planeerida;
- 2) juhindub pakendiinfost; teeb vahet mõistetel „parim enne“ ja „kõlblik kuni“;
- 3) teab nimetada Eesti rahvustoite ja oskab mõnda neist valmistada;
- 4) katab laua vastavalt menüüle;
- 5) oskab juhendamisel kasutada kodukeemiat;
- 6) oskab juhendamisel kasutada nõudepesumasinat (programmid, pesuvahendid).

30.8.5 Õpitulemused 9. klassis

Käsitöö

Õpilane:

- 1) valib ja kombineerib juhendamisel tööks sobilikke materjale ja õpitud tehnoloogiaid;
- 2) heegeldab skeemide ja tööjuhendite järgi;
- 3) koob lihtsaid koekirju ja esemeid koekirjaskeemide ja juhendite järgi;

- 4) määrab oma riiete suurusnumbri ja kehatüübi sobiva tegumoe leidmiseks; 5) õmbleb iseseisvalt lihtsamaid esemeid või teostab töid õpetaja valikul mõnes teises käsitöötöehnikas (nt kangastelgedel kudumine, masintikkimine, ehte valmistamine, makramee, savitööd, erinev taaskasutus jne);
- 6) kasutab ainealast teabekirjandust ja vastavaid veebilehti;
- 7) loeb ja mõistab valmisriiete etikette, arvestab neil esitatavat teavet, oskab vajaduse korral leida veebist tingmärkide tähendusi;
- 8) oskab hooldada erinevast materjalist rõivaid;
- 9) oskab juhendamisel taaskasutada erinevaid materjale.

Kodundus

Õpilane:

- 1) jälgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid, korrastab ruumi;
- 2) kasutab ja puhastab köögitehnikat;
- 3) valmistab toitu, järgides hügieeninõudeid;
- 4) oskab nimetada erinevate rahvaste rahvustoite ja mõnda neist valmistada;
- 5) oskab juhendamisel oma kulusid planeerida;
- 6) tunneb jalatsite hooldusmärke, oskab kasutada lihtsamaid jalatsite hooldusvõtteid; teab, kus jalatseid parandatakse.

30.9 Tehnoloogiaõpetus (5.–9. klass)

30.9.1 Õpitulemused 5. klassis

Õpilane:

- 1) kasutab joonlauda esemete mõõtmisel;
- 2) märgib juhendamisel toorikule punkte, sirgjooni, ristjooni, šablooni abil ringjooni ja kaari;

- 3) ühendab detaile (nt liim-, kruvi- ja naelliite, mähkimise või jootmise abil);
- 4) järkab puitliistust etteantud pikkusega detaile;
- 5) saab õpetaja juhendamisel kõverjoonelisi kujundeid;
- 6) viimistleb pinda viili ja lihvpaberiga;
- 7) kasutab ohutult õigeid töövõtteid.

30.9.2 Õpitulemused 6. klassis

Õpilane:

- 1) oskab kasutada erinevaid mõõte- ja märkimisvahendeid;
- 2) hõoveldab antud mõõtmetega nelikantliistu, silindrit ja koonust;
- 3) märgib ja töötleb baaspindu, rist- ja keeltappi;
- 4) puurib avasid akutrelliga ja puurpingil;
- 5) ühendab detaile (nt liim-, kruvi- ja tappliitega, jootmise või neetimisega);
- 6) viimistleb valmistatud esemeid: toonib (peitsib), pahteldab ja värvib;
- 7) oskab töötada lihtsama videojuhendi järgi, pildistab oma tööetappe ja/või valmis tööd;
- 8) kasutab ohutult õigeid töövõtteid.

30.9.3 Õpitulemused 7. klassis

Õpilane:

- 1) järkab puittoorikust detaile 45° nurga all;
- 2) märgib toorikule kõverjoonelise kontuuriga detaile;
- 3) mõõdab juhendamisel detaili läbimõõtu nihikuga ja kontrollib harkkaliibriga;
- 4) oskab ühendada detaile vähemalt kahel erineval moel;

- 5) märgib ja töötleb juhendamisel rööptappe;
- 6) puurib avasid silinder- ja reguleeritava puuriga;
- 7) saab kõverjoonelisi kontuure tikksae ja lintsaega (vajaduse korral abiga);
- 8) koostab lihtsama tööjuhendi ja/või fotoseeria oma tööprotsessist;
- 9) töötab elektriliste masinatega ohutult, oskab ohte vältida.

30.10 Õpitulemused 8. klassis

Õpilane:

- 1) loeb jooniselt detaili mõõtmeid ja teeb lihtsaid jooniseid;
- 2) saab ja hõõveldab detaile puidutöötluspinkidel;
- 3) valmistab juhendamisel keeltappi ja/või puurib (freesib) tapipesasid;
- 4) valmistab lihtsamaid esemeid (nt taburet, seinariiu, nukuwoodi jm);
- 5) valmistab ja kasutab puiduseotisi;
- 6) kinnitab puittooriku treimiseks treipingi tsentrite vahele ja metalltooriku padrunisse (vajaduse korral abiga);
- 7) treib juhendamisel puidust silindrilisi ja astmelisi detaile;
- 8) koostab lihtsama tööjuhendi ja/või videojuhendi oma tööprotsessist;
- 9) järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid.

30.10.1 Õpitulemused 9. klassis

Õpilane:

- 1) planeerib iseseisvalt või rühmas tervikliku tööprotsessi ning hindab töö korrektsust ja esteetilisust;
- 2) loeb tööjoonist õpitud teadmiste/oskuste ulatuses;
- 3) mõõdab joonlaua, nihiku ja mõõdulindi abil eseme joonmõõtmed ja vajaduse korral

tähendab neid lihtsa eskiisi kujul üles;

- 4) kasutab materjale, töövahendeid ja nüüdisaegseid seadmeid eesmärgipäraselt, vajaduse korral õpetaja abiga;
- 5) viimistleb esemeid toonimise, värvimise või lakkimisega;
- 6) suudab valmistada jõukohaseid liiteid;
- 7) treib juhendamisel keeruka kujuga detaile tsentrite vahel ja ketastoorikuid kinnituskettal;
- 8) kirjeldab ja analüüsib oma töö valmimist etappide kaupa ning esitleb lõpptulemust, vajaduse korral õpetaja abiga;
- 9) järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid.

31 Kehaline kasvatus

Õppeaine kirjeldus

Kehalise kasvatus õpetamisel järgitakse üldist eesmärki – kujundada õpilastel motivatsiooni, teadmisi, oskusi ja harjumusi iga päev aktiivselt liikuda, tegeleda liikumisharrastusega ja toetada õpilaste positiivset hoiakut liikumise suhtes. Lõimitult erinevate spordialade ja liikumisviisidega õpetatakse ka tantsulist liikumist, kujundades seeläbi nii teadmisi Eesti tantsukultuurist ja -traditsioonidest kui ka väärtushoiakuid nende suhtes.

Lihtsustatud õppes lisandub spetsiifiline eesmärk – arendada õpilaste psühhomotoorikat ja sensoorseid protsesse, tegelda rehabiliteerimise ja tervendamise. Füüsilise tegevusega kaasnevalt aktiveeritakse õpilaste vaimset tegevust (harjutuste eesmärkide mõistmine, korraldustest arusaamine, oma toimingute analüüsimine jne). Rõhuasetus on sotsiaalsete oskuste omandamisel ja kinnistamisel, et õpilased suudaksid pärast põhikooli lõpetamist igapäevaelus iseseisvalt toime tulla. Valdaval osal intellektipuuetega õpilastest ilmneb ühe sümptomina mootorika moonutatud või hilistunud areng, mis omakorda lõimub tihedalt kogu tunnetustegevuse ja kõne seisundiga ning praktilise tegevuse puudulike oskustega. Eakohase füüsilise arenguga võrreldes ilmneb intellektipuuetega lastel mahajäämus lihasliigutuste jõus, liigutuste kiiruses, vastupidavuses, paindlikkuses jne. Seega on kehalise kasvatus ülesanneteks nii üldkehaline treenimine kui ka psühhofüüsilise arengu korrektsioon. Kehaliste harjutuste sooritamise parandab organismi üldist seisundit ning kompenseerib tervisehäiretest tingitud puudusi. Kehaline kasvatus saab edukalt täita õppeainele püstitatud eesmärgid ainult sel juhul, kui arvestatakse maksimaalselt õpilaste individuaalseid füüsilise arengu ja soolisi iseärasusi ning vanust.

Lihtsustatud õppel õpilased on väga erineva võimekuse ja potentsiaaliga. Õppekava peab pakkuma erineva võimekusega õpilastele võrdseid võimalusi ja väljundeid. Õppekava on positiivse vaatega õpilase tuleviku suhtes, pakub teadmisi ja oskusi, mis võimaldavad iseseisvas elus hakkama saada. Õpetaja roll on kehalises kasvatuses väga oluline, kuna õpilased õpivad väga palju eeskuju järgi, vajavad julgustust, innustust, abi ja positiivset toetust. Kindlasti tuleb rõhuda sellele, millega õpilane hakkama saab ja mis tal hästi välja tuleb, mitte sellele, milles ta ebaõnnestub.

Õpilasi innustatakse oma kehalisi võimeid arendama. Kooli ja pedagoogi(de) ülesandeks on luua tundideks ja tunnivälisteks spordiüritusteks ohutud ning õpilassõbralikud harjutuspaigad,

valida sobilik õppeinventar ja tagada õpilaste turvalisus. Oluline on isikliku hügieeni harjumuste ja selle kaudu enda tervisest lugupidava käitumise kujundamine, mis aitab ennetada terviseriske.

Talispordialade õpe rakendatakse vastavalt kooli võimalusele.

Ujumisõpetus viiakse läbi I või II kooliastmes. Ujumisõpetuse praktika näitab, et vaatamata isegi kogenud ujumistreeneri, eripedagoogi ja kehalise kasvatusõpetaja koostööle suudavad mõned lihtsustatud õppel õpilased ujumise algõpetuse raames vaid veega kohaneda.

Õpilased, kelle tervislik seisund ei võimalda sooritada kõiki kehalise kasvatusõpetuse tunni tegevusi või intensiivselt liikuda, kaasatakse tegevustesse vastavalt nende tervislikule seisundile. Nad sooritavad taastumist toetavaid liikumistegevusi, abistavad õpetajat ja kaasõpilasi.

31.1 Õppe- ja kasvatusesmärgid

Kehalise kasvatusõpetuse kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) mõistab kehalise aktiivsuse tähtsust oma tervisele ja töövõimele ning regulaarse liikumisharrastuse vajalikkust; soovib olla terve ja rühikas;
- 2) tunneb rõõmu liikumisest/sportimisest ning on valmis liikumist iseseisvalt harrastama, valdab selleks vajalikke põhiteadmisi ja -oskusi;
- 3) liigub/spordib, järgides ohutus- ja hügieeninõudeid, austades kaaslast ja tehes nendega koostööd, järgides kokkulepituid reegleid, hoides keskkonda;
- 4) tunneb huvi kodukohas ning Eestis toimuvate spordi-, liikumis- ja tantsuürituste vastu; teab ja väärtustab nendega seotud traditsioone.

4.11.3. Õppetegevuse kirjeldus arenguperioodide kaupa

31.2 Õppetegevus 1.–2. klassis

1.–2. klassis kujundatakse kehalise tegevuse kaudu ühistegevuses käitumise ja suhtlemise oskusi: õpetatakse lühikeste korralduste kuulamist, mõistmist ja täitmist, abi küsimist, abivajaja märkamist ja sellest teatamist.

Kehalisi harjutusi sooritatakse peamiselt matkides ja eeskuju järgi, õpitud oskuse piires ka

suulise korralduse järgi. Õpilase eneseväljendusoskuse ja oskussõnavara kujundamisel lähtutakse tema kõne arengust; õpetamisel kasutatakse eesti keele erimetoodika võtteid.

Selle etapi eesmärgiks on õpetada last tunnetama oma keha, orienteeruma ja liikuma tuttavas keskkonnas ohutult ning teistega arvestavalt. Tundide käigus omandatakse õpetaja eeskujul algteadmisi ja -oskusi oma keha asendi, rühi ja liigutuste jälgimiseks ning korrigeerimiseks. Olulisel kohal on esmaste eneseteenindus- ja hügieenioskuste kujundamine.

Õppetundides sooritatakse mängulisi ja mitmekülgseid harjutusi, mis tekitavad rõõmu ja soovi osaleda. Liikumistegevust seotakse looduse ja muusikaga, sest see ergutab õpilaste vaimu ja emotsioone. Õpilast suunatakse vastama lihtsatele küsimustele, mis õpetavad mõistma ja väljendama oma tundeid ning hindama kogetud kehalist koormust.

31.3 Õppetegevus 3.–5. klassis

3.–5. klassis on õppetegevuse eesmärgiks hoida ja suurendada õpilaste huvi ja soovi liikumistegevustes osaleda. Õppetegevuses on ühtviisi oluline pöörata tähelepanu nii õpilaste motoorika kui ka kõne, kognitiivsete, sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arendamisele. Jätkuvalt on olulisel kohal ohutuse ja isikliku hügieeni nõuete mõistmise ning järgimise oskuste kujundamine. Kujundatakse oskusi sooritada kehalisi harjutusi eeskuju ja suulise juhendamise järgi. Õpetaja abiga, sh kirjaliku plaani järgi harjutatakse kaaslaste ja iseenda tegevuse kommenteerimist ning sooritustele hinnangu andmist. Teadmisi spordist ja liikumisest/sportimisest edastatakse kehalise kasvatuses tundides praktilise tegevuse käigus.

Kehalise kasvatuses tundides kujundatakse oskusi ja harjumust kontrollida ning korrigeerida oma keha asendit, rühti, liigutusi. Alustatakse spordialade tehniliste elementide õpetamist.

31.4 Õppetegevus 6.–7. klassis

6.–7. klassis toetab õpilaste huvi kehalise tegevuse ja liikumise vastu, selles aktiivse osalemise soovi säilimist ja suurenemist õpikeskkonna laiendamise, näiteks osavõtt spordivõistlustest ja/või tantsuüritustest võistlejana, pealtvaatajana ja/või abilisena, spordi- ja/või tantsuürituste jälgimine vahetult või virtuaalselt. Õppetegevuses suunatakse õpilasi suuremale iseseisvusele, arendatakse jätkuvalt nende kognitiivseid, sotsiaalseid ja emotsionaalseid oskusi. Õpilaste kõne ja mõtlemise arengut arvestades suunatakse neid sooritama ka jõukohaseid kirjalikke ülesandeid ning kasutama õpitud terminoloogiat. Seejuures on väga oluline arvestada eesti keele tundides omandatud oskustega.

Lõimitult inimeseõpetusega kujundatakse õpilastel teadmisi murdeeaga seotud kehalistest muutustest ning isikliku hügieeni järgimise vajadusest. Laiendatakse õpilaste teadmisi tervislikest eluviisidest, õpetatakse mõistma ja põhjendama kehalise aktiivsuse mõju tervisele, õpetatakse jälgima ja analüüsima isiklikku kehalist aktiivsust ning järgima õpitud põhitõdesid. Õpetatakse mõistma kaaslaste füüsiliste võimete erisusi ja arvestama nendega ühistegevustes. Õpilase positiivse enesehinnangu kujunemisel on oluline roll individuaalsel lähenemisel. Õpilastele tutvustatakse ausa mängu põhimõtteid, reegleid ja võistlusmäärusi ning suunatakse neid järgima.

Tundides arendatakse ja täiustatakse õpilaste kehalisi võimeid, kujundatakse liigutusvilumusi. Jätkatakse harjutuste tehnikate õpetamist. Kehalise tegevuse kaudu kujundatakse tahteomadusi (sihikindlus, otsustavus, julgus, visadus, püsivus, kannatlikkus, enesevalitsemine, iseseisvus, algatusvõime), mis on vajalikud, et õpilane liiguks/spordiks ka iseseisvalt.

31.5 Õppetegevus 8.–9. klassis

8.–9. klassis suunatakse õpilasi omandatud oskuste ja teadmiste toel iseseisvalt harjutama ja sportima, endale sobivat kehaliste harjutuste kava koostama ja oma sooritusi analüüsima. Õpilastel kujundatakse oskust kasutada õpitud tehnikaid, hinnata oma füüsilisi võimeid, järgida ausa mängu põhimõtteid ja võistlusreegleid. Arendatakse õpilaste suutlikkust, arvestada liikudes/sportides kaaslastega ning ohutusnõuetega, eristada isiklikke ja rühmahuve, valitseda oma emotsioone, olla valmis tahtepingutusteks.

Õppetegevuses laiendatakse teadmisi tervislikest eluviisidest, õpetatakse tundma erinevaid spordialasid, Eesti tuntumaid sportlasi ning tuntumaid fakte nende saavutustest. Õpilaste kõne ja mõtlemise arengust lähtudes on üha rohkem võimalik anda teadmisi spordist ja liikumisest ka tunniväliselt, suunates õpilasi rakendama õpitud teabe otsimise ja infotehnoloogiavahendite kasutamise oskusi õppeülesande täitmiseks. Seejuures on väga oluline arvestada eesti keele tundides omandatud oskustega, juhendada ja toetada (nt abivahenditega, ajaplaaniga) iseseisvat õppimist.

31.6 Õpitulemused I kooliastmes

31.6.1 Õpitulemused 1. klassis

Õpilane:

- 1) jälgib õpetajat, kuulab ja täidab tuttavaid lihtkorraldusi;

- 2) sooritab õpitud harjutusi matkimise ja eeskuju järgi, matkib õpetaja tegevust peegelpildis;
- 3) sooritab lihtsamaid jooksu-, hüppe-, hüplemis- ja kõnniharjutusi, oskab ronida, roomata, ületada takistusi;
- 4) mängib õpitud liikumismänge;
- 5) oskab laskuda kelgul nõlvakust ja vedada kelku ohutult;
- 6) kannab, veeretab ja viskab palli;
- 7) oskab liikuda ruumis, jälgida piire ja leiab teadaolevad sihtmärgid;
- 8) vahetab riideid, oskab riietusruumis käituda ja hoida korda;
- 9) liigub muusikasse matkimisel ja õpetaja suunamisel.

31.6.2 Õpitulemused 2. klassis

Õpilane:

- 1) järgib tunnis korranõudeid, oskab paluda abi, märgata ohtusid ja sellest teavitada;
- 2) ronib üle, alt ja läbi takistuse;
- 3) oskab sooritada veereid;
- 4) oskab visata ja püüda palli;
- 5) mängib õpitud liikumismänge ja järgib õpetaja suunamisel mängureegleid;
- 6) oskab kelgul vedada kaaslast, pidurdada ja pöörata laskumisel;
- 7) sooritab eeskuju järgi õpitud hüplemisharjutusi;
- 8) korrigeerib meeldetuletamisel oma kehahoidu.

31.6.3 Õpitulemused 3. klassis

Õpilane:

- 1) korrigeerib õpetaja suunamisel keha asendit, hoiab tasakaalu eri asendites ja vahenditel;

- 2) oskab paarilisega koostöös visata ja püüda palli;
- 3) oskab suulise juhise järgi sooritada õpitud harjutusi eri vahenditega;
- 4) sooritab hoolaualt toenghüppeid;
- 5) osaleb aktiivselt erinevates mängudes, teab õpitud mängude reegleid;
- 6) liigub lauskmaal suuskadel astuva ja/või libiseva sammuga, kasutab keppe tasakaalu hoidmisel;
- 7) viskab viskepalli, hüppab paigalt kaugust ja jookseb püstilähtest erinevaid distantse;
- 8) oskab ennast iseseisvalt pesta, kuivatada ja riietuda;
- 9) tajub muusika meeleolusid ja oskab selle järgi liikuda.

31.7 Õpitulemused II kooliastmes

31.7.1 Õpitulemused 4. klassis

Õpilane:

- 1) oskab rivis kaheks loendada;
- 2) sooritab õpitud akrobaatikaharjutusi ja harjutuste kombinatsioone;
- 3) mängib rahvastepalli määruste päraselt;
- 4) oskab libiseda suuskadel, sooritada suuskadel pöördeid paigal, kukkumisel iseseisvalt püsti tõusta;
- 5) järgib iseseisvalt isikliku hügieeni nõudeid;
- 6) sooritab tulemusele hooga kaugushüppe, palliviske ja 60 m jooksu püstilähtest;
- 7) jookseb vahelduvalt kõnniga 1 km;
- 8) teab õpitud oskussõnu.

31.7.2 Õpitulemused 5. klassis

Õpilane:

- 1) täidab ohutusnõudeid kõikidel liikumistegevustel;
- 2) sooritab õpitud harjutuste kombinatsioone suulise korralduse alusel;
- 3) jookseb 1,5 km vahelduvalt kõnniga;
- 4) on läbinud vähemalt kahe sportmängu algõpetuse;
- 5) kasutab suusatamisel erinevaid laskumis- ja tõusuviise;
- 6) oskab erinevaid rippeid, toenguid, tunnetab tasakaalu võimlemisvahenditel;
- 7) järgib ausa mängu põhimõtteid ja selgitusel mõistab selle väärtust;
- 8) oskab sooritada õpitud lõdvestusharjutusi ja taastuda pingutusest.

31.7.3 Õpitulemused 6. klassis

Õpilane:

- 1) oskab lihtsa kooliõue plaani järgi suunduda ühest punktist teise;
- 2) esitab õpetaja koostatud võimlemis- või tantsukava;
- 3) tegutseb rühmas, arvestades kaasõpilastega;
- 4) sooritab talispordialasid vastavalt kooli ja ilmastiku võimalustele: suusatab ja/või uisutab, kasutades õpitud tehnikaid;
- 5) mängib kahte sportmängu lihtsustatud reeglitega ja on läbinud vastavalt kooli võimalusele kolmanda sportmängu algõpetuse;
- 6) teab ja järgib liiklusohutusreegleid.

31.8 Õpitulemused III kooliastmes

31.8.1 Õpitulemused 7. klassis

Õpilane:

- 1) kasutab õpitud terminoloogiat;
- 2) oskab hüpata kõrgushüppes käärhüpet;

- 3) oskab joosta madallähtest 100 m;
- 4) oskab tehniliselt sooritada paigalt kuulitõuget;
- 5) sooritab kombinatsiooni mitmest võimlemisharjutusest, vahendiga või ilma, kas muusikaga ja/või ilma;
- 6) suusatab vahelduval maastikul ja/või uisutab, kasutades erinevaid õpitud tehnikaid ja liikumisviise; suudab vahenditel võimetekohaselt kehtvalt liikuda;
- 7) mängib kolme erinevat sportmängu lihtsustatud reeglitega;
- 8) tunneb lihtsamaid leppemärke kaardil;
- 9) oskab pendelteatejooksu tehniliselt korrektselt sooritada, järgides võistlusreegleid.

31.8.2 Õpitulemused 8. klassis

Õpilane:

- 1) oskab sooritada kombinatsioone rütmika, akrobaatika ja riistvõimlemise põhiharjutustest;
- 2) otsib ja leiab suunamisel spordialast teavet;
- 3) oskab iseseisvalt läbi viia võistluseelset soojendust ja võistlusjärgset venitust;
- 4) sooritab vastavalt oma võimetele kõrgushüpet õpitud tehnikas ja hooga kuulitõuget tehniliselt õigesti;
- 5) oskab nimetada Eesti tuntumaid sportlasi;
- 6) oskab reeglitepärast mängida vähemalt kahte õpitud sportmängu;
- 7) oskab tehniliselt õigesti sooritada ringteatejooksu, teab selle võistlusreegleid;
- 8) oskab õpitud talispordialal määrustepärast võistelda;
- 9) teab ja järgib ohutusreegleid kõikides liikumistegevustes ja eri spordialadel.

31.8.3 Õpitulemused 9. klassis

Õpilane:

- 1) teab ja täidab sportimisel ohutus- ja hügieeninõudeid;
- 2) oskab valida jõusaalis endale õigeid raskusi ja koormusi;
- 3) oskab lugeda lihtsat maastikukaarti ja selle järgi liikuda;
- 4) kasutab õpitud spordialade oskussõnu, teab ja täidab võistlusreegleid;
- 5) teab Eesti tähtsamaid spordi- ja kultuurisündmusi ning tuntumaid sportlasi;
- 6) on orienteeritud iseseisvale liikumistegevusele;
- 7) oskab leida spordialast teavet, kasutab erinevaid infotehnoloogilisi vahendeid liikumistegevuse arendamiseks;
- 8) oskab iseseisvalt arendada oma kehalisi võimeid;
- 9) järgib ausa mängu põhimõtteid, austab vastas- ja kaasvõistlejaid;
- 10) oskab anda esmast abi liikumistegevusel saadud vigastuse korral ja/või kutsuda abi.